ఆంధ్రమహా
భారతము

రామస్వామి శాస్త్రులు
అండ్‌సన్సు.
చెన్నపురి.

[illegible]

A 298183. [illegible]
16

C
33 398985. [illegible]

No. 076427. [illegible]

14th January 1919.

1924.

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS, MADRAS.

A 298183. Tennupees note
16

C 398985. [illegible]
33

No. 076427.
5 Rupees note

14th January 1919.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమదాంధ్ర భారతము.

ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు.

చె న్న పు రి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స

వా రి చే ప్ర క టి త ము.

1924.

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS, MADRAS.

విషయసూచిక.

ఆనుశాసనికపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

విషయసూచిక.

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ఆశ్రమవాసపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

ఆశ్రమవాసపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

విషయము. పుట.

మౌసలపర్వము.

మహాప్రస్థానికపర్వము.

స్వర్గారోహణపర్వము.

విషయము		పుట.

—

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అనుశాసనికపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

మత్కటాక్షరోచి
స్తోమసముల్లాసవిహితసుస్థిరలక్ష్మీ
భూమానందితభక్త
వ్యామోహవిదూరయుక్త హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానుం డైన దేవవ్రతుండు వివరింప వివిధంబు లగుధర్మంబు లాకర్ణించి యజాతశత్రుం డతనికి [1]సభక్తికప్రణామం బాచరించి వినయవిశేషవిభూషితుం డై. 2

సీ. అనఘ నా దగుచిత్తమునకు శమంబు గావించుట కై నీవు వివిధవిశద
భంగులఁ బరమకృపానిరతుండ వై సకలధర్మోపదేశములఁ జేసి
తిమ్మెయిఁ జెప్పఁగా [2]నించుకయేనియు శమము లే కున్నది సలముకొని య
నేకబంధుల వధియించితి నది యొక్కతలయు నీ కలిగినదారుణత్వ
ఆ. మొక్కతలయు నైనయుగ్రకర్మంబులు, చిత్తవృత్తిఁ దగిలి యుత్తలంబుఁ
జేయ శాంతి యెట్లు సిద్ధించు మునిమాన, నీయ యింక నేమి సేయువాఁడ. 3

వ. దుర్యోధనుం డతిలోభంబున నాతోఁ బంచి కుడువ నొడంబడండ యేనును నాగ్రహంబున నతనికి రాజ్యం బిచ్చి తొలంగి నిలువను మాయిద్దఱకతంబున నింత పుట్టెం బశ్చాత్తాపం బెప్పాటనుం ద్రోపువడ దయ్యెడు. 4

గౌతమీలుబ్ధకసర్పమృత్యుకాలసంవాదము.

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్టు లను నాతనితోఁ నకటా వధింపఁగా
ననుజుఁడు గర్త గాఁడు వినుమా యితిహాస మొకండు సెప్పెదన్

1 సద్భక్తిం బ్రణా. 2 నించుకేనియు నాకు శమము.

G—1

మనుజవరేణ్య గౌతమి యనంగ శమాన్విత యొక్కభూసురాం
గన యురగంబుచే సుతుఁడు గాలవశత్వముఁ బొంది యుండఁగన్. 5

చ. వగచుచుఁ జూడ నయ్యురగవల్లభు రజ్జునఁ గట్టి తెచ్చి య
మ్మగునకుఁ జూపి దీనిఁ దల వ్రయ్యఁగ మోఁదెదఁ గోల నొండె రెం
డుగ నఱకత్తి వ్రేసెదఁ గడుం జెడు గీపాడపాఁపపుర్వు నే
మిగతి వధింతు నంచు నొకమేటికిరాతుఁడు రోషదీప్తుఁ డై. 6

క. ఉన్నఁగని యప్పుడఁతి యో, యన్న విడువు భుజగనాథు నవుడు నతఁ డీ
పిన్నాతనిప్రాణంబులు, గొన్నది యిది దీనియసులు గొనియెద ననియెన్. 7

వ. అనిన నక్కోమలి యక్కిరాతుం జూచి. 8

క. విధివశమున వచ్చినకీ, డధములు గొనియాడి [1]వ్రేఁగు లై విపులభవాం
బుధి మునుఁగుదురు మునుంగరు,సధర్ము లగును త్తములు [2]ప్రశాంతిఁజులుకనై.

వ. అదియునుం గాక. 10

క. ఈపాముఁ జంప బ్రదుకునె, నాపుత్త్రుఁడు విడువు మర్జునక నావుడు వాఁ
డీపేదమాట లెల్లను, గోపవివశుఁ డై ననాకుఁ గొలుపవు ముగ్ధా. 11

ఉ. కావున నెట్లుఁ జంపుదున కాని భుజంగముఁ బోవ నీను జూ
నావుడు నింతి యర్జునకనామము నీ కవదాతభంగికిం
గా వలదే మహీసురులు గా దనుచొప్పునఁ దత్సహాయులుం
బోవరు గాదె యేల నినుబోఁటికిఁ గ్రూరత నాదుసన్నిధిన్. 12

సీ. హింసకు నొడఁబడ నే నెట్లు నవుడు జనబాధకము లై నజంతువులను
జంపినఁ బాపంబు సమకూర దని పల్కి బోయ వట్టినరిపుఁ బొరిగొనంగ
వల దని చెప్పె నస్వనిత వాఁ డహిఁ దెగఁ జూచి జనంబులఁ గాచు టఱదె
వృత్రుఁ జంపఁడె దేవవిభుఁడు యజ్ఞధ్వంసనము సేయఁడే పాలనయనుఁ డల్ల

తే. కావె ధర్మువు హింసలు నీవు దీని, కియ్యకొను మని తఱిమె న ట్లెంత దఱిమి
ననుదయావతి యైనయన్నాతి పాప,మునకుఁ బొరద య్యెబోయకిట్లనియెఁ బాము.

క. ఏ నేమితప్పు సేసితిఁ, గానవు నెఱి నీవు లెస్సగా మృత్యుపరా
ధీనత బాలునిఁ గఱచితిఁ; గాని వినుము లేవు రోష కామాదు లెడన్. 14

వ. అనుటయు నతండు. 15

క. విను మృత్యువునకుఁ దగుసాధనమ వగుటఁ జేసి నిన్ను దండింపంగాఁ
జను నవుడుఁ గుమ్మరికోలను సారెం బోలితిం దలఁచి చూడు మెడన్. 16

వ. ఈక్రియ నావశం బగునే యని పల్కినం బాముస కర్జునకుం డిట్లనియె. 17

తే. ఏయువాఁడుండ న మ్మెమిసేయు ననక,యోపి తత్ఖండనము సేత పాప మండ్రె
యెవ్వరేఁ బంపఁ గఱతు గా కేమి క్రూరు,నిన్ను గీటడఁగించిన నింద రాదు.

1 వెడఁగు లై. 2 ప్రశాంతిం జులుకన్.

తే. అదియుఁ గాక విశేషించి యరయ బుద్ధి, గలుగునట్టిసాధనములు గారె మీరు
మృత్యువున కట్లు గావున మెలఁగ మిడుక, నీక పొరిగొన వలయు మిమ్మెల్లభంగి.

వ. అనిన విని బోయకు భుజగం బిట్లనియె. 20

తే. బుద్ధి గల్గుసాధనముల పో హవిస్సు, లరసి వేల్తురు ఋత్విజు లాఫలంబు
గాంచు నధ్వరకర్తయ కాక వారి, కేమిఫని యనఁగా మృత్యు వేఁగుదెంచె.

క. చనుదెంచి పామునకు ని,ట్లను నిను నేఁ గోరి పనిచి నట్టుల నన్నుం
బనిచెం గాలుం డీచా, వున కీవును నేను హేతువులు గా మనఘా. 22

క. ఇనశశిపావకభూమిగ, గనజలపవనాదివస్తుగతు లెల్లను గా
లునియలచేతి ననినఁ ద, క్కినపని సెప్పంగ నేటికిని భుజగేంద్రా. 23

క. విను మిట్లగు టేర్పడ నెఱిఁ, గిన నాపై నిడుదు వెట్లు కిల్బిషముం గా
లునిచెయిది నన్ను దూఱిన, నిను దూఱుట యుఱదె నాదునిర్మాణమునన్. 24

ఆ. అనిన భుజగ మిట్టు లను నీవలన నేను, గుణము సెప్ప దోషగణన సేయ
నన్నుఁ బనిచె నంటి నామీఁదిదోషంబుఁ, బాపికొనుట నాకుఁ బాడిగాదె. 25

క. విను మటు కాలునిదెసనై, నను దోషము కలిమి లేమి నా కాడంగాఁ
బని యేమి దోషగతిచిం,తనభాషణములకు నేను దగుదునె యనఘా. 26

వ. అని పలికి పాము బోయమొగంబు సూచి. 27

క. వింటే మృత్యువుమాటలు, గంటే నామీఁదఁ దప్పు గలిగించెద వి
ట్లింటం గట్టం దగునే, యంటకు నగి బోయ యిట్టు లనియె నరేంద్రా. 28

క. నీవును మృత్యువుఁ బాపన, మావేశితమతుల గొఱగ నాడినయంతం
బోవునె మీపై దోషము, లేనెఱతునె యిట్టు లనినయింతన మీకున్. 29

వ. అనిన మృత్యువుమం బామును. 30

క. ఘనుఁ డగుకాలునివశమునఁ, జనియెడుమా కరయ దోషసంగతి గలదే
యను నెడఁ గాలుం డచటికిఁ, జనుదెంచెం బ్రీతి ధర్మసంశయ ముడుపన్. 31

వ. చనుదెంచి యర్జునకు నాలోకించి. 32

క. పామును మృత్యువు నేనును, గా మీదారకునిమృతికిఁ గారణ మీతం
డేమేఁ గర్మముఁ జేసెం, దా మృతిఁ బొందించె నదియ తలకొని యితనిన్. 33

క. వినుకర్మం బొనరించును, జననము మరణంబు నదియ సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గావించుం దనచే, సినదానిం బడక పోవ శివునకు వశమే. 34

వ. అని చెప్పి. 35

క. కావున నిందటు నుడుగుం, డీవాదం బనుడు బోయ కిట్లను ధరణీ
దేవాంగన దనయెఱుకయు, దేవాలాపములు నొక్కతెరునై యున్నన్. 36

ఆ. ఇట్టివనటఁ బొందు నట్టిపాపము సేసి, వనిత లిట్లు యగుదు రనఘ యిప్వ

ధంబునరణ మొందఁ దగుకిల్బిషంబున, బాలు రిట్ల [1]పోదు రేల కలఁగ. 37

వ. అని వెండియు. 38

క. సకలజనంబులుఁ గర్మము, నకు ననుగుణ మైన తెరువునం బోదురు దీ
నికి రోషవిషాదము లే,టికి విడువుము పాము సంఘటింపుము శమమున్. 39

క. అన విని తెలిసి విడిచె న,ర్జునకుఁడు భుజగము నపాస్తరోషుం డగుచుం
జని రెలమిఁ బొంది కాలుం, డును మృత్యువుఁ గావునను విడువు మీవడలున్.

తే. కారు దుర్యోధనుఁడు నీవుఁ గారణములు, బాంధవులరణమరణసంప్రాప్తి కనఘ
వారు దమతమకర్మముల్ గారణములు, గాఁగ నిట్లయి రేల శోకంబు నీకు. 41

వ. గౌతమీలుబ్ధకభుజంగమృత్యుకాలసంవాదం బనునియ్యితిహాసంబుతాత్పర్యం
బు మనంబునం బట్టుకొలిపి యీపుట్టినకలంకం దొలంగ జడిసిశమంబున సుఖివి
గ మ్మనినం గాంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి శాంతనవునితో ని ట్లనియె. 42

అగ్నిదేవుఁడు సుదర్శన యనుకన్యకను వివాహంబు సేసికొనుట.

చ. అనఘ గృహస్థధర్మమునయందుఁ జరించి నరుండు మృత్యుసం
జనితభయంబు వాపికొనఁ జాలునొ చాలఁడొ యన్న నాసరి
త్తనయుఁడు దానికిం దగువిధంబు దిరం బగు నేనిఁ జాలు న
య్యను వొడఁగూడునట్టియితిహాసము విన్ము నరేంద్ర చెప్పెదన్. 43

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టి సర్వజనతామందార మై నేల యె
ల్లను బాలించి జగత్త్రయీప్రణుతలీలం బొల్చె దుర్యోధనుం
డనురాజవిభునొప్పు నర్మదకుఁ గామావేశముం జేసి నా
వనితారూపము దాల్చి పొందె నతనిన్ వైదగ్ధ్యహృద్యంబుగన్. 44

క. ఆరమణికి నతనికి గ,న్యారత్నం బుద్భవించె నమరపురంధ్రీ
శ్రీరామణీయకము ని,స్సారం బగునట్లు గాఁగ జగతీనాథా. 45

క. విను దానికిఁ బేరు సుద,ర్శన యన్నరనాయకుండు సంప్రీతిమెయిం
బెనిచి తనయగ్నిహోత్రం,బున పరిచర్యలకుఁ బనిచె [2]బుజ్జవములతోన్. 46

వ. పనిచిన నప్పొలంతి యప్పనుల వెంట మెలంగుచుండె నట్టియెడ. 47

సీ. అర్చించునప్పు డయ్యంగన కెంగేలి జిగిసొంపు చిత్తంబు దిగిచికొనఁగ
నరసి కన్గొనునప్పు డయ్యింతికనుఁగవపొలపంబు రాగంబు వొదలఁ జేయ
నన్నులఁ బనిఁ బంచునప్పు డమ్ముద్దియపలుకులతీపు గోర్కులఁ [3]గెరల్ప
నల్లన యూఁదెడునప్పు డక్కొమ్మవాతెఱతావి ధైర్యంబుఁ ద్రిప్పుకొలుప

1 పోగుదు. 2 బుజ్జన మొప్పగ. 3 దెరల్వ.

తే. మరుఁడు దోడ్తోఁ దేఁకువమాలి కదిసి, తూపుగముల గ్రొవ్వాఁడిమిసూపనంత
కంత కగ్గల మగువలవంతఁ దూల, వోయెఁ బావకుఁ డేమి సెప్పుదు నరేంద్ర. 48

వ. ఇట్లు మదనాగ్నిసుదిలకొని యగ్నిదేవుం డక్కాంతతో నేకాంతంబున నిట్లనియె.

సీ. చిగురుటాకుల గాసిసేయునీయడుగుల చెలువంబు సూడ్కులఁ జేర్చికొనియె
మారేడుపండులగారాము సెఱచునీయొలచన్నుఁగవ వేడుకలఁ బొనర్చె
నునుఁదీవఁ జీరికిఁ గొనిననీమైఁదీవ మురిపంబు డెందంబు మరులుకొలిపె
నెఱసందురుని సిగ్గువఱుపంగఁ జాలునీనెమ్మోము దాలిమి సమ్ముసేసె

తే. నాతి నీకు నై పెక్కుబన్నములు వడితి, నంగజునిచేత వల్లభ వగుము నాకు
నావుడును సిగ్గుగదిరియాననము వాంచి, యలఁతియెలుఁగుననిట్లనునాలతాంగి.

క. కులకన్యకలకు వేడుకఁ, [1]దలవీడులఁ బరులతోడితగుమాటలకుం
దలకొనఁ దగునే గురుజనములకా కత్తెఱఁగువారు పురుషార్థనిధీ. 51

వ. అనిన విని హుతవహుం డట్లకాక యనియె నాసమయంబున. 52

ఉ. ఆసరనాయకుం డొకమహాధ్వర మెంతయు వేడ్కఁ జేయఁగాఁ
బూని మహీసురావలికిఁ బూజ లొనర్పఁగఁ దాను బ్రాహ్మణుం
డై నయ మారఁగా ననలుఁ డాతనిపాలికి వచ్చి నాకు నీ
వే నృప నీదుపుత్త్రిఁ గృప యేర్పడ దానము గాఁగ నావుడున్. 53

వ. అవ్విభుండు. 54

తే. అన్యవర్ణుండు దీనుఁ డీయనకు నెట్లు
గూఁతు నీ వచ్చు నని మదిఁ గుత్సవుట్టి
యీఁడ ప్రార్థన మఫల మై యేఁగి యజ్ఞ
సమయమున నగ్ని దనమూర్తి సంహరించె. 55

క. కని యజ్ఞపతి ఋత్విజులును దానును వెఱఁగుపడి విలోపము వాటి
ల్లెనొకో కర్మగతుల నని, మనమున నూహించి భవ్యమంత్రముఖరుఁ డై. 56

వ. పావకునిం బ్రస్తుతించుచుండ నద్దేవుం డాభూదేవతలకు నల్లన తన తెఱం గెఱిం
గించిన. 57

తే. వార లానృపుతోఁ జెప్ప [2]గారవంబు, సంతసమ్ముఁ దలకొన్నఁ గన్యక నయ్యింతిఁ బెండ్లి
సేసె విప్రకుమారుఁ డై చెన్ను మెఱసి, యగ్ని వరియించె నచ్చెరు వంద జనులు.

వ. ఇట్లు సుదర్శనావివాహోత్సవం బనుభవించినవిభావసుండు విభాప్రభాసమానుం
డగుచు హుతంబులు పరిగ్రహింప దుర్యోధనుయాగంబును సుప్రయోగం బై
చెల్లెఁ బదంపడి. 59

క. అనలునకు సుదర్శనకును, జనియించె సుదాత్తగుణవిశాలుండు సుద
ర్శననామధేయుఁ డానృపుఁ, డనూనధర్మమునఁ దాల్చె నవనీభరమున్. 60

1 దలపీల్గన బరుల. 2 గారవమున, సంతసంబును దలకొల్పి యుండెఁ.

వ. ఆసమయంబున. 61

ఆ. [1]అతని క్రోఘవంతుఁ డనువాఁడు జనియించె,నుదితయశుఁడు వానికోఘరథుఁడు
నోఘవతియు ననఁగ నుదయించి రయ్యోఘ,వతికి నావిభుండు వరుని నరసి. 62

వ. ఒరుల మెచ్చక. 63

క. ఆ తేను సుదర్శనునకు, నాలిం గా నిచ్చె నద్దహననందనుఁడుర్
లోలతఁ గైకొని పరిణయ,కేలి నడపి విమలబుద్ధిఁ గృతనిశ్చయుఁడై. 64

వ. గృహస్థధర్మానుష్ఠానంబునన మృత్యువు జయింతు నని ప్రతిజ్ఞ సేసి యోఘవతి యునుం దానును గురుక్షేత్రంబునకుం జని యందు రమణీయప్రదేశంబున విశాల యగుపర్ణశాలఁ గావించుకొని యుండె నట్టియెడ నయ్యేలనాగతో నతం డి ట్లనియె. 65

తే. అతిథిఁ బూజించు వేడ్క నాకగ్గలంబు, వెలఁది నీవును ననుకూలవృత్తిఁ దాల్చి
సొలయ కప్పని నడపఁగావలయుఁ బూని,యే నిచట నున్నయప్పుడు లేనియపుడు.

క. అతిథిజనులు దమతమవాంఛితము లనుభవించునట్లు సేయం గనినం
గృతకృత్యతఁ బొందరె గృహ,పతియును గృహిణియును [2]ధర్మభాగమువలనన్.

క. అతిథి నినుఁ గోరె నేనియు,మతిఁ గొంకిరిపడక యోల మానగొనక నీ
పతనికిఁ బ్రియంబు సల్పుము, సతికిం బతిపనుపు సేయఁ జను నెల్లదియున్. 68

సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథియై వచ్చుట.

క. అని యూఁది చెప్పి యొకనాఁ, డనఘ యతం డిధ్మములకు నటవీస్థలికిం
జనినయెడ నతిథి యొక్కఁడు, సనుదెంచిన నాసనాదిసంభావనలన్. 69

క. అతివినయంబున సమ్మా,నితుఁ జేయఁగ నాలతాంగి నెమ్మోమునఁ జూ
పతఁడు నిలిపి కామాతుర, మతి నైతిం బ్రియ మొనర్పు మానిని నాకున్. 70

వ. గృహస్థధర్మప్రకారంబు నీయెఱుంగనియదియే యని పలికిన నప్పరమపతివ్రత వేఱొండుదెఱంగుల నభ్యర్థనీయంబు లయినవస్తువు లుపన్యసించిన నతం డవి యెవ్వియు నొల్ల ననుటయు. 71

క. సతి దనపతివచనంబులు, మతిఁ జొనుపుం దెంపు మాను మాన వెఱచు న
య్యతిథిపనుపు సేయక త్రో,చుతలం పలవఱుచుఁ జేయఁ జూచుం దలరున్. 72

తే. ఇట్టు లురియాడుచిత్తంబు నెట్టకేని, నాథుచెప్పినధర్మంబునకుఁ జొరంగ
నూలుకొల్పి నిర్ణయమునఁ గీలుకొన్న, లజ్జ వ్రేఁగునఁ బోలె వ్రాలంగ మోము.

క. తెలివ యొడఁబాటుమాటం, బఱివోయినకొంకుతోడ బ్రాహ్మణుఁ గొని క
న్నెఱుఁ [illegible?] గగు నెడకు నరిగె న,త్తఱి వచ్చె సుదర్శనుండు ధరణీనాథా. 74

ఆ. వచ్చి పర్ణశాలవాకిట నిల్చి య,త్తన్విఁ బిల్చె నతిథి దాని నల్ల
నూరకుండు మనియె నువిదయు భూసుర,శాపభీతి నెలుఁగు సూపకుండె. 75

---

2 అధిపుఁ డోఘ. 2 ధర్మభాగమువలనన్.

సీ. పేర్కొని పలుమాఱుఁ బిలచి యోయనుటలేకున్న నయ్యింటిలోఁగన్నువఱపి
వల్లభుఁ గానక వహ్నితనూజుండు దలఁకొంది ప్రేముడిపలుకు వలుక
నతని నుద్దేశించి యతిథి నా కాతిథ్య మొనరించుచున్నది వనిత నీవు
గృహధర్మవిదుఁడవు కినియకు మయ్య మమ్మనుఁడు నప్పరమపుణ్యాత్మకుండు
తే. నీదుకతమున నేను సమ్మోదమగ్న
మానసుఁడ నైతి నతిథులు మహితపూజ
నములు గాంచినగృహములు విమలతరము
లంద్రు బుధు లింత యొఱుఁగుదు నట్ల నడతు. 76
వ. అని పలికి వెండియు. 77
ఉ. నావచనంబునట్టుల మనంబును దీనికి సాక్షు లుర్వియుం
బావకుఁడుర్జలంబును నభంబును వాయువుఁ జంద్రసూర్యులుర్
నావుడు మ్రోసె నాకసమునర్ విశదంబుగ దివ్యవాణి సం
భావితుఁ డీతఁ డీవిభునిపల్కు నిజం బని కౌరవేశ్వరా. 78
ఆ. అప్పు డతిథి ప్రీతి నతనిసన్నిధి కేఁగు,దెంచి దుర్నిరీక్ష్యతేజ మడరఁ
దనదుమూర్తి యధికతరసమున్నతిఁ బొలు,పెసఁగ నిల్చి యతని కిట్టు లనియె.
సీ. ధర్మదేవత నేను దగ నీదుచిత్తంబు నారయ వచ్చితి ననఘ నీవు
నిశ్చలవ్రతుఁడవు నీప్రతిజ్ఞకు హాని గలిగినఁ దెగఁజూడఁ దలఁచి తిరుగు
వెనువెంట మృత్యువు విను జయించితి దానిఁ గామరోషాదివికారసహిత
ముగ నంతరంగంబు మున్న గెల్చితి భవ త్సతియుఁ బవిత్ర యస్ఖలితచరిత
ఆ. యొడలితోడ నీకు నూర్ధ్వలోకమునకు, నరుగ వచ్చు నెప్పు డరుగుతలఁపు
దోఁచె నప్పు [1]డిదియుఁ దోడిద యై ప్రీతి,నరుగు దెంచు ననియెఁగురువరేణ్య.
వ. అని వెండియు. 81
చ. నరవర పొల్చు నోఘవతి నా నదియై జనపావనాకృతిం
బరనుతపంబులోనిసగపాలను నియ్యసు యున్నసాముస
న్వరవునఁ దొంటిమై నిలిచి నీకుఁ దగం బరిచర్య సేయు ని
చ్చరితము మీకు నిర్మలయశంబు నొనర్చుట కే నొనర్చితిన్. 82
వ. అని చెప్పి ధర్ముండుధవళహయసహస్రంబుపూనినమాననీయరథంబునం జనియె నోఘవతి యద్దేవునిచెప్పినట్ల వర్తిల్లె సుదర్శనుండు బరమసంతోషభరితుం డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీమనంబున నెక్కొలుపు మిక్కథయభిప్రాయంబు.
ఆ. అతిథిపూజఁ గడచినట్టిధర్మువు గృహస్థులకు నొండు లేమి దెలుపు చున్న
యది సమస్తకిల్బిషాపహ మీయితి,హాస మిచ్చు నెల్లయభిమతములు. 84
క. అనినఁ బితామహుతోడ న, జ్జనపతి బ్రాహ్మణ్య మవులజాతులు మాఱర్

[1] డింతితోడిద యై.

జనియించినవానికి దొరకొనునొకొ యతివిమలకర్మగుణయోగమునన్. ౮౫

వ. అని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. ౮౬

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభం బనేక, జన్మములఁ బొంది తిరుగంగసంభవించి
నపుడు గనునది యున్నతమైనయప్పదంబు విను మెఱింగించెద దాని తెఱఁగు.

-ఇంద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసప్రకారము.-

వ. అది యింద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసం బాకర్ణించిన నెఱుంగనగుం
గావున నక్కథ యుపన్యసించెద నొక్కవిప్రునికొడుకు మతంగుం డనువాఁడు
యజ్ఞార్థంబైనపనికిం దండ్రి పనుపునం బోయి. ౮౮

క. మదమునఁ బెలుచన యొకగాడిదకొదమం గోల గొని యడిచె నడిచిన నొ
వ్వోదవి తనతల్లిఁ జేరఁగ, నది నని నన్నితఁ డడిచె నని చెప్పటయున్. 89

వ ఆగార్దభి దనకొదమతో వీఁడు చండాలుండు ప్రచండస్వభావుండు గాకుండునే
యనినం బూర్వజన్మకర్మవిశేషంబునం దిర్యగ్జాతిభాషావిదుం డగుట నవ్విప్ర
పుత్రుం డప్పల్కులు విని యిది దూషణభాషణంబు గాదు నిరూపణాలాపం
బై యున్నది యట్లు గావున మాలతనంబు గలుగ నేర్చు నని నిశ్చయించి
యగ్గాడిదకడకుం బోయి. 90

క. తనకుం జండాలత వచ్చినకారణ మడిగి దానిచేతం గంద
ర్పునిచెయిది మంగలికి నిజ, జననికిఁ బొం దగుట విని విషాదముతోడన్. 91

వ. తనపోయెడుపనికిం బోవక మరలి సదనంబునకుం జని జనకుని కత్తెఱం గెల్ల
నెఱింగించి యతనితో శూద్రబీజంబున బ్రాహ్మణియందు జన్మించినవాఁడు
చండాలుం డగుటకు సందియం బేమి గార్దభి శాపజాత గా నోపు నది
యున్నరూప పలికె బ్రాహ్మణ్యంబు దపంబున సంపాదించెదం గాక యని పల్కి
వీడ్కొని వనంబునకుం బోయి. 92

క. పరమతప మాచరింపఁగ, సురపతి వొడచూపి యడుగు సువ్రత నీకుఁ
వర మిచ్చెద ననిన ధరా,మరత్వ మిమ్మనియె నతఁడు మది ముద మొదవన్.

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణత్వముమహత్త్వ మెఱుంగవ యన్యజాతి కం
దు నె యది యొండు వేఁడు మదిదోఁచిన మే లనియెన్ బలారి వాఁ
డనితరసాధ్య మైనతప మస్ఖలితంబుగఁ జేయు చుండెదం
జనుము మహాత్మ నీ వనిన సస్మితుఁ డై యతఁ డేఁగె నేఁగినన్. 94

వ. మతంగుం డేకపాదంబున నూఱేండ్లు తపంబు సేసిన నింద్రుండు గ్రమ్మఱవచ్చి.

తే. ఏను వల దని చెప్పిన మాన వెట్లు, పరమదుర్లభపద మాసపడి కరంబు
మేలితప మాచరించె తె చండాలుఁ డిట్టిదాన నశియించు నిది నీకుఁదగదు విడువు.

వ. విను మిత్తెఱంగుతపంబునకుఁ బదిమడుంగులు సేసి చండాలుండు శూద్రుం
డగు నూఱుమడుంగు లనుష్ఠించి శూద్రుండు వైశ్యుండగు వేయిమడుంగులాచ

రించి వైశ్యుండు క్షత్త్రియుండగు నప్పుణ్యాచరణంబునకుఁ బదివేలునుడుంగులు నిర్వర్తించి క్షత్త్రియుండు దుర్బ్రాహ్మణుం డగు నానియమంబునకు లక్షమ డుంగులు సల్పి శమదమసత్యాహింసల నమాత్సర్యంబున నార్యబ్రాహ్మణహృదయంబులు సదయంబులు గావించి దుర్బ్రాహ్మణుండు సద్బ్రాహ్మణుండగు నిట్లు బ్రాహ్మణ్యం బలఁతులం బడయవచ్చునే పడసియు నది సెడకుండ నడప శక్యం బగునే యనేకజన్మంబుల నొకప్పుడు [1]బ్రాహ్మణజన్మంబు నొందియుం గొందఱు ధనవాంఛావిషయలౌల్యాదులం దదాచారంబు దిగ విడిచి చెడుదు రిట్టిమహాపదంబు గోరి నిన్ను నీవ యేల వినాశంబు నొందించుకొనియెద వీతపోనిష్ఠ సాలించి తగునది యొక్కవరంబు వేఁడు మనియె ననిన వాఁ డూరకున్న నాఖండలుం డరిగె వెండియు. 97

క. అంగుష్ఠ మొకటి మోపి మతంగుఁడు నూఱేండ్లు సేసెఁ దపము నియతిమై
[2]నంగముతో లస్థులతో, నంగతముగఁ దోఁప వెక్కసముగా నరముల్. 98

ఆ. ఇట్లు సేసి శక్తి యెల్లను గడచన్న, నతఁడు నేల వ్రాలె నతిరయమున
వచ్చి యమరుఁ బట్టి వాసవుఁ డక్కట, నీకుఁ జెప్పనయ్య నెమ్మి నేను. 99

వ. క్షత్త్రియాదులచేతనుం బట్టు వడని బ్రాహ్మణశాస్త్రాలంబులతోడి మేలంబు దక్కము నీకు నొక్కవరం బిచ్చెదం గైకొను మని పల్కుటయు నతం డొడఁబడినం బరమావరంబున. 100

ఆ. చందదేవుఁ డనఁ బ్రశస్తి వహించి సుస్త్రీలు పూజనంబు సేయఁ గాము
రూపధారివై నిరూపింప విహగభావంబు గల్గి ప్రమదవర్తి వగుము. 101

క. అని వర మిచ్చి మహేంద్రుఁడు, సనియె ననిన విని యజాతశత్త్రుఁడు గాంగే
యునితో బ్రాహ్మణ్యము పెఱ, జనులకుఁ బొందంగ నిట్లశక్యం బనిన్. 102

విశ్వామిత్త్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గలిగినతెఱంగు.

వ. విశ్వామిత్త్రుం డెట్లు నొందె నత్తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డిట్లనియె. 103

సీ. జాహ్నవీదేవికి జనకుఁడై వెలసిన జహ్నునికులమున సంభవించె
గాధి నాఁ బ్రకటభూకాంతుఁ డాతనిపుత్త్రి యగుసత్యవతిఁ దన కాలిఁ గాఁగ
నిమ్మని యర్థించె సమ్మహీశ్వరు ఋచీకుం డనుముని భృగుకులపరేణ్యుఁ
డతని కీ నొల్ల కప్పతి దనకూఁతున కుంకువగాఁ జెప్పె నొక్కకర్ణ

తే. మసితమై తెలుపారెడుహరులు నేయి, మానిసియై భార్గవుఁడు దేరఁ బూనినరుణుఁ
గానఁ జని యవ్విధముఘోటకముల వేఁడె, నాతఁ డిచ్చుటకొడఁబడియతనితోడ.

క. నీవలసినప్పు డట్టిహ, యావలి ప్రభవించు నెచటనైన నవనువుదుకా
దీవించి యరిగి యమ్మని, దేవతటినియుత్తరంపుదీరమునఁ దగన్. 105

వ. నియతుండై తలంచినతత్క్షణంబ గాధిసెప్పినచందం బగుగుఱ్ఱంబులు వేయునుం

1 బ్రాహ్మణ్యంబు నొందియు. 2 నంగములో నస్థులతో.

బుడమిం బొడమి పొలిచి నిలిచె దానం గన్యాకుబ్జంబున కనతిదూరం బగు తత్ప్రదేశం బశ్వతీర్థం బనం బరఁగె నమ్మునికుమారుం డత్తురంగంబుల నిచ్చిన నచ్చెరువును సంతోషంబును శాపభయంబును ముప్పిరిగొనం దనపుత్త్రికినుంకువగా నియ్యకొని. 106

తే. గాధియమ్మునిపుత్త్రి శీఘ్రమునఁ బెండ్లి, సేసె నిట్లు వరించి ఋచీకుఁ డధిక
సమ్మదమున గృహస్థధర్మమ్ము నడపు,చుండి సంతానకాంక్ష నయ్యువిదతోడ.

వ. నీకుం బుత్త్రోత్పత్తి గావింపం జాలుచరువు సంపాదించెద ననియెఁ దొల్లి దాని తల్లి దనయల్లునిమహానుభావం బెఱుంగుటం జేసి యాసత్యవతితో నాకుం దనయుండు గలుగఁ దయ సేయునట్లుగాఁ బుణ్యకర్త యగునీభర్తం బ్రార్థింపుమనినయదిగావున నమ్మాటయమ్ముద్దియ యతనికిం జెప్పిన నప్పరమధర్మపరుండు.

తే. రెండుచరువు లొనర్చి యొక్కండు బ్రాహ్మ
ణత్వ మత్యుజ్జ్వలముగ నొనర్చ నొకటి
రాజభావంబు నధికతీవ్రముగఁ జేయఁ
జాలునట్లుగ నిజతపశ్శక్తిఁ జేసె. 109

వ. ఇట్లు గావించి యారెంటిని సత్యవతికిం జూపి తత్ప్రభావంబు వేఱు వేఱ యుపన్యసించి క్షాత్త్రం బయినచరువు మీతల్లి కిచ్చి [1] బ్రాహ్మం బయినదాని నీవు పుచ్చికొనుము ఋతుకాలంబున నీతల్లి యశ్వత్థంబును నీ వుదుంబరంబును నాలింగనంబు సేసి భక్తితో మీమీచరువు లుపయోగించునది యని నియోగించె [2] వారియుపయోగంబునసమయంబున విధివశంబునం జేసి. 110

క. చరువులు నమ్ముని చెప్పిన, తరువులు వీడ్వడియె సుతకుఁ దల్లికి నట్ల
య్యిరువురు నుపయోగింపఁగఁ, గరువులు దత్తత్ప్రకారకలితము లయ్యెన్.

వ. దివ్యబోధసుమహనీయుండు గావున. 112

ఆ. చ్యవననందనుండు సత్యవతీగర్భ, భంగి సూచి యకట బ్రాహ్మణుండు
గాఁడు తరుణి నీదుకడుపులోపలిబిడ్డ, క్రూరుఁ డైనరాచకొడుకు గాని. 113

వ. అని పలికి చరుతరువ్యత్యాసంబున నట్లగుట దేటపడం జెప్పిన నబ్బోటి యత్యంతవిషాదవేదనాదూయమానమానస యై. 114

క. నీకుం బుట్టెడికొడుకు వి, వేకనిధి బ్రాహ్మణత్వవిరహితుఁ డై నర
లోకము మెచ్చనె యట్టులు, గా కుండఁగఁ జేయు తపము గౌరవ మొప్పన్.

తే. నాకు నివ్వర మిమ్మని నమ్ర యగుడు,వీఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగుఁ గాక వీనికొడుకు
నందు రాజత్వసంపద యతిశయిల్లు, ననియెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై యత్తపస్వి.

వ. అట్లమ్ముని యావహించుటకతంబున సత్యవతీపుత్త్రపౌత్త్రు లైనజమదగ్నిపరశురాములు గ్రమంబున బ్రహ్మక్షత్త్రతేజోవిరాజితు లయిరి గాధిభార్యకు జనియించి విశ్వామిత్త్రుండు. 117

1 బ్రాహ్మ్యం బయినదాని. 2 వారి...గించుసమయంబున.

క. నరనాథుం డై యుండియుఁ, జరుతరగుణసంక్రమమున సద్బ్రాహ్మణతా
స్ఫురణంబు వడసెఁ దపమున, గర మధికం బతనియందుఁ గలిగెఁ గుమారా.

వీతహవ్యుం డనురాజునకు బ్రాహ్మణత్వంబు గలిగినప్రకారము

వ. అనిన విని ధర్మజుండు వీతహవ్యుం డనురాజు బ్రాహ్మణత్వంబుఁ బడసె నని
విందు నత్తెఱం గెఱింగింపు మనవుడు నతనికి శంతననందనుం డిట్లనియె మను
సంభవుండై నశర్యాతియన్వయంబున హైహయుం డనునొక్కజనపతి జనియిం
చి వత్సదేశాధీశుండయి పొలిచె నాతనికి వీతహవ్యనామంబునుం గలిగియుండుఁ
దదీయభార్యలు పదుండ్రు వారలు వీరులుం బ్రబలులు నగుపుత్త్రుల నూర్వురఁ
గాంచి రమ్మహారథులు విక్రమకుతూహలంబున. 119

సీ. హర్యశ్వుఁ గాశీశు నాజికిఁ బిలిపించి యొక్కయుమ్మడి లావు నుక్కుమెఱయఁ
బొదివి చంపిరి వాని పుత్త్రుండు పట్టంబు గట్టె సుదేవుండు గ్రమ్మఱంగ
నురవడి నరిగి యద్ధరణీశు ననిఁ దెగఁ జూచి రా హైహయసుతులు గడిమి
నాతనినందనుఁ డగుదివోదాసుండు రా జై ననమ్మహీరమణుమీఁద

ఆ. నడచి వారు ఘనరణం బొనరించి సైన్యంబుఁ ద్రుంచి నోడి యతఁడు వాఱి
ప్రకటసంయమిని భరద్వాజమునిఁ గని, యధికభక్తి నతని నాశ్రయించి. 120

క. తనకులము వీతహవ్యుని, తనయులచేఁ ద్రుంపఁబడుట దగ నెఱిఁగింపన్
విని యతఁ డోడకు నీ కొక, తనయునిఁ గల్పింతు రిపువిదారణనిపుణున్. 121

వ. అని పుత్త్రకామేష్టి సేసినం బ్రభవించినపుత్త్రుండు పదుమూఁడేండ్ల
ప్రాయంబువాఁ డయ్యెఁ బ్రతర్దననామధేయుం డగునక్కుమారుం డమ్మహా
త్మునియనుగ్రహంబున వేదంబులు ధనుర్వేదంబును వేగంబ యధిగమించి.

చ. ముని కృప నావహింపఁగ సముజ్జ్వలతేజముఁ బొంది ప్రీతిమై
జనకుఁడు యౌవరాజ్యపదసంగతుఁ జేసినఁ బేర్చి యవ్విభుం
డనుమతి సేయ నెత్తి చని యాజిముఖంబున వీతహవ్యునం
దనతతి నెల్ల గీటడఁచె దర్ప మెలర్పఁగ నశ్రమంబునన్. 123

క. తనయులఁ దెగటార్చి వడిం, దనమీఁదం గవిసినం బ్రతర్దనుశౌర్యం
బున కలికి వీతహవ్యుం, డనయము వెసఁ బాఱె భృగువునాశ్రమమునకున్.

ఆ. పాఱి భీతి దోఁపఁ బల్కు నమ్ముని దన, దై నశిష్యసమితి లోన నునిచె
నతనిఁ గాశిరాజసుతుఁడును వెనువెంటఁ, దగిలి యచటి కరిగి తగువిధమున.

క. మునిపతికిని వినయము సేసిన నిట రాకకుఁ గతంబు సెప్పు మనియె న
జ్జనవంద్యుఁ డక్కుమారుం, డనఘా మధ్యస్థవృత్తి వై విన వలయున్. 126

వ. అని పలికి తనకులంబు వీతహవ్యునికొడుకులచేత నశించినవిధంబును దాను
వారల నందఱ ద్రుంచుటయును వీతహవ్యుం డాహవంబునం దనకు నోడి

పాఱుటయును జెప్పి మునీంద్రా యారాజట వచ్చె నాతనిం బొలియించుట
కై యిచ్చితి వనిన నత్తపోధనసత్తముండు. 127

క. వినుమిచ్చట నృపకులసం, జనితుఁడు లేఁ డింతయుం బ్రశస్తమహీదే
వనికాయము గనుఁగొను మని, తనశిష్యప్రతతిఁ జూపె దయ చిగురొత్తన్. 128

వ. చూపినం జూచి. 129

ఆ. అతఁడు నగుచు భృగునియడుగుల కెఱఁగి మహాత్మ దీన నేఁ గృతార్థవృత్తి
నైతిఁ బగతు నిట్లు జాతికిం బెఱఁబాపి, గాసిగాఁగఁ జేయఁ గంటిఁ గాన. 130

క. కలుగునె యమోఘ మగునీ, పలుకున కన్యత్వ మేను బనివినియెద న
న్నలఘుకృపఁ జూడు మని తగఁ, బలికిన మునిప్రీతి నానృపతి వీడ్కొలిపెన్.

ఆ. వీతహవ్యుఁడును మహాతపస్సందీప్తుఁ, డై నయమ్మునీంద్రు నప్రతర్క్య
భంగి భాషణముల బ్రాహ్మణుఁడై గృత్స,మదసమాఖ్యఁ గాంచె మహితసుతుని.

వ. తత్పుత్రపౌత్రక్రమంబున సుతేజసుండును వర్చసుండును విహవ్యుండును విత
త్యుండును సత్యుండును సంతుండును శ్రవసుండును దమసుండును బ్రకాశుండు
ను వాగీంద్రుండును బ్రమతియును రురుండును సముదుండును శునకుండును శౌ
నకుండును నన మహాద్విజులు జన్మించి రిట్లు విద్యామార్తికశ్రేణివంశం బగుమ
నివంశంబునకు మూలం బయి యవ్వీతహవ్యుండు భవ్యమూర్తి వెలసెఁ బాండ
వాగ్రజా యింక నెయ్యది యడిగెద నడుగు మనుటయు నతండు దైవంబును
బౌరుషంబు నను రెంటియందు నెయ్యది యధికంబు సెప్పు మనిన నప్పురుష
వరుండు దొల్లి యిట్లు వసిష్ఠుండు బ్రహ్మ నడిగిన నమ్మహాత్ముం డుపదేశించిన
వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 133

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషంబులతెఱం గెఱింగించుట.

క. క్షేత్రంబు పురుషకారము, ధాత్రీశ్వర బీజ మరయ దైవము రెండున్
సూత్రపడఁ గూడెనేనిం, బాత్రం బగుఁ గర్మకరుఁడు ఫలమున కెందున్. 134

క. [1]వినుపురుషుఁడు గావింపని, పనులకు దైవ మది యెట్లు ఫల మొనరించున్
జనములు గార్యము నడపఁగ, ననుకూలత నిచ్చుఁ గాక యయ్యైఫలముల్. 135

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబుతోడ్పాటు లేక, ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గాకున్న రిత్తనేల, వంధ్య మగుఁ గాక తా ఫలవంత మగునె.

తే. మేలు రెండులోకంబుల మేల తెచ్చుఁ, గీడు సేసినఁ దప్పదు కీడ యగుట
గాన పురుషవర్తనమున కానుకూల్య,శీల మగు దైవ మది ఫలసిద్ధిఁ జేయు. 137

క. అనలం బించుక యైనఁ బ, వనుచే వెలుఁగొందుమాడ్కి వర్ధనముం బొం
దును సత్కర్మాచరణం, బున దైవమునానుకూల్యము గురుప్రవరా. 138

క. నేయి పొలుపఱిన దీవియు, మాయుఁ గరణిఁ [2]గర్మశుద్ధి మలిఁగిన హీన

1 వినుపురుషులు గావింపని, పనులను. 2 గర్మసిద్ధి

త్వాయత్తం బై తానును, మాయును దైవానుకూల్యనుహిమ మహీశా.
తే. పరశురాముఁడు భృగుఁడును బలియు లోను
గాఁగ మహనీయపురుషులు గర్మసూత్ర
భంగిఁ గలుషితదైవప్రభావితాత్ము
లైరి కర్మంబు దైవంబు నలఁతు లెట్లు. 140
క. విను పౌరుషమును దైవము, నన రెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున, జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. 141
వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు సత్కర్మంబుల నయ్యెడుఫలంబులు విన నలతు
ననుటయు నక్కురుసత్తమునకు నక్కురుపితామహుం డి ట్లనియె. 142
సీ. అధ్వపరిశ్రాంతుఁ డగువింతవానికి నన్నం బిడినఫల మట్టి దిట్టి
దనఁ బెద్ద యగ్నిసమారాధనమునకుఁ బౌరుషశ్రేష్ఠత భవ్యదాన
ములకుఁ దత్తద్వస్తువులమహానుహిమలు మౌనంబునకుఁ బరిజ్ఞానశక్తి
యతులతపంబున కధికభోగము లహింసకు రూపబలచిదైశ్వర్యసిద్ధి
ఆ. బ్రహ్మచర్యమునకుఁ బరమాయు వుపవాస, ములకుఁ జిత్తశుద్ధి ఫలజలంబు
లాహరించి యునికి కాధిరాజ్యము సత్ర, భక్షుతకు దివంబు ఫలము లధిప.
క. శ్రుతిపఠనమునకు నర్థ, ప్రతిబోధరిబునకు వరున ఫలములు సౌఖ్య
స్థితియును సుగతియు సత్య, వ్రతమునకు ఫలంబు ముక్తి వసుధాధీశా. 144
క. ద్రుమముల దళకుసుమఫలో,ద్గమముల క్రియఁ గర్మముల నొదవుఁదత్ఫలముల్
దమతమతఱిఁ గర్తకు భో,గ్యము లై నియతిని శుభాశుభాకారములన్. 145
వ. అని చెప్పి. 146
చ. వినుము జరానుబంధమున వెంద్రుకతండముఁ బండ్లు వీనులుం
గనుఁగవయున్ జరం బొరయుఁ గాని యొకప్పుడుఁ దృష్ణ జీర్ణ గా
దనయముఁ బేర్చి ప్రాణముల నన్నక పోవనిరోగ మల్పబు
ద్ధి నరులు వ్రోవ లే రది మదిం జొర నీకు సుఖార్థు లై బుధుల్. 147
క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృ, ష్ణాపరులకు దుఃఖసౌఖ్యసంపాదు లగున్
భూపాల వితృష్ణులు ని, ర్లేపు లగుట వారిఁ బొంద లే వాఫలముల్. 148
వ. అని పల్కినం బాండునందను లందఱుం బ్రహర్షోత్కర్షంబు నొందిరి గంగా
నందనుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి యీయర్థజాతంబు మునిప్రణీతం బయి
యధిగతం బైనది నీకు [1]నుపదేశించితి నీ వింక నేమి విన వల తనవుడు నా
భూవల్లభుండు నిజాశ్రయంబున కాస్పదం బయినపురుషు నెడ భక్తజనంబుచరి
తం బెట్టిది గావలయు నని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 149

—భీష్ముఁడు ధర్మజున కాశ్రయం బెప్పడు నపరిత్యాజ్యం బని చెప్పుట.—

క. విను కాశీశ్వరు దేశం, బున నొకలుబ్ధకుఁడు వేఁట వోయినచోటన్

---

1 నుపన్యసించితి.

ఘనతరవిషదిగ్ధశరం, బున నేసిన మృగముఁ దప్పి భూజముఁ దాఁకెన్. 150
క. పూవులఁ గాయలఁ జెరిగిన, యావృక్షము శుష్క మయ్యె నవ్విషమున ధా
త్రీనర తదీయకోటర, మావాసము గాఁగ నొకమహాశుక ముండున్. 151
క. అది తరువు విడ్డిచి పోవక, హృదయంబున భక్తిపేర్మి నెండను గాలిన్
బెదరక ధృతిమై నయ్యెడఁ, గదలక యుండె ననుజీవిగౌరవ మెసఁగన్. 152
ఉ. దానియుదాత్తవృత్తము శతక్రతుఁ డాత్మ నెఱింగి వచ్చి బెం
డైనది యిమ్మహీజము మహాతరువుల్ ఫలవృద్ధి నొంది యి
క్కానన నేకముల్ గలుగఁగా నిటు లేటికి నిందు నిల్వ నో
మానితకీరమా యనియె మానుషభంగికరూప మొప్పఁగన్. 153
వ. అనిన విని యాశుకంబు. 154
చ. అనయముఁ బండు చుండు నెడ నాశ్రయ మొప్పిన నిల్చి యెండి పో
యినతఱిఁ బాసి పోక తగ వెట్లు కృతఘ్నత గాదె యివ్విధం
బనిమిషనాథ యన్న నతఁ డచ్చెరు వంది పురాకృతోపసం
జనితవిశేష మీఖగము జానుగ నన్ను నెఱింగె దీనికిన్. 155
వ. మేలొనర్చెదం గాక 156
క. అని తలఁచి నీదుపలుకులు, విని మెచ్చితి వరము గోరువిహగోత్తమ నీ
వనిన శుకంబు మహీజం, బునకుం బేరెలమి వేఁడె భూపవరేణ్యా. 157
ఆ. అమరవల్లభుండు నమృతసేచనమున, భూజమునకుఁ దొంటిపొల్పుకంటె
మిగుల నెలమి సేసె మేలియాశ్రితు లిట్ల, మనుతు రధిపుఁ గురుకుమారవర్య.

విభులకుం బాటింపవలయువారిని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట.

వ. అనిన నతం డెవ్వరిఁ బాటించుట విభులకు వలయు నని యడిగిన నాభూపతికి
భీష్ముం డి ట్లనియె. 159
సీ. జననాథ విను తపస్స్వాధ్యాయముఖకర్మకరణత నుభయలోకముల వశగ
తములఁ జేయఁగఁ జాలుధాత్రీసురులు మన్ననకుఁ బాత్రములు పతి నాతి కెట్లు
రాజునకును నట్లు బ్రాహ్మణుఁ డొడయండు బ్రాహ్మణుం డనుమాటపావనంబు
హర్షించి శుభముల నలిగి యాపదల నింద్రున కైనఁ జేయు విప్రుండు నృపతి
ఆ. గొడుకుఁబోలె నరయ గురుఁబోలెఁ గొలువంగ, నగ్నిఁబోలె నిమ్మ నర్చితుఁడుగఁ
జేయ వలయు విప్రుఁ జెప్పెద వేదసం, వాద మేకబుద్ధి నాదరింపు. 160
వ. వేదంబులు దమలోనఁ గోష్ఠి సేయుననుయంబున. 161
సీ. బ్రాహ్మణజాతికిఁ బరిభవం బొనరింప మున్ను చేసినపుణ్యములు నశించు
జపహోమముఖకర్మసంచయంబున కధికతరంబు విప్రముఖమున నిడుట
[1]భూసురార్చన మొకమాసంబు సల్పినఁ బాపంబు లెల్లను బాసి పోవు

1 భూసురారాధనమున నొక్కమాసంబు పాపంబు.

సగ్రవర్ణులఁ గాంచి యాదరింపక యుండుకంటెను గీడొండు గలుగ దరయ
తే. నని క్రమంబున ఋగ్వేదమును యజుస్సు, సామము నథర్వణమ్మును సారభూత
భవ్యసంభాషణము సేఁత దివ్యమునుల, వలన వింటిమి కౌరవకులపవిత్ర. 162

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరమ మైనధర్మంబు చెప్పుట.—

సీ. అని చెప్పి భీష్ముఁ డస్మనుజేంద్రుతోఁ బరమశ్రేష్ఠ మైనధర్మంబుఁ దెలియ
విను మని పల్కి యిట్లను మద్రనాథుండు సత్యవతీపుత్రు చరణములకు
నెఱఁగి కేలు మొగిడ్చి యెద్దాని నెఱుఁగుట యెఱుకల కెల్లను నెక్కు డని స
భక్తికసమ్మతిఁ బ్రార్థించి యడిగిన నమ్మహామౌని దయ నతనిఁ జూచి
ఆ. విష్ణు నెఱుఁగు టధికవిమలబోధము యజ్ఞ,మూర్తి యజ్ఞకర్తృమూర్తియజ్ఞ
కలనమూర్తి యజ్ఞఫలమూర్తి విష్ణుఁ డ, తండు కృష్ణుఁ డమలతరచరిత్ర.
వ. అని పల్కి యమ్మహాత్ముండు వెండియు శల్యున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు విను
చుండఁ గొందఱు బ్రాహ్మణు లతని నుపలక్షించి నాతో నిట్లు యుండు యాద
వుం డై నవసుదేవునకుఁ గంసానుజ యైన దేవకియందుజన్మించినవాఁ డితని నీవు
క్రతుపురుషుం డని కొనియాడుటకుఁ గతంబేమి యని యడిగిన నన్నారాయ
ణుండు నగుచు నన్నుఁ గన్గొని వీరలప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు దగ నిత్తు గాక
యనిన నద్దేవునకుం బ్రణమిల్లి యే నిట్లంటి. 164
ఆ. వేదమయుఁడు వేదవేద్యుండు వేదార్థ, వి త్తమప్రియుండు విష్ణుఁ డీతఁ
డిట్టిఁ డగుట యాత్మ నెఱుఁగుట యుత్తమ, బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి భవ్యులార. 165
వ. అనిన విని వారలు దద్భావనం గృతకృత్యు లై రని చెప్పిన మద్రవిభుండు
మానసంబు మాలిన్యరహితంబును బ్రసాదసహితంబును నయి చరితార్థుం
డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీకు నీయర్థంబు విజ్ఞాతం బగుట యెఱుంగుదు నైనను
బ్రజ్ఞావిశుద్ధికరణం బాచరించితి నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతసంతుష్టాంత
రంగుం డయి గరుత్మంతుండు మహానుభావుం డని వింటి నవ్విహగవిభుని
వృత్తాంతంబు తెలియం గోరెద విన వలతు విస్తరింపవే యనుటయు నతం
డచ్యుతు నాలోకించి యానుపర్ణుండు నీవ కా విని యుండుదుం జెప్పెద ననవుడు
నప్పుండరీకాక్షుండు వికచవదనుం డై యట్లచేయు మిక్కురుపతికోర్కి దీర్చుట
కర్తవ్యం బని పల్కిన నాదేవవ్రతుండు భూవల్లభున కిట్లనియె. 166

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గరుత్మంతునిచరిత్రంబు చెప్పుట.—

సీ. కశ్యపుభార్యలు కద్రువ వినత న్వాగల రాతపస్వి వారలకు వరము
గరుణ నిచ్చెద నన్నఁ గద్రువ వేవుర వినత యిద్దఱ వేఁడికొనిరి సుతుల
మునియు నట్లగుఁ గాక యనియెఁబదంపడియండముల్ వేయును నండయుగము
వసుసన యాకద్రువకు వినతకుఁ బుట్టె నవి కుండముల నిడి యరసి యుండి
తే. రహిసహస్రమేనూతేండ్లు నంత నుదయ,ము య్యె నవ్వేయిగ్రుడ్లలనధికబలము

దేశమునుగల్గి యాసర్పరాజియొప్పుచుండె నారెండువిరియక యుండె మఱియు.

క. తనసవతి యైనకద్రువఁ, గని వగపును మత్సరంబుఁ గదిరెడుమదితో
వినత గడుఁ వేగిరపడి, [1]యనీతి నొకయండ మవియ నడిచె నరేంద్రా. 168

వ. అడిచిన నందు. 169

క. పులుఁ గొక్కఁడు పూర్వాంగము, గలిగి జనించుటయు వానిఁ గని యాసతి గ
న్నుల నశ్రుజలంబులు పె, ల్లొలుకఁగ శోకమున మునుఁగునుల్లముతోడన్. 171

వ. నివ్వెఱపడి యుండ నయ్యండజంబు.

చ. ఇరువుర మేము పుట్టుదు మహీనపుమేనులతో మహాబల
స్ఫురణ వెలుంగ నప్పెనుపుఁ బొందఁగ నీకవియించి తిట్లు ను
త్సరమునఁ జాపలంబునను దత్ఫల మందుము నీసపత్నికిన్
వరవృషవై చరింపు మని వారనినెవ్వగ శాప మిచ్చినన్. 172

క. వెలునెలఁ బాఱుచు వడఁకుచు, నలుకుచుఁ దనిమోముఁ జూచు నయ్యంగన న
ప్పులుఁగు కృపఁ జూచి తల్లీ, వలవ దడల నిది విధాతృ[2]వశ మయి వచ్చెన్. 174

వ. అని వెండియు.

శా. ఏనూఱేండ్లకుఁ బుట్టు నాయనుజుఁ డింకీయున్నయండంబునఁ నె
ట్లైనన్ ధైర్యము గల్గి కావుము ప్రయత్నాసక్తివై వాఁడు ద
ర్పానూనుండు బలాభిరాముఁడు [3]మదీయస్ఫూర్తిమన్మూర్తి నీ
కానందంబుగ నీఁగు దాస్యము త్రిలోకాశ్చర్యసంపాది యై. 175

వ. అనియె నిట్లు ప్రథమపుత్త్రుండు వికలాంగుం డగుటకును శాపప్రాప్తికిని బరమ
నిర్వేదనంబు నొంది వినతయు నవ్విహగంబు నిర్దేశించినకాలంబు ప్రతీక్షించి
యయ్యండంబు రక్షించికొని యుండ నత్సమయసమాగమంబున. 176

చ. ఘనతరకంధరుండు దృఢకాయుఁడు దీప్తముఖుండు రక్తలో
చనుఁడు మహోత్తమాంగకుఁడు చారుసుసంగతపక్షసారమం
డనుఁడు పరిస్ఫురద్ద్యుతివిడంబితబాలదివాకరుండు లో
కనయనపర్వనిర్వహణకారి సుపర్ణుఁడు పుట్టె భూవరా. 177

క. ఆసమయంబున నరుణో, ద్భాసితగాత్రుండు దొలుతపట్టి యరుణుఁ డు
ల్లాసి యగుచు రవిపరిచ, ర్యాసుఖ మెనఁ గోరి చనియె నంబరవీథిన్. 178

మ. జననిం బాసి జనించు నప్డ తనయిచ్చం బక్షినాథుండునుం
జని పద్మోద్భవకల్పితంబు లగుభోజ్యంబుల్ శరీరంబు వ
ర్ధన మొందింపఁగ సిద్ధసాధ్యగణముల్ దర్ముద్దు సేయంగఁ గ్రీ
డనలోలత్వమునం జరించుఁ బరితుష్టస్వాంతుఁ డై యెల్లెడన్. 179

---

1 యనీతినొక. 2 వశమున వచ్చెన్. 3 కహీయస్ఫూర్తిమన్మూర్తి.

వ. అక్కాలంబున వినోదంబునకై యరిగి యొక్కయెడ. 180

సీ. చంచులఁ జిగురాకు జించియాడుచు నలి నెలుఁగించుగండుఁగోయిలలసొంపు
నలరుఁ దేనియఁ గ్రోలి[1] యున్నసోలంబులమురియు తేఁటుల్లనును మ్రోఁతయింపుఁ
[2]దనిపండ్లరస మానితములోనఁ జెలఁగుచుఁ బలికెడురాచిల్కపదువురంగుఁ
గొలఁకులకెలఁకులఁ గూడి క్రీడించు చుండెడునంచతండంబునడ బెడంగుఁ
తే. దరఁగఁ దేలుచుఁ బూఁదీవఁ [3]దగులఁబడుచు, నచ్చుచిఱుగాలిసోఁకును మెచ్చిమెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచును వినతయును గద్రువయునుమున్నీటిచేరువవనమునందు.

వ. మెలఁగు చుండి రట్టియెడ. 182

చ. కరువునఁ బోసిరో విధునికాంతి సుధాబ్ధితరంగఁ దెచ్చి గం
డరు బొనరించిరో హరుజటాస్థలికిం దొడ వైనయేటిపె
న్నురువునఁ జేసిరో యన మనోజ్ఞసితచ్ఛవి నుల్లసిల్లు నుం
దరతురగోత్తమంబు జవుదవ్వులఁ గాంచిరి చారులోచనల్. 183

వ. నిజేచ్ఛమై నచ్చినయుచ్చైశ్శ్రవంబు నిట్లాలోకించి. 184

క. వినత హయ మింత యొప్పునె, యనూనధవళప్రభాఢ్య మై యని పలుకఁ
విని కద్రువ యపరాంగంబున నీలిమ దోఁచె ననియె భూషణరేఖా. 185

చ. అనవుడు నమ్మృగాక్షి యిటు లాడితి నవ్వుల కాడితో నిజం
బునకునొ నీదుచూపునకుఁ బోలినభంగియొ చెప్పు మన్న న
వ్వనిత దరస్మితస్ఫురితవక్త్రముతో నిది యేటిమాట న
ల్లనియెడ గాన రాదె తెమలం బలుకం బని యేమి నావుడున్. 186

వ. వినత దెలియం జూచి. 187

ఉ. కాకని పూని పల్కుటయుఁ గద్రువ పన్నిద మేమి దీనికి
న్వాదిది యేల రిత్త యనినం విని యానతి నిక్కమేని నీ
వేది పణంబుగాఁ దలఁచి యేర్పఱఁ జెప్పితి దాని కేను సం
వాదము సేయుదాన గరువంబుగ నొక్కటి నిశ్చయింపుమా. 188

వ. అనిన విని కద్రువ వినతవదనంబునఁ జూడ్కి నిలిపి. 189

తే. నీవు గెల్చిన దాస్యంబు నీకు నేన్ను జేయ్యఁ గలదాన నేను గెల్చినను నీవు
నాకుఁ జేయంగఁ గలదాన వీకడింది, పన్నిదము నట్ల యని తెగఁ బాఱి పలికె.

క. ఆపోలఁతి యట్లు పల్కిన, శాపము ప్రేరేప నరుణజననికి నుతసా
హాపేత నుయ్యెఁ జిత్తం, బాపన్నిదమునకు నేమియనఁ గల దధిపా. 191

వ. ఇట్లు వినతయుం దెంపు సేసి యత్తెఱంగున కియ్యకొని యిద్దఱు నయ్యురువుపుంబంచ
మహాభూతంబులు సాక్షులుగాఁ బల్కి పన్నిదంబు నడిచి కద్రువ పతిపరి
చర్యకుం గాలం బయ్యె మఱి వచ్చి యశ్వంబు నాలోకింత మని నెపం బిడి
యప్పటికిం జూపు దప్పించె నవ్విధంబున మగిడి యరుగుదెంచిరి తదనంతరంబ.

1 యొలయుసోలంబున. 2 దనిఁబండ్లరస. 3 దగుఁబడుచు.

సీ. కుటిలంపుఁదలఁపునఁ గొడుకుల రావించి కద్రువ యిట్లనుఁ గన్నునీరు
దొరఁగంగ వారలతో నబ్ధిపొంతకు వినతయు నేనును వేడ్క నరిగి
యచ్చ తెల్పునఁ గడునభిరాము మగునొక్కయశ్వంబు గాంచితి నువ్వధూటి
గేవలధవళంబు నా విని యొద్దారమునకు నే నదె నల్లఁదనము గంటె

తే. వెనుకదెస నన్న వా దయ్యెఁ గనలి పన్ని,దంబు నటిచితి మోడినదాస్యవృత్తి
వచ్చు నవలికి నే నెట్లు వరవుడంబు, సేయఁ దగుఁ దోఁక నల్లగాఁ జేయరయ్య.

చ అనవుడు వాసుకిప్రభృతు లక్కట ధర్మువు గాదు నీవు నూ
చిన తెరు వట్టిగెల్పు శుభసిద్ధి యొనర్చునె యట్లఁ గాక య
వ్వనితయుఁ దల్లి గాదె [1]గరువంపుఁదనంబునఁ జూడ మాకు ని
ట్లనఁ దగునమ్మ యె ట్లయిన నయ్యెను బాపము సేయవచ్చునే. 194

క. ఈవిధ మెమ్మెయి నైనం, గావింపఁగ వలయు ననుట గల్గినఁ బరదే
శావాసుల మగుదుము మము, నీ వింకం దగదు తల్లి నిర్బంధింపన్. 195

క. అని రట్టియొనం గొందఱు, జననిఁ దొఱఁగి యెక్కడేనిఁ జని రాభంగిం
జనినతనూజులఁ [2]బేర్కొని, నెనగు విడిచి యానెలంత నిష్ఠురమతి యై. 196

-ఊఊ- కద్రువ దనకొడుకులకు జనమేజయునివలన నాశంబు గల్గునట్లు శపించుట. -ఊఊ-

చ. అమృతకరాన్వయంబున మహామునివేడ్క నరుండు పాండుభూ
రమణునిదేవి గొంతియుదరంబునఁ బుట్టి ధనంజయాదినా
మముల వెలుంగుఁ దత్సుతునిమన్మఁడు సంభృతధర్ముఁ డైనపే
ర్మి మెఱయ నేల యేలు జనమేజయనాముఁ డరాత్యజయ్యుఁ డై. 197

ఉ. ఆతఁడు సర్పయాగ మనునధ్వరముం గుపితాత్ముఁ డై పితృ
ప్రీతిగఁ జేయఁ దద్దహనభీకరభూరిశిఖా ప్రవేశనం
జాతదురంతతాపమునఁ జావఁ గలా రని శాప మిచ్చెఁ ద
త్పాతనవృత్తికిఁ వెఱచి తక్కటినాగము లాభుజంగితోన్. 198

తే. నల్లగాఁ జేయువార మే మెల్లభంగి, నాతురంగమపతివాల మని రయమునఁ
బోయి వాలధిరోమముల్ వొదివి నీల,రోమసంచయ మై రి కురుష్టితీశ. 199

క. కద్రువ గన్గొని సంతో, మద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి నవలిక్రిఁ జూపెఁ
భద్రాత్మక యవ్వినతయుఁ, దద్రోహం బెఱుఁగ లేమి దైన్యము నొందెన్.

క. నగుచుం గద్రువ వరవుక, వగుము ఖిచారంబు విడిచి యనుడు వినత య
ట్లగుఁ గా కని లజ్జయుఁ బెను,వగయుఁ దొలఁగఁద్రోచిచేసె వరవుకముదగన్.

వ. ఇట్లు కపటజయంబునఁ గద్రువ సత్యవినయాదిగుణవతి యయినవినతం దనకు

1 గరువంపుఁదలంపునఁ. 2 నెల్ల, వ్వని పేర్కొని.

దాసిం జేసికొని పరిహీణంబు లయినపరిచారికాకృత్యంబుల నిత్యంబు నలంచు చుండెం బదంపడి యప్పరమసాధ్వి దనయగ్రతనయుం డాదేశించిన తెఱం గూహించి రెండవయండంబున జనియించినతనూజుం దలంచుచు నాసపాటు ల గదిరినహృదయంబుతో దాస్యం బనాలస్యంబున నడపు చుండ. 202

ఉ. యౌవనదర్ప మంది జవ మంతకు నంతకు నగ్గలింప మై
లా వధికంబు గాఁగ నుపలాలన సేయఁగఁ బద్మసంభవుం
డావిహగోత్తముండు హృదయంబున గర్వ మెలర్ప నుద్ధతుం
డై విహరింపఁ జూచి యొకయప్పుడు నారదుఁ డల్లఁ జేరినన్. 203

వ. అతఁడు భక్తిం బ్రణమిల్లినిల్చిన నప్పక్షిపుంగవునకున మ్మునిపుంగవుం డిట్లనియె.

తే. దాసి యై సవతాలికిఁ దల్లి [1]పనులు, సేసి నలఁగంగ నద్దెసఁ జింత వంత
లేక నీ విట్లు దిరుగుట లెస్స యగునె, యద్భుతోజ్జ్వల తేజ కశ్యపతనూజ. 205

చ. అనుడు విహంగనాథుఁడు మదంబకు దాస్యము రాకకుం గతం
బనఘవిచార యెద్ది దెలియన్ వినిపింపవె యన్నఁ జెప్పె న
మ్మునివరుఁ డున్నరూపు హయముం గను టాదిగఁ గల్గుకశ్యపాం
గనలచరిత్ర మాతని కఖండపరిస్ఫుటభాషణంబులన్. 206

ఉ. చెప్పినఁ గోపమున్ వగపుఁ జిత్తమునం గదురంగ మేలు మే
లప్ప హితంబు సేసెఁ జెలియల్ మను చున్నది పెంపుతోడ నం
చప్పుడ వాయువేగమున నయ్యెడకుం జని మాట యెద్దియుం
జెప్పక తల్లికిం బ్రణతి సేసె విషాదభరార్తమూర్తి యై. 207

వ. కద్రువపాలికిం బోయి. 208

చ. పరమవినీతి మై నెఱిఁగి బాంధవ మార్గఁగ నల్ల నిట్లనున్
గరుడుఁడు దారితారినగఁ గందుచు నీచెలియల్ చరించుని
ష్ఠురపుసపుంజరిత్రమున వచ్చునె నీ కొకపేర్మి యీనతిం
గరుణ యెలర్పఁగా విడువ గౌరవసంపదఁ జేయు నెంతయున్. 209

ఉ. నీకును నేను బుత్త్రుఁడన నెమ్మిఁ దగన్ ననుఁ జూచి యైనఁ ద
ల్లీ కృప సేత పెద్దయును లెస్స యధర్మము ధర్మ మన్నఁగల్
నా కవి యేల దాస్యకృతి నాజనయిత్రికి నివ్విధంబున
న్రాకయు దైవకృత్యమ మనంబునఁ బొంగుదు విడ్వు గల్గినన్. 210

వ. అనిన విని మొగంబు ముఱకటించుకొనుచుఁ గద్రువ గరుత్మంతున కిట్లనియె.

మ. బలవంతుండవు నేర్పుచందములఁ జెప్పం జాలి యీరిత్తప
ల్కులఁ దేర్పం బని లేదు తల్లికి నుదిం గూర్తేని వే పోయి లో
కులు నిన్నుం బ్రణుతింపఁ దె మ్మమృతమున్ ఘోరంపుదాస్యంబు నేఁ

1 పనుపు, సేసి నలఁగుచునుండంగఁ జింతె.

దొలఁగం బెట్టక మీ కనంత మగుసంతోషంబు సంధిల్లఁగన్. 212

చ. అన విని దాని కియ్యకొని యప్డు సుపర్ణుఁడు వోయి కశ్యపుం
గని తనభాషణంబులను గద్రువపల్కులుఁ జెప్పి తెచ్చువాఁ
డ నమృత మెట్లు నే నని యొడంబడి వచ్చితి నన్న నాతఁ డ
త్తనయునిఁ జూచి యుల్లము ముదంబును నచ్చెరుపాటు నొందఁగన్. 213

క. అమృతంబు దుర్లభం బ, య్యమరుల కేనియు నతిప్రయత్నంబున గు
ప్తము సేసి యుండు వాసవుఁ, డమలచరిత నీకు నగునె యట్టిది దేరన్. 214

వ. వినుము. 215

చ. ఉదకము రక్షకం బగుచు నుండఁగ నుజ్జ్వలవహ్నియందునుం
బొదువఁగ గృపాణశక్తిముఖభూరితరాయుధహస్తులై బలో
న్మదులు మహోగ్రకోపులు ఘనస్థిరకాయు లనేకరాక్షసు
ల్పొదిగొని కావ [1]నిప్పనలలో నమృతంబు సురక్షితస్థితిన్. 216

క. ఉండు నన విని విహంగవి, భుం డల్లన నగుచు నీవు పుత్రస్నేహా
ర్ద్రుండ నయి పలికితే బలి, యుండ నుపాయజ్ఞుఁడను మహోజ్జ్వలతేజా. 217

మ. అనుమానం బది యేల తెత్తు నమృతం బన్నం గడుం బొంగి యా
తనిఁ దాఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కశ్యపుఁడు పుత్రా నిశ్చయం బట్లయే
ని నిభంబుం గమఠంబునుం గలవు వానిం దిన్న లావెక్కు నా
ఘనజంతుద్వితయంబు నీకు నెరగాఁ గల్పించితిం బోవనా. 218

వ. అనుటయు సంతోషించి గరుత్మంతుం డాగజకచ్ఛపంబు లెచ్చట నుండు
నెబ్బంగివి యని యడిగిన నమ్మునీంద్రుం డవ్విహగేంద్రున కిట్లనియె. 219

కశ్యపుఁడు గరుడునకు గజకచ్ఛపంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. ప్రాక్పయోనిధిపొంతఁ బర్వతం బొక్కటి ఘనశృంగకబళితాకాశ మగుచు
నురగనామంబున నొప్పు నచ్చేరువ వసియించు నొకమహావారణంబు
దానితటంబునఁ దామరకొలను నబ్ధి ననుకరించుచు మధురాచ్ఛవారి
సంపద [2]సొంపారు సమదలీలల నగ్గజం బానగంబుపై సంచరింప
తే. మిట్టుఁ బల్లంబు గట్టును మెట్టు నొక్క, మట్టమై యది నునుపారుమహిత మైన
యక్కొలన నీరు ద్రావఁగా ననుదినంబు, నరుగు నయ్యిభవల్లభుఁ డనఘచరిత.

ఉ. అం దొకకచ్ఛపప్రవరుఁ డత్యధికం బగుకాయమున్ బలం
బుం దనరార వసించు జలముం గొను వాంఛ గజంబు వోయినం
జెందఁగ నీక సంగరముఁ జేయుఁ బెనంగుచు నీరు ద్రావు గా
రుం డెగి యుండు నిట్లు పగ రోష మెలర్పఁగ నాఁడునాఁటికిన్. 221

క. విను మధుకైటభు లనియెడు, దనుజేంద్రులు గచ్ఛపంబు దంతియు నై పు

[1] నిచ్చలతఁ బో. [2] సొంపారి.

ట్టినవారు దమ్మెఱుంగమిఁ, బెనఁగుదు రొండొరులతోఁ బ్ర భీకరభంగిన్. 222

క. ఒంటిమెయి నుండఁగా ముక్కంటికి నాకచ్ఛపంబు గౌరుం బట్టం
గంట యరిది యొక్కొకటన, రెంటిం బొదువంగ వలయు రే వెర వారన్.

వ. అనుడు వైనతేయుండు. 224

ఆ. ఒకటి గొలనిలోన నుండు నొక్కటి గొండ, మీఁద సంచరించు మీఁరు రెంటి
నడఁగ నొక్కమాట యడరి పట్టుట కృత్య, మని యెదరు పశంబె యట్లచేయ.

వ. అనిన నది యట్టిద యుపాయంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యమ్మునివరుండు.

చ. కరిపతి నీరు ద్రావుటకుఁ గాఁ జనుదెంచినఁ గూర్మరాజు సం
గర మొనరించు చుండి తనుకంబున నీళ్లలఁ బాసి వీఁకమై
దరి నడరంగఁ బట్టు నది తత్సమయంబున రెంటిఁ గూడ నీ
వెరవున యూఁది చిత్తమున వేగిరపా టెటు లేక పొంచుమీ. 227

వ. అని యుపదేశించిన వీడ్కొనుటకు వినతుం డయినతన్ను నత్యాదరంబునం
గనుంగొని య త్తపోధనస త్తముండు నీవు గజకచ్ఛపంబుల నాహారంబుగాఁ
గొనిన నీకుం ద్రిదశాహారంబు దేర దొరకొనుటకు సందేహంబు లే దనుపల్కు
వల్కి పరమాశీర్వాదంబు లిచ్చిన. 228

మ. విని యుత్సాహము [1]గందళింపఁగ వియద్వీథీగతుం డై విమా
ననికాయంబులు దూలఁ బక్షతివితానస్ఫారదీప్తివ్రజం
బినరశ్మిప్రకరంబుఁ గీడ్పఱుపఁ బక్షీంద్రుండు [2]చంచద్గతిం
జనియెం ద్రాన్నుర్గగాభిధాన నుగునాశైలంబు పెం దిప్పకున్. 229

క. చని యల్పశరీరుం డై, తను నెఱుఁగక యుండ మెలఁగి దానోగ్రగజేం
ద్రునిఁ గాచి నీరి కదివో, యినయప్పుడు వెనుకఁ జనియె నెలమి దలిర్పన్.

ఉ. దంతి సనంగ భూరిమదధారలగాలి యెఱింగి కూర్మ మ
త్యంతసముద్ధతిం గొలని కడ్డపడెన్ వెస వచ్చె వచ్చినన్
దంతియు నీరువట్టున నుదగ్రపుఁ గోపము సందడింప దు
ర్దాంతసముద్యమం బెనఁగె దానిపయిం గవిసెన్ మహోగ్రమై. 231

చ. క్కవిసి ఖరంబు లైన [3]మునిక్కాళ్లను వ్రేయఁగ నాము నీరిలో
ను వెడల కుండి కూర్మ మతనుస్థిరతీవ్రనఖంబులం బదా
గ్రవిదళనంబు సేయఁగఁ గరంబున మోఁదఁగ వారణంబు దం
తవిహతి నొంపఁ గచ్ఛపము దారుణ మయ్యె రణంబు భూవరా. 232

ఉ. ఇమ్మెయిఁ బోరి పోరి మది నేపును గోపము నగ్గలింపఁ గూ
ర్మమ్ము గడంగి నీర్వెడలి మత్తకరిన్ వడి నాక్రమింపఁగా
గ్రమ్మన రెంటినిం బొదివి కచ్ఛపముల్ వలకాల వామపా
దమ్మున వారణంబును ముదమ్మునఁ బట్టి తగిల్చె గోళ్లలన్. 233

---

1 సందడింపఁగ. 2 కుంభద్గతిం. 3 మునుగాళ్లను.

వ. ఇట్లు వినతపట్టి పట్టిన నవి దమయంగంబులు వారలం బడ నడిచిపడుటయు నతండు. 234

ను. పెలుచఁ గోళుల నొత్తి యగ్గజముఁ దాఁ బేర్లుఁ వసం బేది మూ
ర్ఛల నొందఁగ వెస నెత్తి మేఘయుగళీసక్త్రోల్లసద్గైరికా
చలవైహాయసకేలియో యన నభస్సంచారి యై యుబ్బున
గ్గలికఁ దవ్వుగఁ బాఱి యొక్కఘనవృక్షంబయ్యెడం దోఁచినన్. 235

ఆ. దానిమీఁద నుండి వాని రెంటిని భుజింపంగ మదిఁ దలంచి పంచయోజ
నములు నిడుపు గల్గురమణీయశాఖపై, గరుడుఁ డెలమి నెఱిఁగెఁ గురువ రేణ్య. 236

క. ఎఱిఁగినయప్పెనువ్రేఁగున, విఱుగుటయును శాఖ చూచి విహగేంద్రుఁడుగొం
దఱు మునుల నందుఁ గన్గొని, నెఱపున నాత్మీయచిత్తవృత్తి గలంగన్. 237

తే. అవనిఁ బడ నీక శాఖఁ జంచువునఁ బట్టి
పట్టె వారలసుస్థితుల్ పల్లటిలక
యుంప వెరవున ధరియించి యొయ్య నెగయఁ
జూచి యవ్వాలఖిల్యులు చోద్య మంది. 238

న. వైనతేయుం డగుట మనంబుల ననుసంధించి కరుణించి. 239

క. ఈతఁడు దక్కఁగ నొరులకు, నీతెఱఁగుబలంబు వెరవు నేల కలుగు నం
చాతరుశాఖ విడిచి చని, రాతని దీవించి యోగ్య మయ్యెడు నెడకున్. 240

వ. చనినఁ గరుత్మంతుండు సంతోషించెఁ దదనంతరంబ. 241

ఆ. విపులశాఖ నిచట విడిచిన నిచ్చటి, జంతుకులము లెల్లఁ జచ్చు నింక
నేమి సేయువాఁడ నే నను నెవ్వగ, వుట్టె నవ్విహంగపుంగవునకు. 242

వ. అట్టియెడ. 243

తే. నిందితాచారయుతము పుళింద దేశ,మంబుధిప్రాంత మాశాఖయందు విడువు
మనురపరులపం పిది విహగాధినాథ, యను నెలుంగు నభంబునం దావహిల్లె. 244

క. విని సత్వరముగ నట గొని, చని యద్దేశమునఁ గల్గుజనములు మృతిఁ బొం
ద నతం డాచక్కటి నా, ఘనశాఖయు నెమ్మనంబుకలఁకయు విడచెన్. 245

వ. విడిచి భరితలీలంబుగా నొక్కశైలంబువిశాలతటంబునకుం బోయి. 246

క. కరికచ్ఛపముల పెన్నె, త్తురుఁ గండలుఁ గ్రొవ్వు మెదడుఁ దుష్టిగఁ బక్షీ
శ్వరుఁ డాని యధికబలబం, ధురుఁ డై యనృతమున కేఁగె దుర్దాంతగతిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున. 248

క. చని దాన్నిచుట్టు ముండెడు, ననలంబును జూచి తన్మహత్తరజిహ్వాల్
దనికిన నెఱికలు గమరునొ, యనుతలఁపున బ్రహ్మఁ గాన నరిగె రయమునన్. 249

వ. అరిగి తచ్చరణంబులకుం బ్రణతుఁ డై కేలు మొగిచి. 250

చ. వినతకు దాస్య మొందె నొకవెంటఁ దదీయనిరాసహేతు వై
యనఘవిచార నాకు నమృతాహరణంబు విధేయ మయ్యె న
ప్పనిమెయి నగ్నిచేత నగుఁబాటగు నన్వఱతో భవద్దయా
వననిధి నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నార్తశరణ్య కావవే. 251

వ. అనుటయు. 252

చ. అతనికి వత్సలుం డగుట నంబుజగర్భుఁడు వెన్న పైపయిన్
వితతము గాఁగ జిహ్వలకు వ్రేఁగగునట్లుగఁ జాల వైచినం
బతగవరేణ్య [1]మ్రుక్కఁబడఁ బావకుఁ డయ్యెడఁ జొచ్చి నీదువాం
ఛితము ఫలింప సత్వరతఁ జేకొను మయ్యమృతంబు నావుడున్. 253

ఆ. ఆత్మఁ బొంగి మ్రొక్కి యతఁ డాలమందలు, పరపు లైనయెడల కరిగియరిగి
కొండయంతవెన్న గూర్చి వేగమ కొని, పోయి యమ్మహాగ్నిఁ బొదువవైచి.

గరుడుఁ డింద్రుని జయించి యమృతంబు దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుట.

శా. నీకుంబాయఁగఁ జల్లి రాక్షసులయున్మేషంబు మర్దించి హృ
త్సారోద్యాగుఁ డయోమయం బయినయజ్ఞాలంబు వే వ్రచ్చి దు
[2]ర్వారస్వైరవిహార మొప్ప నమృతగ్రాహం బొడంగూడుడుం
దారావీథిఁ జనం దొడంగె మగుడన్ దర్పం బెలర్పన్ వడిన్. 255

వ. అంతయు నెఱింగి. 256

ను. అమరేంద్రుండు సముద్ధతిన్ వెడలి దేవానీకముల్ దోడ్పడన్
సమరక్రీడకుఁ జొచ్చి పక్షిపతిచే సైన్యంబు లెల్లన్ విధూ
తము లై నం గనుఁగ్రేవఁ గెం పెసఁగ రౌద్రం బైనచిత్తంబుతో
డ [3]మహోదగ్రతఁ బొల్చువజ్రము నేవష్టంభోగ్రుఁ డై వైచినన్. 257

క. అది యొకఁడు జేయఁ జాలక, విదళితశైల మగుతనదువిలసన మాచటం
గుదియుట దనకుం దెలిసిన, మన మఱి గిరిభేదికడకు మగుడం జనియెన్. 258

క. చేయునది లేక నిర్జర, నాయకుఁడును వెఱఁగుపాటునను మ్రాన్పడుచుం
బోయెం గ్రమ్మఱి ధరణీ, నాయక నిజపట్టణంబునకు దీనగతిన్. 259

చ. అజునియనుగ్రహంబున విహంగమవల్లభుఁ డట్లు సాల న
క్కజ మగుశౌర్యసంపద ప్రకాశతఁ బొందఁగఁ గేలి సల్పి యిం
ద్రజయమహోత్సవంబున నుపాత్తయశఃకరపూరితంబు లై
త్రిజగములున్ వెలుంగ నలిఁ దెచ్చె సుధారసపూర్ణభాండమున్. 260

తే. తెచ్చి డించి కద్రువ ప్రీతిఁ దేలఁ జూపి
తల్లి చెఱ వాపికొని పొంగి చెల్లునాగ
ణమున మగుడ నయ్యమృతభాండంబు దాన

---

1 మ్రగ్గఁబడఁ 2 ర్వారస్ఫారవిహార. 3 మహోగ్రాకృతి.

పుచ్చికొని యెడ గలుగంగఁ బోయి నిలిచి. 261
వ. తన్ను వెఱఁగుపడి చూచుచున్నకద్రువ నుద్దేశించి. 262
మ. జననీ నీ వమృతంబు దెమ్మనినయాసత్యోక్తి వాటించి యేఁ
జని నానావిధకర్మకర్మఠుఁడ నై సాధించి వే తెచ్చితిన్
విను నానీమొడఁబాటు [1]సెల్లె జనులన్ విన్పించితిం దెల్లగా
వినతం దోడ్కొని పోయెదన్ మనమునన్ విభ్రాంతి లేకుండుమీ. 263
ము. అని [2]ధర్మస్థితితోన మాటవెర వేపారం దగం బల్కి నే
ర్పునకున్ లోకము మెచ్చఁ గద్రువకుఁ బెంపుం గీర్తియున్ మాయ నొం
పునఁ దల్లిం దనయింటి కన్పి యమృతంబుం గ్రమ్మఱన్ గ్రక్కునం
గొని పక్షీంద్రుఁడు వోయి యింద్రుఁ డెలమిం గూరంగ నిచ్చెం దగన్. 264
వ. ఇవ్విధంబున నౌచిత్యంబు సంస్తుత్యంబుగా నమృతం బమృతాశనపతికి నొసం
గి యెసకం బెసంగు తేజంబున విరాజితుం డయి యావృత్రవైరిని సూరెల
నున్నసురలను మునులను గలయం గనుంగొని. 265
చ. కొడుకులఁ బంచి తెల్పనగుగుఱ్ఱమువాలమునందు నల్లగ
న్గైదుక్రియఁ దీర్చి పన్నిదము గెల్చినకద్రువ నేను మాటమై
నొడిచితిఁ దల్లి దాసి యగు టోర్వక తండ్రియనుజ్ఞ మీఱ కెదు
ర్పడినదురుద్ధతిన్ నుఱచి బాంధవ[3]సత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 266
వ. అని వెండియు. 267
క. వినుఁ డట్టులు పాపము సే,సినకద్రువసుతులఁ బొదివి చెండుదు మత్తుం
డనితాంతోగ్రవిహారం,బునఁ దండ్రియు మీరు ధర్మమున సాక్షులుగన్.
వ. అని పలికిన నతని నందఱు నభినందించి రమ్మునులు సురలునుం బురందరుని
తోడ నితనికి నొక్కవరం బొసంగ వలదే యనిన నతండు దలంచికొని దర
హాసితంబుతో వారల నాలోకించి మనవరంబునకు నాసపడియెడుకొలంది
వాఁడుగాఁ డతండు సాక్షాద్విష్ణుండు కృష్ణుం డన పేరుఁ దనుయాదవధాత్రీ
శునకుఁ బౌత్రుండై లోకహితార్థంబుగాఁ జరియింపం గలవాఁ డీమూర్తియు
విడువండు వివిధవర్తనంబుల వినోదించుచుండు ననియెఁ దదనంతరంబ సముచి
తప్రకారంబున నాజంభారిని వారలను దా నామంత్రితులం జేసి. 269
సీ. అజుఁ డుపలాలింప నద్దేవు కావించువరభోజనంబులఁ బెరిఁగె నితఁడె
ఘనకాయజవసత్త్వగజకచ్ఛపముల నొక్కెత్తున లీలమై నెత్తె నితఁడె
విపులభూరుహశాఖ విఱిగిన మునిహితార్థంబుగాఁ జంచునఁ దాల్చె నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరుని నిర్జించి యుద్దీప్తుఁ డై యమృతంబు దెచ్చె నితఁడె
తే. తల్లిదాస్యంబుఁ దనబాస దప్పకుండఁ, బాపి యాసుధ మరల నప్పాకశాస
నునకు దయ నిచ్చె నీతఁడె యనుచు సిద్ధ,సాధ్యులగ్గింప గరుడుఁడు సని యెమగిడి.

1 తెల్ల జనులన్. 2 ధర్మస్థితిదోఁప. 3 సత్కృప.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 271

క. మానసలోకకలితబహు, లానందకరంబు నిష్కలావ్యయసుఖసో
పానము నగుసౌపర్ణా, ఖ్యానము విని పుణ్యతముఁడ వైతి నరేంద్రా. 272

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు సంతసించి విప్రున కెద్దియేనియు నిచ్చువాఁడుగా నొడంబడి యీనివాఁ డేమిగతిం బోవం గలవాఁ డని యడుగుటయు నతం డతనితో నొకనిదర్శనంబున నది యెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 273

సీ. ఒక్కసృగాలంబు నొకవానరంబును బ్రీతిమైఁ గూడి వర్తించుచుండఁ
దొలుపుట్టువునమానవులును నెచ్చెలులునై యుండుటఁ గూర్చునొండొంటికొక్క
యెడ నొకనాఁ డవ్వలిదుతోఁడ నాక్రోఁతి గటకటా నీకిట్లు గడును హేయ
మైనపీనుఁగుసంజు డాహార మైనట్టి భవము వాటిల్లు టేపాపమున నొ

తే. యనిన జాతిస్మరణవంతే మగుటఁ జేసి, యది విషాదముఁ బొంది ధరామరునకు
నీ నొడంబడ్డధన మీాన కాన యిట్టు, నీచతరజాతియందు జన్మింప వలసె. 274

వ. అని తెలిపె నట్లగుటం జేసి యాన గొల్పి విప్రున కియ్య కున్కి యొప్ప దని చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుం డహీనగుణవర్ణనీయుం డయినహీనవర్ణునకు మంత్రతంత్రాదు లుపదేశించుట ధర్మవిరుద్ధం బయి యుండునొకో యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డీప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నది యొకయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 275

బ్రాహ్మణుఁడు హీనవర్ణునకు వైదికమంత్రంబు లుపదేశింపఁ గూడ దనుట.

సీ. హిమగిరిమీాఁద ననేకద్విజులు దప మాచరింపంగ నయ్యాశ్రమమున
కొక్కశూద్రుండు ధర్మోపేతుఁ డేతెంచి యమ్మునులకు గురుఁ డగుమునీంద్రుఁ
గని కృప నుపదేశ మొనరింపవే తపోవృత్తికై నా కని వేఁడుటయును
జనదు వైదికము శూద్రున కుపదేశింప నీవు శుశ్రూషమై నిలువు మనియె

తే. ననుడు వాఁడు శుశ్రూషకుఁ డై వసించె
గుడిసె యొకదెసఁ గావించికొని ముదమున
నతిథిసురపితృపూజ లత్యధికభక్తి
తోడఁ జేయుచు నొక్కింత గీడు లేక. 276

క. నియతియు వినయముఁ జూచిన, దయ పుట్టెడునట్లు గాఁగ ధర్మనిరూఢ
క్రియ లొనరింపఁగ మునిపతి, ప్రియమునఁ గనుఁగొనుటకై యరిగె నచ్చటికిన్.

ఆ. అరిగి యతనిచేయునయ్యనుష్ఠానంబు, లోనఁ గాని వాని మానఁ జెప్పి
యనఘ యిట్లు సేయు మని యుపదేశింపఁ, గరుణ పేర్మిఁ బుణ్యకర్మగతులు.

క. ఆతఁడు దానికి నతిసం, ప్రీతాత్ముం డగుచు నడపి పిదపం గాలం
బై తెగి యొకనృపునకు సం, జాతుం డయ్యెను సమస్తసద్గుణములతోన్. 279

క. మునిపతియుం దఱితో౯డన, తనువు విడిచి యరిగి యతనితండ్రి యగుడు వి
ప్రునకుం బుట్టెఁ౯ వేదా, ద్యనుపమవిద్యలకు నెల్ల నావాసం బై. 280

చ. పదపడి యక్కుమారకుఁడు పట్టము గట్టి పురోహితత్వముఁ౯
విదితవిభూతితో నొనఁగె విప్రునిపుత్త్రున కవ్విభుండు న
వ్వొదవెడుమోముతో నతని నోరలు వాఱఁగఁ జూచు నాతఁ డె
య్యది గతమొక్కొ నవ్వునకు నంచు మదిం దలపోయు భూనరా. 281

వ. ఒక్కనాఁ డవసరంబు గాంచి యప్పురోహితుం డాభూవరునితో దేవా నన్నుం గనినప్పుడు నవ్వుదు నావలన నేమికీడు గల దది యెఱింగింపవే యిదియ నాకు వరం బని వేఁడిన నజ్జనపతి దనకు జాతిస్మరత్వంబు గలుగుటం జేసి పూర్వ జన్మంబు దెలిపి యక్కాలంబునం దనయనుష్ఠానంబున నేమేని విహితంబు లుపదేశించుట చేతవసం బలికి శూద్రవిషయోపదేశంబునం బరమగతి దప్పి యిప్పాట రాజసేవాత్మకం బైనపౌరోహిత్యంబు నకుపుటకై నీకుంబుట్ట వలసె నేను బుట్టు వెఱింగి పుట్టినవాఁడ నగుటం జేసి యెఱింగి నవ్వుదు నవ్వున కు గతం బింతియ కాని నీ వొంటుకల్మషంబు గలవాఁడవే మహాధర్మపరుండవు గురుండ వాదుష్కర్మంబునకుం బ్రాయశ్చిత్తంబు సేసికొ మ్మని యనేకగోవు లం గనకరాసులను నొసంగిన నాభూసురోత్తముండు పురాతనజననకృతం బ గుసుకృతంబునం జిత్తంబు నిర్మలం బై యుండుకతంబున నారాజు సెప్పినంత వట్టునుం గలవోలెఁ దనకుఁ దోఁచినం దోషితుం డై దానంబులం దీర్థస్నానం బుల మఱియు జపహోమాదిపుణ్యవిధానంబులం బాపంబులు వాపికొని యా పుట్టువు నీఁగికొని సంయమిసంతానజాతుం డై యెప్పటియాశ్రమంబునం దపం బాచరించి మహాపదంబు నొందెఁ గావున బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యులకుం దక్కఁ దక్కటివారికి నుపదేశించి బ్రాహ్మణుండు కల్మషభాజనం బగుబ్రాహ్మణాదులకుం బరీక్షాపూర్వకంబుగా నుపదేశింప వలయు నని చెప్పిన నప్పుడమితేఁడు లక్ష్మి యెట్టిజనంబులయందు వసియించు నని యడిగిన నా దేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె.

లక్ష్మీనివాసస్థానములు.

క. నారాయణాంకతలమున, శ్రీ రాజిల్లంగఁ జూచి చిత్తం బలరవి
స్మేరం బై రుక్మిణి వి, స్తారగుచిరనయన యగుచు సంభావనతో౯. 283

వ. నీ వెట్టిపురుషులయందు నెట్టిభామలపాల వసియింతు వనిన నాదేవి మకర ధ్వజమాతకుం జెప్పినవాక్యంబుల యర్థంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగిన యది చేతపడు నాకర్ణింపుము. 284

సీ. నిత్యసత్యులు శౌచనిరతులు గురుభక్తు లప్రసుప్తులు దక్షు లనసూయులు
సత్కర్మపరులు విజ్ఞానముఁ దపము దానము బ్రహ్మచర్యంబు శమముఁ గల్గు
వారలు ప్రీతి నావసియించునిక్కలు క్రూరు నాస్తికుఁ గృతఘ్నునిఁ గుబుద్ధి

వర్జింతు నెంగిలి వర్జించి [1]యిలుఁనడి ఘటశుద్ధి గలిగినకాంతలందు
తే. నిల్తు వల్లభ ప్రతికూల నిష్ఠురాత్మ, నసూయమందిరగామిని నధికనిద్ర
యైనమానినిఁ దొలఁగుదు నబ్జనేత్ర,టాకతరుమండపుష్పవాటముల నిలుతు.285
వ. అని చెప్పెఁ దత్ప్రకారంబులు బుద్ధిగతంబులు సేసికొ మ్మనినం గురుపతి పురు
షుల పురంధ్రుల సంగతియందు సంస్పర్శసుఖంబు నతిశయం [2]బెవ్వరికిం గలుగు
నని యడిగిన వియత్తటినీతనూజుం డివ్విషయంబున కొక్కయితిహాసంబు గలదు
విను మని యి ట్లనియె. 286

—భంగాస్వనుఁ డనురాజు స్త్రీయై సుమాయలం గాంచినప్రకారము—

సీ. అనఘ భంగాస్వనుం డనురాజు పుత్రార్థి యై వజ్రి కప్రియం బగుసుఖంబు
సేసి పుత్రుల నవిశేషుల నూర్వురఁ గని సంతసంబునఁ గ్రాలుచుండు
నాతఁడు వేఁటకై యరిగినచో వజ్రి దిగ్భ్రాంతి పుట్టించి తేరకాఁడు
ననునట్లు సేయ నజ్జనపతి యెక్కిన తురగంబుతో నొంటి దూర మైన
ఆ. కాన కేఁగి తృష్ణ గదిరిన నలుఁగడ, నరసి యొక్కపద్మసరసి గాంచి
వెన్ను మునుఁగ హయము నన్నీరఁ దిగిచి తాఁ, దనివుసొంపుమిగుల మునిఁగి లేచి.
క. భూనాథుఁడు దృష్ణ సెడం, బానక్రియ యాచరించి భామిని యై తన్
దాన కనుంగొని విస్మయ, మూనెడుమదితోడ సరసి నొయ్యన వెడలెన్. 288
సీ. వెడలి చింతించి యీయొడలితో నేభంగిఁ దురగంబు నెక్కుదుఁ బురజనంబు
లేను బోయినఁ జూచి యే నని తలఁతురో పొలఁతు లే మనువారొ పుత్రులేమి
గాఁగ నూహింతురో కానన యుండంగ నచ్చునే పోవంగ వలయు నెట్లు
నని విచారించి పోయిన నెల్లవారును నాశ్చర్య మందుచు నంత నంతఁ
ఆ. గనుఁగొనంగ మంత్రిగణము రావించి దిగ్భ్రాంతిఁ దాను బోయి [3]పద్మసరసి
యందు మునిఁగి వనిత యగుట యెఱింగించి, రాజ్యమునఁ దనూజరాజి నిలిపి.
ఉ. కానకు నేఁగి తాపసులఁ గాంచి తపం బొనరింప నం దొకం
డానలినాక్షిఁ బొంది ప్రియుఁ డై నడచెం గ్రమవృత్తి నందనుల్
దానికిఁ బుట్టి రిద్ధబలదర్పులు నూర్వురు వారిఁ గొంచు న
మ్మానిని పూర్వపుత్రకసమాజముపాలికిఁ బోయి నెమ్మితోన్. 290
వ. తనకు నొక్కతాపసుండు ప్రియుం డగుటయు వానివలన న త్తనయశతంబు
జనియించుటయు నెఱింగించి. 291
క. మగతనమునాఁడు మీరు, న్మగువతనమునపుడు వీరు నాయందు దనయం
బగుటను దోడఁబుట్టువు, లగుదురు ధర పంచి కుడువుఁ డంచును ననుడున్.292
క. భ్రాతృస్నేహము గల్గి య,రాతులు భయ మంద్నగా ధరారాజ్యము సం
ప్రీతి ననుభవించిరి జను, లాతతహర్షమునఁ బొంద నందఱు నెమ్మిన్. 293

1 యిలువాడి. 2 బెవ్వరి కగ్గలం బగు నని. 3 పద్మసరసు, నందు.

తే. దానిఁ గని పాకశాసనుఁ డేను వీని, కహితముగఁ జేయ నిది హితమై ఘటించె
నధికపుత్త్రసమృద్ధి రాజ్యాభివృద్ధి, నిమ్మహీపతిసమ్మదం బినుమడించె. 294

వ. దీని విఘటింపం జేయుదు నని భూసురాకారుం డై వచ్చి పూర్వ్వాలం గాంచి. 295

క. ఆరాజకుమారులమతి, నీరసము జనించునట్టు లెక్కడిజనకుం
డేరికి నేనియుఁ బుట్టిన, వారిం దోఁబుట్టువులుగ [1]వల్వం జనునే. 296

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి వార లెఱుంగ కుండ నపరకుమారుల
కడకు [2]నేఁగి యితకరిమాటల మొత్తంబుల వారలచిత్తంబులను గలంచె. .97

క. అనిమిషవరుఁ డివ్విధమున, జనియింపఁగఁ జేసెఁ బగ యసంగతులై వా
రును దెగి యొండొరువులతోఁ, నని బెట్టుగఁ జేసి చచ్చి రందఱు నధిపా. 298

ఉ. చచ్చిన నత్తపస్విసతి సన్నులు మోమును మోఁదికొంచుఁ బై
వెచ్చనికన్నునీ రడర వీడినవేనలితోడఁ బెల్ల వా
పుచ్చి తనూజులం బనుపఁ బొంచి కనుంగొని పోయె విప్రుఁ డై
యచ్చటికిన్ సురాధిపతి యాతనిఁ జూచి లతాంగి వెక్కుచున్. 299

ఆ. కరుణ మొగమునందుఁ గనుఁగొని తాను ము, న్నర్థి నేఁటవోవు టాది గాఁగ
సకలసుతులు నాజిఁ జచ్చుట తుదియుఁగఁ, గలుగునర్తనంబు దెలియఁ బలికె.

క. విని యతఁ డే నింద్రుఁడ నా, కనిష్ట మగుక్రతువుఁ జేసి తది హేతువుగా
నినుఁ బఱచితి నిత్తెఱఁగున, ననుటయు సంభ్రమసమేత మైనభయమునన్.

క. ఇలఁ జాఁగి మ్రొక్కి యటు తన,యులకై సమ్మోఘబుద్ధి నొనరించితిఁ ద
ప్పులఘుదయఁ జూడు నీ కేఁ, జలమునకుం బాత్రమే విశాలయశోర్థీ. 302

వ. అని రామ యై యున్నరాజన్యుండు దైన్యంబు దోఁపం బలికిన బలసూదనుండు
ప్రసన్నుం డై. 303

ఇంద్రుఁడు భంగాస్వనునిఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యనుగ్రహించుట.

సీ. ఇచ్చెదఁ గొందఱ నెత్తఱిఁ గాంచిన తనయుల నొసఁగుదు ననిన నతఁడు
కాంత నై యుండి యేఁ గనినవారల నిమ్ము దేన నావుడుఁ దొల్లి నీవు గన్న
ప్రజల నేలడుగవు నిజము సెప్పుము నాకు ననియెఁ బురందరుం డవ్విభుండు
వెడసిగ్గుపాటుతోఁ బడఁతుల కర్మిలి బిడ్డలదెసఁ గడుఁ బెద్ద యనిన

ఆ. సత్యవాది వైతి సకలతనూజులు, బ్రదికి నెగడువారు భామినీత్వ
దైన్య ముడిపి పురుషతయు నిత్తు నీ కని, పాకశాసనుండు పల్కె నధిప. 304

క. విని యజ్జగతీనాథుఁడు, దనయుల నందఱను నీదుదయఁ బడసితి నే
వనిత నయి యిట్ల యుండెద, ననఘా యివ్వరము నొసఁగు మని పల్కుటయున్.

వ. విస్మితుం డై యింద్రుండు దీనికిం గతం బేమి యని యడిగిన నాభంగాస్వనుం
డి ట్లనియె. 306

1 వాల్వం జనునే; వర్తిలఁ జనునే. 2 నేఁగి మతకరిమాటల; వచ్చి యాతక్కరిమాటల.

క. సురతంబునఁ గడు నెక్కుడు, పురుషులకంటెను సుఖంబు పొలఁతులకు సురే
శ్వర యట్లగుటను నాకీ, వెరవున రమియించి నిలువ వేడుక గలిగెన్. 307

ఆ. అనిన నట్టులేని నోఁ గాక యిమ్మెయి, విపులసౌఖ్య మొంది విహరణంబు
సలిపి నిలువు మనుచు శక్రుండు సనియె భంగాస్వనుండు బ్రీతి నట్ల యుండె.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు పాండవాగ్రజా దీన నీయడిగినయర్థంబు దెలిసికొ మ్మనిన
నమ్మనుజపతి బహువిధము లగుధర్మంబులు భవత్ప్రసాదంబున వినుచున్నవాఁడ
నవి యెల్లను జన్మమరణాదిదుఃఖంబులం బాపం జాలునే యనేకజననీజనకులకుం
బుట్టుచు సంసారచక్రంబునం దిరుగం జాల గర్భవాసం బన నరకం బన భేదంబు
గలదె సచరాచరం బైనయిజ్జగం బస్థిరం బట్లుం గాక దీని విషాన్నంబు చందం
బుగాఁ గనియెద భవమోక్షణం బగువైష్ణవధర్మం బుపదేశింపవే యిది యీ
యుగంబునం దిరోహితం బగుట కృష్ణద్వైపాయనుండు సెప్పె మీయనుగ్ర
హంబుల నెఱంగెద భవదీయచరణంబులు శరణంబుగాఁ బ్రసన్నుండ నైతి నని
ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండు పగతురం దెగటార్చి పేర్చి పూజ్యం బగుసామ్రా
జ్యంబు గైకొని తదీయంబులగుసుఖంబు లనుభవించుచుండుట గీడుగాఁ జూడఁ
గురుకులచూడామణి యగునీకుం జనుఁ గాక యావనస్థు లగురాజ్యపదస్థుల
తలంపులచొప్పె యిది మిథిలాపతి యగుజనకుండుం బోలెం బలికెద వని యుప
లాలించి యమ్మహీపాలున కిట్లనియె. 309

క. పురుషాలిగ నైయె తోఁచుచు, నిగూపణము సేయ నూఁది నిర్దేశింపన్
వెరవుపడక శాశ్వతసుఖ, భరితత నిర్వాణ మనఁగఁ బడుఁ బ్రకృతి నృపా. 310

క. ప్రకృతులు పెక్కన్నింటికి, [1]నకృతి యనం జనినయదియ యాద్య మహీపా
లక పురుషరూపిణియు నై, వికృతిం బొరయదు వివేకవిజ్ఞాత యగున్. 311

క. విను సంసారపథమునకు, ననురూపతఁ దోఁచు చుండ నన్యప్రకృతుల్
దనతోఁపు భవనిరాసం, బునకుం గారణము గామమునఁ బిహిత మగున్. 312

క. కావునఁ గామక్రోధము, లావిర్భూతములు గానియట్లుగఁ దత్స
త్త్వావేశంబునఁ [2]దనుపుము, భావం బివ్విధము విష్ణుపరతఁ గుమారా. 313

క. నృప వైష్ణవధర్మము నీ, కుపదేశించితిఁ బ్రసాదయుతుఁడ వగుచు సా
రపుఁ దెరు వగునిది గనికొని, యపగతసంసారభయుఁడ వై నడపు తగన్. 314

వ. అనిన విని సంప్రీతుండై ధర్మజుండు భీష్మునితోఁ దత్త్వంబులు నధ్యాత్మంబులు
నధిభూతంబులు నధిదైవంబులు ననుసర్వంబునకుం గర్తయు భర్తయు హర్తయు
నగుచు సకలభూతంబులుం దన్నుపజీవింపం బెంపారువాని నెఱింగింపవే యను
టయు నతనికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 315

క. సనకుఁడు సనందనుండును, [3]సనత్కుమారుఁడు సనత్సుజాతుఁడు నలువుర్

1 నకృతత యనఁ జనిన; నకృతి యనం జనిన. 2 మాన్పుము; నునుపుము. 3 సనాతనుండును.

తనయులు బ్రహ్మకుఁ బంచముఁ, డును షష్ఠుండును వసిష్ఠుఁడును శంకరుఁడున్.

ఆ. అనఘ విను మరీచి యనఁగ భృగుం డన
నంగిరసుఁ డనఁగ ననంతరంబ
యత్రి యనఁ బులస్త్యుఁ డనఁ బులహుం డనఁ
గ్రతు వనంగఁ బుట్టు సుతచయంబు. 317

వ. ఆసనత్సుజాతుం డంగుష్ఠప్రమాణమూర్తియుఁ బ్రజ్వలదనలస్ఫూర్తియు నయి లోకంబుల నెందునుం జరియించుచు నొక్కనాఁడు మేరుశిఖరంబున నారదుండు సన్నిహితుం డగుటయుఁ దదీయసల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించు చున్న యెడ నిట్లు పోలె నడిగిన నారదునకు నమ్మహాయోగీశ్వరుండు సెప్పిన వాక్యంబు లితిహాస రూపంబునం జెల్లు నవి యుపన్యసించెద భవత్ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నాక ర్ణింపుము. 318

సనత్సుజాతుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.

క. దశకల్పసహస్రంబులు, నిశ యింతియ దివస మిది సునిద్రారతికిన్
విశదప్రబోధమునకు, న్వశగతకాలములు విష్ణునకు విమలమతీ. 319

క. అవ్యక్తం బనఁగాఁ దన, దివ్యాత్మన కలిగి యుండు ధీసారనిధీ
భవ్యాత్ము లభేదస్థితి, నవ్యాహతదృష్టిఁ గాంతు రయ్యమలాత్మున్. 320

వ. అప్పరమేశ్వరుండు. 321

క. రే నిద్రించుఁ బ్రభాతం, బైనన్ మేల్కాని సృజించు నంబువులఁ దగం
దా నం దిడుఁ దనవీర్యము, దాన మహాండ మగు హేమతాస్ఫురితం బై. 322

వ. తదనంతరంబ. 323

తే. బ్రహ్మఁ గల్పించి దానికిఁ బతిఁగఁ జేయ
నమ్మహాత్ముఁ డహంకార మానహించి
మనసుఁ బదియింద్రియములు బుద్ధిని ఘటించి
చదలు మొద లగుభూతపంచకముఁ జేయు. 324

వ. అయ్యాకాశపవనాగ్నిజలభూము లగుభూతంబు లేనింటికి గుణంబులు గా శబ్ద స్పర్శరూపరసగంధంబు లావహించుం గ్రమంబున దేవమునిదానవగంధర్వకి న్నరనరాదిజంతుజాలంబులం గల్పించు నన్నియు నహంకారవ్యాప్తంబు లయి యవ్యక్తసాగరంబున మగ్నోన్మగ్నంబు లగు చుండు. 325

క. విభుఁ డావిష్ణుం డేత, త్ప్రభవస్థితివిలయముల శుభము నశుభంబుం
బ్రభు వై తెగఁ గాంచి నడపి, విభవోజ్జ్వలకేళి సల్పు వినుము మహాత్మా. 326

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము, లింద్రియంబు లహంకార మిద్ధ తేజ
మనము బుద్ధి యవ్యక్తంబుమహిత వేద, వేద్యతత్త్వంబు లీచతుర్వింశతియును.

వ. అథ్యాత్మాదులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 328

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూవె శబ్దం బధిభూతంబు [1]దిక్కులు పురుషముఖ్య
యధిదైవముల్ చర్మ మధ్యాత్మ మందలి [2]సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు [3]మరుత్తు నేత్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు గూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూత[4]ముదకము దదధిదైవ,తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁపగంధ
మనఘ యధిభూత మగుఁ దదీయాధిదైవ,తంబు మేదిని యండ్రు విద్వజ్జనమ్ము.

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియప్రపంచంబు. 330

సీ. పాదపాయూపస్థ పాణివాగ్వర్గంబు గర్మేంద్రియము లివి నిర్మలాత్మ
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతముల్ గంతవ్యమును విసర్గంబు నోలి
నానందమును విను మనఘ కర్తవ్యవక్తవ్యంబు లన నధిదైవతములు
వానుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమానమంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవములు మేధ యమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయవిధంబు. 331

క. ఇవి యెల్ల విష్ణునం దు,న్భవము లయముఁ బొందుచుండు బహువీచికల
ర్ణవమునఁ బొడమి యడఁగుమాౕ,శ్కివిశేషము గల్గ దతనికి విభుఁ డగుటన్.

క. విను మవ్యక్తం బనఁగాఁ, జను మూలప్రకృతి పురుషచైతన్యము నె
క్కొనినం జేతన యగుచు భు,వనతంత్రం బెల్ల నడపు వైభవ మెసఁగన్. 333

ఆ. అట్లు లోకకర్త యగునంబుజాతుండు, పట్టుఁగొన్న భానభవహరుండు
హరునియనుమతమున నఖిలాబ్జజాండంబు, లట్లు వుట్టఁ జేసి యడఁచుచుండు.

వ. ఇట్లు సెప్పి సనత్సుజాతుండు నారదుం జరితార్థుం జేసె నని చెప్పి భీష్ముండు
భీమాగ్రజుతో వెండియు. 335

ఉ. ఇంతకు మూల మై యిరువదేనగుతత్త్వ మనంగ వేదవే
దాంతపురాణవేద్యుఁ డగునప్పురుషుండు వెలుంగు వాఁడ కా
లాంతకుఁ డైనయచ్యుతుఁ డనంతుఁడు యోగిజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు విష్ణుఁ డవ్యయుఁ డసంగుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 336

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సరిత్పుత్త్రుసితో నియతు లయి యగ్నులు దమ
యంద సమాహితంబులు సేసికొని మహాత్ములు నిజాత్మల నప్పరమాత్ము నెట్టి
వానిం గా భావింతు రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె.337

క. అమృతోత్పత్తిసమయమున, నమరులకును దానవులకు నని వాటిలె నం

---

1 వాయువు; దివియును. 2 స్పర్శన మధిభూతే. 3 విద్యుత్తు. 4 ముమపతి (మప్పతి) దదధి.

దనుజులు దప్పిం జేస్వశి, కమలభవుని నాశ్రయింపఁ గా నియతిమెయిన్. 338

వ. అతండు నారాయణు నాత్మయందు నిలిపి. 339

తే. భక్తవత్సల పరమాత్మ పద్మనేత్ర, సర్వభూతమహేశ ఋక్సామయజుప
పాస్య సాధుసంరక్షణ పరవిహార, సురలు రిపులచే నలఁగిరి శరణ మగుము.

వ. అని సంస్తుతిపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించె నట్టియెడ. 341

క. జలదస్వనసన్నిభమై, యెలుఁ గొక్కటి నదలఁ జెలఁగె నే నిదె మిమ్ముఁ
గెలిపింపఁగ వచ్చితి నను, విలసద్వర్ణములు గాఢవిశదంబులు గాన్. 342

వ. తదనంతరంబ యకుంఠితవిక్రముం డగువైకుంఠుండు. 343

క. గరుడారోహణలీలా, సరభసుఁ డై చక్రగదలు శార్ఙ్గముఁ జంచ
త్కరములఁ వెలుంగ నడరి య,సురగణములఁ ద్రుంచె సురలు చోద్యం బందన్.

వ. ఇట్లు నిర్జించి తత్క్షణంబ యతం డంతర్ధానంబు నొందిన సంతసంబును నచ్చెరువు
ను బెనంగొనుచుండంబులతో బృందారకబృందంబు లిమ్మహాత్ముం డెవ్వం డేమి
భంగివాఁ డెఱింగింపవే యని యడిగిన నజుం డితండు విష్ణుండు వైకుంఠాభిధా
నంబగుమూర్తివిశేషంబున విహరించెవిష్ణునివిధం బిట్టి దని యెఱుంగను నెఱిం
గంపను శక్యం బగునే యయిన నొక్క తెఱంగునం దెలిపెడునట్టియితి
హాసంబు గలదు వినుం డని పలికి వినిపించె ధర్మనందనా యానిర్మలవాక్యం
బు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడు నాకర్ణింపుము. 345

గరుత్మంతుండు మునులకు విష్ణుదేవునిమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకమునీంద్రులు సిద్ధులుఁ గూడి గోష్ఠీసుఖంబు
ననుభవింపఁగ లీల నచటికి నచ్చి సుపర్ణుండు వారికిఁ బ్రణతుఁ డగుడు
వా రభినందించి గారవంబున సుఖాసీనుఁ గావించి యర్చించి ప్రీతి
నతనితో సల్లాప మాచరించుచు నుండి యొక్కటి యడిగెద ముజ్జ్వలాత్మ

తే. యనిన నాతండు ధన్యుండ నైతి మీర, లెద్ది యడిగెద రేను నాయెఱిఁగినంత
యతులమతులార చెప్పెద ననుడు వార, లెలమి నవ్విహగేంద్రున కిట్టు లనిరి.

క. ప్రియభక్తుండవు భక్త, ప్రియుఁడును విష్ణుండు నీవు ప్రియుఁ డై భక్తుం
డయి వర్తింతావిభుకడ, దయఁ దెలియఁగఁ జెప్పవే యతని తెఱఁ గెల్లన్.

వ. అని యడిగిన నతండు వారల కి ట్లనియె. 348

క. స్థూలప్రకారమున నీ, త్రైలోక్యము గావఁ బూని దయ చిగురొత్తఁ
లీలఁ బ్రవర్తింపఁగ మన, మాలోకింతు మది గనుట యన వచ్చునొకో. 349

ఉ. ఏనును మీరు నేల మఱి యెవ్వరు దక్షులు విష్ణుచందముం
బూని యెఱుంగ నవ్విభుఁడు భూరిదయారతి నాకు నేర్పడం
దాను మహాద్భుతంపుఁజరితంబులు సూపుచు భాషణామృతం

బానఁగఁ జేసె నాచెవుల నవ్విధముం దెలియంగఁ జెప్పెదన్. 350

సీ. అమరేంద్రు నిర్జించి యమృతంబు గొనిపోవు నప్పుడు వీతెంచె నాకసమున
మెచ్చితి విహగేంద్ర యిచ్చెద వరము నీ కనుమాట యది విని హర్ష మెసఁగ
నెవ్వరో యెఱుఁగ నిన్నెఱిఁగించి మఱి వర మిమ్మంటి దానికి నెలమి నగుచుఁ
గాలంబుతోఁ గూడఁగా నెఱింగెదవు వాహనమవు గమ్ము నా కనుచుఁ బురుషుఁ

తే. డొక్కఁ డుజ్జ్వలతేజోమయుండు దోఁచి,జరయుమరణంబు లేకయసురులసురల
నోర్వఁ జాలినబలముతో నుల్లసిల్లు, మని వరం బిచ్చె నిచ్చిన నధికభక్తి. 351

వ. ఏను దండప్రణామం బాచరించి. 352

క. నీవాహన మయ్యెద రథ, మీా వెక్కినఁ గేతువై నహింతుఁ బెనుపు నా
కీవరము నిచ్చి మనుపుము, నావుడు నవుఁ గాక యని మనఃప్రియ మెసఁగన్.

వ. పలికి యంతర్హితుం డయ్యె నంత నంతసంబు నచ్చెరువునుఁ బెరయుమనం
బుతో మదీయజనకునిపాలికిం జని యీావృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండు వికసిల్లుచు నావదనంబు వీక్షించి ధన్యుండ వైతి నమ్మహాత్ముండు నారాయణుండు
నీవలనియనుగ్రహంబున నల్లాపసౌఖ్యంబుఁ బ్రసాదించెఁ దపంబున నేకయోగ
సమాధి నవలంబించి యేను ద న్నెఱుంగుటం గోరి యారాధించిన నాకు నీల
శ్వేతపీతారుణపింగళంబును బహూదరపాదపాణిశిరోనేత్రంబును నైనదివ్యగా
త్రంబు సూపి సంగంబు గలయంతరంగంబున న న్నెఱుంగ వచ్చునే నిస్సంగుం
డవై యెఱింగెదవుగాక యనియె నట్టియవ్విశ్వరూపునకు శాశ్వతపరిచర్య సేయం
గలవాఁడ వగుటం గృతార్థతం బొందితి బదరికాశ్రమంబున కరిగి యచ్చట సక
లలోకసేవ్యుం డగునాభవ్యమూర్తి సేవింపు మని యానతిచ్చిన నయ్యెడకు
ముదంబునం బోవలుచుం బోయి. 354

సీ. అచట నారాయణు నచ్యుతు హరిఁ బుండరీకాక్షు గోవిందు లోకజనకుఁ
గని భక్తిఁ బ్రణమిల్లి వినుతి సేయంగఁ బీతాంబరకలితమై యష్టభుజము
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గధరంబును నైనరూపము దాల్చి యవ్విభుండు
సిఱునవ్వుతోడ వచ్చితి మేలు సేసితి రమ్మంచుఁ దా నుత్తరంపుఁ దూర్పు

తే. దెసకు నల్లన పోవఁ బెంపెసఁగఁ గడఁగి, పాఱవలయు నాకెమ్మెయిబహుసహస్ర
[1]యోజనంబులు నని వితతోజ్జ్వలాగ్ని, యద్భుతముగ ననింధనమై వెలుంగ.

వ. కని యప్పావకుం బావకద్యుతి యగునమ్మహాయోగి ప్రవేశించి యందు శివా
సహితుండై శివుండు దపంబు సేయఁ [2]దదీయసంవిత్సౌఖ్యం బనుభవించి యయ్యన
లంబు గడచి యరుగుచుండ నేనును బథిశ్రమాభిభూతుండ నగుచు విడువక
వెనుకఁ బోవుచుండితి నిట్లు మఱియునుం బెద్దయు దవ్వు సని యద్దేవుండు
భాస్కరకిరణంబులకుం బ్రవేశంబు లేనిమహాతమంబు సొచ్చె నచ్చటం జూడ్కి
సెడి మూఢత్వంబు నొంది. 356

---

1 యోజనములని చని. 2 దదీయసందర్శనసౌఖ్యం.

క. ఆదేవుఁ జిత్తమున నిడి, యాదిపురుష కరుణ నన్ను నరయు [1]మెచటికో
యేది గతియొ నా కనఁగా, నీదెస ర న్మనుచుఁ దీపు వెలుఁగుం జూపెన్. 357

క. మది భేదము మై డప్పియుఁ, గదిరిన నే శరణు వేఁడఁగాఁ దమ మెల్లం
బుది వోయి లేక తక్కెను, హృదయానందకర మైనయెడ యై యుండెన్. 358

తే. పట్టపగలింటిసూర్యునిపగిది నతఁడు, దోఁచె సూర్యేందుతారకద్యుతుల కచటు
గోచరము గాదు దేవతాకోటి యాది, యైనజంతువులకు నగమ్యస్థలంబు. 359

క. దుందుభినిస్వనములు నా, నందనమృదుమధురగీతనాదములుఁ జెవిం
బొందె మకరందబిందు, స్యందికమలసుభగనదులు నచ్చటఁ దోఁచెన్. 360

క. సురలకు నిమ్మెయిఁ [2]దేజ, స్స్ఫురణము లే దన్నయట్టిపొలుపున వెలుఁగన్
నరులం గొందఱఁ గాంచితిఁ, దరుణులనుం గంటి నద్భుతతమాకృతులన్. 361

తే. వారు పూజ లొనర్పంగ గారవంపుఁ
జూడ్కి నద్దేవుఁ డందఱఁ జూచు చరిగె
మఱియు నట తత్ప్రదేశంబు మహితవహ్ని
మయతఁ జేసి భయంకర మయి వెలింగె. 362

వ. అచ్చట నే నతనిం గానక. 363

క. భ్రమ గొని యద్దేవునిఁ జి, త్తమునం దిడి శరణు శరణు దయఁ గావుము న
న్నమితైశ్వర్య యనుడు శీ,తమధురలలితాక్షరముగఁ దా నిట్లనియెన్. 364

క. నిను నే మఱతునె నీ వగు, జనకునిచే నన్ను విని సుసంగతమతి వై
చనుదెంచు టే నెఱుంగనె, వినతాసుత యిందు రమ్ము విడువుము భయమున్.

వ. నన్నుం గానమికిం గలంక వలవదు. 366

క. మమకారాహంకారము, ల మతిం జొర నీక నిశ్చలం బగుచూడ్కిన్
సమ వేతరూపు నన్నున్, శమభరితాత్మకులు గంద్రు సారవిచారా. 367

తే. నీవు నామీఁది వేడుక నెఱయ నిష్ఠ, తోడఁ దలఁచుట మామకస్థూలరూప
దర్శి వై యుండు దని నన్ను దయ దలిర్ప,గారవించిన ననలంబు క్రందునాసె.

వ. ఇవ్విధంబున సుఖం జేసి ననుం గొల్పించుకొని మఱియు దవ్వనని యాకాశం
బున కెగసిన నేనుం దోన తగిలి పోవ నంతర్ధానంబు సేసె నిట ర న్మను నెలుంగ
యాధారంబుగా నాచక్కటికిం బోయి. 369

క. కమనీయహంసకులసం, గమశోభిత మైనయొక్క కమలాకరముం
బ్రమదమున దాన నవగా,హము సేయుచు నున్నతన్ను నచటం గంటిన్. 370

క. నాదిక్కు గనుంగొని తా, నాదరమునఁ బిల్చె నేను నచటికిఁ జని యం
దా దేవునిఁ గానిమికి వి, షాదం బందుమదితోడఁ జంచలదృష్టిన్. 371

చ. కలయఁగఁ జూడ నద్భుతము గాఁగ ననేకశతాగ్నిహోత్రముల్

1 మెచటికిం, బోదు గతి యెద్ది యనఁగా. 2 జేత, స్స్ఫురణము.

వెలుఁగుట గాన వచ్చె బహువేదరవంబులు వింటిఁ దత్ప్రవ
క్తలఁ బొడగాన నట్టియెడ దారుణరూపసుపర్ణసంఘముల్
బలువిడి నాపయిం గవిసె భ్రాంతుఁడ నైతి భయంబు పెంపునన్. 372

ఆ. అట్లు భయముఁ బొంది యచ్యుత శివ సహస్రాక్ష వేదమయ యనాదినిధన
త్రిభువనైకనాథ త్రినయన గోవింద, పద్మనాభ హర కృపావిధేయ. 373

క. అని మఱియుఁ బెక్కువేల్పుల, వినుతించుచు శరణు వేఁడి వినతశిరస్కుం
డను ముకుళీకృతహస్తుం, డను నై యే నుండ [1]దేవుఁడు ప్రసాదమునన్.

క. [2]తనుఁ జూపి యోడ కోడకు, వినతాసుత యనియె నపుడు వినుఁ డే మొదలం
గనినబదరికాశ్రమ మయ్యె నదటు విష్ణునిప్రభావ మే మన వచ్చున్. 375

ఉ. అప్పరమేశ్వరుండు లలితాష్టభుజం బగురూపు దాల్చి తా
నెప్పటియట్ల నిల్చెఁ గని యేను మనంబున నద్భుతంబుతో
ముప్పిరి యైనకౌతుకము మోదము నెక్కొన నాకు సత్కృపం
జెప్పెడుఁ గాక యెట్లు నని చేరితి నంజలి మౌళిఁ జేర్చుచున్. 376

వ. చేరి వినయావనతుండ నయి దేవా యేను భవత్పాదభక్తుండ నేని నీదయకు
భాజనంబ నేని నాకు వినం దగు నేని దురధిగమసారం బైనభవదీయప్రకారం
బిట్టి దని యెఱుంగునట్లుగాఁ [3]జెప్పవే యనిన నాసర్వలోకశరణ్యుండు గారు
ణ్యామృతమయం బైనచూడ్కి నామీఁద నొలయ నిట్లనియె. 377

విష్ణుదేవుఁడు గరుత్మంతున కుపదేశించినయాత్మతత్త్వప్రకారము.

సీ. అనిమిషగంధర్వదనుజు లాదిగ నెవ్వరును విను నాయున్నరూపెఱుంగ
రఖిలభూతములు నాయం దుద్భవించు వర్తించు లయించు వర్తింప నేను
వానివశంబున [4]వసియింతు సర్వంబునందును నాతత్త్వ మధిగమింప
నగు నగ్నియాత్మ సమాహితంబుగఁ జేయఁ గామవర్జిత మహంకారవిముఖ

తే. మజడ మపరిగ్రహం బహింసాను మోది, క్రోధరహితంబు నిర్మలబోధయుతము
నిత్యతృప్తంబు శాంతంబు సత్యభక్తి, యైనచిత్తంబు గలనియతాత్మకులకు.

వ. సాంఖ్యయోగయుక్తులు బహిర్దర్శను లై నిశ్చయరహితు లై యేని నస్మదీయ
తత్త్వంబు గాన నేర రది మోహపంకమగ్ను లగువారికి నుపవాసంబుల
నియమంబుల వ్రతంబుల నెఱుంగ శక్యంబు గా దేకాంతికధ్యానపరుల కెఱుం
గుట గలుగు రజస్తమోదూషితంబు గాక కేవలసత్త్వాధిష్ఠితం బయిన జ్ఞానం
బున నన్నవలంబించునది సూక్ష్మసరణి వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ
నామంబులం జతుర్విధంబుల విభక్తుండ నై ప్రాణులయం దాత్మబుద్ధ్యహం
కారమనోరూపవ్యాపకత్వంబు నొంది యుండుదు నిట్టిది మదీయస్థూలప్రకా
రంబు గశ్యపనందనా నీవు మన్మనస్కుండవు మద్భక్తుండవు మత్పరాయణుం
డవు నై మత్స్వరూపవేది వగు మనియె నని చెప్పి సుపర్ణుండు. 379

1 దేవుఁ డతిశయకరుణన్. 2 ననుఁ జూచి యోడ కోడకు. 3 బ్రసాదింపవే. 4 వర్తింతు.

క. పురుషవరులార యద్భుత, తర మగుహరిదివ్యచేష్టితము నాకుం ద
త్కరుణం దోఁచినయట్టిది, పరిపాటిని మీకుఁ దేటపఱచితి భక్తిన్. 380

వ. అనిన విని యమ్మునిసిద్ధజనంబులు పరమాదరంబున నప్పుణ్యశ్లోకుని దీవించి యా మంత్రణంబు సేసి హర్షోత్కర్షంబునం జిత్తంబులు జొత్తిల్లఁ దమలోన. 381

సీ. అక్కజం బగుచున్నయిక్కథ యితనిచే విని కృతార్థుల మైతి మనిరి మఱియు
బుణ్య మాయుష్యంబు భూతిప్రదము భక్తి వినినవిప్రుఁడు వేదవిద్య పెంపు
నృపవైశ్యశూద్రుల నుపమానజయధనసౌఖ్యంబులను గం(దు) సర్వజనుల
కిహపరసిద్ధుల కిది సాధనం బగు నని పల్కి యాత్రేచ్ఛఁ జనిరి దీని

తే. బ్రహ్మ సురలకుఁ జెప్పినభంగి నసువు, లనినురు లయి వచ్చి మాయమ్మసాల
నున్ననా కర్థిఁ జెప్పి రయ్యున్నయూవు, నీకుఁ జెప్పితిఁ గురుకులనృపవరేణ్య. 382

వ. అని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు నిట్లనుఁ బాండవాగ్రజా వైకుంఠసుపర్ణ సంవాదం బగునీయాఖ్యానంబునకు నభిప్రాయం బాకర్ణింపుము. 383

తే. వివిధసంకల్పయజ్ఞముల్ విడిచి యాత్మ,యందు నిష్ఠమై నగ్ని సమాహితముగఁ
జేసి నిన్ను విగ్రహుఁడై విష్ణుఁ జిత్తవృత్తిఁ, జేర్చువాఁ డవ్యయస్థితిఁ జేరనేర్చు.

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు విష్ణుస్వరూపజ్ఞానప్రకారం బతిహీనరూపంబున ధర్మజు నకుం జెప్పె నని చెప్పిన నప్పురుషవరులయడుగుటలును జెప్పుటలును లోక హితంబు లై యింత యొప్పి యుండునే యటమీఁదిసంభాషణవిశేషంబులు సెప్పు మని యడుగుటయు. 385

చ. మునిహృదయాబ్జశాంతిమధు మోదవినోదిమరాళ గాఢచ
క్రనిహతశూలనిర్మథితరాక్షసయూథ నితాంతభక్తిభా
వనరమణీయ వేదపరివాదనిరర్గళసేవనీయ ని
త్యనిరుపమాననిర్మలనిరంజనఖేలన ధర్మపాలనా. 386

క. సదయాపాంగా పరిణా, మద శాసంగమనిరాస మధురతమాంగా
మదశోకరహితచేత, స్సదనా సంజనితసముపసంహృతసదనా. 387

మాలిని. గరుడవృషపతాకా కల్పితాశేషలోకా
సురపరిషదుపాస్యా శుద్ధసంవిద్వికాస్యా
పరమమహిమసీమా భవ్యకారుణ్యధామా
నిరతిశయగుణాలీ నిష్కలానందశాలీ. 388

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

మయవక్షస్థలగౌ
రీమయవామార్ధబంధురీకృతసౌంద
ర్యామృతరసకీర్తనవి
ద్యామయ నిగమాంతవేద్య హరిహరనాథా. 1

అష్టావక్రుం డనుమునికుమారుచరిత్రము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నారాయణస్వరూప
నిరూపణప్రకారంబు విని యజాతశత్రుండు సంజాతప్రీతుండై పితామహుతోఁ
గన్యాదానంబునకు వరుం డెట్టివాఁడు గావలయు ననుటయు నక్కురువంశ
వరుం డీవిషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు వినుమని యమ్మానవపతి
యాననం బాలోకించి. 2

సీ. అనఘ యష్టావక్రుఁ డనుబ్రహ్మచారిసత్తముఁడు వదాన్యుఁ డన్తాపసోత్త
మునికూఁతు సుప్రభ యనుకన్యఁ బెండ్లిగాఁ గోరి యాతని నడుగుటయు నతఁడు
నీవు యోగ్యుండవు నీ కిత్తు నాపుత్త్రి నంతకు నుత్తర మరిగి రమ్ము
నావుడు సంయమినందనుం డెందుల కరుగుదు నేనని యాచరింతుఁ
తే. బనుపు మనుడు వదాన్యుండు ధనదుపురము
గడచి హిమగిరి కరుగుము మృడునిగుఱిచి
గిరిజ దప మొనరించె నగ్గిరితటమునఁ
దత్ప్రదేశంబు పుణ్యంబు దానియందు. 3

క. ఆడుచుఁ బాడుచు గణములు, గూడి చరింపంగ గిరిజకుం బ్రియముగఁ దా
వేడుక నమ్మృడుఁ డెప్పుడుఁ, గ్రీడించుచు నుండు మునులు గీర్తింపంగన్. 4

ఆ. అది పవిత్రదేశ మచ్చటు చూచుచుఁ, గడచి చనఁగ నీపకాననంబు
గాన వచ్చు నందుఁ గట్టిప్రాయమునది, పుణ్యమూర్తి యమలబుద్ధి యోస్తు. 5

క. వసియించు నమ్మునితోఁ బ్రియ, మన లారఁగఁ గాంచి వచ్చునప్పుడ ప్రమదం
బెసఁగఁగఁ బెండ్లి సేసెన, నసదృశరూపగుణవర్తనానస్వయవిద్యా. 6

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డట్ల కా కని చని బాహుదాతీరభూభాగవర్తి
యై రాత్రి గడపి ధనాధీశుప్రోలికి నరుగంగ నతఁ డమ్మహాత్మురాక
విని యెదురేఁతెంచి వినయంబుతోడఁ దోడ్కొనిపోయి మహితపూజన మొనర్చి
యూర్వశి రంభ తిలోత్తమ మొదలగు నప్సరోవనితలయాటపాట

తే. లాదిగాఁ గలవివిధవినోదకృతుల, ననుదినంబు నారాధింప నందు నిల్చె
నమ్మునీంద్రుండు దగులు లే కభిమతప్రవర్తనంబుల నొక్కసంవత్సరంబు 7

వ. పదంపడి ధనదుండు నీ కేమి సేయవలయుం జేసెదం జెప్పు మనిన నతండును
సర్వంబును సంపన్నంబ నీవు నిత్యసంపద నున్నతుండ వై యుండు మే నొక్క
మునిపతి సెప్పినపనికై పోయెద నీతోడివేడుక నిల్చితి నింతియ కాని నా
కభ్యర్థనీయం బొండు లే దని పల్కి యట వోయి. 8

సీ. హిమశైలతట మెక్కి యీశ్వరక్రీడనస్థలిఁ గాంచి మ్రొక్కి ప్రదక్షిణముగఁ
జని యట యరుగంగ మునివరుచెప్పిన [1]కడ్డిమిలేమ్రాఁకులయడవి దోఁచె
దానిఁ బ్రవేశింపఁ గాఁ నందు మణిహేమ మయచిత్రరమ్యహర్మ్యము లనేక
ములు గాన వచ్చె నుజ్జ్వలసమున్నతరమ్య హర్మ్యంబు వానిలో నధికవిభవ

తే. సార మై యున్నఁ జూచి తద్ద్వారభూమిఁ, జేరి లోనికిఁ దన పేరు సెప్పి పుచ్చఁ
గన్యకలు పఱతెంచిరి కాంతిరూపవిలసనము లొప్పఁ గొందఱు వినయ మెసఁగ

వ. పఱతెంచి పరమాదరంబునం దోడ్కొని పోవునప్పు డప్పొలంతులయొప్పు
సూడ్కులకుం జిత్తంబునకు వేడ్కలు సేయం జాలినను లోలత్వరాహిత్యంబున
నత్యుదాత్తుం డగుచుం జని యభ్యంతరమందిరంబున వివిధరత్నరశ్మివిరాజితం
బైనపర్యంకంబున నార్యమూర్తియు ధవళవసనాంగరాగయు రుచిరాభరణ
భూషితయుఁ బ్రౌఢవయస్కయు నగునొక్కవనితం గని మే లయ్యెడు మనుచు
నిలిచిన నయ్యిందువదన యిందు రం డని పలుకుచుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసె. 10

క. అమ్మునివరు నాపర్యం, కమ్ముపయిం బ్రీతి నునిచి గారవమునఁ బా
ద్యమ్మును నర్ఘ్యము శ్రుతివిహి,తమ్మైనవిధమున నిచ్చి [2]తత్పార్శ్వమునన్. 11

వ. వే ఱొక్క సెజ్జం గూర్చుండె నమ్ముని గలయం గనుంగొని యక్కన్నియల
విభ్రమవికారంబులు దనలోచనంబులకు గోచరంబు లగుటకు నొల్లక యిమ్మ
దవతీజనంబు లిచ్చట నేల యనిన నక్కాంత యక్కన్యల నెల్లం బోవం బనిచి
సముచితసల్లాపంబులు సేయుచుండి రాత్రి యగుటయు. 12

ఉత్తరదిశ యష్టావక్రునిచిత్తశుద్ధిఁ బరీక్షించుట.

క. నీ తయ్యె ననుచు నల్లన, యాతనిశయనమున కరిగి యతఁ డెడ యీఁ గా
నాతల్పంబున నొకదెసఁ, బ్రీతహృదయ యై శయించెఁ బృథ్వీనాథా. 13

1 కడపమ్రాఁకులపేరు టడవి దోఁచె. 2 తాత్పర్యమునన్.

క. పదపడి నయమున మెయిమెయిఁ, గదియించి లతాంగి చిక్కఁ గౌఁగిటఁ జేర్పం
గదలనిచిత్తము గలిగియు, మద మేమియు లేక యతఁడు మ్రానై యుండెన్.

ఆ. అట్టు లున్నఁ జూచి యత్తన్వి మగవారు, భోగపరులు దాల్మి పోలఁతులందుఁ
గలుగు నవ్విధంబు గాక యేఁ గోరంగ, ననుభవింప కునికి యగునె నీకు. 15

క. సంపదయు దివ్యభోగము, నింపారఁ బరిగ్రహింపుఁ డే మీధన మై
పం బొసరించెద ననుఁ గా, రింపక కైకొని [1]వరింపరే యిచ్చోటన్. 16

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డతిదూష్య మగుపరదారాభిగమనంబు దగదు శూద్ర
సతి యైన నధికదోషంబు బ్రాహ్మణపత్ని యగునేనిఁ బాతక మప్రమేయ
మదియును గాక నే నస్ఖలితబ్రహ్మచర్యంబునందుండి భార్యఁ గోరి
యున్నాఁడ ననుడు నీయొప్పునఁ దగిలితి వనితలు గామార్తివశతఁ బొంది

తే. వంశహాని దలంపరు వరున కలుక, రాత్మజులఁ జూడ రగ్రజు ననుజుఁ గొనరు
పురుషశతకంబుసంగమంబునను దృప్తి, ననరు దీని విచారింపు మనియె నువిద.

వ. అనిన నమ్మునివరుండు. 18

క. ఇది యేటికార్యముగ నా, మది కెక్కఁగఁ జెప్పె దిట్టిమాటలఁ గలవే
మదవృత్తి మాను మేఁ బో, యెద నావుడు నామృగాక్షి యెలనవ్వొలయన్.

తే. కార్య మగుటయు నరిగెదు గాక పిదప, నిల్వు మంతకు ననుటయు నీవు నన్నుఁ
గదియ కుండెదవేని నిల్చెద సధర్మ,వృత్తి వగు మని వారించె నత్తపస్వి. 20

వ. ఇట్లు వారించి యిది శాపంబున [2]ముదురుఁదనంబు నొందినబృందారకసుందరి గావలయు నట్లయ్యెం గాకుండె దీని తెఱంగు నాకెఱుంగఁ జాలం బడ నేల యని యాత్మ నూహించి యూరకుండె నంతఁ బ్రభాతం బైనం గాఁచి తత్కృత్యంబులు దీర్పు మని పలికి యప్పొలంతి యుత్తమస్నానీయద్రవ్యంబులు దెచ్చి యమ్మునియనుజ్ఞ వడసి మృదుకరతలంబుల మేను దొడసి కృతస్నానుం జేసి యతండు సంధ్యావందనాగ్నికార్యంబు లాచరించిన నమృతోపమానంబు లగునన్నపానంబుల నతనిం దృప్తునిం గావించి యుచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి నిశాసమయం బగుటయు శయనంబునకుఁ బిలిచిన నాసుశ్లోకుండు రాకున్న నేనుం గన్యక నస్ఖలితబ్రహ్మచర్యంబునన చూవె పరిణతవయస్కనయితి స్వతంత్ర నై యుండుదుం బాణిగ్రహణమహోత్సవం బనుభవింపు మని పలికిన నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 21

తే. బాల్యమునఁ దండ్రి యౌవనప్రాప్తి మగఁడు
వార్ధకంబునఁ దనయుఁడు వామనయన
నరసి నడపన కా కెందు నంగనలకు
వలసినట్టులు సేయఁగా వచ్చునెట్లు. 22

---

1 వసింపరే. 2 ముదుకుఁదనంబు.

వ. కావున నీవు నన్నిచ్చినం బరిగ్రహించుట పాడి గా దనుసమయంబునం జూడఁ జూడ నచ్చేడియు సుభగయౌవనసుందరాంగియు మనోహరవిలాసభంగియు నయ్యె నైనను దానియందుఁ దగులనిచిత్తంబుతో న త్తపోధనకుమారుండు.

క. ఈయనృతవర్తనము లేలా యున్ననిజంబు నీతలంపును నిన్నుం
దోయజలోచన చెప్పుము, పోయెదఁ బనులు గల వనిచి పుచ్చుము నన్నున్.

సీ. అనవుడుఁ బ్రీత యై యనఘ నిన్నారయుతలఁపునఁ జూచె వదాన్యుఁ డిందుఁ
బుత్తెంచె నేను నీయుత్తరదిశఁ జుమ్ము నీనిష్ఠఁ గాంచితి దీన నతఁడు
నిను మెచ్చు నాదెసనునమునఁ బ్రియ మొందుమనుగుముసుప్రభాపరిణయమున
కనిన నద్దేవికి వినతుఁ డై వీడ్కొని యరిగి యమ్మునిపతి యాత్మఁ గనియుఁ

తే. దన్ను నడుగంగ సకలవృత్తంబుఁ జెప్పి
యతనిపుత్త్రికఁ బెండ్లి యై యతులధర్మ
భోగగౌరవకీర్తులఁ బొంది జగతి
నతిశయిల్లె నష్టావక్రుఁ డధిపముఖ్య. 25

వ. అని యష్టావక్రదిశాసంవాదంబు సెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు మునులవలన శూద్రజాతిభామలయందుఁ బ్రభవించినవారికి బ్రహ్మర్షిత్వంబు గల్గుట యదియెట్లొకో యని వితర్కింతు నత్తెఱంగు నా కెఱింగింపవే యని యనిమిషనదీనందను నడుగుటయు నక్కురుపతికిఁ గురుపితామహుం డిట్లనియె. 26

సీ. నాలుగుజాతులనాతులు విప్రున కాండ్రుగాఁ గైకొన నగు నృపునకుఁ
దనకులంబున నట తక్కువకులములు రెంటను బరిణయశ్రీ [1]నహింపఁ
జను వైశ్యునకు నాత్మజాతి శూద్రాన్వయంబునఁ బెండ్లిగాఁ దగు భూపవర్య
శూద్రున కర్హంబు శూద్రకన్యకఁ బెండ్లి యగుటయు నిది వివాహప్రకార

ఆ. కథితధర్మ మిట్టిగతిఁ దప్పి ప్రతిలోమ, సరణి నైనఁ గల్గు సంకరంబు
తల్లి [2]యెట్టికులము దానికులంబ యా, సన్నుతానులోమసంభవునకు. 27

వ. ఇది సకలజనసామాన్యం బయిన తెఱంగు విశేషించి మునిసత్తములయుత్తమతపోజ్ఞానవిద్యాప్రభావంబులం జేసి తదీయబీజసంజాతులు యోని యెద్ది యైనను బ్రాహ్మణుల యగుదురు మహాక్షత్త్రియులు ననులోమవృత్తి నాత్మప్రభావంబుల నిజబీజసంజనితులకుఁ దమకులంబ కలిగింపం జాలుదురు నీవు వియోనిజాతులని శంకించి యడిగితివి వారల యేల [3]పశుయోనిజాతులు నయోనిజాతులును లోనుగా సద్ద్విజులును రాజనగులు నగుట గన్నది గాదె కావున మునివరుల నృపవరులవలనం గలిగినజన్మంబు లెల్లను బీజప్రధానంబు లై యతిశయిల్లు వినుము వసిష్ఠుండు ఋశ్యశృంగుం డగస్త్యుండు సత్యవత్యుద్భవుం డగుకృష్ణద్వైపాయనుండు మందపాలనందనులు మఱియు ద్రోణకృపాదులుం బ్రభవించిన భంగులు విందుము కాదె వారలెట్టివారగుచు రెఱుంగ వేయివిషయంబున మను

1 సహింపఁ. 2 కేదిసులము. 3 యోనిజాతులు.

వాక్యంబు గల దాకర్ణింపుము. 28

క. మునిజనుల నదుల సిద్ధుల, జననంబులు బుద్ధివృత్తిఁ జర్చింపఁగ నె
వ్వనికిఁ వశంబుగా వవి, తనతనమైనట్ల యై యుదాత్తతఁ బొందున్. 29

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 30

ఆ. అనఘ దానపాత్ర మగుట విప్రుఁడు లింగి, యైననో యలింగుఁ డై చరించు
టనో యెఱుంగఁ జెప్పు మనవుడు గాంగేయుఁ, డిట్టు లనియె నమ్మహీశ్వరునకు.

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దానపాత్రభూతుల తెఱం గెఱింగించుట.—

క. విను సద్ద్విజుండు నిజవ, ర్తనమునఁ జరియించు చున్న దానార్హత్వం
బున [1]వెలుఁగు లింగి యైనను, మనుజేంద్ర యలింగవృత్తి మహితుం డేనిన్.

వ. అనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండు. 33

తే. శ్రద్ధ పొలంగఁ గల్గినజనము లిచ్చు, భూరిదానముల్ దురితంబుఁ బొంద నేర
వేయెడల నని తలఁచెద నేను బుద్ధి, ననుడు నాతని కతఁ డిట్టు లను నృపాల. 34

క. నరవర దుర్దాంతు లయినఁ, బరిపూతులు శ్రద్ధ గల్గుభవ్యులుఁ దా రా
దర మొప్ప నిచ్చుదానము, దురితహరము కాక కీడు దొడరునె యెందున్. 35

సీ. అనుడు ధర్మాత్మజుఁ డతనితో దైవకార్యమునప్డు విప్రుని నతిపరీక్షి
తునిఁ జేయ వలయునే యనఘ పైతృకమువిధంబున నన్న నాతండు నీవు
దలఁచినయట్టిద తగవు నావుడు నానృపాలుం డపూర్వసంబంధిసూరి
యాజితపోనిత్యులందు సత్పాత్రము లెవ్వార లనుటయు నింతవట్టు

తే. వారు సత్పాత్రముల నంశవర్య ధర్మ
భావనను కాని తత్క్రియాపరత లేని
యట్టివానికి నరుఁడు హేమాదు లిచ్చి
పొరయుఁ బదియేండ్లు నరకానుభూతి ననియె. 36

వ. అని భీష్ముండు వెండియు. 37

క. [2]ధరణియుఁ గాశ్యపవైశ్యా, నరమార్కండేయు లోలిన జగద్ధితవా
క్పరు లై రొక్కెడ వారొక, మరి గోష్ఠీనిరతి నుండి మనుజాధీశా. 38

వ. అవ్వాక్యంబు లాకర్ణింపుము 39

క. ఘనతర మగుశ్రీ గౌరవ, మున మునిఁగినఁ బాప సుఖలమును రూపుసెడుం
బెనుపునయగ్గలికఁ బొగడు, గనినపయోరాశిఁ బడ్డగడ్డయుఁబోలెన్. 40

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రౌఢములు గావు
శీలసామగ్రి లేని దుశ్చేష్టితునకు. 41

ఆ. పలుసదువులు సదివి పండితమాని యై, తనదువిద్య నొరుల ఘనయశంబుఁ

1 వెలయు. 2 ధరణిం గాశ్యప.

G—6

దూలపుచ్చునట్టి దుష్టాత్మకుని బ్రహ్మహత్య వొందు సందియంబు లేదు. 42
తే. వాజిమేధముల్ వేయొక్కవలనఁ బెట్టి, యలఘుసత్యంబు దక్కటివలనియందు
నిల్పితులఁ [1]దూఁపఁగా సత్యనిష్ఠలోని,యర్ధమున కెత్తు వచ్చె నయ్యధ్వరములు.
వ. అని యిట్లు వర్తిల్లునాలుగువాక్యంబులుం జెప్పి. 44
తే. బ్రహ్మచర్యంబుకంటెను బరము మద్య
మాంసములు రెండు నుడుగుట మనుజనాథ
లోకయాత్ర వాటించు [2]చలోలుపతయు
శమముఁ గల్గి వర్తించుట శౌచవిధము. 45
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నర్థంబును గామంబును నాచరించు కాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నాపగేయుం డతని కిట్లనియె. 46
తే. రేపకడయును బగలును మాపు వరుస, నర్థధర్మకామంబుల నాచరింప
వలయు వానియం దాసక్తి వలదు సక్తుఁ, డయ్యెనేనియు మేలు ధర్మాభిరతిని.
వ. అని మఱియును. 48
క. విను గురుపూజనవిప్రా,ర్చనము లధికపుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును న,గ్నిని వేదము విడుచుటయును గిల్బిషతమముల్. 49
సీ. అనుటయు ధర్మనందనుఁడు దానంబుల కెవ్వరు పాత్రంబు లేర్పరింపు
మనిన సద్ధర్ములు నక్రోధనులు సత్యరతులు దాంతులును ధీరత్వయుతులు
నిజకర్మనిరతులు విజితేంద్రియులు సర్వభూతహితులు నలుబ్ధులును శుచులు
దానపాత్రములు వేదంబు సాంగంబుగాఁ జదివి షట్కర్మనిష్ఠలఁ దొడంగి
తే. తత్త్వవిదులైన బ్రాహ్మణోత్తముల కీఁగి, విను సహస్రగుణం బగు విశ్రుతశ్రు
తంబుఁ బ్రజ్ఞయు శీలవృత్తములుఁ గలుగు, వారి కిచ్చుట వంశవిస్తారకంబు. 50
వ. అని నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు. 51
ఆ. యోగ్యుఁడైనవిప్రుఁ డొకరుండు సంతృప్తిఁ, బొంద నధికతృప్తిఁ బొందు దేవ
వితతి మునిసమూహపితృసమాజములు న,ట్లగుట వెదకి తెచ్చునది విశిష్టు. 52
వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుం డతనితో దేవపితృమనుష్యపూజలకాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతండు. 53
క. నృపవర పూర్వాహ్ణంబును, నపరాహ్ణము దేవపితృసమారాధనవి
ధ్యుపదిష్టకాలములు మ,ధ్యపుసమయము మానుషార్చనార్హం బరయన్. 54
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 55
సీ. నరనాథ కాలహీనంబును నశుచిసంస్పృష్టంబుఁ బరిభుక్తశేషమును న
మంత్రకంబును వీతతంత్రంబుఁ గీటకేశప్రదుష్టంబు రాక్షసులు గొంద్రు
హూననీయద్రవ్యమేనియు సురపితృక్రియల దురాత్మకు లయినవారు

1 దూన్పఁగా. 2 చలోలుపత్వ, శమముఁ.

గుడిచిన నట్ల యక్కుడుపులఁ జొనుపక నుత్తుని జడుని నున్మత్తుఁ బతితుఁ
తే. [1]గ్లీబుఁ గుష్ఠి దేవలకుఁ జికిత్సకునిని, వీతనియము నపస్మారి శ్విత్రి రాజ
యక్ష్మయుతుని నర్తకుని గాయకుని సోమ, విక్రయుని వేదవిక్రయు విడువవలయు.
ఆ. వడ్డికిచ్చి కుడుచు వాఁడు ననగ్నియుఁ, బ్రాణివిక్రయమున బ్రదుకునతఁడు
దైవపిత్ర్యములకుఁ దగరు సంధ్యోపాసనములు లేనివారు నరవరేణ్య. 57
వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతననందనునితో దైవపిత్ర్యంబులగు దానంబులకు
నుత్తమపాత్రంబు లెవ్వ రెఱింగింపవే యనియడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

దైవపిత్ర్యంబు లగు దానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపించుట.

సీ. భోజనార్థులఁ దుష్టిఁ బొందించు నతఁడును దెరువాటువలనఁ దస్కరుల చేతఁ
జే టొంది ధనము వాంఛించు నతండు వ్రతంబున కుద్యాపనంబు సేయఁ
దలఁచి యర్థించు నతండును గురుఁ దల్లిదండ్రుల సంక్లిష్టదారపుత్రు
లను బ్రోవఁ బడు నతండును మహావ్యాధినిరాసంబు సేయంగ నాససేయు
తే. నతఁడు నిష్పాపుఁ డైనధరామరుండు, నెపుడు భిక్షయ బ్రదు కగునేని నట్టి
యతఁడు దైవపిత్ర్యములకు నతిశయంబు, గల్గు పాత్రంబులగుదురు కౌరవేంద్ర.
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 60
సీ. సత్రంబు సాలయుఁ [2]జలిపందిరియు రచ్చకొట్టము వ్రచ్చుట గురుజనముల
నిందించు టాగమనింద దదీయవిక్రయవిధి దద్విలేఖనము గొండి
యము సంధిభేదన మన్యకర్మోపజీవన మకృతజ్ఞత [3]వాసదార
వృత్తిమంత్రసుశాస్త్రవిధ్వంసనము మదలోల ననాథను బాల వృద్ధ
తే. దాపసిని భీతి వంచనఁ దలరఁ జేయు
టతిథిపుత్రభృత్యులకు నాహారకలన
మాచరింపక కుడుచుట యార్యకోటి
నిరయహేతువులుగఁ జెప్పు నృపవరేణ్య. 61
సీ. విషశస్త్రకేశముల్ విక్రయించుట శస్త్రముల చేత కన్యాజనులను విప్ర
తతిని గోగణమును దఱిసి పోవుట యుపాధ్యాయు సభర్తృకుం డైనభృత్యు
విడువు మార్గముఁ గ్రంపనడిచి కొయ్యలు ప్రాఁతి చెఱుచుట నరకంబు సేయునండ్రు
నేరమి లేకయు నెప మిడి యర్థంబు గొను రాజుఁ బ్రజరక్ష వినికి గలిగి
తే. యాచరింపని విభుఁడును నప్పనంబు, పలుకుబడి దప్పి కొనియెడుపతియు గోవు
ముక్కుఁ గుట్టెడువాఁడుఁ దన్ముష్కఘాతి, యగు నతండు నధోగతి కరుగువారు.
సీ. ధర్మంబు భయమున దారిద్ర్యసంబాధమున రోగమును బాపములుఁ దొలంగఁ
జేతకు నైనఁ జేసిన దేవకార్యార్థపశుహింసనంబును బరమతపము
శుశ్రూషయును గల్గి శ్రుతము సంపాదించి యప్రతిగ్రాహకుఁ డైన మద్య

1 గుష్ఠుఁ గ్లీబుని దేవలకునిఁ జికిత్సకుని నపస్మారి ఖలుఁ గృతఘ్నునిని రాజ. 2 జలివిందిర యు. 3 పారదార.

మాంసపరస్త్రీసమాగమపనై ముఖ్యమున నాశ్రమస్థులఁ దనకులంబు
తే. వారి భరియించినను హేమవస్త్రమంది
రాన్నపానంబు లొసఁగిన నాశ్రయంబు
దీనులకు నిచ్చినను హింస మానినను స
మంచితస్వర్గలక్ష్మి సిద్ధించు నంద్రు. 63
సీ. రచ్చకొట్టంబు నారామంబుఁ గూపంబుఁ బ్రపయుఁ గావించుట భయభరార్త
కోటి గాచుట కన్య గోవు వాహనము దాసుని దాసి నిచ్చుట దనకుఁ గీడు
సేసిన సైఁచుట చెలులఁ జుట్టంబులఁ బ్రోచుట పెక్కండ్ర [1]పొంతఁ గార్య
మునఁ బరాక్రమమున ధనమునఁ దా నల జడిపాటు దుష్కర్మసరణిఁ బొరయ
ఆ. కునికి నాకలోకమునకు నిచ్చైన లగు, నెక్కులమునఁ [2]బుట్టిరేని బహుసు
తుండు నతికృపాన్వితుఁడు వేయునెలలపై, బ్రతికినతఁడుఁ గంద్రు త్రిదశపదము.
వ. అని నిర్దేశించి. 65
ఆ. నరకవాసకారణము నెఱింగించితిఁ, బుణ్యలోకహేతుభూతములును
దేటపడఁగఁ జెప్పితిని గురుసంతతి, శ్రేష్ఠ యింక నేమి సెప్పవలయు. 69
వ. అడుగు మనినం గాంతేయపూర్వజుండు శాంతనవుతో బ్రహ్మహత్యాసమంబు
లని కొందఱు గొన్నికర్మంబు లుగ్గడింతురు హింస లేకయు న ట్లయ్యెడునవి
యెయ్యవి వాని నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 67
సీ. దివ్యబోధాఢ్యు వేదవ్యాసమునినాథు నడిగితి నొక్కనాఁ డధికభక్తి
నిట్లని యాసంయమీంద్రుండు గృప నాకు నెఱిఁగించె ననఘ నా యెఱిఁగినట్టి
విధము లెఱింగింతువినుము విప్రునిఁ గృశు నామంత్రితునిఁ జేసి యతఁడు గుడువ
వచ్చినఁ బెట్టమి వరకులంబును సారవిద్యయుఁ గలవిప్రువృత్తి గొనుట
తే. నీరు ద్రావంగ గోవు లేతేర విఘ్న, మాచరించుట బధిరపంగ్వంధధనము
లపహరించుట వేదశాస్త్రాదినింద, బ్రహ్మహత్య లెట్టట్టుల పౌరవేంద్ర. 68
తే. అలుకఁ బురి నూర వనమున నగ్ని యిడుట, పాపశీలతమై బొంకి బ్రాహ్మణునకు
నధికతర మగుశోకంబు నావహించు, టంచితాచార బ్రహ్మహత్యాసమములు.
తే. రూపగుణశీలముల నను రూపుఁ డైన, వరున కీక కన్నియఁ దనవలసినట్లు
తగనివానికి నిచ్చుట ధర్మదేవ, తాతనూభవ బ్రహ్మహత్యాసమంబు. 70

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబుల నెఱింగించుట.—

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్రుతోఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబులు వినవలతుం
జెప్పవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియెఁ దొల్లి గౌతముం
డడుగ నంగిరసుండు దీర్థంబులు గొన్నింటిప్రకారంబు సెప్పె నప్పరిపాటి
సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 71
సీ. సప్తదినంబులు చంద్రభాగను వితస్తను నూర్మిమాలినిఁ దగ వసించి

1 పొగడు కార్య. 2 బుట్టె నేని.

యాహారవిరహితుం డై యుండ మునిసమానుం డగుఁ గాశ్మీరమండలమున
నదులు గొన్ని మహావనము సొచ్చి పాఱు దివంబు సిద్ధించుఁ దదంబుసేవఁ
బుష్కరమ్ముఁ బ్రభాసమును నైమిశము నింద్రమార్గంబు దేవికాస్వర్గబిందు
తే. లును సమవగాహనంబున జనుల నఘ, రస్సమేతవిమానవర్తనులఁ జేయు
ననవినాథ హిరణ్యబిందువుఁ గుశేశ, యంబు నెల్లపాపంబులనపనయించు. 72

వ. గంధమాదనసంగత యైనయింద్రతోయయుం గురంగదేశగత యగుకరతోయ
యుం ద్రిరాత్రోపవాసోపేతస్నాతకులకు నశ్వమేధఫలంబు గలుగంజేయు. 73

తే. కనఖలమున గంగాద్వారమునను నీల, భూధరమునఁ గుశావర్తమునను బిల్వ
కమున సుస్నాతుఁ డై పాతకములుదొలఁగి,నాకలోకవిహారంబునరుఁడుపొందు.

క. భాగీరథి యెచట నుప, గ్భాగమునను శివుని నెలవుప్రాంతమునఁ జనుఁ
దీగణ్య [1]యచట నెలకు న, మాగతు లగునురులఁ గం ద్రనాహారవిధిన్. 75

సీ. ఆహార ముడిగి [2]మహాశ్రమంబున నగ్నిహోత్రియై యొకమాస ముండి నరుఁడు
సకలసిద్ధులు మహైశ్వర్యంబుగాఁ గను జననాథ భృగుతుంగ మనుమహాహ్ర
దమ్మున వాసరత్రయ ముపవాసి యై బ్రహ్మావధంబుపాపంబుఁ దొలఁగు
వినుము కన్యాకూపమున సాగ్నిహోత్రత నున్నఁ గీర్తితుఁ డగు నుభయలోక
తే. ములను సుందరికాహ్రదంబునను దగఁగ
నక్కృదుపస్పర్శనము చేసి చారుమూర్తి
యై జనించు నైమాసిక మునఁగఁ బరఁగు
భవ్యతీర్థంబు సేవించి పడయు దినము. 76

తే. కృత్తికాంగారసంసేవ గిల్బిషములఁ
బాపి నాకంబుఁ జేర్చు విపాశఁ ద్రిదివ
సములు గాలికాశ్రయ బ్రహ్మచర్యనియతి
తోడ సేవింప జన్మంబు దొలఁగు నరుఁడు. 77

క. స్నానముఁ బితృతర్పణమును, మానితగుణ కృత్తికాశ్రమంబున నియతిఁ
మానవులు సేసి శివుకొలు, వానందాత్మకతఁ గాంతు రంద్రు మునీంద్రుల్. 78

తే. ద్రోణశర్మపదంబున దూఢ మైన, తీర్థమును శరస్తంబంబు దేవదారు
వనముఁ దమ్ము సేవించిన మనుజు నెట్టి, వాని నైనను నపురోవరునిఁ జేయు.

తే. చిత్రకూటజనస్థానసేవనములు
రాజలక్ష్మి నొసఁగు వీతభోజనత్వ
సహితవృత్తుఁ డై శ్యామాశ్రమమున నొక్క-
పక్ష మున్న [3]నంతర్ధ్యాన ఫలము గలుగు. 80

క. వినులమతిం గౌశికవా, లమున ననాహారమాన లంపటుఁ డై యు

1 యచట నెలకు నరు, లాగ. 2 బింబాశ్రమంబున. 3 నంతర్ధాన పదము.

న్న మనుజుఁ డిరువదియొక్కదినములం బరమగతిసాధనశ్రీ నొందున్. 81

సీ. పేర్చుమతంగవాపిక నేకరాత్రంబు నిలిచి సిద్ధుం డగు నెల వసించి
నైమిశంబునఁ బొందు నరవర పురుషమేధ ఫలంబు నట్టివిధంబ యుత్ప
లావనంబునఁ జేయఁ గా విను మశ్వమేధంబుఫలంబునర్థంబుఁ బడయు
నరుఁడు గంగాయమునాసంగమమ్మునఁ గాలాంజనం బను శైలమునను
తే. నియతి నాచరితస్నానుఁ డయి విముక్తి, తెరువు గాంచు వైవస్వతతీర్థసేవఁ
దీర్ఘభూతత్వ మొందు విధేయచిత్త, వృత్తిఁ గౌరవవంశపవిత్రచరిత. 82

ఆ. విను ప్రయాగమునకుఁ జనుదెంచు గోటిత్ర, యంబు దశసహస్రకంబుఁ దీర్థ
ములు నరేంద్రసర్వమున నందు నెల్లనాళ్లు,లున్ననరుఁడు,ముక్తి కొడయఁడంద్రు.

క. విను గంగను బ్రహ్మసరం, బనుతీర్థమునందు నెల నిరాహారతమై
నునికిని మర్త్యుం డమృతాం, శునిలోకంబున మహాయశుం డై యుండున్. 84

సీ. అనఘ యష్టావక్రమును [1]గలవింకము దేవహ్రదము బ్రహ్మభావ మొసఁగు
నాచరితస్నానుఁ డగుమర్త్యునకు నుర్వశీకృత్తికాయోగసిద్ధకీర్తి
యైనలౌహిత్యంబునందు నుస్నాతుఁ డై పుండరీకాధ్వరమున ఫలంబుఁ
బొందు రామహ్రదంబున నిరాహారుఁ డై పండ్రెండు దినములు భరితనియతి
తే. నున్నసకలకల్మషములు నుజ్జగించి, నరుఁడు నిర్భోజనత నెలనాళ్లు దా మ
హాహ్రదావాసి యై జమదగ్ని గన్న, పుణ్యలోకంబుఁ గనుమునిగణ్యుఁడగుచు.

క. విను వింధ్యంబున నొకనెల, తనుతాపము నోర్చి చేయుతపమున జనరం
జన సర్వప్రాయశ్చి, త్తనిరూఢిం బొంది నరుఁడు ధర్మజ్ఞుఁ డగున్. 86

సీ. నర్మద నాడి భూనాథనందనుఁ డగు జంబుమార్గంబున సంయతాత్ముఁ
డై మాసములు మూఁడు నట యొక్కనాఁడును నిలిచిన సర్వసిద్ధులనుబొందుఁ
గోకాముఖము నీరఁ గ్రుంకి తండులికాశ్రమమునకుఁ జని వల్కలము ధరించి
శాకభోజనుఁ డయి శాంతిమై నున్న నన్నెలవున నున్నకన్నెలు పదుండ్ర
తే. కధిపుఁ డై యజరామరుం డయి సుఖించుఁ
గుల్యయందుఁ ద్రిరాత్రమ్ము గుడుపు దక్కి
శౌచి యై యఘమర్షణజపము సేసి
యశ్వమేధఫలముఁ బొందు ననఘ నరుఁడు. 87

వ. ఆర్ష్టిసేనాశ్రమంబున నుజ్జానకస్నాతుండై మర్త్యుం డఖిలపాపంబులందొఱంగుఁ
బిండారకంబున [2]నేకరాత్రంబు నిలిచి యగ్నిష్టోమఫలంబుం బడయు ధర్మార
ణ్యంబున బ్రహ్మసరస్సు సేవించి పౌండరీకఫలప్రాప్తిఁ గాంచు. 88

చ. జనకుఁడు గౌరికిన్ వినుము శంకరుమామ హిమాద్రి సర్వర

1 గపోతంబును. 2 త్రిరాత్రంబు.

త్ననికరవిశ్వపుణ్యభవనంబు ప్రశాంతత నందు నిల్చి స
న్మునిగణసేవనంబుఁ దపముఁ దడపంగ నరుండు సిద్ధుఁ డై
వినుతికి నెక్కుఁ బొందు నరవిందభవాంతికవాససంపదన్. 89

క. విను తీర్థసేవ గామం,బును గ్రోధము మదము లోభమును జేరని నె
మ్మనము గలిగి నడప వలయు, ననఘా ఫలసిద్ధి దాన నగుఁ బురుషునకున్. 90

క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కల్గు రిత్తజ,లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 91

క. దారకాననివానిఁ గోరక, దారకాననందున మమత్వతుష్టహృదయతం
బారయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్. 92

ఆ. అరయ దుర్గమములు నతివిషమంబులు, నైనతీర్థములు ధరాధినాథ
యధికభక్తియుక్తి నాత్మఁ దలంచినఁ, జాలు నరులకల్మషములు వాయు. 93

క. జనవర తీర్థవిధాశం, సన మగునీపుణ్యవాక్యచయము పవిత్రం
బనుపమము మాననీయం, బనిమిషపదవీప్రదము రహస్యము సుమ్మీ. 94

క. అనుగతుఁ డగుశిష్యునకుం, దనసుతునకుఁ జుట్టమునకు ధరణీసురము
ఖ్యనియతిపదద్విజాతుల, కును దగ నెఱిఁగించునది యకుంఠితకరుణన్. 95

క. నరవర గౌతమునకు నం,గిరసుఁడు సెప్పినది యిది యకిల్బిషబుద్ధిం
బరిపాటిఁ బఠించినఁ ద, త్పరత వినిన నపుడ పాయుఁ బాపము లెల్లన్. 96

క. మునులకు జప్యం బిది స, ద్వినుతము నిత్యముఁ బఠించు విమలాత్ములకుఁ
విను జాతిస్మరణముతోఁ, జననం బతిపుణ్యపురుషసంతతిఁ గలుగున్. 97

—ఇది అత్రిప్రముఖమహర్షులు శరతల్పగతుఁ డైనభీష్ముఁ జూడ వచ్చుట.—

వ. అని చెప్పి నయ్యవసరంబునం బుణ్యవిశేషగణ్యుం డైనయగ్గాంగేయుం డట్లు
గాండీవిశరంబులు శయ్యగా వీరశయనంబున నునికి నతని నీక్షింప నత్రియు
వసిష్ఠుండును భృగుండును బులహుండును బులస్త్యుండును గ్రతువు నంగిర
సుండును నగస్త్యుండును గణ్వుండును గౌతముండును విశ్వామిత్రుండును జమ
దగ్నియు మొద లయినమహామునులు శిష్యవ్రాతంబుతో నేతెంచి తపఃప్ర
భావస్ఫురితప్రభాపూరంబు భూనభోంతరంబున సంతతంబు లగుచుండ నిలిచి
యద్దేవవ్రతునియున్న తెఱంగు గలయం గనుంగొనిరి పాండవు లాశ్చర్యభరిత
చిత్తు లగుచు నత్తపోధనవర్యులం బ్రస్తుతించుచుం బ్రణమిల్లి రప్పు డప్పరమ
సంయము లంతర్ధానంబుసేసి రక్కౌరవులు నక్కురుపితామహుండును దారును
వారలమాహాత్మ్యంబు లుగ్గడించుచుఁ దద్విషయం బైనసంభాషణం బొన
ర్చిరి తదనంతరంబ. 98

తే. తాతపాదపద్మములు మస్తకము సోఁక, వినతుఁ డై ధర్మతనయుఁ డే జనపదంబు

లేనగంబు లేనదులు పుణ్యానుభావ, సమధికత్వంబు గలయవి జనవరేణ్య. 99
వ. అని యడుగుటయు. 100

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గంగాప్రభావంబు సెప్పుట—

సీ. అతనికి నాతఁ డిట్లను నివ్విషయమునఁ గల దితిహాస మొకండు దాని
వివరింతు నీకుంఛవృత్తిపరుం డగు నొకవిప్రునింటికి నొక్కసిద్ధుఁ
డతిథి యై వచ్చిన నాతిథ్య మొనరించి యతనితో సల్లాప మాచరింప
నమ్మహాత్ముండు నీయడిగినయట్టుల యాసిద్ధు నడిగిన నతఁడు సెప్పె
తే. ననఘ యెవ్వానినడుముగా నరిగెఁ బావ, నాంబుపూర భాగీరథి యట్టిదేశ
భూధరాదిపదార్థముల్ పుణ్యతమము, లట్లు గాకయు గంగమహత్త్వ వినుము.
తే. త్రిపథగాసేవనమున సిద్ధించునట్టి, గతి జనములకు నియతకల్పితము లయ్యు
నధ్వరంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ దపము, సంపరిత్యాగమును జేయఁ జాల ననఘ.
క. మే నించుక సోఁకిన గం,గానదితోయములు జనులకల్మషకోటిం
బో నడిచి పురందరలో, కానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ. 103
క. మును పాపము లెన్ని యొన,ర్చినఁ బిదపను గంగ నాడఁ జీఁకటి రవి దోఁ
చిన విరియుగతి విరియున,య్యనఘుఁ డిలాతలముదొఱఁగి యమరత నొందున్.
తే. ఎన్ని యేఁడులు మనుజునియెమ్ము గంగ, వారియందుండు నన్ని వేల్వత్సరములు
నాకలోకమహాసుఖశ్రీకి నాతఁ, [1]డుత్తుఁ డై యుండు నిర్మలచిత్తవృత్తి. 105
సీ. అనఘ సోమము లేనియధ్వరంబును శశి లేనిరాత్రియు రవి లేనినభము
నాత్మధర్మము లేనియాశ్రమంబును బుష్పసంపద లేనిభూజమునుబోలె
హీనత నొందు గంగానది లేనిదేశంబు చాంద్రాయణశతము లైన
గంగాపయఃపానకరణంబు గావించు నిర్మలత్వముఁ జేయ నేర నగ్ని
ఆ. యందుఁ బడినదూది యట్లగు గంగావ, గాహనమునఁ బాతకంబు లఖిల
భూతములకు దుఃఖములు వాపికొనుటకు, నేవిధములు గంగ కీడు గావు. 106
క. శరణంబు లేనిజనులకుఁ, బరమశరణ మండ్రు మునులు భాగీరథి ని
ర్జరులకు నమృతములట్టుల, నరులకు గంగాజలం బనఁగ నే విందున్. 107
క. తలపై జాహ్నవివాలుక, యలికికొనిన ఫాలతటిఁ దదంతర్మృత్సం
కలితముఁ జేసినఁ బాపం,బులు దొలఁగు సుపర్ణుఁ గనినభుజగములక్రియన్. 108
క. గంగాతరంగశీకర, సంగత మగుమారుతమున సద్యస్స్పర్శం
బంగీకరించు నెవ్వఁడు, భంగపఱుచు నతఁడు ఘోరపాపచయంబున్. 109
తే. ఇవుల నేడుదరంబుల నవుల నేడు
దరములను బితృవర్గంబు నరుఁడు గంగ
నాడి శుచిఁ జేయుఁ జూచిన యంతమాత్రఁ

1 డుత్తుఁ డై యుండు నిర్మలయుక్తచిత్త; డత్తి యుండును నిర్మలచిత్తవృత్తి.

బాచు వాఙ్మనఃకాయజపాపతతుల. 110

తే. వినిన వేడుక సేసినఁ గనినఁ జేత, నంటినను రెండుకులములయందుఁ గలుగు
పితృగణంబుల నెల్ల సద్గతికిఁ బుచ్చు,గంగ యెటు సేయునో యవగాహనమున.

క. విను గంగ గంగ యనుకీ, ర్తనములతో నొందునీటఁ దగ మునిఁగినయ
జ్జనులు దురితములఁ దొఱఁగుదు, రని యార్యులు సెప్ప విందు నంచితచరితా.

సీ. అనఘ చూడ సమర్థుఁ డగువాఁడు జాహ్నవిఁ జూడక యున్నఁ బళుప్రతిముఁడు
నంధసమానుండు నగు నింద్రుఁ డాదిగా సురలు గోరెడుగంగ నరులు గోర
వలదె చేకుఱు నపవర్గ ముత్క్రమణకాలంబున గంగఁ దలంచి రేని
రాజభయంబుఁ జోరభయంబుఁ బాపభయంబును భూతభయంబు లోను

ఆ. గాఁగఁ గలుగుభయనికాయంబు గంగాప్ర,శంసనమునఁ బాయు శంభుఁ డర్థి
నతులపుణ్య యైనయద్దేవి దివినుండి, రా ధరింపఁడే శిర స్తలమున. 113

తే. మూఁడుపథములఁ జని లోకములకు మూఁటి
కుజ్జ్వలాలంకృతియుఁ బెంపు నొసఁగినట్టి
యమలతరమూర్తి యగుదేవి నాశ్రయించు
వాఁడు కృతకృత్యుఁ డిది నిక్కువము కృతాత్మ. 114

క. జనులకు నింద్రుఁడు గ్రహముల, కినుఁడును [1]బితరులకు నోషధీశుఁడపోలెన్
మనుజోత్తమ కడు నెక్కుడు, వినుము నదుల కెల్లజాహ్నవి సుమహత్త్వమునన్.

ఆ. సగరనృపతిపుత్త్రచయము మునీంద్రశా,పమున భస్మ మై యపారదురిత
కల్మషంబుఁ బొందఁ గా గంగ నిజజల, సేక మొసఁగి యనిచె నాకమునకు.

తే. దేవతలఁ జిత్రతపమునఁ దెలచి గంగఁ
బ్రచురపౌరుషుఁ డగుభగీరథుఁడు దనదు
పూర్వు లైనసగరనృపపుత్త్రులకు ను
దాత్తగతికయి తెచ్చె నిద్ధరణి కనఘ. 117

ఆ. విష్ణుపదమువలన విధునివలన సూర్యు,వలన మేరురూపకలితుఁ డైన
విష్ణువలనఁ ద్రిపురవిజయిమౌళివలన, నుండి హిమనగమున నొలసె గంగ.

క. విను తత్పరభావంబున, మనంబు నిశ్చలత పొంద మనుజుఁడు శరణం
బని యాశ్రయింప జాహ్నవి, సనాతనపదోపలబ్ధిసంపద నొసఁగున్. 119

వ. అని చెప్పి సిద్ధుండు వెండియు. 120

క. ఏ నెఱిఁగినంత సెప్పితిఁ, గాని [2]యనంతమహిమంబు గంగాగుణసం
తానంబు శతానందము,ఖానిమిషప్రవరకీర్త్య మనఘచరిత్రా. 121

క. మేరువుమణులును వారిధి,వారికణంబులును నెన్నువడు నగు గంగా
స్ఫారగుణంబులు దగుసం,ఖ్యారూఢంబులుగఁ జేత యతులవివేకా. 122

---

1 దారలను. 2 యమేయంపుమహిమ.

G—7

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 123

ఆ. వేడ్క నీకు నేను వివరించినట్టియీ, జాహ్నవీగుణములు సంతతంబు
మనసు వాక్కుఁ దనువు ననఁ గలసాధనములఁ భజింపు భక్తిపూర్వకముగ.

తే. అట్టు లైనగంగాప్రసాదాతిశయము,వలన సిద్ధుండ వై త్రిభువనములందు
నర్చనీయసంక్రీడన మవిహతముగ, సంచరించుమాహాత్మ్యంబు సంభవించు.

క. నిజధర్మనిరతుఁ డై తను, భజించుసజ్జనునిచిత్తపద్మము గృపఁ దా
భజియించి గంగ యతనిం, బ్రజనితచిరసౌఖ్యుఁ జేయుఁ బావనచరితా. 126

వ. అని యిట్లు గంగాగుణంబు లమ్మహాద్విజునకు వివరించి యాసిద్ధుండు గగన
గమనంబునం జనియె నవ్విప్రోత్తముండు నియతచిత్తుం డై గంగాసేవనం
బాచరించి యనన్యసులభ యగుసిద్ధిం బడసెఁ బాండవాగ్రజా నీవును గంగా
భజనంబునం బరమశుభంబు నొందుము. 127

క. అని చెప్పి శాంతనవుఁ డి, ట్లను గంగాస్తోత్రసహిత మై పరఁగినయి
వ్విను తేతిహాసముఁ బఠిం,చిన వినినను రుజలు వాయుఁ జెంద వఘంబుల్. 128

క. అనిన విని యన్న రేంద్రుం, డనుజనహితముగఁ బ్రభూతహర్ష సముస్మే
లనకలనాసం వేశిత, మనస్కుఁ డై యాతనికి నమస్కృతి సేసెన్. 129

వ. ఇట్లు పరమహర్షంబునం బ్రణతుండై ధర్మజుండు మందాకినీతనయుతో నెవ్వరు
సర్వజనపూజ్యు లెఱింగింపవే భవద్వచనామృతంబునఁ దృప్తి ననక యడిగె
ద ననిన నమ్మహాత్ముండు వాసుదేవనారదసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము
నీయడిగినయర్థంబు దేటపడియెడు నని పలికి యతని కిట్లనియె. 130

—వాసుదేవ నారదసంవాదప్రకారము.—

క. తనకడకు నారదుఁడు వచ్చిన సత్కారము దగంగఁ జేసి ముకుందుం
డను సమధికబహుమానంబున నెవ్వారలకు నీవు మ్రొక్కుదు చెపుమా.

వ. అనిన నద్దేవముని యద్దేవకీనందనున కిట్లనియె. 132

సీ. వరుణు సమీరణుఁ దరణిఁ బర్జన్యుని సప్తార్చి నీశాను షణ్ముఖుని మ
హాలక్ష్మి విష్ణుని నజు బృహస్పతిఁ జంద్రు జలముల భూమి నెజ్జనము లెపుడు
నతిభక్తి సేవింతు రట్టివారలకు నే మ్రొక్కుదు వేదపరులుఁ దపోధ
నులు దేవతాపూజనులు భూమిధనధాన్య గోదానశీలురు నాదరంబు

ఆ. గల్గి యతిథిపూజ గావించువారలుఁ, బితృసమర్చకులును భిక్షితాన్న
పూతశాంతభావములు గలవారు సత్యవ్రతులును బూజ్యు లనఘ నాకు.

క. వినుత త్రివర్గనిరతులు, ననహంకారమమకారు లగుజనులు సువ
[1]ర్తనయుతులు నలోలురు బోధనులు నమస్కార్యు లద్రిధర విను నాకున్.

క. నీవును మత్సంపూజ్యుజ,నావలిఁ జిత్తమున నెఱిఁగి యర్చనమును సం

1 ర్తననియతులును నలోలురు, ననసూయులు బంధనీయు లగుదురు నాకున్.

సేవనము నడపు భూరిశు,భానహ మగు సవ్విధంబు యాదవసింహా. 135
క. అనియెం గావునఁ గుంతీ, తనయాగ్రజ నీవు నివ్విధములజనములం
గొనియాడుము వారలు శో,భనము లొసంగుదు రఘంబుఁ బాపుదురు కృపన్.
వ. అనిన విని యమ్మహీశ్వరుం డమ్మహితాత్మున కిట్లనియె. 137
క. జనపతులకుఁ గర్తవ్యము, లనేకములు గలవు వానియన్నిటిలోనన్
వినుతప్రధానకృత్యం, బనఘచరిత చెప్పవే దయం దెలియంగన్. 138
క. అనుటయు నతనికి నతఁ డి, ట్లను సామ్రాజ్యాభిషిక్తుఁ డైననృపతికిన్
విను కర్తవ్యతమం బగు, పని బ్రాహ్మణపూజనంబు భవ్యవిచారా. 139
క. భూనాథ విప్రులు సమా,ధానంబున నన్నుఁ బొదలు ధరణికి శుభముల్
మానాగ్రహ లగుట వారికి, మానన లే కున్న నలుఁగు మనుజాధీశా. 140
క. దైవంబు నదైనముఁ గ న,దైవము దైవముఁ గఁ జేయ ధరణీదివిజుల్
భూవర శక్తులు విను వా, రే వానికిఁ గూర్తు రతఁ డధీశత నొందున్. 141
క. కోపమునఁ బ్రసాదంబున, నాపదయును సంపదయును నప్పుడ తే వా
రోపుదు రింద్రున కైనను, శాపానుగ్రహము లానుచరితులలీలల్. 142
క. ద్రవిడ కళిం గౌశీనర, యవన శక పుళింద నృపతు లవనిసురపరా
భవమునఁ గాదే ధరణీ, ధవ పొందిరి తొల్లి శూద్రతాదైన్యంబున్. 143
క. సోమాత్మకు లీశ్వరతా, శ్రీమహితులు సర్వసౌఖ్యసిద్ధిపరులు గో
త్రానురులు వారినెప్పుడు, భూమీశ్వర పూజనములఁ బోషింపు తగన్. 144
క. వినుతాచారుం డగువి,ప్రునకు సభక్తికము గాఁగ భోజన మిడినన్
విను దేవపితృసమూహము, లనూనపరితృప్తిఁ బొందు నతులచరిత్రా. 145

వాసుదేవభూదేవీసంవాదప్రకారము.

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డాభూపతితో వెండియు నిట్లను భూసురవిషయంబై వాసు
దేవునకుం బృథివికి సంవాదంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు దానిఁ
జెప్పెద నాకర్ణింపుము వాసుదేవుం డొక్కసమయంబునం బృథ్వి నాలోకించి.
క. లోకజనని వగుటన్ నిను, నోకాశ్యపి యడుగవలయు నొక్కటిదెలియన్
నాకుం జెపుమా పాపము, లేకృత్యము సేసి గెలుతు రెల్లజనములున్. 147
ఆ. అనినఁ బృథివి యిట్టు లను విప్రసేవను, విప్రపూజనమున విప్రహితవి
ధానమునను బాపతతి నోర్చు మానవ,ప్రతతి యెందు నివి నృపాలుపనులు.
ఆ. అమరవిభుని భగసహస్రచిహ్నునిఁ గాఁగఁ, జేసినదియు నేత్రభానుఁడుండు
గా నొనర్చినదియుఁ గమలాక్షు విప్రున,ల్కయుఁ బ్రసాదసంపదయును గావె.
క. అనిన విని మెచ్చి పృథివిం, గొనియాడె రథాంగపాణి గురునృపవర నీ
వనిశంబు మిగుల నుతి మ,న్ననలను విప్రులకుఁ బ్రియ మొనర్పుము కృపతోన్.
క. అని మఱియు శాంతనవుఁ డి, ట్లను జననంబునన విప్రు, నధిప మహాభా

గుణిఁ గాఁ జెప్పుదు రార్యులు, జనులకు వంద్యంబు లతనిచరణాంబుజముల్.

వ. బ్రాహ్మణుల సృజియించి బ్రహ్మ వారలతోఁ జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 152

ఆ. అరయ మీకుఁ గృత్య మన్యంబు లే దాత్మ, కర్మ మూఁది యుక్తధర్మనిరతి
బ్రహ్మగోపనంబుఁ బాటింపుఁ డవ్విధ, మధికశోభనంబు నావహించు. 153

వ. బ్రాహ్మణ్యం [1]బెల్ల వర్ణంబులకుం దారకంబు బ్రాహ్మీ మైనశ్రీఁ దపస్స్వాధ్యాయంబుల వెలుంగం జేయుం డనియె నట్లు గావున రాజులకు బ్రహ్మవచనపరిపాలనంబు ప్రధానకర్తవ్యం బని చెప్పి వెండియు. 154

ఆ. అగ్ని నంట హిమవదచలంబుఁ గదలుప, గంగఁ గట్ట వచ్చుఁ గాని విప్ర
రాజిఁ బరిభవింప రాదు విప్రులకొల్వు, కల్పవృక్షసేవకరణి యధిప. 155

వ. ఏతద్విషయం బైనది శక్రశంబరసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు వినుము శక్రుండు జటాసురనందనుం డై నశంబరుకడకుం బోయి తదీయగోష్ఠి నుండి యతనితో నీ వేమిట నున్నతిం బొంది యుండు దనిన నతం డతని కిట్లనియె.

క. అలుకయు నసూయయును విప్రులయెడ లే వనఘ వారిఁ బ్రోతుం గార్తుర్
సొలయఁ దదీయారాధనముల కట్టులు గావునన్ విభూతి వహింతున్. 157

వ. దేవాసురయుద్ధంబున విప్రానుగ్రహంబు దేవతల గెలిపించుట గని సుజ్జనకుండు సోమునితో భూమిసురులు మహానుభావులు గదే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డతని కిట్లను వారలు తపస్స్వాధ్యాయసిద్ధు లై యుండుదురు వారితెఱం గాకర్ణింపుము. 158

ఆ. అప్రవాసి యైనయవనీసురుని యుద్ధ,శాలి గానిధరణిపాలు నురగ
ముల బిలాంధకారమున నడంచినయట్లు, మెఱయ నీక భూమి మ్రింగు నండ్రు.

క. దాని నెఱింగి గృహంబున, మానిత మగుచదువునందు మనసు గొలుప కెం
దేనిఁ జని చదువుదురు శ్రుతు, లానంత్యమునకుఁ దపస్వు లగుదురు విప్రుల్.

వ. కావున వారలు సర్వాధికులు వారలయెడ బహుమానావమానంబు లెట్టివారికి శుభాశుభంబుల నొందించుటకు సందియంబు లే దనిన సోమునివాక్యంబులు వాటించి సుజ్జనకుండు విప్రజనంబులం బూజించి తేజిష్ణుం డయ్యె నేనుం దదాచారంబునం బెంపు వహిసితి నని పలుకుటయు నయ్యసురేంద్రునివచనంబు లూఁది సురేంద్రుండు భూసురులకుం బరితోషంబుగావించి సవిశేషసమున్నతిం బొందె నని చెప్పిన విని గాంగేయునితోఁ గౌంతేయాగ్రజుం డపూర్వచిరసమాశ్రితదూరాగతులలోన నధికతము లగుపాత్రం బెవ్వ రని యడిగిన నప్పుడమిఱేనికి నప్పురుషవరుం డిట్లనియె. 161

క. చెలులుం జుట్టలు సంబంధులు ఋత్విజులును బురోహితులుఁ దగుపాత్రం
బులు హింసాక్రోధేర్ష్యాదులు లేనిజనంబు లైన దురితవిదూరా. 162

1 బెల్ల బ్రహ్మంబు...కు ధారకంబు...; బెల్లవర్ణంబులకు నుత్తారకంబు బ్రాహ్మీణి యైనశ్రీఁ దప.

క. దూరాగతులు నపూర్వులు, గౌరవకులముఖ్య పూజ గనుటకు నర్హుల్
సారాచారము విద్యా, గౌరవమును గలుగ జూపు కరణీయ మగున్. 163
క. ఈమూడు తెఱంగులజను, [1]లామెయి జూచినను నళుచు లైనను బాత్ర
శ్రీమహితుల నిజభృత్య, స్తోమముజీవనము నడపి చుమ్మీ యాగుల్. 164
క. అనిన విని ధర్మసుతుం డి, ట్లను శంతనుసుతునితోడ నఘకోటికి నె
ల్లను మూలము వనితల య, జ్జనముల తెఱం గెఱుగ జెప్పు చాతుర్యనిధీ.

-ఓఓ నారదపంచచూడాసంవాదం బనునితిహాసము. ఓఓ-

వ. అనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె నతివలు నీచెప్పినట్టివార దీనికి నారదపంచ
చూడాసంవాదం బనం బరగునితిహాసంబు గలదు వనితాస్వభావవిషయం
బయి యుండు దాని నాకర్ణింపుము దేవమునివరుం డగునారదుం డెందునుం
జరించుచుండి పంచచూడ యనునచ్చరలేమ నొక్కెడం గాంచి. 166
క. ఏ నొక్కటి యడిగెద జెపు, మా నలినదళాక్షి యనుడు మాకొలదులప
లైకొన నదుత్తర మిచ్చెద, నానతి యి మ్మనియె నది ప్రియం బెసగంగన్.
వ. అనుటయు. 168
క. వనితాస్వభావ మిట్టిది, యని తెలియం జెప్పు మనుడు నల్ల నగుచు న
వ్వనిత దగునయ్య వనితకు, వనితలదుశ్చేష్టితములు వాక్రువ్వంగన్. 169
క. అనిన విని నిక్క మాడిన, విను త ప్పించుకయు లేదు వివరింపు నిజం
బని ముని పల్కిన నయ్యం,గన యతనికి నిట్టు లనియె గౌరవముఖ్యా. 170
వ. స్త్రీస్వభావంబులు నీ వెఱుంగనియవి లే వైననుం జెప్పెద నవధరింపుము. 171
క. కులమును సమ్మాన్యతయును, గలిగి యొకనిభార్య యైన గౌరవలీలన్
మెలగుచు వెలి జరియించు, న్లలన వలసినట్ల యే మనం గల దనఘా. 172
వ. అని పల్కి వెండియు. 173
సీ. యోషిజ్జనంబులు దోషంబులకు నెల్ల మూలంబు వారల నేల చెప్ప
నడిగితి గాన గ న్నంత సెప్పెద విను పురుషులమేలిమి పొలతు లెఱుగ
రది గాక నిర్లజ్జ లై కుత్సితుల భజియింతురు కదిసినయంత జేసి
వర్జనీయులు లేరు వారల కెవ్వరు దండభీతిన పాడి దప్ప కునికి
ఆ. యగ్ని గాథముల మహాంబుధి యేఱుల, నంతకుండు భూతసంతతులను
వనజముఖులు పురుషులను దృప్తిబొందుట, గలుగదండ్రుకోవిదులుమునీంద్ర.
క. కల [2]దొకరహస్యగోపన, ములఘుమతీ వినుము పురుషు నన్యుం గనినం
బొలతులకు నేమిసెప్పుదు, గలుగు బదనుతోడి [3]కళలు గామగృహమునన్.
వ. అని వెండియు. 176
క. కుడుచుట కట్టుట పూయుట, తొడుగుటయును వివిధధనతతులు గూడుట యె

1 లే మెయి...నళుచు లేనియు. 2 దొకరహస్యదోషం, బల 3 కడలు ; కదలు.

క్కుడు వేశ్య సేయఁ జాలవు, పడఁతికిఁ బరపురుషుఁ గవయఁ బాఱుటవోలెన్.

వ. అని చెప్పిన విని నారదుండు నిజంబు పల్కి తని పంచచూడ ననిపి నిజేచ్ఛం జనియె నని చెప్పిన విని ధర్మజుండు సుందరీజనంబులఁ గాచు తెఱం గెఱింగింప వే యని యడిగిన నాపగాతనూజుం డతని కిట్లను వారు మయశంబరాదిరాక్షసుల మాయలం గడచినమతకంబులు గలిగి నిరూపింప రాకయుండుదు రదియునుం గాక వేఱొక్క విశేషం బాకర్ణింపుము. 178

తే. తొల్లి నిర్దోషచిత్తత నెల్లజనులు
వలచినప్పుడ దేవత్వవైభవంబు
నొందఁ జాలి యుండుదురు మాఱొపయుక్తి
వనితలకు లేక సాధ్వు లై యునికిఁ జేసి. 179

వ. దానికి దివిజు లసూయాగ్రస్తులై కమలయోనిం గానం జని నిజచిత్తప్రకారం బెఱింగించిన నతండతివల మాయావతులం గావించి వారికిఁ గామం బగ్గలంబుగాఁ జేసినం బురుషులు వారిచిక్కులం బడి రోషాదిదుర్గుణదూషితు లగుటం జేసి విగతానుభావు లైరి దేవతలును బ్రియం బంది రట్లు గావున. 180

క. వనితలు మాయావిను లై, యనిరూపితచిత్తవృత్తి నంచితరక్షం
బనుపడ కుండుదు రైనను, వినినదికథ యొకటి నీకు వినిపింతుఁ దగన్. 181

దేవశర్మ యనుమునివరుభార్య రుచియనుదానిచరిత్రము.

వ. దేవశర్మ యనుమునిభార్య రుచి యనునంగన సర్వాంగసుందరి యై యుండుఁ దదీయరూపాతిశయంబు దేవగంధర్వాదులకును లోచనీయంబు. 182

క. అతఁ డొకనాఁ డొకయెడ కొక, క్రతువున కుపదర్శనంబు గావింపఁగఁ బో
వుతలంబు వుట్టి వికస, న్మతి యగుతనశిష్యు విపులనామకునిఁ దగన్. 183

వ. పిలిచి యేకాంతంబున నతని కి ట్లనియె. 184

క. రుచి నెపుడు వేచి తిరుగును, శచీవిభుఁడు దాని నెఱిఁగి సంరక్షణ మే
నుచితంబుగ నొనరింతు వికచకమలనిభాస్యఁ జేరఁ గానఁ డతండున్. 185

తే. నాకుఁ గ్రతువు సేయింపఁ జనంగ వలసి, యున్నయది పరదారసముత్సుకుండు శక్రుఁ డటు గాన రుచికి రక్షావిధాన, మాచరింపుము నీవు దృఢావధాన. 186

క. అనిన విని యట్లు సేసెద, నని విపులుఁడు గురునితోడ నమరవిభుం డే
యనువునఁ జొచ్చునొకో పర, వనితాహరణమున కనియె వసుధాధీశా. 187

క. అనుటయు ననేకమాయలు, వొనరుపఁ గా నేర్చు రూపములు పెక్కులు గై
కొనుఁ బక్షిమృగాదిత్వము, లొనరఁగ నవి నియతి నరసి యుండఁగ వలయున్.

క. రుచిమీఁదం గ న్నిడి యా, శచీవిభుఁడు దిరుగు విను మసంశయము సుమీ
యిచటికి నాతఁడు వచ్చుట, యచలితమతి నమ్మృగాక్షి నరయఁగ వలయున్.

క. అని యప్పగించి యాగం,బున కమ్ముని సనియె నవ్విపులుఁడును జి త్తం
బున నవధానము దృఢముగ, వనితం గాచికొని యుండె వసుధాధీశా. 190
వ. అ ట్లుండి యొక్కయనువు విచారించుకొని. 191
క. ఆవేశించెద యోగ, ప్రావీణ్యంబున మునీంద్రు భార్యం దప్పే
యా విశ్రుతాత్మమనమున, కీవిజ్ఞానంబు దోఁచు నే వెఱ పేలా. 192
వ. అని వితర్కించి యమ్మునిచాతుర్యకారుణ్యంబు లూఁది శంక దక్కి [1]యక్కొమ్మ
కింత నంత నాసీనుం డై యుచితకథ లొక్కింతసేపు సెల్లించి యోగమాయా
బలంబునం జేసి నడపుటయు. 193
ఆ. పవనుఁ డాకసమునఁ బరఁగువిధంబున, నమ్మృగాక్షితనువునందుఁ గలయ
విపులునాత్మ దగఁ బ్రవేశించె నవ్వధూ, రత్నమునకు నెఱుఁగ గాకయుండ.
వ. ఇట్లు ప్రవేశించి యయ్యోగివరునాత్మ యన్నాతిచైతన్యంబు జడంబుగాఁ జేసి
కొని యుండె నట్టియెడం బురందరుం డతిసుందరం బగునాకారంబు దాల్చి
యచ్చటికి వచ్చి విపులునిశరీరంబు సూచి నిద్రితునిం గాఁ దలంచుచు నున్మదుం
డగుటం జేసి యొండు వరికింపక మునిపత్నిం జేర వచ్చి. 195
క. నీవు గతంబుగ నా దగు, భావంబును భావభవుఁడు వఱచుట యరయం
గా వలదే యని పలికిన, భూవర యప్పొలఁతి మూఢబుద్ధిత్వమునన్. 196
క. సముచితముగఁ బ్రత్యుత్థా,నము సేయను దగినపలుకునకుఁ జొరఁగను నే
రమి నూర కున్ననుం దమ,కము పెంపున నతఁడు నుఱియుఁ గమలాననతోన్.
క. ఏ నమరేంద్రుఁడ నా దగు, మానముఁ గామశిఖి గ్రాఁచె మానిని దడయం
గా నేల నన్నుఁ దగ స,మ్మానింపుము నీకు సిగ్గుమా టిం కేలా. 198
వ. అనుటయు న త్తన్వితనువున నున్నవిపులుండు దనయోగమాయం జేసి యవ్వనిత
వాసవునితో నీకు నిందు రాఁ బని యేమి యని పలికి పరవశ యగునట్లుగాఁ
జేసినం జూచి యతండు వ్రీడాభయభరితచిత్తుం డయ్యె నయ్యవసరంబున·199
ఉ. అమ్మునిశిష్యుఁ డయ్యువిదయంగము వాసి నిజాంగవర్తి యై
యమ్మరుదీశుతో నుఱచి తా మును మూఁడినయబ్భగాంకిత
త్వమ్మొకభంగి నీఁగు టిది దైవతసంయమిసేవనీయభా
నమ్ము గలట్టినీకుఁ దగవా [2]యిసిరో యని పల్కె వెండియున్. 200
తే. అవిజితేంద్రియబల కుత్సితాత్మ నీచ, యెట్లు పాపంబు దొడరుట కియ్యకొంటి
నాదుగురునికోపాగ్నిచే నీదు దేవ, గణవిభుత్వమహోన్నతి గ్రాఁగిపోదె. 201
వ. అనిన విని దివ్యబోధంబున విపులునియోగబలంబు తెలిసి గెలింగి వెలువెలం
బాఱునబ్బలవైరి నాలోకించి య త్తపోధనుండు. 202
క. ఏ నొల్లఁ గాక భస్మము, గా నిన్నుం జూతునే వికారీ యనుడుం
దా నెదురుపలుక కంత,ర్ధానము వెసఁ జేసె నతఁడు ధరణీనాథా. 203

---

[1] యక్కాంత కింత. [2] యిసి పొమ్మని పల్కె.

వ. తదనంతరంబ విపులుండు రుచిం బ్రబుద్ధం జేసెఁ బదంపడి దేవశర్మ వచ్చిన నాశిష్యోత్తముండు వినయాచారంబు నడపి యేకాంతంబున నమ్మునితోడ. 204

తే. నాకపతి యిచ్చటికి వచ్చి నాకతమునఁ, జిక్కువడి మది భయమును సిగ్గుగదురఁ
జనియె ననవుడు నాతఁడు సంతసిల్లి, యభిమతం బగువర మిచ్చె నధిపవర్య.

వ. ఇచ్చినం బ్రీతుం డై యవ్విపులుండు విపులతపం బాచరించె దేవశర్మయు దేవేంద్రువలనిశంక దక్కి సుఖం బుండె నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబుచక్కటి చదల దేవాంగన యోర్తు వోవ దానిచేతనుండి ప్రిదిలి భూగిపుష్పదామంబు.

ఆ. దివ్యపరిమళంబు నవ్యవికాసంబు, నుల్లసిల్ల వచ్చి యుర్విఁ బడినఁ
గాంచి రుచి యుదీర్ణకౌతుకచిత్త యై, దానిఁ బుచ్చికొనియె మానవేంద్ర.

వ. తదనసరంబున నంగాధీశ్వరుం డగుచిత్రరథుం డయ్యాశ్రమంబున కరుగుదెంచె నతనిదేవియు రుచియుఁ దోడంబుట్టువు లగుటం జేసి నిజగృహంబునం గలిగిన యుత్సవంబున కతండు రుచిసహితంబుగా దేవశర్మం బ్రార్థించి పిలిచినఁ జంపానగరంబున కరుగుచుండి రుచి గై సేసి యద్దివ్యకుసుమదామంబునం గేశకలాపం బలంకరించికొనినం దత్సమాగమనసమాచారంబు నడపి తద్భగిని దదీయకుసుమపరిమళంబునకు నచ్చెరు వంది. 208

ఆ. ఇట్టిసౌరభంబు నెన్నఁడు నెఱుఁగ ని,ప్పువ్వు లెచటఁ గలిగెఁ బువ్వుఁబోఁడి
యనినఁ గలిగె నస్మదాశ్రమంబున నని, పలికి దేవశర్మపాలి కరిగి. 209

వ. రుచి యప్పువ్వులకుం దనచెలియలు వేడుకపడుట యెఱింగించిన నమ్మహానుభావుండు విపులు రావించి యుత్తరంగు దేటపడం బలికి యిట్టికుసుమంబులు గొని రావలయు నని పలికిన నతం డప్పువ్వులు గనినచోటు రుచి నడిగి చెప్పించుకొని గురుప్రభావంబును నిజతపశ్శక్తియు నాఁది యప్పని పూనిచనియె దైవికం బయి యచ్చట నెప్పటిచందంబుపుష్పదామం బున్నం బుచ్చికొని వచ్చునప్పు డొక్కయెడ నారీపురుషు లొండొరులచెట్టలు పట్టికొని చక్రభ్రమణభంగిఁ దిరుగుచుండ్రి యొక ల్లొకళ్లగతి యొప్ప దని పలికి కాలు దొడరితి కడువేగ తిరిగి తని వివాదంబు పుట్టి యం దొకం డే నట్లు సేసితినేనిం బరలోకంబున విపులునిచన్నగతికిం జనుదు నని శపథంబు సేసిన నమ్మాట వినుచు విపులుం డట సనంజన మఱియు మార్గంబున నార్వురు జూదం బాడుచుండ వా దై న నొకం డట్ల యొట్టిడిన నప్పలుకు నాకర్ణించి యత్తపోధనుండు చిత్తంబున విషాదంబు గదుర నేమిదోషంబు సేసితి నొకో యని విచారించి రుచిశరీరంబు నందుఁ బ్రవేశించుట గురునకు నెఱింగింపమి గా నోవునని తలంచుచు నరుగుదెంచి యక్కుసుమమాలిక యొప్పించినం గై కొని యమ్మునివరుండు మఱఁదలి కొసంగి సంతోషం బొలయించెఁ దదనంతరంబ తమయంత నున్నయవసరంబున నగ్గురుం డాశిష్యునితో ని ట్లనియె. 210

క. తెరువున నొకమిథునము జూ, చరులను గనుఁగొంటి నీ వధర్మము నీయం
దరసి కనినవారై పలికిరి వారల నెఱుఁగుదే యకిల్బిషచరితా. 211

తే. నీవు రుచిఁ గాచునప్పటినిపుణవృత్తి, నాకు నెఱిఁగింపకునికి యన్యాయముగఁద
లంచిరో కాక దానిఁ గల్మషము గాఁగ, నేను దలఁచిన శాప మిా నెట్లు నీకు.

వ. అప్పని పాపంబు గాకుండ వరం బిచ్చితి నది మఱవు మమ్మిథునం బహోరా
త్రంబు లయ్యాఱువ్వురు ఋతువు లని పలికిన గురునిబోధంబునకు నాశ్చర్యంబు
ను బ్రసాదంబునకుఁ బ్రమోదంబునుం బొందుశిష్యునితో నతండు వెండియు.

తే. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచు చుండుఁ
గాన యెంతరహస్యంపుఁగార్య మైన
నొరు లెఱుంగరు నన్నని యునికి మోస. 214

వ. అని మఱియును. 215

క. స్త్రీరతు సూక్ష్మ మిా వ, ర్లేరూపున నైన వంశహీనత నమ్మిం
జేరక యుండం దగఁ బరి, హారము సేసి తది యేల యనఘుణ మయ్యెన్. 216

వ. దాని తెఱంగు నా కెఱింగింప కున్న నేమి యనుపలుకు పలికి దేవశర్మ విపులు
నుల్లం బూఱడిల్లం జేసె నవ్వధూవరులును విపులుండును బుణ్యలోకంబులువడ
సిరి పాండవాగ్రజా తెఱవలతెఱం గెఱింగించితి వారిరక్షించుటయు నిట్లరిది
యై యుండు నని చెప్పి భీష్ముండు. 217

క. పలువురు క్రీడింతురు భూ, వలయాధిప యరయ మంచివారును గల ర
క్కులధర్మనతులకతమున, నిల నిరపాయత్వ మొంది యెసకం బెసఁగున్. 218

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన, నాతి యనఁగ దైవ మన జనస్తుత నేజే
యాతతధర్మార్థసుఖ, ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 219

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గాంధర్వాదివివాహంబులతెఱఁ గెఱింగించుట.

వ. అనిన విని యజ్ఞనపతి జాహ్నవీనందనుతోఁ గన్యావరణప్రకారంబు విచార
ణీయం బైనకృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి
ట్లనియె. 220

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ, గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా, కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మగతి యిది యధిపా. 221

ఆ. ఘోత్రనుండ్రు బుధులు గన్య పురుషుఁగోర, నతఁడుఁ గన్యమీఁద నాససేయ
నచల మగుపరస్పరానురాగము గని, ప్రమద మెసఁగఁ జేయుపరిణయంబు. 222

క. కన్న మనంబును దనిసినఁ, గన్నియ యెవ్వానిఁ గోరు గాంధర్వం బా
యన్న నతని కిచ్చుట వెల, వన్నట యాసురము సూవె పౌరవముఖ్యా. 223

క. బలిమిమెయి వసుఁడు గన్నెకుఁ, గలవారిం బొడిచి కరము క్రౌర్యంబున స
ప్పోలఁతుక దుఃఖింపఁగ వా, రలు వొగులఁగఁ దెచ్చికొనుట రాక్షసము నృపా.

వ. ఇట్లు సెప్పంబడునట్టి. 225

ఆ. అయిదుదెఱఁగులందు నారయ మూఁడువిధముల ధర్మకృతులు ధర్మపుత్ర
యాసురంబు రాక్షసాహ్వయంబును ధర్మ, దూరసంవిధాన దూషితములు.

తే. మాతృపితృహీన యైనను భ్రాతృరహిత, భావ మొందిన నబ్బాల పరిణయార్థ
వరణమున కర్హ గా దని కురుకులాగ్ర, గణ్య చెపుదురు పరిణయకల్పవిదులు.

ఆ. ఆత్మజాతియందు నవులజాతులు రెంటఁ, గ్రమవివాహ మొప్పు బ్రాహ్మణునకు
ననఘ శూద్రవనితయందు నాతని కపత్యంబు గలిమి పాప మనియుఁ గలదు.

తే. రాజునకు రాజవంశజరమణి యైన, వెనుక వైశ్య వరించుట విహితవిధము
వైశ్యునకు శూద్రునకుఁ దమవంశములన, పరిణయంబుగాఁ దగు నరపాలవర్య.

వ. రాజునకు వైశ్యునకును శూద్రకన్యావరణంబు సేయుటయును గలిగి యుండు
నని చెప్పిన విని యక్కుంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో బ్రాహ్మణునకు శూ
ద్రజాతియందు భార్యాపరిగ్రహంబు సేయం దగు నని విందు నతనికి భార్యలు
ముప్వు రని నిర్దేశించితి రది యెట్లొకోయనుటయు నతం డమ్మహీపతి కిట్లనియె.

ఆ. అనఘ విమను మైనయట్టికార్యంబు వాఁటిలినఁ జూచి పెద్ద వలచి యైన
లోభమునను శూద్రఁ దా భార్యఁ గాఁ గొను, విప్రుఁ డధికపాపవృత్తి గామి.

వ. అవ్విధంబు నొక్కొక్కయెడం గల్గి దూష్యంబుగాక చెల్లునని చెప్పి వెండియు.

క. ధరణీసురరాజవణి, క్తరుణులకును విప్రువలనఁ గల్గినతనయుల్
గుణనాథా ద్విజు లనఁగాఁ, బరఁగుదు రది లేదు శూద్రభామసుతులకున్. 233

వ. అనవుడు ధర్మపుత్త్రుండు భూసురునివలన నాలుగుజాతులనాతులకును బ్రసూతు
లైనసుతులకు నతనిధనంబునందు భాగం బెట్లుండు నని యడ్గిగిన. 234

సీ. విను జనమేజయ మనుజేంద్ర యమ్మేది
నీశ్వరుతో భీష్ముఁ డిట్టు లనియె
బ్రాహ్మణునర్థంబు పదిపాళ్లుగాఁ జేయ
నాలుగు బ్రాహ్మణీనందనుండు
క్షత్రియాత్మజుఁడు భాగములు మూఁడును వైశ్య
తనయుండు రెండు శూద్రాతనూజుఁ
డొకపాలు గొనుటకు నొడయుఁడు దుదివాఁడు
వలచి పెట్టఁగఁ గొనువాఁడు గాని

ఆ. తండ్రితోడఁ ద్రివిధతనయులతోడను, దనదుభాగమునకుఁ బెనఁగి కొనఁగఁ
దగదు వారలకును దగదు నిర్దయతఁ ద, ద్దశమభాగ మీక తార కుడువ. 235

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు దక్కినవర్ణంబులవారిధనంబు లెట్లుగాఁ గలయవి
సెప్పు మనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని కిట్లనియె. 236

సీ. క్షత్త్రియధనము భాగము లెనిమిది సేయ భూపాలవైశ్యల పుత్త్రికలకు
శూద్రపుత్త్రికకును సుతులైనయట్టివారోలి నాలుఁగుమూఁడు నొక్కటియును
గొనువారు పాళ్లులు కురుముఖ్య వైశ్యునిసొమ్మున వైశ్యకు సూనుఁ డైన
యతఁడునాలుగునుశూద్రాత్మజుఁడొకటియుఁ గాఁగ నైదుగ నంశకములుగొండ్రు

ఆ. పెనఁగి కొనఁగఁ దగమి వినుశూద్రకొడుకున
కెందుఁ గలదు వాని కీక కుడువఁ
గామియును సమంబ యేమిజాతులవారి
కయిన నిట్లు దెలియు మంశకృతులు. 237

తే. ఆలు నిజజాతియందు శూద్రాలి కెల్ల
సనములుగఁ బంచికొండ్రు భాగముల శూద్ర
తనయు లెందఱు గల్గినఁ దండ్రిధనము
ధర్మసంగ్రహతత్పర ధర్మతనయ. 238

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 239

క. విను హవ్యకవ్యములు మ, జ్జనభోజనములును విప్రజాతివనిత దాఁ
బని సేయ నడపునది య, ప్పనులకుఁ బెఱసతులు గామి బ్రాహ్మణుఁడు నృపా.

-భీష్ముఁడు ధర్మజున కౌరసాదిపుత్త్రభేదంబు తెఱంగు సెప్పుట.-

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 241

క. కొడుకులు బహువిధు లని యె, ప్పుడు విందును వారి తెఱఁగు పురుషవరా యే
ర్పడఁ జెప్పవలయు నా కని, యడిగిన గాంగేయుఁ డిట్టులను నాతనితోన్. 242

తే. పరమసంస్కృత యగునాత్మ భార్యయందు
ధర్మవిధిఁ గలిగించిన తనయుఁ డనఁగఁ
దాన యౌరసుఁ డనునభిధాన మొప్పఁ
బరఁగు నుత్తముఁ డాతఁడు ప్రథముఁ డధిప. 243

తే. తగినవరునకు నిచ్చిన తనదుదుహితఁ, గనినపుత్త్రు నయ్యిరువురు వినఁగ నియ్య
కొనఁగ వీఁడు నాకొడుకనఁ గొడుకువాని, పేరు పుత్త్రికాపుత్త్రుండు పౌరవేంద్ర.

తే. ధర్మపథమునఁ బనిచినఁ దనదుపత్ని, యర్హపురుషసంగతిఁ గన్నయాత్మజుండు
క్షేత్రజుం డనఁగా నిజపుత్త్రభావ, మొందు ధర్మప్రపంచాభినందితాత్మ. 245

క. జననీజనకు లుదకదా, ననిరూఢము గాఁగ నిచ్చినం బడసినసం
దను పేరు [1]దత్త్రిముం డని, మునిజనములు సెప్పుదురు విమోహవిదూరా. 246

ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాసి తనయంత నెచ్చట, నేనిఁ దిరుగునట్టివానిఁ జూచి

---

1 దత్తకుం డన.

యాత్మసదృశుఁ డైనయాత్మజుఁ జేసికొ,నంగఁ గృత్రిముం డనంగఁ బరఁగు.
తే. ఎవ్వనికిఁ బుట్టెనేనియు నెఱుఁగకుండ, నొక్కనికిఁ బరభార్యయం దుదయమైన
సూనుఁ డాభార్యగలవానిసుతుఁడు వాని,పేరు గూఢజుఁ డనఁబడుఁ గౌరవేంద్ర.
క. విను తల్లిదండ్రు లొల్లక, తనయుని విడిచిన నొరుండు దనకుఁ దనయుఁ గాఁ
గొని నెమ్మి నడప నపవి,ద్ధనాముఁ డగు వాఁడు విమలధర్మప్రవణా. 249
ఆ. పెండ్లిగాక మున్న పితృగృహంబునఁ గన్య, సూనుఁ గనిన వినుము దానిఁ జేసి
కొనినయతని కతఁడు గొడు కగుఁ గానీన, నామకమునఁ బరఁగు నరవరేణ్య.
క. విను గర్భిణి యగుటెఱుఁగక, యును నెఱిఁగియుఁ బెండ్లియైన నుదయించిననం
దనుఁ డావరునకుఁ గొడు కగు,జననాథ సహోఢుఁ డనఁగఁ జనునండ్రుబుధుల్.
తే. విభునిఁ దాను దొఱంగినవెలఁది విభుఁడు
విడిచి నట్టిసుమధ్యను విధవ యత్షు
తాత్వదశ నెవ్వనికి గనఁ దనయుఁ డాతఁ
డతనికొడుక పౌనర్భవుం డనఁగఁ బరఁగు. 252
క. జననీజనకులు లేకు,న్నను వారలు దన్ను విడిచినం దాన తనున్
దనయుఁడుగ నొరుల కిచ్చిన, ననఘా యాతండు సను స్వయందత్తుఁ డనన్. 253
ఆ. తల్లిదండ్రు లమ్మఁ దనయుఁ గా నొక్కరుఁ, డాత్మసదృశజన్ముఁ డైనవాని
విలిచికొనినఁ బాండవేయమహత్తర, యక్కుమారుఁ గ్రీతుఁ డండ్రు బుధులు.
క. అని భీష్ముఁడు వెండియు ని, ట్లను నాపన్నిరువురును ధరాధిప యోగ్య
త్వనిరూఢు లెల్లకర్మం,బున కౌరసుఁ డందులోన ముఖ్యుం డరయన్. 255
ఉ. వానిన పోలు నండ్రు బుధవర్యులు కౌరవనాథ పుత్రికా
సూనునిఁ దక్కనీ వినినసూనులు యోగ్యత గాంతు రుత్తనుం
బైనకులద్వయంబును సమాగత మై విధివత్ప్రయోగతా
నూనత గల్గెనేని నిగమోదితకర్మకలాపయుక్తికిన్. 256

చ్యవననహుషసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సంవాసంబునను దర్శనంబునను బుట్టెడిస్నేహంబు లెట్టివి
వానిని గోవులమాహాత్మ్యంబును నెఱుంగ నలతుం జెప్పవే యని యడిగిన న
ప్పుడమిఱేనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 257
సీ. చ్యవనుని నహుషుని సంవాద మితిహాస మై చెల్లు జగమున ననఘ నీకుఁ
దానిఁ జెప్పెద విను దాన నీయడిగిన యర్థముల్ దెలియు మహాత్ముఁ డైన
భార్గవచ్యవనుండు భాగీరథీయమును నలు గూడినెడ కేఁగి యలఘునిష్ఠఁ
గ్రుంకి సుస్థిరుఁ డయి కూర్చుండి యతులసమాధిపరుం డయి మత్స్యకులము
ఆ. దనదుచుట్టు మెలఁగఁ దనువునఁ జెందంగ
మూఁకొనంగఁ గృపయు ముదముఁ గదుర

భావవృత్తితోఁ బంద్రెండువర్షము
లుండె నట్టు లుండ నొక్కనాఁడు. 258

క. జాలరులు వలల నచ్చటి, మీలఁ దిగుచు చుండి యయ్యమేయోగ్రతప
శ్శీలునిఁ గూడఁగఁ దిగిచి భ,యాలోలమనస్కు లగుచు నమ్మునిపతికిన్. 259

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి తప్పు సైఁపు మెఱుంగమి,నింత పుట్టె సంయమీంద్ర మమ్ముఁ
బరమకరుణఁ జూచి పనుపుము దీనికి, నేమి సేయువార మింక ననుడు. 260

క. జలచరములపై నర్మిలి, గలిగెడుమదిఁ దాల్చి చేర్చి కారుణ్యము బో
యలమీఁద నించు కేనియు, నలుక వొడమ నీక యుండె నతఁ డవికృతుఁడై.

వ. ఏటిదరికిం దిగువంబడినమీలదెస వారికిం జూపి వారితోడ. 262

తే. వీనితోడిసంవాసంబు మానసమునఁ, జాల నర్మిలిఁ బెనిచె నిమ్మీలతోడఁ
గూడఁ బ్రాణంబువిడుచుటగూడదంద్రె,జనులు గావున నటు సేయుఁ డనఘులార.

వ. తగిన తెఱంగు సెప్పెద వినుండు. 264

క. ఇమ్మీలను నన్నును మీ, రమ్మికొనుఁడు సేయువెలల కనుటయుఁ గడుభీ
తమ్మున నహుషుకడకుఁ జని, యమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి రలుకుచు బోయల్.

వ. చెప్పిన భయంబును సంభ్రమంబును బెనంగొన నమ్మనుజపతి మంత్రిపురోహిత
సహితంబుగా నప్పరమమునిపాలికిం జనుదెంచి సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి
బోయలు సేసినయపరాధంబు నేమిభంగి నీఁగువాఁడ నని విన్నవించిన నద్ద
యాళుం డిట్లనియె. 266

క. బోయలు నిజకులధర్మము, సేయుట యపరాధ మగునె చెప్పెద విను పే
రాయాసపడిరి వీరికి, నాయెడలికిఁ దగినవెల జనస్తుత యీవే. 267

క. అనుటయు మునివరుమనమునఁ, గినుక యొకింతయును లేమికిం బ్రీతుం డై
జనపతి [1]గిరాతులకు నిం, డని పనిచెను వేయుమాడ లాత్మసచివులన్. 268

వ. పనిచిన నప్పలుకులు విని యమ్ముని యమ్మనుజవిభునితోఁ దగ వెఱిఁగి యిత్తుగా
కనవుడు నప్పుడమితేఁడు పది వేలు సెప్పిన నప్పరమసంయమి యప్పటిమాట
య యాడిన నారాజు లక్ష యుగ్గడించె దానికిం దపస్వి ముందటిపలుక పలికిన
నతండు కోటి యి మ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మహాత్ముండు. 269

క. తల విసరి వెల దగఁగ బో,యల కీ వలదయ్యె యనిన నన్నరపతి వా
రల కిల సగ మిచ్చెద నని, పలికిన నప్పలుకు ద్రోపు వశ ముని పల్కెన్. 270

ఆ. రాజు దనదుసకలరాజ్యంబు బోయల, కిత్తు ననుడు నమ్మునీశ్వరుండు
నీవు మంత్రివరులు నెయ్యురఁ దలపోసి,యుచితమైనమూల్య మొసఁగుమనియె.

వ. అనిన విని విషాదంబుతో నహుషుం డవులం జని సచివులుం దానును నింక
నేమి సేయువాఁడ నని చింతిల్లుచున్నసమయంబున నయ్యెడకు గవిజాతుండను

1 గైవర్తుల కిం, డని.

సంయమి సను దెంచి వారలతో మీరు చింత విడువుఁ డే నిమ్మునిపతిమూల్యం
బు నిశ్చయించెద ననుటయు నయ్యవనీవిభుం డప్పరివారం బింతటితో నాపత్స
యోధి మునుంగ కుండునట్లుగా నన్నుం గావవే యనుపలుకు వలికిన నతం
డతని కి ట్లనియె. 272

తే. గోవునకు బ్రాహ్మణులకును గుల మొకండ
కమలజుఁడు రెండు దెఱఁగులు గా నొనర్చె
హవికిఁ బూర్వంబు గారణ మఖిలమంత్ర
ముల కధిష్ఠాన మపరంబు భూపవర్య. 273

క. వివిధాగమాశ్రయం బగు, నవనీదేవునకు మూల్య మని వాక్రువ్వన్
శివునకును గాదు ధరణీధవ గోవును నట్టి దగుటఁ దగునది యొసఁగన్. 274

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నృపతి సంయమిసమీప
మునకు వచ్చి మహాభాగ ననుఁ గృపార్ద్ర
దృష్టిఁ జూడుము భవదీయ దేహమునకు
నింతవెల యన వచ్చునే యేరి కైన. 275

క. మునినాథ గోవు నిచ్చెద, ననవుడు వికచముఖుఁ డగుచు ననుగుణమూల్యం
బున సంప్రీతిం బొందితి, నని భృగుకులముఖ్యుఁ డిట్టు లను నహుషునితోన్.

క. గో నగ్నిమయ మమృతమయ, మోవసుధాధీశ వినుము హోమవిధాన
శ్రీవాహిని నిచ్చెన త్రిదశావాసంబునకుఁ బూజ్య మమరుల కైనన్. 277

చ. అని యిటు లేర్పడం బలికి యాతలఁ బెంతయు మేలు గోవు ని
మ్మనఘచరిత్ర యన్న విభుఁ డట్టుల చేసిన బోయ లప్డు నె
మ్మనములు మోద మంద గరిమంబున భార్గవుఁ జేరి మమ్ముఁ గ
న్గొనినది యాదిగాఁ గరుణ గూరెద వొక్కటి విన్నవింతుమే. 278

క. అని ప్రీతిఁ బలికి యమ్ముని, యనుజ్ఞఁ గొని మమ్ముఁ గావు మక్కటికమునం
గొన వయ్య గోవు మాచే, నన విని మొగమోట మునము నార్ద్రితఁ బెనుపన్.

తే. వేఁడికొనినట్టికృపణుపై వాఁడిచూడ్కి
యగయ నాశీవిషము చూపునట్ల కాన
చేయఁ బ్రార్థనాభంగంబు మీయభీష్ట
మాచరించెద నని గోవు నతఁడు గొనియె. 280

వ. కొని యంత నిలువక. 281

తే. దర్శనప్రీతి వారిపైఁ దగుల మీల, వలనియర్మిలి మనమున దళముకొనఁగ
మీరు మీలును సమ్మోద మార దివికి, నేఁగుఁ డని పల్కె భార్గవుం డెల్లవినఁగ.

వ. పలికినం దత్క్షణంబ. 283

తే. మీనములుఁ దారుఁ దనువులతోన నెగసి

నాకలోకంబునకుఁ బోవ నహుషనృపతి
సపరివారంబు గాఁగ నాశ్చర్యపూర
మగ్నమానసుఁ డయి యుండె మానవేంద్ర. 284

వ. అప్పుడు. 285

క. చ్యవనుఁడు గవిజాతుఁడు న, య్యవనీశ్వరుఁ బిల్చి వరము లడుగుము రెం డీఁ
దివిరితి ననుడు నతఁడు నీ, [1]యవిరళసంప్రీతికంబె నర్థము గలదే. 286

తే. అనిన విని యగ్గలం బైనయాదరమున, వారు ధర్మపరత్వంబు వాసవాభ
వైభవము నయ్యెడుమ నీకు వంశపావ, నాత్మ యనుచు నంతర్హితు లై రివత్స. 287

క. మది నద్భుతంబుఁ బ్రమదముఁ, బొదలఁగ నమ్మునులమహిమఁ బొగడుచుఁ జనియెం
దదనంతరంబ పతి నిజ, సదనమునకు నెల్లజనులు సమ్మద మందన్. 288

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 289

క. వినిపించితి సంవాసం, బున దర్శనమునను జి త్తమున నధికస్నే
హనిరూఢి గల్గుటయు గో, వునందుఁ గలగౌరవముఁ జెవుల కిం పెసఁగన్. 290

చ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనిన విని యక్కురువంశవర్యుం డాధర్మధుర్యునితో నాకు నొక్కటి వినుటకుం
గుతూహలం బెప్పుడుంగల్గి యుండు నుదాత్తబ్రాహ్మ్యనిధి యైనభార్గవాన్వయం
బునం జిత్రతరక్షాత్త్రచరిత్రుం డగుపరశురాముండు జనియించుటయు నుత్తమ
క్షత్త్రియత్వమహోష్మలం బైనకుశికకులంబునం బరమబ్రాహ్మణ్యవిశ్రుతుం డైన
విశ్వామిత్రుం డుదయించుటయును నది యెట్లొకో యనుచుండుదుఁ దొల్లి
యుఁ గొంతవింటి నిస్సంశయంబు గాదు మహాత్మా నుదీయచిత్తాయత్తంబుగా
న త్తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నయ్యనిమిషనదీనందనుండు గుంతీనంద
నాగ్రజుతోడం జ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన భవ
త్సంశయంబు వాయుఁ జ్యవనుండు నిజవంశంబునకుం గుశికకులంబు గారణంబు
గా సంకరంబు గలుగఁ గలయది యని యెఱింగి యక్కుశికకులంబునకు నుత్పా
తం బాపాదింపం గోరి కుశికభూపాలుపాలికిం జనిన నతండు. 291

క. భార్యాసహితముగా న, య్యార్యవరుని కనుగుణంపుటర్చన విధివ
చ్ఛర్యాపూర్వముగ వినయ, ధుర్యత వెలయంగఁ జేసె దోహల మమరన్. 292

క. పూజితునిఁ జేసి యతనికి, రాజవరుం డిట్టు లనియె రాజ్యవిభుత్వ
భ్రాజిష్ణుఁడ వై భృత్యుని, యోజను నను నడపి యేలు మూర్వి మునీంద్రా. 293

క. ఏనును భార్యయు బంధులు, నానాజనసహితముగ సనాథతఁ గని య
త్యైనం బెంపుం బొరయం, గా నిఁకుఁ బ్రమోద మొందఁ గైకొను మమ్మున్.

---

1 యవిరళసంప్రియముకంబె నన్యము.

చ. అని విని యమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కిట్లను రాజ్యకాంక్ష నా
మనమున లేదు సద్వ్రతము మానితవృత్తిఁ జరించువాఁడ నై
జనవర వచ్చినాఁడఁ బరిచారము నీవును నీదుపత్నియుం
గొనకొని చేయఁగా వలయుఁ గోరిక యింతియ తీర్పు మోపినన్. 295

వ. అనిన విని యాదంపతులు ముదమ్మునం బొదలి యట్ల చేయువార మనిరి
తదనంతరంబ. 296

క. అమ్ముని నభ్యంతరసదనమ్మునకుం గొని విభుండు నాతియుఁ దానుం
సమ్మోదమ్మునఁ జని హృద్యమ్మగు నొకచోటు సూపి యాతనితోడన్. 297

ఆ. అనఘ యిచట నుండు మని పల్కి మృదులత
ల్పంబు నంచితాసనంబు నచటఁ
జెట్టఁ బనిచి యేము ప్రీతి నొనర్చెద
మిష్టభంగిఁ బనుపుఁ డెద్దియైన. 298

వ. అనియె నంత నినుం డపరగిరి గడచనినం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి
యమ్మహాత్ముం డాహారం బడిగిన నమ్మహీపతి మహితభోజనంబున నతనిం
దృప్తునిం గావించిన. 299

ఆ. అతఁడు సెజ్జఁ జేరి యధిపుతో నియ్యెడ, నిద్రవోదు నేను నృపవరేణ్య
మీరు నిదుర దక్కి మెలపున నాచరణంబు లొత్తుచునికి నాకుఁ బ్రియము.

క. ఏ నై మేల్కనునంతకు, భూనాయకవర్య నన్ను బోధింపకుఁ డీ
మానినియు నీవు నని నిద్రానిరతుం డయ్యె వారుఁ దద్దయుభక్తిన్. 301

తే. కుడుపు నిదురయు వర్జించి యడుగు లొత్తు
చుండి రమ్మునివల్లభుఁ డొకప్రక్క
నచలగాత్రుఁ డై నిద్రింప నద్భుతముగ
దినము లిరువదియొక్కటి సనియె నధిప. 302

వ. ఇరువదిరెండవనాఁ డమ్మునివరుండు దనయంతన మేల్కని. 303

క. ఇలు వెడలి పోయె నేమియుఁ, బలుకక యాదంపతులును బరమశ్రాంతా
త్ములగుచు వెనుకన చని రక్కులపతి యించుకయు సరకు గొనఁ డవ్విధమున్.

ఆ. అట్లు వారివలన నాదరరహితుఁ డై, పురవరంబు వెడలి పోయి పోయి
యతఁడు సూడఁ జూడ నంతర్హితుం డైనఁ, బతియు సతియు మూర్ఛ పాలువడిరి.

క. కొంతవడికిఁ దెప్పిఱి యెద, నెంతయు వగ నూనఁ బురికి నేతెంచి గృహా
భ్యంతరము సొచ్చి కని రయ్యింతియును విభుండు నమ్మునీశ్వరు సెజ్జన్. 306

వ. మున్ను నిద్రించుప్రక్క దక్కి యొండుప్రక్క నిద్రించుభార్గవు నట్లు గాంచి
సంతోషించి పరిశ్రాంతి దిగఁ ద్రావి యెప్పటిచొప్పున నడుగు లొత్తుచుండ
మఱియు దినంబు లిరువదియొక్కటి సనినం బ్రబుద్ధుం డై. 307

సీ. అతఁడు తైలాభ్యంగ మడిగినఁ బతి గమ్మనూనియ దెప్పించి మేను శిరము
నభ్యక్తములు సేయ నమ్ముని సెడ నాడి యంతర్హితుం డయ్యె నపరఘటికఁ
దోఁచి వికారంబు దొడరక యున్నరాజును దేవులను గని సుముఖుఁ డగుచు
నాచరితస్నానుఁ డగుటయు వారు మహార్హంబు లగువివిధాన్నపాన
ఆ. ములు ఘటించి కుడువఁ బిలిచినఁ జని వాని
నెల్లఁ గాంచి యెక్క డేనిఁ బోయె
వార లడలు గదుర నూరక యుండి రా
పగలు రేయుఁ గురునృపాలవర్య. 308

వ. ఆ భృగువంశవరుండు. 309

సీ. వేగినఁ బొడసూపి వేగంబ యరదంబు వన్నింపు నీవు నీభామినియు వ
హింపఁగా రథికత యెసఁగఁ గాంచనరత్నగోహాయములయాచకులకు నిచ్చు
చును జనవలయు నా కనుడు భూపతి దేరు సమకట్టి దాపటఁ [1]జాయ దాను
వలపటఁ బూని యావస్తువు లెల్లను గొని వచ్చి యీ మంత్రి జనులఁ బనుప
తే. నెక్కి వారల నాసంయమీశ్వరుండు
నిశితతర మగుమునికోల నెత్తు [2]రొలుక
మోపుచును దీనకోటికి నాపదార్థ
చయము నెడ నెడ నొసఁగుచుఁ జనుచు నుండె. 310

వ. పెక్కుదినంబు లాహార నిద్రలు లేమి డప్పిఁ దూలు నమ్మహీపాలు నమ్మహిషి
నమ్ముని ములుకోలపోట్ల నట్లు పూచిన మోదువులచందంబు నొందింపఁ జూచి
జనంబు లల్లన తమలోన నిట్టితపోమహిమయుంగల దే యిది యన్యాయ్యం బని
యలుగను నగవు వలుకను దేఱిచూడను రా దయ్యెడు నీదంపతులధీరత్వంబును
నిష్ఠాపరత్వంబును నింత యొప్పునే దుర్వహం బగుభారంబు నిర్వికారు లయి
వహించుచున్నవా రనుచు నుమ్మలించుచుఁ బరివేష్టించి చనం జ్యవనుండు
పురంబు వెడలి వారిమనంబుల వికారంబులు గానక యచ్చెరువును మెచ్చును
బెనంగొనుహృదయంబుతో నరదంబు డిగ్గి వారలశిరంబులం గట్టినపగ్గంబులు
విడిచి శరీరంబులు గరంబున సంస్పర్శించి యజ్జనపతియాననం బాలోకించి
డస్సితి గదే వరం బిచ్చెద వగవు దక్కి పురంబునకుం జను మేను గంగాతీర
వనంబున వ్రతచర్యావిశేషంబు నిర్వహించెద నీవు మహిషీసహితంబుగా నెల్లి
నాకడకుం జనుదెమ్మని పలుకుటయు నాకు వగ పెక్కడి దని పలికి యవ్విభుండు.

క. తనతనువు వనితమేనును, గనుఁగొని యచ్చెరువు మునముఁ గడలుకొనఁగ న
మ్మునితో భవత్ప్రభావము, గొనియాడఁగఁ దరమె మాకు గురుతరకరుణా.

వ. అని వెండియు. 313

తే. శ్రమము లేదు ప్రతోదవ్రణములు లేవు

---

1 సతియుఁ దాను. 2 రుధి.

నాతియును నేను నెలజవ్వనంబుఁ గంటి
మిది మహాద్భుతతర [1]మందుమే భవన్మ
హానుభావత్వ మేమి సేయుదు మునీంద్ర. 314

వ. అని సవినయంబుగాఁ దానును దేవియు దండప్రణామంబులు సేసి యాసం
యమివరు వీడ్కొని సాద్భుతచిత్తు లై నసకలజనులుం బరివేష్టింపఁ బురంబుఁ
బ్రవేశించి ప్రమోదమయమూర్తు లగుచు దివసవర్తనంబును రాత్రిచర్యయుం
గడపి సూర్యోదయం బగుటయు. 315

క. వారలు ప్రాతస్సమయా, చారంబులు నడపి భక్తిసంపద లొదవన్
గారవమున మునినిర్దిష్, ష్టారణ్యమ్మునకుఁ బోయి రవనీనాథా. 316

ఆ. అచట మణిమయంబు నతిసుందరము దివ్య, సదననిభము నగువిశాలరమ్య
హర్మ్య మున్నఁ జూచి యచ్చెరు వందుచి, త్తములతోడఁ జనఁగ దానిచుట్టు.

-ఃఃఃఃఃఃః చ్యవనుఁడు దనయోగబలంబునఁ గుశికునకు నాకలోకంబు సూపుట. ఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃః-

సీ. స్వాధ్యాయసంగీతసాహిత్యవర్తనమాననీయము లగుమండపములుఁ
గోకిలశుకభృంగకులనాదముల నభిరామంబు లై నయారామములును
హంససారసరవాత్యంతమనోజ్ఞంబు లై సొంపు మిగులుపద్మాకరములుఁ
జారుమయూరకేకారుతకలితంబు లగుచు నొప్పారుక్రీడాచలములు

తే. వీనులకుఁ జూడ్కులకు నింపు వెల్లిగొల్ప
నేర్పు గలిగిన విభవంబు నెఱయ మెఱయఁ
గరము విలసిల్లు చునికి నాకంబు వేడ్క
నయ్యెడకుఁ గాఁపు వచ్చిన యట్టు లుండె. 318

క. సురలును గంధర్వులు న, ప్సరోనికాయములు వివిధ సరసవిహారా
దరలీలల నం దెడ నెడఁ, జరించుచుండిరి నితాంత సమ్మోదమునన్. 319

తే. అవ్విధంబున కారాజు నంగనయును
మనము లద్భుతరసమున మునుఁగు చుండఁ
గలయొకో యిది నిక్కమ కాని నాఁడు
మిగుల ననుభవగోచర మగు నె యిట్లు. 320

వ. అని వెండియు. 321

క. ఉత్తరకురుభూమియొ లో, కోత్తర మగునట్టినాకమొకొ తనువులతో
నిత్తాపసవరునికరుణ, నిత్తెఱఁగున సంభవించె నిచ్చోటు సొరన్. 322

వ. అనుచు నమ్మహనీయహర్మ్యంబు సొచ్చి యందు మణిమయపర్యంకంబునం బవ్వ
ళించి యున్నయప్పరమమునిం గని రపరక్షణంబున నతం డంతర్ధానంబు సేసె
నతనితోడ యామేడయు మున్ను గన్నయశేషవిశేషంబులును నదృశ్యంబు
లయ్యె నయ్యిరువురు నిట్టట్టు మెలంగి యక్కాన నొక్కెడఁ గాశబృసీసమా

[1] మెందు నీభవన్మ,హానుభావంబు నే మన నగు మునీంద్ర.

సీనుండును జపపరుండును నైనయాసంయమివరు నాలోకించి రట్లు గాంచి
భూవిభుండు భార్యతో ని ట్లనియె. 323

తే. ఉవిద మునియోగబల మిట్టు లుండునే య
నూనరాజ్యంబు సులభంబు మానవులకు
బ్రాహ్మణత్వంబుఁ దపము దుర్లభము దపము
కలిమిఁ జేయుచు నున్నాఁడు వలసినట్లు. 324

చ. అనునెడ నిందు రం డని సమాదర మొప్పఁగ వారిఁ బిల్చె న
మ్ముని [1]నరనాథుఁడుఁ సతియు మోడ్చినచేతులతోడఁ జేరఁగాఁ
జని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయు సంయమి దీవన లిచ్చి రాజునా
ననమున సుప్రసన్ననయనప్రభ పర్వఁగ నెమ్మి ని ట్లనున్. 325

ఆ. మనసు నింద్రియములు మనుజేంద్ర యింత వశ్యంబు లగునె నీకు నరయఁ గీడొ
కింత యైన లేదు సంతస మందితి, నిత్తు వరము వేఁడు మెద్ది యైన. 326

క. అనిన విని యగ్నికల్పుఁడ, వనఁ జనునీమది ప్రసన్న మగునట్టులు గా
మునిజనవంద్యా కొల్వం, గనుకంటెను మిగుల మేలు గలదే కోరన్. 327

వ. అని పలికి కుశికుండు వెండియు. 328

తే. ఒకటి యడిగెదఁ గృప చిగు రొత్తఁ జెప్ప
వలయు మీరు మాయింటికి వచ్చి యొక్క
ప్రక్క క్రిందుగ నిరువదియొక్కదినము
లనఘ నిద్రించి తది మొద లైననీదు. 329

క. చరితం బద్భుతము మునీశ్వర దీనికిఁ గారణము విచారమున కగో
చర మెఱిఁగింపు మనుడు నా, ధరణీవల్లభునితో [2]నతం డి ట్లనియెన్. 330

వ. సురలు మునులు సురజ్యేష్ఠుం గొలిచి యుండం బ్రసంగవశంబున నప్పరమేష్ఠి
వారలతో భృగుకుశికవంశంబులకు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు దడంబడి సంకరంబు వా
టిల్లు నని చెప్ప నప్పు డే నచ్చట నుండి వినుటం జేసి యాసంకరంబున కోర్వక
మీయన్వయంబు నిర్మూలంబు సేయువాఁడ నయి వ్రతంబునెపం బిడి భవ
ద్గృహంబు సొచ్చి యిన్నిపోకలం బోయితి నలసి డస్సి యెప్పుడేని మీర లడ్డ
మాడుదు రప్పుడ శపింతు నిట్టిద నాయెత్తికోలు మీయందు ధైర్యహానియు
శోకంబును గోపంబును లేమిని మెచ్చి వరం బిచ్చియుం దనివి సనక తనువుల
తోడన మీకు నాకలోకం బాలోకించునట్లుగా నీగంగాతీరంబున సంఘటించి
తి దానిం గని నరేంద్రత్వంబు దెస నుదాసీనభావంబు నొంది బ్రాహ్మణ్యంబు
నందు సస్పృహుండవై తది యెఱుఁగుదు నీకు మూఁడవవాఁడు బ్రహ్మతేజో
దీప్తుం డయి జనియించు వరంబు వేఁడు మనుటయు నమ్మానవపతి దీనికంటెను
గడచినవరంబునుం గలదే మదీయసంతానంబు బ్రహ్మత్వప్రాప్తమహత్త్వనిరూ

---

1 యవనీశుఁడుఁ. 2 డఁ డా నిట్లనియెఁ.

థంబును గాథధర్మతత్పరంబునుంగా ననుగ్రహింపు మనిన నమ్మౌని యట్ల యయ్యె
డు మూఁడుము నీదుమనుమండు త్రిలోకపూజనీయుండని పల్కిన నప్పతి వాఁ
ఛేమికతంబున బ్రాహ్మణుం డగు నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనవుడు నత్తాప
సోత్తముండు విను మస్మద్వంశంబున ఋచీకుం డనువాఁడు జన్మించి నీతనయుం
డైన గాధి యనియెడువానిపుత్త్రి గార్యఁగాఁ బరిగ్రహించు నత్తపోధనుండు దన
నందనుం డగుజమదగ్నియందు సమస్తధనుర్వేదంబును నావహించు నవ్విశే
షంబు తత్పుత్త్రునందు ఫలియించు నది యంతయు సకలక్షత్త్రియక్షయకారియైన
దైవంబుకృత్యంబు దానివలన ఋచీకగాధిసధూజనానుష్ఠానపరివర్తనంబు గలు
గునదికారణంబుగా నుగ్రక్షత్త్రధర్ముం డగుపరశురాముండు జమదగ్నికిం బరమ
బ్రాహ్మణ్యగణ్యుం డయినవిశ్వామిత్త్రుండు గాధికి జనియింతురు బ్రహ్మపలుకు
సత్యంబ యుష్మదన్వయంబు భార్గవకులసంబంధంబున జనశ్లాఘనీయం బయి
వెలయుం గలయది యేను దీర్ఘంబునకుం జనియెద నీవు సుఖివై యుండు మని
చెప్పుటయు నప్పుడమిఱేఁడు భార్యాసహితంబుగ సవిశేషవినయం బగు
వందనం బాచరించి వీడ్కొని చనియెఁ జ్యవనుండును నిజేచ్ఛం జనియె నిది
పరశురామ విశ్వామిత్త్రజన్మప్రకారంబు. 331

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దానవిశేషముల నెఱింగించుట.

క. అని కురుపితామహుఁడు సెప్పిన విని ధర్మాత్మజుండు ప్రియ మందుచు నా
తనితో దానవిశేషము, లనఘా యెఱిఁగింపు మనుడు నతఁ డిట్లనియెన్. 332

సీ. కాంస్యోపదోహయుఁ గాంచనచారుశృంగయు ధవళాంబరకలితయును స
దక్షిణయును నయి తగుగోవుఁ బాత్త్రభవ్యవిప్రునకు సద్భక్తితోడ
నిచ్చిన దానికి నెన్నిరోమము లన్ని దివ్యవత్సరములుఁ ద్రిదశలోక
మున నసింతురు కులంబున యేడుదరముల జనముల సుగతికి ననుతు రధిప

ఆ. కన్య భూమి గృహము గనక మన్నము జల, మంబరంబు శయన మాసనంబు
వాహనంబు విప్రవరునకు నీగి లోకములు రెంట సౌఖ్యకారి యండ్రు. 333

క. అనిన విని పాండవాగ్రజుఁ, డనఘా యిన్నింటికంటె నధికం బగుదా
ని నెఱింగింపు మనుడు న,జ్జనపతి కి ట్లను నతఁడు ప్రసన్నాత్మకుఁ డై. 334

తే. అర్థి గోరినవస్తువు లర్థితోడ, నీగి యెల్లదానములకు నెక్కు డరయ
నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు, టంతకంటెను మే లందు రార్యజనులు.

వ. అని చెప్పి విను మని మఱియు నిట్లనియె.
336

తే. వీరశయనంబు మేలండ్రు వీనికంటె, మఱియుఁ గొన్నింటికంటెను మనుజనాథ
దానముల కావు నెవకిన దానిఁ బోల, లేవు పుణ్యకర్మములలో నేవి యైన.

వ. అనుటయు ధర్మజుండు దమ్ములదెసం గనుంగొనిన వార లతనిచిత్తం బెఱింగి
రణమరణస్తుతి సేయ నతండు సమరంబునం జచ్చినబంధుమిత్త్రజ్ఞాతిజనంబుల

వలనిశోకంబు వదలి వాహినీనందను వాక్యంబు లభినందించె నాదేవవ్రతుం
డు వెండియు. 338

క. అరి యైన దీనుఁ డై తను, శరణం బని వేఁడినం బ్రసన్నాత్మత న
ప్పురుషునికోరిక దీర్చినఁ, బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ బురుషవరేణ్యా. 339

క. అడుగక యున్నను నాలిం, గొడుకుల రక్షింప లేక కుతిలపడుచు నె
ప్పుడుఁ బేదతనము గలనరు, నెడ రుడుపఁగ వలయునది సుహితగుణ మనఘా.

క. నిజదారసుతులు సంతత, ముజనరతులుఁ గామరోషహంతలు నగుస
ద్ద్విజులఁ నరసి ధన మిచ్చుట, త్రిజగత్పూజ్య మగు నండ్రు ధీరవిచారా. 341

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు యాచనాయాచనంబులలో నెయ్యది దానార్హం
బగు నని యడిగిన నతనికిఁ బితామహుం డి ట్లనియె. 342

చ. అడిగిన నిచ్చుకంటెను నయాచకుఁ గాఁగ నెఱింగి యిచ్చు టె
క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధికోవిద వేఁడుట సావు వేఁడఁగాఁ
బడు టది పెద్దసావు దగు ప్రార్థన పూర్ణము సేయునాతఁ డా
యడిగినవానిఁ దన్నును దయారతిఁ గావఁగఁ జాలువాఁ డగున్. 343

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 344

క. దానము యజ్ఞక్రియ నాఁ, గా నతులితధర్మవిధులు గల వందు ధరి
త్రీనాథోత్తమ యధికఫ, లానూనం బై వెలుంగు నది యెయ్యదియో. 345

వ. విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డప్పాండునంద
నాగ్రజున కి ట్లనియె. 346

ఉ. భూసురకోటికిన్ వినయపూర్వముగా ధనధాన్యగోమణి
క్ష్మాసలిలాన్నముఖ్యములు సమ్మతి నీగి సుయజ్ఞ మాసనో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపు భవ్యుఁడు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ జేయుము దానము లోపి నిత్యమున్. 347

క. అనవుడు నాతనితో ని, ట్లను గుంతీతనయముఖ్యుఁ డనఘా పెక్కుల్
వినఁబడు దానము లధికం, బునఁ దగియెడుదాన మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 348

వ. అని యడిగిన నయ్యాపగాసూనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె. 349

భూదానమహిమాభివర్ణనము.

క. దానము లన్నిటికిని భూ, దానం బెక్కుడు సమస్తధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేకవస్త్రధనర, త్నానూనత్వమును భూమి నవుటకతమునన్. 350

క. కనకము రజతము వస్త్రం, బును ధాన్యము వివిధరత్నములు నిచ్చినయ
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను, గను నుత్తమభూమిదానకర్త నరేంద్రా. 351

సీ. భూమి కెంతాయువు భూదానకర్తయు నంత కాలము సుఖ మందు చుండు
నమరలోకంబున నల్ప మైనను భూమి యిచ్చిన బహుభూమి యేలు నతఁడు

రాజు విశేషించి రణమృతి యొందెను భూదానకర్తృత్వపుణ్య మొందెఁ
బడయంగవలయుఁ బాపఁగ నోపు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకముల నైన భూమి
తే. దాన మెంత పాపాత్ముచే నైన భూమి
గొనినఁ గల్మష మొందదు వినుము మహిత
మైనభూదానవిధియును నశ్వమేధ
[1]యాగమును సదృశంబు లం డ్రాదిమునులు. 352
క. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు, నేరిని నడుగంగఁ బోవ కెంతయుఁ గృశతం
గూరినవిప్రున కుర్వర, వారనిదయ నీగిఫలము వాగ్గోచరమే. 353
తే. యాగకర్తయు శాంతుండు నైనయట్టి, విప్రుఁ బ్రార్థించి యైన నుర్వీప్రతిగ్ర
హంబుసేయించు టత్యధికంబు భూమి, దానవిధివిశేషంబులలోన నెల్ల. 354
క. విను మర్త్యుఁ డైనవిప్రున, కనఘా గోచర్మమాత్ర యగు మేదిని ని
చ్చినఁ బోనియట్టిపాపము, నినుపొడఁపునఁ జెడనితమము నెందును గలవే. 355
క. ఆజిప్రాప్తమృతులు గురు, పూజకులును మఱియు నెట్టి పుణ్యాత్మకులుల్
రాజోత్తమ భూదాన, భ్రాజిష్ణునిఁ బోల రండ్రు పరమమునీంద్రుల్. 356
వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను భూదేవి జనులకు హితంబుగా నానతి
చ్చినవాక్యంబులు భూగీత లనం బరఁగు వాని విని పరశురాముండు భూదాన
పరుం డయ్యె నని విందుము పాండవాగ్రజా యవి నీ వాకర్ణింపుము. 357
క. నను నిండు రెండులోకము, లను జెడనియశస్సుఖంబులం బడయఁగ గో
రినయ ట్లయినను దీనికి, నెన లేవు సుఁడీ తలంప నేధర్మములున్. 358
చ. ఇతరులదానమేనిఁ దమ యీగియయేనిని నన్ను మార్తురే
మతి నరకాధివాసగతి మాన్పఁ దలంచుట గల్గినన్ సమం
చితముగ భక్తి నిచ్చుట కుశీలత మార్చుట నాకు హర్షభా
సితయుఁ బరాభవవ్యథయుఁ జేత సుఁడీ యిదె చాటి చెప్పెదన్. 359
క. వినుఁ డుభయలోకముల మే, లొనరింతుం గీడొకింతయును నిలువఁగ నీ
క నిరాసంబు నొనర్తును, నను నిచ్చిన నెట్టిదుర్జనములకు నైనన్. 360
వ. అనియె నని యవ్వాక్యంబు లుపన్యసించి దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు
మఱియుం జెప్పు నవ్విషయంబున నింద్రుం డడుగ బృహస్పతి సెప్పినవచనం
బులు వినుము చెప్పెద. 361
ఆ. భూమి రత్నగర్భ పురుహూత యటు గాన, కలుగు భూమిదాన కర్త యైన
వాని కశ్వహస్తి వనితాదిసర్వర,త్నములు నిచ్చునట్టి యమితఫలము. 362
క. వసుదాయిని యైనవసుధ, నొసఁగినతనిఁ దన్న తన్న యొసఁగె ననుచు నం
తసపడు భూతము లన్నియు, నసమానము భూమిదాన మమరాధీశా. 363
క. విను రాజులకు నవశ్యం,బును జేయఁగ వలయు నధికభూదానము రా

1 యాగమునకు సదృశమందు రాదిమునులు.

జనువాఁ డఘముల కాకర, మనఘా యది దక్కనొంట నది వ్యయ మగునే.
ఆ. పూర్వదత్త మైన భూమి నెవ్వఁడు వుచ్చి, కొనియె నతఁడు దనదు కులమువారి నిరువదొక్కతరము నరకవాసులఁ జేయు, దాను [1]నడుము గాఁగ ధర్మనిరత.
క. మును దా విప్రున కిచ్చిన, నని భువి యీకుండుకంటె నధికపుఁబాపం బును నడుగ కిచ్చుటకు మిగి,లినపుణ్యము నెందు నరయ లే వంద్రు బుధుల్.
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సురనదీపుత్త్రుతోఁ దానపరు లయినమానవులకు దాతవ్యంబు లగువానివిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతం డన్నకనక పానీయప్రముఖంబు లైనపదార్థంబులవిశేషంబులు గల వవి యెఱింగించెద నొక్కనాఁ డన్నంబువిషయం బైనదానంబుప్రకారంబు. 367
క. ఏ నడుగఁగ నారదముని, మానితముగఁ జెప్పినట్టిమాటలు సున్య క్తానూనవృత్తిఁ జెప్పెద, భూనాయక యేకచిత్తమున విను వానిన్. 368
క. మునులును దివిజులు నన్నము, వినుతింతురు లోకతంత్రవిధి గ్రతువులు ద క్కనుగలసర్వము నన్నం,బున నడచుం గాన యన్నము విశిష్ట మిలన్. 369
ఆ. అన్నదానసదృశ మగుదాన మెందు నెన్నఁడును లేదు గావునను విధేయ మున్నదాన మధికయత్నపూతంబుగాఁ, బూని దానిచేత పుణ్యతమము. 370
సీ. ప్రాణంబులకు విధారక మన్న మింటిజనంబుల కుడిగి యైనను సుభక్తి నతిథికిఁ బెట్టుట యధికపుణ్యము శ్రాంతు వృద్ధుఁ దాపసు బాలు వికలు వనితఁ గడపఁగా దాఁకలి గదిరి యర్థించిన గృహమేధి కవమతి గినుక దగదు కాలంబుతోఁ గుక్క మాలఁడు దుది గాఁగ నాఁకొని వచ్చిన ననుగుణముగ
ఆ. నాచరింపవలయు నాహారకల్పన, మునుల దేవపితృసముత్కరముల నన్నదానవిధుల నాదరంబుగఁ బ్రియ, మొందఁజేతఁ బోల వొండువిధులు.
క. కులమును విద్యయు వృత్తము, నలఘుమతీ యన్న మిడుటకై యడుగంగా వలవదు విప్రుని [2]నాదర, మలరంగా నిడుట లెస్స యడిగినమాత్రన్. 372
వ. అని వెండియు. 373
తే. అజుఁడు గల్పాదియం దన్న మమృతమనియె, నన్నహాని బలాధికు లైన దుర్బ లాత్ములఁగాఁ జేయుఁ గావున నన్నభుక్తి, సకలధాతువృద్ధికి నయి జనము గోరు.
క. అని యతఁడు వల్కె ననియును, విని యన్నము సవినయముగ విప్రాదులకుగ్ మను జేశ యిడుదు నీవును, మన మలరఁగఁ బెట్టుమీ సను స్తజనులకున్. 375
ఆ. అన్న మిడిన మణిమయావాసశయ్యాస
నములు నమృతభోజనంబు హృద్య
మాల్యలేపనములు మహనీయమహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు దివమునందు. 376

---

1 మున్ను గాఁగ. 2 నుదరం, బలరంగా,

నక్షత్రదానమహిమాతిశయనిరూపణము.

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నక్షత్రవిషయంబు లైనదానంబుల తెఱంగెఱింగింపవే యనుటయు నిట్లు దేవకీదేవి యడుగ నన్నారీరత్నంబునకు నారదుండు సెప్పిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 377

సీ. [1]కార్తెం బాయసమబ్జగర్భునితార మాషములు మాంసమ్ము నంజంగఁ గలుగు నన్నంబు శశితారయందు గో వార్ధ్రినదితితారఁ బులగంబు దీపు గలయు నట్టులు గురుతార నధిప సువర్ణ మాశ్లేష రూప్యము మఖఁ జెల్లు నుప్పు తిలలు భగుం డధిదేవత యగుతారఁ జెఱకుఁ దేనియ నుపాసి క్తమైన

తే. భక్తము త్తరఫల్గునిఁ బాలతోడ
షాష్టికాన్నంబు రవితార సకరిరథము
చిత్తనాఁడు శ్రీగంధపుఁజెక్క స్వాతిఁ
దనకుఁ బ్రియ మైనయది మేలు దానమునకు. 378

సీ. అనఘ విశాఖ నె ద్దనురాధఁ బైచీర విను జ్యేష్ఠఁ దగఁ గఱి వేము గూర్చి ముల్లంగి మూల నన్మూలఫలంబుఁ బూర్వాషాఢఁ బెరు వుత్తరాఖ్య మైన యాషాఢ మాశ్రీకార్ద్రాన్నంబు హరివసు జలతారకములఁ గంబళము గుజ్జు లమరినబండియు [2]యనలుఁ బూర్వోత్తరా[3]భాద్రపౌష్ణాశ్వినీభరణులందుఁ

తే. [4]గ్రొవ్వు గలమేఁకనంజుడు గొఱియయెఱచి
గంచుకుండతో మొద నశ్వకలితశకట
మతులతిలధేను లీఁ బాడి యఖిలతార
కముల నీగులు నూర్ధ్వలోకములఁ జేయు. 379

వ. అని యెఱింగించి యమ్మానవపతితో నమ్మాననీయుం డిట్లనియె. 380

క. అలఘుతరసకలకామ్యం,బుల నిచ్చినయట్టిమహితపుణ్యం బైతా
వెలుఁగుఁ గనక మిచ్చుట యని, పలికెం గర్మజ్ఞుఁ డత్రి పరహితచరితా. 381

తే. కనక మాయుగప్రదంబు పావనము భావ,శుద్ధి నొనరించు దాతకు సువ్రతమున వేడ్కతో దాని నిచ్చుట వేఱ పొగడ, నేల యనియె హరిశ్చంద్రుఁ డిద్ధతేజ.

క. పానీయదాన ముత్తను, దానం బని యఖిలధర్మతత్త్వదృఢపరి
జ్ఞానానూనుం డగుమను, మానవపతి సెప్పె నృపసమాజవరేణ్యా. 383

క. కావునఁ జెఱువులు నూతులు, బావులుఁ గొలఁకులును నెపుడు బౌరవపర్యా
కావింప వలయు నవి గడుఁ, బావనములు పుణ్యలోకభాగిత నిచ్చున్. 384

క. అనఘా యెవ్వనికావిం, చినసలిలాశయమునందుఁ జెలఁగుచు గోవుల్
గోను నీ రాతనివంశం,బున కవి గావించు నూర్ధ్వభువనప్రాప్తిన్. 385

1 కర్త్యై. 2 నగలుఁ. 3 భాద్రలఁ బౌష్ణాశ్వినీభరణులందుఁ. 4 గొఱిలురాజమాషం బులు గొఱియ.

తే. ఆఁక లేక యెవ్వానిజలాశయమున, మందు వేసవియందును మనుజకోటి
యవభృథస్నానపానంబు లాచరించు, నతఁడుపొందఁడు విషమదుర్గాభిగతులు.
క. యాగాదికర్మముల కుప,యోగింపంబడుటఁ జేసి యుత్తమము ఘృతం
బాగురువస్తువు నిచ్చుట, యాగములకు నగ్నికిం బ్రియం బై యుండున్. 387
తే. గరగ లొసఁగిననరుఁడు భూసురు లొనర్చు
నాచమనముఖకర్మంబులందు వష్ఠ
భాగఫల మొందు నెగడికిఁ బాచనమున
కింధనము లిచ్చి ధనముల నెసక మెసఁగు. 388
ఆ. ఛత్ర మిచ్చి కాంచుఁ బుత్త్రులఁ బురుషుండు, సకలకామ్యదానసమము శకట
మిచ్చు టనఘ చెప్పు లిచ్చినఁ గంటకు, లైనరిపులఁ ద్రొక్కి యతఁడు దిరుగు.
క. తిలలు పితృభోజ్యములు గా, జలజభవుఁడు సేసెఁ బితృనిచయ మలరఁ గడుం
దిల లిచ్చిన శుచు లగుదురు, తొలఁగుం బర్వసురతాదిదోషము లెల్లన్. 390
తే దివ్యముని యగు కాశ్యపుభవ్యగాత్ర,ముల జనించి భవ్యంబు లై తిలలు వెలయు
నట్లు గావునఁ దత్కృతయజన మఖిల, నస్తుయజనంబుతో సరివచ్చు నండ్రు.
క. తిలదాన మఖిలదానం, బులకంటె విశిష్ట మెల్లమునులును నియతిం
దిల లర్హము లగుపాత్రం,బుల కిచ్చియ కాదె పెంపు వొందిరి నతా౹. 392
వ. అనిచెప్పి యాపగాతనయుం డొకవిశేషంబు వినిపింపవలసి ధర్మజున కిట్లనియె.
ఉ. దానము లాదిగాఁ గలుగుధర్మము లెల్లను జేఁతకుఁ నిజా
ధీనపుఁజోటు గా వలయు దేవతలుఁ మునులుం జతుర్ముఖుం
గానఁగఁ బోయి యజ్ఞముఖకర్మసమాచరణార్థ మై తదీ
యానుమతిం జగం బడసి యయ్యయిచోటుల నాచరింప రే. 394
క. కాననము గిరులు నదులును, నానాతీర్థములు భూజనంబుల కెల్లఁ
భూనుత సాధారణములు, వానను ధర్మములు సేయ వచ్చు నిజేచ్ఛన్. 395
ఆ. అధిప నానుసమునయందుఁ దోఁచినయది, యాచరింప వలయు నర్థ మగుటఁ
జేసి దీని నీకుఁ జెప్పితి గోదాన, శస్తమహిమ వినుము విస్తరింతు. 396

సీ. గోవు లెక్కుడు తపోభావితాత్ములకంటె
ననినఁ దద్గౌరవంబునకు మేర
గలదె సత్యాఖ్యలోకంబున నవి సోమ
సంగతత్త్వంబున సంచరించు
వినుతహోమముల కెల్లను బాలుఁ బెరుగు నే
యును నిచ్చుఁ గర్షనంబునకు నొదవుఁ
దోలు శృంగంబులు వాలంబు రోమచ
యము శకృన్మూత్రము లఖిలవర్త.

ఆ. నములఁ గుపచరించు శ్రమము శీతాతప, వ్యథయు లేమి నెపుడు నతిభరంపుఁ
బనులు సేయు గోవు బ్రాహ్మణుఁ డన నేక,తత్త్వ మగుటఁ బరపదంబుఁ గాంచు.
క. గోవుల విప్రుల కిచ్చిన, నేవిపసుపుగతులఁ బొరయ కేరికి నరుగం
గా వశము గానిలోకము, లావాసంబులు గ నిలుతు రతిసుఖవృత్తిన్. 398
క. గోవులపా లమృతం బని, దేవేంద్రుఁడు సెప్పెఁ గాన ధీరత్వనిధీ
గోవు నొసఁగ నమృతము స,ద్భావంబున నిచ్చినట్టిఫల మొడఁగూడున్. 399
తే. అనఘ గోవులు ప్రాణంబు లని సమస్త,మునులు సెప్పుదు రట్లుగావునఁ దలంపఁ
బ్రాణదానవిధానసంప్రాప్త మైన, ఫలము గోదానకర్తకుఁ గలుగుఁ జూవె.400
క. క్రూరునకు నాస్తికునకు దు, రారంభున కిచ్చినం బరమదుఃఖమునుం
గూడును గో వది దాతను, నారకిఁ జేయుం బరీక్షణము గడు వలయున్. 401
ఆ. గొడ్డు బడుగుఁ దెవులుగొంటుఁ గ్రే పెడలిన, దాని నెచ్చు లేని నూన మైన
యట్టిదాని నొకట నాయాసపడి యున్న, దాని నీరు గోప్రదానవిదులు. 402
క. విను పుణ్యలోకముల కా, వనఘా విప్రులకు గోచయంబులఁ బెక్కి
చ్చిన నవి దాతకు మోక్షం,బును జేయఁగఁ జాలు నండ్రు పూర్వాచార్యుల్.
వ. అని చెప్పి గాంగేయుం డన్నపానీయదానఫలాతిశయంబులు వెండియు వినిపిం
ప వేడ్క సేసి యవ్విభున కి ట్లనియె. 404
సీ. అధిప యింకను విను మన్నంబు జలమును నిచ్చుట యీవుల కెల్ల నెక్కు
డగుట నేఁ జెప్పెద నమృతసుధాస్వధానామముల్ సురలందు నాగకులము
నందును బితృకోటియందును వర్తిల్లు నన్నంబునకు నోలి నట్లుఁ గాక
యది ప్రాణ మండ్రు మహాత్ములు గావున దానిఁ బెట్టుట ప్రాణదానసమము
తే. విను విశేషించి తత్పాకమునకు జల ము
పాశ్రయము చంద్రునకుఁ బుట్టఁ బట్టు నయ్యె
జలము చంద్రుండు గాఁడె యోషధులఁ బ్రోచుఁ
గాన యుత్తమ మన్నంబుకంటె జలము. 405
వ. అని పలికి మఱియును. 406
క. తనకుఁ గలయట్టియన్నము, నన సురపితృపూజనములు నకునకు నడపం
జను నతిథితర్పణము దా, నన తగ నొనరించువాఁడు నరవరముఖ్యా. 407
వ. అని నిర్దేశించి తిలదానం బత్యాదరణీయం బని ప్రసంగించి యది వినినది
మైనను నేమి తద్విషయంబున నొక్క యితిహాసంబు గలదు చెప్పెద విను మని
పలికి యనిమిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 408

తిలదానవిషయకయమబ్రాహ్మణసంవాదము.

సీ. మధ్యదేశమునఁ గ్రామంబు విప్రజ్జనబహుళ మై యొక్కటి పర్ణశాల
యనుపేర నొప్పారు నందుల విప్రుని శర్మనామునిఁ బ్రీతి జముఁడు పిలువఁ

బనిచి దానముల కెల్లను దిలదాన మెక్కుడు తిలలకుఁ బితృకోటి వేడ్క
సేయుఁ బాపంబులు సెంచవు తిలభక్షఁ బుణ్యకర్తృత్వంబు బుద్ధిఁ గోరు
తే. దేనిఁ దిల లెప్డు విప్రుల కిమ్ము భక్తి, ననియె నస్త్రదీపము లీగి యతులదాన
మనఘ చీరల దివిజుల నమరపితృస,మర్చనము సేత పరమధర్మ మని చెప్పె.
వ. అని యిట్లు యమబ్రాహ్మణసంవాదంబు వినిపించి శాంతనవుం డమ్మహీకాంతు
నాననంబు సవిశేషాదరంబున నాలోకించి. 410
క. విను పృథివియును సరస్వతి, యును గోవును దానవిధికి నొక్కంతలు గా
విని యుండుదు వీనిం బో, లినదాతవ్యములు నొండు లే వని విందున్. 411
ఆ. రాజముఖ్య తగుసరస్వతి శిష్యున, కొసఁగ భూమిదాన మూర్జితముగఁ
జేసినట్టిఫలము సిద్ధించు ధేనువు, నిచ్చుటయును భూమి నిచ్చినట్ల. 412
క. అనయముఁ గొంచెపువెలకుం, గొన వచ్చును సారభూత గోవును దానం
బున ఫల మధికము దానము, గొనినాతఁడు సుఖము దాన గొనుఁ జేసేతన్.
ఆ. దేవపితృసమర్చ నావాసములు గోశ,కృత్పవిత్రలేపనమునఁ గీర్తనీయ
శుచితఁ బడయు ననిన సువ్రత గోవుల, భూరిమహిమ వేఱ పొగడ నేల. 414
తే. కుడుపునకు ముంద రొడ్డులగోవునకు స
మంచితగ్రాసముష్టి నిత్యంబు నేడు
గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్లకామ్యములును
బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగిన ఫలము వడయు. 415
క. గోదానవిధము సుపథగ,మై దాతకు నెల్ల మేలు నాపాదించున్
వేదప్రియ యది దుశ్శో, త్పాదక మగు నాతనికి విపథగత మైనన్. 416

—నృగచరిత్రము.—

తే. దుష్టమైనగోదానంబు గష్టవృత్తిఁ, దెచ్చె నృగనాముఁ డగుజగతీవిభునకు
నత్తెఱం గితిహాస మై యనఁ బరఁగు, వినుము సెప్పెద దాని వివేకధుర్య.
క. ద్వారవతి నొక్కనాతం, డోరఫుఁదను వక్కజ మగు తొండ నొకటి న
చ్చేరువ మెలఁగుజనులు గని, నీ రిది గలఁగించు నిట్ల నిలిచెన యేనిన్. 418
క. అని బలుమ్రోకులు వేగమ, కొని వచ్చి తగిల్చి లావు గొని తిగువఁగ నా
ఘనజంతు వచలితం బై, యునికికి విస్మయము నొందునుల్లంబులతోన్. 419
తే. కృష్ణుపాలికిఁ బోయి యక్కటమున్న, తెఱఁగు సెప్పినఁ జనిదానిఁ దిగిచె వెడల
నమ్మహాత్ముఁ డెఱింగియు నర్థితోడ,నడుగ నది యేను నృగుఁడఁ జుమ్మనియె ననఘ.
వ. అనిన విని యద్దేవుండు నీ వనేకగోసహస్రంబుల విప్రజనంబుల కిచ్చి తని విందు
మిట్టిదుర్దశ్మంబు నీ కేల వాటిల్లె ననుటయు నన్నృపవల్లభుండు. 421
సీ. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం డొకనికి నొక్కనాఁ డొకగోవు నిచ్చితి నుల్ల మలర
నతఁడును గొనిపోయె నది మేత కర్థి మా కదుపులలోపలఁ గలసి వచ్చె

గోవుల మఱియును గోపాలకులు దానవిధికినై తెచ్చుచో విధివశమున
వానిలో నదియును వచ్చిన నెఱుఁగక దానంబు సేసితి దాని మున్ను

ఆ. గొనినయతఁడు నడవి కని యిది నాదుగో
వనియెఁ బిదపఁ గొనినయతఁడు పెనఁగి
నాకు నృపతి యొసఁగె నా నిద్దఱకును నా
దైన నన్నుఁ గాన నరుగుదెంచి. 422

వ. తనునుంచట తెఱం గెఱింగించి. 423

క. ఇచ్చినవారల కొనఁగా, వచ్చిన నష్టంబు గలదె వసుధాధిప యం
చిచ్చఁ గడు నొచ్చి పలికిరి, నెచ్చనినిట్టూర్పు లడర విప్రు లిరువురున్. 424

వ. మఱియుం బొఁడముమాటల నమ్మొదవుపోకడ నాకుఁ దెల్లం బగుటయు. 425

ఉ. దానికి నేను జిత్తమునఁ దాపము నొందుచు మున్ను గొన్నయ
మ్మానితవిప్రు వేఁడికొని మంచివి గోవులు నీకు నూఱు వే
యైనను నిచ్చెదన్ విడువ వయ్య మహీసురవర్య నెమ్మి న
ద్ధేనువు నన్ను నాన్యమున దీనత దోఁపఁగ నాతఁ డిట్లనున్. 426

తే. పాలుగడుఁ బెక్కు దాని[1]సబాము లెన్న, పెయ్యకర్మిలిగలదుమత్ప్రియసుతుండు
పాల కేడ్చినయపుడు చన్పట్టనిచ్చు, నేది ప్రాఁదైన నట్టిగో వెందుఁ గలదు. 427

క. శ్రీవోలె నింటిలో నా, గో వుండఁగఁ జూతుఁ గాని కోటిమొదవులుం
గావు సరి దాని కని భూ, దేవుఁడు వోవుటయు నేను దీనత దోఁపన్. 428

చ. కనకము ధేనువుల్ మణినికాయము లిచ్చెద నేమి యైనఁ ద
క్కను మది కిష్ట మైనయది గోరుము గోవున కంచుఁ జేరి త
క్కినధరణీసురవ్రునకుఁ గీప్పడి యెమ్మెయి వేఁడికొన్న నేఁ
గొన భవదీయరాజ్యమును గుత్సితవృత్తికి నియ్యకొందునే. 429

తే. అనియెఁ గాని నామాట గైకొనఁడ యాతఁ, డట్టియెడఁ గాలవశగతి యావహిల్లి
యమునికడ కేఁగ నాతోడ నతఁడు వికచ, నలినలోచన యిట్లని పలికెఁ బ్రీతి.

చ. జనవర పుణ్యకర్మము లసంఖ్యము లీ వొనరించి తొక్క వి
ప్రునిధన మజ్ఞతం గొనుటఁ బొందె నకిల్బిషభావ మల్ప మి
ట్లొనరిన రెంట నయ్యెడుమహోన్నతిదుర్గతులందు మున్ను నీ
చను నెఱ యెద్ది నావుడు న[2]సౌఖ్యపుఁజో టని సమ్మతించితిన్. 431

ఆ. అట్టు లియ్యకొనిన యాక్షణమాత్ర మ, స్తకము క్రిందు గాఁగ ధరణిఁ బడఁగ
వలసె నపుడు వింటి నలఘుకృపార్ద్రవ, ర్ణాలికలిత మైనయమునిపలుకు. 432

వ. అది యెయ్యది యం టేని. 433

---

1 సభాము. 2 నసహ్యాపుఁజోటను.

తే. వాసుదేవుఁ డనేకసంవత్సరముల, కధిప నీయున్నచోటికి నరుగుదెంచి
యుద్ధరించు ని న్నట నిత్యసిద్ధసౌఖ్య, మైనలోకమునకుఁ జను దనఘ నీవు. 434

న. ఇట్లు వినుచు నిలాతలంబునం బడి కృకలాసత్వంబు నొంది చరియించు చుండి
నేఁడు దైవసత్తం బయినచిత్తవర్తనంబునం జేసి యిక్కూపంబునకు వచ్చినయ
పరక్షణంబునం గృకలాసంబులకు లేనిమేనిపెంపు పావహిల్లిన నుల్లంబు నవిస్మ
యం బగుచునుండ యనుప్రసాదంబున నెప్పుడును మాయనిపరిజ్ఞానంబు వర్తిల్ల
నున్నంతం బరమయోగీంద్రభావ్యం బగునీభవ్యసన్నిధి దొరకొనియె నని పలికె
నప్పు డప్పుడమితేనికిఁ బూర్వాచరితపుణ్యకర్మానురూపం బగురూపం బావిర్భ
వించిన దానికిం బ్రమోదభరితుం డై యతండు. 435

—ఃఃః నృగుఁడు శ్రీకృష్ణునవలనఁ బాపవిముక్తుఁ డై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవుట. ఃఃః—

తే. దేవ నీ దగుకారుణ్యదృష్టి యమృత
పూరమునుబోలె నామీఁదఁ బొలయుటయును
దీనదశ వాసె భవదనుజ్ఞానిరూఢి
నేను జనియెద సంచితస్థానమునకు. !36

క. అని సవినయప్రణామంబున నారాధించి వృష్ణిపుంగవుఁ దగ వీ
డ్కొని యానృగుఁడు విమానంబున నుత్తమలోకమునకుఁ బోయె నరేంద్రా.

న. ఇవ్విధంబున. 438

క. భరితానందుఁ డగుచు నృగుఁ, డరిగిన లోకహితకారి యై కృష్ణుఁడు ని
ర్భరమధురతాతిహృద్యా, క్షరంబుఁ గా నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 439

క. ధరణీసురధనహరణము, దురితతమము నృపున కధికదోషము నృగగో
హరణముక్రియ విప్రస్వా, హరణము భూపాలవరున కాపదఁ దెచ్చున్. 440

న. అనియె నివ్వాక్యంబులు నీకుం జెప్ప వలవ దైన నితిహాసావసానవర్తి యగుటం
జేసి వినిపించితి నని చెప్పి యప్పాండవాగ్రజుతో భీష్ముండు వెండియు. 441

క. సత్సంగతి సజ్జనులకు, నుత్సవ మొనరించు నృగున కున్నతిఁ ద్రిజగ
ద్వత్సలుఁ డగుకృష్ణుండు స,ముత్సుకతం జేరఁ జనుట యొనఁగినమాడ్కిన్.

క. అని పలికి మఱియును. 443

న. దానము సమగ్రఫలదము, భూనాయక గోవు నెడ విబుద్ధత్వము గీ
డైనది గావున గోస, మ్మానన మేమఱక యుండు మది నేప్రొద్దున్. 444

వ. అనిన విని ధర్మజుండు గోవులయెడ నిషిద్ధాచరణంబున నయ్యెడుదురితంబు
తెఱం గెఱింగించితి గోదాన ఫలవిశేషం బింకను విన వలతుం జెప్పవే యను
టయు ననిమిషనదీనందనుం డివ్విషయంబున నైనది యొక్కయితిహాసంబు
గల దాకర్ణింపు మని యతని కి ట్లనియె. 445

గోప్రదానవిషయకం బగునౌద్దాలకిపుత్త్రచరిత్రము.

సీ. [1]అనఘుఁ డౌద్దాలకి యనుమహాముని దనతనయునిఁ బిలిచి యిధ్మములు దర్భ
కట్టయు జలపూర్ణకలశంబుఁ బువ్వులు మఱచి వచ్చితి నేటిమడుఁగుమారఁ
గొని రమ్ము వేగంబ చని యన్న నాచికేతాహ్వయుం డగునతం డరుగునంత
వాహిని పొంగిన వఱ్ఱోడి నవి వోయెఁ గానక యాతండు క్రమ్మఱంగ
ఆ. నరుగుదెంచి కాన ననుటయు నాఁకలి, దనదుకర్మవైకృతంబు సైఁపఁ
జాల కలిగి యోరి జముఁ జూడఁ బొమ్మని, శాప మిచ్చెఁ దండ్రి భూపవర్య.

వ. ఇట్లు శపియించిన నబ్బాలకుండు గేలు మోడ్చి ఫాలంబున మోపికొనుచుం బ్రసన్నుండ వగు ముని పలుకు వలుకఁగాఁ జేతనారహితుం డై పడుటయు నమ్మునివరుండు. 447

క. కనుఁగొని పశ్చాత్తాపం,బున నుల్లం బెరియ నిట్లు పుత్త్రకు నే నే
పనికై చేసితి విగతా,సునిఁ గా నని మూర్ఛమునుఁగుచుం బడియె ధరన్. 448

వ. పడి యెక్కింతసేపునకుం దెలిసి [2]తనయుం దేఱిచూచి యశ్రులోలుక నబ్బాలకు నురంబున మొగంబు మోపి చేష్ట దక్కి యుండ నద్దినశేషంబును నయ్యామినియునుం జనియె సూర్యోదయసమయంబున. 449

ఆ. అతనికన్నునీర నాప్లుతం బైన యా,శవము చేతనించి చలన మొంది
యెలమి న త్తపస్వి [illegible]ంచు చుండఁగ, నైఱచె నిట్లునుగుడఁ దెలివి నొంది.

క. తనుఁ గనుఁగొనియెడిసుతుతోఁ, మునిపతి యి ట్లనియెఁ బుణ్యముల ప్రోకవు నీ
వనఘ చని పుణ్యలోకముఁ, గని మత్పుణ్యమున రాక గలిగెను మగుడన్. 451

క. నీ దగుతనువునదివ్యా, మోదము సాంద్ర మయి సోఁడు ముట్టెడు నత్యా
హ్లాదమహాశ్చర్యసము, త్పాది యగుచు నీగతాగతములం జెపుమా. 452

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికిం బ్రణమిల్లి యక్కుమారుం డి ట్లనియె. 453

సీ. నీయాజ్ఞఁ జని కమనీయవిశాలమై మణిమయత్వంబున మహిత మగుచు
వెలిఁగెడుసమవర్తికొలువుకూటముఁ బ్రవేశించితి నాతఁడు సేరఁ బిలిచి
యంచితాసనము వెట్టించి భవద్గౌరవాతిశయంబున నర్ఘ్యముఖ్య
పరిపూజనముల సంభావించె నతనితో నేలోకమున వసియించువాఁడ
తే. ననఘ యానతి యిమ్ము నా కంటి ననిన
నీవు సావవు నీతండ్రి నిన్ను జమునిఁ
జూడఁ బొమ్మని పనిచినఁ జూచి తండ్రి
యరుగు మమ్మునివగ పేద ననియె నతఁడు. 454

వ. అనుటయు నట్లకాక మగిడిపోయెద నీకడకు వచ్చితి ధర్మమయుండ వగునిన్ను దర్శించితిం బుణ్యలోకంబులు దర్శింప వేడ్క వుట్టెడుఁ జూపవే యనివిన్నవించిన.

1 శ్వేతకేతుం డనువిశ్రుతముని. 2 తనయు దెసం జూచి.

ఉ. అంచితవాహనాకలితయానముఁ దేరఁగఁ బంచి నన్ను నె
క్కించి సహోధిసూఘుఁ డయి కేల్ దనకేల సమర్చి సత్కథా
సంచయవర్తనుం డగుచుఁ జారుముఖాబ్జవికాస మొప్ప వ
ర్తించుచుఁ బుణ్యలోకములు ప్రీతి యెలర్పఁగ నాకుఁ జూపినన్. 456

తే. నయనములకుఁ జిత్తమున కానంద మొసఁగు
[1]నట్టిమణిగేహవాపికోద్యానములును
బరమభక్ష్యభోజ్యాత్మకగిరులు హృద్య
దుగ్ధఘృతమయఘనసరిత్తులును గంటి. 457

వ. మఱియుగంధమాల్యదివ్యాంబరాభరణప్రముఖంబులగుభోగయోగ్యపదార్థం
బులు మహోరాసులై యుండ నాలోకించితి నీలోకంబు లేపుణ్యంబులు సేసినజను
లకనుభావ్యంబులని యడిగితి నడిగిన ధర్మరాజిట్టిట్టివారి కని యెఱింగించి యిం
దధికవిభవంబులై నయట్టిమాననీయస్థానంబులు గోదానంబు లాచరించినవార
లయవి భక్ష్యభోజ్యగిరులును దుగ్ధఘృతనదులును వారివ యనిచెప్పి వెండియు.

క. మానితపాత్రము ననను,స్థానంబును బ్రీతిభక్తిసంపన్నతలుఁ
ధేనువుమేలిమియుం గల, దానముఫల మిట్టి దనఁగఁ దరమె యజునకున్. 459

తే. బలము లేఁబ్రాయమును సూఫ్రఁగలుగునట్టి,గసపయెద్దు సద్ధర్మవిప్రునకు నిచ్చి
నతఁడు సద్విధి గోదాన మాచరించి, సతనిపడసినగతిఁ గాంచు ననఘచరిత.

క. గోవులు సూర్యునియుజ్జ్వల, గోవులయ ట్లగుటఁ జేసి గోదానపరుల్
భూవినుతా సూర్యసదృశు, లై వెలుఁగుదు రిట్ల చెప్పు నాగమఫణితుల్. 461

క. అని పలికి వీడుకొలిపిన, మునివర యజ్ఞమునిచరణముల కెఱఁగి ముదం
బున వచ్చితి ననె జనకుని, మన మానందరసపూరమయతం బొంగన్. 462

-ఇంద్రునకు బ్రహ్మ సెప్పినగోదానవిషయకవాక్యములు.-

వ. అని చెప్పిన విని కుంతీతనయాగ్రజుండు గోదానకర్త లెందేని నసింతు రా
లోకం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నన్నరదేవునితో దేవవ్రతుండు దీనికి బ్రహ్మ
వాక్యంబులు గల విట్లు యింద్రుం డడిగిన నతనికి బ్రహ్మ యిట్లనియె. 463

ఆ. అడిగి మేలు సేసి తాలోక మెవ్వరు, నెఱుఁగ కునికిఁ దెల్ల మేను సువ్ర
తాత్ము లైనమునులు నతులపాతివ్రత్య, సతులు నెఱుఁగుదుము విశాలచిత్త.

క. విను మయ్యెడఁ గాలక్రమ,మును దప్పియు రోగములును ముదిమియు లే వ
వ్వినుతస్థానం బవ్యయ,మును గేవలసారసంప్రమోదకరంబున్. 465

వ. దానిపేరు గోలోకంబు. 466

క. గురుశుశ్రూషకులును స,త్యరతులు శమదమవినిర్మలాత్ములు దుర్భ
క్ష్యరహితులును నిల్తు రను,త్తర మగునచ్చోట గోప్రదానపరులతోన్. 467

వ. అని వెండియు. 468

---

1 నట్టిమణిమయవాటికోద్యానములును,

ఉ. దాయధనంబు సంగరవిధానముపార్జితముం సధర్మకో
పాయసమాహితంబును శుభప్రతిపాదనలబ్ధముం మరు
న్నాయక వెండియుం గలుగునాయపుఁజొప్పులసొమ్ములుం దగుం
గోయజనార్థసత్క్రియలకుం బెఱసొమ్ముల నైనఁ గీడగున్. 469

క. విను గోలోకంబును గడ,చినలోకము గలుగఁ దూఁది చెప్పెదఁ బుణ్యం
బును గోప్రదానవిధి మిగి,లినయట్టిది వత్సయొండు లేదరయంగన్. 470

తే. ఆగమాధ్యయనంబు వ్రతాభిరతియు
నైజకర్మ[1]శీలము గురుపూజనంబు
మాతృపితృరక్షణముఁ బాత్రమహిమ లప్ర
తర్క్యఫలదాయి యైనగోదానవిధికి. 471

క. అని నిర్దేశించిన న,వ్వనరుహసంభవునిదివ్యవాక్యంబులు నె
మ్మనమున నిడి గోయజ్ఞము, లనూనవిధి నడపె నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 472

క. నీవును నవధానముతో, గోవుల మన్నింపు పాత్రకోటి కొసఁగు స
త్సేవితపుణ్యచరిత్రము, లావెరవునఁ బోల వెన్ని యైనఁ గుమారా. 473

క. అని యిట్లు గోవిశేషము, లనేకభంగులను బాండవాగ్రజునకు [2]శం
తనుసుతుఁడు సెప్పె నన విని మునివర యేభంగి వాక్యములు మఱి చెల్లెన్.

వ. అని యడుగుటయు. 475

శా. ధర్మాధర్మవిదూరనీతిపరవిద్వచ్చిత్తయోగీ జగ
న్నిర్మాణస్థితితంత్రసంహరణధూర్నిర్వాహరాగీ మహా
శర్మాపాదనపాదపద్మ సుతపస్స్వాధ్యాయసద్ధామనోం
తర్మ్యద్రాలతికాఫలత్వలసితా దాంతిస్ఫుటోద్భాసితా. 476

క. ప్రమదవిషాదాదిద్వం,ద్వమలాపిహితాంతరంగవాసా విశ్వా
గమవేద్యసముల్లాసా, శమరమ్యవిభాస నియమజనితవికాసా. 477

మాలిని. అకలుషహృదయాంతర్యాగసంసిద్ధమూర్తీ
వికృతిదశకషట్కస్వీకృతిప్రౌఢవర్తీ
సకృపలసదపాంగోత్సార్యమాణాశ్రితార్తీ
సకలనిగమచూడాచారురంగైకవర్తీ. 478

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబు నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

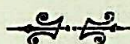
1 శీలత. 2 శాంతనవుండు.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

¹మహిమదానకగుణా
భూమోద్భాసి ²బహునామ పుణ్యస్తోమా
రామహృదయధామ విత
ర్కామేయవిభూతిసీమ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజునకు భీష్ముం డనుష్ఠేయంబులఁ జెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు గోవులమహానుభావం బువిని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితో ధర్మంబులు దేటపడ ననుగ్రహించుచుం బయిలోట చూపి నన్నుం గలిపికొని కృపకు భాజనంబుగాఁ జేయుటం జేసి కొంకక యింకను నడిగెదఁ దాత్పర్యంబున ననుష్ఠింప వలయునవి యెయ్యవి యెఱింగింపవే యనుటయు నతనితో నతండు. 2

సీ. విను నియమంబును వేదపాఠంబుఁ దద్ధరణంబు దమము నధ్యాపనంబు
నప్రతిగ్రహమును నాత్మీయకర్మనిష్ఠయు సకలేంద్రియజయము సత్య
నిరతియు శ్రుతదానపరతయు బ్రహ్మచర్యముఁ బితృశుశ్రూషణమును మాతృ
శుశ్రూషణము గురుశుశ్రూషణము ననుకంపయు గోవ్రతసంపదయును

ఆ. వత్స యాచరింపనలయునట్టివి యని, పలుకుటయును నానృపాలవరుఁడు
గోప్రదానవిధి యకుంఠితకృప నాకు, నెఱుఁగఁ జెప్పవే సమిద్ధబుద్ధి. 3

వ. అని యడిగినయక్కురుపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 4

ఆ. తనియ మేసి నీరుద్రావి మందకు వచ్చి, సౌఖ్యమెసఁగఁ బసులు శయన మొంది
యుండ నచట నియతి నుండి మాంధాతృండు, పరమభక్తినమరగురునిఁదలఁచి.

1 మహిత. 2 తననామ.

వ. ఇట్లు యడుగం గలవాఁడై కరంబులు మొగిచి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన నాపురుహూతపురోహితుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు నప్పుడమిఱేఁ డమ్మహాత్ము నిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యడిగిన నద్దేవగురుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె.

ఆ. పుణ్యదినమునందు భూసురానుజ్ఞతో, నుపవసించి గోవు లున్నమంద
కరిగి పరమనియతి నయ్యహోరాత్ర, మ్ముగ్గోష్ఠమున వసించి నిష్ఠతోడ. 7

వ. మఱునాఁడు. 8

ఆ. సంగవాభిధానసత్కాలమునఁ దన, యిచ్చుగోవుఁ బేర నెలమిఁ బిలిచి
యజుఁడు గరుణఁ జెప్పినట్టియవ్వాక్యర,త్నముఁ బఠించునది యుదాత్తచరిత.

ఆ. తల్లి గోవు వృషము దండ్రి గర్భప్రదే,శంబు దివము ధరణి సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ డగువిప్రు నర్చించి, పలుక వలయు నీగికలిమి దెలియ.

వ. తదనంతరంబ. 11

క. సౌరము లగుగోవులు మ,ద్ఘోరసకలకల్మషములఁ ద్రుంచును సౌమ్య
త్వాహాధంబులు శాశ్వత, సారోదారపద మిచ్చి సౌఖ్యముఁ జేస్తున్. 12

క. అని పలికి గోవు నిచ్చితి, ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి నవ్విప్రుకరం
బునఁ బోయ వలయుఁ దర్పణం, బని చెప్పుదు రజ్జలంబు నాదిమునీంద్రుల్. 13

క. విను శిష్యుఁడు వ్రతశీలుం, డనఘుఁడు శాంతుండు దాంతుఁ డక్రోధనుఁ డీ
వినుతప్రదానవిధికిని, జననాథవరేణ్య యెఱుఁగు సత్పాత్రంబుల్. 14

ఆ. ఇవ్విధమున గోవు నిచ్చిన యాతండు, చంద్రలోకవసనసౌఖ్య మొందు
నని సురేంద్రమంత్రి యమ్మహీపాలుతో, నాదరమున నిట్టు లనియెమఱియు.

ఉ. మానవుఁ డోపి యాశ్వయుజమాసము రెండవునష్టమిం దగం
బూని దినత్రయంబు పరిపూజితగోష్ఠతలంబునన్ వ్రతా
ధీనతఁ బెండ యన్నమును ధేనువుమూత్రముఁ బాలుఁ బానముం
గా నియతిన్ వసించి బహుకామ్యఫలంబులఁ బొందు భూవరా. 15

వ. అని చెప్పె నట్లు బృహస్పతి నిర్దేశించిన తెఱంగున మాంధాతృండు మహీసురులకు గోవుల నిచ్చి యుభయలోకంబులను వినుతుం డయి వెలింగె నవ్విధం బెఱింగి గోప్రదానపరు లైన భరతదిలీపభగీరథదాశరథిప్రభృతిభూపతులు పుణ్యలోకంబులు వడసిరి పాండవాగ్రజా నీవును దేవగురూపదిష్టంబు లయిన యివ్వాక్యంబులు భావగతంబులు సేసికొని గోవిషయవిధిజ్ఞుండ వై విప్రోత్తములకు నుత్తమగోప్రచయంబుల నిమ్మనిన నమ్మనుమండు దాతకుం బ్రీతిం బ్రణామంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె. 17

క. రేపకడ నీరుద్రావక, మేపు గొనక మున్న గోవు మిక్కిలి భక్తిన్
భూపాల యిచ్చునది ది,వ్యాపారసుఖంబుఁ బడయ నాత్మఁ దలఁచినన్. 18

క. మొదవులలో నెల్లఁ గపిల, మొదవు వరిష్ఠంబు రాజముఖ్య నియతిమై
నది విప్రున కిచ్చు టరయఁ, దుది దానంబులకు నఱకు దురితాటవులన్. 19

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు కపిలగోవున కీవిశేషం బెట్లు గలిగె నెఱింగింప
వే యనుటయు గాంగేయుం డతని కి ట్లనియె. 20

గోవులకుఁ గపిలత్వంబు సిద్ధించినప్రకారము.

సీ. దేవత లాఁకొని దేవతాజ్యేష్ఠునిఁ గానంగఁ బోవ నాకమలజన్ముఁ
డమృత మిచ్చిన మద మూరఁగాఁ ద్రావఁ దత్సురభిత్వసంపద సురభి పుట్టె
నది సౌరభేయుల నధిప యుత్పాదించె నొకయప్డు హిమగిరియుపరితల మ
లంకరించుచు నవి శంక యించుక లేక యున్నెడ వానిలో నొకటి లేఁగ

తే. చన్ను గుడువఁ దదాస్యనిష్యందమాన, మైనదుగ్ధఫేనము పవమాననిహతిఁ
దూలి తపముగ్రముగఁ జేయుశూలిమౌళిఁ, బడిన నద్దేవుఁ డధికకోపంబు గదుర.

క. చిచ్చుఱక న్నదరు లెగయ, విచ్చినఁ గపిలత్వ మొందె విబుధప్రకరం
బచ్చెరు వందుచుఁ గన్గొన, నచ్చెరువసౌరభేయు లమలచరిత్రా. 22

క. అవి బిట్టు బెదరఁ దక్కటి, యవియు నదరి బెదరె నిట్టు లగ్గోవులు వా
ఱె వెసను సోమునిపాలికి, నవనీశ్వర దాని నెఱిఁగి యజుఁ డేతెంచెన్. 23

సీ. ఏతెంచి సిభృతిమై నీశ్వరుచరణాంబుజములకు నెఱఁగి హస్తములు మొగిచి
యమృతసిక్తుఁడ వైతి వఖిలేశ గోవుల కెంగిలి లే దిందుఁ డెట్టు లమృత
మొసఁగు నట్టుల గోవు లొసఁగు దుగ్ధంబులఁ దద్వత్సపీతదుగ్ధంబు శుచియ
కాన కోపము దక్కి కరుణింపు మని యొక్కకమనీయవృషభంబుఁ గప్పమిచ్చె

తే. శివుఁడు ప్రియ మంది దానిఁ గేతువును వాహ
నంబుఁ గాఁ జేసి సకలజనంబు నెలమి
వృషభకేతనుఁ డనియును వృషభవాహ
నుం డనియుఁ బేర్కొనఁగ నొప్పి యుండె నధిప. 24

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయి గోసంచారం బెందునుం గలుగునట్లుగా ననుగ్రహించిన
నాసౌరభేయీసముదయంబు మగుడ నన్నగంబునకు వచ్చి విచ్చలవిడి వర్తింపం
జూచి తనచూపునం గపిల లయిన గోవులకుం దక్కిన వర్ణంబులగోవులకంటె
నుత్తమత్వంబు గలుగ వరం బిచ్చి విరించిని వీడ్కొలిపె నట్లు గావునం గపిల
గోప్రదానంబు గోదానకల్పంబున కంతకు నధికం బని చెప్పి. 25

క. ఈకపిలాఖ్యానము ను, శ్లోకము దీనిపఠనంబు శ్రుతముఁ గలిమలో
ద్రేకంబుఁ బాచి సుతుల న,నేకధనంబులను బెంపు నిచ్చు నరేంద్రా. 26

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములును సమ్మోదంబు నొంది భీష్మునకుం

బ్రణమిల్లి గోప్రదానంబులు విధిసంపన్నంబులుగాఁ జేయువారై మనంబులం
బూని రప్పితామహులం డప్పాండవాగ్రజు నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె. 27

సీ. సౌదాసుఁ డనఁగ నిక్ష్వాకుకులంబున జనియించె నాతఁడు మునివరేణ్యుఁ
డైన వసిష్ఠుని నాత్మపురోహితు వినతుఁడై యడిగెఁ బవిత్ర మెద్ది
యని దాని కాదర మతిశయిల్లఁగ నమ్మహాత్ముఁ డి ట్లనియెఁ బుణ్యాత్మ వినుము
గోవు పవిత్రంబు గోవు హవిర్జన్మభూమి గో వరయఁగా భూతములకు

తే. నెల్ల నాధారభూత మా నీడ్యవస్తు, వతులలక్ష్మికి మూల మత్యంతదురిత
జలనిధికి నోడ నిర్జరసద్మమునకు, ననఘ నిచ్చెన సురలకు మనికిపట్టు. 28

వ. అని చెప్పి మఱియును. 29

క. పదియును నూఱును వేయును, మొదవులు గలవారు దానములు గా నొకటిం
బదియింటి నూటి నిచ్చిన, నదియు నదియు నదియు నదృశమగు ఫలము నెడన్.

క. విను గోవులను బ్రభాతం,బునఁ దలఁచుట తద్గుణములు నొగడుట భక్తిం
గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము, లని యెఱిఁగించు జనములకు నాగమఫణితుల్.

ఆ. కిల్బిషంబు గోశకృన్మూత్రముల కేవ, వడుట సకలమాంసభక్షి కైన
ఘోరపాప మ్ముండ్రు గోమాంసభక్షణ, మబ్జసంభవాదు లైనసురలు. 32

క. జనములు దుస్స్వప్నంబులు, గని గోకీర్తనము సేయఁ గాఁ దద్దురితం
బునఁ బొరయరు గోమయయుత, వినుతాంబుస్నాన మతిపవిత్రం బనఘా. 33

చ. సురభులు సౌరభేయులును సుస్థితి నాకమ నుండుఁ గాత మేఁ
గరము వినీతి గోగణముఁ గన్గొను చుండెద నర్థి గోనమ
స్కారమును నన్ను నెప్డుఁ గనుఁ గావుత మం చెద గోవులం దల
తుదు బుధబోధితుల్ భయము దోఁచినచోటులఁ దప్పి శాంతికై. 34

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు నమ్మునీంద్రుం డానరేంద్రున కి ట్లనియె. 35

క. అరుణధవళ మేచకధూ, సరవర్ణాకలితగోవిషయదానంబుల్
ఖరకరసురపాగ్నిపవన, వరలోకసుఖముల నిచ్చు వసుధాధీశా. 36

క. విను తక్కినవర్ణంబులు, జనవర గంధర్వసిద్ధసాధ్యాదినివా
సనితాంతసౌఖ్యదము లగు, ననిమిష యోషిత్ప్రియత్వ మన్నియు నిచ్చున్.

క. ధేనుప్రమాణ యగుతిల, ధేనువునిచ్చిననరుండు దీప్తుం డగుఁ బు
ణ్యానూనలోకసంవా,సానందోన్నతిఁ జరించు నప్రతిహతుఁడై. 38

క. బహురూపవిశ్వరూపక, మహితసురూపత్వదివ్యమహిమ గలుగు గో
మహనీయమూర్తి మన్మతి, సహిత యగుం గాత మనుట సంపద లొసఁగున్.

క. అని ముని సెప్పిన సౌదా, సనరేంద్రుఁడు గోప్రదానసత్కార్యుం డై
యనితరసులభాన్వయసుఖ, జనకస్థానంబు వడసె జనసంస్తుత్యా. 40

క. అని గంగాపుత్త్రుఁడు గో, వినుతమహిమఁ దెలియఁ జెప్ప విని ధర్మసుతుం

డనఘచరిత్రా యిట్లుం,డును గోవులపెంపు నావృషం దగ మఱియున్. 41
వ. అమ్మహాత్మ్యం డమ్మహీపతితో గోవిశేషం బింకను విను మని యిట్లనియె. 42

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ దెలిపినగోప్రభావప్రకారము.

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిపాదపద్మంబులకు పృథభక్తి నెఱఁగి
[1]యతనినందనుఁడు సమంచితమతియును నవుశుకుం డెల్లవస్తువులకంటె
నధికతనుంబును యజ్ఞమూలంబును నగునది యెయ్యది యతులకరుణ
నా కెఱింగింపవే నావుడు నమ్మహితాత్ముఁ డివ్విధము మహానుభావ
తే. మనఘ యెందు నెక్కాలము నన్యవస్తు,వులకు లేదరయంగ గోవులకుఁదక్కఁ
బుణ్యతమతయు యాగవిభూతిమూల,కారణత్వంబు వానిక కాక కలవె. 43
క. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను, విను గోవులు పరమనియతి వేధ గొలువ నె
మ్మన మలర నతఁడు గనుఁగొని, ముదు వానికి లేనిశృంగములు గల్పించెన్. 44
వ. అట్లు గొమ్ము లొసంగి సురమునిలోకంబు నాలోకించి. 45
చ. పరమపవిత్రముల్ యజనభాజనముల్ దమ విన్నఁ జూచినన్
దురితచయంబులం దొలఁగఁ ద్రోవఁగ జాలుఁ బ్రదానకర్తకు
త్తరగతిలాభవైభవము తంగెటిజున్నగఁ జేయు గోవు లె
వ్వరు దగ వీనిఁ గొల్తు రనివారణఁ జొత్తురు వారు నాకమున్. 46
వ. అనియె గోవులపావనత్వంబు విశేషించి చెప్పెద వినుము. 47
సీ. అమలాత్మ గోవుమూత్రముఁ బాలు నేయిని బానార్హమగు పెంటతోన వరుస
[2]మూఁడుదినంబులు మునుద్రావిమఱిమూఁడుదినసంబులందు వాయువు భుజించి
యవలు నుగ్గుగ ధేనునివహంబుఁ ద్రొక్కించి వెలన నత్తెఱఁగునూకలన కాఁచి
నెలలుమూఁ డత్యంతనియతి నాహారంబు గొన బ్రహ్మహత్యఁ బోలినవి యైనఁ
తే. బాయుఁ బాపముల్ దివిజు లీపావనక్రి,యావిధానంబునన కాదెయసురగణము
గెలిచి రావులనేయి విప్రులకు నీగి, దాని ప్రేల్చుట ద్రావు[3]టుదాత్తతరము. 48
క. విమలాంబువుల నుపస్ప,ర్శము నిర్వర్తించి గోప్రచయమధ్యమునన్
దమయుతముగ గోమతిచి,త్తమున జపించిన శుచిత్వధన మొడఁగూడున్. 49
తే. అగ్నిసన్నిధి గోనిచయంబునడుమ, బ్రాహ్మణులపాల గోమతీపఠన మాచ
రించినను విన్నఁ గోర్కి సిద్ధించు గోవు, గడచినట్టిది లేదు జగత్త్రయమున. 50
క. అని యిట్లుపన్యసించిన, జనకవచనరచనఁ గల్గునార మఖిలముం
గని శుకుఁడు గోసమారా,ధనతత్పరచిత్తుఁ డయ్యె ధర్మతనూజా. 51
వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బ్రహ్మ విశ్వంబునకువిభుండు దదీయస్థానంబునకు
మీఁదు గోలోకం బని విందు నట్లు గాఁ గతం బేమి యనియడుగుటయు నాపగా

1 యతని నందనుఁడు నంచితమతియును నగు శుకుఁ డెల్ల పుణ్యవస్తువులకంటె. 2 మూఁ
డేసిదినములు; మూఁడేనిదినములు. 3 టుత్తారకములు.

తనయుం డతని నాదరభరితుం డగుచు నాలోకించి వినుము వివరించెద విశ్వక
ర్మ తపోనియతుం డయి యజ్ఞార్థంబును మోక్షార్థంబునుం గా నమృతమయ
మూర్తియుఁ గామరూపిణియు నగుసురభి యనుకన్యకం దనమనోవృత్తిం
గల్పించి మహాతేజోమయుం డగు నొక్కపురుషుని సృజియించిన దేదీప్య
మానుం డగునాతం డతిమనోహరాకృతి యగునయ్యతివం గనుంగొని కామ
మోహితుం డయి యార్తి నొందుటయు నఖిలలోకపావనుం డైనచతురాన
నుండు సన్నిహితుం డై మార్త్తోభవ యని పలికి యతనియార్తత్వం బుడిపి తన
పల్కు కారణంబుగా మార్తాండనామం బొసంగి యన్నారీరత్నంబు నిచ్చి యి
న్నెలంతకు నీకును జనియించిన యపత్యంబులు యాగాపవర్గార్థశ్రీరజనకంబు
లై మదీయలోకంబునకు నుపరిభాగంబున వర్తింప వరం బిచ్చితి ననియె న
ట్లొందినయయ్యిరువురకునుం బ్రభవించినసౌరభేయీకులం బాకమలాసనునిర్దే
శించినట్టి దై సురాసురప్రముఖనిఖిలజనంబులకు నమస్కార్యంబును సపర్యా
భాజనంబును నయి రాజిల్లు నని చెప్పి వెండియు. 52

క. అది కారణముగ గోవులు, దుది ముట్టినపెంపు గలిగి దురితహరగుణా
స్పద మయి తమ్ము సభక్తిక,హృదయు లగుచుఁ గొలుచువారికిష్టములొసఁగున్.

క. అని చెప్పినఁ బాండునృపతి, తనయుఁడు మార్తాండసురభిదాంపత్యమునఁ
మును పుట్టినప్రజ యెయ్యది, విన వలతు మహాత్మ చెప్పవే నా కనుడున్. 54

వ. భీష్ముం డి ట్లనియె. 55

తే. తపముపెంపున సురభి మార్తాండువలన
ధరణినాథ యేకాదశాత్మజులఁ బడసె
నిగమసంకీర్తనీయులు నిఖిలలోక
పతులు వారు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రకృతి సుమ్ము. 56

వ. వారల నేకాదశరుద్రులం గా నెఱుంగుము. 57

తరు. అనఘాత్మ యజపాదుఁడన నహిర్బుధ్న్యుఁ డనఁ గడు విలసిల్లి త్ర్యంబకుఁడీతఁ
డనఁగ వృషాకపి యన నొప్పి శంభుఁ డనుపేరిపెంపున నమరి కపాలి
యనఁగ రైవతుఁ డన నతులానుభావ మతిశయిల్లఁగ హరుఁ డన బహురూపుఁ
డనఁ గీర్తిఁ గని యుగ్రుఁ డన విశ్వరూపుఁ డనఁ బేర్చి యారుద్రు లర్చితులైరి.

వ. తదనంతరంబ సౌరభేయీప్రచయంబు ప్రభవించె నగ్గోకులంబువిశేషం బాక
ర్ణింపుము. 59

సీ. ఆననంబునను జిహ్వను శృంగముల బలవైరి రంధ్రంబుల మారుతుండు
గకుదంబునందు శ్రీకంఠుండు పదములయందు మరుద్గణ మనఘ కుక్షి
వహ్ని చన్నుల సరస్వతి పెంపఁ బంచితమున లక్ష్మియును గీర్తియును గ్రమమున
రుధిరంబునందుఁ జంద్రుఁడు హృదయంబున భగుఁ డను దేవత పాల వేధ

తే. వెంద్రుకలయం దనుష్ఠానవితతి ద్రోక,ధర్మ్మ డతులు సూర్యుండు చర్మమునఁ జ
పంబు సిద్ధి తేజము సంధిపట్ల సిద్ధు, లునికి గల దఱి గోవు నే మనఁగ వచ్చు.

వ. మఱియు నొక్కటి యక్కజం బగునది గోమహానుభావప్రకటం బయినయితి
హాసంబు సెప్పెద వినుము. 61

—సుమిత్రుం డనుమునిచేఁ బోషింపఁబడినగోవులప్రభావము.—

తే. త్రిశిఖరం బనుపేరిధాత్రీధరమును, పాంతమున రుద్రకల్పితం బైనకూల
హాభిధానకల్లోలిని శోభితోప, కంఠ మై యొప్పుఁ దత్తీరకాననమున. 62

వ. భృగువంశసంభవు లగుసంయమీశ్వరులు గొంద ఱాశ్రమంబులు గావించు
కొని తపఃపరు లై యుండుదు రందు సుమిత్రుం డను పేరం బరఁగి పరమాచార
భవ్యుం డగునొక్కభార్గవునకు నంగిరసుం డనునొక్కమహాద్విజుండు సఖ్యం
బునను సౌజన్యంబునను గోశర్కర యొసంగిన నమ్ముని తనగోవు నయ్యావష
ధి మేపి పోషించిన నది సుపుష్టయు సుసర్వయు సురూపయు నై యొక్కవృ
షభంబు పొందు నడసి గర్భిణి యై మిథునంబు నీనిన. 63

క. అమ్మిథునము బహుసంతానమ్మయ్యెం బెరిఁగి క్రమమునను గోనిచయం
బిమ్మెయిఁ బెక్కుసహస్రము, లమ్మునికిం గల్గె గోవు లతఁడును వానిన్. 64

తే. వేడ్కఁ జూచుచు నెప్పుడు వెనుకఁ దిరిగి
మేపు నీరును గలచోటి కోపి వెలిచి
పాలు గ్రేపులు గుడువ నప్రసుదుఁ డగుచుఁ
దాను గోస్తనఫేనంబు ద్రావి యుండు. 65

క. దాననచేసి యతనికిఁ, ఫేనపుఁ డనునామ మొసఁగెఁ బ్రియమున మునిన
మ్మానితుఁ డగుగౌతముఁ డి, ట్లానిర్మలబుద్ధి గోనమారాధకుఁ డై. 66

వ. వర్తిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు కామరూపిణు లగుగోవులు గొన్నికాంతాకా
రంబులు గై కొనికమనీయం బగుకాలన జలక్రీడలు సలుపుచుండఁ దోడిధేనువు
లచ్చట మెలంగి కనుంగొని మీ రెవ్వ రని మానుషభాషణంబుల నడిగిన
నయ్యంగనాజనంబులు. 67

తే. ఏము గోవుల మనవుడు నిట్టియద్భు, తానుభావంబు మీ కెట్టు లావహిల్లె
ననిన విని వానితోడ నయ్యతివ లిట్టు, లనిరి మా తెఱఁ గేర్పడ వినుఁడు మీరు.

వ. హవ్యకవ్యంబులకు నతిథిపూజనంబులకు నిజాహారంబులకు సద్ద్విజావలి సంతో
షింప నింపారుపాలు వారికిం గురియుదుము కృషిక్రియాసర్వనిర్వర్తనంబులకు
మాపుత్త్రులం బనుతు మాసుకృతంబులు నివ్విశేషంబులు గలిగె మాకును
గోలోకంబు సులభంబు మీ రానుకర్మంబులు సూచి యసూయ సేయుదురు
గావున. 69

క. క్రేపులు దోఁగా దుర్గతిఁ, బ్రాపింపఁగలార యుట్టి భావిచరితము
ద్దీపితబోధమునం గని, మీపై కృపఁ జెప్పవలసె మీకుం దెలియన్. 70

వ. అనుటయు నగ్గోవులు దీనాననలై. 71

క. గోవులకును గోవులు గతి, గావున మీ రరసి సుగతి గలుగు తెరువు మా
కేవిధి నైనను జెప్పుం, గా నలదే యనిన నట్ల కా కని వారల్. 72

తే. రంతిదేవుండు వేవత్సరములు సేయు
నధ్వరమునకుఁ బశువులై యరుగుఁ డతఁడు
విశసనము సేయఁ గోలోకవిభవ మొంద
గాంతు రని నెమ్మిఁ బల్కిన సంతసిల్లి. 73

సీ. అగ్గోవు లవ్విభు నధ్వరంబునకుఁ బో నుత్సహించుటయు నందొక్క గోవు
మనము సుమిత్రునిధన మాతఁ డనుమతి సేయక యెట్లు వోఁ జెల్లు ననిన
నాతనిఁ జంపుద మతఁడును గోలోకమున కేఁగుదెంచుఁ గా కని కడంగి
చని మునిఁ దేఱిచూడను జాల కంతంత నతిభీతిఁ గ్రమ్మఱి యరుగుటయును

తే. గొన్ని కపిలధేనువు లతిక్రూరచిత్త, లేము వధియించెదము మాకు నేమి మేలు
సేయువారలు నగ మీరు సెప్పుఁ డనిన, నన్నిమొదవులు నేకవాక్యత్వమొంది.

ఆ. సకలవర్ణధేనుసమితికి నెల్లను, గపిలగోవు శ్రేష్ఠ గాఁగఁ గపిల
నీగి గోశతంబు నిచ్చినయట్లుగా, వరము మీకు నిచ్చు వార మనియె. 75

వ. అనిన విని కరంబు ప్రియంబునం గామరూపిణులై నయగ్గోవులు రూపాంతరం
బులు గైకొని యాభృగువంశవర్యుపాలికిం బోయి యేము గోమాతలము
నీదగు గోసమారాధనంబునకు మెచ్చి వరం బిచ్చువారమై వచ్చితి మిష్టం
బెయ్యది యడుగు మనుటయు నమ్ముని యిప్పటియట్ల యెల్లప్పుడును గోవులవ
లన భక్తిస్నేహంబులు గలుగ నిం డనియె నమ్మాటకు నవి యట్ల యయ్యెడుఁ
గాక యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 76

క. ఈలోకం బేటికి మన, గోలోకంబునకు రమ్ము కులవర యనుడుం
జాలుదునే మద్గోర, త్నాలి విడిచి యందు రాక కని ముని వల్కెన్. 77

క. విని యాధేనువు లాతని, తను వాకసమునకు నెత్తి తమయోగబలం
బునఁ జైతన్యముఁ బాపి య,వనిమీఁదఁ గళేబరంబు వైచి రయమునన్. 78

క. కొమ్ములఁ గాళ్లం బిండిగఁ, గ్రుమ్మి నుగిడి పోయి పూన గ్రుచ్చినగతి మర్క
తమ్ముం బనిచినగోవుల, కమ్ముని తెలఁ గెల్లఁ జెప్పి హర్ష మొనర్చెన్. 79

వ. గోలోకంబునకు ముఖ్యలగు గోమాతలంతయు నెఱింగి తమకడకుం జనుదెంచి
నసుమిత్రు నాఁకరించి సుదతులై విహరించినగోవులు మొదలుగా సకలగోవుల
తెఱంగు నతని కెఱింగించి నీకు నిది మేల కాక యని పలికి యతనిం బ్రీతునిం

జేసి బ్రహ్మఘాతిక లయినయన్నిగోవులకును మీవంశం బశుచివదనం బయ్యెడు
మని శాపం బిచ్చిన నాధేనువులు రంతిదేవునికడకుం బోయి సుగతి వేఁడి తమ్ముం
బశువులం గా విశసింపు మని మానుషభాషణంబులం బ్రార్థించుటయు. 80

క. మిమ్ముఁ దెగఁ జూచి సద్గతి, కిమ్మెయిఁ బోవంగ నేర్తు నే నని వినయా
ర్ద్రిమ్ముగ మ్రొక్కుచుఁ బలికిన, నమ్మానవపతికి నిట్టు లను నగ్గోవుల్. 81

క. జ్ఞానుల యీపని కై నినుఁ, గానఁగఁ బుత్తెంచి రట్లు గావున సుమనో
మానితగతి నీకును నగు, భానునిభా నీయశంబుఁ బరఁగు జగములన్. 82

క. నావుడు మీలోపల నొక, గోవై నను మోహవశతఁ గూరుటయు మఖం
బావేళఁ బరిసమాప్తము, గా పలుయును వినుఁడు సమయకల్పన దెలియన్. 83

క. అని యవ్విభుండు పలికిన, విని గోవులు సమ్మతింప విశసించుచు వే
ల్చె నతఁడు యజ్ఞానలమున, ననేకగోచయములం [1]గ్రమాకలనమునన్. 84

క. ఒకనాఁడు గో వొకటి లేఁగకుఁ జన్నిచ్చుచును దానిఁ గనుఁగొని నీ విం
కకటా యెక్కుడఁ జేరెద, వకృపులు వచ్చెదరు చంప నని పల్కుటయున్. 85

—గోవులు రంతిదేవుయజ్ఞపశువు లై గోలోకంబునకుఁ బోవుట.—

వ. మహానుభావుండు గావున నప్పలుకులు విని రంతిదేవుం డయ్యాగంబు సుప్ర
యోగంబుగా సమాప్తంబు గావించెఁ గొన్ని గోవులు కడమపడి పుశమిన ని
లిచె నధ్వరోపయోగంబు పడసిన గోగణంబులు గోలోకంబునకుం బ్రమోదం
బునం బోయెఁ దదీయచర్మాస్థిశ్రేణులు దటంబులై తనరం బ్రభూతరక్తమేదశ్శ
్లేదంబు లేఱై పాఱి చర్మణ్వతి యనుపేరం బరఁగె నారంతిదేవభూపతియును
యజ్ఞసమృద్ధుండై వృద్ధశ్రవునితోడిసఖ్యంబునం బొలిచి యక్షయనాకంబున
సుశ్లోకుండై యుండె ఫేనపాఖ్యుండును గోలోకంబున శాశ్వతుండై వసించె
నని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 86

సీ. మానవనాథ యీఫేనపాఖ్యానంబు బదరికాశ్రమమున బాదరాయ
ణుఁడు ప్రీతి నారాయణునకుఁ జెప్పిన నమ్మహాత్ముఁడు గోయజనార్థి యగుచు
నిది గొనియాడంగ [2]విదితమై జగమునఁ బరఁగెఁ బుణ్యతమంబు పావనంబు
దీనిఁ బఠించిన వీనుల నించిన దురితవర్గంబులఁ బొరయ వలదు
తే. పూరునృపకులభూషణ పూతచరిత, నీవు నతిభక్తి గలుగుము గోవులందుఁ
బరమనియతి నీతంత్రంబు పఠనవిధియు, నేతదాకర్ణనంబును నెపుడుఁ జలుపు.

క. అనిన విని యట్ల చేసెద, ననఘా గోమహిమ యిట్టు లాకర్ణింపం
గనియును దనివి సనదు నా, మన మింకను జెప్పు నీవిమలవాక్యములన్. 88

క. అని ధర్మతనయుఁ డడిగిన, ననయంబుఁ బ్రియంబుఁ బొంది యమరనదీనం
దనుఁ డి ట్లను సత్యవతీ, తనయునివాక్యములు సెప్పెదను వినుము నృపా. 89

ఆ. గోవిశేష మర్థి నీవు న న్నడిగిన, యట్ల శుకుఁడు దండ్రి నడిగె దాని

1 గ్రియాక్రమయుక్తిఁ. 2 వెసక మై.

కాత్మఁ బ్రియముఁ బొంది యామహాసంయమి, యాసుబుద్ధి కిట్టు లనియె నధిప.
సీ. స్థావరజంగమాత్మక మైనభూతజాలంబు సుస్థితి గోగణంబునాశ్ర
యమునన తత్సంభవమును గోవులయంద యవి మూలసంతాన మజున కట్లుఁ
గాక సిద్ధులసాధ్యగణములమాత లి ట్లగుట యెఱింగినయతఁడు బ్రహ్మ
లోకగోలోకాది[1]లోకాంతరములకుఁ దనయింటి కరుగుచందమున నరుగుఁ
తే. బరమగతిఁ గోరువారలు పాదముష్టి, యష్టివాక్చిత్తముల గోవు నభిభవింప
కుండ వలయు నివ్విద్యఁ బద్మోద్భవుండు, సెప్పె నది యాత్మపావన శిష్టసేవ్య.
క. పావన మని శ్రుతి సెప్పిన, యేవస్తువు నాశ్రయించి యెక్కుడయిరి భూ
తావలులకు సుర లట్టిది, గోవు దదీయ మగు మహిమ కుర్విం గుఱి గలదే. 92
క. వీణా కాహళ వేణు,క్వాణ ప్రతిమములు ధేనువర్గధ్వను ల
క్షీణసుకృతంబు నిర్మల,వాణి తదాకర్ణనంబు వర్ణనవిధమున్. 93
క. క్షీరము దధియును ఘృతము సు,ధారూపము లగుట దేవతాప్రీణనయ
జ్ఞారంభంబులు విమలా,చారా గోదోహనైకసాధ్యము లయ్యెన్. 94
ఆ. శ్రుతులు నౌపనిషదసూక్తులు గోస్వరూ,పంబు లని సరోజభవుఁడు సెప్పె
ధర్మపరత పరమతపము సుహాధ్వర, మనఁగఁ బరఁగు గోసమర్చనంబు. 95
క. ఈవాక్యంబులు భూదే,వావలిసన్నిధిఁ బఠించునాతఁడు పుణ్యుం
డై వెలయు విన్నవారలు, పావనగుణ తత్క్షణంబ పాతు రఘములన్. 96
తే. గోఘృతంబు ప్రాశించియు గోకరీష
సువిహితస్నానుఁ డయ్యు భూదివిజుఁ డధిక
భక్తి నిత్యంబు గోమతీపఠన మాచ
రించియును గల్మషముల నిర్జించు ననఘ. 97
చ. అనిమిషులుం మహామునులు నయ్యయిపెంపులు గోమతిం బఠిం
చినసుకృతంబునం గనిరి శ్రీయును శత్రుజయంబుఁ జేత్మయుం
దనయసమృద్ధియుం గలుగుఁ దత్పఠనంబున బంధుకోటిబం
ధనమునఁ బాయు మార్గమునఁ దప్పు మృగార్తియుఁ జోరబాధయున్. 98
వ. అనిన విని యమ్మునిపతికి శుకుం డి ట్లనియె. 99

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ జెప్పినకపిలగోమహానుభావము.

క. తమజాతికిఁ దగుకర్మ,క్షమతలు లేకున్నయట్టిజనములు గపిలా
సమధికపూజనతద్దా,నము లొనరింతు రవి [2]వాచు నాదురితములన్. 100
సీ. అనుటయు సందియం బదియేల కపిలఁ బూజించినఁ బ్రీతి నిచ్చినను జెడని
యఘములుఁ గల్గునే యనియెఁ బరాశరతనయుఁ డవ్వాక్యంబు విని తదీయ
తనయుండు గపిల కంతటిపెంపు రాఁ గతం బేమి నావుడు నమ్మునీశ్వరుండు

1 లోకోత్తరములకు. 2 వాపు.

వినుమని యిట్లను ననిమిషసంఘుంబు నొకకారణమునఁ బావకుఁడు మొఱఁగి
ఆ. యరిగి తనదుగుప్తి యర్థించి గోవుల, నాశ్రయించె నవియు నగ్నిగోప
నంబు సేసె నవ్విధంబున శిఖి యున్కి, సుర లెఱింగి [1]రెల్లచోటు నరసి. 101
వ. ఎఱింగి కూడుకొని గోవులకడకు వచ్చి వానితో నగ్ని దాఁచుట యఖిలజగ
జ్జనంబులకు నహితంబు సేయుట గాదె చూప కుండుట దగ దని పలుకుటయుఁ
బయిఁలోడి గోవు లప్పావకుం జూపిన నానుపర్వులు సంతోషించి వానికి వరం
బీ వలయు నని యవ్వాయుసఖుం బ్రార్థించిన నతండు దా నగ్గోవులయందు
డాఁగి యుండ నవి కపిలచ్ఛాయం బ్రాపించి యునికిం గనుంగొని గోవుల
కెల్లను గపిల యెక్కుడగుటయుం దదీయారాధనంబునుం దద్దానంబునుం
బుణ్యతమంబులై దురితంబుల దమియించి యుత్తమలోకంబుల నిచ్చుటయు
నరంబులుగా నిచ్చె నని చెప్పి వెండియు. 102
తే. కపిల యిచ్చినవానినకాదు నిజము, కొన్నవానిని బుణ్యాత్ముఁడుగఁ జేయు
నీవుఁ గపిలానమర్చనానిరతమాన,సుండ వగు టెంతయును మేలు సువ్రతాత్మ.
వ. అని చెప్పుటయు నప్పరమమునీశ్వరుతో నమ్మునికుమారవరుండు గపిలాలక్షణం
బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 104
తే. కర్ణశృంగాక్షిఖురనాసికాపుటములు
గపిలములు గుత్తుకయును ముష్కములు గవిల
[2]పట్టు లొండు నెం దేనొకపట్టు కపిల
మైనఁ గపిలాత్వగుణమున కదియ చాలు. 105
క. మే నెల్లఁ గపిల మైనను, దానిం జెప్పంగ నేల తగదు కపిలల్
మానితగుణ పిదికి గుడువఁ, గా [3]నేబలి కైనఁ గాక కట్టఁ బెఱికకున్. 106
ఆ. కాలఁ గేలఁ గోలఁ గపిల దండించిన, నరకవాసమునకు నరుగనలయుఁ
బూరి నీరు లెస్స యారసి యగ్గోవు, సత్కరింప సుగతి సంభవించు. 107
క. అనఘ కపిలాప్రదానం,బునకు ఫలం బిట్టి దనఁగఁ బోలునె కమలా
సనుఁడు మహానందప్రద, మని వెఱచుచుఁ జెప్పె దాని నట యే మందున్.
వ. అని వెండియు. 109
క. వసుధామరగాయత్రీ, వసంతములు సత్యగోసువర్ణంబులు నే
కసముద్భవంబు లని తా,పసవర్యులచేత విందుఁ బావనచరితా. 110
క. కావున భూమియుఁ గనకము, గోవును దానార్హవస్తుకోటికి నెల్లన్
ధీవినుతా యెక్కుడగుట, నీవిమలోదాత్తబుద్ధి నెలవుకొలుపుమీ. 111
క. అని మునిపతి సెప్పినఁ ద,త్తనయుఁడు ప్రియ మందె ననుడు ధర్మసుతుం డే
విని యుండుదు సిరి గోమయ,మున నుండుట దాని కెద్ది మూల మగునొకో.

1 శల్లచోట్ల. 2 పట్టు లెందు లేకయుఁ దోఁకపట్టు. 3 నేపనికైనఁగాఁడి గట్టంబెఱికకన్.

—:o:— గోశ్రీసంవాదము. —:o:—

వ. అనుటయు గాంగేయుండు గోశ్రీసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మయ్యర్థంబు
దేటపడు నని పలికి యిట్లనియె. 113

సీ. సిరి ధేనువులలోని కరిగిన నెవ్వతవని యవి యడిగిన నమ్మహాత్మ
శ్రీ నేను మీలో వసింపఁగా వచ్చితి ననవుడుఁ జంచల వైననిన్ను
నొల్లము మాలోన నునుపఁగా ననియె నగ్గోవులు దాని కద్దేవి వగచి
యేను బాసిన సర్వదానవకులముఁ గీడ్పడియెఁ బొందినసురల్ ప్రభుతనొంది

తే. రేను వచ్చుట గోరి కాదే తపంబు, లాచరింతురు నన్నిట్లు లభిభవించు
టుచితమె మీ కన్నసద్గుణ మొల్లమనుట, యభిభవమె నీకుఁబోలినయచటికరుగు.

క. అని గోవును వలికిన సిరి, విని మీచే నిట్లు పరిభవింపఁగఁబడి యేఁ
జనిన నను నెవ్వరును గైకొనరు శరణ మగుఁడు వేఁడికొనియెద మిమ్మున్.

తే. మీసమీపమునం దున్కి మేలు దాని, నిండు నా కని [1]నడిగిన నెంతయేని
నాదరంబున నగ్గోవు లంతనట్టుఁ,గూడి యిట్లను లక్ష్మికిఁ గురువరేణ్య. 116

క. మామూత్రపురీషంబులు, భామా వేదంబు లెఱుఁగు పావనములు నీ
వీమేలివస్తువులు ప్రియ,[2]ధామము లై యుండు మింపు దలకొన మాకున్. 117

తే. అనుటయును సిరి నాదుపుణ్యమునఁ జేసి
కంటిఁ బడయంగ మీయనుగ్రహము ననుచు
నట్లు వసియించె నిది గోమయప్రభావ
మూల మిట్టిది గోవునమోఘమహిమ. 118

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 119

ఆ. సురభి దపము సేయ సరసిజాసనుఁడు ప్రత్యక్షుఁ డై మనోరథంబు సెప్పు
మిచ్చుకౌతుకమున వచ్చితి ననవుడు, నిట్టు లనియె నది మహీశవర్య. 120

క. మీ రిట్లు ప్రసన్నమతిఁ, గారవమున వచ్చినంతకంటెను మే లేఁ
గోరంగ వలయునట్టిది, కారుణికప్రథనుగణ్య కలదే నాకున్. 121

వ. అనిన నత్యంతసంతుష్టస్వాంతుం డై సురజ్యేష్ఠుండు సురభిం జూచి సురలో
కాదిదివ్యలోకంబుల కెల్లను గోలోకంబు మీఁదు గా వరం బిత్తుం గాక యని
తలంచి యవ్విశేషంబు మున్న తనవలన సిద్ధం బగుట సంస్మృతిగోచరం
బగుటయు. 122

తే. గోవులకు మేలు సేయంగఁ గోరు నాదు,చిత్తమున మద్వరంబున సిద్ధ మైన
తెఱఁగ యొలసె దైవిక మయిదీని పెంప,యానహించెద నని యిచ్చె నవ్వరంబు.

క. వనరుహసంభవుఁ డత్తెఱఁ,గునఁ దనలోకంబుకంటె గోలోకము స
జ్జనవినుతచరిత మీఁదై, యునికి వెలుఁగఁ జేసె నది మహోజ్జ్వల మయ్యెన్

వ. అని చెప్పి. 125

1 యాడిన నెంతయేని. 2 ధామములుగ నుండు.

క. గోవిషయవాక్యపఠన, శ్రావణసంశ్రవణములు ధరావర యాయు
శ్శ్రీవిభవకీర్తిసుగతిన, మావహములు దత్పరుండ వగు మిక్కుటిలన్. 126

వ. అనినవిని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో మహాత్మా గోవులమాహాత్మ్యంబు
దేటపడం బెక్కుభంగులం జెప్పి నన్నుం గృతార్థుం జేసితి సర్వయజ్ఞంబులం
దును దాతవ్యం బత్యంతంబు సువర్ణం బని విందు వేదంబులు సువర్ణదక్షిణేతి
వై యని చెప్పెడు భూమియు గోవులుం గాంచనంబును నీవిషయంబు లైనదా
నంబులు నుత్తమంబు లని వేదవ్యాసువచనంబులకలిమి నీవ చెప్పితి సువర్ణ
విశేషంబు విన నలతుం జెప్పవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 127

—భీష్ముండు ధర్మజునకు సువర్ణదానమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.—

సీ. శంతనునృపతి లోకాంతరగతుం డైన విను తదీయశ్రాద్ధవిధి యొనర్పం
బూని గంగాద్వారమున కేఁగి మాతల్లి గంగ సాహాయ్యంబు గారవమున
నాచరింపంగఁ గ్రియాకలాపం బెల్ల నడపఁ బిండప్రదానంబునమయ
మగుటయు దర్భవిన్యాస మొనర్ప నం దంగుళీయకకంకణాంగదములఁ

ఆ. గాంత మైనయొక్కకరము వొడమి యది, చేయి సాచుటయును జిత్త మద్భు
తంబుఁ బొంద దానిఁ దప్పకచూచి య, య్యద్భుతపుబాహు వగుట నాత్మ నెఱిఁగి.

క. జనకుఁడు వేడుకఁ జేసాఁ, చినయంతన సంతసిల్లి చేతం బిండం
బనుమానింపక యేఁ బెట్టిన శాస్త్రవిధానగతి ఘటింపమి వచ్చున్. 129

తే. పితృకరంబునఁ బిండంబు పెట్టు మనదు
శాస్త్ర మంచిత మగుకుశాస్తరణమునన
పెట్టఁ జెప్పు నట్లగుట నేఁ బెట్టఁ జేత
నని మనంబునఁ దలఁచి వంచనము సేసి. 130

క. అమలం బగుకుశసంస్తరణమునం బిండంబు వెట్టినం దోఁచినహ
స్తమదృశ్యమయ్యె మత్పితృ, నమితి ముదము మోములం దెసఁగఁ బొడసూపెన్.

క. పొడసూపి ధర్మమార్గం, బెడపక నీ విట్లు పిండ మిడుటకు హర్షం
బడరినఁ జనుదెంచితి మెక్కుడుతృప్తిం బొందితిమి ప్రగుణ్యచరిత్రా. 132

వ. అని పలికి వెండియు. 133

క. భూమికి గోవులకును నై, హేమ మిడుట యస్మదీయహితమును దేవ
స్తోమప్రియమును బావన, తామహనీయంబుఁ జుమ్ము ధర్మవిధిజ్ఞా. 134

క. పావనము సువర్ణము వం, శావలికిం దనకు నిర్మలాత్మత నిచ్చుం
నీ వది యెఱిఁగి సకలయజ్ఞావసరములను సువర్ణయాజివ యగుమీ. 135

క. అని చెప్పి చనిన నావగు, మనము [1]సువర్ణప్రదానమహిమ కెలయఁ ద
ద్వినుతానుష్ఠానపరత్వనిరూఢుఁడ నైతి నేను ధర్మతనూజా. 136

వ. అని పలికి యాభూవల్లభునితో భీష్ముండు వెండియు నిట్లను నిది యేను గనినది

---

1 సువర్ణప్రధాన మహిమ కెలయ న, ద్వినుతా.

సువర్ణదానంబుమహిమ మఱియును వినినదియునుం గల దాకర్ణింపుము. 137

సీ. పరశురాముఁడు గిన్క నిరువదియొక్కమా ఱదయుఁడై రాజుల వెదకి వెదకి
వధియించి కృప పుట్టి వాజిమేధంబు ప్రాయశ్చిత్తముగఁ జేసి యంతఁ దనివి
ననక వసిష్ఠాదిమునివరేణ్యులఁ గూర్చి కల్మషపంకంబు గడిగి పురుషు
నత్యంతవిమలుఁ జేయంగ నెయ్యది యోపు ననిన వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె నతని

ఆ. కనఘ విను సువర్ణ మగ్నిమయంబు దేవతలు నగ్నిమయత నతిశయిల్లు
వారు గావునను సువర్ణదానంబు దేవతల నీగియట్ల శ్రుతులు సెప్పు. 138

క. కావున సువర్ణ మసదృశ, పావనతాస్పదము దాని భక్తిమెయిన్ వి
ప్రావలి కిచ్చిన యతనికిఁ, బావనతం గొఱఁత గలదె పావనమూర్తీ. 139

వసిష్ఠుండు పరశురామునకుఁ జెప్పినసువర్ణమహిమము.

వ. ఏను బ్రహ్మముఖంబున వినినది సువర్ణవిషయం బైనవిశేషం బొక్కటి యెఱిం
గించెద నవహితుండ వై విను మని పలికి యమ్మునిపతి యమ్మహాత్మున కిట్లనియె.

క. గిరిజయు గిరీశుఁడును నొం, డొరువులకై తప మొనర్చి యొకళులు లోకశ్లన్
బెరయం బడసి పరమసుఖభరితాత్మకు లైరి జగము ప్రమదం బందన్. 141

వ. కొండొకకాలంబునకు నయ్యాదిమగృహస్థుని తేజం బాపరమగృహిణీనిమిత్తం
బుగా రేతోధాతురూపంబునం బ్రస్కన్నం బై యమ్మహేశ్వరుమానసవృత్తిం
జేసి యగ్నియందు నిలిచి యుండ నత్తఱిం దారకుం డనునొక్కరక్కసుచేతం
బెక్కువిధంబులబాధలంబడి యనిమిషులును మునులును గమలయోనిం గానం
జని యద్దానవుండు దమ్ముం బఱిచినపాటెల్ల నెఱింగించిన నద్దేవుండువారితో
దీని నెఱింగి యేను మున్న మీకు శోభనం బయ్యెడు తెఱంగు సమకట్టినవాఁడ
ఁగా రగ్ని నాశ్రయించి మాకు శుభంబు సేయ వలయునని సంప్రార్థనంబు సేయు
నది యతండు కర్తవ్యం బెఱుంగు నరుగుం డని నియోగించిన సంతోషించి
యట్లచేసెద మని యవ్విధాత వీడ్కొని వార లగ్నికడకుం బోవ నుత్సహించి.

సీ. ఆతనియున్నెడ యారసికొని చను నప్పు డాతండు నిద్రాతిశయము
నూని ప్రచ్ఛన్నుఁ డై యుండుట వారలు గానక యున్నంతఁ గప్ప యొకటి
యగ్ని పాతాళంబునం దున్కి యెఱిఁగింప నప్పావకుఁడు డాఁగి పిప్పలమున
కేఁగెడునెడ శాప మిచ్చె జిహ్వాస్ఫూర్తి లేక రసాలివివేక మెడలి

తే. యుండెడుమ కప్ప లని బొక్క లెండ నెండి
చచ్చియును నీరు వచ్చినఁ జావు బొంకు
సేసి యెలుఁగులు సెలఁగఁగఁ జెలఁగ వరము
వారు గప్పల కిచ్చి రవార్యతేజ. 143

వ. ఇవ్విధంబున విబుధులు మునులు నమ్మండూకంబుమఱుకువ యుడిపి మఱియును.

క. అనలుని నన్వేషింపఁగ, వనగజ మొక్కండు రావివలను చతురతం

గను గీటి చూప వా ర,స్వనస్పతిం జేరఁ జనఁగ వారనియులుకన్. 145

వ. అయ్యగ్ని దేవుండు గజంబులకు జిహ్వ దిరుగంబడ శపించుచు శమీగర్భనివాసి యయ్యె నది మొదలుగా నగ్నికి శమీగర్భంబునం దుత్పత్తి గలిగె నద్దివిజులును దాపసులును గజంబులు ప్రతీపజిహ్వంబు లయ్యును సర్వరసజ్ఞానంబు గలిగి మాననీయంబు లగువరంబులం జేసి రాజితంబు లగునట్లుగా ననుగ్రహించి యగ్గజంబువిషాదంబు మాన్చి రంత నొక్క శుకం బెఱింగింప శమీగర్భంబున నగ్నియునికి యెఱింగి యందఱుం గ్రందుకొనం గడువేగంబునం బొదివిరొనిన నిదుర సెడుటకుం గోపించి. 146

ఆ. జిహ్వ నురలఁబడఁగఁ జిలుకల నగ్ని శ,పించె సురలు సెవుల కించునట్టి పలుకు వాని కొసఁగి చిలుక నానందింపఁ, జేసి యాకృశానుఁ జేరఁ జనిన.

వ. అతండు వారి నాలోకించి మీవచ్చినకార్యం బేమి యని యడిగిన వారుఁ దారకదైత్యు చేయుబాధ లెఱింగించి వాఁ డేమియుపాయంబునం దెగటాఱు నత్తెఱం గాపాదింపు మని నిన్నుం బ్రార్థింప వచ్చితి మని పలికి వెండియు. 148

క. మాకుం గుశలము గోరుము, నీకును మే లివ్విధంబు నీదుమహిమ యీ లోకంబు లెల్ల మనములఁ, జేకొని కీర్తించునట్లు సేయుము కరుణన్. 149

సీ. అనినఁ బ్రసన్నత నట్టులు సేసెద నూఱడుం డని వారి నూఱడించి తనయందు నెలుఁగుశంభునివీర్య మిడియె గంగాగర్భరూపంబు గాఁగ నాతఁడది యతిపరివృద్ధ మగుటయు ధరియింప నోర్వక నిర్ఝరపర్వతంబు తటమున శరవణస్థంబుగా గంగ యుత్సృష్ట మొనర్ప నాశిఖరి సతరు

తే. వల్లరీగుల్మకముగ సువర్ణమయత, వెలుఁగ బాలుఁ డై వెలిఁగె నవ్వీరగర్భ మచ్చటికివచ్చి కృత్తికలార్వురును మ,దీయపుత్త్రకుఁ డనుచు నెత్తికొని రనఘ.

వ. ఇత్తెఱంగున నొక్కట నెత్తికొనుటయు నక్కుమారుండును షణ్ముఖుండై యొక్కపెట్ట సకలకృత్తికాస్తన్యపానం బాచరించె న ట్లగ్నిసంభవ గాంగేయ కార్తికేయత్వంబు లొందినయయ్యిందుమౌళి తేజంబు పసంపడి బ్రహ్మాదిదేవతలు పూజింప దేవసేనాధిపతిత్వంబునం బేర్చి యర్చిర్మహిత యయిన మహాశక్తిం దారకుం బరిమార్చి బృందారకమునిబృందంబుల కానందం బొనర్చె ననియి ట్లప్పరమముని పరశురామునకుం జెప్పి పురహారుం డగు నప్పురుషుండు హిరణ్మయుం డగుటయు నద్దేవదేవుండు దాన తనూభవుండై తోఁచుటయుం దథావిధ రేతోధారణంబున వహ్ని హిరణ్యాత్మక రేతోమూర్తి యై హిరణ్యరేతుం డనం జనుటయు నతండు తద్రేతఃకలనంబునం దన్మయుం డగుటం జేసి పురహరునకు వహ్ని రేతుం డను నభిధానంబు గలుగుటయుం దేటపఱచి యవ్విధంబున రూపవంతం బై నదిగావున సువర్ణంబు జాతరూపనామకం బై పరఁగుటయు నెఱింగించి. 151

క మహితాత్మక యేతాదృశ, మహిమంబు సువర్ణ మది సమంచిత తేజో

మహనీయము తద్దానము, మహత్త్వ మాశివుఁడ యెఱుఁగు మాకుం జూడన్.

వ. అవ్విశేషంబున నశేషకల్మషంబులం బాసి నరుండు విధూమత్వంబున వెలుం గుశుచియునుంబోలె శుచిత్వసంపద సొంపారం బెంపారు నని యుపదేశించె నవ్వసిష్ఠమునివరువచనంబు లూఁది యనుందాదరవర్ణనీయుం డై సువర్ణదాన పరంపర లాచరించి. 153

క. ఆరాముండు శుచిత్వ, శ్రీరాజితుఁ డయ్యె నట్లు సేయుము నీవుం
గౌరవముఖ్యా యది భవ,పారావారఘనయానపాత్రము సుమ్మీ. 154

క. అని యనిమిషతటినీప్రియ,తనయుఁడు సెప్పుటయు ధర్మతనయుఁడు హృదయం
బునఁ బ్రమదము నిండార న,తనితో నతిభక్తివినయధామం బగుచున్. 155

వ. పితృయజ్ఞప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నక్కురునరుఁ డన్నరనాథున కి ట్లనియె. 156

క. పితృపూజ సముగ్ర్యము దై,వతపూజనమునకు మనుజవల్లభ పితృదే
వతలఁ గొనియాడుదురు దే,వత లాదిగఁ గల్గు నెల్ల వారును భక్తిన్. 157

వ. విశేషించి మనుష్యులకుఁ బితృసమారాధనంబు సర్వశుభసాధనంబు. 158

-భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బితృపూజావిధానం బెఱింగించుట.-

క. అమవస నమవసఁ బితృయ,జ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదానసహితముగా భ
క్తిమెయిం జేయునతఁడు ని,త్యముఁ జేసినవాఁడ యగు సమంచితచరితా. 159

వ. పితృయజ్ఞంబునకుఁ దిథివిశేషంబు సెప్పెద. 160

సీ. పాడ్యమిఁ బితృయజ్ఞపరుఁ డైనఁ జారుకాంతాపతి విదియఁ గాంతలకుఁ దండ్రి
తదియను జవితిని దా [1]వాజిధనకుండు పశుభాగి పంచమి బహుసుతుండు
షష్ఠి [2]భానాత్ముండు సప్తమిఁ గృషిభాగి యష్టమి వాణిజ్య పుష్టుఁ [3]డు వసు
గజధర్మవిష్ణుచిత్తజతిథులం దేకశఫజంతువులును గోచయముఁ గుప్య
తే. ములును దగ బ్రహ్మవర్చస్విపుత్రకులును
ధనము గలవాఁడు విను చతుర్దశి రణైక
భాగి పున్నమ నమవస భవ్యసర్వ
కామ్యఫలభాగి యగుఁ జువ్వె కౌరవేంద్ర. 161

క. అపరం బగుపక్షంబును, నపరాహ్ణము మేలు పితృసమర్చనమున కా
ద్యపుఁదిథి దశమ చతుర్దశి, నృపవర యప్పక్షమునను నింద్యతఁ బొరయున్.

క. అనిన విని ధర్మసూనుం, డనఘా యెద్దానఁ బితృసమర్చన మొనరిం
చిన నధికఫలం బగు న,వ్వినుతద్రవ్యములఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 163

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డతని కి ట్లనియె. 164

1 వందిజనకుండు. 2 హీనాత్ముండు. 3 దురగ, ధర్మశివార్కచిత్తజతిథు.

క. తిలపాయసఘృతములు పితృకలనములకు నుత్తమములు గవ్యంబు మహా
ఫల మెద్ది యైన మత్స్యం, బులు మాంసము విహితవిధిఁ బ్రభూతఫలంబుల్.

తే. గొఱియనంజుడు ఖడ్గంబునెఱచి గండ, మృగమునందలిపలలంబు మేకమాంస
మొక్కఁ డొకటికి ఫలమున నెక్కుడండ్రు, పితృసమర్చనవిదు లైనపెద్ద లధిప.

వ. నక్షత్రవిశేషం బాకర్ణింపుము. 167

సీ. [1]కార్తెఁ బైతృక మగుకర్మ మొనర్ప నిశ్శత్రుత రోహిణిఁ బుత్రలబ్ధి
శశితారకమున నోజఃప్రాప్తి యార్ద్రఁ గ్రూరపువర్తనము పునర్వసువునందుఁ
గృషిఫలోదయ మనిమిషగురుతార సుపుష్టి యాశ్లేష నుత్కృష్టవీర
తనుజలాభము మఖఁ దనకులమున పెంపు పుబ్బ సౌభాగ్యవిస్ఫూర్తిసిద్ధి

తే. యర్యమునితారఁ బెక్కపత్యములపుట్టు, హస్తమునఁ గర్మసఫలత యవులతార
సుందరాకారయుతు లగుసుతులకనుట, యనిలతార వాణిజ్యవర్ధనము గలుగు.

సీ. వినుము విశాఖ సత్తనయబహుత్వ మ
నూరాధ రాజాధికార మైంద్ర
మునఁ బ్రభుత్వము పెంపు మూలఁ బూర్వాషాఢ
నారోగ్యమును నుత్తమాతిశయము
నుత్తరాషాఢ శోకోదయరహితత్వ
మభిజిత్తునందు విద్యాభియుక్తి
శ్రవణకాలమునఁ బరమగతిసిద్ధి ధ
నిష్ఠ రాజ్యము జలనిధిపతార

తే. మొదలుగాఁ దారకంబులు మూఁట నగన
కార్యఫలములు సహజానికములు గోవు
లవుల మూఁటను గుప్య[2]వృద్ధ్యైశ్వకాయు
వులు శుచిశ్రాద్ధకర్తకుఁ గలుగు నధిప. 169

వ. అనిన నప్పుడమిఱేఁ డప్పురుషవరునిం బితృపూజనంబులకుఁ బాత్రంబు లెట్టివి
గా వలయు నని యడిగిన నయ్యమరనదీనందనుం డిట్లనియె. 170

క. దైవికకృత్యంబులకును, భూవర భూసురుల సూక్ష్మముగ శోధింపం
గా వలదు గాని పితృపూ,జావిధికిఁ బరీక్ష వలయు సమ్యగ్భంగిన్. 171

వ. కావున నీ వడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 172

తే. కులవయోరూపశీలవిద్యల నుదాత్తులనఁగఁ దగువారు పంక్తిపావనులు నద్గు
ణమ్ము లారయ లేనిజనములు పంక్తి, దూషకులు పైతృకమునకు దోషదూర.

వ. మఱియును బంక్తిదూషకులం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 174

---

1 కర్తృ. 2 వృద్ధ్యతిశయాయు.

సీ. జూదరి గరదుండు వేదంబు సదువనివాఁడు వడ్డికి నిచ్చువాఁడు గాయ
కుండు గ్రామముపనిఁగుడుచునాతఁడు గృహదాహి కుష్ఠము గలతనువునాతఁ
డఖుఁ దెవుల్ గొన్నాతఁ డఖిలవస్తువులును నమ్మెడునతఁడు సోమమ్ము విక్ర
యించినయతఁ డబ్ధిసంచారలాభోపజీవకుం డుర్వీశసేవకుండు

తే. భార్యయును దాను బుత్త్రులఁ బంచికొన్న
వాఁడు పసులఁ బెక్కైలెడువాఁడు కపట
కృత్యముల మ్రుచ్చిమిని శిల్పికృతుల బ్రదుకు
వారు పంక్తిదూషకు లండ్రు పౌరవేంద్ర. 175

వ. అని చెప్పి వెండియు. 176

క. తలఁ జీర సుట్టియును జెప్పులు దొడిగియుఁ జేసినట్టిభోజనముఫలం
బలఘుచరిత పద్మజుఁ డసురలభాగం బని విధించెఁ బ్రకటఫణితులన్. 177

తే. పలుదెఱంగులవంటకంబులఁ బ్రమాద
జాతమై యశుచిత్వంబు సంభవించి
నప్పు డసురలు గొండ్రు క్రియాఫలంబుఁ
దిలలు పైఁ జల్ల నశుచిత దొలగు నండ్రు. 178

క. శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు, దాంతుం డధ్యాపకుండు దయగలవాఁ డ
త్యంతప్రబోధసంపద్వంతుఁడు పావనులు భూపవర పంక్తులకున్. 179

క. వ్యాకరణధర్మశాస్త్రవివేకములుఁ బురాణజాతవేదిత్వము బ్ర
హ్మైకత్వబోధనము నధిపా కలిగినవారు పంక్తిపావనులు గడున్. 180

తే. మేలిగుణములు గనియు నమిత్త్రజనము శ్రాద్ధపాత్త్రంబుఁ జేయంగఁ జన దమిత్త్ర
దత్తమైనది భస్మహుతంబుఁ జౌట, నిడినవిత్తునుబోలె నై చెడు నృపాల. 181

క. మును ముట్ట నెఱిఁగి శ్రాద్ధంబునకుం గైకొనుట మేలు భూసురునిం గై
కొని యరసి కాఁ డనిన నాతని యుష్మలికంబు సెఱచు ధార్మికు నైనన్. 182

క. ఈతెఱఁగు లెల్ల నెఱిఁగి సునీతంబుగ శ్రాద్ధ మధికనియతి నడపు ని
ర్ధూతదురితుండు నడచుఁ బ్రియాతిశయం బెసఁగ దేవయానమున నృపా. 183

వ. అని చెప్పి శాంతనవుండు కౌంతేయాగ్రజుతో మఱియు నిట్లను బ్రహ్మమానస
పుత్త్రుం డగు నత్త్రిమునీంద్రువంశంబునకుం దొడ వగుదత్తాత్త్రేయనందనుండు
నిమినామధేయుం డగుసంయమికొడుకు శ్రీమంతుం డనుపేరివాఁడు మృతుం
డగుటయు. 184

క. నిమి యక్కుమారునకు శ్రాద్ధము సేయుచు నుండి భక్తిఁ దలఁచినఁ గృప న
త్త్రిమునీంద్రుఁడు వచ్చి క్రియాసమీక్షణము సేసె మది నెసఁగునర్మిలితోన్.

వ. అట్లు పావకక్రియాకలాపం బనుసంధించి యాసంయమివరుండు, 186

—అత్రిమహాముని నిమి కెఱింగించిన శ్రాద్ధక్రియావిశేషము.—

ఆ. పరిగృహీతు లైన బ్రాహ్మణుల్ పంక్తిపా,వనవరిష్ఠు లగుట వారి కిడిన
దర్భవిష్టరములు దక్షిణావర్తంబు, లగుటఁ గ్రియలు దిలసమగ్ర లగుట. 187

క. అమలినతరదర్భన్యా,సము లెందును దక్షిణంబు సాఁగ నిడినయ
గ్రములు గలిగి యుండుట మం,త్రము లమ్మైవిధుల కంచితముగ నడచుటన్.

ఆ. [1]మునగ యుల్లి యడవిమునగ దుర్మాంసము, లానుగమ్ము మలిన మైనయుప్పు
గఱియజీలకఱ్ఱ గఱి వేము [2]గుమజ యిం,గువ ప్రవర్జనీయకోటి యగుట. 189

క. శునకంబు రజస్వల యగు, వనిత పతితుఁ డంత్యజాతివాఁ డాక్రియప
ట్టున కెయిది తవులఁ జేరక, చనఁ జేయుట నుగ్గడించి సంభావించెన్. 190

క. కావున శ్రాద్ధక్రియలకు, భూవల్లభ యట్టిభంగి పూజ్యత నిచ్చుం
దా వినిపించెం బితృదే,వావలి నత్రి నిజవంశుఁ డగునిమికిఁ దగన్. 191

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద నత్రి నిమితో నిట్లను శ్రాద్ధంబున నర్యమవరుణసోమా
గ్నులకు భాగంబులు బ్రహ్మగల్పించె విశ్వలగు దేవతలుపితృదేవతలతోఁగూడం
దక్కి-౧యోపయోగ్యతం దోఁతురు వారలకును భాగకల్పనం బొనరించె దేవ
తలయందుఁగొంద ఱుమ్మపులయినమహాభాగులంబితృత్వనిర్దేశంబున నేర్పరించె
నవ్విరించి వినరించిననామంబులు సెప్పెద వినుము బలుండు ధృతి విపాప్మండు
పుణ్యకృత్తు పావనుండు పార్ష్ణిక్షేముండు సమూహుండు దివ్యసానువు విద
స్వంతుండు వీర్యవంతుండు హ్రీమంతుండు కీర్తిమంతుండు కృతుండు విద్యు
ద్వర్చసుండు సోమవర్చసుండు సూర్యశ్రీ సోమపుండు సూర్యసావిత్రుండు ద
త్తాత్ముండు పుండరీయకుం డుష్ణినాభుండు నభోదుండు విశ్వాయువుదీప్తి చమూ
హారుండు సురేశుండు వ్యోమారి శంకరుండు భవుం డీశుండు కర్తకృతి దక్షుం
డు భువనుండు దివ్యకర్మకృత్తు గణితుండు పంచవీర్యుం డాదిత్యుండు రశ్మిమం
తుండు సప్తకృత్తు సోమపూర్వుండు విశ్వకృత్తు కవి యనుగోప్త సుగోప్త నప్త
యూశ్వరుండు జితాత్ముండు మునివీర్యుండు దీప్తరోముండు భయంకరుం డను
కర్ముండు ప్రతీతుండు ప్రదాత యంశుమంతుండు శైలాభుండు పరమక్రోధి
ధీరోష్ణిభూపతి స్రజుండు వజ్రి వరి వీరలు భాగార్హు లని చెప్పి వెండియు. 192

క. గిరివనదుర్గములందును, సరిదుత్తరణంబునపుడు శ్రాద్ధవిధిసమా
చరణసమయమున వీరిం, బరికీర్తించినయతండు వడయు శుభంబుల్. 193

ఆ. పూరిపంటప్రాలు [3]నారుగబియ్యంబు, జంబువునఫలంబు శ్రాద్ధకృతికిఁ
గావు తుమ్మ నేష్వఁ గాదు శ్రాద్ధక్రియా,చరణసమయములఁ బ్రశాంతి వలయు.

వ. అనియునుం జెప్పె నని చెప్పి సరిత్సూనుండు ధర్మజుతో మఱియు నిట్లనియె.

---

1 మునుఁగ. 2 గురిజ యిం,గువు. 3 ఆరిక.

సీ. ఒకతఱి మునివర్యు లొక్కటఁ బెక్కండ్రు శ్రాద్ధముల్ సేయ భోజ్యములు పెక్కు
లనుభవించుటఁ దమ కజీర్ణము పుట్టుటయును బితృదేవతల్ సనిరి సోము
కడ కట్లు సని తమకార్తియ సెప్పిన నతఁడు పద్మజుపాలి కరుగుఁ డనియె
వా రట్ల కా కని బోరన నరిగి పద్మజునిఁ గాంచి యజీర్ణదశ యెఱుంగ
తే. విన్నవించినఁ దనయొద్ద వెలుఁగుచున్న
యగ్నిఁ జూపి యిక్కడితఁ డపహరించు
ననిన నగ్ని మత్సహితులై కొనిన నజరఁ
జేయువాఁడ నాహారముల్ సిద్ధ మదియు. 196

క. అని పలికినఁ బితృదేవత, లనలుఁడు ముఖ్యుఁడుగ నెపుడు నాహారంబుల్
గొని సుఖజీర్ణాన్నానందం,బు నొందుదురు సూవె భరతభూపవరేణ్యా. 197

క. కావున సాగ్నికుఁ డయి తగ, నేవాఁ డొనరించు శ్రాద్ధ మీడ్యం బది సం
భావింతురు పెద్దయుఁ బిత్ఋ,దేవత లసురలకు రాదు తేజయుఁ జూడన్. 198

ఆ. అనఘ పితృపితామహప్రపితామహ, పూజనములు శిష్టపూర్వకముగఁ
జేయవలయు నియతి దాయ దొడ్డినజన్మ,నంబుతోడ భక్తిధామ మగుచు.

తే. పిండసంబంధమునఁ బాయుఁ బ్రేతభావ
మది సుగతి నిచ్చు గయఁ బిండ మట్లు గాన
యరుగునో గయ కొకఁడైన నని కదా య
నేకపుత్త్రులఁ గోరుదు రిద్ధచరిత. 200

క. గౌరి యగుకన్య వరదా, నారూఢం జేత నీల మైనవృషభ మ్ముగా
గారవమున విడుపు ముదం, బారంగాఁ జేయుఁ బితృచయముచిత్తములన్.

క. శ్రాద్ధంబుప్రకారంబును, వృద్ధాచార్యోక్తభంగి వివరించితి నీ
బుద్ధిం దోఁచినదాని న,విద్ధగుణోదార యడుగు మెయ్యది యైనన్. 202

క. అని నిర్జరాపగానం,దనుండు వలుకుటయుఁ బ్రియము దళుకొత్తఁగఁ బాం
డునృపాలునగ్రనందనుఁ, డనూనవినయమున నమ్మహామతితోడన్. 203

క. తప మని యార్యులు సెప్పుదు, రుపవాసవ్రతము నదియొ యొండు గలదొ సా
రపుఁదపము తెలిఁగు నాకుం, గృప నెఱిఁగింపుము విధూతకిల్బిష యనుడున్.

ఆ. అమ్మహాత్ముఁ డిట్టు లనుఁ బెక్కుదివసంబు
లుపవసించి యునికి తపముచొప్పె
దాన విను తపస్వి గా నేరఁ డది యాత్మ
ఘాతి యగుట నరుఁడు గౌరవేంద్ర. 205

క. సత్త్యంబు బ్రహ్మచర్యము, నిత్త్యశుచిత మాన మతులనియమము దయ శు
ద్ధత్త్యాగంబుఁ దపస్సం,పత్త్యాకృతు లండ్రు బుధులు పౌరవముఖ్యా. 206

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో మహాత్మా దానశీలుని యప్రతిగ్రాహ

కునివిశేషం బెట్టిది యెఱింగింపు మనవుడు నాదేవవ్రతుం డీవిషయంబునకు సప్తర్షివృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దని చెప్పి యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 207

సప్తర్షివృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబుప్రకారము.

తే. కశ్యపాత్రివిశ్వామిత్రగౌతములును
వినుభరద్వాజజమదగ్నులును వసిష్ఠుఁ
డును జగంబుల నెల్లఁ బేర్కనినఋషులు
వారి సప్తర్షిగణ మండ్రు కౌరవేంద్ర. 208

వ. వసిష్ఠునిదేవి యగునరుంధతి యెందును నతనితోడన తిరుగు నయ్యేండలకుం బరిచారిక యై [1]గండ యనుచేడియ వర్తించుఁ దద్వల్లభుం డగుపశుసఖుండు ను వారలకుం బరిచారకత్వం బాచరించు నప్పు డండ్రు న్నదపశ్చరణపరు లై ధరణిం జరించు చుండ నత్యంతఘోర యగునవావృష్టి దోఁచి జీవనసాధనం బు లగుపదార్థంబులు దుర్లభంబు లై జనంబులకుఁ బ్రాణంబులు రక్షించికొ నుట దుష్కరం బై చెల్లెం గశ్యపాదులు నతిక్షుధార్తు లై యాహారం బన్వే షించు నెడ శిబిసూనుం డై నయాజ్యనామధేయుండు దొల్లి యజ్ఞదక్షిణార్థంబు గాఁ దనకొడుకు నీలుం డనువాని ఋత్విగ్జనంబుల కిచ్చినం దద్వాళగతి నుండి కాలంబగుటయు మృతి నొందినం దదీయశవంబు. 209

క. సొదపై నుండఁగ వారలు, పదుండ్రునుం జూచి దాని భక్షింపంగా
మదిఁ గోరి చేరి చుట్టుం, బొదివినననుయమునఁ గాటిపొంత తెరువునన్. 210

ఆ. వేఁట వోయి మరలి విభుఁ డొక్కరుఁడు వృషాదర్భినాముఁ డతులదానపరుఁడు
పోయి పోయి కాంచి పోవక నిలిచి యమ్మునులతోడ నధికవినయ మెసఁగ. 211

క. మీ రాఁకలి పెల్లున నాహారంబున శవముఁ గొనుట కడరితి రి ట్లే
లా రం డిచ్చెద మీ కాహారంబులు వలసినట్టి వని తా మఱియున్. 212

క. బహువిధములధాన్యములును, బహురసవర్గములు మీకు భక్తి నొసఁగెదఁ
బహుతురగశకటగోగణ, బహుళబహుగ్రామములును బహుమతి నిత్తున్. 213

వ. అనిన వార లతని కి ట్లనిరి. 214

తే. రాజవర రాజు డెసఁ బ్రతిగ్రహము విషముఁ
గల్లుఁ గాఁ జూతు మిట్టులు గాంచి యున్న
యట్టిమాకు నీ విచ్చెద ననుట మావి
ధం బెఱుంగమి యింతియ తప్పు గాదు. 215

క. అనుడు విషాదముతోడం, జని కృత్రిమవనఫలములు నమకట్టి తగఁ
జనపతి మంత్రుల ఋషులకుఁ, గొని పొం డని పంప వా రకుంఠితభక్తిన్. 216

---

1 చండ.

వ. వానిం దెచ్చి యస్మహాత్ములకు సమర్పించిన. 217

ఆ. వారు పట్టిచూచి వాని వ్రేఁగున హేమ,గర్భకంబు లగుట గాంచి [1]నవ్వి
పుచ్చుకొనక యన్నఁబోయి భూపతికి న, త్తెఱఁగమాత్యకోటి యెఱుఁగఁ జెప్పె.

క. విని యతఁడు రాజసంబునఁ, గనలు వొడమి కృత్తి వేల్వఁగాఁ దగువారిం
బనిచిన నప్పుడ హోమం,బున రాక్షసి యొత్తు వుట్టె భూపవరేణ్యా. 219

వ. పుట్టి యప్పుడమితేనిముందట నిలిచి పని యేమి యనువు మనిన నతండు ప్రీతుండై కశ్యపాదులం గనుపుగొట్టు మని పనిచిన నది వార లున్నెడ రోసి పోయె నంతకుమున్న వారు వనంబున మూలంబులు ఫలంబులు వెదకి తిరుగు చుండ శునస్సఖుం డనుపరివ్రాజకుండు వచ్చి వారిం గని వందనంబు సేసిన వార లభినందించి రతండు నమ్మునులం గలసి యేకార్థుం డై సంచరించె నట్లు చరించునమ్మహాత్ము లతిక్షుధాన్వితు లై తామరతూండ్లు పుచ్చికొని నమలుటకై యొక్క నలినాకరంబునకు సత్వరగతి నరుగుచు నున్నవారక్కసి యక్కొలని కడ్డంబుగాఁ బోయి పొడసూపి నిలిచిన. 220

క. ఈకమలవనముచేరువ, నేకార్యము సేయఁ జూచె దీ వెవ్వత వం
చాకొలను సొరఁగ నమ్ముని, లోకము సేరుటయు నమ్మెలఁత యెఱుఁ గెసఁగన్.

-:o:- వృషాదర్భి పుత్తెంచినకృత్తి శునస్సఖునిచే మృతిఁ బొందుట. -:o:-

వ. ఏ నెవ్వత నైతి నేమి యిక్కొలనికావలి యున్నదాన ననుటయు నమ్మునులు వెల్ల నై యాఁకట నలందిరి యుపజీవింప నొండేమియు లేమిం జేసి యీసరోవరంబున బిసంబులు వెదికికొని భక్షించువార మై వచ్చితి మనిన నవ్వనిత మీమీపేళ్లు సెప్పి మఱి పద్మవనంబుఁ బ్రవేశించువా రని పలికిన నప్పరమమును లన్నాతి యాతుధాని యగుటయుం గృత్తి యగుటయు వధింప వచ్చినది యగుటయు నెఱింగి కశ్యపాదు లగుపదుండ్రును దానికి దుర్బోధత్వంబు దోఁచునట్లుగా నిర్వచనసహితంబుగాఁ దమనామంబులు సెప్పి రప్పాపవర్తన వెఱఁగుపడియుండ శునస్సఖుండు దనయభిధానం బభివ్యక్తంబుగా నుగ్గడించినం గృత్తి నీపేరు దెలియం జెప్ప విది యేమి యనవుడు నతండు దేటపడం జెప్పియుండం జెప్ప వని యెద వి ట్లంట తప్పుగాదె యిట్టియుద్దండవు మత్త్రిదండంబుపాలు పడు మని బ్రహ్మదండనిభం బగునిజహస్తగతదండంబున దానిశిరంబు బెట్టు వ్రేయుచుఁ బాపకర్మురాలా పడుము భస్మంబ వగు మని నిష్ఠురాక్షరంబుగా నిర్దేశించిన దుర్దశ యగుచుం బడి యారక్కసి భస్మీభూత యయ్యె నప్పు డప్పుదునొకండ్రును బ్రమోదంబునం బయోజషండంబు సొచ్చి. 222

తే. బిసము లాదట నందఱుఁ బెఱికి రాసి
వోవ నీట[2]ఁ దెమల్చి మోపుగ నమర్చి

1 యవియు. 2 విదిల్చి కోపుగ.

తీరమునఁ బెట్టి నియమముల్ దీర్పఁ జొచ్చి
తీర్చి యాఁకలి దముఁగోసి తినఁగఁ గూడి. 223

క. కొలను వెడలి బిసము లిడిన, నెలవునకుం బోయి యచట నిగిడించినచూ
డ్కుల కవి దోఁపక యున్నను, గలయం బరికించి యెట్లుఁ గానక తపసులోన్.

వ. ఒండొరుల శంకించి శపథంబులు పలుకుదము గాక యని నిశ్చయించి శున
స్సఖుని వినువానిం గాఁ జేసికొని రప్పు డత్రి యి ట్లనియె. 225

తే. మొదవుఁ దన్నుట రవియభిముఖత దనకుఁ
గలుగ మూత్రపురీషమోక్షణము సేఁత
యధ్యయన మనధ్యయనమునందు నడపు
టగు బిసంబులు మ్రుచ్చిలి నట్టు లైన. 226

వ. అనుటయు వసిష్ఠుండు. 227

క. శ్రుతి సదువమి సన్న్యాస, స్థితిఁ గాముకుఁ డగుటఁ గుక్కఁ జేకొని తిరుగన్
మతి రోయమి నయ్యెడుదు, ర్గతి దూఁడులు మ్రుచ్చిలించుకష్టునకు నగున్.

వ. అని వెండియు. 229

క. సుత నమ్మికొనుట శరణాగతుఁ జేకొన కునికి నిచ్చు కారుణికుదరి
ద్రతఁ జూచియు వేఁడుట నగు, గతి బిసములు డాఁచికొనుట గల్గినఁ గల్గున్.

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ. 231

చ. పలలవృథోపభుక్తి [1]సభఁ బక్షముఁ బల్కుట దుష్టదాన ము
గ్మలి దివసంబునం గవయుకష్టత విప్రజనంబు లుబ్ధతా
కులితముఁ జేత యెల్ల సరకుం గొని యమ్ముట కాదె దూఁడుతీఁ
గలపొది మ్రుచ్చిలించు టని కశ్యపసంయమి పల్కె భూవరా. 232

వ. పదంపడి. 233

క. జ్ఞాతులయెడ గోవులయెడ, గోతులయెడ ధర్మ మెడలి క్రూరుఁ డగుట కా
ర్యాతురవిప్రోపేక్షా, నీతి బిసము లపహరించునిపుణత యరయన్. 234

క. అని పలికి భరద్వాజుం, డను మఱియు హవిస్సు గ్రంప యగ్ని నిడుట యొ
జ్జ నధిగకరించి చదువుట, యను నివి సరి యా బిసాపహరణంబునకున్. 235

వ. అని పలుకుటయు. 236

తే. ముట్టునను భార్యఁ గవయుట మూత్రమును బు
రీషమును నీర విడుపు విద్వేషయుక్తి
యోషిదుపజీవనము మృణాళోత్కరంబు
మ్రుచ్చిలుటఁ [2]బోలుకల్మషములె తలంప. 237

క. అని జమదగ్ని మఱియు ని, ట్లను నన్యోన్యాతిథిత్వ మసహాయపునై

---

1 కరిపక్షముఁ 2 బోలుకల్మషములు తలంప

రనిరూఢి పాడిమెుదవుం, గనలి యడుచు టీడె బిసనికరచోరతకున్. 238

వ. అనవుడు గౌతముండు. 239

క. ధృతవేదత్యజనానల, వితతివృథాత్యాగసోమ విక్రయవృషలీ
పతితా [1]దుర్గాౌమాజీ, వితలు బిసస్తేయకష్టవృత్తికి నెనయే. 240

వ. అని నిర్దేశించిన విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె 241

క. తగుభృత్యులఁ బ్రోవ కునికి, నగనిభటులఁ బ్రోపు కపటధార్మికవృత్తిన్
జగతీపతిఁ గొల్చుట లెస్సగఁ బోలఁగ నేర్చునే బిసస్తైన్యంబున్. 242

వ. నావుడు నరుంధతి యల్ల నవ్వుచు. 243

క. సతతంబు న త్త దూఱుటఁ, బతియెడ దుశ్చిత్త యగుటఁ బరమాన్నము నొ
క్కత సేవించుట నగుదు, ర్గతి బిసములు డాఁచి కొన్నకష్టకుఁ గలుగున్. 244

సీ. అనుడు వంటకము సేసినయింతి దామున్న గుడుచుటపనియెడఁ [2]గుటిలయగుట
బొంకులు వలుకుట పుత్త్రిక వెల గొని యిచ్చుట సుజనుల కెగ్గు సేత
యెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చు నట్టివ కల్లు బిసావలి మ్రుచ్చిలినట్టు లైన
నిట్లు గాకయుఁ బుట్టు వెల్ల దాస్యంబు నీఁగక పోవు నక్కడు గలనికృష్ట

తే. యనియె [3]గండ యసంతానుఁ డగుట గర్భ
దాసుఁ డగుట దరిద్రత్వ తప్తుఁ డగుట
చెందుఁ దూఁడులకట్ట మ్రుచ్చిలినకష్ట
నరుని కని పల్కెఁ బశుసఖనాముఁ డధిప. 245

వ. అని యి ట్లందఱుం దన కభిముఖు లై పలికిన వారితో శునస్సఖుం డిట్లనియె.

క ఛందోజ్ఞున కైనను దన, నందన సధ్వరధురీణునకు నైనను నా
నందముగ నిచ్చుటం బోలుం దూఁడులకట్ట మ్రుచ్చిలుట దలపోయన్. 247

తే. అనిన నయ్యందఱును బుణ్య మైనకర్మ,మునఘ శపథంబునకు విషయముగ నీవు
పలికి తటు గాన బిసలతాప్రతతి నపహ,రించినాఁడవు మమ్ముఁ గారింప కిమ్ము.

సీ. అనిన నిక్కం బిది యందఱు నొండొరు నే మనియెదరొ వీ రీబిసముల
పొది యేను డాఁచి చూచెద నని డాఁచితి నిదె కొనుఁ డని దాని నిచ్చి మీకు
నలిగి వధించుట కై హోమవహ్నిఁ బుట్టించి వృషాదర్భి పంచెఁ గృత్తి
నది మున్న కాంచి రత్నార్తి నై వచ్చి యారక్కసిఁ జంపితి నిక్కమునకు

ఆ. వానవుండ లోభవర్జనముఖభవ,త్సద్గుణములఁ జేసి శాశ్వతంపు
నెలవు గలిగె రండు నెగయుండు పుణ్యలో,కముల కని సమాదరమునఁ బలికె.

వ. అట్లు పలుకుటయు. 250

చ. అనయముఁ బ్రీతిఁ బొంది మును లట్టుల చేసెద మంచు నింద్రు ప
జ్జన తగ నేఁగి దేవపరిషత్పరిపూజ్యపదస్థు లై వెలిం

1 దుష్కృపా... బిసస్తైన్యకష్ట. 2 గుతిలపఠుట. 3 జండ.

గి నిఖిలలోకనిత్యపరికీర్తితమూర్తుల నొప్పి రింతయు
న్వీను మపరిగ్రహంబునుమహనీయుత నైనది సూవె భూవరా. 251

క. కావున లోభము విడుచుట, కేవియు సరి గావు గుణము లీగుణము మహీ
దేవునకు వలయుఁ బెద్దయు, నీవిధమున కమరసంఘ మెంతయు మెచ్చున్.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 253

ఉ. ఈయితిహాస మార్యసభ నెవ్వఁడు సన్మతిఁ జెప్పు వాఁడు దీ
ర్ఘాయువు శ్రీయు ధర్మము సముంచితకీర్తియు వృద్ధిఁ బొంద సౌ
ఖ్యాయతనాత్ముఁ డై మను సురావలియుం బితృకోటియుం బ్రియ
శ్రీయలరారఁ గీడతనిఁ జెందక యుండఁగఁ జేయు నెయ్యెడన్. 254

-ఉపానద్ధానవిషయక సూర్యజమదగ్నిసంవాదము.-

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతోఁ బిత్రుకార్యాదులయందు గొడుగులుఁ జెప్పులు నిడుట యుత్తమప్రకారం బని చెప్పుదురు వానివిశేషంబు తెలియం గెలియింగింపవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కిట్లను సూర్యజమదగ్నిసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగిన యది దేటపడు జమదగ్నిమహాముని క్రీడార్థి యై శరాసనంబు ధరించి రేణుకాదేవి బాణంబులకట్టఁ గొని తనతోడం జను దేర నివాసంబు వెడలి యొక్కబయల నయ్యంపపోది నిలువ నై పించికొని దూరాపాతనం బాచరింప నక్కునుకోమలి నని యమ్ము లేటికొని వచ్చి యిచ్చుచుండు. 255

తే. ఇవ్విధమున వినోదింప నినుఁడు గగన
మధ్యగతుఁ డయ్యె నప్పు డమ్మగువ యమ్ము
లేటి తేరంగఁ బోయి యొక్కింత దడసి
యరుగుదెంచిన నాతఁ డయ్యబలతోడ. 256

క. లోలాక్షి యచట నిమ్మెసి, యేల తడసి తనుమఁ బేర్పునిను తేజమునన్
నేలకు వేఁడిమి దనికినఁ, జాలన వెసఁ ద్రొక్కఁ దలయుఁ జాలఁ దపించెన్.

క. ఇమ్మెయి నలంగి యొకవృక్షమ్మున క్రీనీడ నిలిచి చనుదెంచుట నా
కిమ్మెరి దడయ వలసె నని, యిమ్ముద్దియ సెప్పఁ జెనుట యడరఁగ మేనన్. 258

క. విని యే మేమీ నొంచెనె, యినుఁడు నినుం దత్ఫలంబు నిప్పుడ కుడువం
గనియెదుఁ గా కస్త్రానల,మునఁ బొదివెద నతని నని యె ముని గోపమునన్.

ఉ. దాని నెఱింగి భూసురతఁ దాల్చి వెసం జనుదెంచి యక్కఁడ
మ్మానితసంయమిం గని యమత్సరభావము దోఁప రోషమున్
మానుము నావుడుం బలుకు మానుము నీ వటు వాయ మేసెదన్
భానుని నేలఁ గూల నని పల్కె మునీంద్రుఁడు శోణితాక్షుఁ డై. 260

చ. పలికిన బ్రాహ్మణుం డోడుఁగఁ బొఱక నిల్చి మునీంద్ర యిట్టు లి

ట్టఁ మగుక్రూరవృత్తికిఁ గడంగుదురే సవితృండు రశ్ములన్
జల మొసఁగంగ నోషధులసంపద [1]హవ్యమహత్త్వ మొంది వే
ల్పులకు బలంబు నిచ్చు నది లుప్తము గాదె యతండు నొచ్చినన్. 261

చ. అనినను శాంతి లేమికి భయం బెదఁ గూరఁగ మ్రొక్కి యాతఁ డే
నినుఁడ సహింపు నావలన నెగ్గులు గల్గెనయేని నీకు న
మ్మనము దయామయం బని సమస్తజగంబులు సంస్తుతింపఁగా
విని మది నందుదున్ శరణు వేఁడెదఁ [2]గావుము నన్మునీశ్వరా. 262

చ. అనినఁ బ్రశాంతుఁడై తపను నాభృగుముఖ్యుఁడు ప్రీతి గారవిం
చినఁ బ్రమదంబునన్ గొడుగుఁ జెప్పులు మానసవృత్తిఁ దెచ్చి య
మ్మునికడఁ బెట్టి యత్తరణి మున్నివి లేవని పల్కి దీన మైఁ
దనుకదు వీనఁ బాదములఁ దాఁకదు నా దగు వేఁడి యేమియున్. 263

మ. నయ మిట్లారఁగ నాతపత్రము నుపానద్ద్వంద్వముం జూపి చె
ప్పి యపూర్వం బగుసృష్టిఖేలనమునం బెంపారునవ్వస్తువుల్
దయు సద్విప్రున కీగి యైహికసుఖాదాత్త్వంబు నాముష్మిక
ప్రియమున్ దాతకు సుస్థిరంబులుగఁ గల్పించున్ మునీంద్రోత్తమా. 264

మ. అనినన్ మోమలరన్ దినేశ్వరునిఁ దా నామంత్రితుం జేసి య
మ్మునిశార్దూలుఁడు వల్లభాసహితుఁడై మోదంబునం దేలుచుం
జనియెన్ నాఁడు జనంబు లెల్లను బ్రహర్షం బందుచున్ వానిఁ గై
కొని రవ్వస్తువు లిట్టి వేర్పడఁగ నీకుం జెప్పితిన్ భూవరా. 265

చ దినకరచిత్తసృష్టములు దివ్యమునీశ్వరలాలితంబు లీ
వినుతపదార్థముల్ గరుణ విప్రునకున్ యతిసాధుసన్మహస
జ్జనులకు నిమ్ము నీ వది సుసారపుధర్మము సూవె దానఁ గ
ల్గును విను గోకులాకలితలోకము లో నగుపుణ్యలోకముల్. 266

క. దానప్రవణ యుపానద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస
మ్మాననభాజనము లగుట, నానాబుధజనులచే వినంబడు నెపుడున్. 267

క. అనిన విని పాండుభూవర, తనయోత్తముఁ డిట్టు లనియెఁ దాతకు శూద్రుం
డనఘా యెమ్మెయిచరితం,బున నిహపరపరమసౌఖ్యములఁ జెందఁ గనున్. 268

వ. అనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 269

—శూద్రున కనశ్యానుష్ఠేయం బైనధర్మంబు నిరూపించుట.—

క. లోకహితార్థంబుగ ముని, లోకోత్తముఁ డాత్మశిష్యలోకమునకు సు
శ్లోకుఁడు పరాశరుఁడు ధ,ర్మాకారము లెఱుఁగఁ జెప్పె సంచితచరితా. 270

వ. అవ్వాక్యంబులు సెప్పెద నందు భవత్ప్రశ్నవిషయం బయినయర్థంబు నవగతం

1 హవ్యమయత్వ. 2 గావున నన్మునీశ్వరా.

బగు నాకర్ణింపుము. 271

సీ. కరుణాఢ్యుఁ డగుపరాశరమునివరుఁడు శిష్యులకు ని ట్లను నింద్రియోత్కరంబు
గెలిచి యంతశ్శత్రుకుల మైన కామాదివర్గంబు నోర్చి గర్వంబు వదలి
త్రైవర్ణికులయెడ భానంబు భక్తిమయంబుగా శుశ్రూష యాచరించి
శూద్రుఁ డైహికసుఖసుగతులఁ బడయు వేదాధీతితపముల నాచరించె

ఆ. నేని నుభయలోకహీనాత్ముఁ డగు భూమి, సురనృపాలవైశ్యశూద్రులకును
నధ్యయనము బలసమగ్రత వాణిజ్య, మనుచరత్వ మధికధనము లరయ. 272

క. ఇవి శాస్త్రదృష్టమార్గము, లనసిసురప్రభృతు లీసదాచారంబుల్
సువిహితములుగా నడపిన, భువనద్వయమునను బడయఁ బోలుం బెంపుల్.

తే. ఇట్లుగా కాత్మధర్మంబు లెడల విడిచి
వర్ణములు నాలుగింట నెవ్వార లైనఁ
దోలఁగఁ ద్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగతులు
మన్నకాలంబు పదవడి చన్న యపుడు. 274

న. అని పలికి శౌచవిధి యెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 275

క. మూత్రపురీషోత్సృష్టికి, రాత్రి పగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయునది సం,ధ్యాత్రయమును నుత్తరంబ యగు నప్పునికిన్. 276

క. పలుక వలదు శౌచక్రియ, నలుపక మును నలుపునపుడు జలములు దొడలం
జిలుకుట యొప్పదు మృత్తిక, వలయు నపానంబునం ద్రివారంబు లిడన్. 277

క. గుదతలము నొవ్వఁ దోమినఁ, గదురును రోగంబు లేపగంధాపగను
ప్రద మగుకొలఁదిన శౌచము, నదురుగ నాచెప్పినట్ల నలుపఁగ వలయున్. 278

తే. అంబరంబున శౌచజలంబు నడుట, చెట్ట శౌచ మల్లల్లన చేత మేలు
వామకరశుద్ధి దొ ల్తఁ ద్రివారమృత్తి, కాకలనమునఁ దద్ద చేయంగ వలయు.

క. కుడిచేతఁ బిదప డాచేఁ, గడిగి పొరిఁ సప్తమృత్తికాకలనమునం
గడుగునది కరయుగము నుఱి, కడుగ వలయు గుహ్యా మ్ముప్పకమృదాకలనన్.

క. ఇమ్మెయి గుహ్యతలము శు,ద్ధమ్ముగ నొనరించి కేల్ పదంపడి జలధా
తమ్ముగఁ జేసి నముత్థా,నమ్ము పిదపఁ బాదశోధనము సేయఁ దగున్. 281

క. జనములు సూచుచు నుండఁగఁ, జనదు మలము మూత్రమును విసర్జింపఁగ న
ప్పనులకు శౌచాచరణం,బునకు నవశ్యంబు నోలములు గావలయున్. 282

క. ఆపత్సమయంబున శౌ,చాపాదన మిట్టిభంగి నబ్బమి మలసం
లేపనగంధము వోవఁ గ్రి, యాపరుఁ డై చేయునది మృదాకలనంబున్. 283

సీ. బుద్బుదవిరహితంబుగ వారిఁ గరమున
[1]గొనకొని పోరి డెందమునకుఁ జేరు

1 గొనికొన్నిపోసి డెందమునఁ జేరు ; మినపగింజొగి మున్గననువు దోఁచు.

నట్లుగ నిశ్శబ్దమై యుండ ముమ్మాఱు
ద్రావి యిమ్మాఱు తిర్యగ్విధమున
నాస్యంబు దొడసి నీ రంగుళుల శిరమునఁ
బ్రోక్షించి యోష్ఠసంపుటము ముట్టి
నాసికాపుటములు నయనముల్ సెవులు మూఁ
పులు హృదయము నాభితలము మౌళి

ఆ. ముట్టవలయు హస్తములు పాదయుగమధ్య,గతములుగ నుదఙ్ముఖత్వమొండెఁ
బ్రాఙ్ముఖత్వమొండెఁ బ్రాపించి యిమ్మెయి,నాచమనము సేయు టార్యమతము.

సీ. ముమ్మాటిజలపానమున నోలి ఋగ్యజుస్సామవేదంబులు సంతసిల్లుఁ
దొలితొలి వక్త్రంబు దొడయ నథర్వహర్షంబును రెండవుసారె ధర్మ
శాస్త్రతోషేతిహాసప్రమోదపురాణసంప్రీతులును గల్లుఁ జరణయుగముఁ
బ్రోక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రియమందు నయనంబు లంటిన నలినహితుఁడు

తే. సమ్మదంబునఁ దేలు నాచమనసంప్ర,యోగ మిట్టిది వస్త్రయజ్ఞోపవీత
ధరణముల నన్నపానతంత్రముల మున్ను,సేసి పిదపను నిది యనుష్ఠింపవలయు.

తే. [1]ఆస్యశుద్ధి యొనర్చిన యపుడు వోక, భక్ష్యభోజ్యలవంబులు పండ్లనడుమ
నిలిచి పదపడి పోవుట గలిగెనేని, నాచమన మాక్షణంబ చేయంగ వలయు.

వ. శౌచవిధి సమస్తవర్ణసామాన్యధర్మంబు శూద్రునకు నాచమనం బోష్ఠపుటం బొకమారి ప్రోక్షించుకొనుటయు దానిం గరంబున నడ్డం బొకమారి దొడయుటయు నింతియ. 287

క. తాను శుచిత్వం బేమిట, నైనను నేమిటిక నియతి నతులితశుశ్రూ
షానిరతుం డై శూద్రుఁడు, మానితవిప్రులకు నోడి మనఁగా వలయున్. 288

సీ. అవనీసురుఁడు జపయజ్ఞుఁ డధ్యయనోపజీవి తపశ్శోభి భూవరుండు
ప్రారంభయజ్ఞుండు పరమదండోపజీవనుఁడు పాలనశోభి వైశ్యుఁ డమల
హవ్యయజ్ఞుఁడు విక్రయాజీవి యాతిథ్యపరిశోభి శూద్రుండు పరిచరత్వ
యజ్ఞుండు శుశ్రూషణాజీవి దక్షత్వశోభి యట్టులు గానిచొప్పు లఖిల

ఆ. వర్ణజాతులకు నవశ్యంబు నాలవ, వాని కెమ్మెయిం ద్రివర్ణభక్తి
వలయు నడప యతులవలన విశేషించి, నిత్యభజనపరత గృత్య మరయ. 289

క. యతి సర్వాశ్రమచరణ, స్థితులకు నుత్కృష్టుఁ డతని తెరువు పూఁదిన శ
క్తత గలిగినవారు శ్రుతి, స్మృతివిహితాచారు లగుట మే లరయంగన్. 290

సీ. ప్రియవాదితయును శాంతియును దాంతియు ననాలస్యంబు నతులశీలంబుఁ గలిగి
నా కిది వలయు దీన నుదుస్తరంబును ఘోరంబు నైన సంసారజలధిఁ
గడతు నే నని భిక్షుకజనంబులకు నెవ్వి హితము లప్పనులు సంతతముఁ జేయు

1 యప్పు డొక్క, భక్ష్య...పండ్లయెడల.

చడుగు లొత్తుచు [1]నిష్ఠమడుఁగుచు నీచత ననుచరించుచు ధర్మమున నుపార్జి
ఆ. తంబు లైనయట్టిద్రవ్యసంచయములఁ, దృప్తి సేసి దేహగుప్తి నడపి
పగలు రేయు నాకపరిచర్య నొనరించి,శూద్రుఁ డిహపరములసుఖమువడయు.
క. దానోపవాసముల స, న్మానితగతి లేదు శూద్రునకు యతిదెస స
మ్మాననమునఁ దత్పూజా, ధీనరతిం గాని యెన్ని తెరువులఁ జూడన్. 292
తే. తెరువుఁ దప్పి తూఁగాడుచు నరుగుదెంచు
యతిఁ గనుంగొని మనమున [2]నడలు వొడను
నెదురుకొని డప్పి దీర్చి సమ్మదము సేత
శూద్రునకు ధర్మవిధి యని శ్రుతులు సెప్పు. 293
చ. యతి రుజఁ బొందినం దొలఁగ నౌషధకృత్యముఁ బథ్య మైనసముం
చిత మగునట్టిభోజనము సేర్చుటయుఁ మలమూత్రముల్ జుగు
ప్సితములు గానిభంగి గలచిత్తముతో జలకార్య మోపి వ
ర్ణితముగఁ జేతయుం గలచరిత్రము శూద్రున కిచ్చు సద్గతిన్. 294
క. ఏవిధమున నోపిన యతి,భావము దుఃఖంబు వాపుపని సాదరచే
తోవృత్తిఁ బూని చేయం, గా వలయును శూద్రుఁ డది సుగతి నొందించున్.

-ఃఃఃః సర్వవర్ణసామాన్యధర్మనిరూపణప్రకారము ఃఃఃః-

వ. అని చెప్పి సర్వజాతిసామాన్యంబు లగుధర్మంబు లెఱింగించునాదరంబున
నమ్మునివరుం డి ట్లనియె. 296
సీ. పరధనంబుల కాసపడక యొడ్లను దనయట్ల కాఁ జూచుచు నఖిలవస్తు
వులుఁదోఁచునడఁగువీచులచందమున మెఱుంగులభంగి నని కనికొనుచు నెందు
నాసక్తి లేక భూతాలిపై దయ గల్గి నడచుట హితము దో నడచుఁ జేసి
నది మేల చేయుట చదురు గీ డపశతఁ దొడరఁ బ్రాయశ్చిత్తదోహలమున
తే. వేగ తొలఁగించు టొప్పెడువెరవ యెమ్ము, లేనిజంతువుఁజంపి త్రిస్నానములను
ద్వాదశప్రాణసంయమునాదరమున,నొక్కయుపవాసమునఁ బాపయుక్తివాయు.
ఆ. అస్థి గలిగి హీనమగుజంతు వైనఁ ద,ద్ద్విగుణవృత్తి వలయుఁ బ్రగుణజంతు
వునకు నలుమడించుకొనునది నరమాత్ర, హింస యష్టగుణకృతిహఁ బాయు.
క. హీననరునట్ల గుణ్ణము, నేనుఁగును మనుష్యవధ మనేకాబ్దికభి
క్షానిగతిప్రభృతిసుక,ర్మానుష్ఠానములఁ గాని యఱుగ దలఁతులన్. 299
తే. కల్లు ద్రావుట గురుతల్పగమన మధిక, పాతకము లివి ప్రాణముల్ వాయఁ బెట్టి
చేయుప్రతికారములఁ గానిచెడవుగోధ,రాద్యధికదానముల నైన నఱుగనంద్రు.
క. ఇవి యెఱిఁగి యెపుడుఁ బరలో,కవిభీతి మనంబునందుఁ గల్గి సకలభూ

1 నిష్ట మడుగుచు. 2 నరలు వొడమ.

తవిషయదయ నూనినయ,ట్టివాఁడు గీ డెల్లఁ జో నడిచి మే లొందున్. 301
క. ఈనెఱఁ [1]గనికొని శూద్రుం, డైనను గ్రమవృత్తి నవ్యయం బగుపదముం
గానం బడయుట గల్గును, వానికి నియమముల త్రోవ నలవక యునికిన్. 302
వ. అని నిర్దేశించి యరిష్టంబు లెఱింగింప ననుకంప పుట్టుటయు. 303
సీ. పురుషు హిరణ్మయు నరుఁ డెవ్వఁ డుత్తరమునఁ గాంచు దక్షిణముఖత నుండ
నతనికి నర్షత్రయమున మృత్యువు వచ్చు రవిమండలంబు నివృతిభము గాఁగఁ
గనిన రెండేఁడుఁగ గౌముదిఁ దననీడఁ దూఁటు మాచిన నొక్కయేఁట నది వి
మాళియై యున్న మణ్మానమాత్రంబునఁ గర్ణముల్ గరములఁగదియ మూసి
ఆ. కొనినయపుడు మ్రోఁతవిన కున్న నెలనాళ్లఁ, గర్ణములును నాసికయును బట్టు
గదల వికృతవర్ణ కత పంక్లఁ గన్నులఁ, గలుగ నాఁడ మరణ మొలయునండ్రు
వ. అట్లు వర్తిల్లునరిష్టంబులం దెయ్యవి దోఁచినం గలంకం బొరయనియంతరంగం
బుతోడఁ దృష్టాకలితం బైనసంసారంబునందలియాసంగంబు వదలి హృద
యంబేకాగ్రంబుగావించి మునీంద్రనిర్దిష్టనిర్మలధ్యానకర్మంబులందగిలియుండె
నేనిం గాలాంతకప్రసాదంబు వడయుం దెలివుకొంఅంతం గాలగోచరత్వంబు
నొంది వైశ్యరాజన్యవిప్రకులంబులం దత్తద్విధసంపత్సమృద్ధంబులుఁ బ్రబు
ద్ధంబులు నగువంశంబులం గ్రమంబున జన్మించి. 305
క. అమ్మెయికర్మంబుల దెస, నెయ్యం బెసలారఁ గలిగి [2]నియమనిరూఢుం
డియ్యన యన సుకృతంబుల, నయ్యెడుసౌఖ్యంబు నిహామునందుఁబరమునన్.
తే. అనుభవించుచు గమనంబు నాగమనము
నాచరించుచు బ్రహ్మసభాంత మైన
పుణ్యలోకనికాయంబుఁ బొంది యెల్ల
నెఱింగి యూహించి యిట్లని యెదఁ దలంచు. 307
క. ఇవి యెల్ల నశాశ్వతములు, భవమరణాకలితములును బటుసంసారో
ద్భవదుఃఖయుక్తములు సుఖ, లవయుతములు వీనియందు లౌల్యం బేలా. 308
వ. అని తలంచి యపునర్భవకారియు ననధికంబును నచలంబును నగుధర్మంబు
గోరుచుండు నకృతకర్మఫలంబు నొందను గృతకర్మఫలంబు దొఱంగను నెవ్వ
రికి వశంబు గామి ధ్రువం బగుటం జేసి కృతకర్మవిశేషంబున నతండు వాస
వాది వరిష్ఠసహవాసంబున వర్తించి. 309
తే. పుణ్యఫలకాలమునయంతమున నితాంత, సంప్రబుద్ధజనంబువంశమునఁ బుట్టి
బ్రహ్మసంస్కారముల నెల్లఁ బడసి యతిథి, దేవపితృకోటులకుఁ బరితృప్తి సేసి.
తే. భార్య పుత్త్రు లాదిగఁ గలపాశసంచ
యంబు నిరసించి యతిధర్మ మాచరించి

1 గైకొని. 2 నిత్యవిధిజ్ఞుం.

యిలు వెడలి గురుశుశ్రూష నలఘుసాంఖ్య
యోగశాస్త్రరహస్యైకయోగ మొంది. 311

సీ. పుణ్యంబు లైనయరణ్యంబులను శూన్యగృహముల దేవతాగృహములందు
గుహలను నిలుచుచుఁ గుడుపు భిక్షనొనర్చియొకచోటమరుగక యెల్లమియును
వలపును నెడలి నిర్ద్వంద్వత వాటించి మమత యహంకృతి మాని నిత్య
తృప్తాత్ముఁడును జనాధీనత్వరహితుండు నై గమ్యదిశ యొక్కఁ డనఁగ లేక
ఆ. మెలఁగుచుండి పక్వఫలము దాడిమఁ బాయు,పగిది గుణచయంబుఁ బాసియక్ష
యంబు నచలమును నిరామయంబును నగు,పదముఁ జెందు శుద్ధభావమెనఁగ.

వ. అని చెప్పి. 313

క. భిక్షుకుఁ డిమ్మెయి నీడముఁ, బక్షి విడుచునట్లు మాయఁ బాసి యభేద్యం
బక్షర మనుతత్త్వంబును, సాక్షాత్కృతిఁ గూర్చి నిలుచు శాశ్వతపదవిన్. 314

వ అమ్మహానుభావుండు సంసారసాగరంబు గడచుటయ కా దాశ్రితులనుం గడపం
జాలి యుండు. 315

ఉ. కావున భిక్షుఁ జెంది ప్రియకారిత శూద్రుఁడు గొల్చునేని సం
భావితుఁ డై నయాతనికృపారస మాని తదీయసంగవి
ద్రావితకల్మషుం డయి చిరక్రమవృత్తిత నూయి గ్రొచ్చి నీ
ర్వావిరి గన్నయట్టులు శివం బగుతత్త్వము గాంచు నెమ్మెయిన్. 316

తే. అఖిలజనులకుఁ బరమపదాభిలాష
వృత్తి సామాన్య యది యొండువెంట శూద్ర
జనములకు నెట్లు వొరలిన సఫల గాదు
దాని భిక్షుకసేవ సత్ఫలతఁ గూర్చు. 317

పరాశరమునిప్రణీతధర్మవిశేషంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

తే. వర్ణముల కెల్ల నింద్రియవ్యాప్తినిగ్ర
హంబు వలయు నియ్యది గన్నయంతఁ దృప్తి
బొంది యొం డాసపడ కున్న నొందు సాధు
జనులు వెదకుననామయసత్పదంబు. 318

తే. పరమ మైనయీధర్మంబు పట్టి పాప
యోను లగుకామినులును వైశ్యులును శూద్రు
లును సుగతి గాంతు రనిన సజ్జనతఁ బరఁగు
బ్రాహ్మణులకు రాజులకును బ్రాఁతె సుగతి. 319

వ. అని చెప్పి వెండియు. 320

సీ. బోధ మక్షీణపాపునకుఁ గల్గదు సద్గురుండు సెప్పంగ సంశ్రుతము లైన
పనులఁ బాపంబులు వాసిన నిర్మలజ్ఞానోదయం బగు దాన గర్వ

ముదయింప వచ్చిన నుడుపంగ వలయు గర్వంబున గురుసమారాధనంబు
వదలిన నాబోధవైభవ మెడలిన యంతటఁ బోక కీడావహిల్లుఁ

ఆ. బరమబోధమునకు ఫల ముపశాంతిగా, నెఱిఁగి యెంతబోధ మెక్కుడయ్యె
నంతశాంతుఁ డగుచు ననవరతంబును, గురునిఁ గొలిచి మేలుపురుషుఁ డొందు.

సీ. రక్షించునది యుదరంబు శిశ్నము ధృతిఁ బాణిపాదములు దృక్పాటవములు
వినుఁ డింద్రియంబుల మనమును మనమున బుద్ధి ని ల్పైనఁ బ్రబోధవికచ
హృదయస్థుఁ డై ధూమమెడలినశిఖివోలె వెలుఁగు దేవునిఁ జూచు వెరవు గలుగు
యుక్తుండుగా కేలయొదవు మహేశ్వరుఁ గనుట యుక్తాత్ముండు గను సుభక్తి

తే. నట్టిభంగికిఁ జాలినయట్టిఁ డైన
వికృతిపోడశకంబును బ్రకృతిసప్త
కంబు మూలప్రకృతిఁ జిత్తకలన సరయ
వికృతియును బ్రకృతియుఁ గానివిభునిఁ గాంచు. 322

క. ఇది సాంఖ్యానము దీనిని, మది కలవడఁ జేసికొనుచు మఱవక గురు ని
ర్మదుఁ డై కొలువఁగఁ గేవల, పదము నతనికరుణపెంపు ప్రకటము సేయున్.

తే. భిక్షుభావంబుఁ బొంది యీశిక్ష యూఁది
మెలఁగునర్హత త్రైవర్ణికులకుఁ గలదు
శూద్రునకు భిక్షుసంసర్గసులభ మనుల
పదము వానికి భిక్షుతఁ బరఁగఁ జనదు. 324

క. పరమజ్ఞానులయొద్దను, బరఁగిన నజ్ఞుఁడును బోధభరితుఁ డగు నిరం
తరమేరుసమీపస్థితి, హిరణ్యరుచిఁ గాక మెసక మెసఁగినపగిదిన్. 325

క. గురుశుశ్రూషామహిమం, గరుణఁ జతుర్వర్ణహితము గా నిమ్మాడ్కిం
బరివర్ణితంబు నేసెం, బరాశరమునీశ్వరుండు పౌరవముఖ్యా. 326

వ. అని సకలధర్మోపదేశధుర్యుం డై నభీష్ముండు పరాశరమునివర్యవాక్యసంచయం
బు సెప్పినం బరితుష్టుం డయి పరమవినయంబునం బాండవాగ్రజుం డక్కు
రుకులాగ్రగణ్యుతో నరులు సురలకు వంద్యు లగువారును గల రని విందు
వారలవర్తనం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 327

సీ. ఇట్లు మాతలి యమరేంద్రుని నడిగిన ధర్మార్థకామముల్ ధర్మచరిత
వర్తనఁ జెల్లించువారు వామాక్షులు గోరఁగాఁ దగురూపగుణసమృద్ధి
గలిగియు వర్జితకాము లయ్యెడువారు విద్యాధనైశ్వర్యవిషయగర్వ
విరహితు లగువారు విజితేంద్రియులు నిజదారతృప్తులుఁ దపోధనము గాథ

తే. తత్పరతఁ గూడ్చుఘనులు సత్యవ్రతులును
బరమశౌచులు బహుకార్యపరత లేని

గూఢధర్మ్మలు సన్న్యాసకోవిదులును
దనకు నభివంద్యు లగుట యతండు సెప్పె. 328

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు తటాకనిర్మాణరూపం బగుధర్మంబువిశేషంబు విన
వలతుం జెప్పవే యనుటయును ననిమిషనదీనందనుం డానరభరితుం డై. 329

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దటాకనిర్మాణఫలవిశేషంబు సెప్పుట.—

సీ. దేవతిర్యఙ్నరస్థావరాశ్రయము దటాకంబు విను మట్లుఁ గాక యందు
గోకులంబులు నీరు గొని [1]దానికర్తకులము నెల్లఁ బుణ్యలోకమున కనుచు
నీలోకమున శ్రీయు నెక్కుడు కీర్తియు నతనికిఁ జేయు వర్షాగమమున
నీతున వేసవిఁ జెఱువులో నీ రున్న నగ్నిహోత్రాదిసుయజ్ఞవాజి

ఆ. పేయఫలము లోలి నాయన కగుఁ గట్టఁ, దగినతరువు లిడిన సుగతి గలుగు
నిహసుఖంబుఁ బొందు విహగాదిబహుభూత,వాససౌఖ్య మతఁడు సేసెఁ గాన.

క. సలిలాశయములు సేసిన, నలఘుప్రియ మందుఁ బితృచయము లూర్ధ్వగతుల్
గలుగును దానం దమ కను, తలఁపున నది గోచరుండు ధర్మతనూజా. 331

తే. ఛాయ నతిథివర్గంబుఁ బుష్పముల సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రమద
మందఁ జేయు వృక్షంబు ల ట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మువు కుమార. 332

క. అనిన విని ప్రీతుఁ డై య, జ్జనవిభుఁడు గృహస్థధర్మసాకల్యజ్ఞా
ననిరూఢి నాదుచిత్తం,బున నొలయింపు భవదీయపుణ్యఫణితులన్. 333

క. అనవుడుఁ దాత యలరి య,మ్మనుమనితో నిట్టు లనియె మహియును విష్ణుం
డును జేసినసంవాదము, విను మది నీకోర్కిఁ దీర్చు విశ్రుతకీర్తీ. 334

తే. నన్ను నీ వడిగినయట్లు వెన్నుఁ డర్థి, బుజ్జనంబులు మున్నుగ భూమిదేవి
నడిగె దానికిఁ బ్రియ మంది యమ్మహాను,భావ యి ట్లని చెప్పెఁ దద్భావనలర.

క. దేవా హుతవహపరిచ,ర్యావిధి యొనరించి బలిసమాచరణము భ
క్త్యావేశంబునఁ జేయఁగ, దైవతసంఘంబు సమ్మదంబునఁ దేలున్. 336

తే. అన్నమున దుగ్ధమునఁ బండ్ల నైన మూల, కోటి నైనను గనుపారు నీట నైన
నిత్యమును జేయునది పితృకృత్య మోపి,వైశ్వదేవ మవశ్యనిర్వాహ్య మనఘ.

క. ఆచేతపిదప దానం, బాచరణీయంబు శక్తి కనుగుణముగ భి
క్షాచర్య సేయువిప్రుల, వేచి యిడఁగ వలయు నెపుడు వేగమ భిక్షల్. 338

తే. అప్పటికి వారు లేకున్న [2]నగ్ర మగ్ని,ముఖమునం దైన నిడునది సఖుల బంధు
జనుల నతిథుల గురుల భోజనవిధాన, తృప్తులుగఁ జేసి బలివిధిఁ దీర్పవలయు.

1 దానిక్రంతిసులము. 2 నన్న, మగ్ని.

వ. బలు లుభయప్రకారంబులు వానియందు ధర్మాధర్మామధివనరత్నోజనాదివిష యం బైన శ్రౌతబలి యేను మున్ను నిర్దేశించినయది యిప్పుడు సెప్పినయది పశుపక్షిచండాలప్రభృతిగోచరం బగుస్మార్తబలి యని నిర్దేశించి వెండియు. 340

ఆ. విను గృహస్థధర్మవిధ మిది యీభంగి, నడపి పిదప భోజనంబు సేయ
వలయు విప్రుఁ డిట్టివాఁ డొందు నిహపర,సౌఖ్యసంపదలఁ బ్రశస్తచరిత. 341

క. అని చెప్పినఁ గృష్ణుఁడు నెమ్మన మలర గృహస్థవిధిసమాచరణము ని
ష్ఠ నడపెఁ గర్మశ్రద్ధా,ఘన నీవును నట్ల నడపు గార్హస్థ్యంబున్. 342

క. అది దురితనిరాసము న,భ్యుదయానందంబుఁ జేయుఁ బుణ్యయశస్సం
పద నిచ్చు నూర్ధ్వలోక, ప్రద మగు దానిఁ గొనియాడు భరతనరేణ్యా. 343

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుఁ గృహస్థధర్మప్రకారం బెఱింగించె నని చెప్పుటయు నప్పౌరవకులోత్తముల సంప్రశ్నోత్తరంబులు మఱి యెత్తెఱంగు నం జెల్లెం జెప్పవే యనుటయు. 344

చ. అపగతకామరోషహృదయాంతరఖేలనకల్య నిర్జపా
జపమహితవ్రతైకపరసంగధురాధికలౌల్య చంద్రమ
స్తపనమయాక్ష కౌస్తుభనితాంతరుచిస్ఫురితాస్థిదానుదీ
ప్తిపటలచారువక్ష మునిధీస్ఫుటభావిత దేవసేవితా. 345

క. సత్త్వాధిష్ఠాన కృతజ్ఞ,భక్తవ్రప్రకటాభిధాన భక్తాధీనా
తత్త్వంపదార్థరూపా, తత్త్వసదనదీప ధూతదైత్యాటోపా. 346

మాలిని. జగదవనవినోదా సత్యజాతప్రమోదా
సగుణవిగుణభంగీ సంయమారామసంగీ
విగతవికృతమూర్తీ [1]విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుగమగహనభూమా సోమపింఛాభిరామా. 347

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

---

1 విశ్వలోకప్రవర్తీ.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

పరమమహిమనిశ్చల
తాపాదనకేళికౌతుకాతిశయమనో
వ్యాపారనిర్వాహ స్తు
త్యాపాంగవిలాసలలిత హరిహరనాథా. 1

—ధూపదీపనైవేద్యంబులఫలవిశేషము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె. 2

తే. అట్లు గృహమేధిధర్మతత్త్వావగమము, దనకుఁ గలుగంగఁ జేసిన తాత కెఱఁగి
మనుమఁ డూర్జితభక్తియు వినయగౌరవంబు సమధికతావైభవంబుఁ బొంద.

వ. మహాత్మా సుమనోధూపదీపనైవేద్యంబు లుత్తమంబు లగుపూజాసాధనంబు
లని వానిఁ గొని దేవతలం బూజింతురు తద్విశేషం బెఱింగింపవే యని యడుగు
టయు నతం డాదరభరితుం డయి దీని శుక్రుండు బలిదానవేంద్రునకు బలి మ
నువునకు మనువు సువర్ణుం డను తపోధనునకు సువర్ణుండు నారదునకుం జెప్పి రప్ప
రమముని నాకుం జెప్పె న త్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యప్పుడ
మితేని కి ట్లనియె. 4

సీ. ఓషధు లమృత మయ్యు త్తమవస్తుసంతతిలోనఁ బుష్పవంతములు మేలు
పుష్పముల్ గొని సురపూజ లొనర్చిన మానవులకు మంచి మనసు గలుగు
నట్లు గావున సుమనోభిధానము పుష్పముల కయ్యెఁ దద్దివ్యపూజ లిచ్చు
నరులకోర్కులు సుమనస్కతఁ దీర్చుట నమరులు సుమనస్కు లనఁగఁ జనిరి

ఆ. కంపు రూపుఁ దెలుపుఁ గలిగి యకంటక, భూరుహాదులందుఁ బుట్టినట్టి
పుష్పములఁ బ్రియంబుఁ బొందికై కొందురు నిర్జరులు పూజనములఁ గురువ రేణ్య.

క. నలినంబులు జాజులునుం, దులసీదళములుఁ బ్రభూతతోషము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షా,దులకు జలోద్భవము లెల్లఁ దుష్టి యొనర్చున్. 6

క. అరుణంబులును సకంటక, తరుభవములుఁ గటుకగంధధామములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక, కరణమున నథర్వమాంత్రికతఁ గుసుమంబుల్. 7

తే. భూతరక్షోగణములకు భూపవర్య, తీక్ష్ణగంధపుష్పంబులు దృష్టిఁ జేయు
నలఁప దీపు [1]నలచి పరిమళసుకాంతి, భరితములు నగుపువ్వులు నరులమెచ్చు.

క. విను దేవాలయమునఁ బిత్రు,వనమునఁ బుట్టుకుసుమములు వలదు వివాహం
బునకును శాంతికపౌష్టిక, వనితాజనరంజనాది వర్తనములకున్. 9

తే. కుసుమములగంధమున దేవకోటి వాని
దర్శనంబున యక్షులు దదుపభోగ
మున భుజంగప్రతాన మీమూఁడుదెఱఁగు
లను మనుష్యులు ప్రియ మందు టనఘ కలుగు. 10

క. దేవత లర్చాకుసుమపూ,జావిధిఁ బ్రియ మంది యపుడ జనులయెడల సం
భావించి వారికోర్కులు, గావింతురు సఫలములుగఁ గౌరవనాథా. 11

తే. సల్లకీజాతనిర్యాస మెల్లదేవ,తలకు మే లంతకంటె గుగ్గిలము లెస్స
యగలు గంధర్వయక్షోరగాదులకుఁ బ్రి,యంబు ధూపదానము నెడ నధిపవర్య.

వ. ధూపదానంబులయందు నధికతరంబు గర్పూరధూపం బని చెప్పి మఱియును.

క. సమధురమును గటువును దీ,క్ష్ణము నగుగంధములధూపకలన వరుస హృ
ద్యములు సురయక్షరక్ష, స్సమితులకును దత్ప్రకారజాతులకు నృపా. 14

తే. తగినయట్టిధూపము దేవతలకు నిచ్చి
పరమపుష్టియు నాయువుఁ బడయుఁ గర్త
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార. 15

క. మలయజము నగలు సుఱియుం, గలుగు సురభివస్తువులు నికామప్రియదం
బులు వై హారకధూపం,బులయెడ మానవులచిత్తములకు నరేంద్రా. 16

ఆ. [2]దైవతార్చ లపుడు తానుసభూతర,క్షోముఖంబు లైన కుత్సితంపు
జాతు లెల్ల దీపసన్నిధి నడఁగు న,ట్లగుట దీపదాన మధికఫలము. 17

క. ఆలోకదాన మన భూ,పాల పరఁగు దీప మీఁగి భావము సద్ధ
ర్మాలోకనశీలం బగు, నా లెస్స యొనర్చినట్టియతనికి నధిపా. 18

1 గలిగి. 2 దైవతార్చ నపుడు.

తే. ఘృతము సాలమి వర్తి నికృష్ట యగుట, దగ ననుర్పించి పెంచుట ధరణినాథ
కానియని దీపదానవిధానమునఁ బ్ర,కాశనస్తువు దృఢదీప్తికముగ వలదె. 19

వ. అని వెండియు. 20

క. ఒరు లిచ్చినదీపం బపహరించి తత్పాతకమున నంధుం డగు భూ
వర [1]రథ్యాసభ గుడిపై, గిరి దీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగున్. 21

తే. ఆలనేయి ముఖ్యము మహిషాదిమేష
జనితఘృతములుఁ దైలంబు మనుజనాథ
మధ్యమము లగుమేదోస్థిమాంసరసము
లరయ నింద్యముల్ దీపసమర్పణమున. 22

క. జ్యోతిస్సాలోక్యకులో,ద్ద్యోతనసహితప్రకాశయోగంబులు పు
త్త్రా తెచ్చు దీపదానము, దాత కొసఁగు నమరపూజితసుఖత్వంబున్. 23

క. దేవతలకు నగ్రపుసం,భావన నుపహార మిచ్చి పదపడి కుడువం
గా వలయు నట్లు సేయని, ధీవిరహితుఁ డసుర యగుట దెల్లం బధిపా. 24

వ. కావున. 25

క. తనయింటఁ గలుగునన్నము, మును దేవతలకు నివేద్యముగఁ జేసి ప్రణా
మనియమసహితసమర్పణ,మునఁ గృతకృత్యుఁడుగ వలయుఁబురుషుం డనఘా.

వ. పూజకుండు శక్తిసంపన్నుం డయి యొనర్చిన. 27

క. తిలపిష్టము దధిదుగ్ధం, బులు మఱియును ధూపములును బుణ్యపరిమళం
బులు నగుపదార్థములు విబు,ధులకుం బ్రియ మొసఁగు బలివిధులఁగురుముఖ్యా.

క. ఉపహారసమర్పకుఁ డగు, సుపురుషు గృహదైవతములు శుభములఁ గూర్చున్
నృపవర తత్కర్మరహితుఁ, గృప లేక నితాంతవిఫలకృత్యుం జేయున్. 29

ఆ. రక్తమాంససహితభక్తపిండముల నుల్లసితలోహితాక్తలాజములను
సురను బలి యొనర్ప నురగయక్షాసుర, ప్రముఖభూతములు శుభంబు లొసఁగు.

క. సౌమ్యాసౌమ్యబలులు విను, సౌమ్యాసౌమ్యప్రకారజనకృత్యంబుల్
సౌమ్యనృపోత్తమ యయ్యై, కామ్యముఁ దత్తత్ప్రపూజ్యకరణిం జేయున్. 31

క. అగ్రప్రదాయి యర్థిస, మగ్రుఁడు బలయుతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు లోకా
నుగ్రహపాత్రము శాత్రవ, నిగ్రహశక్తుండుఁ దత్త్వనిష్ఠుండు నగున్. 42

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతో సుమనోధూపదీపబలిప్రదానం
బులఫలవిశేషంబు లింకను విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవృషం

1 సభ గుడిపై లోపల, గిరి.

డాకుమవంశనరున కిట్లను నహుషునృత్తాంతంబున నది విస్పష్టం బగు వినుము
చెప్పెద. 33

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహుషునిధూపదీపదానవిశేషంబు సెప్పుట—

సీ. నహుషుఁడు భూపాలనము సేయు చుండి రాజస మించుకయు లేక సత్త్వనిష్ఠఁ
బుష్పంబులను ధూపముల దీపముల నివేద్యంబుల నమరుల కర్చ లిచ్చుఁ
బితృసంతతికి దీనఁ బ్రీతి యొనగ్చురాక్షసయక్షభూతభుజంగమాది
తర్పణంబులు నర్హాతానిరూఢములు గా నివి గొని యొనరించు నిట్లు నిత్య

తే. నిరతిఁ జెల్లించి తత్ఫల[1]పరిణతి ప్ర
దీప్తతేజోవిశేషసంప్రాప్తదేవ
రాజ్యుఁ డై సురమునిగణపూజ్యభావ
మహిమఁ బొందియు దీనిఁ దా మఱవఁ డధిప. 34

క. సురలఁ బితృదేవతలఁ ద, త్పరతను ము న్నెట్టు లట్ల పన్నగ సమ్య
క్పరితృప్తులఁ గాఁ జేయుం, బరమకుసుమధూపదీపబలిదానములన్. 35

తే. దానఁజేసి తదీయమహానుభావ, మంత కంతకు నగ్గల మగుటకతనఁ
దగియె మునివరవాహనత్వంబు నమ్మహాద్యుతికి వేయు నేల యనద్యరహిత.

క. విను మనుజేంద్రుల కెవ్వరి,కిని లేనివిశేష మతనికిం గలుగుట గ
ర్వనిరూఢి నొంది దుర్వ, ర్తనపరుఁ డై యాతఁ డజగరత్వముఁ బొందెన్. 37

వ. అట్టియెడ బూర్వంబుననుం జేసిన పుష్పాదిదానపుణ్యవిశేషంబులమహానుభా
వంబువలన నవ్వసుమతీశ్వరు శపించినమునీశ్వరుండు సదయుం డయి శాపమో
క్షంబు నిర్దేశించెఁ దత్ఫలవిశేషంబునన యశేషదోషనిరసననిపుణుండ వగు నీ
వప్పుణ్యానుష్ఠానంబున కొదవి తని చెప్పి వెండియు. 38

తే. పాండవాగ్రజ నహుషుండు బ్రహ్మసభకు, నాత్మగృహమున కరిగినయట్ల యరిగె
నట్టిపెంపును జనవిభుం డవ్విశిష్ట, దానఫలమునఁ జూవె పొందంగఁ బడసె.

క. అని పలికి భీష్ముఁ డి ట్లను, విను మెందును దీపదానవిధి మే లనిశం
బును జేయ నూర్ధ్వలోకం, బును గర్తకుఁ బరమదివ్యబోధము నిచ్చున్. 40

క. ఎన్నినిమిషములు దైవత, సన్నిధి వెలుఁగంగఁ జేయు జనుఁడు ప్రదీపం
బన్నిసురవత్సరములు సు, ఖోన్నతి సన్నుతుల నాతఁ డొప్పు దివమునన్. 41

క. అనిన విని ధర్మజుఁ డు శం, తనుతనయునితోడ విప్రధనము నపహరిం
చినయాతఁ డేగతిం జను, ననుటయు నతఁ డిట్టు లనియె నన్నరపతికిన్. 42

క. దురితము లనేకములు గల, నరయఁగ లోకమున వానియన్నిటికం టెన్
ధరణిసురధనము పాపపుఁ, దెరువునఁ గొను టధిక మండ్రు ధీరవిచారా. 43

1 పరిణతిని బ్ర, దీప్త.

క. భూసురధనాపహరణము, సేసినఁ గులనాశ మగుట సిద్ధము దానం
జేసి యగును జండాల, త్వాసంగము నపరభవమునందు నరేంద్రా. 44

వ. ఒక్కయితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 45

ఆ. క్షత్రబంధుఁ డనఁగఁ గలఁ డొక్కనరపతి, యతఁడు మాలవాని నధికదుఃఖ
భాగిఁ గాంచె గాలిఁ బఱచువిప్రక్షేత్ర,తలము రేణువునకుఁ దలఁగిచనఁగ. 46

క. కని యీధూళికిఁ గడు రో,సినకారణ మేమి యనుడుఁ జెప్పె నతని కి
ట్లని యమ్మాలఁడు దొలుబా,మున నే నొకవిప్రుఁడొడుక మునులు నుతింపన్.

ఆ. పరమనిష్ఠతోడ బ్రహ్మచర్యవ్రత, మాచరింతు భిక్షితాన్న మొక్క
నాఁడు వేడ్కఁ బుణ్యనదితీరమున భుజిం,పంగఁ దలఁచి చనఁగఁ బాపమడరి.

క. ధరణీదేవక్షేత్రము, పరాగపటలంబు బహుళపవనంబుగతిం
బరఁగి నరనాథ నా దగు, కరంబునన్నమునఁ బట్టెఁ గడుసాంద్రముగన్. 49

క. ఆదూళితోడఁ గుడిచిన, నీదుర్జన్మంబు వచ్చె నిది యెఱిఁగెడుసం
వేదనము పూర్వపుణ్యఫ,లోదయమునఁ గలిగె నిన్న యొకకల గంటిన్. 50

వ. దానిం జెప్పెద నవధరింపుము 51

క. ఒకవిప్రవరుఁడు ననుఁ గని, యకటకటా యనుచు నిలిచి యశలకు మీఁదుగ
ఖకలాప మెల్లి వాయును, సకలంబును క్షత్రబంధుసంవాదమునన్. 52

క. అనియె నని చెప్పి వీడ్కొని, చని మృతుఁ డై తొంటిబహుళసత్కర్మంబుల్
దను నుత్తమపదమునకుం, గొనిపోయిన నిత్యసౌఖ్యకుం డై యుండెన్. 53

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్రుతో నాకలోకం బేకప్రకారమనోహరి
యై యుండునో బహుప్రకారప్రమోది యై వెలుంగునో యెఱింగింపవే య
నుటయు నతండు పుణ్యకర్మంబు లనేకవిధంబులు గావే కావునం దత్తదను
రూపానేకస్థానం బై నాకంబు నిశ్శోకంబును నస్తోకసుఖకరంబును నై కరం
బొప్పుచుండు గౌతమశతక్రతుసంవాదం బను నితిహాసంబు విను మది భవదీయ
ప్రశ్నంబునకుఁ బ్రాదేశవిశదీకరణం బగునుత్తరం బై యుండెడు గౌతముం
డను మహాద్విజుండు వనంబునం దపంబు సేయుచుండి శుండాలశిశువుం దల్లి
లేనిదాని నొక్కెడం గని కారుణ్యంబు వొడమి పుత్రునింబోలెఁ బెనిచె నయ్యె
నికకొదమ కాలక్రమంబున మేటియేనుం గయి మెలంగుచుండె నక్కాలం
బున భూపాలనంబు సేయుధృతరాష్ట్రుం డనురాజునాకారంబు దాల్చి నాకపతి
యయ్యేనుఁగకు నచ్చి యవ్వారణపతిం బట్టి తనకుం గొనిపోవువాఁ డై దీని నా
కిమ్మని యమ్మునిపతి నడుగుటయు నతండు: 54

తే. ఇధ్మములు దెచ్చియిచ్చు నేనిచట లేని,సమయమునఁ గాచు నీపర్ణశాల మత్త్రి
బుద్ధియుతమైది యీదంతిఁ బుత్త్రుఁబోలెఁ, బెనిచినాఁడ నీకీఁజాల మనుజనాథ.

ఇంద్రునకు మతంగమహామునితో నైనసంవాదము.

వ. అనుటయు నాకృత్రిమజనవిభుండు. 56

చ. మునులకు నేనుఁ గేటికి నమూల్యపుగోవులఁ బుచ్చికొమ్ము వే
యనఘ పసిండి నీవలసినంతయు నిచ్చెద నన్న శైశవం
బున నిది దల్లి లేకునికిఁ బుట్టినయక్కటికంబు పెంపునం
బెనుచుటఁ జేసి దీనిపయిఁ బ్రేమము నామదిఁ గల్గు భూవరా. 57

క. కావున నొల్లను బదివే, ల్గోవుల నిచ్చినను నిష్కకోటి యొసఁగినం
బోవయ్య యేను మొఱ యిడఁ, గా వారిఁ గొనఁగఁ దగునె కరిపతి నీకున్.

క. అని మునిపతి పలికిన న, జ్జనపతి వాహనము గాఁగ సామజముం గై
కొనఁ దగదె రాజునకు ని, ట్లనఁ దగునే నీకు విడువు హస్తిఁ బ్రియమునన్.

వ. అని రాజసంబు దోఁపం బలుకుటయు నప్పరమద్విజుండు పుయిలోట దక్కి
యి ట్లనియె. 60

తే. పుణ్యకర్ములు హర్షంబుఁ బొందఁ గనుట, పాపకర్ములు శోకార్తి పాలుపడుట
యెచటఁ గల్గు నజ్జముసభ కేఁగుదెమ్ము, దంతి నచ్చట నిచ్చెద ధరణినాథ. 61

వ. అనుటయు నతండు. 62

సీ. వినుము నాస్తికు లగుజనులుఁ బాపాత్మకులును గాక యేను వత్తునె మునీంద్ర
యచటికి నన్న నయ్యముఁడు పుణ్యుఁడు తదీయాలయం బొప్పదే యనియె విప్రుఁ
డమ్మాట కవ్విభుం డప్పఁ బ్రోచునతండు దల్లికిఁ దండ్రి కత్యంతభక్తి
గలవాఁడు నమ్మేలు గను నందు రా నొల్ల నని పల్కెఁ బల్కిన నత్తపస్వి

తే. రమ్ము మందాకినికిఁ దత్తటమ్ముపొంత, హస్తి విడిచెద ననుమాట యాడ నాతఁ
డతిథిశిష్టాన్నభోజులు నప్రతిగ్రహులును గండ్రది సరకు సేయుదు నెయచటు.

క. అనినను ముని మేరువనం, బున నీ కొప్పింతు గజముఁ బోద మనుడు న
జ్జననాథవరేణ్యుం డా, తని మోముఁ జూడ్కి నిగుడ దరహాసముతోన్. 64

క. మృదువులు సత్యోపేతులు, సదయులు భూతహితు లందుఁ జనుజనములు నా
కది యేల వేడ్క నిదె వచ్చెద నొండొకమంచిచోటు సెప్పు మనవుడున్. 65

క. నారదమునినాయకునివి, హారస్థల మైనవనమునం దిచ్చెద నీ
వారణము నచటు కిన్నర, ధీరస్యుం బఘరోమతిప్రియ మనఘా. 66

సీ. అనిన గౌతముపల్కు విని గీతనృత్యాదిచతురులై దేవతానన్మునీంద్ర
హర్షంబు గావించునట్టివా రచ్చటి కరుగుదు రే నొల్ల నచ్చ టనియె
నరపతి యుత్తరకురుభూము లనిమిషకమనీయములు సర్వకామ్యవర్షి
యగు నందు వాసవుఁ డట వచ్చికరి నొప్పఁ గొను మని పలికె నమ్మునివరుండు

తే. గామహింసారహితులకుఁ గాక నాకుఁ
దరమె తత్ప్రదేశం బని దర్పఫణితి
నాఁడెఁ బలి దాని కాభూసురాగ్రగణ్యుఁ
డిందుగృహమున నిత్తు ర మ్మిభము ననుడు. 67

క. దానరతులు నక్షము లా,దానవిముఖు లందుఁ బోవుతరముజనులు నా
కానెలవు సెలవు లే దని, మానవపతి పలుక ముని సమధురవచనుఁ డై. 68

వ. అన్నరనాథుతోడ. 69

సీ. రవిపాల నిచ్చెద రమ్ము కుంజరముఁ జే
కొనుటకు ననిన నజ్జనవిభుండు
నుతతపస్స్వాధ్యాయరతులకు గంతవ్య
మచ్చోటు నా కేల యనుడు వరుణు
పురిఁ గుంభిఁ గైకొను పొద మన్న మునిఁ జూచి
యగ్నిహోత్రము నిష్టియజనములును
గలవా రరుగుదురు గాక యన్నెల వొల్ల
నని యాడె భూపతి యతని కాతఁ

తే. డింద్రుకడ నమర్త్యకోటికి నిష్ట మచట, గాను నీకిత్తు నని చెప్పె పూరయాజి
వేదిశతవర్ష పురుషులు వోదు రందు, దాని నేఁగోర నని పల్కె ధరణివిభుఁడు.

వ. పలికిన నప్పరమతపోధనుండు. 71

క. రదిఁ గొను మచ్చోటను వే, పొద ప్రాజాపత్యలోకమున కనవుడు నా
కది యేల యశ్వమేధుల,పద మనియెం బలి తపస్విపతి యాతనితోన్. 72

చ. అపగతమోహశోక మగునట్టిది గోగణలోక మిత్తు మ
ద్విపవరు నందు నీ కనినఁ దీర్ఘనిషేవులు గోప్రదానపు
ణ్యపరులు బ్రహ్మచర్యనియమాఢ్యులు నచ్చటి కేఁగువారు దా
నిపయిఁ బ్రియంబు నాదు మది నెక్కొన దక్కడ కేల వచ్చెదన్. 73

సీ. అని ధృతరాష్ట్రుఁ డాడిన ముని శీతోష్ణసుఖదుఃఖమిత్రారిముఖము లైన
బహువిధద్వంద్వముల్ పరఁగవు బ్రహ్మలోకమున నయ్యెడ సామజము హరింతు
గాని ర మ్మనుడు నమ్మానవపతి యసంగులుఁ గృతాత్ములు వ్రతాచలితమతులు
నధ్యాత్మనిరతులు నందుఁ బోదురు గాక యచ్చటు గాన శక్యం బె నాకు

తే. నవనిసురవర్య యన రాజు నతఁడు సూచి
మునిమహత్తరుఁ డే నిన్ను ననిమిషేంద్రుఁ
గా నెఱింగితి నెల్లలోకములఁ దిరుగు
దెచట నైనఁ బొంపదు గదా యెగ్గు నిన్ను. 74

చ. అనవుడు మ్రొక్కి యింద్రుఁడు మహాత్మ మతంగజహేతువాఁడవ
  ర్తను ననుఁ బంపు నీపనుపు దక్కొని చేసెద నన్నుఁ బుత్త్రుఁ డీ
  వనకరి నాకు సాధుజనవత్సల యిమ్ము కరంబు నెమ్మి దీ
  ని ననియె సాంత్వనంబుగ మునిప్రవరుండు గుణప్రదీపకా. 75

వ. అనిన విని యింద్రుం డిట్లనియె. 76

తే. కరి సెలంగి నీమీఁదఁ బుష్కరము సాఁచి
  మూరుకొనియెడు నడుగుల మ్రోల నిల్చి
  ముద్దు [1]గురియుచుఁ బలుమఱు మ్రొక్కు నిట్టి
  దాని నిన్నేల పాపుదు మాననీయ. 77

మ. నను నే డాఁచెద నన్న నేబుధులుఁ గానం జాల రక్షీణబో
  ధనసంపత్తి నెఱింగి తేర్పడ మునీంద్రా రండు నీవుర్ భవ
  త్తనయుం డేకరియుర్ నితాంతసుఖనిత్యం బైన నాకంబునం
  దనపాయస్థితి మత్సఖత్వమునఁ బెంపారం బ్రవర్తింపఁగన్. 78

ఆ. అనుడు సంతసిల్లి యట్ల కా కనిన నమ్మునివరుండుఁ గురియు మున్న గాఁగ
  నేఁగె దివమునకు మహేంద్రుండు సమ్మోద,భరితుఁడగుచుఁ గురునృపాలవర్య.

క. అనిన విని భీష్ముతో నజ్జనపతి యిట్లనియెఁ దపము సారపుధర్మం
  బని యూఁది మీరు సెప్పుదు, రనఘా లేకుండునే తదధికం బొకఁడున్. 80

వ. అనుటయు నా దేవవ్రతుం డానరదేవోత్తము నర్మిలి నాలోకించి. 81

భగీరథునకు బ్రహ్మతో నైనసంవాదప్రకారము.

సీ. వినుము ధర్మము లెల్ల వినుతకృత్యంబుల తప మెన్ని యెన్నఁగా ధర్మమెందుఁ
  గలదు తపం బనఁగా నియతాశనత్వము భగీరథుఁడు పద్మజునిసభకు
  నరిగిన నతనితో నద్దేవుఁ డిందుల కతులనిర్మలతప మాచరింప
  కరుగు దేరంగ నెవ్వరికిని రా దెట్లు వచ్చితో యనిన నవ్వసుమతీశుఁ

తే. డేను గోదానములును భూదానములును
  గన్యకాదానములుఁ దీర్ఘకలనములును
  రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములుఁ బెక్కు
  సేసినాఁడ వచ్చుట దానఁ జేసి కాదు. 82

మ. అవనీదేవత లొక్కొడం గ్రతువిధివ్యాసక్తులై యుండఁ ద
  త్ప్రవిఘాతంబులు దోఁచె నేను రణసంరంభంబునర్ వారి కు
  త్సవ మొందించితి వానిఁ బాపి ముద మందర్ వారు నర్ బ్రహ్మపా
  ల వరిష్ఠావ్యయసౌఖ్య మొందు మని లీలం జెప్పినర్ వచ్చితిన్. 83

1 గునియుచుఁ.

తే. ఆఁకలియు నీరువట్టును నాదరింప
కేను విప్రులపని నేసి యిట్టిమహిమఁ
గంటి నియతాశనత్వము కాక తప మ
నంగ వే ఱొండె ధర్మాభినంద్యహృదయ. 84

చ. అనుటయు బ్రహ్మ యవ్విభున కర్చన లిచ్చి తగంగ గారవిం
చె నధిప నీవు విప్రుల భజింపుము సంయమితాశనుండ వై
యని దివిజాపగాసుతుఁడు సాదరభాషణవృత్తిఁ జెప్పిన
న్విని ముద మంది ధర్మజుఁడు నెమ్మి దలిర్పఁగ నమ్మహాత్ముతోన్. 85

క. పురుషుఁడు శతాయు వనుశ్రుతి, పురుషవరా బాలురైనఁ బొందుదురు మృతిం
జిర మగు నేమిట నాయు వ,చిర మగు నెద్దానఁ దెలియఁ జెప్పుము కరుణన్.

వ. అనుటయు నయ్యఖిలధర్మవేది యవ్విభున కిట్లనియె. 87

తే. అనఘ యాచార మాయువుఁ బెనుచు నదియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుం గలుగఁ జేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు పెనుపుఁ బొందఁ
డతని సర్వభూతంబులు నభిభవించు. 88

క. కావున నాచారపరత, భూవర మేల్ సాధుజనులు వోవు తెరువు నం
భావించుట యాచారము, దా వర్ణాశ్రమసమర్థ్యాతం బరఁగు నృపా. 89

ఆ. గురునిమాట నరకు గొనమి దుశ్శీలత
పిట్ట పురుక గోరు పిసుకఁ ద్రుంపఁ
గఱవ మరుగు టుభయకాలాస్తమయసమ
యముల భానుఁ జూచు టాయు వడఁచు. 90

క. విను క్రోధంబును హింసయు, ననృతంబును లేమి సంధ్యలైనం దదుపా
సనము సురపూజనము రే, బొనరించుట చిరతరాయు వొనరించు నృపా. 91

క. పరదారగమన మెప్పుడు, పురుషున కది యెల్లపాపములకంటె నరే
[1]శ్వరవర యాయుస్సంక్షయ, కరంబు దద్వర్జనంబు గడు మే లరయన్. 92

క. [2]పరదారలయందును సఖి, గురువృద్ధనృపాలబాలకులబాంధవభూ
సురవైద్యభృత్యబుధనా,గరకులసతు లాయువునకుఁ గడుఁ జే టనఘా. 93

వ. అని చెప్పి. 94

క. మే లివి గీ డివి యని భూ, పాలక యేఁ జెప్పినట్టిపను లెఱుఁగుము నీ
వోలిన యాయువుఁ బెనుపం, జాలు ననియు నపహరింప శక్తము లనియున్.

తే. తగనియది యెద్ది యైన వ్రతంబు వూని
మాన నోపిన నాయువు మాల్పకుండు

1 శ్వర వరమాయుస్సంక్షయ. 2 పరదారములందును.

సంతటన పోన దాయు వత్యంతవృద్ధిఁ
జేయుఁ దగినది సేసినఁ జెప్ప నేల. 96

వ. అని పరిభాషించి. 97

క. దేవగృహముకడ వీథిని, గోవాటమునందు రచ్చకొట్టముపొంతన్
భూవర సస్యములను విస్మృతావిసృజన మొప్ప దండ్రు చారిత్రవిదుల్. 98

ఆ. ప్రాఙ్ముఖుండు నార్ద్రపాదుండు నై భోజ
నంబు సేత మే లనంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు నింద్య మమ్మెయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాపసరణి యండ్రు. 99

క. అనలము గోవును బ్రాహ్మణుఁ, జన దెంగిలితోడ ముట్టఁ జంద్రార్కులఁ జూ
డను నమ్మెయిఁ దగ దాసన, మును గాంస్యము ననఘ భిన్నములు వర్జ్యంబుల్.

ఆ. వృద్ధు వచ్చునపుడు విను బాలు ప్రాణంబు
లెగయఁ జూచు నతని కెదురు లేచి
ప్రణతిఁ జేసెనేని బాదునఁ బడి యవి
దొంటియట్ల నిలుచు దురితదూర. 101

తే. అధ్యయనమున మస్తకం బంటుటయును
నిద్రయును నశుచితతోడ నింద్యకోటి
శిరముఁ గ్రోకంగఁ దగ దిరుసేత మస్త
కంబు తైలంబుఁ బూయఁగాఁ గాదు మేన. 102

సీ. వైరనిర్బంధంబు వలవదు గురునితో నతఁడు కోపించిన ననుసరించి
తేర్చుట మేలు నిందించుట గురునెడ ననృతమాడుట యాయు వపహరించు
విప్రగోక్షత్రియవృద్ధదుర్బలభారవహాగర్భిణులకు నీ వలయుఁ దెరువు
మాన్యభూదేవుని మంగళంబుల వనస్పతులను వలగొని చనఁగ వలయుఁ

తే. బంచదశిని జతుర్దశిఁ బద్మమిత్ర
వసుతిథుల జన్మతిథులందు వలయు బ్రహ్మ
చర్య మడుగు లొండొంటితోఁ జనదు తోమ
దోషములు గొండియముఁ గ్రూరభాషణంబు: 103

తే. అంగహీను దరిద్రు విద్యావిహీను, రూపహీనునిఁ దెగడుట పాప మండ్రు
వేదదేవతానిందలు వేతనార్థ,కముగ జోస్యంబు నడపుట కల్మషములు. 104

సీ. దంతధావనము మూత్రపురీషసర్జనంబులు మౌనియై చేయవలయు నుభయ
సంధ్యల నిద్రింపఁ జనదు తండ్రికి రేపు మ్రొక్కి యాచార్యవిప్రులకు వరుస
మఱి మ్రొక్కనది వీరి కెఱఁగుట దక్క దేవార్చనంబునకు ము న్నన్యుకడకుఁ
జన. గాదు గర్భిణీసంయోగ మెప్పుదు పరిణయంబునకు మున్ సురతసుఖము

తే. ననుభవించిన నవకీర్ణ యందు రట్టి,యఘము వోవుఁ బ్రాయశ్చిత్త మాచరింప
నుత్తరము పడమర దలయుఁగ శయింపఁ,దగదు శీర్ణతల్పంబునిద్రయును గీడు.
క. సితపీతంబులు ధార్యము, లతులితమతీ కుసుమకోటియందుఁ గృతస్నా
నత రే పాపము శుచితా,చ్యుతుఁ డగు సుస్నాతుఁడేని నొడలు దొడసినన్.
తే. నీళ్లనాడక మును పూఁత నిందితంబు, చీర తడితో విదిప్పుట సెట్ట యొరులు
గట్టి విడిచినవస్త్రంబు గట్టఁగాదు, మడతమాస్పు టొప్పదు [1]కడుమాపు డైన.
క. వలవదు వటపిప్పలముల, ఫలములు నమలంగ మేడిపండ్లును దగ దా
వుల మేఁకల నెమిళులయెలి, చులుఁ గానివి యవిహితంపుఁజోటుల నధిపా.
క. విను [2]మొరుచూచిన మూచూ,చినభోజ్యము నింద్య మున్యచిత్తముతోడం
గొనఁదగ దాహారము పొ,త్తునఁగుడుచుటయఘముగూడుదూషించుటయున్.
క. చేతఁ గొని యుప్పు [3]నమలుట, రాతిపయిని నుప్పు గొనుట రాత్రి దధిమధూ
పేతంబుగఁ గుడుచుట ధ,ర్మేతరములు రేయి సక్తు వెగ్గు నరేంద్రా. 110
క. ఒకళులు సూచినయది వా, రికిఁ బెట్టక నమలుటయును బ్రీతిం దనపం
క్తికిఁ దెచ్చినచుట్టలు వే, ఱొకభంగిం గుడువఁ గుడుపు నుఱు విమభుక్తిన్.
క. నేయి మధువు సక్తువు దధి, పాయసము జలంబు భుక్తపరిశిష్టము భూ
నాయక యేరికి నిడఁ దగ, దాయువు పెంపారఁ గోరు టాత్మఁ గలిగినన్. 112
తే. అంగుళాగ్రముల్ సిటికెనలందు మొదళు
లనఘ దేవర్షితీర్థము లనఁగఁ బరఁగు
నరుస వలకేలియుప్పులవాయి పైతృ
కంపుఁదీర్థంబు తర్పణకార్యమునకు. 113
క. ఆచమనపూర్వకంబుగ, నాచరణీయంబు సర్వ మగుతర్పణముల్
వాచఁగఁపరుమత క్రోధం, బాచారవిధిజ్ఞు లఘము లండ్రు కుమారా. 114
క. దినమునసురతం బెయ్యెడఁ, జనదు చెడిపఁ గన్యఁ గనయఁజనదు పతిత నం
టనిదాని నగ్నఁ జూడం, జన దుమిసిన వార్పు కునికి నశుతుఁ డై సన్. 115
ఆ. అట్టియెడలఁ దనకు నాచమనము దొర
కొనక యున్న సూర్యుఁ గనుచుఁ బ్రణవ
కలనతోడఁ గూడ వలచెవి ముట్టుట
శుచిత నిచ్చు నండ్రు సూరిజనులు. 116
ఆ. భగిని గురుని మిత్త్రుఁ బండితు వంశజుఁ, బేదనడినఁ దెచ్చి ప్రియముతోడఁ
దనగృహమునకల్మి కనురూపముగఁ బ్రోపు, పెనుపు సేయు నాయువునకు సిరికి.
క. పారావతములు శుకములు, శారికలును బుప్పలతలు జనవర పసిఁడిం
దారమున నైనముట్టులు, నారయ గృహమంగళంబు లాదర్శములున్. 118

1 కులుమాపు డైన. 2 మాచూచిన; మానూచిన. 3 నంజుట.

తే. గ్రువ్వ గ్రద్ద దివాయ్యరుపుఁబ్రువ్వు గూబ
యిల్లు సొచ్చిన శాంతి సేయింప వలయుఁ
జదువుఁ గుడుపును సంధెలఁ జనదు రాత్రి
యైనఁ బితృకార్యములు సేయ నఘముఁ జేయు. 119

క. కులమును రూపము శీలముఁ, గలకన్య వరించి యందుఁ గనినయపత్యం
బులకుఁ దగ నడపునది మం,గళములు గృతదైవపైతృకక్రియుఁ డగుచున్.

తే. వలయుఁ బ్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖత్వముల నొకటి
తారకంబులుఁ దిథులును వారములును
జోస్యు లెఱిఁగించినవి మేలు సువ్రతైక
లోల మంగలిపనికిని దైలమునకు. 121

క. వినుము సపిండీకరణ,మ్మున నేకోద్దిష్టమునను భోజనవిధి వ
ర్జన మొప్పు నామతింపక, చన దామెతఁ గుడువఁ బోవ సజ్జనవినుతా. 122

క. తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు, నెల్లవిధంబులను వలయు హితములు సెప్పన్
మల్లకుఁడు గాక కర్జము, [1]సల్లభ్యము గాఁగఁ జూచి సౌజన్యనిధీ. 123

సీ. క్షత్త్రియుం డశ్వంబు గజమును రథమును నెక్కనేర్పులు గనుఁ బెక్కగఱచి
నానాయుధాభ్యాసనైపుణంబునఁ బొల్చి యుద్ధతంత్రములకు నోహటింప
కుండెడునదిఁ బేర్చి దండనీతికి బోధకం బగునట్టిశాస్త్రంబు మొదలు
గాఁగ గాంధర్వంబుఁ గామతంత్రంబు లోనుగ శాస్త్రములనెల్లఁ దగినభంగి

ఆ. వలవరించి మున్న యధ్యయనంబునఁ, జొరవు గలిగి ధర్మచరణవేది
యై ప్రజాభిరక్ష యధ్వరకరణంబు, వలను మెఱసి నడవ వలయు నధిప. 124

క. విను వర్ణాచారంబుల, ననఘ యిచటఁ దెలుపఁ దొడఁగ నైనను మును లీ
పను లాయుర్వృద్ధికరము, లనుటకతన వలసె నీకు నై చెప్పంగన్. 125

సీ. అధిప రజస్వల నంటుట కల్మష మాచరితస్నాన యైనసతిఁ జ
తుర్థదినంబున దోషాసమయమునఁ జెందంగఁ దగు నంద్రు, గొంద ఱాగ్య
లేనవునాఁ డొంద నింతియు షష్ఠాహమునఁ బొంద మగవాఁడుఁబుట్టు వినుము
మఱియును సమవిషమము లగుదివసంబులం దోలిఁ బురుషుండు నంగనయును

తే. సంభవింతు రిట్టులు షోడశంబుదాఁక, నెల్లనాఁడును బుతుశక్తి యెడలకుండ
నెట్టికార్యము గల్గిన బుతుమతీస,మాగమము దప్ప నీ కున్ననాయు వెక్క.

క. విను మాచార మవశ్యం,బును నడపఁగ వలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మం బాయువుఁ, బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ బెం పొందించున్.

తే. ఇన్నియాచారములలోన నెక్కుడం ద్రు
సకలభూతంబులందును సదయుఁ డగుట

1 సల్లాపము గాఁగ.

యాదిమును లట్లు గావున నఖిలవర్ణ
ములకు దయకల్మి పెద్దయు వలయుగుణము. 128

క. ఈయాచారాధ్యాయం, బాయుశ్శ్రీకీర్తికారి యగుఁ బాపంబుల్
వాయం జేయును బృథివీ, నాయక సద్భక్తిఁ జదివినను వగ వినినన్. 129

తే. అనినఁ బ్రీతుఁ డై పాండునృపాగ్రతనయుఁ
డమరతటినీతనూజుతో నన్నదమ్ము
లేమివిధమునఁ దమలోన నెనసి నడచు
వార లెఱిఁగింపు మనుటయు గారవమున. 130

వ. అతం డతని కి ట్లనియె. 131

క. విను భక్తియు వెలిఁపుఁ గలిగి, యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింపన్
జనవర యతండుఁ దమ్ములఁ, గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలులై. 132

క. అనుజుఁ డొకఁడు వెంగలి యై,నను దప్పెడుఁ గాని పెద్దనకుఁ గార్యజ్ఞా
ననిరూఢి లేక తక్కి,న, ననుజన్ములు సిక్కువడుదు రవనీనాథా. 133

చ. జనవర యన్నదమ్ములు ప్రసన్నమతిం గలకల్మి పంచి కు
డ్చిన వినుతించు లోకమును శ్రీయుఁ బొరిం బొరిఁ బెంపు నొందు లో
భనిరతిఁ బెద్ద కాసపడి పాడి దొఱంగినఁ బ్రాణగోష్ఠవుం
బను లగు నవ్విధంబు మనపద్దది గాదె జగం బెఱుంగఁగన్. 134

తే. తండ్రిపిమ్మట నన్నయ తండ్రి పిన్న, వారలకు నెల్ల నాతనివనిత దల్లి
దల్లిగడచన్న నని చెప్పి తాతమఱియు, మనుమనికి నిట్టులను నభిమన్యుపౌత్ర.

క. మానవనాయక యగ్రజుఁ, డై నను ననుజన్ముఁ డేని నన్యాయంబుం
బూని సహోదరులకుఁ గీ, డైన నతఁడు దండ్యుఁ డంచు రవనీపతికిన్. 136

వ. అని సహోదరప్రకారంబు సెప్పి వెండియు. 137

క. విను మప్పఁ దల్లియట్లుగఁ, గొని నడపఁగ వలయుఁ జన్ను గుడిపి పెనిచె నె
వ్వనిత యదియు నాతనికిని, జననీసమ యండ్రు బుధులు సౌజన్యనిధీ. 138

క. జనకుం డధికుఁ డుపాధ్యా,యునకుఁ బదిమడుంగు లెక్క డుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు, జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 139

క. జననీజనకులచే నగు, జననం బాగమము దనువిషయ మని చెప్పన్
విను మాచార్యువలన నొం,దినవు ట్టజరామరంబు దివ్యంబు నగున్. 140

వ. కావున గౌరవంబున నాచార్యుండు సర్వాధికుండు. 141

క. అని యిట్లు సుప్రసంగం,బున గురుజనతారతమ్యములు సెప్పినఁ దా
విని శంతనుతనయున కి, ట్లనుఁ బాండునృపాగ్రతనయుఁ డతులితభక్తిన్. 142

క. భూసురులకు నృపులకు నుప,వాసము నగుఁగాని యన్యవర్ణులకుఁ దదీ
యాసక్తి గలిమి పెద్దయు, దోసం బని విందు ధర్మధుర్యస్వాంతా. 143

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపవాసవిధివిశేషంబు సెప్పుట.—

వ. ఉపవాసవిధియోగ్యతయును దత్ఫలవిశేషంబును విన వలతుం జెప్పవే యనుట
యు నప్పురుషవరుం డప్పుడమితేనితో దీని నీవు న న్నడిగినట్లయే నంగిరసు
నడిగిన నమ్మునిపతి నాకుం జెప్పె న త్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యి ట్లనియె. 144

క. రాత్రిత్రయంబు బ్రహ్మ, [1]క్షత్త్రియులకు నుపవసింపఁ జనుఁ దదధికమ్ముగా
గాత్రస్థితిఁ దప్పింపని, మాత్ర [2]నయిన మేలు కుసుసమాజవరేణ్యా. 145

క. విను వైశ్యులకును శూద్రుల,కును నాలుగుగుడుపు లుడుగుకొ్లఁదికి మిగులం
జన దుపవసింప నుపవా,సనిరూఢత పెంపు కల్మషము వారలకున్. 146

ఆ. పౌర్ణమాసిఁ బూర్వపక్షాష్టమీచతు,ర్దశుల నుభయపక్షనశత వచ్చు
షష్ఠిఁ బంచమిని సునిష్ఠమై నుపవాస, మున్న వివిధశుభము లొలయు నండ్రు.

సీ. ఏకభుక్తవ్రత మెంతయు నిష్ఠ మాసం బెల్ల నడపిన సద్ద్విజుండు
సుభగాకృతియురూపశోభితాంగనయు సత్సుతులును ధనధాన్యతతులు భోగ
ములు సద్గుణంబులు భూరియశంబును మొదలైన బహుశుభంబులకుఁ బాత్ర
మగు నేఁడుకాల మయ్యతులవ్రతము సల్పి యఖిలభూలోకసౌఖ్యములుఁద్రిదివ

తే. మోదమును గండ్రు రెండును మూఁడునాల్గు
నీక్రమంబున నోపిన నెక్కినట్టి
దినము లెడ పెట్టి కుడుచుచు ధృతి నొకేఁడు
నడపువారల తెఱఁగు లేర్పడఁగ వినుము. 148

క. ఎక్కుడుదినముల శుభములు, నెక్కు నఖిలవైభవములు నెక్కు దినమునం
దక్కక యుండెడుకాలము, నెక్కు మహాత్మతయు నెక్కు నిభపురనాథా. 149

తే. వత్సరం బెల్లఁ బక్షోపవాసనియతిఁ, గడపినతనికిఁ బుణ్యలోకంబు లెల్ల
వాసభూములు మాసోపవాసవృత్తి, నైన బ్రహ్మలోకంబుసౌఖ్యంబు గలుగు.

ఆ. ఎంతనిష్ఠ గలిగె నేనియు మాసంబు, లోనియంద యెక్కుడైన దినము
లధిప యుపవసింప నగుఁ గాని మాసాధి,కోపవాసవృత్తి పాప మండ్రు. 151

వ. యుగసామర్థ్యంబునను బురుషమహానుభావవిశేషంబునను జేసి యుపవాస
వ్రతంబు సుహాధికకాలకృతం బయినను గీడుం జేయక యత్యంతఫలప్రదం బై
యుండు. 152

తే. మాతకును వేదమునకు ధర్మంబులకును
బరము లగుగురుశాస్త్రలాభములు లేవు
తపము లే దుపవాసవ్రతంబుకంటె
నధిక మైనది యండ్రు మహాత్ము లనఘ. 153

1 క్షత్త్రమునకు. 2 మయిన మేలు.

తే. పావనంబులలో నెల్ల బ్రాహ్మణుండు, పరమపావన మను శ్రుతి పౌరవేంద్ర
యట్లు గావున భూదేవతార్చనంబు, భక్తిసంభృతముగ నడపంగవలయు. 154

వ. అప్రసక్తం బైనను నీయర్థంబు విన వలయునట్టిది గావునం జెప్పితి నని పలికి
వెండియు. 155

చ. అనశననిష్ఠఁ జేసి సుర లాదిమునుల్ మహితానుభావు లై
రనఘ సహస్రవర్షసమనంతరకల్పిత మైన యేకభు
క్తనియమతంత్రమున్ నడపి గాధితనూజుఁడు బ్రాహ్మణత్వముం
గనియె మహోపవాసమునఁ [1]గానిఫలంబులు లేవు భూవరా. 156

క. కావున నుపవాసవ్రత, సేవనము శరీరమునకుఁ జిత్తంబునకుం
బావన మైహికమహిమయు, దేవనిలయసుఖము నిర్వ్యథిన్ సమకూరున్. 157

క. పర మగునీవ్రతమున కం,గిరసుఁడు దర్శకుఁడు దత్ప్రగీతవిధమునన్
నరు లెవ్వరు దర్శకు లగు,దురు వారిం బొరయ వేమిదుఃఖములు నృపా. 158

క. ఈతంత్రంబు పఠించినఁ, బ్రీతి వినినఁ బాయు బహుదురితములు దిర్య
గ్జాతులభాష లెఱింగెడు, నా తెలి వగు నపరభవమునందు నరులకున్. 159

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సర్వధర్మజ్ఞానమాననీయునితో యజ్ఞకర్త యగుట మే
లని మీరు పెక్కెడలం జెప్పితిరి యజ్ఞంబు ధనధాన్యవిభవసహాయసంపన్ను
లకుం దక్కం దక్కటివారలకుం జేయ శక్యంబు గామి దెల్లం బెల్లవారికి నను
ష్ఠింప నయ్యెడునట్టిపుణ్యకర్మం బెయ్యది యుపదేశింపవే యనుటయు నమ్మహీ
పతికి నమ్మహితాత్ముం డిట్లనియె. 160

క. నరవర యర్థంబులునుం, బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేయన్
దొరకొని యుండుట గని యం,గిరసుం డుపవాసముం బ్రకీర్తించెఁ దగన్.

క. ఉపవాసాయాసంబును, నృపముఖ్యా దుస్సహముగ నీవు దలఁచి య
జ్ఞపరత్వము దుర్ఘట మను,నెప మిడి యిట్లడిగి తని మనీషం గంటిన్. 162

వ. అనశనవ్రతంబులందును జులుకని తెఱం గెఱింగించెద. 163

చ. పగలును రేయుఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గుడ్వనష్ట తు
ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుఁ డొకటిన్ నడుమన్ మఱి యెప్డు నంత కే
మిగతిని బాపముం బొరయమిం దలకొల్పుచు హోమకార్యముం
దగుమెయిఁ జేయుచున్న విను తంగెటి జున్నగు నూర్ధ్వలోకముల్. 164

వ. ఇది మేలితెఱంగు గొందఱు దుష్కరంబుగాఁ దలంతు రట్టివారలు దమ
యోపినభంగుల నంగిరసుం డుపదేశించినయుపవాసవ్రతవిశేషంబు లనుష్ఠిం
చువా రని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డయ్యుత్తమబోధనిధికి నమస్కరించి

1 గానిపదంబులు.

యధ్యాత్మకవిద్యాబోధకప్రకారంబు లగువాక్యసంచయంబులు పెక్కెడలం
గృష్ణద్వైపాయనాదిమునీంద్రులును గృష్ణుండును నాకర్ణింప నుపన్యసించితిరి
కృష్ణశ్రోతృత్వంబు మహార్హతమంబు గృష్ణునియున్నరూ పెఱుంగుటయు
నత్యంతసంభావనీయంబు. 165

ఆ. ఎవ్వఁ డెఱుఁగఁబడిన నెఱుఁగంగఁ బాలివి, నైనయెల్లయవియు నవగతంబు
లగుట యీపరాశరాత్మజుఁ డాశ్రిత, కోటి కర్థిఁ గృష్ణుగుఱిచి చెప్పె. 166

క. కావున నధ్యాత్మకవా,క్యావలికిం జేరుగడ మహామహిమపదం
బై విలసిల్లెడుఁ గృష్ణుఁడ, యే వినఁగా వలతు నన్మహితవాక్యంబుల్. 167

వ. అని పలికి యింకను నధ్యాత్మవిద్యావివరణంబు లగువాక్యంబు లనుగ్రహింప
వలయు నని సంప్రార్థనంబు సేసిన నప్పార్థివాగ్రగణ్యుతో నక్కురువరేణ్యుండు
హరసనత్కుమారసంవాదంబు సెప్పెద నది యధ్యాత్మవిద్యోపకారప్రకారం
బులైనయుపన్యాసంబుల నొప్పి యుండు విను మని యిట్లనియె. 168

హరసనత్కుమారసంవాదప్రకారము.

చ. హరుఁడు సనత్కుమారుకడ కర్థి మెయిం జనుదేర నమ్మునీ
శ్వరుఁ డుచితాసనాదు లుపచారవిధిజ్ఞతఁ దా నొనర్చి యా
దరభరితాత్ముఁ డై యభిమతం బగుకార్య మనుగ్రహింపు త
త్పరమతి నిర్వహింతుఁ దగ దానిఁద్రిలోచన మృత్యుమోచనా. 169

తే. అనిన నీతోడిగోష్ఠికి నర్థి పుట్టి, యరుగుదెంచితిఁ దమ్ముఁడ యని ప్రమోద
మెసఁగఁ బల్కి యప్పరమేశుఁ డిట్టు లనియె, నఖిలలోకార్చితుం డగునతని తోడ.

క. ధ్యానమున దర్శనీయం, బైనది యేవస్తు వెన్ని యనఘచరిత స
మ్మానితతత్త్వంబులు సం,ఖ్యానము యోగంబు నెట్టిగతులం జెల్లున్. 171

వ. చెప్పుము మఱియు నధ్యాత్మవిషయంబు లగువిశేషంబులును వివరింపు మనుట
యు నయ్యంభోజసంభవసంభవుం డయ్యభవున కిట్లనియె. 172

క. అరయఁగఁ దత్త్వము లనునవి, యిరువదినాల్గండ్రు గొంప ఱిభదనుజహరా
యిరువదిమూఁ డనుటయుఁ గల, దిరువదియే నండ్రు వాని నే నెట్లనినన్.

క. ఇరువదిమూఁ డనువార, ల్గిరిజేశ్వర ప్రాకృతుల్ మలీమసవిధ ను
త్తరువు మనోబుద్ధులు వా, రరయఁగ నొక్కండ యందు రది యట్లుండెన్.

క. ఇరువదినా ల్గనువారలు, సరసి మనశ్శుద్ధి బుద్ధియనుకాన్పున న
ప్పురుసునఁ బలికెద రేఁ గను, తెరువున విను తత్త్వవిధము దేవస్తుత్యా. 175

తే. పంచవింశ మధిష్ఠానభావ మొంది, విలసనము నిచ్చుఁ దగఁ జతుర్వింశతికిని
దన్న కని తనయందు డిందంగఁ జేయు, దాన నప్పిండు గలయది లేనియదియు.

వ. చతుర్వింశతితత్త్వంబులు వివరించెద. 177

తే. అవధరింపుము భూతంబు లయిదుఁ దద్గు
ణములుఁ బదియింద్రియములు మనంబు బుద్ధి
యను మహేశ యహంకారమును బ్రకృతియు
నాఁగఁ దత్త్వంబు లిరువదినాల్గు వొలుచు. 178

వ. ఆచతుర్వింశతితత్త్వంబుల నధిష్ఠించి యుండుతత్త్వంబు నిర్దేశించెద. 179

క. [1]దేహం బని యొడ నెరవున, నూహించును బుధుఁడు దాన నుండుం గాష్ఠ
స్వాహాప్రియుక్రియఁ బురుషుఁడు,సోఽహమనినకాన్పురుద్రయతనిగనుటగున్.

క. ఈనెఱి నిలుచుట గలుగదు, మానేర్ష్యావంతు లైనమానవులకు ని
ష్ఠానూనతపోవర్తకు, లైనను గార్హస్థ్యబహుముఖాత్మకు లగుటన్. 181

వ. శ్రుతి పురుషు నమృతార్థతత్త్వం బనియు బ్రహ్మంబనియు నిర్దేశించి. 182

తే. అన్ని తత్త్వంబులకు నమృతార్థతత్త్వ, మెక్కుడది యాశ్వరంబు నసీశ్వరంబు
సత్యపాకంబు నతిరహస్యంబు దానిఁ,గనిన మృత్యుజాలముచిక్కుగడవవచ్చు.

క. అనఘ యనులోమమునఁ దోఁ,పునుబ్రతిలోమమున లయమువొందుటయునుగ
ల్గును సర్వతత్త్వముల కవి, యెనయిక బ్రహ్మమును గలయు నేకత్వ మగున్.

తే. ఉత్తమశ్రద్ధ లేకున్నఁ జిత్త మేక,ముఖముగా కున్న నింద్రియముల జయింప
కున్న వేదంబు సదువక యున్న నతని, కీపరిజ్ఞాన మీఁ దగ దిద్ధచరిత. 185

వ. అని చెప్పి తదనంతరంబ యధ్యాత్మంబుల నధిభూతంబుల నధిదైవతంబుల ను
పన్యసించె నాసనత్కుమారుండు దత్ప్రపంచంబు నారదునకుం జెప్పుట యేను
నీకెఱింగించి యప్పరిపాటి నిన్ను మున్న వినిపించితి ధర్మనందనా యమ్మునిపతి
మఱియు నప్పశుపతితో ని ట్లనియె. 186

ఆ. సకలజంతువులకు సామాన్య మధ్యాత్మ, మాది గాఁగఁ గల్గునంతవట్టు
నిట్లుగాఁగ నెఱుఁగు టెఱుఁగుట యొండుమైఁ,గనుటయెఱుక గాదు కామదమన.

క. విను మధ్యాత్మప్రభృతులు, గని రే మున్నమరదనుజగంధర్వులునుం
గనుటయుఁ గల్గు నె బ్రహ్మం,బునయున్ననిజంబు తత్ప్రబోధం బనదే. 188

క. ఓంకారవాచ్య మది యన, హంకారనిరూఢభావనారాధ్యము ని
ష్పంక మశీత మనుష్ణము, శంకర మఖిలంబునకుఁ దృపాహారము శివా. 189

తే. అప్రమేయ మవిజ్ఞేయ మచల మాది, విరహితంబు నితాంతంబు విమల మవ్య
యంబు పుండరీకాక్షు మనక్షువిషయ, మచ్యుతము సదసత్పరమైక్యభాసి. 190

క. అది నారాయణుఁ డొకనికి, విదిత మతనివలన సురలు వివిధమునులు ని
ర్మదసిద్ధసాధ్యగణములు, మొదలగునప్పులనుబోధములవాల నుయ్యెన్. 191

1 దేహమని యొట్టి వెరవున; దేహం బనియెడి వెరవున.

వ. అట్లయిన నాతత్త్వంబుదృశ్యత్వంబు నిరూఢంబుగా దెట్లనిన వినుము బంధ
విముక్తుండు గదా కనువాఁడు. 192

చ. స్మరహర పొందు నింద్రియసమాజయుగంబు మనంబు బుద్ధియుం
బరువడి మైనహంకరణబంధము వాసినజీవుఁ డత్సము
త్కరసహితంబు గా నతఁడు దాఁ బరతత్త్వమునందు లీనతం
బొరయును దాని నెవ్వరు ప్రబోధముగాఁ గనువారు సెప్పుమా. 193

క. భూతము లన్నియు నడఁగిన, యాతఁడె దనుఁ దాన కనుచు నంజనరహిత
త్వాతిశయ మెసఁగ వెలిఁగెడు, నా తెలి వాతత్త్వమునకు నమరు మహేశా.

ఆ. అని సనత్కుమారుఁ డభవుతో మఱియు ని,ట్లనియె దేహవర్తులై నదైవ
తముల నెల్ల నాదరమున నాకర్ణింపు, మేర్పరింతు యోగహితము గోరి. 195

—సనత్కుమారుఁడు శివునకు దేహాంతర్గతదైవతములం దెలుపుట.—

సీ. జిహ్వ సోముఁడు వాణి శిఖి ప్రాణమున గాడ్పు దానంబునందు శతక్రతు వాలి
వ్యాన స్తనాంతరవర్తులై పర్జన్యగగనముల్ బలమునఁ గౌశికుండు
మతి నపానమున సమానంబునందు నీశానమిత్రావరుణసమితు లతులు
లందు సూర్యుఁడు మేన నంఘ్రులఁ జెవి భూమి ధరణీధరుండు దిక్కతి యుపస్థ

తే. మునఁ బ్రజాపతి బుద్ధియం దనఘ బ్రహ్మ
యుండు నింతకు బుధ్యమానుం డనంగ
వెలుఁగునాత్మ యధిష్ఠాత విను ప్రబుద్ధుఁ
డన నబుద్ధుండు నా నొప్పు నతఁడు మఱియు. 196

క. ఈదైవతముల నన్నిఁటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠ
[1]వేదమయామూర్ధగతుం, డై దత్షుతవేర్మి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్. 197

తే. అపుడు బుధ్యమానునిఁ గనునవ్వరిష్ఠ
తత్త్వ మవ్యక్త మంద్రు తద్దర్శి యగుఁ బ్ర
బుద్ధుఁ డాతని నతని నబుద్ధుఁ డెఱుఁగు
చుండు నివి యాత్మదశ లతఁ డొకఁడ యనఘ. 198

క. ఇవ్విధము గాంచుయోగికి, నెవ్వరు సరి గారు యతు లనేకు లచలులై
యవ్వస్తువు గోరుదు రది, దవ్వారులకు యోగితతికిఁ దక్క మహేశా. 199

ఆ. తురుఁడు నతురుండుఁ బరుఁడును నందు ర,వ్వినుతదశలఁ బంచవింశకుఁడు ప్ర
బుద్ధనాముఁ డతఁ డబుద్ధునిఁ [2]గనుఁబురు,షవిధముగను ప్రకృతిసంగమెఱుఁగు.

క. విను షడ్వింశుఁ డబుద్ధుం, డనఁ జను వాఙ్మనసములకు నందక యునికిం
దనుఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనినప్రబుద్ధుండ యతఁడు కామధ్వంసీ. 201

1 వేదమయోర్ధ్వగతుండై, ప్రదత్షుత. 2 గనియెఁ బూ, ర్ష విధము.

క. వేఱుగఁ గనినం బ్రకృతికిఁ, జూఱి విడిచినట్ల తనదు సుజ్ఞానము న
క్కా_ఱు విడిచి తనకంటెను, మీఱ నొకటి లేమి గాన్పు మెయికొనవలయున్.
వ. అని చెప్పి. 203
తే. తత్త్వమునఁ గల్గుమూఁడవస్థలను దెల్ల
ముగ భవద్భవ్యసన్నిధి నిగదనమునఁ
గూర్చు టఘలేశ నీ వెఱుంగుటయు నాకు
నెల్లయోగిజనంబులు నెఱుఁగు టయ్యె. 204
వ. అని పలికి మునిజనకృత్యంబులు వివరించెద నవధరింపు మనుమాటయు సువ్య
_క్తంబుగా నాడి యాక్రీడాతపస్వికి నప్పరమయశస్వి యి ట్లనియె. 205
క. ముని వనమున శూన్యాలయ,మున నైన గుహానికేతమున నేనిని నా
సనబంధధీరుఁ డై మన,మునఁ గొని యింద్రియమువిషయమునఁ బెడఁ బాపున్.
క. గురునుపదేశము నడపుం, బురహార విణ్మూత్ర వేగముల నాఁకలితోఁ
బొరయం డయ్యభ్యసనము, గురువుగ నాహార మెపుడుఁ గొనఁ డేచవులన్.
క. కుడిచినయప్పుడ యోగము, దొడఁగుటయును వలదు మనసు దూలకయుండఁగ
మృడ వినుము బుద్ధిఁగొని యె,క్కుడునిష్ఠను వలయు దానిఁ గుదియింపంగన్.
క. అది గుదిసిన విజ్ఞానము, గదలక నిర్వాతదీపకాంతియుఁబోలెం
బొదలును జిత్తంబును నుప, లదశాసంప్రాప్తి నిశ్చలం బగు దానన్. 209
తే. అనఘ నిర్జననిశ్శబ్ద మైనయట్టి,చోట హృదయస్థుఁ డగు దేవుఁ జూచుటకు
వలయు లే కున్న శబ్దసంకలితమేని, సజ్జనాన్వితస్థల మార్యసమ్మతంబు. 210
క. విను తమము ని స్తమముఁ జే,తనారహితచేతనాసుధామయతాస్థా
ననిరూఢము నగుతత్త్వము,గను నిన్నియుఁ గలుగుయోగి కరుణామూర్తీ.211
క. మదనహరా యోగనిరతు, లది గని దుఃఖములఁ దొఱఁగి యజరామరతా
స్పద మగునెలవున నిలుతురు, పొదలుదు రణిమాదిచయవిభూతిపదమునన్.
వ. అని మఱియును. 213
తే. యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిభూత
కోటికంటెను మిగిలి యోగులు నిజేచ్ఛఁ
బరఁగుదురు భవ్యయోగతత్పరుల మేము
నిట్టు లగుట యోగీశ నీయెఱుఁగుపనియ. 214
వ. అని నిజసహజన్ము లయినసనకసనందనసనత్సుజాతులం దలఁపించినవాఁ డయి
యెండియు. 215

తే. యోగధర్మంబుకంటెను నుత్తమంబు, గలుగ నేరదు ధర్మ మొక్కటియు నపున
రాగమం బగుపదమున కరయ నిదియ, మేటినిచ్చెన సంయమికోటి కెల్ల. 216

క. యోగంబు తెఱఁగు సెప్పితి, భోగివరాభరణ సాంఖ్యమును జెప్పెదఁ ద
ద్భాగు లగునైష్ఠికులు భవ, సాగరముం గడతు రైక్యసంబోధమునన్. 217

—:o:— సనత్కుమారుఁడు రుద్రునకు సాంఖ్యయోగంబు తెఱంగెఱింగించుట. —:o:—

వ. కావున సత్త్వాదరంబున నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 218

ఆ. ఇంద్రియములకంటె నీశాన నున మహం, కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు, డిన్నిటికిని బురుషుఁ డెక్కు డరయ.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు బాలేందుమౌళి
మన నహంకారబుద్ధు లి ట్లొనరి ప్రకృతిఁ
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు. 220

క. చేతనుఁ డగుపురుషుని ని, శ్చేతన యగుప్రకృతి వొంది చేతనతా ప్ర
స్ఫీత యగుం బెఱతత్త్వము, లాతత్త్వం బనుమహాబ్ధి యుండలితరఁగల్. 221

క. గుణములఁ బొందఁడుపురుషుఁడు, గుణనుహితా ప్రకృతి యిచ్చుగుణముల కేమే
గుణములు దానను గుణులై, గుణిత్వ మానిర్గుణాత్మకున కొలయించున్. 222

తే. వీని నెల్ల ననత్కోటిఁ గా నెఱింగి
కొనుచుఁ బ్రకృతి నుపేక్షించి తనకుఁ దాన
కాని యొం డెద్దియును లేమి గాంచినపుడు
పురుషుఁ డపగతధూమాగ్నిఁ బోలి వెలుఁగు. 223

తే. అట్లు గాక యహంకార మావహిల్లి
ప్రకృతి దా నని సృష్టికిఁ బ్రళయమునకుఁ
గర్త యైన వికారాత్మకత్వ మొందుఁ
బ్రకృతివికృతులు గానియా ప్రభువు [1]నపుడు. 224

క. ధృతి పూనమిఁ బ్రకృతికి వశ, గతుఁ డగుచుఁ దమోమయత్వ కలితం బగున
వ్వితతాసుఖితత్వము సుఖ, మతిఁ బురుషుం డనుభవించు మదనధ్వంసీ. 225

క. నేరిమి దాని నుపేక్షం, జేరుప షడ్వింశభావసిద్ధిఁ బొరయు గా
రీరమణ పంచవింశుఁడు, సారామలనిపుణమతిఁ బ్రసన్నాత్మకుఁ డై. 226

క. [2]సత్త్వాశ్రయమునఁ బురుషుఁడు, దత్త్వాశ్రయమునను సత్త్వ తత్త్వములవివే
కిత్త్వాలేపత్వములన, విత్తమము జిత్త్వంబు నొందు విశ్వాధారా. 227

---

1 నడపు. 2 సత్త్వానాశ్రయపురుషుఁడు, సత్త్వాశ్రయుఁడును నసత్త్వసత్త్వము లైక, త్వతత్త్వాలేప.

క. నానాత్వైకత్వము ల,జ్ఞానజ్ఞానజము లనఘ జయ కం(ద్రు బుధుల్
వాని నవిద్యయు విద్యయుఁ, గా నివి విను పంచవింశకస్థావస్థల్. 228

క. విద్యామయ షడ్వింశుఁడు, విద్యావిద్యావిభేద విరహితుఁ డజరుం
డాద్యుఁ డనంతుం డచ్యుతుఁ, డద్వయతనుఁ డనాది కేవలాత్మకుఁ డరయన్. 229

ఆ. అని యుపన్యసించి యమ్మునిపతి యను, శంభుతోడ మఱియు సాంఖ్యయోగ
శిష్టమానసుల కరిష్టపరిజ్ఞాన, వైభవాతిశయము నలసి యుండు. 230

వ. ఎట్లనిన దృష్టారిష్టవికృతు లయి యాసుకృతు లవిచ్ఛిన్నాత్మానుసంధానంబు నం దదీయదురవస్థం(ద్రోవంజాలుదు రరిష్టంబు లనధరింపు మనుపలుకువలికి వానినెల్లను వివరించెద నని పరాశరసంయమీశ్వరుండు శిష్యుల కుపదేశించిన విధంబు లై యుండు నంతవట్టును మును నీ వాకర్ణించి తని యమ్మునివరుండు మఱియు నమ్మహాదేవుతో నరిష్టంబులం గాంచి యోగిజనంబులు సర్వాంగ ధారణసహితంబును బరసహితంబును నగున నేకత్వావకలనకృత్యంబున మృత్యువు జయింతు రని నిర్దేశించి. 231

క. జలమున మీను నుదుంబర,ఫలమున మశకములుఁబోలె బ్రకృతిం దా ని
మ్ముల నునికి దెలిసి వేర్పా, టలవఱిచినపురుషుఁ డన్యయత్వముఁ బొందున్.

తే. కమలదళమున నున్నజలమువిధమునఁ, బ్రకృతి నుండి తదీయసంబంధవికృతి
లేనితనుఁ గని వెలుఁగు నిర్లేపనిశ్చ, లాజరామరపదవి జీవాహ్వయుండు. 233

ఆ. ప్రకృతి నిట్లు వాసి పంచవింశుండు ష,డ్వింశభావ మొంది విమలశివని
రంజనస్వరూపుఁ డై వెలుఁగొందు న,త్తెఱఁగు ముక్తి యండ్రు దేవదేవ.

క. ఈపరిబోధం బభవా, కాపిల సుస్మద్గురుండు గపిలుఁ డతని శి
ష్యావరిణతి బహుశిష్యులు, దీపితవిజ్ఞాను లైరి దృఢనిశ్చయతన్. 235

క. ఏనును శిష్యుల కీవి, జ్ఞానము పెక్కండ్రకుం బ్రసన్నమతిని గా
ఢానూనంబుగఁ దెలిపితి, నూనిత మిది దివ్యమునిసమాజముచేతన్. 236

వ. గార్గ్యగౌతమకాత్యాయనాదులు దీనన చేసి దీప్తబోధు లయి వీతాతంకులును విజ్వరులును నిర్లేపులును నిర్భరానందులు నై రని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె.

క. సంగము బంధ మఖిలని, స్సంగత మోక్షంబు బహువిచారము లేలా
పింగజటాజూటకలిత, గంగా బాలేందుసహిత గౌరీసహితా. 238

క. అని యిట్లు శివునకును న, మ్ముని విజ్ఞాపించి గగనమున కెగసి వెనం
జనియె శివుండును నిజది,వ్యనిరర్గళచిత్తపథవిహారుం డయ్యెన్. 239

క. అని చెప్పిన భీష్మున కి, ట్లను ధర్మతనూజుఁ డెక్కుడై నశుచిత్వం
బౌనరింపఁ జాలుతీర్థం, బనఘా యెఱిఁగింపవే దయం దెల్లముగన్. 240

సీ. అనవుడు నాతఁ డమ్మనుజవల్లభుతోడ నినుము తీర్థము లెల్లవియును మేల
సత్యాభిధాన మై శౌచాతిశయముఁ జేయఁగఁ జాలు మానసం బైనతీర్థ
మది ధృతి యనుమహాహ్రదమున శోభిల్లుదమము రజస్సును దఱియఁద్రోచి
కొనుచుసత్యమునూఁతగొనిచొచ్చి యాచరితస్నానుఁ డై శుచిత్వమునవెలుఁగు
ఆ. నరుఁడు వీతరాగపరిహృతేంద్రియస్పృహ, [1]వ్రతలసద్వివేకు లతిశయిల్లు
విమలతీర్థములు సవినయత వారలఁ, జెందుటయును దీర్థసిద్ధి యధిప. 241

క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కలుగు రి త్తజ,లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 242

వ. అని వెండియు. 243

క. దొరకొనినదానిఁ గోరక, దొరకొనినందును మనుత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్.

క. అనినఁ బ్రియ మంది తాతకు, మనుమఁడు ప్రణమిల్లి బోధమహితా యేవ
ర్తనమున నుత్తమపదముం, గను నం ద్రది యెఱుఁగఁ జెప్పు కరుణ దలిర్పన్.

వ. మృతుండు మేనువిడిచి యెయ్యది సహాయంబుగాఁ జను నదియును విన వలతు
నని యడిగిన నమ్మహానుభావుం డాభూవల్లభున కి ట్లనియె. 246

క. [2]నీయడిగినగూఢము లగు, నీయర్థము లెఱుఁగఁ జెప్ప నింద్రగురుఁడు గా
కేయెడల నొరుఁడు గలఁడే, యాయన యిట వచ్చునిపుడ యడుగుము ప్రీతిన్.

క. అనుసమయంబున నయ్యెడ, కనిమిషగురుఁ డరుగుదెంచె నతనికిఁ గుంతీ
తనయాగ్రజుండుఁ దమ్ములు, జనపతులును గేశవుండు సద్భక్తిమెయిన్. 248

వ. ఎదుర్కొని ప్రణామపూర్వకంబుగా సముచితోపచారంబులం బ్రీతాత్ముం జేసి
యాసీనుం డై యున్నెడం గురుపతి యగ్గురునిం గురుపితామహు నడిగినయట్ల
యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 249

ఆ. తనకుఁ దాన కలఁడు జననంబునప్పుడు, మరణమునను సుగతి నరకమునను
దల్లి దండ్రి దక్కు నెల్లబంధులు శరీ,రంబు ననుగమించి క్రమ్మఱుదురు. 250

క. ఉత్తమపథంబు ధర్మా, యత్తము ధర్మంబు మృతుల కధిప సహాయం
బెత్తెఱఁగున ధర్మక్రియఁ, జిత్తంబునఁ జేర్పవలయు జీవించుతఱిన్. 251

క. అది లేనివాఁడు నరకా, స్పదుఁ డగు నటు గాన ధర్మపరుఁ డగుటయ యొ
ప్పిదము మనుజునకు నేఁ జె,ప్పెద మఱియును వలయువానిఁ బ్రీతినడుగుమీ.

వ అనిన నజ్జనపతి శరీరంబు విడిచి చనియెడుజీవుని ధర్మం బె ట్లనుగమించు నను
టయు నయ్యాంగిరసుండు. 253

తే. భూతపంచకశక్తులు బుద్ధియును స, ధర్మకంబుగ జీవుతోఁ దగిలి యరుగు

---

1 వ్రతహాసద్వివేకు. 2 నీయడిగినరూఢము లగు.

ననుడు రేతః ప్రకార మెట్లనియె నృపతి
యతని కిట్లని చెప్పె నయ్యమరమంత్రి. 254

తే. దేహగతభూప్రభృతిపంచదేవతలును, మనసు నన్నసంతృప్తిఁ బొందిన నృపాల
కల్గు రేతస్సు పురుషుండుఁ గామినియును, బొందఁగా నదిగర్భత్వ మొందుఁ జువ్వె.

వ. అని చెప్పి మఱియును. 256

తే. పుణ్యపాపానుగుణభంగిఁ బుట్టి సౌఖ్య, దుఃఖములయందు సంసరణమునఁ దొడరు నరుఁడు
వినుము కేవలధర్మవర్తన సుఖైక, భాజనత నొందు ధర్మైకపరత మేలు. 257

క. జనవర కృమిగర్దభముఖ, జననంబులఁ బొంది నరకసంతానముఁ జెం
దు నధికపాపాత్ముం డగు, మనుజుఁడు కర్మవిశేషమునుహిమఁ దెలిపెదన్. 258

క. జననీజనకగురులయెడ, నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొదవించు సుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం, తని కొలఁది యిక్కవశంబె యజునకు నైనన్.

క. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ, నేతెరువునఁ బాప మొలసెనేనియు దానిం
బాతుకు ప్రాయశ్చిత్త, స్ఫీతులు దద్విషయ మైనఁ జెడ దల్పములన్. 260

క. కొలు చపహరించు నన్నరుఁ, డెలుకయుఁ బందియును నైనయీదుర్జననం
బులఁ బొందు నంతఁ బాపము, వొలియక యాతనికిఁ గుక్కపుట్టువుఁ గల్గున్.

క. పరదారగమనదోషము, వరుసన వృకకంకగృధ్రవలిముఖశవభు
క్తిరతంబు లైనభవములఁ, బొరయించుం గృమియుఁ గాఁగఁ బుట్టించుఁ దుదిన్.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి యన్యున కిచ్చినయట్టివాఁడు
కృమి యగు దేవకార్యము సేసి మఱి పైతృకంబు సేయక భోజనంబు సేయు
నతఁడు కాకం బగు నన్నఁ దిట్టినఁ గ్రౌంచమై పుట్టు బ్రహ్మకులాభిజాతఁ
గవసి శూద్రుఁడు నరకపుగుంటపు ర్వగు నంతకుకింకరు లంటఁ బట్టి

తే. కట్టి కొని పోయి కోసియుఁ గాల్చియును గృ
తఘ్ను నుగ్రకంటకసముదయముమీఁదఁ
గ్రంద నదిమియు మఱియు దుఃఖములఁ బెట్టు
తెఱఁగు లెన్ని యన్నింటను బఱుతు రధిప. 263

క. ధనవాంఛ నిరాయుధుఁ జంపిన గాడిద మొదలు గాఁగఁ బెక్కులు తిర్య
గ్జననంబులఁ బొందును శస్త్రనిహతిఁ దోడ్తోడ మరణదశ వాటిల్లున్. 264

ఆ. ఆఁడుదానిఁ జంపినతఁ డేకవింశతి, దూష్యనరకవాసదుఃఖ మొందు
నన్నదధిపయోఘృతాపూపహరణముల్, మత్స్యకాదికీటమయత సేర్చు. 265

ఆ. ఫలము నినుము వెండిఁ బసిఁడి ముచ్చిలికొన్నఁ
గ్రోతి వాయసంబు గ్రువ్వ నీచ
కృమియు నగు నదంబరము హరించిన శశ
జనన మొందు నరుఁడు మనుజనాథ. 266

తే. నమ్మి యిల్లడ వెట్టినసొమ్ము గొనిన
మీను లోనగునీచపుయోనులందుఁ
బుట్టు గంధవస్తువులు గొన్నట్టివాఁడు 267
వినుము మఱుపుట్టువునఁ జుంచుతనము నొందు.

తే. వనిత లీపాపములు సేసి వానివాని, పత్ను లై జనియింతురు పాపభీతిఁ
దెరువు దప్పక నడచిననరులు సౌఖ్య,మందుదురు రెండులోకంబులందు నధిప.

వ. అని చెప్పి యి ట్లనియె నేనుం గొన్నిదెఱంగు లెఱింగించితి మఱియు ననేకప
దార్థాపహరణంబులకు బహువిధంబు లగుఫలంబులు వాటిల్లు వానినెల్లను
శాస్త్రాంతరశ్రవణంబున నెఱింగెదుగాక యనిన విని యక్కురుపతి బృహస్పతితోఁ
బాపంబులం బాపికొను తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

క. విను దానంబులఁ బాపము, లనఘా చెడు దానములకు నన్నిటికిని స
జ్జనసేవ్య యన్నదానము, మును లధికం బండ్రు పాపములఁ బాపునెడన్. 270

క. న్యాయార్జిత మగునన్నము, వేయింటికిఁ బెట్ట వలయు విప్రజనము హ
ర్షాయత్తంబుగ దానం, బాయనిపాపములుఁ గలవె పౌరనముఖ్యా. 271

తే. తిరిసియేనియు నన్నంబు దెచ్చి శిథిలు
లైనవిప్రులయాఁకలి యపహరించు
పురుషుఁ డూర్ధ్వలోకంబులపురుషవరుల
కర్చనీయుఁ డై వెలుఁగుచు నంప యుండు. 272

క. వేదాధ్యయనార్థప్రతి, పాదనమున విప్రవరుఁడు బ్రహ్మావిషయస
ద్భూభదానంబుల నరపతి, యేదురితము లైనఁ గారవేశ్వర పాచున్. 273

తే. నేర్చి యలజడిఁ బడినవాణిజ్యవిధులఁ,బడసి వైశ్యుఁడన్నం బిడి పడయు సుగతి
చచ్చువంతలు వడి సిరి దెచ్చికొని చ,తుర్థు లన్నంబు వెట్టి కాంతురు దివంబు.

తే. దివము వంధ్యంబు గా కుండఁ దివిరి యన్న
పానదానంబు లొదవినభంగిఁ జేసి
మఱి భుజించుటఁ బోలెదుమహితధర్మ
కార్య మొం డొకఁ డెందును గలదె యరయ. 275

తే. అన్నదానంబు ధర్మంబులన్నిటికిని,ముఖ్య మింతయెఱుఁగు కురుముఖ్యయనుడు
ననిమిషాధిపమంత్రికి నమ్మహీశుఁ, డి ట్లనియె భక్తివినయంబు లెసక మెసఁగ.

క. ధ్యానం బింద్రియవృత్తుల, మానించు టహింస గురుసమర్చనవిధి ని
త్యానుష్ఠానము దప మను, వీనఁ బరమసేవ్య మెద్ది వినఁగా వలతున్. 277

వ. వినిపింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు. 278

క. ఈయాఱును మంచితెరువు, లై యుండు నహింస యున్నయైదిటికిఁ బవి
త్రాయతన మట్లు గాకయు, నేయుత్తమధర్మములను నిది వెలిఁగించున్. 279

వ. అని పలికి యామంత్రణంబు సేసి వాసవమంత్రియమరనగరంబునకుం జనియె
నదనంతరంబ. 280

ఆ. ధర్మనందనుఁడు పితామహుతో సర్వ, దేవతలును భూమిదేవతలును
మునివరులు నహింసగొనియాడుదురు దాని, తెఱఁగు సెప్పు నాకుఁ దేటపడఁగ.

వ. అనుటయు నమ్మహనీయుం డమ్మనుజపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి. 282

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహింసాస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట.

ఆ. దంతియడుగులోనఁ దక్కనజంతుచ,యంబునడుగు లెల్ల నడఁగి యుండు
నట్ల ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు, నిద్ధగుణ యహింస కింత నిజము. 283

వ. అదియును. 284

క. అరయఁగ నాలుగువిధములఁ, బరఁగుఁ జతుష్పాదవృత్తిఁ బరఁగినగోవు
ద్దారయుచు నం దొకఁ డెడలిన, నరవర సద్ధర్మవర్తనము గుంటువడున్. 285

తే. మనసునను వాక్కునను గాయమునను హింస
నడపు మాంసంబు దినుటతో నాలు గయ్యెఁ
దెఱఁగు లవి సువ్వె హింస వర్తింపఁ జేయుఁ
గాన కడుఁ గీడు మాంసభక్షణము దలఁప. 286

క. ఈనాలుగు దెఱఁగులఁ దగ, మానుట యేఁ జెప్పినట్టి మహితాహింసా
నూనచతుర్విధములు మాం,సానేకరుచిప్రమగ్నుఁ డది యెట్లుడుగున్. 287

క. కావున మాంసముపైఁ దగు, లేవిధమున నుడుగుటయ యహింసారూపం
బై వఱలుఁ జుమీ భూవర,నావుడు నక్కురువిభుఁడు వినయమయుఁ డగుచున్.

వ. మాంసంబు పితృదేవతలకుం బ్రియంబు శ్రాద్ధంబు మాంసముఖ్యంబుగా నడ
పవలయు నని చెప్పుదురు వధింపక మాంసలాభం బెట్లు గలుగు ననుటయు
ననిమిషనదీనందనుం డానరనాథున కిట్లనియె. 289

తే. వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయ,కర్మ మందురు మాంసభక్షణము విడువు
వినుము చంపుటయును జంపఁ బనుచుటయును,గల్మషంబుల కెల్ల నగ్గలములధిప.

క. పితృకార్యయజ్ఞముఖముల, శ్రుతిచోదితహింసఁ గీడు సొర నేరదు వి
శ్రుతగుణ మాంసముచవి గోరి తినం బ్రాణిఁ జెగటార్చుక్రియఁ బాపమగున్.

క. తను నమలినవాని నములు, నని మాంసము తెఱఁగు సెప్పు నాగమములు గా
వునఁ దద్భక్షణ ముడిగిన, ననఘ తపంబునకుఁ జాలు నది యొక్కండున్. 292

క. జనవర మాంసముచవిఁ గడ,చినచవు లరయంగ లేమిఁ జేసి చవి యెఱిం
గినవాఁ డది యుడిగిన నా,తని దేవసమానుఁ డండ్రు ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 293

ఉ. మ్రానను ఱాతనుం గలదె మాంసము ప్రాణులమేనఁ గాక య
మ్మేనుల నొంచునప్డు దమమేనులు సోఁకినమాత్ర నెట్లగున్
దానిఁ దలంపఁగా వలదె తా నది మానిన హింస లన్నియున్
మానవె యంచు నుత్తముఁడు మాంసము మాను దయార్ద్రచిత్తుఁడై. 294

ఆ. మాంస మాన కునికి మనుజేశ ప్రాణివ,ధాభిరతి దొఱంగు టగుటఁ జేసి
యట్టివాని కభయ మఖిలభూతంబుల, వలన నెపుడు నెందుఁ గలిమి నిజము.

క. స్వాయంభువుఁ డనుమనువును, నీయర్థము సెప్పె లోకహితముగ మార్కం
డేయాదులు మాంస ముడుగు, టాయుశ్శ్రీరూపకారి యగు నని రధిపా. 296

క. విను మాంసము గోరునరుఁడు, దనుజుఁడ చూవె మును దేవతలు మాంసంబుం
దిను టుడిగి కాదె దానవ, జనితభయముఁ బోవఁ ద్రోవఁ జాలిరి వత్సా. 297

క. దానము ధర్మము దప మి,జ్యానిష్ఠ యనంగఁ గల్గుసత్క్రియ లెల్లన్
మానవనాథ యహింసా, నూనాకృతు లండ్రు శ్రుతుల నూనినపెద్దల్. 298

క. శతవర్ష దుష్కరతపః,కృతి నంజుడు దినమి నగు సుకృత మివి రెండున్
మతిఁ దలఁప నొక్కరూ పని, శ్రుతివేదులు సెప్పుదురు కురుక్షితినాథా. 299

క. తపముల దానంబుల బ్ర,హ్మపురినివాసంబు దప్ప దన రాదు జనా
ధిప మాంసము నమలనిపు,ణ్యపురుషునకు సులభ మందు రానెల వార్యుల్.

తే. అధిప యాషాఢముఖ్యంబు లైన నెలలు
నాలుగింటను మాంసంబు నమల కుడుగు
టాయురారోగ్యబలకీర్తు లనుఫలములు
నాలుగింటిని నిచ్చు నన్నరున కండ్రు. 301

ఆ. సగరనలదిలీపనృగభగీరథముఖ్య, నృపులు వార్షికంపునెలలు నాల్గు
మాంసభక్షణంబు మానుట నుభయలో,కంబులందుఁ బెంపు గాంచి రండ్రు.

వ. అనిన విని యజాతశత్త్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నిమ్మెయి మహనీయం బయిన మాంసవర్జనంబు వాటించి తక్కినయపూపాదులు ఫలప్రభృతులు నగుభక్ష్యంబు లాచరించి యేల వర్తింప రెల్లజనంబులు ననుటయు. 303

—మాంసభక్షణమందలి రుచివిశేషంబు మానుట దుష్కరం బని చెప్పుట.—

సీ. అతనికి నతఁ డిట్టు లను మాంసములచవి మరిగినవారికి మాన వశమె
యట్లు గాకయు సురతాసక్తునకు బల మొలయు నధ్వశ్రాంతుఁ డుల్లసిల్లు
క్షతము శీఘ్రమునలోపిత మగుఁ గృశునకుఁ బుష్టి వేగమ వచ్చు భూపవర్య
విను మాంసభక్షణంబున నపూపఫలాదులం దవ్విశేషంబు లరయఁ గలవె

తే. మాంస మానినదోషంబు మహితదాన, విధులఁ బాయు దివిజపితృవిధివిశిష్ట

మైనయెఱిచి గీ డొలయదు యజ్ఞములకుఁ
బశువిధానంబు వేదంబుపనుపు గాన. 304

వ. ఇట్లు గాన నంజుడు నమలుటయు నధికదోషంబులు గానియెడలునుం గలిగి యుండు నగస్త్యుండు రాజులకు వేఁట విధించెం గావునం గుతూహలంబుఁ గోపంబు ననియెడుభావంబులం బొరయక లోకరక్షణార్థంబుగాఁ గ్రూరమృగ వధంబును స్వహస్తవిక్రమార్జితమాంసంబున దేవపితృప్రీణనం బొనర్చుటకుం గాఁ బక్షిమృగమారణంబును జేయుభూనాయకుండు దురితంబులం బొరయ కుండు విశేషంబు వినుము. 305

ఆ. అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుటకంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను
మేలు లేదు కర్మజాలకమున. 306

తే. మాంసభక్షణదోషంబు మాను దాన
మహిమ ననుటయు మాంసంబు నుజి భుజింప
కున్నఁ జూవె ధర్మము లెవ్వియును దలంప
దయకు సదృశంబులే కురుధరణినాథ. 307

తే. ఆత్మసదృశత ప్రాణభయంబునందుఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
మాను దయ నార్ద్రమానసుం డైనపురుషుఁ
డాతనికి బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టు. 308

క. భూతముల కలుగునతనికి, భూతము లఖిలములు నలుగు భూతహితార్థి
భూతముల కభయ మిచ్చిన, పూతాత్మున కభయ మిచ్చు భూతావలియున్.

ఆ. దానమును దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు, శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధు లహింసనూపములు గాఁగఁ జెప్పుట, నెల్లకల్మి నుహింసకలిమి. 310

క. నరనాథ యహింసాగుణ, పరిగణనము గొంతమాత్రఁ బలికితి ధర్మో
త్తర యగునహింసమేలిమి, యరయం గడుఁబెద్ద దాని నలవఱుపు మదిన్. 311

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యమ్మహీపతి తాత, కధికభక్తి మ్రొక్కి యస్మదీయ
సంగరంబునందుఁ జచ్చినవారల, కేదిగతియొ నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 312

క. బ్రదుకును జావును సుఖదుఃఖదములు గా జంతుకోటి గరుణామూర్తీ
మదిఁ దలఁచుఁ బ్రాణలాభము, వదలు టరిది గాన యట్టివారి నడిగితిన్. 313

క. అనుటయు లెస్సగఁ దలఁచితి, విను మొకకీటంబునకును వేదవ్యాసం
బున లోకహిత మొనర్చిన, మునికి నయినసత్కథనము మునినుతచరితా. 314

వ. దాన నీయడిగినయర్థంబు దెల్లం బగు నని పలికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 315

క. శకటపథంబునఁ గీటం, బొకటి వెసం బాఱఁ గాంచె యోగీంద్రుఁడు జం
తుకలాపమాననదశా, ప్రకారసంవేది బాదరాయణుఁ డధిపా. 316

వ. కాంచి నిరూపించి యాకృష్ణద్వైపాయనుం డక్కీటకంబుతో నీవు భయంబున
రయం బెసఁగం బాఱెదవు కారణం బేమి యని యడిగిన నది యమ్మునీంద్రు
న కి ట్లనియె. 317

తే. తెప్పదెరలంగ బండు లేతెంచు చున్న
యవి మహాత్మ తన్నెమిజాతారవములఁ
గడఁక నెల్లను దఱిమి రొప్పెడునరాలి
యులివు విని యుల్లమునఁ గడునులుకు పుట్టె. 318

వ. బ్రదుకును జావును బరమసుఖంబును నత్యంతదుఃఖంబునుం గాదె కావున.

క. క్రందున మేను సిదియు నను,గొందలపా టొంది ప్రాణగోష్ఠ మగుటఁ ద
ప్పం దొలఁగఁ బాఱెదను ముని,బృందారక యనదె ప్రాణభీతి దలంపన్. 320

చ. అన విని దాని కిట్టు లను నమ్మహితాత్ముకుఁ డెంతలెస్స నీ
మనికి దలంప నింద్రియసమాజసుఖంబులఁ బొందఁ గీటము
ల్గను టది లేదు దుఃఖబహుళం బిది యీయొడ లేల చావు నీ
కనయము సౌఖ్యకారి యగు నత్తెఱఁ గీవు దలంచి చూడుమా. 321

వ. అనుటయు నక్కీటంబు. 322

తే. అనఘ కీటంబులకు విషయజము లైన
సౌఖ్యములఁ బొంద లే దనుచదువు గలదె
వినుము తమతమ తెరువుల ననుభవింపఁ
గలదు చావును భీతికిఁ గారణంబు. 323

వ. నీవు నామనం బరసి తింతియ కాక యింత యెఱుంగవే యది య ట్లుండె నా
తెఱం గవధరింపు మేను దొలుమేన నొక్కశూద్రుండ ధనవంతుండ. 324

సీ. ఆచారహీనత యతిలోభ మన్యధనాపేక్ష క్రూరత యవినయంబు
మొద లైనదుర్గుణంబులకు నెల్లను నెల వై యుండి మాతకు నధికభక్తిఁ
బ్రీతి యెప్పుడు నొనరింతుఁ బ్రాహ్మణమాత్రుఁ డతిథి యొక్కరుఁ డొకయప్పు డరుగు
దెంచిన నతనిఁ బూజించితి నది కారణముగ జాతిస్మరణంబు గలిగె

తే. మంచికర్మము సుఖము నొందించు టిపుడు, గాన వచ్చె మునీశ్వరకరుణ నాకు
నత్తెఱం గెఱింగింపవే యతివిశదము, గాఁగ ననవుడు నాతండు గారవమున.

వ. ఆజంతువుం గనుంగొని నీవు సెప్ప నేల దుష్కర్మకోటివలనం గీటంబ వగు
టెఱింగితి భవదాచరితంబు లైనసత్కర్మంబులుం గాంచితి నమ్మేలునకు సంతో

షించి కాదె నీతో సంభాషించితి మదీయతపోవిశేషంబున నీ దయినకీటత్వం
బపనయించెద విషాదం బపనయింపుము తపోబలంబును గడచిన బలంబులుం
గలవే మనుష్యజన్మంబు నొంది మేలొనర్చెద ననుకోర్కి నీకుం బుట్టుట మేలు
మానవులకుం గర్మభూమికృతంబు లైనసదసత్కర్మంబులం జూవె దేవతలును
గీటంబులు నగుట వాటిల్లెడు నని పలికి వెండియు. 326

క. సుకృతము లమ్మెయిఁ గల్గుట, నకట జని స్మృతియుఁ గల్గె నస్మత్సంద
ర్శకతయు నీకు నొదవెనో, డకు మున్నతపదము నిచ్చుటకు మెయికొంటిన్.

వ. అత్తెఱం గాకర్ణింపుము. 328

—వేదవ్యాసుఁడు గీటంబునకు నుత్తమజన్మములు గలుగ ననుగ్రహించుట.—

ఆ. నీచశూద్రవైశ్యనృపజన్మములఁ గ్రమ, వృత్తి నొందు మెపుడుఁ జిత్తమునకుఁ
బు ట్టెఱుంగునట్టిపోఁడిమి నొసఁగితి, ధర్మపరుఁడ వగుదు దానఁ జేసి. 329

క. అని సాత్యవతేయుఁడు గృప, నెనసి సుధాధారఁ బోలు నీక్షణముం ద
త్తనువున నిగిడించిన న,మ్మునిపతిఁ గీర్తించె భూతములు ప్రీతము లై. 330

క. అక్కీటంబును భక్తిఁ, మ్రొక్కి శిరం బతనిపాదముల మోపి మనం
బెక్కుడుప్రమోదమునఁ గడుఁ, జొక్కఁగఁ దదనంతరము యసువులందొఱఁగెన్.

వ. కారుణికత్వధుర్యుం డగునప్పారాశర్యుం డట్లవలీల మే లొనర్చి కీటంబు గృ
తార్థంబుం జేసి నిచ్చుం జనియె నదియు నమ్మహానుభావుని ర్దేశించిన తెఱంగున
జనియించుచు ననేకపుణ్యంబు లాచరించుచు నృపజన్మంబునం బూజ్యం బైన
రాజ్యంబు నొంది. 332

సీ. ఏనుంగు నెక్కి పెక్కేనుంగు లిరుగడ రాఁ దురంగంబుల [1]రమణ యొప్ప
గొడుగులుం [2]బడగలు ముడివడ గాయకవందిపాఠకులరవంబు లెసఁగ
భూషణంబులరత్నపుంజంబుదీప్తులు దిక్కుల నెల్లను దీటుకొనఁగ
సామంతకవిజనసీమంతినీముఖ పరివారవైభవస్ఫురణ మలర

తే. దేవపతివోలె సాత్యవతేయునాశ్రమమున కేతెంచి తత్పాదకమల మాత్మ
ముకుటసంగతముగఁ జాఁగి మ్రొక్కఁగఁ గరుణ, నాతఁ డెత్తి తన్మస్తక మక్కు సేర్చె.

వ. ఇట్లత్యాదరంబున సంభావించి శిష్యజనంబు నియోగించి. 334

క. రాజన్యసముచితం బగు, పూజావిధి యాచరించి పురుషోత్తమ నీ
వీజన్మంబున నన్నుని, రాజికి వెఱఁ గగుతపశ్చరణ మొందవనా. 335

క. గోవులకై యొండెను వి,ప్రావలికై యొండె నిర్భరాహవకేలీ
ప్రావీణ్యము మెఱసి విడువు, నీ వసువులు దాన నధికనిర్మలత యగున్. 336

వ. ఇట్లు నిష్కల్మషత్వంబు సిద్ధించిన. 337

క. ధరణీసురజననమహిమ, దొరకొను నీ కని విధించి దుర్దాంతరిపు

1 రణమొప్ప. 2 నుదరిండ్లు.

స్ఫురణహరణపరిణతు న,న్నరపతి వీడ్కొల్పె మునిజనంబులు వొగడన్. 338

తే. అతఁడు నానందసంభరితాంతరంగుఁ, డగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి
యరిగి యమ్మునిచెప్పిన యట్లచేసి, భూమిసురజన్మలాభంబుఁ బొందె నధిప.
340

వ. ఇవ్విధంబున సద్విజుం డై.

క. పుణ్యస్థలములు నెల్ల న,గణ్యము లగుయూపములు ప్రకాశములుగఁ గ
ర్మణ్యతయు వివిధరత్న హి,రణ్యాదికదానములను బ్రస్తుతి కెక్కన్. 341

తే. అధ్వరంబు లనేకంబు లాచరించి
యతఁడు మఱియును బాదరాయణునిఁ గాంచె
సదయచిత్తత నప్పరాశరసుతుండు
వీడుకొలుపంగఁ జని యశోవిభవ మెసఁగ. 342

క. వ్రతశీలతఁ బరఁగి తుదిఁ, శతమఖునకు నగ్గలంపుసఖుఁ డై యమరా
ర్చితసంస్తుతభవ్యపద,స్థితి నవ్యయపరమసౌఖ్యసిద్ధిం దనరెన్. 343

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 344

క. మనుజేంద్ర కురుక్షేత్రం,బున నద్భుతఘోరసమరమున నమ్మాడ్కిం
దనువులు దొఱఁగిననృపులకు, ననంతసుఖగతులు గల్గు టనుమానంబే. 345

వ. భవదీయబంధు లందఱు నూర్ధ్వలోకప్రాప్తుల నీ వేమియు ననుమానింపకు
మని పలికినం బాండవాగ్రజుండు పరమసంతోషభరితాంతఃకరణుం డై సుర
సరిత్సూనుతో విద్యాతపోదానంబులలో నెయ్యది విశేషం బెఱింగింపవే
యనుటయు నమ్మహీపతి నమ్మహానుతి గౌరవంబునం గనుంగొని. 346

తే. వ్యాసమైత్రేయపుణ్యసంవాద మనఘ, వినిన నీప్రశ్నమున కది విశద మైన
యుత్తరం బగు నేకాగ్రచిత్తవృత్తి, వగుమ నీ వని పల్కి యి ట్లనియె నధిప.

వ్యాసమైత్రేయసంవాదము భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట.

సీ. వ్యాసమునీంద్రుండు వారాణసీపురి కరిగి మున్ మైత్రేయుఁ డచట నునికి
నాతనియున్నెడ కప్రకాశతఁ జన్న నెఱిఁగి యమ్మహితాత్ముఁ డెదుఱఁగి భక్తిఁ
బూజించి యుత్కృష్టభోజనంబునఁ దృప్తి నేసిన నధికవికాసరుచిర
ముఖుఁ డై నయమ్మహామునిఁజూచి మోదమగ్గలమయిమీయందుఁగానఁబడియెఁ

తే. గారణం బేమొకో యని గారవమున, నాతఁ డడిగిన నతఁ డధికాదరమునఁ
దపము శ్రుత మాదిగాఁ గల ధర్మకోటి, లోన నెల్లను నధికంబు దాన మనియె.

వ. అని మఱియును. 349

క. దానార్హవస్తువులలో, మానిత మన్నంబ యన్నమయము లసువుల్ మే
మేనుఁ దదీయబలంబును, గాన బుధులు దానిఁ దద్ద గైకొండ్రు మదిన్. 350

క. తప ముల్లముకల్మషములు, నపగతములఁ జేయు విద్య కాస్పద మగు నా
తపసి మహితదానంబున, నుపచిత మగువిద్య దపము నుత్కర్షించున్. 351

క. కాన తపంబును విద్యయు, దానౌదార్యప్రవర్తితంబులు విద్యా
నూనత్వం బచ్యుతుఁ గను,దానికి దీపంబు సర్వగతప్రవణులకున్. 352

ఉ. కావున నన్నదానమునఁ గాకెటు లుండు మహాప్రమోద మ
త్యావిలచిత్తుఁ డైనను మహత్తరదానమునన్ విశుద్ధస
ద్భావత నొందు నిక్క మని పల్కె నరేంద్ర తపంబు విద్యయున్
దైవతపూజనీయములు దానము వానికిఁ బోషకం బగున్. 353

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని కౌంతేయాగ్రజుండు విమలమతీ యం
గనలసమాచారంబులు, వినంగ నే వలతుఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 354

వ. అనిన నతండు కైకేయీశాండిలీసంవాదంబున నిది దెల్లం బగుం జెప్పెదవిను
మని యిట్లనియె. 355

తే. సుమన యనియెడు కైకేయి యమరపురము,నందుశాండిలిఁ గని భవ్యమైనదివ్య
పదవి యేవర్తనమునఁ జొప్పడియె నీకు, నతివ చెప్పుము నాకని యడిగె నధిప.

వ. అని యడిగిన యాయమ కయ్యంగన యిట్లనియె. 357

సీ. మామకు నత్తకు మార్పల్క దేవపిత్రతిథిపూజనములయందు సొలయ
[1]నిలువడిఁ దలవాకి లెప్పుడు నెఱుఁగక పెలుచ నవ్వక శుద్ధివెలయ విప్ర
భిక్షు [2]రోపిక గల్గి పెట్టుచు వర్తింతు వలయుకార్యములకు వెలఁది మగుడఁ
బతి వచ్చునప్పుడు భక్తియు వేడ్కయుఁ బొదల నాసనపాద్యములను సుముఖ

ఆ. భావమునను సేవ వాటింతు బిడ్డల, శిశు వదలఁ దిట్టఁ జెట్టఁ గనియు
నాకువేఱ ప్రియ మునఁగ లేదు పతిమెచ్చు,వంటకముల చవిగ వండి యిడుదు.

చ. వరుఁ డొకవెంట నెన్నఁడు ప్రవాసగతుం డగు నాఁటఁగోలె న
ప్పురుషుఁడు వచ్చునంతకును బూవులు పూఁతలు మేలిచీర లా
భరణము లెక్కుడుం జవులపాకవిశేషము లాదరింప న
ప్పురుసునఁ [3]గొల్చుఁ గూడురువ బంధులకుం దగ నెమ్మి సల్పుదున్. 359

క. గోవులు మొదలగుతిర్య, గ్జీవులసుఖవృత్తు లరసి చెల్లింతు గృహ
శ్రీనర్తనంబునకుఁ బతి,భావము సంకటపడంగఁ బలుక నొకటియున్. 360

తే. అగ్నిరోపి రక్షింతు రహస్య మైన
దాని వెలిపుచ్చ గర్భంబు దాల్చి యున్న
యపుడు వాచవు లెల్లను నవులఁ బెట్టి
దాని కెయ్యవి పథ్యముల్ వానిఁ గొందు. 361

క. అని చెప్పి యట్టిచందం,బున నడచిన సతికి లోకములు రెండును సౌ
ఖ్యనిరూఢి యొసఁగుఁ బొగడొం,దు నరుంధతివోలె నవ్వధూటి నరేంద్రా.

క. నృప యీయాఖ్యానము ప, ర్వపుదినమున భక్తిఁ జదువు వారలు విను పు

1 'ఇలువాడి'. 2 లెక్కటి యేన పెట్టుచు 3 గొల్చి కూడుగురుబంధు.

ణ్యపురుషులును నాయుశ్శ్రీ, లపరిమితముగ నొంది యమరు లగుదురు పిదపన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సర్వశాస్త్రసారంబై శ్రేష్ఠంబగు ననుష్ఠేయం బెయ్యది పితామహా యనుగ్రహింపు మని యభ్యర్థించిన నాపగేయుండు గృపావిధేయుండై నారదపుండరీకసంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగిన యర్థంబు దెలియును దీర్ఘతపుండును జపతత్పరుండును బుండరీకాభిధానుండును నైనమహాద్విజుం డొక్కయెడ నారదమహామునిం గని భక్తిం బ్రణతుండై యిత్తెఱంగున నడుగ నతం డతని కిట్లనియె. 364

-ॐ నారదపుండరీకసంవాదం బనుపరమేతిహాసప్రకారము. ॐ-

సీ. పరమేష్ఠి సెప్పిన పరమధర్మం బల్పఫణితి మహార్థంబు భవ్యమతికి
శ్రోతవ్యమును బరిజ్ఞాతవ్యమును దాని విను ప్రకృతికిఁ బర మనఁగఁబడిన
యిరువదేనగుతత్త్వ మరయంగ జీవాత్ముఁ డాతండ సర్వభూతాత్మకుండు
నరుఁ డన వెలుఁగు నప్పురుషునివలనన కలిగి నారము లన వెలసినట్టి

తే. యన్యతత్త్వంబు లతనికి నయన మగుట
నతఁడు నారాయణుం డన నతిశయిల్లు
విశ్వమును దనయందన యావిర్భవింప
విలయ మొందఁ దద్దేవుండు విభుతఁ బొల్చు. 465

క. పరమబ్రహ్మం బనఁగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగఁ బరమపద మనఁగా నీ
శ్వరుఁ డన విష్ణుఁ డన జగ, ద్భరితత నారాయణుండు దా వెలుఁ గొందున్.

ఆ. అతఁడు వాసుదేవుఁ డన నాత్మ యనఁగ వేదాంతవాక్యబోధ్యుఁడై వెలుంగు
నరుల కప్పదములు నామాంతరంబు, లర్థాంతరంబు లేనియట్టి వనఘ. 367

ఆ. సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోడించి, మఱియు దృఢవిచారమహిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె నిష్ఠ నారాయణు, నెపుడుఁ దలఁపవలయు నిది యొకండ.

వ. కావున. 369

క. పరమానుష్ఠేయం బిది, నరోత్తమా నీవు నెపుడు నారాయణుఁ ద
త్పరతఁ దలఁపు చొరకు మవి, స్తరశాస్త్రార్థములక్రందుఁ దలపోఁతలకున్. 370

క. విను మొకయించుక సేపై, నను నారాయణునిఁ దలఁచినను సుగతిఁ గనుఁ
మనుజుఁ డనిన మది నెప్పుడు, నునిచినయాతనికి బ్రాఁతె యుత్తమధిషణా.

క. ప్రణుత యగునమో నారా, యణాయ యనునక్షరాలి నంతప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వకుఁ దెచ్చినఁ, బ్రణవార్థంబైనపదముఁ బడయుదురు నరుల్.

క. నారాయణపదవాచ్యం, బారయ బ్రహ్మంబు దాని ననిశము వినియుఁ
సారమతిం దలఁచియు నిం, పారఁగఁ బొగడియు రమించు టతులహిత మగున్.

తే. వీండు నారాయణపరాయణుండు పాతకముల గెలిచి వెలుంగు టె కాదు తన్ను
నాశ్రయించినవారికి నతుల మైన, వెలుఁగు నొసఁగంగఁ జాలుట వేధ చేత.

క. చతురాశ్రమములలోపల, నతులమతీ యెందు నిలిచి నతనికి భక్తి
మతిఁ గేశవుఁ గూర్చక సద్గతి పెఱకర్మముల నేల కల్గఁగ నేర్చున్. 375

క. కను టరిది యొండుమెయి విష్ణుని భక్తిం గనుము నీవు సువ్రత యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ, డనునామము గలిమి దృశ్యుఁ డగు భక్తులకున్.

క. అని నారదుఁ డుపదేశిం,చిన నానైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుం డై వి
ష్ణుని నర్చించు సభక్తిక, మనవిశేషమున నెపుడు మనుజాధీశా. 377

తే. శంఖచక్రగదాధరు శార్ఙ్గిఁ బుండ, రీకదళనన్నిభాక్షుఁ గిరీటకుండ
లాభిరాము శ్రీవత్ససంశోభితుఁ, గౌస్తుభోజ్జ్వలుఁ గలలోనఁ గను నతండు.

క. చిరకాలంబున సాక్షా,త్కారణంబును గల్గు దానఁ గానని పదముం
బొరయనిశుభముం గలవే, కురువర నీవు నతిభక్తిఁ గొలువుము విష్ణున్. 379

క. అనిన విని వార్షపూరం,బునఁ జిత్తము దేల ధర్మపుత్త్రుం డాశం
తనుసుతునకుఁ బ్రణమిల్లెం, దనువునఁ బులకాంకురప్రతతి జాదుకొనన్. 380

వ. ప్రణమిల్లి యతనితో దానప్రియవచనంబుల రెంటియందును నధికరంజనం
బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు నద్దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను
రెండును మంచితెఱంగుల యెదిరిచందం బెఱింగి నడపునది దానంబు రంజ
కం బగుట డెలుప వలవదు సామవాదంబుగుణంబు డెల్లం బగునట్టియితిహా
సంబు వినుము చెప్పెద బుద్ధిసంపన్నుం డగునొక్కబ్రాహ్మణుండు విజనం బగువ
నంబునం గార్యవశంబున మెలంగఁ దన్మాంసం బాహారంబు గొనుటకయి దారు
ణుం డగుదానవుం డతనిం బట్టికొనిన సాంత్వనభాషణంబులు ప్రయోగించు
వాఁ డయి యవ్విప్రుండు గలంకయుఁ గొందలంబును లేనిడెందంబుతో నద్దా
నవునాననంబు గనుంగొనిన నాధైర్యధుర్యుం గనుంగొని తదీయం బగునుదా
త్తత్వంబునం జిత్తంబు రంజిల్లి యద్దనుజుం డద్ధరాదివిజునితో నదీయం బగు
ప్రశ్నంబునకు నదుత్తరం బిచ్చి తేని నిన్ను విడిచెద ననుపలుకు వలికి తనశరీరం
బు డయ్యుటకు నెలుకంబాఱుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన నమ్మహీసు
రవరుండు వేగిరపడక కొండొకసేపు విచారించి మహాపురుషా నీయట్టికృపాప
రుం డడుగం దోఁచినతెఱంగునం జెప్పుట మేలు గాదె యాకర్ణింపు మని సౌ
ముఖ్యంబు నొంది. 381

సీ. చుట్టాల నీ దగుచెట్టతనంబునఁ భాసి పశ్చాత్తాపపరుఁడ వగుట
లేమి గల్గిన దుర్లభామేయధనములు గోరుట మొగమోట గూరి యొరుని
చేఁ బడ్డనిన్ను గెల్చితి నని యాతఁ డుబ్బుట కృప నుపకారమునకుఁ బాత్ర
ముగ నీవు సేసిన పురుషుఁ డామేల్ దన యలఘుపౌరుషమునఁ గలిగె ననుట

ఆ. కుమతిజనులు నీదుగుణములు గొనియాడ, సిగ్గువడుచు బుధులచేతఁ బొగడు
గాన మరుగు చునికి వీనిలో నొక్కటఁ, గార్శ్యపాండురతలు గలుగుననఘ.
383

వ. అని వెండియు.

సీ. ఉచితంబుగా నెఱి నుగ్గడించినమాట సభ యియ్యకొనమివల్లభకు నీదు
తప్పు దెల్లం బయి తాపంబుఁ బొందంగఁ దేర్పంగ నేరక త్రిప్పికొనుట
నీసొమ్మునకు నొరుఁ డాసించు చుండంగ దానికిఁ దగరక్ష దలఁచు చునికి
దులువ పిమ్మట నిన్ను దూషించుపలుకులు కులజులు నిజముగాఁ గొనుట నీవు

తే. మానుషంబుల నడపంగ మాయకానిఁ, గాఁగఁజెలులుగాంచుటవగకలిమి పేర్మి
దాని వెలిపుచ్చనోపమి వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.
385

వ. అని మఱియును.

సీ. భార్య పుత్త్రకుఁ డల్లుఁ డార్యవృత్తము లేమిఁ గ్రుస్మరించుట జనకుండు దల్లి
సోదరుల్ నవయుట యుర్వీసుసుని గోవుఁ దొలుమేనఁ జంపుట దుష్టబుద్ధి
భూసురదేవార్థములు పుచ్చికొనుట యర్థము గోలుపోక బాంధవులచావు
బాలిశు మొగమోటఁ బనిగొనఁగాఁ దనయశమున కంతరాయంబు గలిమి

తే. పెద్దకాలంబు యత్నసంపీడ నొంది, చెల్లఁ జేసినపని యొక్క పొల్లపగతు
చే నసిద్ధతఁ బొందుట వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

క. అని యి ట్లేర్పడఁ జెప్పిన, విని యద్దనుజపతి మెచ్చి విడిచెం గుంతీ
తనయాగ్రజ భూసురసాం,త్వన మిట్టిది యడుగు మింక వలసినదానిన్. 387

వ. అనిన నజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రువచనంబునం జూడ్కి నిలిపి మోడ్చినకరం
బులు శిరంబునం గదియించి. 388

తే. మమ్ము సంసారవార్ధిపారమ్ముఁ జేర్చు, యానపాత్త్రంబు నీకరుణాతిశయము
యఖిలకల్మషములఁ బాపు నట్టిదాని, విన్నఁగఁ గోరెద నొకపురావృత్తమనఘ.

క. మునిమనుజపతులసన్నిధి, నిదు నీకృష్ణుండు మాననీయచరిత వే
డ్క నుపాసించుచు నున్నాఁ, డ నుత్తమప్రీతి దాని నాకర్ణింపన్. 390

క. సమ్మోదమ్మున నేనుం, దమ్ములునుం దేల సత్కథాకథనపర
త్వ మ్మాదరింపు మునిస,ర్గమ్ము నృపచయమ్ముఁ బులకరాజి వహింపన్. 391

వ. అనుటయు భీష్ముండు. 392

క. పుణ్యం బగునితిహాస ము,గణ్యగుణా నీకుఁ జెప్పఁ గనుసుకృతముఁ గా
రుణ్యనిధి సర్వలోకశ,రణ్యుఁడు గృష్ణుండు వినువరంబుఁ బడసితిన్.. 393

క. పారాశర్యాదిమునులు, నీరాజన్యులును వినికి యెంతకు లేదీ
గారాము నాకుఁ బరమో, దారపదావాప్తి గాదె ధర్మతనూజా. 394

వ. నీయడిగినయట్టిదానికి నొకయితిహాసంబుగలదది యుమామహేశ్వరసంవాదం

బనం బరఁగుఁ గౌరవోత్తమా యప్పురావృత్తంబు ప్రవర్తించుటకుం గతం
బైనకథ మున్ను సెప్పి మఱి దానిం జెప్పిన నొప్పి యుండుం గావున నప్పురి
పాటిం జెప్పెద నవధానపరుండ వయి యాకర్ణింపు మనిపలికి వారికిం బరమ
భక్తిం బ్రణమిల్లి యప్పాండవముఖ్యముఖచంద్రికం దనవిలోచనచకోరంబు
లాన నమ్మానవపతికి నమ్మాననీయమతి యి ట్లనియె. 395

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణునిచిత్రచరిత్రంబు సెప్పుట

క. తనయునిఁ బడయుటకై తప, మొనరింపఁగ రుక్మిణియు సముత్సుకవృత్తిం
దనతోఁ రాఁ దుహినాద్రికిఁ, జనియెం గృష్ణుండు మునులు సంతస మందన్.

వ. ఇట్లు సని ద్వాదశవార్షికవ్రత [1]క్లిష్టుం డై యున్నకృష్ణుం గాన మునీంద్రులు
నారదపర్వతవ్యాసవాల్మీకిదేవలకాశ్యపప్రభృతులు శిష్యవర్గంబుతో వచ్చిన
వారలం బాద్యాసనాదిసముచితార్చనంబుల సంభావించిన వార లద్దేవునిం
బరివేష్టించి పుణ్యగోష్ఠి నడపుచున్నసమయంబున. 397

తే. అతనిముఖమున వెడలి మహాగ్ని యమ్మ,హీధరమువిపినంబుల నేర్చెఁ బక్షి
మృగయుతంబుగసిద్ధసాధ్యగణములును,మాకులత్వంబుఁ బొందఁ బెల్లడరియధిప.

క. ఆకృష్ణుఁడు నిజసౌమ్యా,లోకనమున నాశిఖిని మలుగఁ జేసెం బూ
ర్వాకారత నవ్వనము ని,రాకులతం బొల్చె నది మహాద్భుత మయ్యెన్. 399

తే. దాని కమ్మునులెల్లఁ జిత్తమున భయము, విస్మయంబును బెనఁగొన వెఱఁగుపాటు
గదిరి చిత్రరూపంబులకరణి నుండ, వారిఁ గన్గొని రుక్మిణీవల్లభుండు. 400

వ. మీ రీయనలంబు తెఱం గేమిగా నెఱింగితి రున్నరూ పెఱింగింపవలయు ననుట
యు వారలు సభక్తికంబు లగుచిత్తంబులతోడ. 401

క. దేవా విశ్వము గలుగుట, నీవలనన యడఁగుటయును నీయంద భవ
ద్భావాధీనము సకల, స్థావరజంగమసమాహితత్వం బెల్లన్. 402

తే. నీవు నమ్ము బోధింపఁగా నేర్తు గాక, యిమ్మహానలస్ఫురణంబు నిట్టి దనఁగ
నేము నేర్తుమె యేమియో యెఱుఁగ కునికిఁ,గాదె నివ్వెఱపడితిమి కమలనాభ.

వ. అనుటయు భవదీయచేతఃప్రసన్నత గాదె జగంబులవర్తనంబులకు నాధారంబు.

క. కావున మీకుం బ్రియముగ, నీవహ్ని తెఱంగు దెలియ నెఱిఁగించెదఁ జి
త్తావిలత విడువుఁ డని కమ,లాపరుఁ డి ట్లనియె వారలకుఁ గురువర్యా. 405

క. ఒకదానవుఁడు జగన్నా,శకుఁ డిత్తెఱిఁ గలఁడు వానిఁ జంపుట కేఁ బూ
నక యునికి గలిగె వాఁ డ,స్త్రకళావిదుఁ డగుట నాకతంబున నగుటన్. 406

క. కడుఁ గ్రొవ్వి వాఁడు లోకము, నడుకులఁ బెట్టంగ విసివి యుగ్రతపమునం
గొడుకుఁ బడసి యద్దనుజునిఁ, బొడవడఁగింపం దలంచి భూరివ్రతమున్. 407

చ. నడప మదాత్మ యగ్ని యయి నావదనంబున నిర్గమించి యె
క్కుడుపడి పద్మగర్భుకడకుం జనె నమ్మహితుండు మన్మథుం

---

1 నిష్ఠుండై.

గొడుకు గఁ బంచి వే తను మగుడ్వఁగ వచ్చెఁ గడంగి పోవున
ప్పుడు వన మేర్చి నేను గృహ బూర్వవిధం బొడఁగూడఁ జూచితిన్. 408

వ. ఇది యద్దహనంబు తెఱంగని చెప్పి యప్పరమపురుషుం డమ్మునివరులతో
మఱియును. 409

సీ. లోకత్రయంబున మీకు నవిదితంబు లేదు త్రికాలసంవేదులార
యుత్తమం బగుపురావృత్తంబు సెప్పి కృతార్థుఁ జేయుండు న న్ననిన వారు
సవినయంబుగఁ గృతాంజలు లయి మ మ్మింత పెద్దసేయుదె నీవు పెద్దలకును
బెద్ద నయత్నసంభృతజగత్త్రయుఁడవు విశ్వప్రకారసంవిదుఁడ వేము

తే. నీయెఱుంగనియితిహాస మేయుగమున, నెఱిఁగి చెప్పుదుమనవుడుఁజిఱుతనగవు
మోమునకుఁ జెన్ను సేయ నమ్మురహరుండు, వారలకు నిట్టులనుఁగురువంశవర్య.

క. మానుషయోని జనించితిఁ, గాన మదీయ మగుబుద్ధిగౌరవము దదీ
యానుగుణతోపహితము, గా నెఱుఁగుఁడు మీరు సెప్పు కత విను టనదే.

చ. అనుటయు వార లందఱుఁ బ్రియంబున దానికి నియ్యకొన్న నె
మ్మనములతోడ నీపనికి మాన్యచరిత్రుఁడు నారదుండ త
క్కినపెఱవారు సాలరు ప్రకీర్త్యవివేకుఁడు కృష్ణుఁ డర్థితో
వినఁగఁ బురాతనం బయినవృత్తము నమ్ముని సెప్పు టొప్పగున్. 412

చ. అని తగ నేకవాక్యతఁ బ్రియంబున నాతనితోడ నీవు ముక్కు
కసినది విన్నయట్టిది ప్రకామకుతూహలచిత్తుఁ డైనకృ
ష్ణుని వినిపింపు నావుడు మనోజ్ఞకథాకథనంబునందు వే
డ్క నిగుడ నమ్మునీంద్రుఁడు వికాసమునన్ మొగ ముల్లసిల్లఁగన్. 413

ఉమామహేశ్వరసంవాదం బనునితిహాసము.

క. నారాయణసౌహార్దో,దారగత్వవిభూతి మున్న తనకుఁ గలిమి న
న్నారాయణునిమనోరథ, మారం బూరించె శంకరాంబికలకథన్. 414

వ. అత్తెఱంగు వివరించెద నట్లు సమస్తసంయమిసంఘంబును బ్రస్తుతిపూర్వకంబు
గా నియోగింపం బ్రియంబునం బురాతనకథాకథనంబునకుం బూని యద్దేవ
ముని యద్దేవకీనందనునకు వందనం బాచరించి [1]తదభివందనంబు వడసి య
వ్విభున కి ట్లనియె. 415

తే. తీర్థభజనంబునకు నెందుఁ దిరుగు చుండి, యిత్తుషారనగంబున కేను వచ్చి
కంటి రమణీయ మగు కేళికావనంబు, సకలతరువల్లరీగుల్మచారుతలము. 416

క. కోకిలకులగంధర్వా, నీకధ్వను నెనసి లెనసి నిగుడఁగ నమరీ
లోకభ్రమరీమండలి, కాకలకలనాదములును గలసి చెలంగన్. 417

వ. ఒప్పునవ్వనంబునం గనకస్థలంబున శార్దూలచర్మవసనభుజగాభరణభసితాంగ

1 తదభివాదనంబున.

శాగవిరచితాలంకారచారుదివ్యదేహుం డగుమహాదేవుండు సురసిద్ధసాధ్య
విద్యాధరమునిపుంగవభూతగణపరివృతుం డయి యున్న సప్పేరోలగంబున నే
నును సముచితప్రకారంబున నయ్యనిరూపణీయప్రకారుం గొల్చి యుండితి నట్టి
సమయంబున. 418

సీ. పుణ్యాంగనాకారములు దాల్చి పుణ్యనదీనివహంబులు దిశలు గొల్చి
చను దేర శంకరసదృశపరిష్కారకల్యాణతను వైన గౌరి వచ్చి
వెనుకదిక్కున మెలుపునఁ జేరి మోమున కలఁతి నవ్వినుమడిచెలువు నొసఁగఁ
దమ్మిఱేకుల నుల్లసమ్మాడుతనమృదుకరయుగ్మమునను శంకరుని నేత్ర
ఆ. యుగ్మ మల్ల మూసి యున్నంత లోకము
నర్కచంద్రతారకాగ్ని వైమ
హాంధకారమగ్న మగుటయు సంక్షోభ
మందె భూతసముదయంబు లెల్ల. 419

ఉ. అప్పుడు ఫాలలోచనము నప్పరమేశుఁడు విచ్చె విచ్చినం
గప్పె దదగ్నిజిహ్వలు నగం బఖిలంబును గౌరిదేవి య
ట్లొప్పమి దండ్రి కైనఁ గని యుల్లము బెగ్గిల నీశునంఘ్రులం
గప్పఁగ మౌళిభూషణముకాంతి ప్రణామము సేసెఁ జేసినన్. 420

ఆ. హరుఁడు గరుణఁ జూడ నాహిమనగ,దాహ ముడిగి శోభితత్వ మొలసె
నార్య పరమవిస్మయముఁ బొంది యాసర్వ,భువనకర్తతోడ నవినయముగ. 421

సీ. నిటలంబుకను దెఱచుటకుఁ గారణ మేమి సర్వేశ యిది రహస్యంబు గాక
యున్నేనిఁ జెప్పవే యన్న నద్దేవుండు గాంత నీ కెఱిఁగింపఁ గానియట్టి
పని యెందుఁ గల్గునే వినుము లోకాత్మకత్వము నాకుఁ గల్గుటవలనఁ జేసి
న న్నేది వొందిన నన్నిలోకంబుల నది వొందుఁ గాన నాయంబకములు
తే. నీవు మూయంగఁ దిమిరంబు నిఖిలలోక
చయముఁ గప్పిన భూతముల్ భయముఁ బొందె
నీకరంబులు ద్రోవక చీఁకటియును
జెఱచుటకు ఫాలనేత్రంబు దెఱవ వలసె. 422

వ. అనిన విని యంబిక దనకు నడుగవలయునట్టివి యడుగుటకు [1]నది యవసరంబు
గాఁ గనికొని యక్కపర్ది కిట్లనియె. 423

క. నాలుగుముఖములు నీకు, న్ఫాలనయన కలుగఁ గారణం బేమి మధు
శ్రీలాలిత్యాస్పదవా,క్యాలీకలనమున నాకు నానతి యీవే. 424

వ. అనిన విని యమ్మహాదేవికి నద్దేవుం డిట్లను దైత్యులు సుందోపసుందుల నిద్ద
రు గలరు వార లవార్యభుజవీర్యశౌర్యసంపన్నులు నస్త్రశస్త్రావధ్యులునై యుం

1 నిది సమయం బని యక్కపర్దికి.

డుదురు వారలవినాశంబునకై యయుండు లోకంబులం గలయొప్పులందెల్ల నుత్తమసారంబులు దిలప్రమాణంబు లాహరించి యొక్క కామినిం గావించి తిలోత్తమ యనుపేరిడి నాకడకుం దెచ్చిన నచ్చెలువ నాకుం బ్రదక్షిణంబుగా వచ్చునెడ నే నిది దేవకార్యంబు సేయ నోపుం బొమ్మను తలంపుతో నత్తరుణి దిరిగిన దిక్కుదిక్కున నొక్కొక్క మొగంబు దాల్చి దానిం బరీక్షించితి నాఁటంగోలెఁ జతుర్ముఖుండ నై యుండుదు. 425

చ. అన విని గౌరి నీకు భువనాధిప కంఠమునందుఁ గప్పు గ
ల్గినకత మేమి నాకు నెఱిఁగింపుము నావుడు దేవదైత్యు లం
బునిధి సుధార్థ మై తరువఁ బుట్టి విషంబు త్రిలోకభీకరం
బనితరసాధ్యమై యెసవినత్తఱిఁ దాల్చితి దానిఁ గుత్తుకన్. 426

తే. అట్లు కంఠంబునందు మహావిషంబుఁ, దాల్ప నీలత గల్గిన దానఁ జేసి
కమలజాదిసురులు నీలకంఠుఁ డనుచు, నన్నుఁ గొనియాడి రప్పుడు నలినవదన.

వ. అని చెప్పి శంకరుం డింక నేమి యడుగ వల తడఁగు మనుటయుఁ బినాకం బెల్లయాయుధంబులకంటె మెచ్చి పట్టుదు దీనికిం గతం బెయ్యది యని యడిగిన నామృడుం డామృడాని కి ట్లనియె. 428

సీ. ఆదియుగంబున నబల కణ్వుం డనుసంయమి దపము నిష్ఠానిరూఢి
మెయిఁ జేయఁ బెరిఁగె వల్మీకంబు దనువు[1]మునుంగ నప్పుట్ట వేణువును బుట్టె
విను లోకసామాన్యఘనత గాకుండ మహాద్భుతాయామంబు నధిక మైన
పరిణాహమును గల్గె బ్రహ్మ యమ్మునికిఁ బ్రత్యక్షమై వర మిచ్చె నతనిమీఁదఁ
ఆ. బెరిఁగియున్నవెదురు గర మర్థిఁ దాఁ బుచ్చికొని జగద్ధితంబు గోరి చేసె
నాకు విష్ణునకుఁ బినాకశార్ఙ్గము లగ్ర,ఖండమున నొనర్చె గాండివంబు. 429

వ. ఇవ్విధంబున విండ్లు మూఁడు గావించి లోకహితం బాచరించి యవ్విరించియ మ్మూఁడవవిల్లు తాఁ గైకొని తనలోకంబునకుం జనియె నిది పినాకంబు సంభావనీయం బైనతెఱం గని చెప్పిన. 430

క. విని గిరితనూజ పెఱవా,హనముల నొల్లక వృషంబు నఖిలేశ్వర నె
మ్మనమునఁ గైకొని యెక్కుదు, వినఁగా నే వలతుఁ జెప్ప వే కారణమున్. 431

వ. అనిన నద్దేవుఁ డమ్మహాదేవి కి ట్లనియె. 432

సీ. హిమవన్నగంబునం దేను లోకహితార్థ మైనమహాతప మాచరింప
గోవులు సుట్టుఁ దేఁకువ సెడి తిరిగి నన్ సంకట పెట్టినఁ బంకజాక్షి
కోపించి చూడ సంతాపాకులత్వంబుఁ బొందె గోకుల మరవిందభవుఁడు
నమరులుఁ జనుదెంచి ప్రార్థించి వృషముఁ గానిక యిచ్చి కరుణ జనింప బలికి

1 మునుఁగఁ గప్పబడియును వేణువును.

తే. నాకు గోపతి యనియెడు నామ మిచ్చి
రపుడు గోబాధ మాన్చి రయ్యమలవృషము
వాహనముఁ గేతువును గా శివప్రచార
మాచరింతు నెల్లెడ నది యాది గాఁగ. 433

వ. అనుటయు నంబిక యప్పరమేశుతో నీవు పరమశుచులును రమణీయంబులు నగునివాసంబుల వసియింపక యశుచియుఁ గేశాస్థికపాలదుర్గంధదుర్దర్శంబు నైనశ్మశానంబున నునికికిఁ గతం బేమి యనిన నతం డి ట్లనియె. 434

—శివుఁడు పార్వతికిఁ దనశ్మశానవాసితకుఁ గారణంబు సెప్పుట.—

ఉ. క్రూరవుభూతముల్ జనుల ఘోరవిధంబుల ముట్టి యెప్పుడున్
మారణ మాచరింపఁగ సమస్తజనంబులు నాశ మొందఁగా
వారిజసంభవుం డెఱిఁగి వచ్చి ననుం దగఁ గాంచి తత్ప్రతీ
కారము సేతకై వినయగౌరవ మొప్పఁగ వేఁడె వేఁడినన్. 435

వ. నిశ్చితంబుగా నొక్కెడ నుండి లోకంబులు రక్షింప వలయు నని తలంచితి నట్టియెడ. 436

తే. మోక్షపరులు శుచిస్థానముగఁ బ్రశంస, సేయుదురు విజనత్వవిశేష మెఱిఁగి
కాన యింపైశ్మశానంబుమాననమున, నొలసెఁగావున నయ్యెడ నునికిగలిగె.

చ. అచటన యుండి లోకముల నన్నిటి నాత్మఁ దలంచి రక్ష సే
యుచు విహరింతు భూతచయ మొక్కటఁ గూడి చరించు చుక్కికిం
బ్రచురకుతూహలుండ నయి రాగముఁ బొందుదు నట్లు గాన శా
కచటు నివాస మయ్యె విను మన్యతలంబులు దానిఁ బోలునే. 438

తే. అనిన భసితాంగరాగంబునస్థిఫణధ,రాభరణములుఁ బరశుశూలాయుధములు
నై మహోగ్రత భీకర మైనరూప, మభవ యేల కైకొంటి వీ వనియె గిరిజ. 439

వ. అనుటయు నమ్మహేశ్వరుం డాపరమేశ్వరితోడ. 440

సీ. లోకస్వరూపంబు లోలాక్షి రెండువిధమ్ములు శీత ముష్ణమ్ము నాఁగఁ
జను నివి రెంటను సకలంబు గ్రథిత మైయుండు సౌమ్యాగ్నేయయోగకలిత
మఖిలజగంబు సౌమ్యము విష్ణుఁడాగ్నేయ మేను వహింతు మయ్యిరు దెఱంగు
నెసయుటఁ గొని భరియింతు నే విశ్వంబుఁ గావున నాగ్నేయభావరూప

తే. మైనయాకృతి లోకహితార్థముగ వ,హించినాఁడ నిం కెయ్యది యీావు నన్ను
నడిగె దడుగుము నావుడు నార్యసోముఁ,దలఁబ్రియంబున నేటికిఁ దాల్చితనియె.

చ. అనవుడు దక్షుయజ్ఞమున కల్గిననాఁడు సురాలి కేను బీ
డన మొనరించుచోట వికటంబుగ సోముని మేను ద్రొక్కఁగా
నను శరణంబు వేఁడిన మనంబున నక్కటికంబు పుట్టి చే
సినదురితంబు సోము నిటు సేయక పో దని మౌళిఁ దాల్చితిన్. 442

చ. అన విని కొల్చి యున్నమును లండఱు నీసుపయావిశేషము
న్మనముల మెచ్చి పొంగి యభినందనపూర్వము గాఁగ భక్తియుఁ
వినయము నుల్లసిల్లఁ బదివేలవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి ర
య్యనుపమధాము గౌరి సమయం బిది నా కని మోదుపఁగేలితోన్. 443

తే. లోలలోచనదీపులు బాలచంద్ర,భూషణునివచనంబునఁ బొలయ మునుల
మానసంబులు సంప్రీతి నూన సాంత్వ,నస్వరంబున ని ట్లను నలిననాభ. 444

క. వర్ణాశ్రమధర్మము లభి, వర్ణింపుము వేదనిరతవత్సల యవి నా
కర్ణములతో నఖిలజన,కర్ణంబులఁ బొంది పుణ్యకర్తృత యొసఁగున్. 445

వ. అనియె నని యిట్లు గౌరి లోకహితార్థంబుగా వర్ణాశ్రమధర్మంబులు పరమేశ్వరు నడుగుటయు నారదముని గృష్ణునకుం జెప్పిన తెఱంగు భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట యుపన్యసించిన నాకర్ణించి. 446

క. మునివర నా దగుచిత్తం,బునఁ గౌతూహలము సాల మొలతెంచి తలి
ర్పున నెలరారెడు నేర్పత, వినిపింపుము మీఁదికథ సవిస్తారముగన్. 447

వ. అని యడుగుటయు. 448

ను. [1]స్ఫుటతత్త్వోదయసంభృతైకమధురా భూతైకరక్షాధురా
తటినీపింఛమనోజ్ఞమాళిలలితా దాంతాత్మసంకీలితా
త్రుటితాతత్త్వసమున్నతాశ్రితజనా దూరాంజనా సువ్రతో
త్కటశీలావనలోలదివ్యహృదయా [2]ధర్మప్రసన్నోదయా. 449

క. దేహాభిమానసంభృత, మోహతమోనిరసనాభిముఖభూరివివే
కాహీనమహాతత్త్వస,మాహితచిన్మాత్రరూపమధురిమసుభగా. 450

మాలిని. త్వరితవిహితగాఢధ్యాయిసమ్మోదవాదా
స్ఫురదరిదృఢశూలస్ఫూర్తిసంశక్తహస్తా
తరణిశశినయతోదారతాచిత్రనేత్రా
పరమనియతినిష్ఠాభవ్యహృత్పద్మసద్మా. 451

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

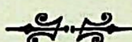
1 స్ఫుటితత్త్వామలసంభృతైక్యమధురా. 2 ధర్మప్రసంపద్ధయా; ధర్మప్రతీపాలయా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, పంచమాశ్వాసము.

కాళీత్వాదరసు
శ్లోకాలోకనవిలాససుస్థిరభవనా
శోకముదాద్యనధూతి
వ్యాకోశవివేకభవన హరిహరనాథా. 1

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమాచారంబులతెఱఁ గెఱిఁగించుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గంగాత్మజుండు ధర్మాత్మజునకుఁ, జెప్పి యిట్లనుఁ గౌరవశ్రేష్ఠ పద్మ
నాభుతో నవ్విధంబున నారదుండు, పార్వతీదేవి ప్రశ్న ముపన్యసించి. 3

వ. ఇట్లనియె నప్పర్వతరాజపుత్రి ప్రార్థించిన నప్పరమేశ్వరుండు పరమాదర
భరితుం డై. 4

సీ. అజుఁడు మున్ను లోకహితార్థంబుగా బ్రాహ్మణులను సృజించి రాజులను వైశ్య
లను శూద్రులనుగ్రమం బొనరంగఁ గల్పించె నాజాతులకు నోలి నతనిముఖము
బాహులు నూరులుఁ బదములు సంభవస్థానంబు లగుటయుఁ దారతమ్య
భాగిను లగు నని పార్వతి కాతండు తత్తదాచరణీయధర్మములును

ఆ. వినుము విస్తరించె విప్రులు లోకధారకులు వారియెడఁ బరాభవంబు
సేత యెల్లచేటుఁ జేయు సమ్మానదానములు సకలశోభనము నొనర్చు. 5

చ. ప్రియ మఱి యజ్ఞునేనియు దరిద్రునినేనియు విప్రుఁ గండఁ జేఁ
త యుభయలోకసౌఖ్యములు దవ్వగఁ జేయుఁ దదీయ హైననిం
దయు నను బెట్టు దిట్టుట యధర్మత నాతనిసొమ్ము పుచ్చికొం
టయును మదర్థముం గొనుట డాఁపక చెప్పితి [1]నిక్క మింతయున్. 6

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 7

---

1 దోష మింత.

సీ. అధ్యయనంబును యజనంబు దానంబు నధ్యాపనంబును యాజనముఁ బ్ర
తిగ్రహంబును బ్రశాంతియుఁ దపస్సత్యశౌచంబులు విప్రధర్మంబు లాప
నలఁ దక్క నతనికి వలవదు వాణిజ్య మగ్నికార్యంబు శూద్రాన్నవర్జ
నము నిజదారసంగమనియమంబును నిరుప్రద్దు గుడుపును హింసలేమి
ఆ. యును నివాసశుద్ధియును నతిథిప్రియత్వంబు బ్రాహ్మణులకు వలయుఁ దపము
పేర్మిసాధనముగ ధర్మమూలముగ వారల సృజించెఁ గాదె నలినభవుఁడు. 8
ఆ. క్షత్రియులకు విప్రసంరక్ష ముఖ్యధర్మంబు ధరణి నారిరక్షణమునఁ
గాని బ్రదుక దమ్మహానుభావుల పాలనంబు సేయ శోభనంబు నొందు. 9
క. రమణీ యధ్యయనము యజనము దానము సాధుపోషణము దుర్జనుల
దమియించుటయు సముత్సాహము కల్మియు ధృతియునృపులకగుధర్మంబుల్.
తే. శస్త్రజీవికయును నరిషష్ఠభాగ, మాహరించుటయును భృత్యునరయుటయును
బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ బక్షపాతి,గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి.
సీ. వణిజులు లోకప్రవర్తనంబుల కెల్ల నుపకారకులు గృషియును ననేక
భంగి బేహారంబుఁ బసులఁ బెంచుటయుఁ గృత్యంబులు వారల కధ్యయనము
యజనంబు దానంబు నర్హకర్మంబులు త్రైవర్ణికద్విజత్వమ్ముకతన
నాతిథ్యములు విధేయములు వారికిఁ దిలగంధరసములవిక్రయము దగదు
తే. మూఁడుజాతులశుశ్రూషమూల కార్య,గతిదదుపయుక్తిశూద్రులకలిమినడచు
వారుశుశ్రూషకులువిప్రవందనంబు,వినయశుశ్రూరులగుటతద్విహితకృతులు.
క. తనతనవర్ణంబునకుఁ దగినయాచారంబు నడపి కిల్బిషరహితుం
డనఁ బరఁగు నెల్లవారికి, విను మున్ననుజన్మసౌఖ్యవిభవము గల్గున్. 13
వ. ఇవి వర్ణధర్మప్రకారంబు లింక నాశ్రమధర్మంబులు వివరించెద నాకర్ణింపు
మని పలికి పార్వతికిఁ బరమేశ్వరుం డిట్లనియె. 14
సీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరమనిష్ఠయు గురు నాశ్రయించుటయు నధ్యయనకృతియు
నగ్నికార్యంబు గుర్వర్థసంచారంబు భైక్షచర్యయుఁ గమలాక్షి బ్రహ్మ
చారిధర్మంబు లాశ్రమముల కెల్ల నాశ్రయణీయ మై గృహస్థత్వ మొప్పు
శౌచంబు నిజదారసంతుష్టియును బంచయజ్ఞంబులును నిగమాభిరతియు
తే. దానహోమదయాతిథిమాననములు, వలయు గృహమేధికిని వనవాసవన్య
భోజనబ్రహ్మచర్యజటాజినప్ర,ధారణములు వానప్రస్థధర్మకోటి. 15
చ కినియమి సంగవర్జన మకించనభావము దాల్మి విప్రవా
సనము ప్రశాంతి యార్జవము శౌచము సద్వ్రతనిష్ఠ భైక్షభో
జన మిల నిద్ర సేఁత కృప సంతతతత్త్వవిచింతనంబు మా
నిని యతిధర్మముల్ శ్రుతి గణించినభంగిన యేను జెప్పితిన్. 16
వ. అని యిట్లాశ్రమధర్మంబులు సెప్పిన విని యప్పరమేశ్వరుతోఁ బార్వతి దపం

బు దపం బనుచు మునిజనంబు లాచరింతురు దాని తెఱంగెఱింగింపవే యనిన
నద్దేవుం డి ట్లనియె. 17

—:o:— శివుఁడు పార్వతికిఁ దపస్స్వరూపంబు సెప్పుట. —:o:—

సీ. భోగార్థులై తపంబునకుఁ జొత్తురు తపం బనఁగ వానప్రస్థు లాచరించు
ధర్మంబు లింద్రియకర్మనిగ్రహముతో నుభయకాలములను యోగసేవ
ఫలకాంక్షఁ జేత తపస్స్వరూపంబుగా నడపి కాలం బైననాకమునకు
నరిగి తద్భోగంబు లనుభవింతురు పుణ్య మవసిత మగుడు మర్త్యత్వమొంద
తే. వత్తు రధికనియతి నుపవాసములను,జపముఁ బంచాగ్నిమధ్యవాసంబుఁ గలుగు
తపముఁగలదప్సరగప్రియత్వం బొనర్చుఁ,గర్తకదివాఁడుఁదుదినచ్చుఁగాని మరలి.
వ. అని చెప్పి మఱియు. 19

ఉ. ధారయుతంబుగా నడచుతాపసముఖ్యు లహింసపేర్మికై
కారుణికత్వ మగ్గలము గల్గి తలంతురు సర్వజీవులుం
దాను నొక్కరూపుగఁ బదంపడి పుత్రకళత్రయుక్తిఁ బెం
పారుదు రూర్ధ్వలోకమున నజ్జనముఖ్య మఱి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్. 20

వ. అనిన భవాని వనవాసవ్రతవిశేషంబులుం దదీయఫలప్రకారంబులు నేర్పడ
నానతీయవే యనుటయు నభవుండు భరితాదరుం డై. 21

సీ. ఉపవాసములు పూన మూర్వీశయత్వ మాసన మూర్ధ్వబాహుకస్థాపనంబు
నియమితాహారత్వనిష్ఠ క్రమంబున శశిమరుద్యత్యవాసముల నిలుపు
గంధర్వదేవనాగస్థానముల నున్కియును బహుసౌఖ్యసంయుతము గాఁగ
నానాసహస్రాబ్దమాననీయంబుగఁ గావించు సంక్షేపగణనఁ గొన్ని
తే. మహితనియతులుసెప్పితినుఱియునేమి,వ్రతము సలిపినఁబాపనిర్హారణ మగుటఁ
బుణ్యగతికల్మి దప్ప దరణ్యవాసి, కడుగు మింకను వలసినయట్టి ననుడు. 22

క. యాయావరుల నమరవం,ద్యా యేర్పఃఁ జెప్పు మనియె నంబిక దేవుం
డాయమ కి ట్లనుఁ దీర్థప,రాయణు లుపవాసవిధిసమధికులు వారల్. 23

వ. అది యె ట్లం టేని. 24

క. నానాతీర్థసతతను,స్నానంబులఁ బల్లలై నజడలును భిక్షా
నూనోపవాసకృశ నుగు, మేనులు నై వారితపము మిక్కిలి మెఱయున్. 25

క. మాసోపవాసవిధులం, జేసి తృణజధాన్యభుక్తి సెల్లింతురు వా
రేసురలకు లేనిసుఖా,వాసమ్ములఁ జరితములను వఱలుదురు తుదిన్. 26

క. అనిన విని యవ్వనితారత్నంబు వైఖానసులవిధంబు వివరింపు మనుటయు నవ్వి
రూపాక్షుండు. 27

సీ. వైఖానసులు ఖరవ్రతు లెట్టు లంటేని శిలఁ దృణధాన్యముల్ సిదుక నడిచి

కొందఱు పండులఁగొఱికి కొందఱు[1] గన్నగుఱుముల గుప్పల తెఱఁగు దోఁప నప్పటి కప్పటి కానసంబున వైచికొని కొంద ఱాకు లెండినవి యేఱి కొని కొంద ఱంబువుల్ గొని కొంద ఱనిలంబు గొందఱాహారంబుగొందురట్లుఁ

తే. గాక యాహారపరులును గలరు వార
లింద్రునకుఁ బూజనీయు లై యెక్కుడైన
పదవిఁ జిరకాలబహుసౌఖ్యభాగు లగుదు
రని మహేశ్వరుఁ డుమకు ని ట్లనియె మఱియు. 28

వ. ఇవి యెల్లను వానప్రస్థనియమనిష్ఠాభేదంబులు దపంబు దపం బని మును లాచ రింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపు మని నీవు దొ ల్తనడిగి(నవిధంబు)నం దొడంగి నా చెప్పినవిధంబు లిన్నియుం దపం బనుశబ్దంబున కర్థంబు లై యుండు నని చెప్పి యంగుష్ఠప్రమాణదేహులు మృగాజినవసనులు నిర్ద్వంద్వులు నై వాలఖిల్యు లనుపేరం బ్రసిద్ధు లగుమునులు దినకరదీప్తులతోడంగూడి వర్తించుచుందురు వారలతపోవైభవంబునం గాదె జగంబులు సుస్థిరంబు లై యున్నయవి యెందుమెయి దుర్లభంబు లైనట్టివి తపంబున సులభంబు లగుం దపంబు గ డచిన ధర్మంబుఁ గలదే యని పలికి యాదరాతిశయంబున శివుండు శైలేంద్ర తనయతో ధర్మంబులు మఱియు నెఱింగించెద నవహిత వై యాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 29

ఉ. అంబుజసూతి యేర్పఱ గృహస్థసమర్హముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజనమాన్యము దాని తెఱంగు సాల సూ
క్ష్మం బతికాంక్ష లేక తగుకాలమునన్ సముచితవృత్తి ని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ నర్థముఁ గామముఁ జల్పు టొప్పగున్. 30

చ. అతఁడు నివృత్తిధర్మము ప్రయత్నమునన్ వివరించె మోక్షణో
ద్యత మది తత్ప్రకారములు దాంతియు భూతచయంబుపై దయా
రతియును సత్యదృష్టియు విరాగత యింద్రియకోటికిన్ దృఢ
స్థితముగఁ జేసి యోగనిరతిం బరిశాంతి యొనర్చికొంటయున్. 31

వ. అని మఱియును. 32

తే. క్షుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ గుందినట్టి,యతిథి వచ్చినఁ బ్రియమున నతనిడప్పి
వోవు నల్లుగ సముచితభోజనంబు, నెట్టు లెల్లపుణ్యములకుఁ బెద్ద దలఁప. 33

క. దీనికి నఖిలాశ్రమునుపి,ధానంబులకును గృహస్థతయ నెల వగుటన్
దానిపదాఱవపాలిస,మానము గా దరయ నాశ్రమం బెయ్యదియున్. 34

క. అన విని గృహస్థునకు నే, పని ముఖ్యం బనియె గిరిజ పశుపతి జననీ
జనకారాధన మతనికి, ననుత్తమం బైనధర్మ మని చూపించెన్. 35

[1] ముక్కచెఱుముల గుప్పల.

వ. అద్దేవుండు నెండియు. 36

క. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము, సతి కనవుడు దేవి నరుఁడు జననీజనకుల్
మృతు లైనను నాతి విగత, పతిత్వ మొందినను జేయుపను లెయ్యవియో. 37

వ. అనుటయు నభవుండు వారివ ర్తనంబు లెఱింగించెద విను మని యి ట్లనియె. 38

క. దేవాతిథిపితృపూజలు, గావించుట భావశుద్ధికలిమి నరునకుఁ
దేవీ వలయును నారికి, నేవిధమున బ్రహ్మచర్య మేమఱమి దగున్. 39

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 40

ఆ. పంచపర్వసురతపరిహృతితో నిజ,దారతృప్తుఁ డగుచు ధాన్యకోటి
పక్షి యెలుక దినిన బ్రదుకుఁ గా కనుగృహ,పతికి నశ్వమేధఫలము గలుగు. 41

వ. అని చెప్పి. 42

ఆ. ఎచట మెలఁగె నేమి యె ట్లుండె నేమి దా, నేమి సేసె నేమి యెల్లసంగ
ములును విడిచె కుడుపువలన నియతి గల్గు, యతికి మోక్షవీథి యాటపట్టు. 43

వ. అనిన విని సంప్రీత యై శైలరాజపుత్రి పురహరునితో రా జనువానికి భాజ
నంబులయట్ల శరీరంబును భోజనాదులును నట్ల యుండియు నతం డెల్లవారల
చే మ్రొక్కు గొనుటకు నిగ్రహానుగ్రహంబులకుం జాలి సర్వాధికత్వంబున
శోభిల్లు దానికిం గారణం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డిట్లనియె.

-శివుఁడు పార్వతికి రాజత్వమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.-

సీ. అధికపుఁదపమున నై నది రాజత్వ మట్లు గావునఁ బేర్మి నతిశయిల్లు
జనములచే మ్రొక్కు గొనుటకు నిగ్రహంబునకు ననుగ్రహంబునకు శక్తుఁ
డై యుండు నతఁడు తదీయసునీతియ విను ముదమున రాజు వినయపరునిఁ
జేసి యెల్లజనంబు శిక్షించు నింద్రియజయమును నరివర్గజయముఁ బడయు

తే. నెఱిఁగి యుపధావిశుద్ధుల నిడు నమాత్య
పదవి కనురక్త సారవద్బలముఁ బ్రోచు
హితపరుల మిత్త్రులు గఁ గొను నిలకు మేలొ
నర్చు దుర్గంబు రక్షించుఁ గూర్చు ధనము. 45

వ. ఇవ్విధంబున సప్తాంగసంపన్నత్వంబు నొంది. 46

క. చేయఁ డపాత్రవ్యయములు, సేయుం బాత్రవ్యయంబు సేయుఁ నిజర
క్షాయత్న మెల్ల తెఱఁగుల, బాయక ధర్మంబు సేయుఁ బాపము దొఱఁగున్.

ఆ. ఆచరించు దండ మక్రోధకాముఁ డై, చారదృష్టిఁ జూచు శత్రుకృత్య
ములను నాత్మదేశపురపరివారవి,ధముల సత్యభాషణముల నెగడు. 48

క. ఉద్యోగము ప్రియవాదిత, విద్యాపరినిష్ఠ సంధివిగ్రహవిహితా
పద్యుత దీనానాథవి,పద్యాపన మాజ్ఞ వెరవు వాటించుఁ దగన్. 49

ఆ. కన్యయమునకు నెపుడుఁ గాలుద్రవ్వఁడు వగ,నైనరణము శూరుఁ డై యొనప్పు
యజ్ఞదానవిధిపరాయణుఁ డై యుండు, నిత్తైఅంగువృత్త ముత్తమంబు. 50

క. ఈనీతులకు విరుద్ధము, లైనపనుల నరకములకు నరుగు నృపతి పా
పానీతదుఃఖ మొకతఱి, మాను నొరుల కతని కెపుడు మానక యుండున్. 51

ఆ. భావశుద్ధి గలిగి యీవినీతులఁ బూని, ప్రజల కెవ్వఁ డతులరక్షణంబు
సేయు నట్టివిభుఁడు సిరియునుగీర్తియుఁ,గాంచుఁ బుణ్యలోకగతియుఁ బడయు.

క. అనుటయు ధర్మరహస్యము, వినఁ గోరెద ననిన శాంభవికి శంభుం డి
ట్లనియె నహింస రహస్యం, బనఁ బరఁగును ధర్మజాత మఖిలమునందున్. 53

వ. అనిన విని యాజగన్మాత యవ్విశ్వధాతతో హింసావర్జనం బేజనులకుం జెల్ల
దని చూచెద నహింస తెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డది నీతలంచినట్ల
నేలం బిపీలికాప్రముఖంబుల నాకసంబున మశకాదుల నుఱియుం బేను నల్లి
నీరవేను లో నైనజంతువులం జంపక యెవ్వరికి మాన రా దట్లు గావున. 54

చ. ఫలము దళంబునుం దొడిమఁ బాయుట రాలిన వాని గొంచు నాఁ
కలి కెరసేసి గోరసముకార్యము నట్టుల నిర్వహించి బు
ద్ధులు వెలి లేక నిశ్చలతఁ దోయజపత్రనిభాక్షి చిత్రరూ
పులొకొ యనంగ నుండుశివుపుణ్యులు సూవె యహింసనాత్మకుల్. 55

తే. అదియశ్రుతిచేత ధర్మరహస్యమనఁగఁ,బడియెననిచెప్పి మఱియునుభవుఁడుదేవి
కిట్టులను నట్లుఁగాక యహింస తెఱఁగు,గలదు వినుమువిశేషించి కమలనయన.

తే. విధివశంబున మృతిఁబొందువివిధజంతు,నిచయ మం దనహంకారనిష్ఠుఁ డైనఁ
బురుషుఁ గల్మష మేమియుఁ బొంద నేర,డెట్టు లంటేని విను మది యేర్పరింతు.

సీ. దివియలోఁబడుఁ బ్రువ్వుదివియ యెత్తినవారిఁబాపంబు వొందునే యోపి దున్న
నాఁగేటిమొనఁ జచ్చు నానావిధప్రాణు లన్నరుఁ బొందునే యఘము వారు
దమపనుల్ సేయ విధాతృవశమున నాయువు దెగినట్టిజంతువులు నచ్చు
నేము నంపితి మని యించుకేనియు నహంకారంబు వారికిఁ గలుగ దట్లు

ఆ. గాన చూవె వారిఁ గల్మష మొందదు, పుణ్యపాపములకు బుద్ధి మూల
మని శివుండు మఱియు నను హింసవోలెనై ,యధికధర్మ మైనవిధము వినుము.

క. దైవగతిఁ జేసి తనకుం, జావ వలసి గోవు లొండుసావొల్లక స
ద్భావమున రంతిదేవుని, కావించుమఖమునఁ బశుతఁ గై కొని నెమ్మిన్. 59

వ. అనేకసహస్రంబు లరుదెంచి. 60

క. తమ విశసించుట కాభూ, రమణుని వేఁడంగ నతఁడు రాజీవాక్షీ
క్రనుమున విశసింపఁగఁ జర్మములు దరులు గాఁగఁ బాఱె రక్తము నది యై.

క. ఆచర్మణ్వతి యనునది, గోచరమే వర్ణనమునకుం బ్రియ మగుకం
పై చవి చేయం బొలిచి య,నీచమహితసలిల మయ్యె నెత్తురు సుదతీ. 62

క. స్నానమునఁ బానమున నా, కానందము సేయు నమ్మహానది గోనం
తానము దివికి నరిగెన, మ్మానవపతిఁ జెప్ప నేల మధురాలాపా. 63

క. పరబలము పై నడరి నెత్తురు వఱ్ఱులు వాఱఁ జంపుదురు దురమున న
ప్పురుసఁదనంబును బుణ్యో, త్తర మని వేదములు సెప్పఁ దనుతరమధ్యా. 64

క. పోరులయందలిమరణము, మారణముం బుణ్యలోకమహితమహిమకుం
గారణ మెఱుఁగు మహింసా, కారం బిట్టి దని నీవ కమలదళాక్షీ. 65

సీ. అని చెప్పి వెండియు హరుఁడు పార్వతితోడ నిట్లను వేటకు నెలయు టఘము
గాదు సస్యములు మృగములచేత నశించు జగ మెల్ల నిర్మనుష్యంబు గాఁగఁ
బోరు మృగము లది కారణంబుగ మృగహతి రాజులకు ధర్మ మయ్యె నట్లుఁ
గాక మృగములకుఁ గలుగు సద్గతి రాజుచే మృతిఁ బొందినఁ జెలువ వినుము

తే. దండ్యు దండింప కుండుట దండ్యదండ,నంబుగూర్చుట విప్రుసనంబునొచ్చ
నట్టిపని సేత నపరాధి యైనయతని, తనువు నొంచుట సూ హింస ధరణిపతికి.

వ. అని బోధించి. 67

క. భూసురుల కలుక వుట్టం, జేసి నహుషముఖ్యనృపులు సెడుట ప్రసిద్ధం
బాసురపతి విప్రునలుక, గాసిఁ బడఁడె తెలచి పఁసెఁ గాదె నయనముల్. 68

క. కావున విప్రారాధకుఁ, డై వెలయు విభుండు రాష్ట్రమతనిధనము పై
న్యావలి బంధుత విప్రుల, దీవనలం బొదలు నింత దెల్లము దేవీ. 69

వ. అని నిర్దేశించి కపర్ది గౌరితో వెండియు. 70

ఆ. పరమమంత్రవిధులఁ బశువులు యూపంబు, లందుఁ గట్టఁబడి మహోచ్చిత్వ
విభవమొందు విహితవిశసనక్రియ మేను,విడిచి దివ్యసుఖమువడయుఁ బొలఁతి.

క. హోమవిధులఁ బస్మాంసము, లామిషములు గాఁగ నొసఁగి యమరుల నగ్ని
ష్టోమాదులఁ బ్రోవఁగఁ బర, మామితసౌఖ్యములు గల్గు యజమానులకున్.

క. శ్రుతివిహితహింస హింసగ, మతిఁ దలఁపఁగ రాదు మునిసమాజం బిది దు
ష్కృతతతిఁ బాపెడుపరమసు, కృతమని కొనియాడుఁ గాన గీర్వాణసుతా. 73

ఆ. అని యహింస తెఱఁగు లన్నియు నెఱిఁగించి, యింక నేమి వినఁగ నిచ్చ సేసె
దనిన రుద్రు నడిగె నద్రిజ జనులజీ,వనము తెఱఁగు లెల్ల వనజనాభ. 74

సీ. అడిగిన నద్దేవి కద్దేవుఁ డిట్లనుఁ గాంత మానుష్యంబు గర్మభూమి
సుఖదుఃఖమూలముల్ సురతిర్యగాత్మకత్వంబు లట్లగుట విత్తంబు వలయు
మనుజుల కెట్లన్న విను ధర్మకామముల్ విత్తసాధ్యంబులు విద్య వార్త
సేవ కారుత యర్థసిద్ధికి మూలముల్ విద్యవానికి ననవద్యతయును

ఆ. గర్షకునకు నేల కాల మెఱుంగుట, జట్టి కాని కేది సంభవించె
నందు విలువ మొదల నగులాభమును నెప,న్యయముగల్గుటయు శివప్రదములు.

క. పసులం బాలించునతఁడు, వినువక యేమఱక వానివిధము లెఱిఁగి ప్రో

చి సమర్థుం డగు వెరవునఁ,బసిఁ గను సేవకుఁడు ధనముఁ బడయుఁ బొగడుతోన్.
క. వంచనయును జాడ్యంబును, నించుకయును లేక ప్రభువు నిష్ట మెఱిఁగి తాఁ
బంచినపని వెరవునఁ గా, వించినకర్మకరుఁ డొందు విపులధనంబుల్. 77
వ. అని వెండియు. 78
క. [1]పరధనపరదారల నప,హరింపమియు దేవపితృసమారాధనముం
గరుణయు నతిథిసపర్యయు, గిరితనయా యెల్లవారికిం గృత్యంబుల్. 79

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణకర్మపరిపాకంబులతెఱంగు గెఱింగించుట

వ. అనిన విని యపర్ణాదేవి వర్ణంబులకర్మంబులు పాకంబుఁ బొందుప్రకారంబు
సెప్పు మని యప్పరమేశ్వరు నడిగిన నతం డిట్లనియె. 80
చ. తమతమకర్మముల్ దెరువు దప్పక చేసినవారు దేహలో
కమున సుఖంబు వొందుదురు క్రమ్మఱ వచ్చియుఁ బూర్వజాతిజ
న్మమున మహర్ధిఁ బొందుదురు మానిని యిమ్మెయిఁ దప్పి యెట్టికృ
త్యములఁ జరించి రజ్జనుల కట్టికులంబునఁ బుట్టు వాటిలున్. 81
క. ఎంతెంతమేలు సేసిన, [2]నంతంతియు కులము నెక్కుడై సమకూఱుం
గాంతా విప్రుఁ డయిన న, త్యంతానంద మగులోక మతనికిఁ గలుగున్. 82
వ. అని చెప్పి మఱియును. 83
ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరి నంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధుజనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగం గలమాత్రఁ బ్రోచుచుం
గోపము లేక మన్కి గలుగుర్ దివిజాంశమునన్ జనించినన్. 84
క. అనిన విని గౌరి గొందఱు, మనుజులు సంపద సుఖించి మనఁ గొందఱు లే
మి నలంగి దుఃఖపడుదురె, విన వలతుం గారణంబు వినిపింపు శివా. 85
చ. అనుటయు శంభుఁ డిట్లను ధరిత్రి బలి భిక్షము వెట్టి లేమిఁ గుం
దినచెలిఁ జుట్టముం బిలిచి దీనత వాపి యపాపవృత్తిఁ జె
ల్లినతొలు బాము గల్గునరు లెన్నఁగ [3]మంచు విధాత నిష్కృపా
త్ముని నతిలోభదూషితుని దుర్గతిదుఃఖితుఁ జేయుఁ బార్వతీ. 86
క. విను పలుకయుఁ గూర్మియు లే, వనవద్యా యెజ్ఞనంబులందును విధికిన్
మును సేసినకర్మముఫల, మనుభవగోచరము సేయు నంతియ తఱితోన్. 87
వ. అని యెఱింగించి వెండియు. 88
ఆ. ధనము గలిగి యుండి ధవళాక్షి కుడువక, కట్ట కుండు పరమకష్టజనము
[4]లొరువు లొత్తి చెప్ప నుపకారులై తొలు, పుట్టునందు మనినయట్టివారు.
ఆ. తమకు ధనము లేక తగుభోగముల కెవ్వ, రైన నడప మనుసుఖాఢ్యజనులు

1 పరధన పరదారము లప,హరింప. 2 నంతంతయు. 3 మన్ను విధాత. 4 లొరుల యొత్తి.

దొల్లి పేదవార లుల్ల మర్థుల కెప్డుఁ, బెట్టఁ గోరుచుండి నట్టివారు. 90

సీ. ఆయాసపడ కుంప నర్థంబు సేరెడు వారు పాత్రజనంబుఁ దార పిలిచి
తొలుమేనఁ బెట్టిన యలఘుదయాఢ్యులు ధనసిద్ధి బహులయత్నమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజన్మమున నర్థులు దమ్ము నడుగ దాఁపక యిచ్చినట్టి వార
లాయాసమునను విత్తాగమం బెడలెడు జనులు ముందరిపుట్టువునఁ గృపావి

తే. హీనులై యాచకుల నలయించి పిదప, నిడనిలోభులు ముదిసి ధనేశుఁ డగున
రుండు ప్రాయంబునాఁ డీక గం డడంగి, తొంటిభవమున నీగికిఁ దొడఁగినతఁడు.

తే. కలిగి యుండియుఁ దెవుళుల కతన భోగ,ములు భుజింపఁగ లేనిమర్త్యులు గిరీంద్ర
తనయ తొలుమేన రోగముల్ దనికి చచ్చు,నపుడు దానంబుసేసినయట్టివారు.

తే. అధికసౌందర్యములు గలయట్టి జనులు
దొల్లి మాంసభోజనములు దొఱఁగి యున్న
వారు రూప విహీనులు దారు రూపు
గలిగి తొలుమేనఁ గొనటులఁ బలికినారు. 93

క. విను సౌభాగ్య సమేతుఁడు, మును నిజదారైకపరుఁడు ముందటి జన్మం
బున భార్యకుఁ బ్రీతి యొన,ర్పని మనుజుఁడు సుభగతావిరహితతఁ బొందున్.

క. అమితజ్ఞానము విజ్ఞా,నముఁ గలిగియుఁ బేద యైననరుఁడు సనినజ
న్మమున వినికి గలిగియు దా,నము తెరువునఁ బోనివాఁడు నలినదళాక్షీ. 95

క. తగుబుద్ధి లేక సంపద, మిగులఁ గలుగువాఁడు దొంటిమేనఁ గరుణమై
విగతప్రజ్ఞుం డయ్యును, దగ దీనులఁ బ్రోచినతఁడు దళితాబ్జముఖీ. 96

సీ. మేధావి యై విన్కి మిగిలి విద్యలఁ బొల్చు నరుఁడు దొల్బామున గురున కధిక
భక్తుఁ డై తన దైనపాండిత్య మొసలకుఁ గావించు వేడుక గలుగుసుజనుఁ
డభ్యసింపంగ విద్యాయుక్తి లేకుండు నాతఁడు దొల్లి విద్యాధికత్వ
మున గర్వి యై శిష్టజనులకు సభ భంగ మొనరించి కుందఁ జేసినయతండు

తే. భార్యయును బిడ్డలును దాను బహుధనముల
భోగు లై రోగములు లేక పొల్చువార
లమలినాచార పాత్రదానములు సత్య
కరుణలును దొంటిభవమునఁ గలిగినారు. 97

ఆ. ఆలు బిడ్డ లొఱటు లై లేమిఁ గుందుచుఁ, దెవులుచేతఁ బడుచు నసయుజనులు
మున్ను క్రోధలోభముల నాస్తికతఁ బర,పీడనంబు సేసి పేర్చినారు. 98

సీ. కాంతజాత్యంధుండు[1] గన్నులుసెడు వాఁడుతనయొప్పుమెఱయుచుఁ దగిలియొరుని
వనితఁ దొల్మేనఁ జూచినవాఁడు కర్ణరోగార్తుండు గటుకవాక్యములఁ దొల్లి
శిష్టు నొప్పించిన కష్టుండు గడుపునఁ దెవు లైనతఁడు పూర్వభవమునందు

1 గడు సుందరుం డయి తన.

గరదుండు గోశ మశ్మరిని శర్కరను బాధితుఁ డగునరుఁ డన్యసతిని గన్య

ఆ. మహిషి గోవుఁ దురగి సుదనాతురత మున్ను, గవిసినాఁడు శోషిదివిరియొరువు
లనుభవింపఁ దెచ్చుకొనినమాంసము దొంటి, పుట్టువున హరించినట్టి నీచు. 99

ఆ. ఉలుముగొన్నవాఁడు దొలుమేన నాఘాత,బంధనముల నొరులప్రన్నఁదనము
సెఱచినాఁడు పంగు [1]వాఁఅవగఁ గాలుసే,విఱిచి సాధుజనులఁ బఱిచినాఁడు.

క. పిలకాదుల [2]గంతులచే, నలమటఁ బడువారు బడియ నడిచియు ముష్టిం
జలమునఁ బొడిచియు సాధులఁ, దొలుబామున నొంచినట్టి దుష్టచరిత్రుల్. 101

ఆ. పాదరోగు లశుచిపదముల దేవాల,యములు మెట్టుటయును నసహువారిఁ
దప్పులేక క్రొవ్వి తన్నుటయును దొలు, పుట్టునందుఁ గలిగినట్టివారు. 102

చ. జ్వరమున గుల్మపీడ నతిసారమునన్ బలుపుండులన్ మహో
దరమున వాత పిత్త కఫదారుణ రోగములన్ నిరంతరా
తురు లగువారు నిర్దయతఁ దొల్లి వినోదము గాఁగ జీవులం
దరమిడి [3]చంపినారు గురుఁ దల్లడపెట్టినవారుఁ బార్వతీ. 103

తే. గూనివాఁడును బిచ్చుకకుంటు[4]గుజ్జు, గొలుచులమ్ముచో [5]గ్రచ్చులుఁగలిపి సరకు
దూఁచిపెట్టెడుచోటులఁ దూన్కిదరపి, పూర్వభవమునలాభంబుఁబొందినారు.

సీ. వెట్టులు దొలుమేన వెడ్డున సాధుజనము మోసపుచ్చి ధనంబు గొన్న
జను లనపత్యులు విను తొల్లి పితృకార్యదూరులు బాలఘాతులును జువ్వె
పొలఁతి నపుంసకుల్ పూర్వభవంబున నెద్దుఁ బట్టినవారు నేమితప్పఁ
బొరయ కుండఁగఁ గోపమునఁ ద్రికచ్ఛేదంబు గావించినారును గామసుఖము

తే. విఘ్నపఱిచిన తులువలు విధవ దొంటి
జన్మమునయందు భర్తృవంచన మొనర్చి
ధనము గూర్చిన యదియు మఠంబు పేర్మి
నోర్తుమగని హరించిన యుగ్మలియును. 105

తే. [6]ప్రయతులై పుట్టి యేవంపుఁబనులఁ గడుపుఁ
బ్రోచికొనువా రహంకారమునను గర్వ
మానమదదంభములఁ దొల్లి మాన్యజనులఁ
బరిభవించినతుచ్ఛులు పద్మనయన. 106

సీ. దాసత్వ మొంది యదల్పులఁ దిట్టుల నాటులఁ బడుచుండునట్టినీచు
లప్పాటఁ దొలుమేన నతిగర్వులై ప్రల్లదమ్మునఁ బెక్కండ్రఁ దప్పులేక
తిట్టియు నడిచియుఁ దిఱిగినవార లాపాలువలపైఁ గృప గలిమి మేలు
ధనికగృహద్వారమునఁ బ్రతిహారి దమ్మాఁగంగ నుండి దైన్యమున దుఃఖ

1 వఱవంగ గాల్సెయి, విఱిచి ; వాఁఅప్పైనఁ గాల్సెయి, విఱిచి. 2 గ్రంతులచే. 3 నొంచినారు. 4 గునుకు. 5 గ్రంచులు. 6 పాత్రులై.

తే. పడుజనంబులు భోగైకపరతఁ దొల్లి, మాననీయుల కవసర మీనివారు
రాజదండితుఁ డకృతాపరాధుఁ గ్రూర, దండదూషితుఁ జేసినతండు నూఁదె.

క. విను నష్టసకలధను లగు, జనములు నిక్షేప మిడిన సరకులు దొలుబా
మున మగుడ నీక నెప మిడి, కొనినట్టి యసత్యలోభకుత్సితు లతివా. 108

క. తమబంధులుఁ దారును నొ,క్క మరియ తెగటాఱువారు కరుణారహిత
త్వమునఁ దొలుమేన వెడపగ, నమేయనరవధము సేసినట్టిదురాత్మల్. 109

వ. అనిన యెఱింగించి యీశ్వరుం డీశ్వరితో ని ట్లనియె. 110

సీ. ఇంతి నాచెప్పిన యప్పాపకర్ము లందఱకును నరకంబు దప్ప దండుఁ
బడుపాటు లెల్లను బడి వచ్చి నరు లైన యప్పుడు వాటిల్లునట్టి తెఱఁగు
లివి యట్లు గాకయు నెక్కుడు గానిపాపంబుల మానుషభవము గలుగు
[1]ని ల్లైన నమ్మేన నేకర్మమునఫల మైనను మానవు లనుభవింప

ఆ. రోపి మునులు దేవయోనులు న త్తను,వునన తపముఫలము లనుభవింతు
రనిన దేవి యెఱుఁగ నయ్యెమీఁదయుఁ బెక్కు, లర్థములు గృతార్థ నై తిననియె.

వ. అని వెండియు న ద్దేవునితో మనుజు లపరజన్మంబునం గాని కర్మఫలంబు లను
భవింప రంటిరి తప్పుసేసిననరుల నరపతు లిట్టితప్పున కిట్టిదండం బనునిరూపణం
బున దండించెద రని యక్కర్మంబుఫలం బప్పుట్టువునన యనుభవించుటగాదె
యనిన గౌరికి గంగాధరుం డి ట్లనియె. 112

సీ. జనపతుల్ దమరాజసంబున దండించినారు [2]గా నొల్లక నరులతప్పు
లకుఁ దగుదండంబు లన వారిఁ బఱుతురు తక్కొరు లెవ్వరుఁ దప్పు సేయ
వెఱచుటకై యట్టి విధి మూఁడు టది పూర్వకర్మంబువలనన కాని యపుడు
గలిగినతప్పునఁ గాదన్న నాదేవి యవనీశదండితుఁ డైననరున

తే. కఘము వాయునో పాయదో యనిన నీశ్వ
రుండు నృపదండితుఁడు యమదండమునను
బడఁడు లేనితప్పున నరుఁ బఱచినతనిఁ
బఱుప కున్నాతనిని యమబాధ వొందు. 113

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 114

క. విను తమచేసినకర్మం,బునఫల మెవ్వరికిఁ ద్రోచి పుచ్చఁగ రా దె
ట్లును గుడువక పో దది యన, విని పార్వతి యిట్టు లనియె విభునకుఁ గృష్ణా.

తే. కర్మఫలములు గుడిచినఁ గాని పోవ, వంటి వానిఁ బ్రాయశ్చిత్త మపహరించు
నందు రశ్వమేధంబున నఖిలపాప,ములును జెడు ననఁగా విందు భూతనాథ.

వ. అని పలికి యిది యెట్లొకో యనుటయు భవుండు. 117

---

1 న ల్లైన నమ్మేన నాకర్మములఫల. 2 గా కొల్లక.

ఆ. అతివ కామకృతము లైనకర్మంబుల, ఫలము లనుభవింప వలయు వినుము
కామకృతము సెడుట గలుగుఁ బ్రాయశ్చిత్త, మాచరింప సంశయంబు వలదు.
క. కావునఁ గుడువక పోలియదు, దేవాసురమునుల కైన దేవీ కర్మో
ద్భావితఫల మీయర్థము, నీ వలవఱపుము భవన్మనీషఁ దిరముగన్. 119
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరుండు వెండియు. 120
క. సుకృతముల నరుఁడు నాకము, నకుఁ జను నవి గొంచెమైన నరుఁడ యగును వా
నికి దివి కేఁగి డిగినయత,నికి మానుషవైభవములు నెఱియం గల్గున్. 121
వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేశరూపంబునం గర్మంబుల తెఱం గెఱింగించి యింక నేమి
యడుగ వల తడుగు మనిన నంబిక గర్మకరణంబు జంతువశంబు గ్రహవశం
బునా రెండుదెఱంగులం జెప్పుదు రం దెయ్యది దృఢం బని యడుగుటయు
మృడుం డి ట్లనియె. 122
తే. నాతి విను గ్రహచారంబు హేతువులు గ
నశుభములు శుభములు నరుఁ డాచరించు
గ్రహము సేయించునే తాన కాక చేఁత
కొడయఁ డటు గాన ఫలములు గుడువ వలయు. 123
వ. అనినఁ జా వనునది యేమి యని యుమ యడుగ నీశానుం డి ట్లనియె. 124
తే. నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహ మనిత్య మతఁడు
ముదిమిఁ దెవులున వికృత మై యది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ బోవునట్టి
దశకు మరణ మ న్పేరయ్యెఁ దనులతాంగి. 125
క. జీవుఁడు జీర్ణశరీరముఁ, బో విడిచి నవంబుఁ బొందఁ బుట్టనుపేరం
దా వెలయుం దద్దశ జీ, వావలి వర్తించు నిటు [1]గతాగతపర మై. 126
వ. అనిన విని పార్వతి శర్వునితో బాలురు సచ్చుటకును వృద్ధులు పెద్దకాలంబు
బ్రదుకుటకును గారణం బేమి యనుడు నతండు. 127
తే. మేను జీర్ణముగాఁ జేయుఁ గాని మరణ
మొందఁజేయదు విను కాల మెందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ బొదలఁ జేయ
సన్నముగఁ జేయ బ్రదుకును జావుఁ గలుగు. 128
వ. అనిచెప్పిన నాయు వేమిటం బెరుఁగు నెద్దానం దఱుఁగు ననిన విని యుమకు
నుమాపతి యి ట్లనియె. 129

—శివుఁడు పార్వతికి నాయుర్వృద్ధిక్షయంబులకుఁ గారణంబులు చెప్పుట.—

తే. క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌచమును గురుల
వలనిభక్తియు నాయువు పొలుపు నిచ్చు

1 గతాగతపదవిన్.

నలుక బొంకు క్రూరత శుచితాపగమము
గురువిరోధ మాయువుఁ గడుఁ [1]గుందఁ జేయు. 130

తే. తపముఁనను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమి
తాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను
బెరుఁగు నాయు వాక్రియలపై నరుఁడు ప్రీతి
గలుగుటయుఁ బూర్వభవకృతకర్మఫలము. 131

క. తనలావున కధిక మయిన, పని సేయుట [2]యుక్తమును నపథ్యము నగుభో
జనములు హరించు నాయువు, వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతనకలుగున్. 133

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద.

ఆ. సుకృతు లమరలోక[3]సుచిరవాసులు నిట
దిగి చిరాయువులును నగుదు రితరు
లతిచిరముగ నరకగతు లయి తుది నాయు
వల్ప మగుమనుష్యు లగుట గలుగు. 134

క. నా విని భవాని పురుష, స్త్రీవిధములు రెండు గలవు త్రినయన వానఁ
జీవుఁడు వర్తించు తెఱఁగు, నీ వేర్పడఁ జెప్పవే యనియెఁ గంసారీ. 135

వ. అనిన విని మహాదేవుండు మహీధరతనయ కిట్లనియె. 136

క. తాత్త్వికము లైనపురుష, స్త్రీత్త్వంబులు లేవు పార్వతీ జీవున కా
తత్త్వమున కహంకృతిఁ గర్మిత్త్వ మొలసి భావ్యవిధను మెయికొనుచుండున్.

వ. అని మఱియును. 138

ఆ. కర్మములకుఁ గర్త గాఁ డాత్మ్యఁ డతని స, త్త్వము రజస్సుఁ దమము వాతపిత్త
కఫము లెట్లు మర్త్యకాయగతము లగు, నట్ల పొందుఁ గర్త లవియ చూవె.

తే. సత్యశౌచదయాదులు సాత్త్వికములు
రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు
లనృతహింసాపరత్వభయాలసత్వ
ధైర్యహానినిద్రాదులు దామసములు. 140

క. ఇవి నానాముఖములఁ బురుషు వికారముఁబొందఁ జేయుచుం బరఁగును హై
మవతీ కావున సర్వం,బు వినుము గుణకృత్య మిట్టిబోధం బొప్పన్. 141

తే. తన్వి సాత్త్విక రాజస తామసాత్మ
లైనవారలఁ బుణ్యలోకానుభవము
మనుజభావంబు నిరయపీడనముఁ బొందు
మోక్షలక్ష్మి నిర్గుణునకు మునుఁగ మునరు. 142

వ. అని వెండియు. 143

---

1 గ్రుంగఁ జేయు. 2 యుక్కటము నపథ్యము. 3 సురుచిరవాసులీ, యిలకు డిగి చిరాయువులును నగుదు, రతిదురితులు నరక.

సీ. ఎట్టివి కర్మంబు లట్టివ నరులకుశుభాశుభసంప్రాప్తు లట్లుగాక
పరవిప్రియమునమేల్ నడయుటయునుగల్లుఁ బతిభృత్యతతిఁబటుభర్త్సనముల
నొజ్జ శిష్యులఁ దర్జనోక్తుల వెజ్జు రోగార్తుల నానావిధౌషధముల
నలమటఁ బొందింతు రవ్విధంబుల చేత లన్నియు సుకృతంబు లై ఫలించు
ఆ. నని మఱియును జెప్పె నఖిలేంద్రియోపేత, మగు జరాయుజంబు నండజంబు
నువిద చోఁకు నెఱుఁగు నుద్భిజ్జములు స్వేదజములకదియుఁ జూపుసంభవించు.
క. నరుఁడు జరాయుజములలోఁ, దరుణీ విను ముత్తముఁడు శ్రుతము లే కున్నన్
సరి నతఁడుఁ బశువుఁ గావున, వరిష్ఠ మగునట్టివినికి వలయు నరునకున్. 144
క. ఇరుదెఱఁగు విను తమము శా,ర్వరమును దేహజము శార్వరము దేజస్సం
స్ఫురణమునఁ బాయు శ్రుతమునఁ, బరిహృత మగు దేహజంబు పర్వతపుత్రీ.
ఆ. బ్రహ్మ యాతనుంబుఁ జాపుటకై తపో, వ్యాప్తిఁ బడసె శ్రుతులు నంగములును
గాన కార్యములు నకార్యంబులును వానఁ, దెలిసికొనఁగ బుద్ధికలఁక దేఱు.
తే. క్రోధకామాదులై నదుర్గుణములెల్ల,వాయుహతి మేఘపటలంబు వాయుపగిది
శ్రుతముచేఁ బాయు నరులలో సురలకరణి,శ్రుతయుతులు దేజరిల్లుదు రతిశయిల్లి.
తే. శ్రుతమునరునిఁబరిజ్ఞానయుతునిఁజేయు,[1]వానిసుకృతమల్పమును నన్యూనఫలము
నిచ్చు నజ్ఞానిసత్కర్మమెంతయైన, నఫలమగుఁ గాన శ్రుతవంతుఁడగుటవలయు.
వ. అని నిర్దేశించి సర్వేశ్వరితో సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె. 149
సీ. స్మృతిఁ బొంది వేగ జన్మించినఁ బూర్వదైహికములన్నియుబుద్ధి నెలయువాఁడు
జాతిస్మరుం డనఁ జను నయ్యెఱుక [2]పెద్దవాఁడు గాఁగాఁ జెడు వనిత వినుము
పుట్టెఱుంగుటకల్మి బోధించుటగు నాస్తికులమును జన్మంబు గలుగు తెఱఁగుఁ
జచ్చిపోయినవారువచ్చి యత్తనువొందిమెలఁగుటొక్కొక్కచోటఁ గలిగియుండు
తే. నట్టి తెఱఁగు వెంగలులై నయమునిదూత
లొరులఁ జని కొనిపోయినఁ గరుణతోడ
నమ్మహాత్ముండు మగిడి పొమ్మన్న నరుగు
దెంచు టని నీ వెఱుంగు సందియములేదు. 150

—శివుఁడు పార్వతికి స్వప్నాదులతెఱం గెఱింగించుట.—

వ. అని తెలిపిన గౌరి కల యనునది యేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు.
ఆ. స్వప్న మనఁగ సుప్తజనమునన శ్చేష్ట, యదియుఁగాంచు [3]నొగిననాగతములఁ
గాన కలలు సూచకము లగు భావిశు,భాశుభోదయముల కనుచుఁ జెప్పె. 152
వ. చెప్పిన విని భవాని భవునితోడ. 153
సీ దైవంబొ కర్మవర్తనము జనంబునుత్సాహంబొ యనిన నతండు దైవ
మోపి కర్మంబు సేయుట లేదు దైవసంకలన ఫలం బిచ్చుఁ గాని వినుము

1 దాన సుకృత మనల్ప మనూనఫలము. 2 పెద్ద వాఁడు. 3 ఘన మనాగతముల.

దేవి పూర్వకృతంబు దైవనామకమునఁ బరఁగు నప్పటిచేఁతపౌరుషంబు
గృషివోలె నుండుఁ బౌరుషగతి వర్షసద్భావయువు లట్లదైవప్రకార
తే. మెఱుఁగు ఖననమథనముల నెట్లుజలముఁ,జిచ్చుఁబుట్టు నమ్మెయి నగుచేష్టదైవ
యోగమునసిద్ధిఁబొందు నుద్యోగరహితుఁ,డెత్తెఱంగున దైవసమృద్ధిఁబడయు.
క. కావున నుద్యోగంబును, దైవంబును గారణములు దామరసాక్షీ
యేవిధమునఁ గర్మముల ఫ,లావాప్తికి దీన సంశయము వలదునుమీ. 156
తే. అనిన నంబిక గర్భంబు నాత్మఁ డెట్లు, సొచ్చు ననవుడు నభవుఁడు సురతబీజ
రక్తదైవముల్ సూవె కారణము లాత్మ, గర్భసంవేశనమునకుఁ గమలనయన.
క. మాయారహితుఁ డహంకా,రాయత్తతఁ జూవె పుట్టు ననుచెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నా, జ్ఞాయుతుఁ డై యాత్మ డింత చర్చింపు మదిన్.
సీ. అని చెప్పి దైవరహస్యంబు వినిపింతు విను నని పలికి యి ట్లనియె శివుఁడు
దొల్లి మనుష్యులు దొలుమేనికర్మంబు లెఱుఁగఁగాఁ జాలుట నెల్లవారు
మేలు సేయఁగ ననిమిషలోకమున నధికం బగుసందడి గాఁగ మనుజు
లమరులై పేర్చిన నజుఁడు వేల్పులసంకటము వాయుటకు నుపాయముగలంచి
తే. మానవుల కయ్యెఱుకకల్మి మాన్చి కాను,రోషముల నొలయించిన దోషకృతుల
వారు నరకాదిసమ్మర్దకారు లగుదు, రదియుఁ గా దని చింతించి యనువుగాంచి.
క. సరిగా నా రెండెడలకు, నరులు సనుట గోరి మానమునం గానమియుం
బరలోక విధము శాస్త్రము, వెరవునఁ గనుటయు నొనర్చె విధి వారలకున్.
వ. అనినం బార్వతి పునర్జన్మంబు గలదు లే దనుసంశయంబుతోన పొట్టుపొరలగు
దురు నరులు దాని తెఱంగు నిశ్చయింపవేయనుటయు నంధకారాతి యిట్లనియె.
క. కలదో లేదో యనియెడు, తలపోఁతయ కాని నిశ్చితము గాదు సురా
దులకుఁ బునర్జన్మంబున, కలిమియు లేమియును నరులు గానమి దప్పె. 162
క. కల దది యూరక కానఁగ, నలవియె శ్రుతివాక్యసమితి యర్థంబులపై
నిలిచినశ్రద్ధం గ్రమమునఁ, దెలివొందినఁగాక యెట్టి ధీమంతులకున్. 163
వ. అనిన విని గౌరి గంగాధరున కి ట్లనియె. 164
క. మృతులైనవారలు నిరా,కృతులై యుండుదురు వారిఁ గీనాశభట
ప్రతతి గొని చనుట యాపితృ,పతి శాసించు టవి యెట్టిభంగులు దేవా. 165
వ. అని యడిగిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 166
సీ. తఱి యైన మనుజులఁ దనువులు విడిపించి మాయాశరీరసమన్వితులు గ
నొనరించి దూతలు గొని పోదు రందును ధర్మవర్తుల సుగంధంబు మృదువు
నైనమార్గమున నధ్యపువారి నిర్బాధసరణిఁ బాపాత్ములఁ బసనఁదనము
మిఱికియుఁ గలపథంబున నడపింతు రిప్పగునునఁ జని పితృపతికిఁ జూప
ఆ. నతఁడు పుణ్యలోకగతియును మానన,త్వంబు ఘోరనరకవాసమును వి

ధించి పుచ్చు వారిఁ దెలిచి మన్నించి భ,ర్జించి వరుసతోడఁ జిగురుఁబోఁడి.
వ. అని చెప్పిన నగేంద్రతనయ చంద్రశేఖరునితోడ. 168
క. నరకం బెట్టిది కల్మష, కరులగు జముఁ డెట్టిభంగిఁ గాటియఁ బెట్టుగ
వరదా చెప్పు మనుడు న,స్పురహరుఁ డి ట్లనియె వృష్ణిపుంగవ ప్రీతిన్. 169
సీ. కారవం బనఁగ ధరాస్థలి క్రింద మహాకారవం బన నవుల దాని
కావల విను కంటకావనం బన నుండుఁ గ్రమవృత్తిఁ బేర్చుదుఃఖములు గలిగి
యగ్నికుండంబు నా నట పంచకష్టంబు నాఁ గల వి ట్లున్న నరకతలము
లైదందుఁ బాపక్రియాతారతమ్యంబులూహించి యంతకుండునుపఁ బనుచుఁ
తే. దగినయెడలఁ బాపాత్ములఁ దప్పుటాలి
దహనకర్తనబంధనతాడనములఁ
బఱుప వారలఁ గుక్కలు గఱచుఁ గ్రిములు
దొలుచు గ్రద్దలు నొప్పించుఁ దుండనిహతి. 170
వ. మఱియును యమదూత వ్రాతంబు నానావిధవేదనలం బెట్టి దండించుచుండు.
ఉ. అమ్మెయిఁ బాపముల్ వోలియునంతకు దుఃఖము లంది కీటజ
న్మమ్ములఁ బక్షియోనులఁ గ్రమంబునఁ బొంది మృగత్వమానుష
త్వమ్ముల నోలిఁ బొందుదురు వా రిను మెంతయుఁ గ్రాఁగి కల్మష
త్వమ్ము దొఱంగుమాడ్కి నవతామరసప్రతిమానలోచనా. 172
వ. అనిన విని పార్వతి పాపంబు లనునవి యెట్టివి యెఱింగింపవే యనుటయు
నీశానుం డి ట్లనియె. 173

—శివుఁడు పార్వతికి మానస వాచిక కాయికము లను త్రివిధపాపములఁ దెల్పుట.—

సీ. మానిని త్రివిధముల్ మానసవాచిక కాయికంబులఁ బాతకంబు లందుఁ
బరధనాపేక్షణ పాపానుమోదధర్మద్వేషముఖములు మానసంబు
లనృతదారుణభాషణాదులు వాచికములు వధంబును బంధమును నభక్ష్య
భక్షణంబును నన్యభామారతము మద్యపానంబు మొద లైనపాపకృతులు
తే. గాయికంబులు విను మధికం బపేయ
పాన మది దుష్కృతంబులలోన నెల్లఁ
బానమున నిందతో వచ్చుఁ బ్రాణగొడ్డ
ములును జేటులు నరకాబ్ధి మునుఁగుటలును. 174
క. లోకము నిర్మర్యాద,త్వాకుల మై చెడదె సజ్జనావలి మధుపా
నాకాంక్ష దొఱఁగ కున్న గు,ణాకల్పా యేమి సేయ దక్కఁడు నరున్. 175
క. కావున నేవిధమున సుర, సేవింపక యుడుగు టొప్పుఁ జెలువ సకలవ
ర్ణావలికి దానఁ గీర్తి, శ్రీవైభవపుణ్యగతులు సేర్చికొన నగున్. 176
క. అన విని యంబిక సుకృతము, లనునవి యెట్టి వని యడుగ నద్దేవికి ని

ట్లనియెం జంద్రార్ధధరుం, డనుమోదోల్లాసి యగుచు నంబుజనాభా. 177

తే. ఔపరమికాభిధానంబు నంబుజాక్షి
నిరుపకరణాఖ్యమును సోపకరణనాన
కంబు నయి లోకమున సుకృతంబు వరఁగుఁ
ద్రివిధముల వానిఁ దగ వివరింతు వినుము. 178

సీ. ఔపరమిక మనునది పాపవర్జన మకట కానఁగ నేర రజ్ఞజనులు
యత్నంబువలదు వ్యయం బేమియును లేదు పరలోకభీతిఁ బాపములఁ దొఱఁగి
నంతన సుగతిసౌఖ్యం బొడఁగూడెడు నదియు నాత్మాధీన మట్టిదాని
సుకరత్వ మెఱుఁగక చొత్తురు నరకంబు వెరవరుల్ శ్రుతమున వృద్ధయోగ
తే. మునను ధృతికల్మి నింద్రియవినియమమున
నది దమకుఁ గలిగింతురు యమ మనంగఁ
బరఁగు నది దాన నాకంబుఁ బడయ వచ్చు
ననినఁ జెప్పంగ నేల ధర్మాభియుక్తి. 179

ఆ. నిరుపకరణ మనఁగఁ బరఁగు శౌచంబు స,త్యంబు శాంతి దాంతి యార్జవంబు
వ్రతనిరూఢి సముపవాసంబు బ్రహ్మచ,ర్యంబుకల్మి నియమ మండ్రు దాని. 180

సీ. ఆభ్యంతరంబు బాహ్యము ననఁగా శౌచమిరుదెఱంగై యుండు హృదయసుకృత
మాభ్యంతరము విను మాహారశుద్ధియు నంగశోధనము బాహ్యంబు సత్య
మన్నది గన్నది విన్నది యున్నరూపున నుక్త మగుట యంభోజవదన
శాంతి బుద్ధీంద్రియనన్నివారణ దాంతి కర్మేంద్రియముల యోగ్యప్రవృత్తి
తే. యార్జవము గుటిలుఁడు గామి యగు వ్రతంబు
మంచిపని వూని నడపుట యంచితోప
వాస మశననిగ్రహ మనవద్య మైన
బ్రహ్మచర్యంబు గామునిబారిఁ బడమి. 181

ఆ. నాతి తీర్థసేవనంబును నియమవి,శేష మగుట దానిఁ జెప్ప నలయు
సకలనదులఁ దీర్థసంజ్ఞలు గల వబ్ధి, కరుగునట్టి విచ్చు నధికఫలము. 182

తే. వానియందును మునిపదమాననీయ,దేశములు నబ్ధిసంయోగదేశములును
దెలియ మన్యోన్యసంగమదేశములును, బరమతీర్థంబు లగుఁ బద్మపత్త్రనయన.

క. వనధి మహాతీర్థం బం,దును సంయమివరులచేతఁ దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁ బడినచోటులు, విను ముత్తమతీర్థములు వివేకాభరణా. 184

క. వెలి శుచి యై మతి తీర్థం,బులు సొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చి తగఁగ
వెలుఁడిన యెడ దేవార్చన,ములు విప్రార్చన లవశ్యమును గృత్యంబుల్. 185

క. చేరువతీర్థముకంటెను, దూరపుఁదీర్థంబు మేలు తోయజవదనా

శారీరాయాసము ద,త్కారణ మై వేదవాక్యగతి యిట్లుండున్. 186

క. విను సోపకరణ మనునది, ధనధాన్యాదికసమగ్రతను గృహమేధుల్
గొని యాడు తెఱఁగు దానం,బున వైదికపైతృకాది పుణ్యక్రియలన్. 187

సీ. న్యాయార్జితం బైనయర్థంబు వేదవి త్తమము శాంతి మొద లగునరగుణములు
గలవిప్రునకుఁ బుణ్యకాలపావనదేశకలితంబు గా భక్తి గలిగి యీఁగి
మేలిదానము శక్తిమిగులుట శక్తికిఁ దగుట దానికిఁ గడుఁ దగమి యుత్త
మము మధ్యమము నధమము నగు దానవిధానంబు విను మిట్లు దైవికంబుఁ

తే. బైతృకంబును లోనైన పనులఁ దాను, వేఁడ్క సేయువస్తువుఁ గొనువిప్రుఁ డొక్క
కనుగుణం బగునదియును నర్థి నిచ్చు, టధికతర మైనఫల మిచ్చు నంబుజాక్షి.

తే. చేయు టెంతయుమేలైనఁ జేసి పిదప, వగచినట్టిదానము దనుఁ బొగడికొన్న
దానవిధి నిష్ఫలంబులు గాన రెండు, నుడుగుదాత మహాఫల మొందఁగాంచు.

వ. అనుటయు దాక్షాయణి దాతవ్యంబు లెయ్యవి సెప్పు మనిన భవుం డి ట్లనియె.

-ఈశ- శివుఁడు పార్వతికి దానఫలవిశేషంబుల నెఱిఁగించుట. -ఈశ-

సీ. అన్నంబుఁ దోయంబు నఖిలజంతువులకుఁ బ్రాణముల్ గాన యప్పరమవస్తు
వులు మేలు దాతవ్యములలోన నెల్లను నతిథుల కవి యిచ్చు టమరలోక
చిరసుఖసౌఖ్యంబుఁ జేయుఁ గాంచన మగ్ని యగుటఁ దద్దాన మత్యంతపావ
నము సర్వకామప్రదము గోవు సద్విప్రునకు నీఁగి తద్రోమ నికరసంఖ్య

ఆ. వరుస నాకలోకవాసంబు గావించు, నందుఁ గపిల నిచ్చునాతఁ డిరువ
దొక్కతరమువారి నూర్ధ్వలోకమునకు, ననుపఁ జాలు వికచవనజవదన. 191

క. విను భూమిదానకర్తకు, ననిమిషలోకమున నిలువ నగు సౌఖ్యంబుల్
దనరుచు నుండఁగ నెఱపెం,పున భూమి గలంతకాలమును గిరితనయా. 192

ఆ. భూమి నఖిలమగువిభూతివిశేషజా,తంబు గలుగుఁ గాన తత్ప్రదాన
మెల్లవస్తువులును నిచ్చినయ ట్లగు, దానఁ బోనిపాపతమము లేదు. 193

క. అతివా కన్నియ నిచ్చినఁ, బితృపతి ముద మందు సురలుఁ బ్రీతు లగుదు రం
చితగతి గర్తకు దొరకొను, నతితేజశ్శ్రీయశస్క మగు నబ్భవనమున్. 194

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్రవిషయ మైన, నవ్యయానందపదముఁ జేయంగఁ జాలుఁ
దగఁ గదక్షిణ యిచ్చి పేదలకు విద్య, యీని యోగించుటయుఁ దత్సమానకృతియ

సీ. తిలరాశి యిచ్చినఁ గలుగు నగ్నిష్టోమఫలము వాసోదానఫలము చిరత
రాయువు గోడు గీఁగి యఖిలపీడలఁ బాపు దాసదాసీజనదానమహిమ
గర్మవిమోక్షంబుఁ గలిగించు దీపదానముఫల మాత్మాతివిమలభావ
మంబుప్రవాహంబు నధిగమింపఁగఁ జేత నిఖలవ్యసనముల నిస్తరింపఁ

ఆ. జేయుఁ జెరువు లెస్స సేయుట సంతాన, మిచ్చు నౌషధంబు నిచ్చు టెల్ల
తెవులఁ బాపు సాదుఁ జెరువరికునికిప, ట్టానఁ గుటానఁ గుఁ దనుసుఖోదయములు.

వ. అనిన విని యజ్ఞంబు తెఱం గెఱింగింపవే యని పార్వతి ప్రార్థించినం బరమే
శ్వరుం డిట్లనియె. 197

సీ. విను మింతి వైదికంబును లౌకికంబును నన రెండుదెఱఁగులు యజ్ఞవిధులు
వర్ణయోగ్యార్జన వర్ధనాంచితధనధాన్యముల్ గొని దేవతలకుఁ దృప్తి
యగునట్లుగా ఋత్విగర్చన మొప్పఁగాఁ గావించునది వైదికంబు దేవ
తలకు మహోత్సవంబులు సేయుటయు గీతవాద్యనృత్తము లనవద్యములు గ

ఆ. సంఘటించుటయును సద్గంధమాల్యధూపప్రదీపభోజ్యభక్ష్యములు స
మాదరంబుతో నివేదించుటయు లౌకికంబు రెండు నమరగణహితములు.

తే. ధర్మములు దానములును సద్వ్రతచయంబు
సదృశములు గావు వినుము యజ్ఞమున కరయ
యజ్ఞకర్త లోకోత్తరుం డతని కిచ్చు
టతనిచేఁ గొను టధికపుణ్యములు చెలువ. 199

ఉ. మానసకృత్యముల్ సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జాలుఁ గావునన్
మానస మొక్కఁడేనిఁ జన మంచిగఁ జేసిరయేని యజ్ఞమున్
దానము నాది యైనసుకృతంబులు లగ్గ ఫలింప నీదు త
ద్ధ్యానపరత్వపూతసుకృతంబులకున్ ఫల మిచ్చు మెచ్చుచున్. 200

క. అని చెప్పిన హిమవద్గిరి, తనయ త్రిపురవైరితోడ దైవికవిధు లే
విన గని సంతోషించితి, వినిపింపుము పైతృకంబు విధము వృషాంకా. 201

సీ. అనిన నాసర్వజ్ఞుఁ డద్దేవి కిట్లను గయ గురుక్షేత్రంబు గంగ యాది
యగుపుణ్యదేశంబు లతిఫలదంబులు మాఘభాద్రపదాఖ్యమాసములు బ
హుళపక్ష మపరాహ్ణ ముగ్మలి యమవస [1]తేరసి నవమాద్య తిథులుఁ దుష్టిఁ
బితృదేవతల కిచ్చుఁ గుతపదౌహిత్రతిలలు నితాంతపవిత్రములు పితృక్రి

తే. యలకు శౌచ మక్రోధ మవ్యగ్రభావ, మర్హములు శుక్లపక్షపూర్వాహ్ణయుగ్మ
దివసజన్మదినములు నిందితము లాజ్య, ముద్గపాయసాపూపముల్ ముఖ్యకోటి.

క. శ్రోత్రియు లనోగు లవికల, గాత్రులు పాత్రములు పైతృకములకు సచ్చా
రిత్రత్వము ముఖ్యంబు స్వగోత్రు మృతకళత్రు నన్యకులుఁ గొన రతివా. 203

ఆ. గంధపుష్పమాలికాధూపదీపవస్త్రముల నర్చ లిచ్చి తగఁగ భోజ
నములు నిర్వహించి క్రమవృత్తిఁ బిండప్రధానవిధి యొనర్చు టేను మెత్తు.

వ. అని యెఱింగించిన మేనకాత్మజ మృడునితో నిట్లనియె. 205

క. మృతిఁ బొంది పునర్జన్మము, నతర్క్యగుణజంతుకోటి యప్పుడ పొందుం
బితృపూజన మని యెవ్వరి, కితవుగఁ జేయుదురు దీని నెఱిఁగింపు శివా. 206

ఆ. అనుడు నచట నున్న మునిజను లెల్లను, నగతనూజ నాత్మఁ బొగడి యభవుఁ

1 ఇట త్రయోదశికిఁ 'తేరసి' యని రూపమెఱుఁగునది.

డిచ్చును త్తరంబు నేర్పడ వినువేడ్క, గదుర నుండి రపుడు కంసదమన. 207
సీ. అంబిక కిట్లను హరుఁడు సందేహింపఁ దగునది యిది గుహ్యతమము వినుము
దివిజులట్టుల పితృదేవతలును దేవబృంద ముత్తరదిశఁ బితృచయంబు
దక్షిణదిశ నుండు దత్పూజనంబులు వరుసన హవ్యకవ్యంబు లండ్రు
చచ్చినవారికి శ్రాద్ధంబుసేయఁగా నాపితృసంఘంబు హర్ష మొంది
తే. యాయువునుశ్రీయుఁగీర్తియునాదియైన, యైహికంబులునుగతియునాదరమునఁ
గర్త కొసఁగు సురాసుర గరుడయక్షతతులకునుబూజనీయంబు పితృగణంబు.
వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 209
క. తమతమసారములకుఁ దగఁ, గమలాక్షీ చేయుదానకల్పనలవిశే
షము నొక్కరూప యగుఁ దత్ప్రమాణరూపణము సేసి పలికెదఁ దెలియన్.
క. విను మొకకుంచెఁడుధాన్యము, దన కాయతి గల్గునతఁడు దాని నొసఁగినఁ
ధనకోటి గల్గువాఁ డ, ద్ధన మొసఁగిన నొక్కరూప తత్తత్ఫలముల్. 211
క. పరుషత్వము లేకంతఃకరణంబున శుద్ధి సాలఁ గలిగి ప్రియము పొం
పిరవోవఁ జేత దానము, పరమోత్కృష్టంబు పద్మపత్రనిభాక్షీ. 212
క. అని చెప్పి కొన్నిధర్మము, లనఘా యెఱిఁగింతు నీకు నవధానముతో
విను మని పలికి శివుండి, ట్లను విశదము గాఁగఁ గూర్చి యంబుజనాభా. 213
చ. తెవులులు గొన్నవారి కవి దీఱుట కౌషధ మీఁగి దుర్గతుల్
దవులుజనాలిఁ బ్రోవు సుపథంబుగఁ దైర్థికకోటి నన్ను బాం
ధవరహితత్వదీనశవదాహము దుఃఖితు లైనవారిఁ దే
ర్ప వెరవు నోర్పుఁ గల్మియును బ్రస్తుతి కెక్కినమేటిధర్మముల్. 214
వ. అని పలికినఁ బార్వతీదేవి పరమప్రియంబు నొంది. 215

—శివుఁడు పార్వతికి ధర్మవిశేషంబులతెఱం గెఱింగించుట.—

సీ. ధర్మంబు నానావిధంబులఁ బరఁగు నం త్రవి యెఱిఁగింపవే యనుడు హరుఁడు
వితతంబు లగుశ్రుతిస్మృతులచేఁ జెప్పఁగాఁ బడినతెఱంగులు పడఁతి వినుము
జాతిధర్మములు దేశజధర్మములు గులధర్మంబులును గణధర్మములును
గాయంబువికృతులఁ గాలపర్యయముల వచ్చునాపద్ధర్మవర్తనములుఁ
ఆ. గాఁగ నిట్టు ధర్మగతు లైదు గల వని, చెప్పుటయును గౌరి శివునితోడఁ
బుణ్యలోకకలితభోగంబు లెట్లుండు, ననిన నిట్టు లనియె హరుఁడు గృష్ణ. 216
సీ. ఎల్లపుష్పంబులు నెక్కాలమును దద్ద విలసిల్లఁ గల్పకవృక్షజనిత
మనులేప మాహార మమృత మంబరములు నిత్యానులినములు నిరుపమాన
భంగిదీప్తంబు లాభరణముల్ వాన రమించుచు నన్యోన్య మిత్త్రభావ
మొప్పంగ మేనుల యొప్పును మనముల మార్దవంబును గుణమాన్యతలును
తే. గలిగి పురుషులుఁ గాంతలుఁ గామహర్షలీల లెసఁగఁ గ్రోధాదులు లేక రుజయు

జరయు నెఱుఁగక నలిఁ జరింతురు దినంబు, నందు సంతతనిర్భరానందమొంద.
వ. అనిన విని హైమవతి సుగతిదుర్గతులకుం జనం గలవారిం జూచి వీ రిట్టివా రని నిశ్చయింప వచ్చుట రామి యెఱింగింపు మనవుడు మృడుండు విను మని యి ట్లనియె. 218
చ. జనులకుఁ గీడు రోయక యజస్రము ధర్మరతిం జరించి స
జ్జనగురుపూజనంబులును సత్యహితోక్తులు దీనపోషణం
బును నతిథిప్రియత్వమును భూరిదయార్ద్రతయుం గలట్టివా
రనిమిషలోకగాము లని యాత్మ నెఱుంగుము మేనకాత్మజా. 219
చ. [1]పరుసనిపల్కు బొంకు లగు పల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బలననితావిలోలతయు బాంధవసజ్జనవిప్రియంబు దు
శ్చరితులతోడిమైత్రియును సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ఘోరనరకంబున కేఁగెడివారిచిహ్నముల్. 220
క. అని చెప్పిన విని హిమగిరి,తనయ వృషధ్వజునితోడ ధర్మంబులు పె
క్కనుపమమూర్తీ పరమం, బనఁ జాలెడుధర్మ మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 221
వ. చెప్పు మనిన నప్పరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 222
క. రమణీ వర్గత్రయధ,ర్మము లిచ్చు సుఖములు దుఃఖమయము లచిరముల్
గమనాగమకరములు ని,త్యమహాసౌఖ్యంబు మోక్షధర్మం బిచ్చున్. 223
సీ. కావున విను త్రివర్గంబుకంటెను మేలు దలపోయ మోక్షంబు దానిఁ బడయు
తెఱఁ గెఱింగించెదఁ [2]దెలివ గృహస్థధర్మంబున నిల్చి ఋణంబు లెల్లఁ
బాచి ననమునకుఁ బరమశాంతత నేఁగి సద్గురుముఖమున సాంఖ్యయోగ
విదుఁ డగునది పంచవింశతి జ్ఞానంబు సాంఖ్యంబు ధర్మనిశ్చలత యోగ
తే. మానసమాచారయుగళ మేకాధికరణ, మస్ఖలితముగ మది నది యలవరించి
ధ్యానపరుఁడయి శీతోష్ణ హర్ష శోక,ముఖము లగువివిధద్వంద్వములఁదొలఁగి.
ఉ. శౌచము బ్రహ్మచర్యమును శాంతియు లఘ్వశనంబునై [3]యిళం
జూచుచు నంతరాత్మనెడ సొచ్చినవిఘ్నవిశేషమర్మ ధృతిం
దోచుచు భక్తియుక్తికి గురుండు ప్రమోదనుయుండు గాఁగఁ ద
ద్గోచరతం జరింపఁగ నకుంఠితమోక్షసుఖంబు సొప్పడున్. 225
తే. అది సదాభ్యాసకలన నత్యంతనిర్మ,లంబు నవ్యయమును నచలంబు ఘనము
నై జరావ్యాధిమరణజన్మాదిదుఃఖ, బహుళసంసారచక్రంబుఁ బాప నేర్చు. 226
వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 227
క. విను సంసారమునకు విసు, వనిమర్త్యుఁడు శోకమోహవశగతుఁ డై మో
క్షనిరూఢిఁ బడయ నేరఁడు, మనము విరక్తముగ విసివి మఱి ముక్తి గనున్.
వ. అట్టిదశ చింతావివర్జనంబునను భూతాస్థిరత్వపరిజ్ఞానంబునను దృష్ణారాహిత్యం

---

1 పరుసఁదనంబు. 2 దేవిగృహస్థ. 3 మదిం, జూచుచు.

బునను గాని కలుగదు గావున వానిభంగులు ప్రకటించెద. 229

సీ. ధనములు సెడిన బాంధవులు నచ్చినఁ దదీయములగుగుణములయందు మనసు
వెట్టకయున్నది యెట్టన్న వగచినఁ దాపంబు వొందుట దక్క నొండు
గలుగునే సుఖము దుఃఖంబును దోడివ యవి మార్చివచ్చుచు నరుగుచుండుఁ
గేవలసుఖము లే దావాసవునకైనఁ జేటు దృశ్యములకు సిద్ధమగుట

తే. మున్న కని యున్నవగ చిత్తమున జనింప, దరయఁగీడు పరిగ్రహ మది సమగ్ర
మైనతఁడు పొత్తినూలి ప్రువ్వట్ల తాన, తనకు బంధంబుగావించికొనులతాంగి.

ఆ. విను ధనార్జనంబు ధనరక్షణంబు ధ,నవ్యయంబు ధనవినాశనముఁ బ్ర
గాఢదుఃఖదములు గావున దుఃఖభా,జనము ధనము గాల్పు మనఁగవలయు.

క. రమణీ తృష్ణాసమదుః,ఖమును బరిత్యాగసమసుఖముఁ గలవే కా
యము ముదిసిన ముదియదుప్రా, ణముగొనిపోఁజాలు తెవు లనం జనుఁదృష్ణన్.

క. కామములు భోగములఁ దెగు,నే మెలఁతుక నేత నాజ్యునే చిచ్చు ధృతిం
గామములఁ దొఱఁగుసౌఖ్యము,నేమెయిసౌఖ్యములుఁ బోలునే యరయంగన్.

క. విచ్చలవిడి నింద్రియముల, నెచ్చటికైనను జనంగ నిచ్చిన నరకం
బచ్చుపడుచుఁ గుదియించినఁ, దెచ్చుసుగతి నరున కది సతీమాళిమణీ. 234

తే. కామరసమున నతితృష్ణుఁడై మనుష్యుఁ, డర్థతృష్ణాపరీతాంతరంగుఁడైన
గొఱియనడవిలోనె త్తెడుకోలుపులియుఁ, బోలె మృత్యువాతనిఁగొనిపోవు దేవి.

వ. అని పలికి రాజమృత్యువులఁ ద్రోవం జాలుమే లెయ్యది యంటేనిఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మనుపలుకు వలికి యి ట్లనియె. 236

తే. ధనములునుదానములుఁదపోధనమువాజి, పేయరాజసూయంబులువేయునోపి
చేయుటలుగావుమోక్షదర్శిత్వమొకఁడ, మందుజరకుమృత్యువునకునిందువదన.

తే. జాములును దివసములు మాసములు నేండ్లు
నైనకాల మాయువుఁ గొని యరుగు చుండు
నెల్లి సేయుపనులు నేఁడ యింతి మా పొ
నప్పుపని రేప చేయుట నామతంబు. 238

తే. మేలుగడు వేగచేయదు కాలపాశ,బద్ధులై యేమఱుటఁ జేసి పక్షతి మనుజు
లింతయెఱుఁగుటసంసారమెకలఁ .ద్రోచు,నట్టివినువుటఁ బుట్టించునదిహితంబు.

వ. ఇవ్విధంబున. 240

క. ఈ తెరువు లాదరింపఁగఁ, జేతోగతికిని విమర్శసిద్ధి యొదవుఁ ద
జ్జాత విరక్తియు ముక్తికి, నా తెరువ సమీపవర్తి యచలేంద్రసుతా. 241

క. వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ, గారణము ప్రశాంతి ముక్తిఁ గను మోక్షానం
దారాము జరామృత్యువు, లేరూపునఁ జేర నేర విద్ధచరిత్రా. 242

క. అని చెప్పి మఱియు శివుఁ డి, ట్లను హిమగిరిసుతకు సాంఖ్య మనులినహృదయా

విను వివరించెద సంస్కృతి, యనురోగంబునకు వైద్య మది యరయంగన్. 243

శివుఁడు పార్వతికి సాంఖ్యప్రకారంబు దెలుపుట.

ఆ. జ్ఞానమున విముక్తి సాంఖ్యులు వడయుదు, రరసి చూడఁగా నిరర్థకంబు
ఘోరతరము నం(దు) శారీర మైనత,పంబుఁ బంచవింశభజన మూఁది. 244
సీ. ప్రకృతి కవ్యక్తనామకమును గల దందు మహదహంకారతన్మాత్రలును మ
నమునింద్రియములుభూతములు జన్యములుగా నోలిన యిరువదినాలుగయ్యెఁ
బంచవింశకతత్త్వభావితక్షేత్ర మా తత్త్వసంతానంబు సత్త్వమును ర
జస్సుఁ దమస్సు నాఁ జనునిజగుణములఁ బ్రకృతిదాఁగరణరూపములు గాఁగఁ
ఆ. గొని సృజించు లోకకోటి నయ్యవ్యక్త, మణువు నిత్య మేక మక్రియం బ
హైతుకంబు చక్షురాదుల కగ్రాహ్య, మది ప్రధాన మనఁగ నతిశయిల్లు. 245
తే. సౌఖ్యతుష్టిప్రకాశముల్ సాత్త్వికములు
మోదఖేదాదికద్వంద్వములు లతాంగి
రాజసము లప్రకాశసంత్రాసమోహ
ములును దంద్రియుఁ దామసములుగ నెఱుఁగు. 246
క. ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు, నతిన యనస్మోహమును దయయు హర్షము నం
చితసత్త్వవృద్ధిఁ బరివర్ధితంబు లగుసత్త్వ మరుగఁ దెరలుం దారున్. 247
తే. క్రోధలోభకామానృతద్రోహచింత, తాపములకు రజోభివర్ధనము వృద్ధిఁ
జేయు వానికి నెల్ల సంక్షీణభావ, మావహిల్లు రజఃక్షయ మావహిల్ల. 248
తే. సంశయంబు విషాదంబు జడతనిద్ర, విను తమస్సువర్ధింపఁగాఁ బెనుపు నొందు
నది విహీనతఁ బొందిన నవియు హీన, భావ మొందు వికస్వరపద్మనయన. 249
సీ. ఒక్కఁ డొక్కనిచేత నెక్కుచుఁ దగుచుఁ ద్రిగుణంబులును బ్రవర్తించు వీన
జనితంబు లగుప్రీతిసంతాపమోహాదు లొదవినఁ దత్తద్గుణోదయములఁ
గని యుపేక్షించుచు [1]మనము నూనఁగ నీమి కార్యంబు ధర్మార్థకామములకు
నమర మనుష్యతి[2]ర్యగ్జననములకు మూలముల్ సత్త్వాదు లోలి నెఱుఁగు
తే. బుద్ధి యనఁగ మహత్తత్త్వమునకు నామ
మది వివేకవిజ్ఞానచిహ్నంబు భూత
జని యహంకారమునకు లక్షణ మహంక
రణము దొడఁగుట మోక్షకారణము దేవి. 250
ఆ. అన్నియింద్రియములనపరింప మగుడఁ జే,యంగ మనసు సాలునవియునదియు
భూతతద్వికారములును దేహము దద,న్యుండు దానఁ బరఁగియుండు దేహి.
క. విను దేహియు దేహము వే, ఱనునిశ్చయదృష్టి గల్గు నాతఁడు సాలుక్
మనసు మగిడింప నది ని,ర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్. 252
వ. అప్పుడు ప్రకృతిం దొఱంగి పంచవింశకుండు నెలుంగు నాతత్త్వంబు పరమ

1 మనమున నూనంగఁ గార్యంబు. 2 ర్యగ్జంతువులకును

హాంసుం డనం బరఁగుఁ దద్విజ్ఞానంబు శాంతిసాధ్యంబును బరమశాంతిప్రదం
బు నై యుండు. 253

ను. రసగంధాదిగుణాలిలేమి నవికారత్వంబునన్ సర్వసం
వసనవ్యాప్తి నణుత్వభంగిని మహత్త్వస్ఫూర్తిఁ జతుగ్రప్రభృ
త్యసమాలంబితఁ దేజరిల్లు పరమాత్మాఖ్యంబు షడ్వింశకం
బు సమత్వంబునఁ జూచు శాంతుఁ డతివా పొందున్ విమోక్షస్థితిన్. 254

వ. ఇది కపిలాదిపరమర్షి సేవితం బైనసాంఖ్యధర్మంబుయోగప్రకారంబువివరించెద.

సీ. విను మింద్రియంబులు మనసును బుద్ధియు నాత్ముండు నొక్కటియగుటఁగాన్పు
యోగపరిజ్ఞాన ముగ్మలి యగ్నిసమారాధనంబును నధికవాగ్వి
వర్జనంబును సత్త్వసత్వంబు దానాధ్యయనములు శౌచసత్యములుఁ బాప
ములఁబాపుఁ బాపనిర్ముక్తుఁడై మఱియోగమాచరింపఁగయోగ్యుఁడగునరుండు

తే. మనసు వట్టుట ముఖ్యపుటనువు దాని
కామిషము గాలగాని కెట్లట్ల శుచియు
నజనమును నగుచోట మృద్వాసనమునఁ
గాయమున కార్జవముభంగి గలుగ నుండి. 256

క. మనమున నై దింద్రియములు, నునిచి మనం బాత్మ నల్ల నొదిఁగింపఁగ నె
క్కొని ప్రాణంబు నపానం,బును వశ్యత నిలుచు యోగమునసిద్ధికి నై. 257

తే. అవహితుం డయి తద్దశ యనుభవింపఁ, గా నపానమిశ్రప్రాణగతికి మూర్ధ
మతివ యమ్మెయి నెలవగునతఁడ చూవె, జీవుఁ డనఁ బరమాత్ముండు నా వెలుంగు.

వ. అని వెండియు. 259

ఉ. ప్రాణు నపానునందును నపానునిఁ బ్రాణునియందు నిల్పి ని
ర్వాణము గోరి చిత్తము దిరంబుగఁ బట్టఁగఁ బ్రాణసంయమా
క్షీణత దేహమధ్యశిఖిఁ జిమ్మఁగఁ దత్త్రయ మొంది మూర్ధపా
రీణతఁ గోర్కి నల్పు నపరిచ్యుతిఁ దగ్గతుఁ డై నయోగికిన్. 260

వ. అని చెప్పి వెండియు. 261

చ. అలసతయున్ విచిత్తతయు నత్యశనాదరణంబు రోగముం
గలయును లోభమున్ భయముఁ గామముఁ గ్రోధము లౌల్యమున్ విరో
ధులు విను యోగసేవకు నదుష్టతఁ బేర్చిన యోగ మిచ్చుసి
ద్ధు లెనిమిదింట నప్రతిహతుం డయి యోగి చరించు నెల్లెడన్. 262

ఆ. నిద్ర పెంపు నిద్రనిగ్రహించుటయును, గొలఁదిమీఱుకుడుపుఁ గుడుపమియును
యోగి కొప్ప వతఁడు యుక్తవర్తనుఁ డైన, నువిద దుఃఖహారి యోగ మొందు.

వ. ఇట్టిది యోగధర్మం బనిన నంబిక సాంఖ్యయోగశ్రవణంబునఁ బరిజ్ఞాతపర
మార్థ నై తి భవదీయసాయుజ్యంబు భక్తు లెట్టిపరిచర్యం బడయుదు రెఱింగిం
ఛవే యని యడిగిన మృడుండు మృడానికి ట్లనియె. 264

—శివుఁడు పార్వతికి నాత్మసాయుజ్యప్రాప్తిసాధనంబులు దెలుపుట.—

క. వినుమవిచింత్యుఁడ సురలకు, మునులకు నేనియును యోగమును సాంఖ్యమునా
యొనరించినయవి యీశుఁడ, సనాతనుఁడ నవ్యయుండ నత్యాత్మండన్. 265

క. ఏను బ్రసన్నుఁడ నైనం, గానిది లే దర్చకులకుఁ గావున మత్ప్ర
ధ్యాన స్తుతివందనముఖ, నానాభజనముల వలయు నైష్ఠికత శివా. 266

ఆ. నాలు గాశ్రమముల నలువురు విప్రుల, కతివ పాశుపతమహావ్రతంబు
తెలుఁగు లేను దొల్లి దెలిపితి శిష్యప్రశిష్యసరణి నది ప్రసిద్ధ మయ్యె. 267

క. మంగళరతశౌచితా, లింగార్చనయోగ్యతలు ఫలించుటకై భూ
తిం గావించితిఁ దల్లి, ప్తాంగులును గపాలధరులు నై శాంతిమెయిన్. 268

తే. బ్రహ్మచర్య [1]భిక్షాశనపరత గలిగి, జటితయొండె ముండితయొండె సంభరించి
మనసు నాయందతిరముగా నునిచి యొండు, వస్తువుల దెస నొల్లమి వర్తిలంగ.

క. చరియించుభక్తజనులకుఁ, బరమానందైకతానుభవ మొసఁగుదు న
వ్వెరవున మత్సాయుజ్యము, దొరకొను వారలకు వికచతోయజవదనా. 270

వ. ఇది సాయుజ్యావాప్తిప్రకారం బని చెప్పి వెండియు. 271

క. శివలింగస్థాపనముఁ ద్రిభువనములం బరమహితము పొందెం గరుణా
ధవళాక్షీ చేసితిం ద, త్ప్రవిమలలింగమున నన్ను భావించు టుఱున్. 272

చ. కలమెయిఁ బాల నేత నుదకంబుల నేని వరాభిషేకమం
గళము నొనర్చి భక్తిరతి గంధము మాల్యము ధూపదీపసం
కలనములుర్ నివేద్యమును గాఢసమర్పణ మొందఁ జేసి [2]లిం
గలసితమూర్తియందు ననుఁ గాంచి భజించిన ముక్తి సేకుఱున్. 273

క. అని పలికి నీవు దేవాం, గన లాదిగఁ గలత్రిలోక కాంతలకును మొ
క్కునకుం బాత్రం బగుపద, వనజంబులు గల్గి యొప్పు వరసతివి శివా. 274

క. చతురవు వివేకవిభవో, న్నతచిత్తవు వ్రతవిధాననైష్ఠికతాసం
యుతమతివి లౌకికజ్ఞా, నితామహిమసహజమతి వనిందిత పరయన్. 275

క. కావునఁ గాంతాధర్మము, నీవలనం దెలియువేడ్క నెమ్మనమున నా
కావిర్భవించెఁ జెప్పం, గా వలయును దాని వికచకమలదళాక్షీ. 276

ఆ. అనిన సిగ్గుతోడి యలతినవ్వొలసిన, చెన్ను మొగము వింత చెలువు దాల్ప
వాంచి యెత్తి గౌరి వరునితో నిట్లను, నేను మీకుఁ దెల్ప నెంతదాన. 277

క. ఐనను మీ రడిగిన మన్మానసబోధంబులోనిది మగువల తెఱఁగుల్
పూని వినిపింప కుండుట, దాన తగదు గాన చెప్పెదను సర్వజ్ఞా. 278

క. అని పలికి మఱియు నిట్లను, నను నెప్పుడుఁ బాయ కుండు నదు లెల్లను న
వ్వనితలతోడ సమాలోచన మొనరించి మఱి చెప్పఁ జను నిత్తెఱఁగున్. 279

వ. అని విన్నవించి గంగ యమున గోదావరి కౌశికి కావేరి కృష్ణవేణి పెన్న నర్మద

---

1 భిక్షాటనఁ. 2 లింగలిత మూర్తి.

భాషాంద రేవతమస మొదలైనసదులు మున్న తనతోడన వచ్చి యున్న నన్నాతుల గుఱించి యీశానుండి ట్లడిగెడు నెట్లు సెప్పున మనినగంగాదేవి నీకంటె నే మెఱుంగుదుమె నీ వెఱింగిన తెఱంగున నంగనాధర్మం బెఱింగించి పతిం బ్రీతునిం జేయు మేము భవదీయవాగమృతంబు వీనుల నినిచెద మనుట యుఁ బార్వతి ప్రసన్నచిత్తయై వల్లభువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 280

క. దేవా నీదుప్రసాద, శ్రీ నచ్చినయెఱుక సుందరీవిధము భవ
ద్భావంబునకుఁ బ్రియంబు గ, సేవాధర్మంబుఁ దెలియఁ జెప్పెద ననియెన్.

తే. అనినవినిసురల్ మునులుప్రియంబుఁ బొంది, రమరగంధర్వసిద్ధసాధ్యాంగనాజ
నంబు వినువేడ్కవచ్చి యున్నలినవదన, వెనుకదెస నుండె దేవకీర్తనయయపుడు.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషోత్తముఁడీనులు వికసిల్లు చుండ నారదుం డిట్లనియె. 283

—పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులఁ దెలియఁ గెఱింగించుట.—

క. వనితలుఁ బురుషులుఁ బ్రియమునఁ, దను వినుతింపంగ శైలతనయ సమాక
ర్ణనకౌతుకి యగునీశా,నునితో మృదురీతి నిట్లనుం గనుఁదేశా. 284

సీ. ఋతుమతి గాక శుద్ధతయుఁ గల్గినయింతి
కన్య పత్పరిణయకరణమునకు
నొడయులు విను తల్లియును దండ్రియును దండ్రి
తోఁబుట్టినతఁడు మాతులుఁడు సోద
రుండును యోగ్యవరునిఁ జూచి వారిలో
నెవ్వరైనను బ్రీతి నిచ్చువారు
పతి యంతనుండియుఁ బ్రభువు దానికి నట్లు
గావున నాతండ దైన మనుచు

తే. నతనిమతమూఁది దేవతాపితృసమర్చ, నములు నతిథిపూజనమునన్మతిసమాచ
రించుచును బతిహితము వాటించినపుడు, నతిపతివ్రతయిహపరసౌఖ్యమహిత.

వ. ఏతద్విషయం బయినయొక్క నిదర్శనం బవధరింపుము. 286

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డొకనికి భార్య లిద్దఱు గల రం దొకభామిని యతనిహితము
నడపెడునవధాన మెడలి యాతఁడు పంపకయుఁ దాన సురపితృకార్యపరత
నడచుఁ దక్కటియింతి నాథుఁ బాటించుచుఁ దన్మతంబునఁ జేయుధర్మవిధులు
వారు మువ్వురు విధివశమున నొక్కట మృతిఁ బొంది రాపతివ్రత వరుండు

తే. ననినసుగతికిఁ జనెఁ బెఱవనిత జముఁడు
నీకుఁ బోలేదు మరలుము నీశరీర
మునకు యని యాఁగె నది శోకమున సబాష్ప
యైనఁ గన్గొని యతఁడు దయాస్ఫూర్తిఁ డగుచు. 287

క. పతిమతము గొనక ధర్మము, నతివ నడపు టొప్ప దింక నైనను బతికిన్

హితము లగువాని జేసిన, నతని: గలయు దనినఁ జనియె నదియనుసరలన్.
వ. కావునం బతికి ననువ్రత యగుట గృహిణికి ధర్మం బని పలికి వెండియు. 289
క. లలన యిలువాడి నాథుఁడు, వలచినచవివంటకములు వండి యిడి తనుం
గలయఁ దలంచిన మెయికొని, యెలమిం గై సేసి హృదయ మీవలయు శివా.
తే. పనులయెడ మాఱు పలుకక యనవధానుఁ, డై నపతిఁ దలఁపించి ధర్మార్థకలిత
కృతులునడపుచు సవతి గల్గిననుబోరి,తంబులే కొక్కటై యున్కిదగవు సతికి.
క. సవతాలికిఁ బతి వలచిన, నవుఁ గా కని యతనియిచ్చ కనురూపముగాఁ
దివిరి నడచుసతి దైవము, శివ యది దగు నెల్లజనముచే మ్రొక్కఁ గొనన్.
క. తనచేతికి నిచ్చినవ,స్తునికాయము [1]నిల్లురువున చొప్పున మగుడం
గొన వచ్చి భార్య పతి దె, న్మనినప్పుడ యిచ్చు టొప్పున కపటవృత్తిన్. 293
క. పతి దనకు నేమి యిచ్చిన, నతిముదమునఁ బొంద వలయు నాత్మజుఁ డైనన్
మతిఁ గొంకక యేకాంత,స్థితి నేకాసనత నున్కి సెట్ట ప్రసుదకున్. 294
క. ధని యధనుఁడు రూపసి యె,వ్వనివాఁ డవివేకి మూఢ భావుఁ డరోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యం,గన పతిఁ బాటింప వలయుఁ గామధ్వంసీ. 295
క. బలి భిక్షము గడప కిడ, న్వలయును దేవపితృపూజనంబులకాలం
బులఁ బతి శుభ మందుటఁ ద, త్ఫలంబు గాఁ గోరు టొప్పినము సతికి శివా.
క. గతి పతియ చువ్వ భార్యకు, నతనిఁ గడచినట్టినత్పరాయణము గృపా
యుత కలదే కావునఁ దా, నతనికి భక్తియగు టిచ్చు నఖలశుభంబుల్. 297
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరునకుం బార్వతి భార్యలయధర్మంబులు వివరించు
నది యై యిట్లనియె. 298

—పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతే కనర్హాంబు లను,ర్మంబులఁ దెలుపుట.—

సీ. పరమేశ యాసురి పైశాచి రాక్షసి
యనునేల్లుగల వధర్మాంగనలకు
వ్యభిచారతత్పరత్వంబు వారికి నెల్ల
గల [2]దసురాంశజ క్రౌర్యనిరత
దనయిచ్చఁ బొలియించు ధనధాన్యములు చల
హృదయ భోగపరాత్మ యీర్ష్య గలదు
పైశాచి క్రోధన భర్తృపుత్రులయందు
నిస్నేహ గృహకార్య నిపుణ గాదు
తే. కలహశీల రాక్షసి నయిగంబులేదు, బొంకు వల్కు నెప్పుడు నిద్రవోవు వీత
లజ్జ యిందఱు నాథుకులంబువారి, దురిత మొందించి పోదురు నరకమునకు.
ఆ. ఎఱుక గలిగి పిదప నేనియుఁ బతిభక్తి, గలిగి ధర్మమోపి సలిపి శాంతి
గలిగి యున్న మున్ను గలపాపములు వాసి, పురుషుతోడ దివికి బోనఁగంద్రు.

---

[1] నిల్లడమున చప్పున. [2] దాసురాంగన క్రౌర్య.

ఆ. అట్లుఁ గాక పతుల యంతిమసమయంబు, నందుఁ జింతఁ బక్కి యనుమరణము
చేసి రేని సుగతి సిద్ధించుఁ బతిసమే,తంబు గాఁగ నన్నితంబినులకు. 301

క. ద్విజభామినికి సధర్మము, ప్రజఁ గాంచినపిదప నయ్యపత్యము శోకో
ద్విజితయుఁ బతిభక్తయు నై, త్యజించి యనుమరణనియత యగుటమహేశా.

క. అని చెప్పి గౌరి పతి కి, ట్లను నాదగుచాపలమున నఖిలేశ్వర నీ
వినిపించితి నేఁ గొన్నివ,చనముల నీతప్పు నాకు సైఁపుము కరుణన్. 303

క. అని సిగ్గునఁ జెన్నగునా, సన మించుక వాంచి యెత్తు నగతనయ శివుం
డును మునులును మునిపత్నులు, వినుతించిరి మధురవాక్యవిభవం బెసఁగన్.

క. సురగంధర్వఖచరకి,న్నరకింపురుషోరగాది నారీజనముల్
పరమప్రీతిని బొగడిరి, పరమేశ్వరి నెలుఁగు లడరఁ బంకజనాభా. 305

క. అని చెప్పి నారదుం డి, ట్లను నగ్గోవిందుతోడ నప్పుడు ప్రియ మా
ననమునఁ బొదలఁగఁ బార్వతిఁ, గనుఁగొని సర్వేశ్వరుండు గారవ మొప్పన్.

క. నానీసంవాదము శుచి, యై నైష్ఠికజనుల కెవ్వఁ డాదర మెసఁగం
గా నలినాక్షీ చెప్పును, వానికి నిత్యామరత్వవైభవ మొదవున్. 307

క. మనసంవాదం బెవ్వరు, వినిరి నియతి సజ్జనులకు విభవముఁ దేజం
బును గీర్తియు నాయువు శ్రీ,యును నారోగ్యంబుఁ గల్గు నుత్పలనయనా. 308

క. అని నిర్దేశించి శివుఁడు, చనియె శివయుఁ గొలువుతోన చనె నిద్దెసకుం
జని రన వశమే యద్భుత, మనిరూప్యం బప్రతర్క్య మది శ్రీరమణా. 309

క. అని పలికి నారదుఁడు నా, వినికకనినయద్భుతంబు వినిపించితి నీ
కనియెం గృష్ణుని సభ్యులు, సునంబు లానందపూర మగ్నము లయ్యెన్. 310

వ. అని యిట్లు భీష్ముం డుమామహేశ్వరసంవాదం బనుపుణ్యకథ సెప్పిన ధర్మ
తనయుండు సోదరసహితంబుగాఁ బ్రమోదరసభరితుం డై. 311

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరప్రాప్తిహేతుభూతం బగుజపవిశేషంబు దెలుపుట.

సీ. అతనికిఁ బ్రణమిల్లి యనఘ పరప్రాప్తి యెద్దాన సమకూరు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన నతండు నారాయణధ్యానపూజాస్తుతితత్కథాశ్రవణనిరతి
యమ్మేలు గావించు నధిప విద్వజ్జన సంరక్షణము గల్మషములఁ బాపు
వేశ్యయొక్కత దొల్లి విద్వాంసునొకరుని మ్రుచ్చని తలవరుల్ మోఁదఁ జూచి
తే. యితఁడు మావాఁడు మీరిది యేటి కాఁగ,డంబు సేసెద రని మోక్షణంబు సేసి
యాసుకృతమున బ్రాహ్మణియై జనించెఁ, దగఁగ నర్చింపుమీవు విద్వజ్జనముల.

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దారిద్ర్యవ్యాధిశోకంబులకు శాంతి సంపాదింపం
జాలు జపం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులను వినాయకవిశాఖవహ్నివాయుచంద్రాదిత్యులను శక్రవరుణ
యమకుబేరులను సురభిని సముద్రంబులను గంగాదిమహానదులను మరుదశ్వి

వసురుద్రాదిదేవతలను బితృదేవతలను వాలఖిల్యాదిసిద్ధులను వేదవ్యాసవాల్మీకి నారదాగస్త్యగౌతమకశ్యపాత్రికణ్వాదిమహామునులను రంభాద్యప్సరఃస్త్రీలను ధర్మతపస్సత్యములను నహోరాత్రంబులను దారాగ్రహంబులను నశ్విన్యాది తారకంబులను మాసర్తువత్సరంబులను వైనతేయకాద్రవేయులను గాశీక్షేత్ర కురుక్షేత్రాదిపుణ్యక్షేత్రంబులను నైమిశారణ్యదండకారణ్యాదిపుణ్యారణ్యంబు లను మేరుహిమవత్కైలాసాదిప్రభూతశైలంబులను దిఙ్నభోభూములను బుణ్య భూరుహంబులను భూసురులను జక్రవర్తులను రాజులను బరమభక్తిం దలంచి కీర్తించి నమస్కరించి యీసమూహం బంతయు నన్ను రక్షించి నాకు నాయు రారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి పరమానందంబు లభినందనపూర్వకంబుగా నిచ్చుం గావుత మని యిచ్చుం గోరి "యోం నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమః పురు షోత్తమాయ నమ స్సర్వలోకగురవే నమ స్సర్వలోకపిత్రే నమ స్సర్వ లోకపితామహాయ నమ స్సర్వలోకప్రపితామహాయ నమ స్సర్వలోకప్రధా నాయ నమ స్సర్వలోకేశ్వరాయ నమ స్సర్వలోకవిశిష్టాయ నమ స్సర్వలోక సుఖప్రదాయ నమ స్సర్వలోకకర్త్రే నమ స్సర్వలోకభర్త్రే నమ స్సర్వలోక హర్త్రే నమ స్సర్వలోక నిధయే నమ స్సర్వలోకనిధానాయ నమ స్సర్వలోక హితాయ నమ స్సర్వలోకహితకరాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవకరాయ నమో విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే" యని పఠించుట మహా జపంబు. 313

క. పాపంబులును భయంబులు, నాపదలుం బాయు నిమ్మహాజపమున ధా
త్రీపాలోత్తమ శుభములు, ప్రాపించును ధర్మతత్పరత సిద్ధించున్. 314

వ. అని యిట్లు గంగాపుత్త్రుం డజాతశత్రునకు సర్వసిద్ధికరం బయిన యిమ్మహాజపం బుపదేశించె నని చెప్పి తదనంతరసత్కథ లాకర్ణింపు మని పలికి జనమేజయు నకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 315

తే. మనుజనాథ యశేషధర్మములు సర్వ
పావనములు శాంతనవుఁడు బహువిధములఁ
జెప్పు నిమ్మెయి విని యుధిష్ఠిరుఁడు భక్తి
నమ్మహాత్ముని నిట్లని యడిగె మఱియు. 316

చ. అతఁ డొకరుండ లోకముల కన్నిటికిన్ మహనీయ మైనదై
వతముఁ బరాయణంబు నను నైభవ మెవ్వని కొప్పు నర్చన
స్తుతిరతి నెవ్వనిం గొలిచి శోభన మొందు జనంబు మేలు నా
నతిశయ మొంది నీకు నుత మై చను నెయ్యది ధర్మకోటిలోన్. 317

తే. జపములం దెల్ల నుత్తమజపము నాఁగ, నంచితం బయి తన్ను జపించుజంతు
వునకు జన్మసంసారబంధనము గోపి, పాపు నెయ్యది యెఱిఁగింపుపరమబోధ.

వ. అని యడిగిన నాభూపతికి భీష్ముం డిట్లనియె. 319

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రధ్యానం బవశ్యానుష్ఠేయం బని చెప్పుట.

సీ. అఖిలజగత్ప్రభు వగు దేవదేవు ననంతునిఁ బురుషోత్తమాభిధాను
నంచితనామసహస్రకంబున సంస్తుతించుచు సంతతోద్ధితమనస్కుఁ
డై యజనూనుఁ డవ్యయుఁ డై నయాతని నర్చించుచును దృఢధ్యాననిరతుఁ
డగుచు నమస్కృతి యాచరించుచు ననాద్యంతు నవ్విష్ణు నధ్యక్షు నెల్ల
తే. లోకములకు బ్రహ్మణ్యుఁ ద్రిలోకకీర్తి, వర్ధనుని సర్వధర్మజ్ఞు వరదు లోక
నాథు భూతభవోద్భవు నమ్మిభక్తిఁ, గొలిచి సర్వదుఃఖంబులం దొలఁగఁ ద్రోచు.
తే. ప్రస్తుతులఁ బుండరీకాక్షుఁ బరమభక్తిఁ, దలఁచి యర్చించుట యనామతంబు సర్వ
ధర్మములకును సమధికతమము నైన, ధర్మ మింత యెఱుంగుము ధర్మతనయ.
సీ. పరమతేజంబును బరమపదంబును బరమైన బ్రహ్మంబుఁ బరపరాయ
ణముఁ బవిత్రంబులు నాఁ నగువానికి నెల్లఁ బవిత్రంబు నెల్లమంగ
ళంబులకును మంగళంబును నెల్లదేవతలకుఁ బరమదైవతము భూత
సమితికి నవ్యయజనకుండు నగునట్టి వాఁ డెవ్వఁ డెవ్వానివలనఁ దోఁచు
తే. నాదియుగమునాగమమున నంత్యవేళ, నడఁగు నెవ్వనియందుఁ జరాచరములు
విశ్వలోకప్రధానుఁ డవ్విష్ణు వేయు, భవ్యనామంబులును బాపభయహరములు.
తే. భూరిగుణయోగవిఖ్యాతములును ఋషిస
మాజపరిగీతములును నై మహిమఁ దనరు
నమ్మహాత్ముని నామంబు లధికతరవి
భూతికై చెప్పెదను విను భూపవర్య. 323
వ. అని పలికి 'విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారుండు భూతభవ్యభవత్ప్రభు' వను నివి
మొదలైన రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం డనియెడు
నివి తుదగాఁ గల సహస్రనామంబు లుపన్యసించి. 324
ఆ. కీర్తనీయుఁ డైన కేశవు దివ్యనామంబు లివి భవద్ధితంబుఁ గోరి
తరతరంబ కీర్తితంబు లయ్యె నశేష,భంగి వేయుఁ గురునృపాలవర్య. 325

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణునామప్రభావంబు దెలుపుట.

సీ. విష్ణునామంబులు వేయును నిత్యంబు వినినఁ బఠించిన మనుజుఁ డిహము
నందుఁ బరమ్మున నశుభంబు నొందక యత్యంతశుభముల ననుభవించు
విప్రుండు వేదాంతవిదుఁ డగు రాజు విజయమొందు వైశ్యుఁ డక్షయధనంబు
వడయు శూద్రుఁడు సుఖభాగిత వెలయు ధర్మార్థకామప్రజాభ్యర్థిజనులు
తే. గాంతు రమ్మెయ్యి తెఱంగు లేకాంతభక్తి, శౌచి యై విని కీర్తించి సారయశము
నచలలక్ష్మియు నైశ్వర్యతయు మేలి, పెంపు సొంపును గలిగి శోభిల్లు నరుఁడు.
సీ. పురుషోత్తమునినామములు వేయుఁ గీర్తించునాతఁడొక్కెడను భయంబుఁ బొందఁ

డమితవీర్యమునఁ దేజమునఁ గాంతిని బలరూపగుణంబుల రాఢి కెక్కు-
రోగబంధాపదార్తులకుఁ బఠనమాత్ర నయ్యయిదురితము లడఁగు వాసు
దేవాశ్రయుఁడు వాసుదేవపరాయణుఁడును నగుమర్త్యుఁ డవ్వినుతనామ

ఆ. కము లుపన్యసించి కల్మషంబుల నెల్లఁ, దొఱఁగి దుర్గతులకుఁ దొలఁగి జన్మ
మరణములకు రోగజరలకు నందని, పరమ మైనబ్రహ్మపదము నొందు. 327

క. స్మృతిసౌఖ్యక్షాంతిశ్రీ, ధృతికీర్తులు గలుగు దుర్మతియుఁ గ్రోధము లు
బ్ధతయును మాత్సర్యము లే, వతిపుణ్యత విష్ణుభక్తు లైనజనులకున్. 328

సీ. చంద్రార్కనక్షత్రసహిత మైననభంబు
సచరాచరోర్వియు జలనిధులును
సురదైత్యగంధర్వగరుడయక్షోరగ
వ్రజములు హరివశవర్తనములు
బుద్ధియు నింద్రియములును మనంబు స
త్త్వంబును బలముఁ దేజంబు ధృతియు
క్షేత్రంబుఁ దద్గతక్షేత్రజవస్తువు
లరయఁ గా వాసుదేవాత్మకంబు

తే. లాగమోదితాచారమయంబు ధర్మ
మచ్యుతుండు దత్ప్రభువు సాంఖ్యమును యోగ
తంత్రమును శిల్పవేదశాస్త్రములుఁ గర్మ
ములు జనార్దనువలన సముద్భవించె. 329

ఆ. విష్ణుఁ డొక్కరుండ విను మహాభూతంబు, దక్కభూతతతులు పెక్కగలవు
సరిఁ ద్రిలోకములను బరఁగి విశ్వంబు భూ, తాత్ముఁ డమ్మహాత్ముఁ డనుభవించు.

ఆ. వ్యాససంప్రణీత మైనయావిష్ణుస్తవంబు సకలశోభనంబులును సు
ఖములుఁ గోరుపురుషుఁ డనులినబుద్ధిఁ బఠింపవలయు భక్తిపెంపుతోడ. 331

క. అజు విశ్వాధీశ్వరు సర్వజగత్ప్రభవాప్యయప్రవర్తనకరు నం
బుజలోచను నెవ్వారలు, భజింతురు పరాభవమునఁ బడ రప్పుణ్యుల్. 332

క. కావున విష్ణునిపేళ్లగు, [1]నీవేయుఁ బఠింపు నీకు నెప్పుడు నాయు
శ్శ్రీవిభవారోగ్యంబులు, భూవర సిద్ధించుఁ బరమబోధముఁ గలుగున్. 333

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నెమ్మనమున వెల్లిగొనఁగఁ బాం
డునియగ్రసుతుఁడు గాంగేయుని కభివందన మొనర్చి యుచితవినయుఁ డై.

వ. పూజానమస్కారంబులకు నెవ్వరు భాజనంబు లెవ్వరికిఁ జెట్ట నేసినం జేటు
వాటిల్లు నెవ్వారలు సంతోషించిన శుభంబులు సొప్పడుం జెప్పవే యనిన
నతం డతని కిట్లనియె. 335

1 నీవేయుఁ బఠింపు నీవు నిచ్చలు.

బ్రాహ్మణపూజానమస్కారంబులు పరమోత్కృష్టంబు లని చెప్పుట.

సీ. పూజానమస్కారములకుఁ బాత్రములు బ్రా
హ్మణులు వారలకుఁ గీ డాచరించి
వాసవుండును జెడు వారిసంతసమున
నఖిలశుభంబులు నావహిల్లు
ధర్మసేతువు లోకధారకం బఖిలశా
స్త్రప్రవర్తకము విప్రవ్రజంబు
దపమును వాక్కును ధనము విప్రుల కొక్క
కుడుపుమాత్రన పాపకోటిఁ బాతు
తే. రమ్మహాత్ములు సొప్పరు లఖిలమార్గ, ములకు విను దేవతలు దేవతలకు బాలుఁ
డజ్ఞుఁ డన లేదు పూజకు నర్హు లనిన, నధిప వృద్ధులఁ బ్రాజ్ఞుల నడుగ నేల. 336
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటవలన విశిష్టం బయిన
శుభం బెయ్యది దృష్టం బయ్యె వారలయందు వర్ణనీయం బగువర్తనం బేమి
గానంబడియె నీ విట్టి వారలం గొనియాడె దెఱింగింపవే యనుటయు
నాపగాపుత్త్రుండు పవనార్జునసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవత్ప్ర
శ్నంబునకు సదుత్తరం బై యుండు నని పల్కి యజ్ఞనపతి కిట్లనియె. 337

పవనకార్తవీర్యార్జునసంవాదంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

సీ. అధిప సహస్రబాహార్జునుఁ డేడుదీవులు నేలి యద్భుతబలపరాక్ర
మములఁ దనర్చి మత్సము లెవ్వరును నెందు లేరని యత్యవలేపయుక్తి
నాడిన నొకభూత మాకాశమున నుండి యెఱుఁగక పలికెద వెల్లవారి
కధికులు గారె ధరామరు లనవుడు నతఁడు వారలు రాజు నాశ్రయించి
తే. నడపికొందురు మనుగడ పుడమి తేని, కంటె నెక్కుడై రట్లుఁ గాక యేను
మనుతుఁ గూర్చినఁ జెఱుతు నఖిలసమస్త, భూతములనన్న వెఱచి యాభూతమరిగె.
వ. అట్టియెడం బవనుండు గగనంబున నుండి తన్నెఱింగించికొని యన్నరపతితోడ.
సీ. భూదేవశక్తిన కాదె రాజులు ప్రజారక్ష యొనర్చుట బ్రాహ్మణులకు
నధికులు గలరె యహల్యకై యింద్రుండు గౌతముఁ డలిగిన గాసిఁ బడఁడె
కుంభసంభవుచేత నంభోధి యడఁగదె యనలుండు భృగుశాపహతుఁడు గాఁడె
యన విని [1]మఱుమాటయాడక యున్నయర్జునునకుఁ బవనుఁ డిట్లనియె మఱియు
తే. నాంగిరసవంశసంభవుం డగునుచథ్యుఁ
గోరి నిజపుత్త్రి సోముఁడు గారవమున
నిచ్చె నాదంపతులు దమయిచ్చ వనము
నందు వసియించి మునిహృదయంబు లలర. 340
వ. వర్తించునెడ నొక్కనాఁ డమ్ముని యమునానదీస్నానంబునకుం జనుటయు మున్న

1 ఘాఱుమాటాడక.

యవ్వనితం గామించి వేచి తిరుగువరుణుండు. 341

క. ఎత్తికొని పోయి తనపురి, నత్తామరసాక్షి నునిచె నమ్మునికడకుఁ
మెత్తన చని నారదముని, యత్తెఱఁ గెఱిఁగింప నాతఁ డాతనితోడన్. 342

తే. [1]తాన దిక్పతి దన కిట్లు దగునె యొరుని, భార్యఁ గొని పోవ నీవేఁగి పలుకుమిట్ల
యనినఁజనినారదుండుసెప్పిననువిడువఁడయ్యెఁగామాంధుఁడై సతినబ్ధివిభుఁడు.

వ. విడువ కున్న నమ్ముని యుచథ్యుకడకు మగిడి వచ్చి. 344

సీ. ఇంతిఁ దా విడువని యంతియ కాదు నీ బెడతల వట్టి క్రోపించె వరుణుఁ
డని చెప్పుటయు నల్గి యతఁడు సర్వజలంబుఁద్రావిన వరుణపురంబు ధూళి
మయమైన భయ మంది మానినిఁ గొని వచ్చియొప్పించిప్రణమిల్లి తప్పు వాపి
కొని మునికృప గాంచి చనియె నాదిక్పతి ధరణీశ రాజులో ధరణిసురులొ

ఆ. యెక్కుడనిన వినియు నక్కిల్లు వడి యున్న, యతనితోడ ననిలుఁ డమరు లసుర
సమితి కోడి వచ్చి శరణు సొచ్చిన నగ, స్త్యుండు విజయలక్ష్మి నొసఁగుటయును.

వ. గంగాతీరంబునం గ్రతువు లొనరించుగీర్వాణులం బూర్వగీర్వాణులుగాసిచేసిన
వసిష్ఠునికడకు వారలు వలియం బాఱుదేరం బిగోంచినయత్తాపసోత్తముని
రోషానలజ్వాలలు [2]సాకారంబు లయి యాదైత్యలోకంబు నేర్చుటయుం
జెప్పి యక్కుంభసంభవుండును వసిష్ఠుండును శ్రేష్ఠు లగుట రాజుల కోడఁ
బాటు గాదో కదే యనినను బలుక కున్నయన్నరపతితోడం బవమానుండు
మఱియు ని ట్లనియె. 346

—పవనుఁడు గార్తవీర్యార్జునునకు నత్రిప్రభృతులమహిమ సెప్పుట.—

సీ. ఒకతఱి దేవతలకు దైత్యులకు మహారణ మయ్యె నపోర రాహునస్త్ర
సమితిచే నర్కుండుఁ జంద్రుండు సొలసిన వెలు గడంగుడుఁదమ మొలసివెగడు
పడినయద్దివిజుల వడి నంటఁ దాఁకి యయ్యసురలు నొప్పింప నత్రికడకుఁ
బాఱి మమ్ముం గావు పరమదయాత్మక యనుడు నతండు చంద్రార్కతనువు

ఆ. లక్షతములు సేసి యసురసైన్యము రూపు, మాపె నిజకటాక్షమాత్రమునన
యతని నృపులకంటె నధికుఁ డందమొ హీనుఁ, డందమో నిజంబయధిపచెపుమ.

సీ. అనిన నూరక యున్నయర్జునుతోడ సదాగతి యి ట్లను ధరణినాథ
సురపతి యాశ్వినుల్ సోమపానంబున కర్హులు గా రన్న నాశ్రయంబు
నాటించి వారికై భార్గవచ్యవనుండు దనమంత్రములబల్మి ననిమిషులకు
నెగ్గు సేయంగ నయ్యింద్రుండు వోటున వ్రేటున నాతని గీటడంచు

తే. బుద్ధి నొకశైలమును వజ్రమును రయమునఁ
గొని మహోగ్రతఁ గవియ నమ్మునివరుండు
జలము సల్లిన శైలవజ్రములుఁ దాను

1 తాను...యొరుల, భార్యఁ. 2 సాయకాకారంబు లై.

[1]ముడుఁగఁబడి యబ్బలారాతి మూర్ఛవోయి. 348

వ. ఒక్కింత సేపునకుం దెలిసె నంతకు నమ్మునివరుండు మదుం డనువాని శతయోజన దీర్ఘసహస్రజంతుని సృజించి పంచిన. 349

ఆ. వాఁడు సురగణంబు వాసవుఁ గబళింప, వారు శరణు శరణు వరమునీంద్ర యనిన వారిఁ గాచె నమ్ముని వా రిచ్చి, రపుడు సోమపాన మాశ్వినులకు. 350

క. నీ వాచ్యవనుండును ధా, త్రీవరుసరి గామి యెట్లొఁ దెలుప కుడుగు దే నా వినియు నొక్కమాటయు, నావిభుఁ డాడండ దాని కలయక మఱియున్.

వ. వాయుదేవుం డన్నరదేవువలనికరుణంజేసి యతనిచే టోర్వనివాఁ డై. 352

సీ. అకట దత్తాత్రేయునకు భక్తి శుశ్రూష సేసి కాదే యివ్విశిష్టబలప రాక్రమంబుల నొంది రాజుల కెల్లను నెక్కుడై తాకృత మేల మఱవ విను మీ వొకండవే యనిమిషాదిసమస్తభూతంబులును వృద్ధిఁ బొందు టనని దివిజులకృపన యీ తెఱఁ గెల్లజనములు నెఱిఁగినపని శాంతిఁ గొఱలి విప్ర

తే. కులము దైవస్వరూపం బగుట మనంబు,నందుదృఢముగ నిల్పితదాశ్రయమున వెలయువాఁడవై నను మేలు వినుమునాదు,బుద్ధియనవుడునతఁడుప్రబోధ మొలసి.

క. నీపనుపు సేసి బ్రదికెద, నేపు నహంకృతియు విడిచి యెల్లనలన మే లాపాదించుచు విప్రుల, శ్రీపాదము లాశ్రయించి చెందెద శాంతిన్. 354

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యనిలుఁ డానృపు బుద్ధి, గలిగి బ్రదుకు మనుచు గారవించి వీడుకొల్పి చనియె విప్రులపెం పిట్టి, దని యెఱుంగు కురుకులాగ్రగణ్య. 355

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృష్ణునిప్రభావం బుపన్యసించుట.

వ. అనుటయు నవ్విభుండు బ్రాహ్మణమహానుభావం బింకను విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పుడమితేనికి భీష్ముండు దనకు నింద్రియంబులును వాఙ్మనసం బులును నపుడు దుర్బలంబు లగుట యెఱింగించి యినుండు దక్షిణాయనం బుతుది సేరుచు వచ్చె [2]దేహన్యాసంబుతడవు లేమి దోఁచు చున్నది కృష్ణుండు నీకు విప్రజనవిశేషంబు వివరించువాఁ డని పలికి యి ట్లనియె. 356

తే. ఏను గృష్ణు నెఱుంగుదు మానవేంద్ర, యెత్తెఁ గ్రీడావరాహ మై యుద్ధరిత్రి నిది యొకండును జెప్పఁగా నేల కృష్ణు,లీలఁ గాదె భూమ్యాదిభూతాలి గలిగె.

వ. కృష్ణుండు. 358

తే. బొడ్డుతామరయం దొక్కపురుషుఁ బుట్టి, వించునట్లుగఁ [3]జేసి తద్విరచనాని భమున నఖిలచరాచరప్రభవ మయ్యె, నరయ సామాన్యమే కృష్ణుపరమలీల.

క. విను మెత్తఱి ధర్మంబులు, దనుజులచే బాధఁ బొందుఁ దత్సమయమునఁ జనియించి యద్దురాత్ములఁ, దునుముం గృష్ణుండు ధర్మధుర్యులఁ గాచున్.

క. శూలియునుం దాన దిశా, పాలురునుం దాన విశ్వపతియును గురుభూ

1 ముడిఁగిపడి. 2 దేహత్యాగంబుతడవు. 3 జేసెఁ దద్విరచనావి,భవము నఖిల,

పాలవర తాన కృష్ణుఁడు, కాలము దిక్కులును దాన కలఁ డఖిలములన్. 361

ఆ. అరయఁ గృష్ణుఁ డధ్వరాత్మకుఁ డఖిలాగ, [1]మోక్తమంత్రతంత్రయుక్తి నతనిఁ
బ్రస్తుతించి మేలు వడయుదు రధ్వర, కర్త లైనజనులు కౌరవేంద్ర. 362

క. చయసంబుల ఋగ్వేదం, బయమహితసువర్ణనాముఁ డగుకృష్ణుగుణో
దయము వినుతించు యజ్ఞ, క్రియానిరతు లైనసురలు ప్రీతిం బొందన్. 363

క. విను ఋగ్వేదము గృష్ణుని, వినుతించుట యెఱిఁగె యఖిలవేదంబులుఁ ద
జ్జనితవిలాసంబులు వేదనిగూపితవస్తువు నసఁ దాన కుమారా. 364

తే. అగ్నులును యజమానుఁడు నాహుతులును
యాగఫలరూపమును గృష్ణుఁ డని యెఱుంగు
మినశశాంకతారకముల నెసఁగు తేజ
ములును గృష్ణమయంబుల భూపవర్య. 365

క. పరమజ్యోతి యనఁగ నిగ్గరామరపదం బనంగ సత్యం బన భూ
వర యమృత మనఁగ దేవకి, వరసుతుఁడు వెలుంగు వేదవర్గముతుదలన్. 366

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నొంది పాండువిభుఁ డగ్రసుతుం
డనిమిషతటినీసుతులకు, వినతుం డై నెమ్మనమున వేడ్క దలిర్పన్. 367

కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట.

వ. కృష్ణునకుఁ బ్రణమిల్లి దేవా భూదేవమాహాత్మ్యంబు వినవలతు నాన తీయవే
యని [2]వినయసంభృతుం డగుచుఁ బ్రార్థించిన నప్పార్థివునిమీఁదఁ గరుణామృ
తనయం బగునాలోకనం బొలయ నద్దేవుం డాదరభరితుం డై యి ట్లనియె. 368

క. ననుఁ బ్రద్యుమ్నుం డివ్విధ,మున నడిగిన వానికేను ముద మందుచు నా
తనిహితము గోరి కుంతీ, తనయాగ్రజ యున్నరూప తగ ని ట్లంటిన్. 369

సీ. వర్గత్రయము నపవర్గంబు సాధింప ననురపితృప్రీతు లాచరింప
నైహికసుఖము లుపార్జింప వలసిన వారికి విప్రుల చేరుగడలు
దివిజుల కైన నాయువు శ్రీయుఁ గీర్తియుఁ దనరుట తత్ప్రసాదమునఁ జూవె
యలిగి భస్మము సేయనలచి పెంపారఁగంగ ననసీనురులు శక్తు లట్టు లగుట

తే. వారిఁ గోపింపఁ జేయక వారలకుఁ బ్రి
యంబు సేయుచు వారు ప్రహర్ష మొందఁ
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చునతండు రెండు
భువనములయందుఁ బెంపును బొగడుఁ బడయు. 370

దుర్వాసుఁడు కృష్ణునిమనశ్శుద్ధి పరీక్షించి యనుగ్రహించినప్రకారము.

వ. నా కనిసయాశ్చర్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము స్వతంత్రప్రవర్తనుం డగు
దుర్వాసుండు మనమందిరంబునకు వచ్చి మందహాసంబు సేయుచుఁ గోపించుచు

1 మోక్తమంత్రతతుల భక్తియుక్తి. 2 సవినయంబుగఁ బ్రార్థించిన.

సుముఖుండగుచు విముఖత్వంబు నొందుచు గుడుప నొల్లననుచుం జెక్కంద్రకుం గావించినకూఁతుగూర దా నొక్కరుండ భుజించుచు సెజ్జ నిద్రించుచు భూమి శయనించుచు నెందేనిం బోవుచు మరలి వచ్చుచుం బ్రవర్తించుచుండి యొక్క నాఁడు కృష్ణా నాకుం బాయసంబుమీఁద వేడుక పుట్టెడుం బెట్టింపవే యనం దక్షణంబ కావించినం గొంత గుడిచి కొంత దనయొడలం బూయుమనినం బూసితి నచ్చేరువ నున్నరుక్మిణిం జూచి కొంత యక్కాంతమేనం దాన పూసి రథ్యనూపంబుగా రథంబున నప్పొలఁతిం బూన్చి రథారోహణంబు సేసి వీథికి వెడలి యమ్ముద్దియను ములుకోలం బొడుచుచు రథంబు నడపింప నాకుం గోపంబు నీర్ష్యయు నించుకయు జనియింప కుండె నేనుం జూచుచుం దోడన నడచితి నప్పుడు యాదవు లాశ్చర్యకోపభయాయత్తచిత్తులై యనేకప్రకారం బులం దమలోఁ బలుకుచుం జేయునది లేక కెలంకుల వచ్చుచుండ. 371

ఆ. రథము దిగిచి డస్సి రమణి మేదినిమీఁద, మ్రొగ్గతిలఁగఁ బడిన డిగ్గనుఱికి దానిమీఁద ధూళి దాఁజల్లి వెసఁ బాఱె, నమ్మునీశ్వరుండు యామ్యదిశకు.372

క. పాఱిన నాతనివెనుకన, పాఱితి సంప్రార్థనా ప్రభాషణములతోఁ దేఱి మరలి యమ్ముని మిముఁ, గారియ వెట్టితిఁ గదే యకట యనుచు దయన్.

వ. నన్నుం గనుంగొని నీవు కోపంబు జయించితివి నీకు వరం బిచ్చెదఁ గైకొనుము.

ఆ. ఎల్లవారుఁ దమకు నెంత గూర్తురు నీకు, నంత గూర్చి నిన్ను ననుసరించు వారు గాత లోకవంద్యుండవై యెందు, మాఱు లేకయతులమహిమ మనుము.

వ. అని నిర్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 376

క. నాయంగంబుల నెల్లం, బాయస మతిభక్తిఁ బూసి పాదతలమునం బూయవు గావునఁ గలుగు న,పాయం బఱకాల నీకు నవిలంఘ్యం బై. 377

క. విను పరమపదప్రాప్తికి, ననుగుణమై యుండుఁ గాన యదియును నశుభం బన రాదు నీవు బ్రాహ్మణ,జనములయెడ నడవు మిట్టిచందమ యెప్పుడున్.378

వ. అని పలికి రథవహనపరిశ్రాంత యగుమీతల్లిం జూచి నీవు సౌందర్యసౌభాగ్యం బుల నప్రతిమానవై మాననీయత్వంబునం గృష్ణునిషోడశసహస్రాంతఃపుర కాంతలకంటె నెక్కుడగు మని దీవన యిచ్చి యమ్ముని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆ. రుక్మిణియును నేను రుచిరసంపద నప్పు, డతిశయిల్లునస్మదంగకములఁ జూచికొనుచు మిగులఁ జోద్య మందుచుఁ బ్రియ, మెసఁగ నెలకొనంగ నింటికరిగి.

ఆ. అందు వస్తుచయము ముందటికంటెను, బహులమును మనోజ్ఞభంగికంబు నగుటఁ జూచి యద్భుతాయత్తచిత్తుల, మైతి మిట్టివార లనినిసురులు. 381

క. కావున వారికి భక్తుఁడ, వై వెలయు కుమార యనిన నతఁ డట్టిఁడ వై తా వెలసె నీవు నట్టిఁడ, వై వెలయఁగ వలయుఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా. 382

వ. అని చెప్పినం బ్రముదితమానసుం డగుచు నమ్మానవనాథుండు మాధవుతో
దుర్వాసుండు శర్వాంశసంభవుం డని విందు శర్వునిమహిమ వినవలతుం జెప్ప
వే యనిన నప్పురుషోత్తముండు భరితాదరుం డై. 383

—కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు శివునిమహిమ సెప్పుట.—

ఆ. అడుగవలయుదాని నడిగితి నీవు న, న్నధిప నామనము ప్రియంబుఁ బొందె
శివునిఁ దలఁచి మ్రొక్కి శివుదివ్యమహిమ సె, ప్పెద నితాంతవిమలహృదయకమల.

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని ధర్మజున కి ట్లనియె. 385

క. శతరుద్రీయము నేనరుఁ, డతిభక్తిని శివుని మనమునందు నిలిపి యం
చితముగఁ బఠించు సులభం, బతనికి సర్వంబు నిందు నందు నరేంద్రా. 386

వ. అని వెండియు. 387

సీ. అమరు మహాదేవుఁ డను పేరు శివునకు నప్పరమునకు మీఁ దరయ లేదు
తత్కోపసదృక్కీల ధర్మవిరుద్ధపుజాతుల నెల్లను సమయఁ జేయు
దేవతల్ మునులు నతిప్రయత్నంబునఁ గావించుదక్షయాగమున శివుని
నుఱచిన నయ్యజ్ఞ ముఱవఱ లై పోదె భగనేత్రనాశ మాదిగ ననేక

తే. భంగములు రావె వారి కాప్రభువుచేత, శరణు వేఁడినఁ గావఁడే కరుణ నట్టి
వారి నీశు పెం పేమన వచ్చు మఱియు, వినుము తద్దివ్యలీలలు మనుజనాథ.

సీ. ప్రబలదైత్యులు పురత్రయనాయకులు జగత్త్రయము [1]నప్రతిమప్రతాపలీల
బాధింప దివిజులు ఫాలలోచనుఁ గాంచి కావుము కృప దేవదేవ నుమ్మఁ
బశువుల మగువారిఁ బశుపతి వై నని యనుచు మహాక్రోశ మాచరింప
నప్పురంబులు మూఁటి నస్త్రమొక్కటన భస్మము గాఁగఁ జేసి యమ్మార్గణంబు

తే. నంకమున నిడ నది బాలుఁ డైన నీతఁ
డెవ్వఁ డని [2]చూప వెఱఁ గంది యెల్లసురలు
వినుతి సేయ బ్రాహ్మణమూర్తి వెలుఁగునతని
కిడియె దుర్వాసుఁ డనునామ మీశ్వరుండు. 389

తే. అతఁడు నూవె మాయింటికి నరుగుదెంచి, యంత సేసినాఁ డనవుడు నచ్చెరువును
భక్తియును మదిఁ బెరిఁగొన బాండునగ్ర, సుతుఁడు నిభృతిమై దేవకీసుతునితోడ.

క. శివముఖ్యనామములు ప్ర, స్తవనకృతిఁ భోగమోక్షదము లగు నని విం
దు విమలబోధ యెఱింగింపవె వానినిరుక్తి ననినఁ బరమప్రీతిన్. 391

వ. అతం డి ట్లనియె. 392

క. శివదేవు ముట్టఁ గొల్వఁగ, నవనీశ్వర యతనిపేళ్ల యర్థ మెఱిఁగి సం
స్తవనకృతిఁ గూర్ప నాకైన విధాతకు నైన నరిది నాసుదిఁ జూడన్. 393

వ. అయినను. 394

1 నప్రతిమప్రతాప. 2 చూచి.

క. నీ విట్లు నన్ను నడిగితి, గావున నాయెఱింగినట్టిగతిఁ జెప్పెద న
ద్దేవాదిదేవువరనా, మావలి విను మచల మైనయవధానముతోన్. 395

ఆ. అగ్నివాయువాసవాదిత్యవసుమును,దాదిదేవతామయాత్ముఁ డైన
శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ జెప్పుట వినుట స,ర్వార్థసాధకంబు లగు నృపాల. 396

-:ఓ:- కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు శివనామనిర్వచనంబు సెప్పుట. -:ఓ:-

క. వినుము నరేంద్ర మహత్త్వం,బున నుండను నీశ్వరత్వమున నఖిలమహా
మునిజనములును మహేశ్వరుఁ, డని కొనియాడ హరుఁడొప్పు నప్రతిముండై.

సీ. ఉగ్రత్వమునఁ బ్రతాపోన్నతి రుద్రనామముఁదాల్చె దేవసంఘమున కెల్ల
నుహాతినాఁ బొలుపారుమహనీయదేవత గావున విను మహాదేవుఁ డయ్యె
నఖిల సత్కర్మఫలాకారశుభములు సేయువేడుకకల్మి శివుఁ డనంగఁ
జనియె సుస్థిరతేజమున వెలుఁగొందుట నంచితస్థాణుసమాఖ్యఁ బరఁగె

తే. జంగమస్థావరాత్మక సకలభూత
రూపబహుళత నొందుట బహురూపనామ
ధేయుఁ డై యొప్పె ధూమ్రప్రుఁజాయజటల
వలన ధూర్జటి యనుపేర వఱలె హరుఁడు. 398

ఆ. వినుము విశ్వ లనఁగఁ జనుదేవతలు దన, యంద పొడమి రట్టు లగుట విశ్వ
రూపనామకమున దీపితుం డయ్యె నా,త్రిపురమర్దనుండు నృపవరేణ్య. 399

సీ. బహునేత్రములు మేనఁ బ్రజ్వరిల్లుట సర్వతశ్చక్షురాహ్వయోదాత్తకీర్తిఁ
బరఁగు భూతము లెల్లఁ బశువులు దాఁ బతిగావునఁ బశుపతి నా వెలుంగు
విమస్థుఁ డై యున్కి నృషవాహనుఁడుమృత్యువనఁజనుఁబ్రాణపాలాఖ్యసమత
నొంది వహించు వేదోక్తాభిధానముల్ మఱియుఁ బెక్కులు వానిమహిమ వేద

ఆ. వేత్తలైనవారు వివరించి యన్యోన్య, బోధకత్వమునఁ బ్రభూతసౌఖ్య
లగుచు సంతతము శివారామతానిరూ,ఢాత్మ లై చరింతు రధిపముఖ్య. 400

క. ఈనామనిర్వచనములు, మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతి యై
వీనుల నించిన సౌఖ్యము, నానందము నిందు నందు నతనికిఁ గల్గున్. 401

వ. అని చెప్పి మఱియును. 402

క. వ్యాసమహాముని లోకహి, తాసక్తిని శివునివిషయ మై పఠ్యముగాఁ
జేసె నుపస్థాన మొకటి, యాసమధికపుణ్యవాక్చయము విను మధిపా. 403

సీ. సర్వజగన్నిత్యసాక్షి లోకైకశుభావహమూర్తి నిరామయుండు
ప్రథమభూతములకుఁ బ్రథమతమంబు నుదాత్తంబు నయినభూతంబు శివుఁడు
దనముఖంబున నగ్ని జనియించెఁ దను సభక్తికసమారాధనకృతుల నియతిఁ
బాటించువారికి భవమోక్షణంబు గావించు వేడుక మది నించువాఁడు

తే. వితతచతురాత్మకత్వవిశ్రుతి వహించి, కరుణ దత్తత్వదస్థిరాకలనకల్యు
లగుసపర్యారతులకు నమ్మైవిధంబు, నీక్ష్యపదవుల నొసఁగు మహేశ్వరుండు.

తే. ఈయుపస్థాన మచలిత హృదయవృత్తి
నరుఁడు శివలింగసన్నిధానమున వాఙ్ని
రూఢముగఁ జేసి యాయురారోగ్యసకల
కామ్యవైభవైశ్వర్యముల్ గలిగి నెగడు. 405

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబు సెప్పుట.—

వ. అనిన విని యత్యంతసంతోషంబునొంది కుంతీతనయాగ్రజుండు శాంతనవుతో
ధర్మంబులు బహుప్రకారంబులు గలవు పరమానుష్ఠేయం బగుప్రకారం
బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డి
ట్లనియె. 406

ఆ. ధర్మములకు సంజ్ఞ దద్వేదు లగుమహాత్ములు దగంగఁ జెప్పుదురు నరేంద్ర
వినుము కాలపాకమున నది యన్యథాత్వంబు గలిగి యవిశదత్వ మొందు. 407

వ. ఎట్లంటేని. 408

క. అనఘ యధర్మము ధర్మం, బనుమతిఁ బుట్టించుఁ దృణసమావృతమై ప్ర
న్ననితలముచందమునఁ దోఁచిన నూయంబోలె సూక్ష్మచిత్తత లేమిన్. 409

క. తప్పక కాన్పఁగ లేమిం, జెప్పెడు వారలును దద్విశేషము దప్పం
జెప్పఁగ ధర్మంబు తెరువు, దప్పు నది క్రియాపరులకు దైన్యము దెచ్చున్. 410

వ. కావున ధర్మంబు సూక్ష్మప్రకారంబు. 411

క. శ్రుతముఁ బరిత్యాగముఁ గల, మతిమంతుల నడుగు లోభమదమోహసమా
వృతబుద్ధులు గానిసమం, చితచరితులవలనఁ దెలియు శీలనిరూఢా. 412

క. కామార్థంబులు మోహోద్దానుతికృత్యంబు లని యెదం గని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులు జనముల,చే మేలుగ నెఱిఁగి కొనుము సిద్ధవివేకా. 413

తే. అనఘ యంచితస్వాధ్యాయమునను యజ్ఞ
మున సమాచారమున నిష్ఠ వొనుఁగుపడక
యుండు నెవ్వారలకు వార లోపి నడపు
నదియ కనుము ధర్మము సూక్ష్మపదవి గాఁగ. 414

క. అన విని యుధిష్ఠిరుఁడు నా,మన మిప్పుడు మీరు సెప్పుమాటల సందే
హానిరూఢ మయ్యె ధర్మము, గని కొన నలయుటకు బహుముఖత్వముకల్మిన్.

క. పారంబు లేనిధర్మా,చారంబున మునుఁగు మాదృశక్షుద్రులకుం
దీరం బిట్టిది యని తెల్పి, వార భవాదృశుల తగుదు రర్మిలిఁ జెప్పన్. 416

తే. ఆగమోక్తవిధంబుఁ బ్రత్యక్షమునునస,మాచరణముఁ బృథగ్విధవ్యాకులములు
ధర్మసూక్ష్మత యిమ్మాటఁ దథ్య మిట్టి, దనఁగ రానియట్లున్నది యనఘచరిత.

వ. అనిన నాపగేయుండు గౌంతేయాగ్రజుతో నిట్లనియె. 418

క. ఇవి మూఁడు దెఱంగులు ధర్మసూక్ష్మత నిశ్చయింప ముఖ్యపదంబుల్
దివిరికొని యివియ చూచుట, యవనీశ్వర పూర్వమునులయందుఁ గలుగుటన్.

క. అనుమానింపకు మంధుండును నిశ్శంకాత్ముఁడును జడుండును బోలెన్
జననాథ యేను బల్కెద, విని దృఢముగ నూఁదు మింక వేయును నేలా. 420

క. విమలాత్మ యహింసయు దానము సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము
త్తమధర్మరాశి యిది ధర్మమునపరమసీమ దీని మఱపుము మదికిన్. 421

తే. బ్రాహ్మణారాధనమునఁ దత్పరుఁడవగుము, దక్కు మొండువిచారముల్ ధర్మపుత్ర
యనిన మానస మానంద మంద నాతఁ, డతని కతిభక్తి వందనం బాచరించి.

వ. ఎవ్వరు ధర్మంబునెడ ననూయ సేయుదు రెవ్వరు దాని నుపాసింతు రెఱింగింపు
వారివారి పొందుగతులును విన వలతుం జెప్పు మనని నప్పౌరవోత్తమునకు న
ప్పురుషసత్తముం డిట్లనియె. 423

సీ. వినుము రజస్తమోవికృతులఁ దగిలిన మానసంబులు గలమానవులకుఁ
గలుగు ధర్మద్వేషకలనంబు వారలు నరకవాసార్హులు ధరణినాథ
సత్త్వపరాత్ములు సతతంబు ధర్మ ముపాసింతు రూర్ధ్వలోకాధివాస
మునకు వా రుక్తులు మునుమును పుట్టిన సుతుఁడు ధర్మము పద్మజునకు దాని

తే. పాకసంపద సుకృతు లుపార్జితగను,పాసనము సేయుదురు తియ్యపంటిపరువ
మాదరించి తదుపచార మాచరించు, వెరవు గలయట్టి జనములవిధము దోఁప.

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతోడ సాధులు నసాధులు నన నెట్టి
వారు సెప్పు మనుటయు నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 425

భీష్ముండు ధర్మజునకు సాధ్వసాధుజనుల నిరూపించి చెప్పుట.

సీ. తమయంత నెఱుఁగరు ధర్మంబు సదుపదేశమునను గాన రసాధుజనులు
ధర్మబోధం బివ్విధంబులు రెంటను గలిగెడువారు సాధులు దదీయ
చరితంబు విను విడువరు మలమూత్రంబు లర్హంబు గానిచో నధిప యతిథి
భోజనశిష్టాన్నభోజులు దెరు విచ్చి తగినవారలకుఁ బ్రదక్షిణముగ

తే. నరుగుదురు నడపుదురు సత్యార్జవములు
శరణు సొచ్చినఁ గాతురు సురతగుప్తి
పరులు నిజదారతృప్తులు గురువినీతు
లమలహృదయులు సంతోష మారఁ గలరు. 426

వ. అని వెండియు. 427

తే. సాధు లింద్రియవిభ్రాంతి సంహరింతు
రఘము దెలిసి ప్రాయశ్చిత్త మాచరింతు
రప్రకాశంబు గా ధర్మ మాచరింతు

రఖిలభూతదయాళుత్వ మార్గ గలరు. 428

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్రుతో నప్రయత్నులకు నర్థంబు సిద్ధిం
చుట గలుగు ధర్మపరులును నీతివిదులును నై నబలవంతులు బహుమార్గంబు
లగు సదుపాయంబుల నర్థంబు లాకాంక్షింప సిద్ధింపకుండెడుఁ గొందఱకు సిద్ధిం
చియు నవి భోగంబుల కుపయోగ్యంబులుగాకుండు శిశులు పెద్దలేకయుంగొన్ని
చిత్తంబులందు విద్య లలవడు శిక్షితులయ్యును నిర్విద్యు లగుటయునుం గలుగు
దెవుళ్ల నోసియుం బోట్లం బడియును గొందఱు సావరు పూరిపుడుక దాఁకి
బలాధికులు నచ్చుట చూచెద మిట్లు గాఁ గతం బేమి యెఱిఁగింపవే యనుటయు
నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 429

—శుభాశుభఫలంబులు పూర్వజన్మకృతపుణ్యపాపంబులచేఁ గల్గు నని చెప్పుట.—

క. మొలవం బెట్టని యట్టిది, మొలచునె తొలుమేని దానముల నానార్థం
బులు సిద్ధించుఁ బ్రయత్నం,బులు లేకయు నింత నిజము భూపవరేణ్యా. 430

తే. అలఘుతపములు దొలుమేనఁ గలిగెనేని
వెదకికొని వచ్చు నన్నరు విపులభోగ
ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
బుద్ధికలిమియు విద్యలఁ బొలుచుటయును. 431

క. తొలుమేన నహింసారుచి, గలిగిన దీర్ఘాయు వొందుఁ గారణభూతం
బులు భూవర యివి యాగుణ,ములు లేమియు కీడులకును మూలం బరయన్.
433

వ. కావున.

తే. వినుము దానంబుఁ దపమును వృద్ధసేవ
నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ
జనుల కిమ్మహాగుణములు మనమునందు
దృఢముగా నిల్పి నడపుము ధీరవర్య. 434

వ. అని యుపదేశించి యాపగానందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

సీ. ఎప్పుడు ధర్మంబు నెడ నాదరము గలవానికిఁ గాలంబు దాన యిచ్చు
ధర్మతత్త్వప్రబోధముఁ బరిస్ఫుటముగాఁ గావున సుస్థిరభావశుద్ధి
సహితతపశ్శ్రుతస్నానదానజపంబులను దేవతాపూజలను నమోఘ
కాలుఁడై వర్తింపఁ గా ధర్మయోగంబు సమకూరు ధర్మంబు సాధనత్వ

తే. మొంది చేయించికొని చెప్పఁ బొందు నిర్మ
లాత్మకుండు సంసారపారాత్మకంబు
సత్య మజరామరము బోధ నిత్య మచ్యు
తము పరానంద మగునప్పదంబు నసఘ. 436

437

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును.

తే. కనుఁవెలుంగు వేదవ్యాసమునినరుండు
నధిప కృష్ణుండు నీకుఁ బరాయణంబు
చింత దిగఁ ద్రావి పాలింపు శాంతవృత్తిఁ
బ్రజల సర్వంబునందును విజయి వగుము. 438

క. అని యిట్లుపదేశించిన, యనిమిషతటినీతనూజునతుగివచనముల్
విని మోము మలరఁగఁ బులకలు, దనువున జాదుకొన నొప్పె ధర్మజుఁ డధిపా.

సీ. అపుడు వీక్షించి సత్యవతీసుతుండు శంతనునందనునితోడ ధర్మజుండు
దెలి వొందె భవదుపదేశామృతంబున ననుజులుఁ గృష్ణుండు నాప్తసకల
రాజన్యులును ధృతరాష్ట్రుండుఁ దానును దగ నిన్నుపాసించి దయకుఁ బాత్ర
నుయ్యె వీడ్కొలుపు మియ్యనఘునీశుఁ దతితోడఁ గ్రమ్మఱ నితఁడు నీకడకు వచ్చు

ఆ. వాఁడు గాక యనిన వాత్సల్యమున నార్ద్రమైనచూడ్కి నమ్మహాత్ముఁ డతనిఁ
జూచి పురికిఁ జనుము శుభపరంపరలకు, భాజనంబ వగుము రాజముఖ్య. 440

—భీష్ముఁడు ధర్మజు నూఁడించి కరిపురంబునకుఁ బంపుట.—

వ. అని యనుజ్ఞ సేసి వెండియు. 441

సీ. నీబుద్ధి ధర్మైకనిష్ఠ గావుతమ నమగ్రదక్షిణబహుయజ్ఞములు య
యాతిచందమున శ్రద్ధాన్వితంబుగఁజేయు రాజధర్మంబునఁ బ్రకృతిరంజ
నము నాచరింపు చుట్టములును జెలులును బండినవృక్షంబుఁ బక్షికులము
లెట్లట్ల ని న్నాశ్రయించి సుఖించువా రర్కునియుత్తరాయణము వచ్చు

తే. టరసికొని యుండి నాకడ కరుగుదెమ్ము
పొమ్ము తల్లియుఁ దమ్ములు భూవరుండు
నీవు సుఖుల రై యుండుఁడు నృపవరేణ్య
యనుడు నానంద మొంది ధర్మాత్మజుండు. 442

వ. అట్ల చేయువాఁడ నని సవినయంబుగాఁ బలికి దేవవ్రతునకు దండప్రణామం
బాచరించి యిట్లు వీడుకొని. 443

క. మును పనుపఁగఁ గృష్ణాదులుఁ,జను దేరఁగఁ దోడఁ బురికిఁ జనియె ముదితులై
జను లెదురుకొనఁగఁ బుణ్యాంగనలును విప్రులును వచ్చి కని దీవనతోన్.

క. సేనలు నల్గడ మహిమోద్భాసితుఁ డై యిట్లు వోయి ధర్మజుఁడు నిజా
వాసంబు సొచ్చి గాంధారీసంభావన మొనర్చి ప్రియము దలిర్పన్. 445

ఆ. తల్లి కెఱఁగి ముదము ద్రౌపది కొనరించి, సకలపౌరజనుల జానపదుల
నెలమి యొలయ వీడుకొలిపి భూసురులకు, దానవిధుల సమ్మదం బొనర్చి. 446

వ. విపతులైనసతులకు సమగ్రధనంబు లొసంగి ధృతరాష్ట్రునిం బ్రభూతపూజా
కరణంబునం బరితుష్టునిం జేసి. 447

తే. తమ్ములును గృష్ణుఁడును బ్రమోదమునఁ దేల
నమ్మహీశ్వరుఁ డపుడు రాజ్యాభిషేక

మంగళము నొందినట్లు నెమ్మదిఁ దలంచి
గట్టి యైనయూఱట పెంపుఁ గాంచి పొలిచె. 448

వ. అట్లు శోభిల్లి వారల నుచితప్రకారసమాచరణంబులకుం జన నియోగించి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె నట్లజాతశత్రుండు [1]సమ్యగంగీకృతసామ్రాజ్యుం డయి జనసంపూజ్యం బగుచరితంబున సంప్రవర్తిలుచుండఁ బంచాశద్వాసరానంతరంబ వాసరపతి యుత్తరాయణగతుం డగుటయు. 449

—ధర్మజుఁడు గృష్ణాదులఁ దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకుం బోవుట.—

సీ. అక్కారవేళ్వరుం డప్పుడు గదలి గాంధారిని ధృతరాష్ట్రధరణివిభుని
గొంతిని మున్నిడుకొని కృష్ణుఁ దమ్మునిఁ దనతమ్ములను విదురుని యుయుత్సు
సంజయులను గృపాచార్యధౌమ్యుల మంత్రకోవిదు లగుయాజకులను దోడఁ
గొని వస్త్రచందనాగురుపుష్పఫలఘృతకుండముల్ వట్టించుకొని యనేక

తే. రత్నములుఁ గాంచనంబుఁ దోరాఁగ నగ్ని
యంచితంబుగఁ దా సంఘటించి యోగ్య
జనసమానీతముగఁ జేసి సకలపరిజ
నంబుఁ గొల్వ మహావిభవంబు మెఱయ. 450

వ. చని భీష్ముని వీరశయనస్థానంబున కనతిదూరంబునం దేరు డిగ్గినం గృష్ణాదులును రథావతరణంబులు సేసిరి తానును వారును బారాశర్య నారద దేవలప్రభృతి పరమసంయమిసముపాస్యమానుం డగు నమ్మాననీయుం జేర నరిగి మునిజనంబులకు వినతుం డయి తదభినందితుం డగుచు నాధర్మనందనుం డయ్యమరనదీనందనునకు నభివందనం బాచరించి సమీచీనధ్యానతత్పరుం డైన యద్దేవవ్రతు నుద్దేశించి. 451

తే. అనఘ వచ్చితి ధర్మనందనుఁడఁ బ్రణతి, యాచరించెద నాపలు కవధరింప
నవసరంబేని విను సమయంబు వార్చి, యగ్ని మొదలుగఁ దేఁ దగునట్టివాని.

సీ. తెచ్చితి ఋత్విజుల్ వచ్చిరి హరియు నీ తనయుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడును సమస్త
బంధులుఁ గలమహీపతులు విప్రులుఁ బౌరజనులు నేతెంచిరి సదయహృదయ
వీరిఁ జూడుము కను విచ్చి నావుడు నమ్మహాత్ముఁ డందఱఁ జూచి యానృపాలు
కేలు దెమల్చుచు మేలు సేసితి దైవయోగంబు గాదె నీ వొదవు టరయ

ఆ. మనుజనాథ [2]మాఘమాసంబుశుక్లపక్షంబు నామనమున సంప్రమోద
మావహిల్లఁ జేసె నని యభినందించి, యతని కధికహర్ష మావహించె. 453

వ. తదనంతరంబ ధృతరాష్ట్రునితో ని ట్లనియె. 454

తే. వేదశాస్త్రపరిజ్ఞానవృద్ధసేవ,నములు గలిగి యశేషధర్మములు నెఱిఁగి
వ్యాసమునిపతి దేవరహస్య మర్థిఁ, జెప్ప విని నిష్కళంకత నొప్పి తనఘ. 455

1 సమ్యగ్భంగీకృత. 2 పుణ్యమాసంబు.

క. కావున భవితవ్యములకు, నీ వడలఁగ వలదు పాండునృపపుత్త్రులు స
ద్భావమునఁ జూడ నేర్చిన, భూవర తగ నీవు గన్నపుత్త్రులు గారే. 456

క. వీరిం బరిపాలింపుము, వీరలశుశ్రూషఁ జిత్తవృత్తి ముదమునం
గూరఁగ ధర్మసుతునిపైఁ, గారుణ్యము గలిగి పనులు గఱపుము నెమ్మిన్. 457

తే. ఏ నెఱుంగుదు నితఁడు నీయెడఁ బ్రియంబు
భక్తియును గల్గి యక్రూరభావుఁ డగుట
నీవు వత్సలత్వమున నీనృపతిఁ బంచి
పనులు గొనుము కౌరవకులభారధుర్య. 458

క. విను నీతనయులు దుర్యోధనాదు లవినీతిపరు లధర్మజ్ఞులు గ్రో
ధను లతిలుబ్ధులు వారల, మనమున నిడి వగవ వలదు మనుజాధీశా. 459

వ. అని పలికి కృష్ణు నాలోకించి. 460

భీష్ముఁడు శరీరంబు విడుచుటకు శ్రీకృష్ణు ననుజ్ఞఁగొనుట.

తే. దేవదేవ జీవాత్మక దేవవంద్య, శంఖచక్రగదాపద్మచారుహస్త
వాసుదేవ త్రివిక్రమ వరద పరమపురుష ప్రణతి యొనర్చెదఁ గరుణఁ జూడు.

వ. అనుచు నమస్కరించి. 462

ఆ. బలము నీవ నాకు భక్తుండ నీయెడ, నాలు బిడ్డ లేనియట్టివాఁడఁ
గావు నన్ను నధికకారుణ్యమున నిమ్మనుజ్ఞఁ గమలదళమనోజ్ఞనయన. 463

వ. అని వెండియు. 464

సీ. మాధవ పాండుకుమారవర్గమునకు గతి నీవ రక్షింపు కరుణ మెఱయ
దుర్బుద్ధి యైనయాదుర్యోధనునితోడఁ గృష్ణుఁ డెక్కడనుండు గెలుపు గలుగు
నక్కడ కంటి నేఁ బెక్కుమాఱులు నట్లు సెప్పఁగా నాపంపు సేయ కతఁడు
దనువారి నెల్లను సమయించి తానును సమసె నిన్నెఱుఁగుదు నమితమహిమ

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు నను పరమమునులు
జగము రక్షించుటకుఁ గేలి జన్మ మొంది
సంచరించెద రని పరాశరసుతుండు
నారదుండును జెప్పిరి నాకుఁ దొల్లి. 465

వ. అనిన విని వాసుదేవుండు దేవవ్రతువదనం బత్యాదరంబున నాలోకించి. 466

ఆ. కీడొకప్డు లేదు కృతపుణ్యుఁడవు తండ్రి, వలనిభక్తి పెంపు గలవు దానఁ
గాదె బంటుఁబోలె గాంగేయ మృత్యువు, నీవశమున నిలిచె నిర్భరముగ. 467

భీష్ముఁడు శరీరంబు విడిచి నాకలోకగతుం డగుట.

వ. నీకు నే ననుజ్ఞ యిచ్చితి వసువులం బొందు మనినం బరమానందంబునం బొంది
పాండునందనులను ధృతరాష్ట్రునిం దక్కటివారలనుం గనుంగొని మీచేత

ననుజ్ఞాతుండన కదా యని పలికి యందఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబు ను సత్యంబును నిత్యంబులుగాఁ బాటించి బ్రదుకుం డని చెప్పి తాను దొల్లి రాజుల గెల్చి తెచ్చినధనంబులు విప్రజనంబుల కిచ్చి ధర్మతనయుం జూచి యెల్ల బ్రాహ్మణులునుం బూజనీయులు ఋత్విజులు నాచార్యులువృద్ధులు విశేషించిపూజింపవలయువా రని నిర్దేశించి యూరకుండి ధారణానుక్రమంబున సమాహితాత్ముం డయి వాయువుల సన్నిరుద్ధంబు సేసిన నవి యూర్ధ్వగతిం గైకొనియె నమ్మహాత్ముం డవయవంబులం బ్రాణంబులు వాపికొనుచు వచ్చున య్యైచోట్లు శల్యరహితంబు లగు చుండె నట్లగుటం గాంచి కృష్ణాదు లగునఖిలజనంబులు నాశ్చర్యభరితాంతఃకరణు లగుచుఁ గీర్తించి రానంయనుచతురునిచే సర్వాయతన సన్నిరుద్ధం బై యాత్మ మూర్ధంబు భేదించి మహోల్కాకారంబున నాకసంబు కెగసి కొంతద వ్వరిగి యంత నంతర్హితం బయ్యె నప్పుడు పుష్పవృష్టి గురిసె దేవదుందుభులు మొరసె నంబరంబున సిద్ధులు సాధ్యులుం బొగడుచుం బ్రమోదంబు నొంది రిట్లు దేవవ్రతుండు దివంబునకుం జనుటయు. 468

—పరలోకగతుం డైనభీష్మునకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట.—

సీ. ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు విదురయుయుత్సులు నగురుకాష్ఠోత్కరంబుఁ
జందనదారుసంచయమును గొని సమున్నలి సముంచితచితి యలసుభంగి
విరచించి రయ్యుధిష్ఠిరుఁడును ధృతరాష్ట్రుఁడును నమ్మరున్నదీతనయుపుణ్య
గాత్రంబు సుస్నానకలితంబు విహితానులేపంబుఁ బుష్పదామోపశోభి

తే. తంబు లుత్తమక్షౌమావృతంబు నుజ్జ్వలాభరణభూషితంబుఁ గా నధికభక్తిఁ
జేసి రప్పుడు సామంబు సెలగ హోమ, మాచరించిరి యాజకు లగ్ని యలర.

క. కనకములు మణులు భూసుర, జనసంఘంబున కజాతశత్రుఁడు శ్రద్ధా
వినయప్రీతియుతంబుగ, ననేకములు వేడ్క నొసఁగె నవహితమతి యై. 470

వ. తదనంతరంబ. 471

క. తలదిక్కు గవలుఁ బాదం,బుల దెస ధృతరాష్ట్రపాండుభూపాగ్రతనూ
జులుఁ బట్టి యధికవిభవో,జ్జ్వల మగుపాడెసయి నిసిరి శవరత్నంబున్. 472

వ. అమ్మెయి నన్నలువురును వహించిరి భీమసేనార్జునులు ధవళచామరంబు లిడిరి యుయుత్సుం డుత్తమచ్ఛత్త్రంబు వట్టె వృద్ధ లగు కౌరవస్త్రీ లాలవట్టంబులు వట్టిరి ధౌమ్యుండు గ్రియాకలాపంబు నడపె నట్లు సొవ సేర్చి దేవవ్రతుని దేహంబు శ్రౌతాగ్ని కావాహుతి సేసి బహుకుండంబు లెత్తి ఘృతంబు ప్రయోగించి ప్రజ్వలింపఁ జేసి రివ్విధంబునం బితృమేధంబు విభవమహితంబును విధివిహితంబునుంగా ననుష్ఠించి యక్కారవు లపసవ్యంబుగాఁ దిరిగి కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవలప్రభృతు లనుగమింప భాగీరథికిం జని సర్వభరతభార్యాసమేతంబుగా నగ్గాంగేయునకుఁ దిలోదకప్రదానంబు లాచరించి రట్టి సమయంబున,

-oఃఃం పుత్రశోకాతుర యైనగంగాదేవి గృష్ణాదులం గనుంగొని దుఃఖించుట. ఃఃo-

సీ. ఉదకంబులందుండి యుత్థిత యై శోకవిహ్వలత్వంబున వికలగమన
యగుచు నెమ్మోముపై నశ్రులు గ్రమ్మఁగాఁ జనుదెంచి కౌరవసమితియెదుర
నిలిచి భాగీరథి యలఘుండు దనకొడు కిలఁ బరికింపఁగా నెట్టిభంగి
వాఁ డయ్యెఁ జరితంబు వోఁడిమి మీ రెల్ల నెఱుఁగుదు రైనను నేను గొంత
తే. సెప్ప వినుఁడు దృఢవ్రతశీలుఁ డసుల,బుద్ధి రాజవృత్తార్థ్యుఁడు భూరికృపుఁడు
గార్యసంవేది పితృభక్తిధుర్యుఁ డార్య, సమ్మతుండు విద్యాపరిశ్రమఘనుండు.
తే. కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁ బెనంగి, [1]వానిచే గాసి యైరి భూవరులు పలువు
రంబకై పూని వానిమహాబలంబు, జామదగ్న్యుండుఁ దెరలుపఁజాల కరిగె. 475

వ. అని విలాపంబు సేసి వెండియు. 476

తే. అంతవాఁడు శిఖండిచే నట్టు లగుట
గనియుఁ బెక్కులు పఱియలు గాక యునికి
కతనఁ జేసి వజ్రమయంబు గాఁగ నోపు
నని తలంచెద నాడెంద మన్నలార. 477

వ. అని వగచిన గంగాదేవికి దేవకీనందనుం డిట్లనియె. 478

-oఃఃం పుత్రమరణదుఃఖిత యగుగంగను గృష్ణద్వైపాయనుం దూఱడించుట. ఃఃo-

తే. నీవు శోకంబు దక్కుము నీసుతుండు, పరమగతి నొందె శాపసంప్రాప్తిఁ జేసి
వసువు మర్త్యుఁడై వర్తించె ననదృశప్ర,భావుఁ డాతఁడు వగ వేల దేవి నీకు.
చ. అతని శిఖండి యేల యమరాధిపుఁడున్ సమయింపఁ జాలునే
యతఁడు నిజేచ్ఛఁ జేసి నరునంచితదివ్యశరంబు లంగసం
గతములు సేసి పాన్పుగ సుఖస్థితి మృత్యువు మాన్చి యుండి కీ
ర్త్యతిశయ మొంది తా వలచి నప్పుడు వోయె విషాద మేటికిన్. 480

వ. అని యూఱడిల్లంబలికెఁ గృష్ణద్వైపాయనమునివరుండును బరమాదరణీయతత్త్వ
రవచనంబుల నజ్జాహ్నవీదేవికి నానందం బాపాదించెఁ దదనంతరంబ యాత్మీ
యసలిలసాంగత్యంబు నొందు నమ్మందాకినిచేతం గృష్ణాదులు నందఱు జనపతు
లును ననుజ్ఞాతులు నాశీర్వాదప్రీతులు నై మునులునుం దోడ నడవ నది వెడలిరని
యిట్లు భీష్మనివృత్తాంతంబు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకు జెప్పిన నప్పు
డమితేఁ డిత్తెఱంగున నత్తాతకు పలయువిధానం బాచరించి చరితార్థుం డైన
యప్పార్థివముఖ్యుండు నుఱి యెట్టిచందంబునం బ్రవర్తించె మునీంద్రా యెఱిం
గింపవే యని యడుగుటయు. 481

చ. సకరుణదివ్యచిత్త పరిశాంతమహత్త్వవిధానవిత్త ని

[1] యతనిచే గాసి యైరి భూపతులు పలువు.

ర్వికృతివిలాసహృద్యశ్రుతివిస్తరవిస్ఫురణైకవేద్య పా
వకబహుభవ్యనామ పరివర్ధనసంతతయదూరధామ వి
శ్వకలితతోషణా సుభగసాత్యవతేయవచోవిభూషణా. 482

క. [1]సత్సేవ్యచరణ శమవ, ద్వాత్సల్యాభరణ ధర్మతత్త్వోద్ధరణా
హృత్సంగతభక్తికచరి,తోత్సారణధుర్యదృఙ్మయూఖవిసరణా. 483

మాలిని. స్మయవిరహితపూజ్యా మంత్రగీతాధిరాజ్యా
నయనహిమగుసూర్యా నైష్ఠికశ్రేణుధుర్యా
దయితభువనరక్షా [2]దాంతిసంపద్యతాక్షా
నియమనికటవర్తీ నిష్కళానందమూర్తీ. 484

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి

యానుశాసనికపర్వము సమాప్తము.

———

1 సత్సేవ్యాచరణ సము,ద్వాత్సల్యా. 2 దాంతిసంవిత్సమక్షా; దాంతిసంపత్సమక్షా; దాంతిసిద్ధ్యత్పవిత్రాక్షా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

నామకపార్వత్యభి
ధానకమాధుర్యధుర్యతత్త్వాశ్లేషా
పానీతనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా. 1

శోకమగ్నుం డగుధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లమరనదీనందనున కు
దకకర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి
యుత్తరించి తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగులుచుల్లముతోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్రబాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టె వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదు పైచీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁదురి, యర్జునాదిసోదరాలి వాదివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని యుమ్మలికింపక లెమ్ము వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోకకాలంబు గా దిది యేల వగవ
నని పల్కి విదురహితాలాపములు దన వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ దా ననుసరింపఁగ ధర్మ మెడలినకతమున నింత పుట్టె
ఆ. ననియుఁ దెలియ నాడి తనకుగాంధారికి,వగలు మిగులఁ బొగులవలయుటయును
నుగ్గడించి మమ్ము నొంటివగ్గులఁ గనుం,గొనుము వంత దీర్పు మనియె నధిప. 6

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కౌరవపతితో బంధువులు శోకంబు
నొందిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు
సమరంబున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోకవర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి
శోకించిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు. 7

క. విన వలయు వాని నెల్లను, జననాయక వింటి నీవు శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మింక దుర్మతి,యును బోలెను వగచుచుండు టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరము ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు ముర్విఁ బ్రజఁ జేకొని రక్ష ఘటింపు బంధుసు
స్థితు లొనరింపు మెప్డు నతిథివ్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్యవతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవ
దీయదయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ
బెక్కుభంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం
బ్రియం బరుగని యట్లయినం బితామహకర్ణులం జంపించినక్రూరకర్మునకు
శాంతి యెట్లు గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు
విధియింపుం డని పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డిట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి నీ కేము సెప్పిన వాక్యంబు లెల్లను వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగు బుద్ధి యిం తొప్పదో కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు కర్త యీశ్వ
రునినియోగమున మేలును గీడు నొనరించుఁ గాన నీమదిఁ బాపకర్మశంక
గలిగెనేనియును యాగముల దానంబుల నది వాపికొన రాదె యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయచిత్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురాము నట్లుఁ బూరు
భరతులును బోలె దానతత్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున కానృపుఁ డిట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గతకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నును వెస వింటి సజ్జనమనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినపలు కూఁది యాక్రతువు ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్కవిన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం
బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు నాన తిచ్చితిరి
నా కర్థంబు లేదు కయ్యంబున మృతు లయిననరపతుల సుతులు శిశువులును

శోకాక్రాంతులునుం గావున వారలవలన ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయంబు ను దుర్లభంబును నైనది దొల్లి దుర్యోధనుండు మాతోడియీసునం జేసి పెక్కండ్రురాజులను మ్రుక్కడిమూఁకలనుం గూడఁ బెట్టి ధనంబు వ్యయవెట్టి భూమియు బండారంబునుం బాడుచేసె నివ్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె ధనార్జనంబునకు నొండొకవెరవు దొరకొన దిట్టిది క ర్తవ్యంబని యెఱుంగకున్న వాఁడ మంత్రులరై నాకుఁ గార్యం బెఱింగింప వలయునని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి కొండొక విచారించి. 14

సీ. అనఘ మరుత్తుండు యజ్ఞంబు సేసి మహాధనరాసుల నవనిసురుల
కిచ్చె వా రవి గడు నెక్కుడై యుండుటఁ ద్రవ్యతండంబులు దమగృహముల
నిడికొని పెఱధన మెల్లను నిధియుఁ గా నిమ్మైన నెలవున నిడుచు నుండి
యందఱు నేకవాక్యత దీని నెవ్వరు గనినను నిది వారిధనమ యనిరి

ఆ. మానవేంద్ర యమ్మహానిధానము దెచ్చి, వలసినట్లు నీవు వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుఁ డతఁ డెట్లుపార్జించె, నంతకాంచనము మహాత్మ చెపుమ.

క. అనుటయు నాసత్యవతీ, తనయుండు మరుత్తుపుణ్యతరచరితంబుఁ
వినఁ గోరుట మే లెంతయు, వినిపించెద వీను లలర వినుము నరేంద్రా. 16

వ. అని పలికి యి ట్లనియెఁ గృతయుగంబున దండనీతిప్రవ ర్తకుం డగుమనువునకుఁ [1]బ్రజాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించె నాతనికి నిక్ష్వాకుండు ప్రభవించె నాభూపతికి నూర్వురు సుతు లుదయించి రం దగ్రజుం డగువింశునకు వివింశుం డుదయించె నప్పుడమిఱేనికిం బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబలశౌర్యుండును నకార్యపరుండును నై సోదరులం గలిపికొని నడవక పదునలువురం జెఱచి సామ్రాజ్యంబుఁ గైకొని యుండి. 17

సీ. మంత్రి విద్వేషంబు మాన్యపరాభవంబును బ్రజాపీడనంబులును గలిగి
మెక్కలీఁ డగుటయు మ్రుచ్చిలి మంత్రు లాతనిఁ బాపియతనినందనునిరాజ్య
మునకుఁ బట్టముగట్టికొని రక్కుమారుండుదమయయ్యచేటు చి త్తమునఁ దలఁచి
సచివప్రభృతు లగుసర్వజనంబుల యాత్మల ననురాగ మావహిల్ల

తే. సత్యమును బాడియును నొప్ప నిత్యధర్మ, పరత వ ర్తిల్లె నమ్మహీశ్వరుఁడు సతత
దానతత్పరుఁ డై కల ధనములెల్ల, విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్య వికలుఁ డయ్యె.

క. దానఁ గడు డస్సె నాతని, సేన యగాతు లది యెఱిఁగి చెచ్చెర బలసం
తానముతోడం బైకొని, యానరపతిఁ జెఱిచి రాతఁ డాపున్లుఁ దానున్. 19

క. [2]వనమునకు నేఁగె సంయమి, జనములు నచ్చెరువు నొందుచందంబున న
జ్జనవిభుఁడు నియతి నట తప, మొనరించి మహాప్రభావ మొంది కడంకన్.

1 బ్రసంధి. 2 వనమునకు నేఁగి...చందంబున నుగ్రనియతి శోభిల్లం దప.

క. అమలమతిఁ గరముఁ బ్రోలుఁగ, నమరిచి మానితతపోమయాధికశక్తిన్
ధమనక్రియ యొనరించిన, నమితగుణా చెప్పఁ జిట్ట లయ్యెను దానన్. 21

వ. ఆకర్ణింపుము. 22

క. భటతురగసామజరథో, ద్భటసేనాసముదయములు బహుళరుచిసము
త్కటకాంచనరాసులు న,చ్చటఁ బొడమెం జూడ నక్కజం బగుభంగిన్. 23

వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును. 24

క. ఆనరపతి రయమున రిపు, భూనాథులమీఁద నడచి పోరుల వారిన్
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ, గానలకుం దోలియును బ్రకాశత నొందెన్. 25

క. కరధమనంబున నాతఁడు, కరంధముఁ డనంగఁ బరఁగి గౌరవమున వి
స్ఫురణము విభవము శౌర్యముఁ,గరుణయు ధైర్యంబు వెలయఁగా నిలయేలెన్.

తే. శమము దమమును సత్యశౌచములుఁ గలిగి,యజనశీలత నశ్వమేధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుండై నయింపఁ, జెక్కొనర్చెలోకములు సంప్రీతిఁబొగడ.

వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తునిచరితంబు సెప్పుట.

క. అతనిమనుమఁడు మరుత్తుం, డతులయశుఁడు విష్ణుసదృశుఁ డనఁ దగు నాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వ, స్థితివిదుఁడు సమిద్ధబహుళతేజం డధిపా. 28

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభవాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధమ్మొనరించుచుండి వివిధస్ఫురితాలయముల్ ప్రదీప్తభాం
డమ్ములు సత్పదార్థము లిడం దగుతక్కును గల్గుసిద్ధపా
త్రమ్ము లసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ బ్రస్తుతి కెక్క ఘటించె భూవరా. 29

వ. అట్లు సమకట్టి యతండు. 30

చ. హిమగిరిసానుదేశమున నెక్కుడు వైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము దగఁ జేసి భూమిసురసంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొసఁగెఁ గుప్పఁగూరలు సమగ్రకుతూహలుఁడై కనత్సువ
ర్ణమయగృహక్రియోపకరణప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్. 31

వ. అని చెప్పి యిది మరుత్తునియాభిజాత్యంబును తదీయవిత్తవిశేషంబులు నెఱిం
గించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱింగించెదఁ దదంచితక్ర
తుక్రియాప్రకారంబును జెప్పెద విను మట్లు కరంధముఁ డనం బరఁగి మనువంశ
దీపకుం డై పేర్చినయాభూపతి నిజతపఃప్రభావంబునను మహానుభావుం డగు
నంగిరసుండు దన కుపద్రష్ట యయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుటం జేసి
యావహిల్లినమాహాత్మ్యంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువం బూజ్యసామ్రా
జ్యం బనుభవించి తనవలచినయప్పుడ తనువుతోడన యూర్ధ్వలోకంబునకుం
జనియె నమ్మనుజపతితనయుం డవిక్షిన్నామధేయుండు ధరాభారధౌరేయుం

డై యతనిన పోలి ప్రజలం బాలించె. 32

చ. అతనిసుతుండు సూవె మనుజాధిపసత్తమ యమ్మరుత్తుఁ డా
పతి దనతండ్రిపిమ్మటఁ గృపారతుఁ డార్యుఁడు దండనీతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కి తదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁ గొందె వాసవునిఁ జీరికిఁ జేకొనఁ డీసుపెంపునన్. 33

క. వాసవుఁడును నవ్విభు నెడ, నీసు గలిగి తన్ను మిగుల నీ నని తచ్చిం
తాసక్తుం డై మంత్రిని,వాసమునకుఁ జని యెఁ బూరువంశప్రవరా. 34

వ. చని యతనితోడ. 35

సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁ దలంచుఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతి యగునట్టినాకును జేసి యుపదర్శనం బింక నొక్కమర్త్యు
నకుఁ జేత నీపెంపునకు హాని గాదె నర్క విడిచి యాతనియజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మదాత్తత మెఱయు పెక్కాడంగ నేటికి ననుడు నతని

తే. పలుకులకు నవ్వి యాబృహస్పతి మహాత్మ,యెఱుఁగ నేనిన్ను నన్నునీవింత సెప్ప
నేల సర్వలోకముల కధీశుఁ డైన, నీగురుం డోరు నాసించునే మహేంద్ర. 36

వ. అని వెండియు. 37

ఆ. అగ్ని సల్ల నైన నబ్జమిత్త్రుఁడు మైల, పడ్డ నుర్వి వ్రారలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించినను బొంకు వారయునే, నాదుపలుకు నెమ్మనమున నమ్ము. 38

క. అన విని ప్రమదంబునఁ దే,లినచిత్తముతోడ సమదలీలం జనియెం
దనమందిరంబునకు సుర, లనురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 39

సీ. అది యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు త్రిదశాచార్యుకడ కేఁగి యతనితోడ
నీకు నెఱింగించి నీపంపునన యేను సంభారముల నెల్ల సంఘటించి
యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్ము
నావుడు నింద్రుండు ననుఁ దనయాగమునకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు

తే. నెట్లు రావచ్చునని యె నాయింద్ర మంత్రి,యట్లు పలికిన మాతాత కనఘ నీదు
తండ్రి సంప్రీతితో నుపద్రష్టయయ్యె,నట్ల కృపసేయు మని పల్కె నవ్విభుండు.

చ. విని ధిషణుం డమర్త్యులకు విన్నను వొప్పఁ గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జఁ గాఁగఁ జా
ల నిది నిజంబ యింక ననులాప మొనర్పక పొమ్ము వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్. 41

వ. అజ్జనపతి లజ్జితుం డై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ
వినతుం డై నిలిచిన నమ్ముని యతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చె దేల
విన్న నై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మెవ్విధంబున నైన నీవిషాదంబు
మాన్చెద ననుటయు నమ్మనుజవరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపా

ర్యాయుంగా వరియింపం బోయితి నద్దేవగురుండు నన్నుదూషించి పరిత్యజించె నింక నేటిబ్రదు కని పలికిన నప్పురమునందయిమి యప్పుడమితేనితో బృహస్పతి ని న్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసునిపిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిమణుచేత ధిక్కరింపం బడి సకలంబును విడిచి వెకలి వైరాగ్యంబుపెంపున దిగంబరుం డయి తిరుగు చున్నవాఁ డతనిపాలికి నరుగు మమ్మహాత్ముండు భవన్మఖంబునకు నుపదర్శనం బాచరించు ననవుడు సంతసిల్లి యాభూవరుం డి ట్లనియె. 42

క. మునివర బ్రదికితి సంవర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెప్పరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు ద్రోహు సేయక, ననుఁ గైకొను నెఱుఁగ జెప్పు నాకుం గరుణన్.

వ. అని ప్రార్థించినయప్పార్థివోత్తమునకు నత్తపోధనసత్తముం డి ట్లనియె. 44

సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక వర్తించు నున్మత్తనర్తనమున
నతని నెఱింగెడునట్టియుపాయంబు వినుము పురద్వారమున శవంబు
నిడికొని నీవుండు మేతెంచి చూచి నివర్తించువాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి యల్లేఁగంగ వెనుకన పొమ్ము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ

ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన, శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాదుగుఱుతు సెప్పినా రెవ్వ రనినను, జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము. 45

—మరుత్తుఁడు సంవర్తునిఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టఁగా వరియించుట.—

సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెం దున్నవాఁ డని యడిగినయల్లైన నతఁడు నాకు
ని న్నెఱింగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె ననుము శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి దిక్కుమాలినవీనుఁ గొక్కచోటఁ
బడి యున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పురద్వారప్రదేశంబు సేర నరిగి

తే. యచట నక్కుణపము నిడి యంతనంత, వేచికొనియుండఁగా నొక్కవెఱ్ఱివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొని వాటునడ్డ, పనరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱి పాఱుటయును.

వ. వాని సంవర్తుం గా నెఱింగి యజ్ఞనపతి యతనిపజ్జన చనం జన నతండు మరలి చూచి పై ధూళి సల్లియు నుమిసియు వేదుఱుచందంబు భావింప నాభూ వల్లభుండు. 47

క. వినయముతోఁ గేల్ మొగుచుచు, ననుగమనం బుడుగ కరుగ నాతండును ని
ర్జన మగుప్రదేశమునకుం, జని యొకవటవిటపినీడఁ జదికిలఁ బడియెన్. 48

వ. డప్పి భావించుకొని యమ్మహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు. 49

సీ. ఆరాజు సేరి సాష్టాంగప్రణామంబు సేసి నిల్చిన ననుఁ జెప్పి నిన్ను
ననఘ పుత్తెంచినయతనిపే రెఱిఁగింపు నిజ మైన సిద్ధించు నీమనోర
థంబు బొం కగు నేనిఁ దలయేడువ్రయ్యలై పడు దని యమ్ముని వలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు మి మ్మని నిజ మాడిన సంవర్తుఁ డాతఁ డెచట

తే. నేమి తెఱఁగున నున్నవాఁ డెఱుఁగ వలయుఁ
జెప్పు మనుడు మీ తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి నన్ను
నిందుఁ బుత్తెంచునపుడ యయ్యాడ్యధర్మ
పరుఁడు సొదఁ జొచ్చె నని చెప్పె నరవరుండు. 50

వ. చెప్పిన నప్పురుషుని యప్పుడమితేనియాననం బాలోకించి. 51

క. ననుఁ గానఁగ నీవచ్చిన,పని యెయ్యది యనిన నానృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృప మీర లుపద,ర్శనముం జేయంగ వలయు సంయమినాథా. 52

వ. ఏను మరుత్తుం డనువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండు గాఁ గ్రతుకర్త
యైనకరంధమునిపౌత్రుండ ననుటయు సంవర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు
నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నా తెఱంగు వినుము మాయన్న యగుబృహస్పతి
దనతపోబలంబున నన్ను నవమానించిన మదీయగృహధనాదివస్తువు లెల్లను
విడిచి యిట్లు దిరిగెద ననుబోఁటిపీనుంగు నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యెడు పెంపునుం
గలదె యస్మహాత్ము నీవు వరియింపు మట్లు గాక యేన కావలయు ననుతలంపు
గలదేని. 53

ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ డాతండు వనుపంగ, నాచరింతు నీదుయాగమునకు
నొజ్జతనము వేగ ముర్వీశ యగ్గురుఁ, గని యనుజ్ఞ వడయు మనిన విభుఁడు. 54

సీ. ఆతనికడకు మున్నరిగితిఁ గృప పుట్టఁ బలికితి నతఁడు నాపలుకు సరకు
గొనక యమర్త్యయాజనము ననుష్ఠించు నేను మర్త్యునియొజ్జ నేలయగుదు
ననియె నాతోడిబిఁయానున వానవుఁడు గురు నుడిపినకతమునఁ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నిం కనఘ యం దేసుని పోదు మీమాహాత్మ్యముననుు వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు నని నమ్మి యున్నాఁడఁ, గైకొనంగ వలయుఁ గరుణ వెలయ
ననిన మునియు నట్ల యయ్యెడుఁ గా కని, పలికె మఱియు నానృపాలుతోడ.

*తే. అయ్యెడుం గాక యిపుడు నీ కనుచు నీవు, సంచలించినయప్పుడ శాప మిత్తు
నీకుఁ గీడును బాటిల్లు నింత దలఁచి, సుస్థిరుండవు గావలె సుజనవర్య. 56

వ. ఏను నీయధ్వరంబున కుపద్రష్టనంబు సేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ
బ్రద్వేషించి రోషంబు వాటింతురు దానికి నులికి నీవు సంచలించిన మదీయ
శాపంబునం గీడు వచ్చు నింత దలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచా
రించుకొ మ్మనిన నమ్మహామునితో నమ్మహీనాథుండు. 57

—సంవర్తుండు మరుత్తునియజ్ఞమున కుపద్రష్ట యగుట.—

సీ. నీకృప గాంచితి నాకు నిం కొండువిచారంబు లేటికి సంయమీంద్ర
యాదివస్పతియు బృహస్పతియును నేల పశుపతి విద్వేషపరతఁ గలఁచె

* ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులందుఁ జూపట్టదు.

నేనియుఁ గలఁగుదు నే యని పలికి మీనసంగతి వాసిన సరసిజాప్త
చంద్రతారకకులాచలములు గలయంతకాలంబుఁ బుణ్యలోకములు లేక
తే. పోవు నని శపథము శుద్ధభావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్మునిపతి మహేంద్రు
కంటె నిను ధనవంతునిఁ గా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పి ప్రమద మెసఁగ. 57

వ. మఱియు నిట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతుండ నగుదు నం టేని వినుము
హిమవంతంబు నుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బనుపర్వతంబు గల దందు
శివుండు శివాసహాయుండై సురసిద్ధగరుడగంధర్వాదిసమస్తభూతజాలంబు సే
వింప విహరించుచుండు. 58

క. మరణజరారోగము ల,[1]గ్గిరియేడిరువులను లే వఖిలగుల్మలతా
తరువులుఁ గుసుమఫలంబులు, గర మొప్పుచు నుండు నెల్లకాలములందున్. 59

తే. ఆనగంబుపార్శ్వంబుల నరుణకిరణ, రుచివితానంబు ననుకరించుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయశిలాస్థూలవాలు, కాప్రభాజాల మాశ్చర్యకారి యగుచు. 60

వ. మన మయ్యోశకుం బోయి. 61

సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని శివుఁ బూషదంతఘ్ను హరునిఁ గపర్ది శంకరుని నంత
కాంతకు వరదుని నాదిదేవునిఁ ద్రిలోచను సహస్రాక్షుని శాంతమూర్తిఁ
[2]జీరవాసుని ధన్వి సిద్ధు దండధరు మృగవ్యాధు నుష్ణీషిఁ గనకబాహుఁ
బశుపతి వృషు భూతపతి మాతృభక్తుని నజు నగ్నివక్త్రుని నభవు భవుని
ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి ప్రణతులఁ దేల్చి త, త్కరుణ నడసి పసిఁడి ద్రవ్వి తండ
ములు నృపాల పెక్కుమోపులు దెత్తము, రమ్ము భారవహులఁ దెమ్ము చాల.

క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు, గొనిపోవఁగఁ బోయి శివు నకుంఠితకరుణం
గనక మసంఖ్యముమోపులు, గొని వచ్చె నతండు మంచుకొండయివులకున్.

వ. ఇట్లు మహాధనవంతుండై మరుత్తుండు సువర్ణమయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును
భాండప్రముఖసకలక్రియాసాధనంబులును శయ్యాసనాదులుం గావించుకొని
తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగువిభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించు
టయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు గృశంబై వెలరు వాఱునట్టి
వగం బొందిన సంక్రందనుండు సూచి యవ్వాచస్పతి కిట్లనియె. 64

ఆ. తెలివు వొంది యున్నదియె నీదుచిత్తంబు, సురలబ్రదుకు తెరువు లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే సముత్సాహమున వారు, నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి నేర్చి మండ్రె.

వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబయనిననిమిషపతియతనితోడ.

క. నీయొసలు డస్సి వెలువెల, నై యున్నది నీకు నిట్టి యధికపువగపుం

---

1 గ్గిరియం చెయ్యోపలు లే. 2 ఛీతవాసుని ధన్విఁ బిసదంతు సిద్ధు మృగవ్యాధు.

జేయఁగ వెఱవనినీచులఁ, జేయుదు దండితులఁ గాఁగఁ జెప్పుము వారిన్. 67

వ. అనవుడు నాచార్యుం డట్టిది లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగుమఘం బొనరింప నుద్యోగించినవాఁ డతనికి మద్విరోధి యగుసంవర్తుండు యాజకుండయి యది నడపువాఁ డయ్యె నని వింటి మద్విషాదంబునకు మూలం బిది యట్లుగాకుండం జేయవలయు నజ్జననాయకు నియమించి సంవర్తుని యాజకత్వంబునవశ్యంబును మాన్పునది యని పలికినం బాకశాసనుండు పార్శ్వంబున నున్నయగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తుపాలికిం బొమ్మతండు క్రతుకరణంబున కుత్సహించినవాఁడు తదీయం బగునుపదర్శనంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడు గా సంఘటించి రమ్మని నియోగించిన. 68

ఆ. అట్లు సేయువాఁడ నని యగ్ని నిజతను,స్ఫురణ మతిశయిల్ల నరుగుటయును
నుల్ల మచ్చెరువున నూన మరుత్తుండు, ప్రణతి యాచరించి భక్తితోడ. 69

-ఇఇ అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట. ఇఇ-

సీ. సంవర్తుఁ బిలిచి యాసనపాద్యముఖ్యోపచరణముల్ నడపించి పరిసరమున
నున్న నయ్యనలుఁ డయ్యుర్వీశ్వరునితోడ బలవైరి వనుప నీపాలి కనఘ
యరుగుదెంచితి దూతనై యన్న నవ్విభుం డవ్వాసవుండు సౌఖ్యమున వెలుఁగు
చున్నాఁడె యమరసముత్కరం బతనికిఁ బ్రియ మాచరించి వర్తించుచున్నె

ఆ. యాదరంబు గలదె నాదెస నాసహ,స్రాక్షునెమ్మనంబునందు హవ్య
వాహ యనుడు నతఁడు వసుమతీపతికి ని,ట్లనియెఁ గౌరవాన్వయాగ్రగణ్య.

క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి, సుర లాతనికిం బ్రియంబు సొలయక యొనరిం
తురు నీదెస నాదర మ, స్పురుషవరున కగ్గలంబు భూపవరేణ్యా. 71

వ. నావచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 72

క. నీజన్మమునకు ధిషణుఁడు, యాజకుఁడై మర్త్యు నిన్ను నమరత్వదశా
భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి, రాజితముగ నాచరింపు క్రతుకార్యంబున్. 73

వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్నకార్యం బనుటయు నమ్మనుజనాథుం డమ్మహాత్ముతోడ. 74

ఆ. అనఘ యేడుమ్రొక్కులాబృహస్పతికి మ్రొ,క్కెదనతండు నన్ను నదయవృత్తి
నపహసించి తాను యాజకత్వమునకు, నెట్లు జొరక యున్న నేను బోయి. 75

క. అనుజుం డతనికి ననుపెను, పొనరినసంవర్తు భక్తి నోడఁబఱచి తగం
గొని వచ్చితి మత్క్రతుయా,జన మీయోగీశ్వరుండ చాలుం జేయన్. 76

ఆ. అనిన నగ్నిదేవుఁ డమరగురుం డుప,ద్రష్ట యైన వజ్రధరుఁడు నీకు
నలఘుపుణ్యలోకములు సులభ్యములుగ, లీలఁ జేయు నట్లు మేలు గాదె. 77

క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ, గనలి యనలుతోడ నిట్టిగతి నీవిం కా

డిన మద్దారుణదృష్టిని, నిను గాల్తుర్ మగుడు మీఁపునికిఁ దిరుగకునిమా 78

చ. అనుటయు భీతి నగ్ని యమరాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మను
త్తునిఁ గని నెమ్మి నీదగు క్రతుక్రియకుర్ గురు యాజకుండు గాఁ
గొను మని చెప్పితిర్ విని యకుంఠితనిశ్చయుఁ డై నయప్ప్రభుం
డనిమిషమంత్రికిర్ వెఱతు నాతని తమ్మునిఁ గోరి తెచ్చితిన్. 79

వ. ఈయోగీశ్వరుండు నుదీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డనుపలుకు వలికి సంవ
ర్తుం జూపె నే నంతె నిలువక పురుహూతునకుం బ్రియం బొనరించిన నీకుం
బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించునట్లు సేసిన మే లని తఱిమి చెప్పినను నప్పుడమిఱేఁ
డొడంబడండ. 80

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నగ్నికి నిమ్మరి వోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు సమ్మతిఁ జేయక తక్కొనేని నేఁ
బనిచెద వజ్రముర్ జమునిపాలికి నన్నరనాథు వేగమే
యనుచుట కింతయెల్లిదమె యాతనికిర్ మనయాజ్ఞ యారయన్. 81

వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి. 82

సీ. ఇంక వచ్చిన దారుణేక్షణదగ్ధుఁ గావింతుఁ జుమ్మీ యని విపులకోప
మూర్తి యై పలికె సంవర్తుండు గావున వెఱతు నే నట వోవ వేఱొకండు
వోవుఁ గా కనవుడు దేవేంద్రుఁ డన్యుల నీవు దహింతు గా కేవిధమున
నొరులు నిన్నుదహింతురో పేదమాట యి ట్లాడుదే యనుటయు నగ్నివలుకు

ఆ. మూఁడులోకములును వాఁడిమగంటిమి, నేలుచున్నవాని నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను నదియును గాక పర్జన్య మఱియు వినుము బ్రహ్మబలము.

సీ సయ్యాతిక్రతువున నయ్యాశ్వినుల సోమపానంబు నీకొడఁబాటు గాక
పాయంగఁ బెట్టిన భార్గవచ్యవనుండు వారికిఁ గా సురవర్గసహిత
ముగ నిన్ను బాధితుండుగఁ జేసె నిజమంత్రబలమున దాని కీ వలిగి వజ్ర
మే త్తెఱఁ గొని యమ్మునీశ్వరు సాధింపఁ గడఁగిన నగుచు బె ట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడునీరనయప్పు డతనిఁ, దెలచి సోమ మాశ్వినులకుఁగలుగఁజేసి.
తరయ నెందును బ్రహ్మబలాతిశయముఁ, గడచినట్టిబలంబులుఁ గలవె యనఘ.

క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు,ఘన మగు టెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ గాఁటియఁ బెట్టం
జన దే నా కని శక్రుఁడు, పనిచెను గంధర్వలోకపతి ధృతరాష్ట్రున్. 85

వ. పనుచునప్పు డతని కిట్లనియె. 86

తే. నీవు వోయి మరుత్తుని నెమ్మిఁ గాంచి, గురుని నీకుయాజకుఁడుగఁ గొనఁగవలయు
నట్ల చేయక యున్న వృత్రారి క్రోధ,దీప్తుఁ డై కులిశంబుఁ బుత్తెంచు ననుము.

వ. ఈమాట సంవర్తునిసన్నిధిన యాడు మని పలికిన నాధృతరాష్ట్రుం డియ్యకొని

చని సంవ ర్తసహితుం డై యున్నసురుత్తునిం గని తాను గంధర్వుం డనియు
ను ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియునుం జెప్పి యప్పుడమిఱేనితో మఱియు
ని ట్లనియె. 88

చ. వినుము మదీయబుద్ధి పృథివీవర యాజకుఁ గాఁగ నీసుఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి కవ్విధంబు ప్రీ
తి నొనఁగు నట్లు సేయ కవధీరణ చేసితయేని వజ్రముం
బనుచు నతండు నీపయి సభాసదులెల్ల వినఁ జాటి చెప్పితిన్. 89

సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నాయాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రా కున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి నింక నట్టులు సేయ కెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్త్రద్రోహ మధికపాపముగాదె యిదినీవెఱుంగు దయ్యింద్రుఁడెఱుఁగు
సిద్ధసాధ్యాదిప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు రిమ్మాట గురునకు నియ్యకోల

తే. యనుడు గంధర్వుఁ డదె వినవయ్య వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీ కోర్వఁ గొలఁది యగునొ
కాదొ నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున. 90

వ. సంవర్తున కెఱింగించి. 91

క. కులిశము వచ్చుచు నున్నది: యలు కొందెడు నామనంబు నవఘచరిత స
భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి, తలకొని రక్షింప వలయు దయ మమ్మెల్లన్. 92

వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు. 93

సీ. ఇంద్రునిదెస భయం బించుకేనియుఁ వల దతఁడు నన్నెఱుఁగఁడే యధిప వినుము
సంస్తంభవిద్యాప్రశస్తవైభవమున వజ్రంబు నతఁడు నవ్వాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నాచేతఁ బ్రతిహతిం బొందు దుష్పవనచండ
వృష్టిప్రముఖమహావికృతుల బాధింతు ననుడు మ్రోయుచునిదెయరుగుదెంచె

ఆ. భిదుర మెవ్విధమున భీతి దొఱంగుదు, ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని సరకుగొనకు తగువర మడుగు నా,తపముపేర్మి నిత్తు ధరణినాథ. 94

చ. అనిన మరుత్తుఁ డి ట్లనియె నాతనితో భయ మెల్లఁ బాసె నే
నిను వర మర్థి వేఁడెద మనీష విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతవిభుండు నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడు నట్లు గాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే. 95

క. తమభాగంబులు దక్కిన, యమరులునుం బ్రీతిఁ గొనఁగ యాగంబుప్రయో
గము సుప్రణీత మయి లోకమనోజ్ఞము గాఁగ వలయుఁ గారుణ్యనిధీ. 96

క. అనుటయును మదాహ్వానం,బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
జనుదెంతు రతనితోఁ దక్కినయమరులుఁ దొడఁగు యజ్ఞకృతికి నరేంద్రా. 97

—ఇఇ మరుత్తుని యజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట. ఇఇ—

వ. అని పలికి దవ్వులన యవ్వజ్రంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు సేయించి యయ్యోగీంద్రుండు దేవేంద్రుని దేవతలనుం బిలిచె నమ్మహాత్మునిమహనీయమంత్రశక్తి నాహూతు లైనయప్పురుహూతప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మునిపతి యజ్ఞపతి వారల నెదుర్కొను తెఱంగు నడపి తానునుగూడ నడచి వారికి నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబులు విధివిహితప్రకారంబునం జెల్లించె నమ్మరుత్తుండును మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవు విజయంచేసి నా జన్మంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండ నైతిం గృపాధామ నామీఁదియలుక మాని నన్నుం జల్లనిచూడ్కిం జూడు మని ప్రార్థించి సంవర్తుం జూపి యిత్తాపసపతి బృహస్పతిస్వరూపంబ కావునం గ్రతుయాజకుండు గాఁ బ్రతిగ్రహించితి నని విన్నవించుటయు ననిమిషనాథుండు నీవలనం బ్రీతిం బొందితి నీతం డయ్యమరగురునకనుజుం డతనియట్లగుటకు సందియం బేమి యనుచు వికచవదనుం డై కనుంగొనిన నమ్మునివరుం డాదివిజవరున కిట్లనియె. 98

ఆ. అఖిలలోకభర్త నమరేంద్ర నీ విట్టు, లాదరమున వచ్చు టరయ నాత
పంబుఫలము గాదె పావనమూర్తి యీ, రాజు క్రతువుఁ బుణ్యరాశి యయ్యె.

చ. సకలవిధానదక్షుఁడవు సర్వము నారసి చేయఁ బంపు నీ
సకృపవిలోకనంబులను [1]సార్థము లై క్రతుమంత్రతంత్రముల్
వికలత లేక చెల్లు జనవిశ్రుతుఁ డీనృపుఁ డుర్విభవర్ధయర్
సుకృతులలోనఁ బెంపు గని చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్. 100

వ. అని యిట్లు నిభృతుం డై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం బాచరించిన.

సీ. భూరిహర్షింబునఁ బొంది పురందరుం డమృతాశనులఁ గలయంగఁ జూచి
యజ్ఞవాటం బుదాత్తాభిరామంబుగఁ జేయింపుఁ డప్సరస్త్రీజనంబు
నాట గంధర్వులపాటఁ జెల్లింపుఁడు నావుడు వా రట్ల నడపి మఱియు
సకలకర్మములకు సాహాయ్య మాచరింపంగ వేఱొకయగ్నిభంగి వెలిఁగి

తే. లసితసముచితపీఠ మలంకరించి, వేడ్క సంవర్తముని హవిర్విధి యొనర్ప
యాగ ముజ్జ్వలమును సుప్రయోగకంబు,నగుచునొప్పారె భరతకులాగ్రగణ్య.

తే. [2]ప్రీతిఁ బేర్వేరఁ బిలిచి చేసేత సోమ, మమ్మహాయోగి యంది యీ నెమ్మిఁ బాన
మాచరించి సహస్రనేత్రాదు లైన, యమరు లానందమున దేలి రధిపముఖ్య.

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పతికిం బరమతృప్తిఁ గావించి యామంత్రణంబు సేయ నయ్యిందఱు నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని రజ్జననాథుండు. 104

చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తిఁ బొందిన నాఁడు దద్దయ
క్కజ మగుభంగిఁ బ్రస్ఫురితకాంచనరాసు లనేకముల్ బహు

---

1 సాధ్యములై. 2 ప్రీతి రెట్టింపఁ బేర్వేరఁ బిలిచి సోమ.

ద్విజులకు భక్తియు క్తియును వేడుకయుఁ వినయంబు నొప్ప నం
భజనపరాత్ముఁ డై యొసఁగెఁ బౌరవవంశపయోధిచంద్రమా. 105

తే. అంతఁ బోవక హేమమయత్వమహిత, యజ్ఞవాటభాండాదిపదార్థములును
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు, హిమగిరిప్రాంతమునఁ గ్రతు వెలమిఁ జేసి.

వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వార్ధి వేష్టితవసుం ధరావలయంబుం బుణ్యాపరత వెలయం బాలించె బ్రాహ్మణులు దమయోపినంత యుం బసిండి ద్రవ్యితండంబులు దెచ్చుకొని తక్కినదాని నచ్చట నొక్కెడనిధిగా నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రిది యక్కనినవారిధనంబ యని రమ్మహాకాంచనసంచయంబు గొనివచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున సకలదేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పిన వచనంబులు వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దెలివి నొందియు నొందక ధూమంబు వొదివిన యనలంబునుంబోలె నున్న పాండవాగ్రజుం గనుంగొని కనులనాభుండు. 107

తే. నంక మైనతలం బెల్ల వసుమతీశ, యరయ మృత్యుపదం బగు నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత తథ్య మేల, యిాఱితాఱితలంపుల బీఱువాఱ. 108

క. కర్మానుష్ఠానంబును, నిర్మలముగ నడపఁ బడదు నీచే విను మో
ధర్మతనూభవ వగయును, నిస్మాలము సేయ విది మనీష గలిమి యే. 109

వ. వగ [1]నిస్మాలము సేయమి యెట్లం టేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున నేతద్విషయం బైన యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 110

—శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.—

సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁ డాక్రమించి తదీయగుణ మగుగంధంబు గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు వైవఁ గ్రమ్మనంబున నంబు తేజఃపవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి యందుల రసరూపసంస్పర్శశబ్దముల్ చండవిక్ర
ముం డై నయతఁడు సముద్ధతిఁ గొనఁ గొనఁ దోడ్తోడ నమ్మహేంద్రుండు గులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప నిర్భరవేగుఁ డై, యతనిలోను సొచ్చె నసుర దాన
మూర్ఛవోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ, జేసె మంత్రవిధి వసిష్ఠుఁ డతని.

వ. ఇట్లు వసిష్ఠప్రయుక్తమంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుం డై నవృద్ధశ్రవుండు శరీరాంతర్గతుం డై నవృత్రు నదృశ్యుం బై నవజ్రంబునవధియించె నవ్వానవుం డీధర్మరహస్యంబు తెలుంగు మునుల కెఱింగించె మునులు నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు దెలిసికొను మని పలికి యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు ని ట్లనియె. 112

సీ. శారీరమును మానసంబును నా రెండు దెఱఁగు లై వ్యాధి వర్తించు నందు

[1] నిస్మాలము సేయు మది యెట్లంటేని.

వినువాతమును బిత్తమును శ్లేష్మమును సమత్వంబుఁ బొందినయప్డు స్వస్థుఁ డగున
రుం డవి మూఁడు నొక్కం డైన వికృతినొందిన శరీరవ్యాధి యనఁగఁ బరఁగు
సత్త్వరజస్తమస్సమత సుస్థితి విషమత మనోవ్యాధి యాద్వితయమునకు

ఆ. నొంటి దోఁచు నెపుడు నొదవ దన్యోన్యసం,జనకజన్యభావ సక్తిఁ జేసి
వికృతికాల మొకట నొకటి దోఁచునది వా,తాదులందు గుణములందు నధిప.

వ. ఇది సూక్ష్మకర్మానుష్ఠానప్రకారంబు దీని నీ వలవరింపవు గావునం గర్మానుష్ఠా
నంబును నిర్మలంబుగా నడపంబడ దంటి నని పలికి మఱియును. 114

క. వాతాదులందు గుణములు, నీ తెరవునఁ దక్కు వగుట యెక్కు డగుట నీ
[1]చేతః ప్రశక్తిఁ దోఁచి నృ,పా తెలియఁగ వలయు సమతపరశాంతికి నై. 115

సీ. అమ్మెయి గాక వాతాదులు సత్త్వముఖ్యములును దివిచినఁ గలఁగు దేని
నది నీస్వభావ మే మనఁ గల దింకను జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ గొని రాక మఱవు కాననములోన
నిడుమలు గుడుచుట నెడ్డఁ బెట్టకు జటాసురసైంధవాదులదురితకృతులు

తే. దలఁపకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట, బుద్ధిసేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారయంగ యుద్ధంబు గా దందుఁ బుట్టు, కీడు మే లేమియును జిత్తగింపకుండు.

వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గా దనియె దం వేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు సత్యయుద్ధం
బాకర్ణింపుము. 117

ఉ. అమ్మెయి బంధుమిత్త్రలసహాయతకల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహానీయయుద్ధమున కాత్మయు తోడు మనంబు శత్త్రుఁ డీ
వెమ్మెయి నైన శాంతి ఘటియింపుము లోపగఁ దీవు మందు శాం
తమ్ము చుమీ మనోవిజయితం వెలుఁ గొందుము శాంతబుద్ధి వై. 118

తే. అంతరం బగునిక్కయ్య నధిప గెలువ, కిట్ల యేగతిఁ బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనికొని సద్బుద్ధినిశ్చయప్ర,వీణుఁ డవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల. 119

వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు నిట్లను రెం డక్షరం
బులు మృత్యువు మూఁ డక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి యెయ్యవి యం వేని వినుము
మమ యనునవియును నమమ యనునవియును నై యుండు భూతంబులచేతం
గానంబడక యాబ్రహ్మమృత్యువులు పోరు చుండు. 120

క. తత్త్వ మనశ్వర మశరీ,రత్వంబునఁ బరఁగు భూతరాశి నియతనా
శిత్వంబు హింసకత్వము, దాత్త్వికి మై లేదు దేహనాశనమున నృపా. 121

క. శరధిపరివేష్టితక్షితిఁ, బరిపాలించినను దానిపై దృఢమమతం
బొరయక వర్తించిన న,ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు పొందఁగ నేర్చున్. 122

క. వనమున వన్యాహారం,బున వర్తించినఁ బదార్థములపై మమతన్

[1] చేతః ప్రసక్తిఁ దోఁచి నృ,పా తెలియఁ గెఱుఁగ నగు సమత.

మనమున విడ కుండిన న,న్మనుజుఁడు మృత్యుముఖవర్తి మనుజాధీశా. 123
క. వెలిపగఱ గెలుపు గెలుపే, యలఘుమతిక్ గెలువవలయు నభ్యంతరశ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము, నలవఱుపం జాలు నొంట నమ్మే లగునే. 124
క. విను మంతశ్శత్రులలో, ఘనుఁ డగుఁ గాముఁడు నిరస్తకాముం బగువ
ర్తనము విరల మధ్యయనయ,జనదానంబులును గామసహితములు గదా. 125
వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లను వాక్యంబులు గలవు వాని నాకర్ణింపుము
కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 126
క. అనపాయుం డగు నెవ్వం,డును నను బాధింపఁ జాలఁడు ప్రయత్నము నా
ధన మగునె వేదవేద్యుం, డ నయి పరఁగుచున్న నా యెడను విహతికి నై. 127
క. [1]ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రవి,హతుఁ జేయఁగఁ జూచు [2]భావమగుదు నతని కే
నతఁ డది యెఱుఁగఁడు గాన వి,హతి బొం కై పోవఁగా జయము లే కుండున్.
క. ననుఁ దపమునఁ బ్రహరించెద, నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతని కాతపముఫలం
బున దెసఁ గోరిక నై యే, జనియింతుం జెఱుపఁ గా వశమె యెవ్వనికిన్. 129
క నను మోక్ష మూఁది చెఱిచెద, నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానియందే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ, సనాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్.
క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు, దనుఁ జెఱుపఁగ రామిఁ జెప్పుతలఁ పొందినఁ జె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను, విను మనధానమునఁ బాండవేయ ప్రవరా. 131
చ. పనివడి పూఁచి పట్టమి సుబంధురధైర్యము నిర్వహింతు నే
నను మతి సొన్ప కుండుట సమగ్రతపంబున తత్ఫలేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణభర మొందమి కాము నడంచుఁ గాన యి
య్యనువులు లేమి నువ్వె యనపాయత గా నతఁ డాడె భూవరా. 132
క. విను పెక్కు లేల కోరిక, మనమునఁ జొరనీక యున్న నుడియుం గాముం
డనవద్య యశ్వమేధం, బొనరింపుము గోరకుండు మొక్కటియు మదిన్. 133
ఆ. అశ్వమేధముఖమునం దట్ల యనఘ య,లోలుపత్వగుణవిశాలబుద్ధి
శాలి వై ఫలాభిసంధి లేక కార్యము, ధర్మగాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ. 134
క. చచ్చినబంధులఁ గొని రా, వచ్చునె తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము నిను, మెచ్చు జగంబు నమకూరు మీఁద సుగతియున్.
వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండు నారదుం
డును హితవచనంబు లుపదేశించిరి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగిన
మాటలు సెప్పిరి శాస్త్రచతుర్మహితు లైన మహీసురులు యోగ్యవచనంబు
లుపన్యసించి రివ్విధంబుగ నంతఱివాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి
యాభూకాంతుండు ధరణీపాలనాధ్వరకరణంబులకీయ్యకొని యశుచిత్వనివృత్తి

---

1 ధృతి మెయి నెవ్వఁడు నను బ్రతి. 2 భావమగుదు,

కై గంగాతీరంబునఁ గొన్నిదినంబులు నిలుచువాఁ డయి మునివర్గంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం జేసి. 136

క. మీ కారుణ్యంబున నా, శోకం బంతయును బాసె సుమనస్కృత సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెఁ, నార్కుఁ విచ్చేయుఁ డింక నను మఱవకుఁడీ. 137

వ్యాసనారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట.

వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాసమునివరుపాదంబుల కెఱంగి భవత్ప్రసాదంబునం గందువ గనినకనకమ్ము మిమ్ముం బురస్కరించుకొని పోయి చేకొనం గలవాఁడ నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయం బైనహిమగిరి మహీధరంబులలోన నెల్లను బరమాశ్చర్యనిధి యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపైఁ బెక్కులు కళ్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్యవంతులకుఁగాక యిట్టివారికారుణ్యంబు దొరకొనునె మీ కరుణయ నన్ను భాగ్యవంతుం జని తెలిపెదు నని [1]బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసె నట్లామంత్రితులై యమ్మహాత్ములందఱుఁ గృష్ణార్జునామంత్రణంబు గైకొని యంతర్ధానంబు నేసిరి పదంపడి భీష్మునకుం బరలోకక్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుం డై యాచరించి కర్ణప్రభృతికురుప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోకసాంద్రసౌఖ్యసిద్ధ్యర్థంబుగా నానావిధదానవిధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై కతిపయదినంబుల కచ్చోటుగదలి పాండవాగ్రజుండు పాండునృపాగ్రజు నగ్రేసరుం గావించుకొని కరినగరంబున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమాద్యనుజులు మోదంబునొంద జనులు నభినందింపఁ బెం పారి [2]వసుంధరాపరిపాలనధురంధరుం డయ్యె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 138

ధర్మజుఁడు ధరణిం బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము.

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం డెలమి ధరణి, పాలనము సేయఁగాఁ గృష్ణపార్థు లెట్టి
తెఱఁగు వార లై యెచట వర్తించి రెఱుఁగఁ, జెప్పవే నాకు సజ్జనసేవనీయ. 139

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 140

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి ధరణిఁ బాలింపంగ ననఘ యింద్రప్రస్థమున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియుఁ గ్రీడాపరత సరిత్కాననపర్వతసానుదేశ
ములఁ జరించుచు విప్రపూజలఁ బుణ్యకథాశ్రవణముల సత్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దు వుచ్చుచుఁ దమపూర్వవృత్తము లైన సమరతంత్రప్రముఖములఁ జెప్పి
తే. కొనుచునుండుదు రాత్మీయతనయు నరుఁడు, దలఁచి వగచినశోకంబుదలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణినరుఁడు దేర్చు, సముచితోక్తుల ధర్మజుశాంతి వొగడు.
క. [3]విను మయకృతసభఁ గ్రొత్తగఁ, [4]గని యచ్చో నొక్కయెడ సకౌతుకనానా

1 నూన్యత్రప్రస్తుతినేసె. 2 పృథివిం బాలించె నని చెప్పిన. 3 విను మా మయుసభ. 4 గనుఁగొని యం దొక్కయెడ.

జనపరివృతు లై యుండుదు, రనూనవిభవమునఁ బ్రమద మారఁగ వారల్.
వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె. 143
సీ. సమరంబు ధర్మవిజయపరికీర్త్యంబు గాఁ జేసి భూమి నిష్కంటకముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ప్రజ ప్రీతి నొందంగ విద్వజ్జనంబులు వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను వినుతింపనెగడెడు శాంతియు నసుతయు సకలజనముఁ
గొనియాడు సిద్ధులు మునులు సేవింతురు ధర్మనందనుఁ డి ట్లుదాత్తుఁ డగునె
తే. యతని కున్నతి గావించి రనిలజుండుఁ, గవలు నెంతయు నీచేతిగాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మశాలి సత్యనిత్యుఁ డమ్మహీపతి గృతకృత్యుఁ డయ్యె. 144
వ. అని యగ్గించి యతనియాననం బాలోకించి. 145
ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను నిర్భరచిత్తుఁడ నై తిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్రభూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్
దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసుదేవుని మద్గతరాగసాంద్రస
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ బార్థ ననుం దగ నన్పి పుచ్చవే. 146
క. ద్వారకకుఁ బోయివచ్చెదఁ, గౌరవపతి కిత్తెఱంగు [1]కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగునీ వొచి,త్యాస్వాదము గాఁగఁ జెప్పు మగు సమయమునన్. 147
తే. అవ్విభుఁడు వోయి వత్తు గా కనక పోను
మేనుఁ బ్రాణంబుఁ దనయులు మిత్రగణము
బంధులును నర్థచయము నప్పార్థివేంద్రు
సొమ్ము తదనువర్తనము వ్రతమ్ము నాకు. 148
వ. కావున. 149
క. మనము కరినగరమునకుం, జని పుణ్యాత్ముని నజాతశత్రుని నెలమిం
గని తగునవసరమున ని,ప్పని విజ్ఞాపించి యతని పనిచినభంగిన్. 150
క. నడతము పోద మనుడుఁ గ,వ్వడి గొండొకవడి విచారవన్మానసుఁ డై
కడు మే లటు సేయుద మని, యొడఁబాటుం బలుకు పలికి యొయ్యన పిదపన్.
వ. అమ్మహాత్ముతో ని ట్లనియె. 152
చ. అనికిఁ [2]దొడంగునప్పుడు మదాత్మ గలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యము లుదాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పితే
మనమున వానియర్థములు మాధవ నిల్పఁగఁ జాల నై తి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము వీనుల నింకొకమాఱు నింపవే. 153
క. అనిన నగుచు నొకకేల న,తని గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధి తత్త్వవిహీనుం
డును శ్రద్ధారహితుఁడు నై, తని దూఱి ముకుందుఁ డిట్టు లను నాతనితోన్.
తే. [3]బ్రహ్మపద వేదనమునకుఁ బరమహేతు

1 కార్యవిధిజ్ఞో, దారుఁడ. 2 గడంగునప్పుడు. 3 బ్రహ్మపదవిత్త్వమునకును.

భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధిఁ దన్మ
హార్థములు నిల్ప నైతి శక్యంబె యింక
నవ్వచనములు సెప్పంగ నలఘుశౌర్య. 155

-శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము సేయుట.-

వ. తద్విషయం బగునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాకడకు నొక్క విప్రోత్తముండు వచ్చిన నేనును దత్త్వజ్ఞానంబు తెలియం గుపదేశింపవే యనుట యు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగునొక్కధరామరుం డొక్కెడ విజితేం ద్రియుండును జ్ఞానవిజ్ఞానశాలియుఁ దృక్తసంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధ సేవితుండును నగునొక్కసిద్ధునిం గాంచి సంభృతవినయుం డై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయించిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహనీయుండు సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెద నవధానంబుతో విను మని పల్కి మదీయవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యి ట్లనియె. 156

ఆ. అట్లు భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి,త్వాధికుండు నిర్మలాత్మకుండు
నతులవినయపరుఁడు నగువిప్రవరుని వీ,క్షించి యిట్టు లనియె సిద్ధవరుఁడు. 157

సీ. పుణ్యంబు లగుకర్మముల నెప్పుడును జేసి యింపారు చుండు నైహికసుఖంబుఁ
ద్రిదివంబుఁ బడసితి ధీయుత యత్యంతయత్నలబ్ధం బైనయట్టిపదము
పదపడి యొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కామక్రోధముఖచిత్తమలవిశేష
ములఁ బోరిఁ బోరి జన్మమును మరణంబును గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు

తే. లను సహోదరులను బుత్త్రులను ననేక,జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగులదానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి,యోగధననాశదుర్దశలొందెఁ బెక్కు.

క. మానసశారీరము లగు, నానావేదనల వివిధనరకగతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చువి,మానసవధబంధనప్రమర్దనకృతులన్. 159

వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకతంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ బదంపడి యాత్మ ప్రసాదంబున నిట్టిసిద్ధి వడసితి నింక లోకంబుల నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గలయంతకాలంబును శుభంబ నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంత కంతకు నెక్కుడులెన్న యగుదశలన పొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి మఱియును. 160

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బరిస్ఫుటభంగిని జెప్ప మెద్ది నా
చేత నుపాత్తిమైఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లు గాఁ
జూతు నవశ్యముఁ వినయసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వీ తెలి వస్మదీయమతి కించిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్. 161

క. అనుడు నతఁడు వార్షించుచు, ననుఁ బరతత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతిదుఃఖనిరాస మొనర్పు పరమకారుణ్యనిధీ. 162

వ. అనుచుం దచ్చరణంబులు గరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి కేలు మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసిద్ధసత్తముండు నీకుం బరిపాటిం జెప్పెద సావధానమానసుండ వై యాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 163

ఆ. ధర్మసాధనంబు దనువు ధర్మము పరి,జ్ఞానదాయి యట్లు గాన తనువు
నోమ వలయు మర్త్యుఁ డేమిట నేపఱి, కాత్మ హితము గోరి యనఘచరిత.

వ. ఏమఱుటల తెఱంగు వివరించెద. 165

సీ. తనసత్త్వమును బలంబును దన కయ్యెడుకాలంబు నారయఁగాఁ దలంపఁ
డాహారములు గొను నవియును నగునవి గానివి యనువివేకంబు బుద్ధిఁ
జొనుపఁడు బహుళభోజన మొకమరి సేయు నొకమరి దుర్నిష్ఠ నుపవసించు
గతకాలమును నపక్వంబును గురుదుష్టవిషమవిరుద్ధమువిపులరసము

తే. నైనయన్నము దా నరయక భుజించుఁ
గుడుపుపైఁ గుడ్చు దిన నిద్రఁ గూరు సురత
పరత నొందుఁ బె ల్లాయాసపడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్రయంబుఁ గెరలి. 166

వ. అని చెప్పి. 167

—శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపించుట.—

ఆ. అర్హకర్మలోప మవచయ మొనరించు, ననఘ దేహమున కనర్హవేగ
ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁ జేయుఁ,గామరోషములను గాయ మెడలు.

క. అత్యంతప్రబలంబులు, పైత్యవికారములు రేఁగి ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముం జేయు మహా,ధ్వత్యంబున నెలవు వెడలఁ దఱిమి సుచరితా.

తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై యడరి యెచ్చు
టెచటు భిన్నంబు సేయు నయ్యెడలు మర్మ
నామకంబులు మర్మభిన్నత్వ మెట్లు
సేయ కుండుఁ బరిచ్యుతి జీవమునకు. 170

క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం, బనుదోషం బారఁ బరఁగి యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుగాఁ జే,యును లోపలిబయలు నెల్ల నొయ్యన కప్పున్. 171

వ. పదంపడి. 172

క. కుత్తుకకు నడ్డపడు నో, ర్పొత్తిలి పోనీక యాఁగు నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తఁగఁ జేయును జీవుం, డత్తనువున నుండ నేర కంతట వెడలున్. 173

క. స్రోతోమార్గంబులఁ జూ, వే తమ కర్హంబు లైనవిషయంబులఁ బ్ర
స్ఫీతమతిం జాతుర్యో, పేతము లై యింద్రియంబు లేనును బుట్టున్. 174

క. స్రోతోమార్గములు గఫము,చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ జెడు నింద్రియజా

తాతతశక్తులు దానను, వీతము లగుఁ జేష్టితములు విను మనుజులకున్. 175

తే. వాయు సంగంబులందు దుర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొవ్వుఁ దెవులును బుట్టించుఁ గ్రొవ్వు సెఱచు
సందు లెడలించుఁ గ్రమమున నెందుఁ బరఁగి
తనువు [1]మ్రానుగఁ జేసి జీవుని వెలార్చు. 176

క. నాలుక యాడుట కేలుం, గాలు ముడుపఁ జాఁప నగుట కాయంబునయం
దీలీలలు వాయుగతు, [2]శ్మే లే నివి గలుగుఁ దక్కు-మే లమలాత్మా. 177

క. ఎక్కటి యిట్టివి దోషము, లొక్కొకమరి రెండుమూఁడు నొదవి బెరయుఁ దా
నక్కీడు సన్నిపాతం, బక్కజముగఁ దనువుఁ బాపు నది జీవాత్మున్. 178

క. ఈవిధమున వెడలి చనిన, జీవుఁడు నిజకర్మజాలసిద్ధగతులకుం
బోవుం దద్భవసుఖదుఃఖావేశముఁ బొందు చుండు నయ్యైయెడలన్. 179

క. కృతకర్మఫలము దెగఁ గుడిచి తనకుఁ దగినట్టిపుట్టు వెందు మగుడ ని
ట్టితెఱంగున జీవాత్ముఁడు, గతాగతము లనుభవించుఁ గల్మషరహితా. 180

క. పాపాత్ములు నరకముఁ బుణ్యోపేతులు దివము విధినియుక్తి నవశతం
బ్రాపింతురు గావున నిర్లేపం బగుమోక్ష మొంద లే రట్టిజనుల్. 181

తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగుమానవు లుండునట్టి,నెలవు లార్యులు శాస్త్రసునిశ్చయమునఁ
గని యెఱింగింతు రవి నీవు వినుము నీకుఁ, దెలియునట్లుగఁ జెప్పెద ధీసమగ్ర.

తే. సోముఁడనఁ దారకము లనఁ సూర్యుఁ డనఁగఁ,గలుగు తేజస్విమూర్తుల నెలవులందు
ధర్మపరులుండుదురు తారతమ్యములకు,మనసు లెరియునట్టి విగడుమంచి వగునె.

క. అదియును గాక ఫలంబులు, దుది ముట్టఁగఁ గుడిచి వెడలఁ ద్రోవఁ బడుదు ర
ట్టిది సౌఖ్య మగునె శాశ్వత, పదంబు మోక్షంబ కాక భవ్యవిచారా. 184

వ. అని చెప్పి గర్భావాప్తిప్రకారం బెఱింగించెద విను మని వలికి సిద్ధుం డా
భూసురున కిట్లనియె. 185

తే. అశుభములును శుభమ్ములు నైనకర్మ,ములఫలంబులు గుడువకపోవఁగాదు
మనుష్యవశగతమైనయాత్మకు నుదాత్త,చరిత యదికారణమును వెవ్వ జన్మమునకు.

క. ఎనయఁగ శుక్లము శోణిత,మును బెరసి వెలందిగర్భమున నెలకొను న
ప్పుని బ్రహ్మశక్తి బీజ,త్వనిరూఢిం బొనరు నవి వొదలుఁ బిండం బై. 187

క. విను మాబీజము పిండము, తనువునఁ జైతన్యరూపతం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం,బు నురము వెన్ను నను నంగముల నేర్పఱుచున్. 189

వ. అని చెప్పి.

క. జననార్హావేళ వెలువడి, తనతొల్లిటికర్మములకుఁ దగినవివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నవి దెగినఁ, జని మఱియుం బుట్టుఁ గర్మసంతతికిఁ దగన్.

---

1 మానుగఁ. 2 శ్లేష్మలైనం గలుగు దక్కు-లే నమలాత్మా.

క. నగుఁ డెంతకాలమేనిం, బరమం బగుము క్తిపదముఁ బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ, బొరిఁ బొరి నిబ్భంగిఁ జావుఁబుట్టువు నొందున్.

సీ. కావున ము క్తికిఁ గారణం బగుదాని నేర్పడఁ జెప్పెద నెఱిఁగి కొనుము
దానంబు శమమును దమమును బ్రహ్మచర్యంబును వ్రతపరిరక్షణంబు
దయయును బరధనదారవర్జనమును [1]నియమయమేంద్రియనిగ్రహములు
జననీజనకగురుజనపూజలును దేవతాతిథిపితృదేవతార్చనములు

తే. సత్యమును శౌచమును శుభసంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గ్రౌర్యనిరసనమ్ముఁ
గలిమి పుణ్యవృ త్తం బిది గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని మోక్షమునకు. 192

క. పదపడి ధర్మాచరణము, వొదలుం దత్పూస్తక్మవిధము బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన, విదితం బగువారిశీలవృ త్తములఁ గడున్. 193

క. వారలు సెప్పెడిశాంతో,దారవచనసమితి వినఁగఁ దద్గతబహుగం
భీరార్థము లంతగకర,ణాగూఢము లైనఁ బొరయ వాపద లెందున్. 194

సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై వ ర్తించుచుండి యింద్రియవిజయమును శాంతియును గలిగి
బ్రహ్మైకభజనతత్పరుఁ డగు చుండెడునతనికి బ్రహ్మంబు హుతవహుండు
సం స్తరంబునుయోగ్యసమిధలు జలమును మంత్రంబు గురుఁడుబ్రహ్మంబయిట్టి
సచ్చరణంబు సూక్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు దీనియం దు త్తమస్థిరత గలుగు

తే. వాఁడు హర్ష శోకోద్దామవాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదురమోహాంధకారమున వె
డంగుపడఁడు సంసారనిస్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున నప్పురుషవరుఁడు. 195

వ. అని చెప్పి మఱియును. 196

తత్త్వజ్ఞానవిశేషప్రదర్శనము.

సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన మనుత త్త్వ మంబుజాసనుఁడు గల్పించి చేతన మొనర్చె
క్షర మండ్రు దానిఁ దత్పర మగుత త్త్వంబు నక్షరమనియును నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు రమ్మిథునంబునయందు సంపన్నంబు లఖిలభూత
జాలంబులకును సంజనకంబు లైనబీజము లిది శ్రుతివాక్యసంభృతార్థ

తే. మతఁడు గలిగించె గమనము నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున నావిధమున
నది భ్రమించుచు నుండుఁ బుణ్యాతిశయము
కతన జీవాత్ముఁ డొకఁడు దగ గాంచినపుడు. 197

1 నియమంబు నింద్రియనిగ్రహంబు.

క. విను సుఖదుఃఖము లచిరము, లనియుం దను వశుచి యనియు నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గ,ర్మనిరూఢత జాడ్య మనియు మది నూహించున్.
క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు, [1]మోహావేశంబు ద్రోచి మోక్షపదప్రా
ప్తిహాను సంసారాబ్ధ్యవ,గాహనముం జేయ కుండు గతకల్మషుఁ డై. 199
వ. అని పలికి వెండియు. 200

క. జనిరుగ్జరానురణములు, గని ప్రకృతివిధంబు లెస్సగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనితక్లేశమునకు విసి, విన మర్త్యులు పరమపదము వెదకుదు రనఘా. 201
సీ. అట్టివా రిట్టివా రగుట మేల్ గనికొని యజనంబుఁ బూతంబు నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింతయును లేక యూఱడి యుండ యడరి
తోఁచుతోఁపుల నెల్లఁ దోడ్తో నడంచి నిరాలంబనుం డై నయతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును సర్వసహుండును నిర్జితేంద్రియుఁడును నిర్భయుఁడును
తే. గామకోపహీనుఁడు శమఘనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు రనఘ ముక్తి. 202

సీ. ఒలయులాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబులును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని కానసాటును నవజ్ఞతయు నెందును లేక సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును ధర్మశీలుండుఁ గాఁ డెవ్వఁడు గూర్చువా రొవ్వ కుండు
వా రని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత నీక విడువఁ
తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్యసుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియం దేని నతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు. 203
క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగువెలుఁగు న,భ్యసననియతిపరుఁ డొకండు వడయుం బుత్త్రా.
తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ, బరమశాంతి చిత్తంబునఁ బట్టుకొల్పు
నతఁ డనింధనానలమున ట్లల్లఁ బొందు, వికృతివర్జిత మైననిర్వృతి గృతాత్మ.
వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యం బైన నెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగు
లు దాన నాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని
యి ట్లనియె. 206
ఆ. అనఘ ముంజగర్భ మగునిషీక నికర్షనంబు గాఁగఁ గనుఁగొనంగ వలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ దదిషీక నిష్కర్ష, విధము సుమ్ము యోగవిదునివెరవు.
క. తనువువలన నిష్కర్షం, బొనర్చి జీవాత్ముఁ గాంచు యోగివరుండ

1 మోహాతిశయంబు.

య్యను వాఁడవి యట్లు దన్నుం, గనినప్పుడు జననమరణగతులం దొఱఁగున్.

క. ముక్తుండు జరామరణవి, యుక్తుం డై హర్షశోకయోగ మెడలి స
ద్భక్తులకును నప్పద మీ, శక్తుం డగుఁ జువ్వె బ్రహ్మచర్యముపేర్మిన్. 209

ఆ. ఒడలి యస్థిరత్వ మూహించి యాత్మయం, దధికనిష్ఠ గలుగునతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా,గాదిదుఃఖములకు నగపడండు. 210

క. విను యోగయుక్తునకు శ,స్త్రనిహతి జలబాధ యగ్నిదాహము మొద లై
చనునవ్వికారములు లే, వనఘ యతఁడు గోరఁ డైంద్ర మగుపద మైనన్.

క. తనయంద తన్ను లెస్సగఁ, గనుటం గడచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు, వినుతానుష్ఠానమునకు విసువమి వలయున్. 212

వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దనిన. 213

క. తనయెఱిఁగిన తెరువున నెమ్మన మంతర్వర్తిఁ జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జన నీకుండఁగ నది యెం, దనువునఁ బడు నిలుప వలయు నచ్చట దానిన్.

వ. అది యె ట్లనిన. 215

తే. దంతములు జిహ్వ గుత్తుక తాలుతలము
గంఠనాళంబు హృదయం బగణ్యచరిత
మఱియు లోపల నెచటికి మనసు మెలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగవలయు. 216

వ. అని చెప్పె నని చెప్పి నాతో శిష్యుం డని మఱపునం బలికి తలంచికొని కొండొక
నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నా మొగంబుసూచి యచ్యుతా యాసిద్ధుం డనువాఁడ నేన
కదా నీయెఱుంగనియదియునుం గల దే మఱియు నక్కాశ్యపనామధేయుం డడిగిన
తెఱంగు దానికి నుత్తరంబు నాయిచ్చినవిధంబును విను మని యి ట్లనియె.

ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి, విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణపరిణతం బై నయు,దాత్తసూక్ష్మసుకరధర్మ మనియె. 218

వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లంటి. 219

ఆ. పాలకడవ పెక్కుపసులలో డించిన, యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండు నట్లు లోన నునిచినమనసు నే, మఱక యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు.

క. ఈతెఱఁగున నుద్యుక్తుం, డై తెలి వొందినమనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరిగించి శశ్వ, ద్ద్యోతిత మగుబ్రహ్మముం జతురయోగి గనున్. 221

తే. అయ్యనాదితత్త్వముచక్షురాదికంబు,లై నయింద్రియములకు గ్రాహ్యంబుగాదు
సకలమలనిరాసాజ్యప్రసన్నతరము,నగ్ప్రదీపంబు దద్దర్శనం బొనర్పు. 222

క. కలయంగ నెల్లయెడలం, దలలును లోచనములును బదంబులు హస్తం
బులు నై యాతత్త్వం బుజ్జ్వలభంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్.

క. తను నేర్పరించి కేవల,మును శాంతము నైనతత్త్వమును సంతతముం
గనుచున్నఁ దన్ను నెఱుఁగం, గనుఁజీఁకటిఁ బాపువెలుఁగు గలుగుం బుత్త్రా. 224

వ. బ్రహ్మవిద్యారహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీ వింక సుఖివి గమ్ము పొమ్ము
నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన నపాస్త సంశయుం డయి యా
శిష్యుం డరిగె నిట నిన్ను దర్శింప వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంత
ర్హితుం డయ్యెఁ బరమహితం బైనయీవాక్యసంతానంబు సమవధానంబున
వినంబడియెనే పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయి నిన్ను నేతదీయం
బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితినని యప్పురుషవరుతోడం బురుషోత్తముండు
వెండియు ని ట్లనియె. 225

సీ. వ్యామిశ్రమతి యగునతనికి నకృతాత్ముఁ డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పఁ గాదేఁ దొల్లి దెలియంగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండివి నీవు దక్కఁగ నిది నుస్తుత్య లాకర్ణింపఁ దగువారు గలరె యొరులు
పరమరహస్య మీపరిపాటి దీన నయ్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ

ఆ. ములుఁ దొఱంగి నిత్యముక్తత వెలుఁ గొందు,నరుఁడు వైశ్యులైన నాతులైన
శూద్రులైనఁ గం(డ్రు) సువ్వె యిమ్మెయి ముక్తి, బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకురాజులకును.

క. వినిపించితి నిను బోధం,బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని,క్కనుట గడవ సుఖము లొండుగలవే యరయన్.

ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహసంగంబు, నీఁడ విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
ముల భజించు వాఁడు మోక్షలక్ష్మికిఁ బతి, యగునొకింత సందియంబు వలదు.

క. చెప్పం గలయది యెల్లను, జెప్పితి నీ కింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
దిప్పాట నెలల నాఱిటఁ, జొప్పడు యోగంబు నియతిశుద్ధాత్మునకున్. 229

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిద్యావిషయంబు లగువాక్యంబులు
సెప్పె నని చెప్పిన విని యన్నరనారాయణులు మఱియు నెవ్విధంబున వర్తించి
రని యడుగుటయు 230

చ. గుణసముతానుభూతిహృతిక్రోవిదసారవివేకభవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్యఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనాకృతార్థమునిసార్థబహుస్తుతివాక్యరత్నభూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గకృపాకృతలోకపాలనా. 231

క. నవ్యత్వపురాణత్వద, శావ్యపనయదుర్నిరూపసౌందర్యా వే
దవ్యాసవాక్ప్రకాశిత, దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా. 232

మాలిని. భువనభవనదీపస్ఫూర్తి తేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్వికాసా

వివిధనిగమవిద్యావేద్యసూక్ష్మ ప్రభాసా
పవనవిజయలీలాప్రౌఢచేతోనివాసా. 233

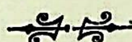
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

సుఖనిష్పాదన కే
లీసక్తపదారవిందలీలా సతతా
భ్యాసవికాసిసమాధిస
మాసాదితశాంతిలోల హరిహరనాథా. 1

బ్రాహ్మణగీతలు.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు నంచితబ్రహ్మవి,ద్యాప్రబోధకంబు లైనయట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ విని,పించి యతనివలని ప్రీతిఁ జేసి. 3

వ. వెండియు నిట్లని బోధించు. 4

సీ. భర్తృభార్యాకృతభవ్యసంవాదంబు నభయనామకము నై యతిశయిల్లు
నట్టిది యొకయితిహాసంబు విను పార్థ జననుతసమధికజ్ఞానవర్ణి
తాత్మకుఁ డైనమహాద్విజుఁ డొకఁడు వివిక్తప్రదేశసేవిత్వనిరతి
నున్నెడ నల్ల నాసన్నయై వినయంబు భక్తియు నెసఁగఁ దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యధ్యాత్మబోధ, భరితఁగాఁ జేయవే నన్నుఁ గరుణ వల్ల
వింప నని దయ పుట్టంగ వేఁడుటయును, మందహాసవిభాసియై మగువఁ జూచి.

క. ఈమాటకుఁ జారుముఖీ, నామది ముద మందెఁ గాన నాతికి నిది యే
లా మేటితలం పనుత్రోఁ, పేమియు లే దోపి వినుము హితవచనంబుల్. 6

వ. నాయెఱింగినభంగిఁ జెప్పెద నని పలికి యయ్యతులవ్రతుండాపతివ్రతకిట్లనియె.

సీ. వినను గానను జేయ వెర వైనయవి కర్మములు వానిఁ గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని చెప్పుదు రజ్ఞానతిమిరాంధు లై విను ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మెందేనిఁ గలిగె నేనియును మౌర్ఖ్యముగ దాని
నిందింతు రెక్కుడునెల వద్దియాత్మ నేఁ గందు బ్రహ్మంబు నిష్కళత నందు

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు గలసి మిథున
ధర్మమం దెప్డు నకపి భూతములఁ దాల్చు
నజుఁడు మొదలుగ నక్షరోపాస్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియజిత్త్వ మొంది. 8

వ. అక్షరంబు తెఱం గెఱింగించెద. 9

సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు గంధంబుఁ గా కున్కి కారణముగఁ
ద్వక్కున జిహ్వ నేత్రమున శ్రోత్రంబున ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహవిధాన
మాచరించుటకు లోనై యుండ దాతత్త్వ [1]మహులినబుద్ధ్యవగమము దానిఁ
బ్రాపించుఁ బ్రాణాది పంచవాయువులును విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు

తే. నంద డిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మానానామకవ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు శ్రుతి యిట్లు దేటపఱిచె. 10

క. నెలకొని ప్రాణాపానంబులఁ బురుషుఁడు సుప్తుఁ డైనఁ బొలఁతి విలీనం
బు లగు సమానవ్యానంబులు యోగులు సంశయంబుఁ బొందరు దీనన్. 11

క. విను తెలియంగ నుదానం, బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబున్
వనజనిభలోచనా పురుషుని విడువవు యోగిజనుల చూపి ట్లుండున్. 12

అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట.

వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నీయేడును వైశ్వానరునకు
జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణుల దేహంబులం దగ్నిరూపంబున వెలుంగుచు
న్నయాత్ముండు ఘ్రేయంబును భక్ష్యంబును దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రా
వ్యంబును మంతవ్యంబును బోద్ధవ్యంబును నగునీసప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాత
యు భక్షయితయు ద్రష్టయు స్ప్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయిన
యీయేడ్వురును వరుసన ఘ్రేయాదు లయినహవిస్సు లేడింటిని వేల్చు
ఋత్విజు లిది సప్తహోతృవిధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు పది
యు దిగ్వాయుసూర్యచంద్రపృథివీపావకశక్రవిష్ణుప్రజాపతిమిత్త్రాత్మకంబులుశబ్ద
స్పర్శరూపరసగంధవక్తవ్యకర్తవ్యగంతవ్యవిసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదిం
టిని గ్రమంబున నాహుతులు సేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ
వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లయినదశేంద్రియంబు లిత్తెఱంగు దశహోతృ
విధి యీరెంటిని నెఱింగి యుండేవిధంబున నేనియు జీవాత్ముం డుపద్రష్టగా నంత
ర్యాగంబు నడపుయోగిజనంబులు జననమరణవిముక్తు లగుదురు బహిర్యజ్ఞపరు
లు గమనాగమనభ్రమణంబులం బొందు చుండుదు రని చెప్పి వెండియు. 13

1 మహులినబుద్ధ్యపగమము.

క. విను ప్రణవాదికరూప,త్వనిరూఢిం బుట్టు వాక్కు దాని వెనుచనఁగ
మనము పురుషార్థబుద్ధిం, బను పడి యని చెప్పె సతికి బ్రహ్మణుఁ డనఘా. 14
క. విని యావిప్రునితో ని, ట్లను నయ్యేలనాఁగ మన మనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు దదనువ, ర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగున్.
వ. అనవుడు నతండు. 16
చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని గూడి వెలార్చు వాక్కు నా
త్మనివలనఁ భవద్వచనముఁ జనతానుభవంబు [1]చొప్ప యై
నను విను కార్యముఁ గుఱిచినం దగ వాగనువర్తనంబు సే
యన వలసెఁ మనంబునకు నమ్మెయి గల్గుట నట్లు సెప్పితిన్. 17
వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డి ట్లనియె. 18
క. మనసును [2]వాక్కును మాలో, ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు, మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవు తోడన్.
వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ న న్నెట్లు దక్కునగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండుమనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీకడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీ వెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాడం గల దానవుగా వని నిర్దేశించె. 20
క. విను మమ్మెయినిర్దేశం,బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛ వోయినయ ట్లే
మిని బలుక కుండి పదపడి, వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగీ. 21
వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమిటం దేఱె నని యడిగిన బ్రాహ్మణుం డి ట్లనియె. 22
క. ప్రాణాపానంబులయెడ, వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్త్రాణత్వ ముడిపె నది గీ,ర్వాణజ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్. 23
వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనసప్రకారంబు లెఱుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సుల తెఱంగు సెప్పెద వినుము. 24
తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తా నుదానభూతాత్మ యై తనువు విడిచి
వ్యానచేష్టితసర్వసంవ్యాప్తి నొంద
మనను సుస్థితి నొందు సమానునందు. 25
వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు. 26
సీ. ఘోషిణి నాఁగ నఘోషిణి యన రెండుదెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి పరఁగు

1 చొప్ప మై. 2 వాకును దమలో.

నం దఘోషిణి గరీయసి యుత్తమరసంబు గోవుచందంబునఁ గురియుచుండు
నవ్యయమానదివ్యప్రభావోజ్జ్వల బ్రహ్మవాదిని యిట్లు బ్రాహ్మివిధము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి యవ్విప్రుండు మఱియు నవ్వెలఁదితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు మనసు బుద్ధి
యొకయధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వబల యొం డొంటివిషయంబు నలమికొనఁగ
ననిన వివరింపు మీ తెఱం గనియె నింతి. 27

వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కి ట్లనియె. 28

సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ కాని తక్కినయాఱు నధిగమింపఁగ నోప దధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరములాపనికిఁ గావు రూపంబుఁ [1]జక్షుస్స యోపు నెఱుఁగఁ
బెఱయవి యెఱుఁగవు తెఱవ సంస్పర్శంబుఁ గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ జాలుఁ బట్టంగ శ్రోత్రంబ యన్యములు దత్కరణమునకు

తే. వెరవు లేవు సంశయితసంవేదనంబు
మనసుకృత్యంబ యిక్కార్యమునకు నొండ్లు
సొరవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున కపరంబు లెఱిఁగికొనుము. 29

ఇంద్రియమనఃపరస్పరసంవాదప్రకారము.

వ. అని చెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూప యనుటయు
మనస్సు వాని కి ట్లనియె. 30

చ. చన దిటు లంట గం పెఱుఁగఁ జాలదు నాసిక [2]జిహ్వయుం జవుల్
గొన వెర వేదు రూపు గనుఁ గొంటకుఁ గన్ను పలంతి గాదు స్పోఁ
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్ప ఘేనియును నే ర్వొడఁ గూడదు నేఁ దొఱంగినన్. 31

వ. నిజంబుగా నేను దొఱంగితినేని. 32

ఆ. అప్రయోజనంబు లై యుండు నాఱిన, నిప్పులట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె మీస్వరూపములు గాన మనలోన, నెక్కుడేన చూవె యింత నిజము.

వ. అనిన విని యింద్రియంబులు మనంబున కి ట్లనియె. 34

సీ. ఇంతవ ట్టిట్టిన యి ట్లైనయంతన కలుగ నేర్చునె యధికత్వ మేము
వెలి గాఁగ నీ వొకవిషయంబు నేనియు ననుభవించితయేని నధిక మగుట
గానంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన ననుభవింపుము తదీయార్థ మట్లుఁ

1 జక్షువయోపు. 2 జిహ్వాకుం జవుల్, గొనుటకు లేదు రూపు.

గాక ఘ్రాణంబున గంధంబ జిహ్వ రసంబ చక్షువున రూపంబ వినుము
ఆ. చర్మశక్తిఁ జేసి సంస్పర్శవిషయంబ, శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబ
కాని యొంట నొంటిఁ గబళింపఁ జాల వె, ట్లధికతానిరూఢి కానపడితి. 35

క. మును మే [1]మాలంబించిన, వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా [2]నీ వెంగిలి కా, దనుమా యవ్విషయ మెక్కు డయ్యెడు మనలోన్.

క. నీ వడఁగిననుం బ్రాణముఁ, గావఁగ మాయంద బోధకం బగుద్రవ్యం
బావర్తింపఁ గఁ జేయుట, గావించును నీకుఁ దెలివుఁ గనికొను మిదియున్. 37

సీ. అట్లు గా దిట్లని యనుశాసనము సేయఁ గడునేర్పుశిష్యులకడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యవ్వినుతార్థములు వార లుగ్గడింపఁగఁ గనునొజ్జవోలె
నుముఁ గొని విషయోత్కరము నీవు భోగ్యంబు గాఁ జేసికొందు నీకలలు గన్న
యప్పుడు మాలేమి నవ్విషయంబు బొంకైన వాకిలి లేనియాలయంబుఁ
ఆ. జెంది మరలినట్లు సేడ్పాటు వొరయుదు, గాక సత్యభుక్తి గలదె నీకు
నింతవట్టుఁ గాన్పు మేమును నీవును, గలసి పరఁగ భోగకలన గలుగు. 38

వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని
యప్పురుషవరుం డావరవర్ణినితో వేఱొక్కండు వినుమని యిట్లనియె. 39

సీ. ప్రాణప్రభృతు లగుపవను లంభోరుహగర్భుని నొక్కటఁ గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన నెవ్వఁడు నావుడు నవ్విభుం డెవ్వార లడఁగ నడఁగు
దురు పెఱవార లెవ్వరికిఁ బ్రవర్తన మొందిన నెల్లవారును జరింతు
రధికు లందఱకును నట్టివారలు మీరు ననుఁ డని పలికినఁ జనక నిలిచి
ఆ. ప్రాణుఁ డాది గాఁగఁ [3]బవను లందఱుఁ దమవలన నవ్విధంబు గలుగఁ దెలుప
నాతఁ డే నెఱుంగనా యది యట్టిద, వినుఁడు మీవిశేషవృత్తిభంగి. 40

తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నే చొప్పు గలుగు
నపుడ వా రెక్కు డగుదు రన్యోన్యమిత్ర
భావమునఁ దాల్పుఁ డొండొరుఁ బవనులార
పోరిఁ బరస్పరభావనాపరుల రగుఁడు. 41

వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం డని పుచ్చె నట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ
వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయువిషయం బైనయది
నారదదేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి
కిట్లనియె. 42

తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుండు దేవమునివ, రేణ్యుఁ డగునారదునినొక్కపుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుఁడై యాతనికరుణవడసి, భక్తిరసమువొంగారఁదత్ప్రాంతమునకు.

సీ. అల్లన చన నాతఁ డాదరంబున నుండు రమ్మండు మనుచుఁ గరమునఁ జూపు

1 మనలంబించిన. 2 నీవ యెఱిఁగి కా, దనుమా యెవ్విషయ. 3 బవనులుఁ దమతమ.

నెడ సమాసీనుఁడై కడు వినయంబున హస్తముల్ మొగిచి దయాసమగ్ర
మెఱుఁగింపు పవనంబు లేనింటియందును జాయమానం బగుజంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దాఁ దొడఁగు వర్తింపంగ ననవుడు నారదుం డతనితోడ

తే. వాయు వెయ్యది గర్భసంవాసమునకుఁ, జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజనన వేళఁ
దొలుత దాని కనంతరకలిత మైన,మారుతంబు ప్రవర్తించు మఱియు వినుము.

తే. పురుషునందు సమానంబుఁ బొలఁతియందు
వ్యానమును జువ్వె పొడమించు వరుస ననఘ
శుక్లమును శోణితంబును జాలు గల్గు
నయ్యుగంబును విధిచెద్దు నమరఁ బొంద. 45

క. విను సృష్టశోణితంబునఁ, బనుగొనుశుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు దగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము, లనూనహేతువులు గానపానుఁడు నడచున్. 46

క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి నూ,ర్ధ్వనిరూఢి నపానుఁ డివ్విధము గలయీరెం
టను నగ్నిమయోదానం,బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్. 47

ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రాణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగునాభస్యమూర్తి యు,దానరూప నండ్రు తజ్జ్ఞజనులు. 48

సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైనద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరంబులు దదీయ
మధ్యవర్తిత నొప్పుమహనీయవహ్ని యు
దానంబు దాని నిర్ద్వంద్వభావ
మాంతరయాగవిద్యాప్రవీణులు గండ్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ

తే. నరయ భేదంబు లేదన్నయట్టు లుండు, నమ్మహావస్తువును నుదానాకృతియ య
నంగఁ జెవి యార విందుము నలినగర్భు, చేత ననిదివ్యమునియిట్లు సెప్పెఁగరుణ.

వ. అని చెప్పి యింద్రియమనగపవనంబులభంగులు గనుంగొనుట యాతత్త్వంబుల
కుఁ బరమం బయినతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బై యుండు నని పలికి యద్ధరా
మరుం డారామారత్నంబును సదయంబుగా నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు
సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 50

జీవాత్మస్వరూపనిరూపణప్రకారము.

సీ. కరణంబు గర్మంబు గర్త యన్నేతద్విరాజితకారకత్రయముచేత
నఖిలంబు సంవ్యాప్తమైయుండుఘ్రాణాదులునుమనంబునుబుద్ధియును బ్రవరులు
గరణహేతువు లండ్రు గంధాదివిషయసంతతియు ఘంతవ్యబోద్ధవ్యములును

గర్మహేతువు లగుఁ గంపు గొనఁగ నానఁ గాన ముట్టఁగ వినఁగాఁ దలంప

తే. నిశ్చయము దగఁ జేయంగ నేర్పు[1]లేదు
గలవు జీవాత్మునకు నవి కర్తృహేతు
భూతములు [2]వాని విషయానుభూతి నతఁడు
దొలఁగునిష్ఠలు మోక్షహేతువులు సుమ్ము. 51

వ. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుం డగుజీవాత్ముండు భోక్త యగుటఁ దక్కి వివిధ విషయమూర్తు లగుహవిస్సుల నుదాసీనత్వస్రుగ్గతంబులు సేసి వేల్చునిష్ఠ నాత్మస్వరూపం బగుననలంబు ప్రజ్వలితం బయి యవిద్యాధూమరహితం బగుచుం బొలుచు నది మోక్షప్రకారం బట్లు గాక భోక్త యగు నేని నట్టిద బంధప్రకారం బని నిర్దేశించి ముక్తభావంబునకు మూలం బయినయోగయజ్ఞంబునం దేను బ్రవృత్తుండనై యున్నవాఁడ దానికి సర్వపరిత్యాగంబు దక్షిణ దాన సకలాత్ముం డగునారాయణుండు ప్రీతుండై స్వీకరించు నద్దశపేరు మునులు ముక్తి యనిచెప్పుదు రని చెప్పి యవ్విప్రుండు వెండియు. 52

సీ. శాస్త్ర మొక్కండ తచ్ఛాసనంబునన యేఁజరియింతు నొక్కండ గురుఁ డతండు
సెప్పినయర్థంబు చిత్తంబులో నుంతు శ్రోత యొక్కండ తజ్ఞాతబుద్ధి
నెగడుదు నొక్కండ వగవంగ విద్వేష్ట వాని [3]వ్రాల్చినదిక్కు వ్రాలి యొడరుఁ
గడపుదు గడవంగఁ గారణ మయ్యెడు తెఱఁగు పెద్దలచేత నెఱిఁగినాఁడ

ఆ. వినుము దేవతలును మునులును బరమేష్ఠి, యొద్ద కరిగి మాకు నెద్దిహిత మొ
యనిన నావిధాత యక్షరోపాసన, మనియెఁ గాన దుర్గ మబల కడతు. 53

వ. ఇంక నెక్కడ గడచెద మున్న కడచితిఁ గ్రోధతిమిరంబును లోభవ్యాళంబును గామదస్యుదూషితంబును నగుదుర్గంబు గడచి యొకవనంబు ప్రవేశించితి ననిన విని యవ్వనిత యవ్వనం బెట్టి దని యడిగిన నమ్మహాద్విజుం డిట్లనియె. 54

ఉ. అంతకుఁ బిన్నలుర్ వెదక నంతకుఁ బెద్దలు లేవు దుఃఖ మ
త్యంతముఁ జేయ సౌఖ్య మెన లార నొనర్పఁగ నొండొకంటియం
దంతటినేర్పు లేదు వెలి పన్నది యేమియు నవ్వనంబు ని
శ్చింతతఁ జొచ్చి యున్ననరుఁ జెందదు నిర్వృతి సెందు నుగ్మలీ. 55

తే. కొన్నిటికిఁ బంచవర్ణముల్ గుసుమఫలము,లందుఁ గొన్నిటి కేకవర్ణాంచితంబు
లవనిజములు గొన్నిటికి నవ్యక్తవర్ణ,కములు సౌరభ్యమాధుర్యసమధికములు.

వ. అవ్విపినంబున. 57

క. వృక్షంబులకుం గలుగును, దీక్షాగుణములును నతిథితృప్తికృతియుఁ బ
ద్మాక్షీ యతిథులు బ్రహ్మాన,దృక్షులు సౌఖ్యంపునిట్టఁ దేలుదురు మునుల్. 58

---

1 లేదు, కలదు జీవా. 2 వాని విషయానుభూతి. 3 వ్రాలినదిక్కు.

ఆ. కెలఁకులకును మింటికిని మేర లివి యన, రాదు గాన యయ్యరణ్యభూమి
వెలుఁగు లొండ్లు సొరవు వినుము క్షేత్రజ్ఞుండు,రవి దదీయసేవ భవముఁ బాచు.
క. నృగనయన బ్రహ్మసంభవ, నగుజలము వహించుచుండు నందులనదులున్
నగములు విను దానఁ దప,స్విగణం [1]బవ్యయపదంబుఁ జెందం గాంచున్. 60
వ. అట్టి దవ్విపినంబు. 61
ఆ. మాననీయనియతిమహితతపోధన,వంతు లై నయట్టివారు శాంతి
దాంతినిస్స్పృహతలు దలకొన సుసమాహి,తాత్ము లై వసింతు రందు సాధ్వి.
వ. అని చెప్పి మఱియును. 63
సీ. వినుము మూర్ఖానఁ జవిగొన దర్శనస్పర్శనము లాచరింప వినంగ నెలయ
నేమిసంకల్పంబు నెడఁ జేర్ప నిష్టార్థ[2]ములను ననిష్టార్థములను గోరు
టయును నొల్లకక్రోచుటయును స్వభావకృత్యములవిగనుఁగొంచు నబల వానఁ
బొరయ నె ట్లన్న మేల్ దొరకొనుఁ గోరకయును బోదు కీడు ద్రోచినను దీని
తే. నెఱిఁగి యేను స్వభావంబు నెడఁ బయోజ,పత్త్రగతజలబిందువుభంగిఁ దాల్తు
నని యెఱింగించి బ్రాహ్మణుఁ డతివతోడ,మఱియు ని ట్లను శాత్త్రవమథనకల్య.
వ. ఒక్కయెడ నధ్వర్యునకు యతికిం గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు ను
ధ్వర్యుండు పశువుం బ్రోక్షించు చుండ యతి నిరీక్షించి యిది హింస గాదే
యనిన నతండు. 65
తే. ఛాగ మిది యరయంగ నాశంబుఁ బొంద,దూర్ధ్వలోకసుఖంబులనొందుఁగాని
శ్రుతులవాక్యముల్ నీకెక్కసూనృతంబు, లగున యేని నీ విట్లంట యనుచితంబు.
వ. అని వెండియు నప్పశువు నుద్దేశించి. 67
క. భూతములు నింద్రియంబులు, నాతతగుణ యాత్మ యోనులందుఁ గలయఁ బిం
డేతరుఁ డగుజీవుఁడు సౌ,ఖ్యాతిశయం బొందు నధ్వరాతిశయమునన్. 68
క. అని పలుకుటయును యతి యి, ట్లను ఛాగము పుణ్యగతికి నరిగెడుఁ బో యి
పుని నీ కెవ్విధముప్రయో,జనంబు సిద్ధించుఁ జెపుమ సమ్యక్ఫణితిన్. 69
వ. అనుటయు నధ్వర్యుం డతని కి ట్లనియె. 70
క. ఆగమము పశువిధిం దగ, యాగ మొనర్చినఁ ద్రివిష్టపానేకమహా
భోగానుభూతిభవ్యన,మాగమ మది యనుట బొంకె యాగను వేదీ. 71
చ. అనవుడు హింస పాప మని యాగమవాక్యము లంద కాదె యేఁ
గని యిటు లంటి నన్న యతిఁ గన్గొని నీవు సమాధిఁ బ్రాణరో
ధనము మనోలయంబు సుకృతంబులు గా నొనరించి వెండి యో
గనిరతిఁ బొందె దత్తెఱఁగు గా దొకొ హింస దలంచి చూడఁగన్. 72
వ. అని పలికిన నయ్యధ్వర్యునకు నయ్యతిముఖ్యుం డి ట్లనియె. 73

1 బవ్యక్తపదము. 2 ములను గోరుచు నునికి మొదలఁ గోరు.

చ. పరమతపంబు గాఢపరిపాకము నొందినఁ జిత్సుఖాత్మకా
[1]క్షరము నచిత్తభూతగుణజాలతనుక్షరముల్ వివేకితా
పరిణతిఁ బాపి చూచి యనపాయసుఖస్థితి నూఁది పొల్లలం
బొరయక ప్రోవు హింస యనుబుద్ధి విమూఢత గాక బోధమే. 74

చ. అనవుడు నాతఁ డార్యవచనామృత మానినవాఁడు గీడు మేల్
గనుఁగొనఁజాలు నేను బహుకార్యమునప్పుడు మీ రనుగ్రహిం
చినక్రియఁ జూడ నేర్తుఁ జిదచిద్ద్వయముల్ విభజించి దాన హిం
సనము నొకింతయుం బొరయ జన్నము సేయుదు మేలు నొందుదున్. 75

క. అనుటయు నతనికి యతి యి, ట్లనుఁ బహుయజ్ఞమునకంటె ననఘ తపోయ
జ్ఞనిరూఢి మేలు గావున, వినిపింపఁ దలంచి యంటి వేయును నేలా. 76

వ. అనవుడు నమ్మాటకునయ్యధ్వర్యుం డొడంబడియె నని చెప్పి యాభూసురవర్యుం డాభామినితో నీయర్థంబున కొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము సహస్ర బాహుం డగునర్జునుండు దుర్జయప్రతాపంబున నఖిలద్వీపంబులు నేలి వ్రాలి తనకు నెదురు లేకున్న విజృంభించి పరశురాముం దొడరి యతనికి నత్యంతంబ ప్రియం బాచరించిన నతండు బహుశాఖోపశాఖాశోభితంబయినపాదపంబు నలుముగా నఱికి పడవైచినచందంబునం బరశుఖండితసర్వాంగునిం జేసె నంత నిలువక తత్పక్షంబురాజులుం గూడికొని తదీయతనయులుం దారు నారాముని యసన్నిధి నతనిజనకుం డగుజమదగ్నిం జంపినం బెంపారుకోపంబున నాటోపం బెసంగ నాజామదగ్న్యుండు రాజుల నెల్లం దర మిడి యిరువదియొక్కమాఱు పరశుధారపాలు చేసిన నతనికిఁ బితృదేవతలు సన్నిధి సేసి. 77

ఆ. పరశురామ నీవు బ్రాహ్మణుండవు నరే
శ్వరులఁ జంప నేల వలవ దుడుగు
మయ్య యనుడు నాతఁ డట్లన కుండుఁ డీ
రేను రాజపశువిధానమునను. 78

క. సారనియతిఁ బాటించి మ,హారోషాగ్ని పరితృప్త మగునట్టులు గా
వీరాధ్వరంబు సేసెద, వారింపక యరుగుఁ డనిన వా రాతనితోన్. 79

క. యజ్ఞంబులలోనఁ దపో,యజ్ఞం బుత్తమము దాని నాదరణమునం
బ్రాజ్ఞోత్తమ చేయుము స,ర్వజ్ఞుఁడు ప్రీతుఁ డగు శాంతరస మొప్పఁ జుమీ.

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనిరి తొల్లి యలర్కుం డనురాజు మనస్సుప్రష్టంబు లగునింద్రియంబుల కలిగి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింపం జూచిన నవి యయ్యవనిపతితో నయ్యస్త్రంబులం దారు సెడ మనియును రోషావేశంబునం బ్రయోగించిన నతండ చెడు ననియునుం బలికి మోపుదేని నీతపోమయంబు

[1] క్షరమునఁ జిక్కి భూతగణజాలతనుక్షరముల్.

లై నయస్త్రంబులు సంధింపు మనిన నతండు క్రోధంబుదక్కి యోగంబున శాంతి నొంది వానిం దద్రూపతపఃఫలాస్త్రసాధితంబులం జేసె నీవునుం దపంబున నంతశ్శత్రుజయసౌఖ్యం బనుభవింపుము బాహ్యశత్రుజయంబు జయంబుఁగాఁ గొనకుము. 81

క. అని నిష్ఠించి పలుక న,వ్వినుతచరిత్రుండు శాంతివిభవంబున నా
నినమనసుతోడ మునిమా,ననపాత్రం బైనతపమునన మే లొందెన్. 82

సీ. అని చెప్పి బ్రాహ్మణుం డయ్యింతి కిట్లనుఁ దొమ్మిదిగుణములు గొమ్మ కలవు
స్తంభాతిమానహర్షంబులు సాత్త్వికములు క్రోధసంరంభములును శోక
మును రాజసంబులుమోహతంద్రాస్వప్నములుదామసములిట్లుగలుగురిపులఁ
దునుమ నేయస్త్రంబు లను వగు వాన నయ్యంతరశత్రుచయంబు నెల్లఁ

తే. దునిమి యేనింద్రియంబుల మనము నోర్చి
శాంతి నొంది శ్రేయస్సిద్ధిసాధనం బొ
నర్చునది ముఖ్యమై రినిర్ణయముఁ జేయు
నంబరీషగీతలు విను మంబుజాక్షి. 83

వ. అంబరీషుం డనురాజు రాజనీతిపరత్వంబునం బరనుప్రభుత్వంబు నొంది య
రాతుల నెల్ల విగతాసులంజేసి పూజ్యం బగురాజ్యంబు పరిపాలించు చుండి
యొక్కనాఁడు విద్వజ్జనంబులతో ని ట్లనియె. 84

తే. అరులనెల్లజయించియు నది జయంబు,గాఁగొనక యున్నవాఁడనగ్గలపుఁబగ జ
యింపకున్కిఁ దద్విజయవిహీనుఁ దృష్ణ,జనిజరామృత్యువశగవర్తనునిఁ జేయు.

క. [1]అంతటిలోభము గెలువక, శాంతి గలదె యని తదీయశక్తి నడచి ని
శ్చింతత్వ మొంది యాభూ,కాంతుఁడు సామ్రాజ్యమున సుఖస్థితి వడసెన్. 86

—జనకునకు విప్రరూపధరుం డైనయమునితో నైనసంవాదము.—

వ. అని వెండియు నవ్విప్రుం డి ట్లను జనకచక్రవర్తికి నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గలి
గిన సంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జనకుండు దనకట్టెదుర బ్రాహ్మణుండు
గొఱగామి సేసిన నతనితో నీవు నావిషయంబున వసియింప వలదు పొమ్మనిన
నతండు. 87

క. నీవిషయ మెంతవట్టది, యే విని పరవిషయమునకు నేఁగెదఁ దెలియం
గా వినిపింపు మనుడు నా, భూవల్లభుఁ డూర కుండెఁ బుణ్యచరిత్రా. 88

ఆ. ఊర కుండి మూర్ఛ నూని యొక్కింతసేపునకుఁ దేఱి యిట్టు లనియె నాదు
తాతతండ్రితరము ధరణి నుద్వశ్యత, నుండ నాకు మమత యొలయ దందు. 89

వ. మిథిల నెప్పుడు వసియించెద నిప్పురంబును మదీయం బని యంగీకరింపంబడదు
కావున నిది నావిషయం బన లేమిం జేసి మున్ను నీతో నాడినమాటం బుట్టినవగ

---

1 అంతర్లోభము.

పెంపున మూర్ఛవచ్చె ననిన విని యవ్విప్రుం డాభూవిభునాననం బాలోకించి.

క. నరనాయక నీయేలెడు, పురమున భూమిని మమత్వబుద్ధి గలుగ కి
ల్లెర వై యుండుటకుఁ గతం, బరయఁగ నెద్ది వినిపింపు మది విశదముగన్. 91

వ. అనుటయు నజ్జనపతి యతని కి ట్లనియె. 92

తే. అరయ నివి [1]యెట్లుఁ జెడియెడునవియ కాన
వినుము మద్ధన మిది యని వీనిలోన
నొకటియందు నంగీకార మొలయ దెల్ల
విషయమును నాయదియ యనువిధము గలదె. 93

వ. ఎట్లంటేని ఘ్రాణాదులకు గోచరంబు లయినను గంధాదులు సెడం గలయవి గావున నాయవి యన కుండుటం జేసి భూమ్యాదిభూతంబులు నాచేత నిర్జితంబు లై [2]మద్వశగత్వంబు నొంది యుండు. 94

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డల్లన నవ్వుచు నిన్ను నారయ
న్మనమున వేడ్క పుట్టి నరనాయక వచ్చితి నేను ధర్ముఁడం
[3]బనుపడునివ్వివేకపరిపాకము గాఢనిరూఢభావ మొం
ది నిలుచుఁ గాత నీదగుమదిన్ సతతంబును శాంతికారి యై. 95

వ. అని ధర్మదేవత జనకునకు వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు సేసె నని చెప్పి యా ధరణీసురోత్తముం డయ్యుత్తమాంగనతో హితోపదేశంబు సేసెద నవహిత వయి యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లను సంసారవర్తనంబు వదల విడిచి యే నేకతంబ యున్న యెడ నీవు మ్రుచ్చిలివచ్చి మదీయవైరాగ్యంబు మాన్పఁదలంచి నాకు నధ్యాత్మబోధంబు గలుగం జేయు మని యభ్యర్థించిన నీతలం పెఱింగి యు నెఱుంగనివాఁడపోలె నధ్యాత్మవిద్యాబోధకప్రకారంబు లైనవాక్యంబులు సెప్పితి నే నింక లోకంబులం గలసి చరించువాఁడం గాను నిక్కపుబ్రాహ్మణుండ నయితి బ్రహ్మచారి నయితి జీవన్ముక్తుండ నయితి మిముబోంట్లకొలఁదిగా నన్నుం జూచెద వది నా తెఱం గెఱుంగమి యేను జగంబు సమస్తంబును వ్యాపించి యున్నవాఁడ నాయున్నభంగికి నాబుద్ధి సకలపృథ్వీరాజ్యంబును నాకలోకాధి రాజ్యంబును సరిగా వని తలంచు నాబుద్ధియ నాకు ధనంబు దారువుల నగ్ని యున్నచందంబున సర్వజంతువులయందును నంతర్గత యై సిద్ధి యున్నది గురు వాసగృహవానవనవాసపరు లగుబ్రాహ్మణుల కెల్లను శ్రేయఃప్రాప్తికిం దెరు వొక్కండ యందఱును సరిత్తులు సాగరంబుఁ బ్రాపించిన తెఱంగునఁ బరతత్త్వం బు నొందుదురు బుద్ధి నిమ్మార్గంబు నధిగమింప నగుఁ గాని శరీరంబున వశంబు గాదు కర్మంబు లాద్యంతవంతంబులు శరీరంబు గర్మబంధనకరం బింత యెఱుంగుదుం గాన నాహృదయంబునం బరలోకభయంబు లేదు నాచెప్పిన

---

1 యెల్లఁ. 2 మద్వశగతంబు లై యుండు. 3 బనుపడి యివ్వివేక.

యధ్యాత్మవిద్యావిషయవాక్యంబులతాత్పర్యంబు చి త్తంబున నెలకొలిపిభావ నానిరతవయి యుండుము [1]నన్న బోలెదు వెఱవకు మనినఁ బత్ని సాష్టాంగదండ ప్రణామం బాచరించి కేలు మొగిచి. 96

సీ. నీవు చెప్పినమహనీయవాక్యనికాయ మతిగహనం బకృతాత్ములకును
నర్థగ్రహణశక్తి యనఘ కల్గునె కృతాత్ములకైన [2]గ్రమ్మనఁ దెలియవచ్చి
యుండ దయ్యెఱుకకు నుదయింపఁ బట్టైన యట్టియుపాయంబు నాదరమున
నాకుఁ బ్రసాదింపవే కరుణాకర నావుడు నాతఁ డన్నాతితోడ

ఆ. నరణి బ్రాహ్మణుండు గురుఁ డుత్తరారణి, [3]దపము శ్రుతము నిర్మథన మొనర్ప
జ్ఞానవహ్ని పుట్టు మానిని యని చెప్ప, వనిత యిట్టు లనియె వల్లభునకు. 97

క. జనవినుతచరిత బ్రాహ్మణుఁ, డనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁ డగుట యల్పము దోఁచెఁ
మనమున నతని నరణిగాఁ, గొను టవ్వస్తువు నెఱింగికొని పిదపఁ గదా. 98

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 99

ఆ. అతనిఁ దోఁపఁ జేయునట్టిసాధనము లే, దింద్రియముల కందఁ [4]జేమి లక్ష
ణములు లేవు నిర్గుణత్వనిరూఢుం డ, హంత లేమిఁ దోఁచుఁ గాంత కనుము.

వ. అని నిర్దేశించుటయు క్షేత్రజ్ఞవిషయసంశయంబు వాసి యయ్యింతి శాంతి వొందె నని గోవిందుండు సెప్పిన గాండీవి యాబ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు నిట్టివా రగుదురె వా రెచ్చటివారు వారల నా కెఱింగింపవే యని యడిగిన నద్దేవుం డతనియాననం బాలోకించి. 101

క. నామనమును బుద్ధియును గృ,పామహితా బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు హృషీ
కామేయమైనక్షేత్ర, జ్ఞామలవస్తు వన నేన యనియె నరేంద్రా. 102

గురుశిష్యసంవాదంబు గృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట.

వ. అనిన విని యర్జునుం డచ్యుతునితో భవత్ప్రసాదంబున మదీయమతి యతి విశదయును సూక్ష్మగ్రాహిణియు నయి యున్నయది పరమం బైనవేద్యం బగు బ్రహ్మంబు నెఱింగింపవే యనుటయు నాకృష్ణుండు గురుశిష్యసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది నీప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బయి యుండెడు న త్తెఱంగున మేధావి యగునొక్కశిష్యుండు సంశితవ్రతుం డయినగురు నడిగిన నగ్గురుండు ప్రజాపతి భరద్వాజ భార్గవ గౌతమ కాశ్యప వసిష్ఠాత్రి విశ్వామిత్ర ప్రముఖు లగుమునిజనంబు లాంగిరసుం బురస్కరించికొని విరించికడకుం జని తచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి హితం బెయ్యది తత్ప్రాప్తికి సుపథం బెట్టిది వివరింపవేయని విన్నవించిన నన్నలినాసనుండు గృపాధురీణం బైనచిత్తంబుతో న త్తపస్విసత్తముల కెఱింగించిన తెఱంగు నీకుం జెప్పెద నవహితుండ వయి

1 నన్నుంబోలేదు. 2 గ్రమ్మఱ. 3 దపముచేతనిర్మథన. 4 జెలమి లక్షణములులేమినిర్గుణత్వ.

యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె. 103
ఆ. ఆదరార్ద్రుఁ డగుచు నలరిన మోముల, కాంతి వింత గాఁగఁ గమలగర్భుఁ
డాతపస్విజనుల యాననంబులు గల, యంగఁ జూచి యిట్టు లనియె వత్స. 104
తే. సత్యమునన భూతంబులు సంభవించు, నంద వర్తించు దానన యడఁగు నిదిగు
ణత్రయాత్మకసత్యచరిత్ర మమల, బుద్ధులార సత్యంబుప్రసిద్ధి వినుఁడు. 105
క. శ్రుతి యనఁ దప మనఁగఁ బ్రజా, పతి యన సత్యంబునకు నపరనామంబుల్
వ్రతులార సత్య మన న, వ్వితతసుహిమ [1]మైనపరమవేద్యము సుండీ. 106
క. కావునఁ గామక్రోధన,మావేశము లెడల విడిచి యనవరతంబుఁ
సేవింతురు సత్యము దృఢ, భావాకలనమున యోగపరినిష్ఠాత్ముల్. 107
వ. అది హితంబు దత్ప్రాప్తికి సుపథంబు సెప్పెద వినుండు. 108
క. చతురాశ్రమములుచు జరణ, చతుష్టయము గాఁగ వర్ణసముదయసంసే
వ్యత నొప్పెడుధర్మము సుం, డతులంబు శివప్రదంబు నగుపథ మరయన్. 109
వ. నాలు గాశ్రమంబులకు సామాన్యంబ యధ్యాత్మవిత్త్వంబు లేక పరతత్త్వంబు
నొందరామి మారుతాదిత్యేంద్రప్రజాపతులకును లోనుగా నిట్టిద యధ్యాత్మ
దర్శనంబనం జతుర్వింశతితత్త్వాలోకనంబు గావున దత్త్వంబులు వివరించెద.
తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరువదెఱఁగు మునీంద్రులార
మన మహంకారబుద్ధు లిట్లొనరి ప్రకృతి
గలయ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు 111
క. వినుఁడు ప్రభవవిలయజ్ఞా, ననిరూఢము గాఁగ వీని నైజ మఖిలముం
గనిన భవమోహ మొందఁడు, గనుఁ బరతత్త్వంబు నతఁడు గతకల్మషుఁ డై.
వ. అని నిర్దేశించి యద్దేవుండు వెండియు. 113
క. వ్యక్త మనిర్వాచ్యం బ, వ్యక్తము సుస్థిరము ధ్రువము [2]వ్యాపిత్వధురా
యుక్తము కలితగుణత్రయ, శక్తి నవద్వారపుర మసాధ్యము సుండీ. 114
క. తత్సాధనంబు దద్గత, చిత్సులభత్వప్రసిద్ధిఁ జేయుఁ ద్రిగుణసం
పత్సారవంత మది గుణ, జిత్సువ్రతు లైనవారిచే సాధ్య మగున్. 115
సీ. సంయమివరులార సత్త్వరజస్తమోనామకూఢములు గుణంబు లవియు
నన్యోన్యమిథునత్వ మన్యోన్యసంశ్రయ మన్యోన్యసంకలితానువృత్త
భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు గలిగి దుర్భోధత్వగాఢభంగు
లై యుండుఁ దమము నియమితమైనరజస్సుఁ దన్నియమమున సత్త్వంబు నడచు
తే. సత్త్వ [3]మడఁగినచోఁ దమశ్చరిత మెసఁగు
లోభశోకసమ్మోహనిద్రాభయములు

---

1 మైన పదమవేద్యము. 2 వ్యాపిత్వదశా, యుక్తము. 3 మెడలినచోఁ.

విక్రుతిదుర్మానమాత్సర్యపాపకృతికోప
[1]శాఠ్యమాత్సర్యములు దమస్సంభవములు. 116

ఉ. పాములుఁ దేళ్లునుం బసులుఁ బందులుఁ గుక్కలు మీలుఁ గోళ్లులుం
జీమలుఁ గాకులుం గ్రిములు జింకలు నక్కలు గొంకనక్కలు
న్దోమలు మ్రాఁకులుం బోదలు నోవులఁ బీడలఁ బొందువారు మఱి
తామసభాగు లట్ల మఱి తద్విధజంతువు లెన్ని యన్నియున్. 117

క. ఇవి తామసంబు లని గుణ, నివహములోఁ గీడు వాప నేర్చునతఁడు త
ద్వివిధవికృతినిరసనహే, తువివేకము గలుగఁ గా నధోగతి దలఁగున్. 118

చ. బలమును శౌర్యముం [2]మదముఁ బ్రాభవముం సుఖదుఃఖభాగితా
కలనముఁ జెల్మి సేఁతయును గాంక్షయు నొల్లమియుం బ్రతాపముం
గలహము నీర్ష్యయుం బహువికల్పపుభావములుఁ గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగతయు బొంకును నుబ్బు రజఃప్రభూతముల్. 119

చ. అవి దొలుబాముసం గలుగునట్టిజనంబులు నీతు లిట్టి వి
ట్టివి యవినీతు లన్మతిపటిష్ఠత గల్గి త్రివర్గవర్తనం
బువెరవు నొంది యర్థములఁ బొంపిరి వోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁ గ్రాలుచుం మనుజభావనిరూఢతఁ బొల్తు రెంతయున్. 120

క. రాజసగుణములకుం గల, నైజ మెఱుఁగు వారు తజ్జనకవైకృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ, నోజ గలిగి శుభదవృత్తి నొందుదు రెందున్. 121

సీ. సంతోషమును బ్రకాశత్వంబుఁ బ్రియమును నానందమును గరుణాభిరతియు
క్షమయును సత్యంబు శౌచంబు ధృతియు నకార్పణ్యమును దితిక్షయునహింస
యునునార్జవంబును ననసూయయును గ్రోధరాహిత్యమును నసంరంభతయును
సమత దాక్షిణ్యంబు శ్రద్ధధానతయు నక్రూరభావంబు హ్రీగౌరవంబు

తే. సత్త్వజాతంబు లివి పూర్వజన్మసంకలితము లైనట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్థతృష్ణ గామార్తి లేకతులబోధభరితులై యూర్ధ్వలోకవైభవముగంద్రు.

క. వినుఁ డాగుణంబు లన్నిటిఁ, గనుఁగొని తత్తదనుషక్తి గలుగనివాఁ డ
ప్పునిచే భుజింపఁ గాఁ బడఁ, డనఘాత్మకులార మ్రింగు నతఁ డారాశిన్. 123

వ. అని చెప్పి యప్పరమేష్ఠి మఱియును. 124

సీ. వేర్వేఱ యుండవు వినుఁడు గుణంబు లన్యోన్యసంకలితంబు లగుచుఁ బరఁగు
సంగతత్వమునన సంసారయాత్రాప్రవర్తనం బొనరించు వానిలోన
నెయ్యదిమిగులఁదోఁపిచ్చఁ దజ్జన్యంబు లొలయు బాయుటయునొక్కొక్కమాటు
గలుగు [3]దమం బెఱుఁ గలి యధికం బైన స్రోత స్సధోముఖ స్రుతి రజస్సు

ఆ. వెరఁగినపుడు మధ్యసరణి సత్త్వము వృద్ధిఁ, బొంద నూర్ధ్వవృత్తిఁ బొందు వీని

[1] శాఠ్యమాత్స. [2] మదము. [3] దమంబు పేర్కని.

మును [1]ప్రకారభేదమున నెఱింగించితి, నవి సదుత్తరంబు లనఘులార. 125
క. శ్రోత స్సన [2]జీవగమన, హేతు వగుదశావిశేష మీగుణమునఁ దా
నీతెరువు నొందు నని కనుఁ, డాతతమతులార కరణ మగు నది శ్రోవన్. 126
వ. గుణత్రయంబునుం ద్రోచుట మేలది ద్రోపువడునట్టివితృష్ణత్వంబు లేకుండు నేని.
క. సాత్త్వికులకు దినము రజో, సత్త్వకలితవర్తనులకు మధ్యభువనవా
సిత్త్వముఁ దామసులకు నీ, చత్త్వకరాధోజగంబు సంప్రాప్త మగున్. 128
క. ధర్మార్థకామగోచర, కర్మములకు సాత్త్వికాదిక ప్రకరవికా
రోర్ములు హేతువు లగు ని,ష్కర్మత కేతద్విధూతి గారణము సుఁడీ. 129
క. క్రమమునఁ బ్రాణంబు నపా,నము సత్త్వంబును [3]రజస్సు నాకుం జూడఁ గ
యమివరులార యుదానము, దను మిట్టుల శ్రుతియు సువిదితంబుగఁ జెప్పున్.
క. జపమును దానము యజ్ఞముఁ, దపమును గర్తృజనచిత్తదశలను సత్త్వా
ద్యుపహితము లగుట నఘచుం, ద్రిపథంబుల సాత్త్వికపుగతియ మేలెందున్.
క. వినుఁ డెక్కువ దక్కువ లే, కనయము నెనసినగుణత్రయంబును జూరే
వినుతావ్యక్తం బనఁగాఁ, జనుతత్త్వము శివ మచలము శాశ్వత మరయన్. 132
క. సదసత్ప్రకారనిత్యం, బది దాని తెఱం గెఱుంగునాతఁడు విజ్ఞా
నదశావధూతగుణుఁ డై, యదీనగతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్. 133
వ. అని యుపదేశించి విరించి వెండియు. 134

-:: మనోబుద్ధ్యహంకారాది తత్త్వప్రకారము. ::-

సీ. అవ్యక్తమునను మహత్తత్త్వ ముదయించు నది బుద్ధి మతి ధృతి ఖ్యాతి సంవి
దుపలబ్ధినామంబు లొంది యెందును గని విని చని కావించి విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁ గల్గుఁ బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కం బై ప్రవర్తించుఁ గార్యనీతుల లోక మఖిలంబు వర్ణత్రయప్రజనిత
తే. లధ్యయనమును వ్రతమును నధ్వరంబుఁ
దపము మొద లైనక్రియ లందుఁ దగిలి నడచు
నెల్ల దద్వ్యాప్తిఁ జేసియ తెల్ల మింత
జగము రంజిల్లు దానితేజంబువలన. 135
క. వినుఁ డాతత్త్వంబుల సం,జనితము లగు మేదినియును జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము, ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్.
తే. తద్గుణంబులు సూరె గంధంబు రసము, రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ రూఢభంగిఁ
బరఁగు నివ్విషయముల పాల్పడ్డ మనను, గలుగు జంతువు మోహాంధకారమొందు.

1 ప్రకాశభేదముల నెఱిం...నవి సుదుస్తరంబు. 2 ద్రిదివగమన. 3 రజస్సునకుఁ జూడఁగ సంయమి.

క. దీన సకలజంతువులును, లీనము లగుచుండుఁ దమ మలీనస్మృతిదై
ర్యానూనం బగునిర్మల, మానసమునఁ బొరయ నీరు మహితార్యజనుల్. 138

క. విషయంబులు నశ్వరములు, విషసన్నిభములు సమగ్రవికృతిజనకముల్
ధిషణాగుణముల నెల్లఁ గ,లుషములుగాఁ జేయు మోహలోభకరములై. 139

ఆ. మాంసశోణితాస్థిమయశరీరంబులఁ, దాపు గాఁగ [1]లగ్గ తలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీని కీడు గానఁగ లేక, చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు. 140

వ. పండితులు వీనిచేతం జెడ రని పలికి పద్మసంభవుండు వెండియు. 141

తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచ,కమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁగా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ, దా నుపాదానకారణత్వమునఁ బొందు.

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిధానంబు. 143

సీ. వినుఁ డహంకారసంజనితంబు లగుచును రాదికబుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖ్యకర్మేంద్రియములును మనంబును నేకాదశేంద్రియానీక మీక
డిందిసందడిఁ బడి కుందక యం దెది యింపేనిఁ దననంక కీడ్వఁ జాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గుశుద్ధాత్మకుఁడు పరతత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి

తే. యనియెఱింగించిమఱియునిట్లనుసజుండు, స్వేద ముద్భేద మండ మన్వెనఁబుట్టు
నధమమధ్యమోత్తమదశలై నభూత,రాసు లత్యుత్తమములుజరాయుజములు.

వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మాననీయం బగుట నిట్లు సెప్పితి నధ్యాత్మాదులం
జెప్పెదఁ దద్వేదిత్వంబు విద్యామూలం బై యుండు నవధానంబుతో వినుండు.

క. అంబర మాది యనిల తే,జోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూరె ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతు,ర్థంబును బంచమము భూతతతి య ట్లుండున్. 146

వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబుల మున్ను సన్యసించితి.

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూరె శబ్దం బధిభూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మందలిసంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నేత్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూత ముదుపతి తదధిదైవ,తంబు ఘ్రాణమధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంచితాధిభూతము దదీయాధిదైవ,తంబు మారుతమం డ్రువిద్వజ్జనములు. 148

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియప్రపంచంబు. 149

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు కర్మేంద్రియములు సత్కర్ములార
యధ్యాత్మములు వాని కగునధిభూతముల్ గంతవ్యమును విసర్గమును శుక్ర
మును గ్రమవృత్తిమై వినుఁడు కర్తవ్యవక్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బభ్రుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

---

1 నాత్మఁ దలఁచు,

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమాన [1]మంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము [2]రుద్రుఁ డమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయము తెలుఁగు. 150

ఆ. ఇట్లు దెలియ నెఱిఁగి యింద్రియంబుల నింద్రి,యార్థములను భూతసార్థమును దె
మల్చి చిట్ల కుండ మనసున నొదిఁగించు, టనఘులార భవనిరాసకంబు. 151

వ. అని నిర్దేశించి నీరజాననుం డాసంయమివరులతో సూక్ష్మభావత్వసంపాదినియు
శివయు నగునివృత్తి తెఱం గెఱింగించెద ననుమాట మున్నాడి యి ట్లనియె.

సీ. కమఠంబు దనయంగకముల నెట్లట్లు కామముల విద్వాంసుండు నురలఁదివుచుఁ
గామంబుల మరల్పఁ గానోపు ధీరుండువిరజస్కుఁ డై ముక్తి తెరువు గాంచు
నింద్రియంబులు పదియింటిని గుదియించు టెక్కుడు వెర వది యింధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగు భూతానలి నాత్మఁగాంచినసూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

తే. భూతపంచక జలధి రోగాతిశోక, సహితభోగలవాంఛకాశ్రయము దీని
విభులు గాముండుఁ గ్రోధుండు వీరి గెల్వ, వచ్చినప్పుడ యది గడవంగవచ్చు.

ఆ. మనసు మనసునంద మడఁచి యాత్ముని నాత్మ,యందకాంచునట్టి యతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందునుఁ దనుఁ, గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ. 154

తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
[3]గలుగఁజేయు ప్రదీపంబుకరణి నాన
హించు రూపాంతరముల నయ్యేలమియును బు
ధుండు గనుఁగొని భ్రమయక యుండు నొకట. 155

తే. ఆపరంజ్యోతి పేళ్లు లర్యముఁడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగుశబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రియతు లయి భజియింతురు నియతులార. 156

వ. అని చెప్పి యచ్యుతుఁ రాననుం డమ్మాననీయులతో మఱియు ని ట్లను ధర్మంబునకు
నహింస లక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వంబును
మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దంబును వాయువునకు స్పర్శం
బును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును
భారతికి శబ్దంబును మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దదీయ
మహత్తత్త్వస్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు సాధుత్వంబును
యోగంబునకుఁ బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాసంబును లక్షణంబులు
లక్షణజ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు. 157

1 సంకల్పములును. 2 వేఁధ యమృత. 3 గనఁగఁజేయు.

ఆ. జ్ఞానపూర్వ మైనసన్న్యాసకలనంబు, పరమగతి నొనర్చు భవ్యులార
ద్వంద్వరహితుఁ డై నతని జరామృత్యుని, స్తరణకరణ మైన ధర్మ మొందు. 158

అవ్యక్తనామతత్త్వనిరూపణప్రకారము

సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వనురయ సలింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁడనఁ జనుక్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతి యనంగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబులు గుణప్రభవమాతత్త్వమా ప్రభువు గుణము
లెఱుఁగవు చేతనాహీనముల్ గాన యయ్యంతరాత్ముఁడు దల్క్రియా ప్రపంచ
ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట యెఱిఁగి గుణమ్ముల, విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశమున నచలనిరామయా,వ్యయపదంబు నందు ననఘులార. 159

వ. అని వెండియు. 160

సీ. జ్యోతిస్సులందు వర్యుఁడు రవి భూతంబులలం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి ఘనుఁడు వేదముల ముఖ్యంబు ప్రణ వ
మనిలచయమ్మునఁ బ్రాణ [1]మగ్ర్యము ఛందములకు గాయత్రి యగ్గలముపశువు
లకు మేటి యజ ముఖలచతుష్పదములకు ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు
తే. బ్రాహ్మణుండు వరిష్ఠుండు పక్షులందు, శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానముల హు
తంబు పెద్దయుగములఁ గృతంబు మేలు, ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి. 161

సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభోజ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబుదరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సులందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కు డారయ నెక్కు డేను బ్రజాపతులం దచింత్యాత్మకుం డై నయట్టి
తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంబె విను మడు తెలియ, నీశ్వరుఁడు దేవతావలి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నే ననఁగ విష్ణుఁ డనఁగ వస్తు, వొకఁడ మూర్తిత్రయంబుననుల్లసిల్లు.

క. నెఱియఁ బ్రధానపదార్థము, లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁ గిడుట మమ్ము మువ్వుర, గుఱుకొని యొకఁడుగ నెఱిఁగికొనుట దలంపన్.

క. దివసము రాత్రియునుం బోరిఁ, బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండు పగిదిని సుఖసం
భవదుఃఖ జననములు జంతువులకుఁ గలుగు వల దుబ్బ [2]దురపిల్లంగన్. 164

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుటకై పొడ [3]వొదవుఁ బడుట
కై కడను జేరుఁ బాయుట కై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును. 165

క. జ్ఞానము సవిశేషస్థితి, దానికి నాశంబు లేదు దానిఁ దెలియుటన్
మానాహంకృతినుమతలు, మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్.

1 మాద్యము. 2 దురపిల్లంగన్. 3 వెదుగుఁ...కై కడుం జేరుఁ.

వ. అని వివరించి విరించి యానమంచితాచారులతోడ నాశ్రమప్రకారంబు లెఱిం
గించెద నని పలికి యి ట్లని యుపన్యసించె. 167

సీ. గురునకుఁ బ్రియహితకరుఁ డయి వేదాధ్యయన మొనరించుచు [1]నశన మమల
భిక్ష [2]నొనర్చుచు బిల్వపలాశదండములలో నొకటి ధార్యముగఁ జేసి
స్నానశీలుఁడు బ్రహ్మచర్యపరుండును నియమితేంద్రియుఁడును నిత్యశుచియు
యజ్ఞోపవీతియు నబహుభాషియు మేఖలాఢ్యుండు నై శయనాసనప్ర
తే. చారవిధములు సముచితా[3]చరితములు గ, సత్యధర్మనిరూఢుఁడై శాంతి గలిగి
వేల్మియిరుప్రొద్దు నడపుచుఁ గల్మషంపుఁ, బనుల కెలయకవర్తించుబ్రహ్మచారి.

సీ. అర్హప్రకారసమావర్తనుం డయి నిజదారనిరతుండు నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిశిష్టాశియు శుక్లవస్త్రాన్వితుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నచపలేంద్రియుఁడును శుచియు మైత్రీపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు సద్వ్రతనిష్ఠుండు నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు
ఆ. శక్య మైనఁ జల్పి క్షమ గల్గి సత్ప్రతిగ్రహ మొనర్చి మిత్త్రు లహితు లనక
మాటకార్యమునను మధ్యస్థుఁ డై గృహస్థుండు నడచు దురితదూరుఁ డగుచు.

సీ. గ్రామంబు దొలఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండుసంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల నంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి
తే. యతిథులకు నెడ మిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాత్మీయములలోనఁ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁ డై యన్నియింద్రి
యముల గెలిచి వానప్రస్థుఁ డతిశయిల్లు. 170
క. ఈమూఁ డాశ్రమములలో, నేమిట వర్తించువార లేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొరఁ దగు వి,ద్యామూలాచార మైన యత్యాశ్రమమున్. 171

సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి యతీతవస్తువులఁ జింతింప కెద న
నాగతంబులమీఁద నాస సేయక వర్తమానలబ్ధము లుపేక్షానిరూఢిఁ
గూర్చు చంగంబులఁ గూర్మ మెట్లట్ల యింద్రియముల లోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య దొరకొన్న యంతన నిజదేహయాత్ర నడపి

1 నన్న, మమల. 2 జరించుచు. 3 చారములుగ, నాచరించుచు స్త్రీజన త్యాగ మొందె, వేల్మి.

తే. గ్రాస మాచ్ఛాదనంబు దక్కంగ నెవ్వఁ డర్థి నెయ్యది యిచ్చిన నంద కేళ
వారభోజి యగుచు నమస్కారసఖ్య, నుతినిరాకృతిసహితుఁ డై యతి వెలుంగు.
క. అనసూయయు నక్రోధం,బును దమమును బ్రహ్మచర్యమును బుజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున,ము నహింసయుఁ జూరె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్.
తే. వృక్షమూల నదీతీర విజననిలయ, విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేవ
సదనవాసి యై కౌటిల్య [1]సాధ్యవస్తు, సంచయనములుడిగి యతి సంచరించు.
క. తనమేలు ప్రకాశింపక, తనుఁ గనుఁగొనునట్టి జను లుదాసీనతమై
నునికికిఁ దగియెడుచందం,బున వర్తించుయతి సర్వముక్తత నొందున్. 175
వ. అని యెఱింగించి వెండియును. 176
సీ. సన్న్యాస మనఁ దపశ్చరణంబు పేరు తపోజ్ఞానము క్షిప్రబుద్ధు లైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నా వెలుఁగుతత్త్వము గం(డ్రు) వీతతాను
సము నవధూతరాజసము నై శుద్ధసత్త్వాశ్రయం బగు హృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తి వలన సుక్షేమమార్గంబున నడతు రేకత్వశోభి
తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థ మై యున్న తత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోఁచు నవ్విధంబు
గలుగు బుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁ డై కాంచు ముక్తి. 177
వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహాభూ
తోపశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును సంతతాశాపల్లవంబును శుభాశుభ
ఫలంబును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు. 178
క. జ్ఞానాసి నది నఱికి యభి,మానాహంకార దూరమతి యగుపురుషుం
డానంత్యము ప్రస్ఫుటముగఁ, గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా. 179
ఆ. నిమిష మైనఁ బరమనియతి నాత్ముని నాత్మ
యంద కనినఁ దెలివు [2]నారఁ బడసి
బోధమహితమునుల పొందునవ్యయగతిఁ
బొందఁ గండ్రు ప్రకృతి పొందు దొఱఁగి. 180
ఆ. పరమనియతి యనఁగఁ బ్రాణ సంయమనంబ, యది క్రమాభివృద్ధి నలవరింపఁ
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమి ధ్రువం బవ్వి,శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు. 181
క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము, భవ్యము సత్త్వంబు దురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ, భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁ బ్రాఁకగుఁజుండీ.
వ. కావున. 183
తే. సత్త్వభావనకంటెఁ బ్రశస్త మైన, కృత్య మరయంగ లే దండ్రు నిత్యవస్తు

[1] శాత్యవస్తు. [2] నలరి వారు.

సమ్యగధిగమసిద్ధికి సంయమప్రసిద్ధు లాగమతంత్రప్రసిద్ధులార. 184

క. వినుఁడీ సత్త్వస్థుఁ బురుషుఁ, గనుఁగొను టనుమానకలనఁ గాని మనము ద
క్కిన తెఱఁ గేమిట నైనం, గనుఁగొనియెడ మనుట వెరవు గా కుండుఁ జుఁడీ.

సీ. ఇట్లగు టెట్లనియెదరేని సత్యంబు సంతోషమును నహింసయును ధృతియు
క్షమయు నార్జవమును సన్న్యాసమును బరిత్యాగంబు విజ్ఞానయోగదశయు
సాత్త్వికంబులుగాన తత్త్వవిజ్ఞనము లీ యనుమానమునఁ బుడుసాధిగమముఁ
బడయుట యొప్పెడుపదమండ్రు సత్త్వంబుఁబురుషుండు నొకఁ డనుబుద్ధిఁగొంద

తే. ఱార్యు లూఁదుదు రశ్లేల యగు నుదుంబ
రమున మశకమ్ము వారి మీనము వసించు
నట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్ముఁ డుండుఁ
గాక యనియెడివారు పెక్కండ్రు గలరు. 186

వ. అనిన విని యమ్మును లమ్మహాత్మునితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులు వీనిలో
నెవ్వం డెయ్యది యవలంబించె నదియ వాఁడు మే లను నే నున్నింటిమీఁద
నుం బరఁగినబుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయదర్శనుల మయియుండుదు మిది ప్రధా
నానుష్ఠేయం బని యుపదేశింపవలయు సత్త్వపురుషసంబంధప్రకారంబును
బ్రస్ఫుటంబుగా నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డి ట్లనియె. 187

—ఃఃఃః సత్త్వం బనశ్యానుష్ఠేయంబు గా నిరూపించుట. ఃఃఃః—

సీ. సకలధర్మములలో సర్వభూతాహింస మేటి యహింసాసమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమ జ్ఞానోదయం బగు నది మోక్ష మొసరించు ననఘులార
కోరికమెయిఁ గర్మకారి యయ్యెడువాఁడు వొందుగతాగతంబుల ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్దోషత మే లాచరించిన ముక్తి సిద్ధించు వినుఁడు

తే. విషయి పురుషుండు సత్త్వంబు విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి
యుండియును బద్మపత్రపయోలవంబు
కరణి నతఁడు తత్సంగంబుఁ బొరయకుండు. 188

క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర, తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన తత్సాధనతా
[1]తత్త్వము వదలక చిత్తను,ఖత్వాకలిత మగు నెలవు గండ్రు కృతాత్ముల్. 189

చ. అది సదుపాయ [2]మెందును నుపాయసమగ్రత లేమి సేర్ప ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ బొందెడుభద్రము నాహనాథ్యుఁడుఁ
నది నెఱి నుత్తరించి కనునందము నౌసహితుండుఁ గాంచునొ
ప్పిదము విసాధనుం డయిన బే లెటు లొందఁగ నేర్చుఁ జెప్పుఁడా. 190

ఆ. ఇట్టు లగుట యెఱిఁగి యెఱిఁగియేనియును నెఱుంగ కేని బలిమి బొచ్చుగడిగి

1 సత్త్వము...చిత్త్వసు,ఖత్త్వా. 2 మెందు ననపాయసమగ్రత.

చేయుపని ఫలంబు సిద్ధింప కుండుట, కొలఁదిఁ బోక దుఃఖములును గలుగు.

క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము, న్జలమార్గమునందు వాహనము వినియోజ్యం
బులు గా విమ్మెయి సాధన, కలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితముల్. 192
193

వ. అని చెప్పి.

తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించునంతకును బోత
[1]మాదరించి తక్కొల్లనియట్లు పురుషు
దర్శనము సంభవించునంతకును సత్త్వ
మాఁది విడవఁ దత్సంబంధ ముడుగుఁ డనియె. 194

వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబుగుణంబు మహత్తత్త్వంబు మహత్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతంబులు మహాభూతగుణంబులు శబ్దాదులం దాకాశంబునకు శబ్దంబు గుణంబు వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులు జలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులుగుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులుగలిగియుండు స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకృష్ణప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేకవిశేషంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కుచందంబులం జెల్లువిషయంబుల తెఱంగెఱుంగుట వానిఁ దొఱంగుటకుం దోడ్పడంజాలుననిచెప్పి వెండియు.

ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటె దివి యహంకారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కుడన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ.

క. భూతములతారతమ్యము, చేతోగత మైనయట్టి శిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని ని,రాతంకావ్యయపదంబు ప్రాపింపఁ గనున్. 197

సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియింపఁ జాలుదక్షత వాని నేలుప్రభుతఁ
దనరు మనంబు రథ్యముల సారథి యెట్టు ల ట్లింద్రియంబుల నాఁగ నడప
నదియ వలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధి సెన్నాహమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయీయాడ్యరథంబున నభిమతగతి నంతరాత్ముఁ డెందు

తే. నెలమివర్తించునిట్లగు టెఱుఁగుబుధుఁడు, ఘోరసంసారమోహావాగురకులోను
గాక నిర్గుణపథమునఁ గ్రాలి కను ని,రామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు.

వ. అని పలికి మఱియు. 199

క. శరనిధితరఁగలభంగిం, బొరిఁ బొరి నవ్యక్తమునన పుట్టు నడంగున్
సురనరధరణీరుహముఖ, చరాచరానేకభూతజాలము లెల్లన్. 200

క. అవ్యక్తాదికసకలము, నవ్యయుఁ డగుపురుషుఁ డాశ్రయంబుగఁ బరఁగున్

1 ఆశ్రయించి.

సువ్యక్తంబుగ నిది గను, భవ్యులు పడయుదురు మోహబంధవిముక్తిన్. 201

క. వినుఁ డక్కనుటకు మూలం, బనఘం బగుతపము యగుట నతినిష్ఠఁ దపో
ధనసమ్యగ్విధసముపా, ర్జనం బవశ్యంబు వలయు సన్మతులారా. 202

సీ. భూరితపంబునఁ జూరె ప్రజాపతుల్ బహువిధసృష్టినిర్వహణనిపుణు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప మాదరంబునఁ జేసి కాదె మునులు
గాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును గాంతురు విద్యల గౌరవంబు
లొదవుఁ దపంబున నొండువిధంబులఁ బడయంగ రాని యెక్కుడుపదంబు
తే. లచ్చ మైనతపంబున వచ్చుఁ బడయ, బ్రహ్మవధమద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయుఁ దపఃకృతినిర్ధుతపము,పేర్మి సర్వభూతంబులుఁ బ్రీతిఁ బొందు.

క. మమతాహంకృతిసహితత,పమునఁ బ్రజాపతిసమీపభవ్యపదము సం
యమి పొందు నిందు సందే, హ మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా. 204

క. మమతాహంకారవిము,క్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
[1]సమవేతం బగుతపమున, యమి గను సకలోత్తరావ్యయపదప్రాప్తిన్. 205

వ. అని చెప్పి వెండియు. 206

క తమము రజస్సుఁ దొఱఁగి స,త్త్వమునన రమియించి యగుణతత్త్వము గని స
త్త్వమును దిగవిడుచు వైరా,గ్యమహితుఁ డగుమునివరుం డకల్మషులారా.

క. పరమం బనంగ వేదాం,తరహస్యాత్మత వెలుంగుతత్త్వము నిక్కం
బరయఁగ క్షేత్రజ్ఞుఁ డను, బరిణతి గలయతఁడు సర్వపదవిదుఁడు సుఁడీ.

క. వృత్తివిశేషమునఁ జనిన,చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నెత్తెఱఁగునకుం దివియమి, యుత్తమపురహస్య మండ్రు యోగమున మునుల్.

క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు,పని యెల్ల నవిద్య నొలయు బంధము [2]మమతం
బనుపడిన మృత్యు వమృతం, బనఁ జను నది నిర్మమత్వ మారఁ గలిగినన్. 210

సీ. కర్మముల్ మే లండ్రు కర్మతత్పరులు బుద్ధాత్ములు విద్య వర్యత నుతింతు
రవిషోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్పించునది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యుఁడన వెలుంగు
పురుషునిఁ [3]దోఁపించు నరయంగఁ గర్మమయత్వంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజ మై యతిశయిల్లుట శ్రుతి సాటు నిత్తెఱఁగునుజ్ఞాన మేమ
తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యందఁ గాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార. 211

వ. అని యిట్లు కమలగర్భుండు. 212

క. జ్ఞానపరినిష్ఠితాత్మకు, లైనవిముక్తిపదనిర్ణయజ్ఞులచే స

1 సముపేతం బగు. 2 మమయం, చనఁబడిన మృత్యు. 3 దోఁతెంచు,

మ్మానిత యగుగతి యది క,ర్మాను[1]గతివిరక్తజనసమంచిత సుండీ. 213

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 214

క. కోరికలకుఁ జొరక యసం, గారూఢత గలిగి యెల్ల యందును సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల, సారాత్మకు [2]లీపథమునఁ జనుటకు శక్తుల్. 215

క. చెప్పితి సర్వంబును నీ, చొప్పున నడవుఁ డెసనొందు సార నీకుఁడు మీ
రొప్పెడు తెరు విది దీనం, దప్పదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా. 216

క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు, మునులకుఁ దత్త్వోపదేశమును జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై, యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా. 217

వ. అని పలికి గురుం డాశిష్యునితోడ. 218

క. నీవును నివ్వాక్యంబులు, భావంబున నెలవుకొలిపి [3]పరమసమాధి
శ్రీ వాటింపుము నిత్యప,దావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్. 219

క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన, మనమునఁ దెలి వొంది తత్ప్రపంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం, డనామయం బజర మమృత మనియెడిపదమున్.

చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాదరమేదురచిత్తవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లముల పెంపిటు లుండునె వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచి నవ్వుచున్. 221

క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా, మనంబు శిష్యుండు విమలమానస నీపైఁ
బనుపడుప్రీతిం జెప్పితి, ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్. 222

క. విమలము నచలము నగుచి,త్తము నాదెస నేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యా,త్మము ననుసంధింపు పాసెదవు దురితములన్. 223

క. సమరమునప్పుడు నీకుఁ, యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత, రమింపు మిం దెపుడు శమధురాధుర్యుఁడవై. 224

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె ననిచెప్పినఁబరమగురుం
డును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులుమఱియు నెవ్విధంబునం బ్రవర్తిం
చి రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామంబున నెసకం బెసఁగెడు మునీంద్రా యెఱిం
గింపవే యని యడుగుటయు. 225

చ. పరమదయావిధేయ పరిపాలిత వేదకలాప పక్వని
ర్భరశమసూక్ష్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితా పవిత్రపదతామరసస్మరణా పరావర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాళనందితా. 226

క. వినుత చతుర్వర్ణకసం,జనకముఖభుజోరుపాద సంవిదభేదా

1 మతివిరక్తి. 2 లిట్టి త్రోవఁ జనుటకు. 3 పరమసమాధిఁ, శ్రీ.

మునిహృత్కమలమరాళా,జననమరణహరణచరణసరసిజలీలా. 227

మాలిని. పదనమదమరాలీ భక్తసంపోషశాలీ
విదళితసురవైరీ విశ్వలోకైకధారీ
మదరహితహితైషీ మాన్యయోగప్రతోషీ
సదవనపరచిత్తా సర్వనిర్మాణవేత్తా. 228

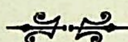
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

నగసుతాత్వమహితవి
ధానుతశశ్వల్లసల్లతావేష్టనహే
లానిత్యశాడ్వలతరు
త్వానుగుణఫలప్రదత్వ హరిహరనాథా. 1

తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునునిఁ గృష్ణుఁ డడుగుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు ఫల్గును సఫల్గువిద్యావిశారదుం జేసి శౌరి యతనితోడ. 2

క. నాచిత్తము వసుదేవునిఁ, జూచుట గోరియును నీవు సుమనోవృత్తిం
జూచి యనుమతి యొనర్చుట, వేచినయది నన్నుఁ బుచ్చవే ద్వారకకున్. 3

చ. అనవుడు నక్కిరీటి దగ నయ్యదువంశవరేణ్యుతోడ ని
ట్లను నటు లేనిఁ బోవలయు హస్తిపురంబున కిత్తెఱంగు సె
ప్పిన నిను ధర్మనందనుఁడు ప్రీతిగ నందుల కన్చి పుచ్చు న
య్యనుమతి గల్గునట్లు దగ నాడెద నవ్విభుపాల నచ్యుతా. 4

వ. అనిన విని దామోదరుండు దారుకు రావించి రథంబు పూన్పుమని నియోగించెఁ దదనంతరంబ ధనంజయుండు దమతోడం జనుదేరం దగుపరివారంబు సమకట్టం బడవాల్లం బనిచె నొక్కింతసేపునకు దారుకుండునుం దేరాయితంబు సేసి తేరం బడవాల్లనుం బరిజనంబులు సన్నద్ధులం గావించి సన్నిహితులం జేయ నాకృష్ణార్జునులు [1]ప్రయాణోచితాలంకారాలంకృతులై రథం బెక్కి కరినగరంబు పథంబు గైకొని చనుసమయంబున. 5

సీ. వినయమూరంగ గోవిందున కిట్లను గాండీవి దేవ నీకరుణఁ జేసి
కౌరవసైన్యసాగర ముత్తరింపంగఁ గంటిమి గురు భీష్మ కర్ణముఖ్య

1 ప్రయాణోచితాలంకృతులై.

దుర్జయవీరుల నిర్జించితిమి నీవు శాత్రవయోధుల సమయఁ జేయ
వెనుక నేము జయంబు గొనుచు వచ్చితిమి తేజంబును బేరుసౌఖ్యంబు నతుల

తే. మైనభవదీయసుప్రసాదాతిశయము,కతనఁ బడసితి మప్రతిహతమహోధి
రాజ్యసంపూజ్యుఁ డయ్యె ధర్మజుఁడు సంశ్రి,తాభిరక్షణవ్రతనిరతాంతరంగ.

క. నీమహిమ వొగడఁ గొలఁదియె, దామోదర విశ్వసంవిధాతవు భవదీ
యామలతేజమ యగ్ని,ష్టోమము గాలాత్మకత్వశోభివి కృష్ణా. 7

క. భవదీయశ్వసనము వా,యువు నీక్రోధముఁ బ్రసాదయోగంబును మృ
త్యువు లక్ష్మియు నీవలనన, యవుఁ బ్రీతియు మరణమును మహానందంబున్. 8

క. స్థావరజంగమమయజగ, దావిర్భావస్థితిక్రియావిలయంబుల్
నీవలనన యగుచుండును, భావాతీతుఁడవు సర్వపతివి ముకుందా. 9

వ. అని వెండియు. 10

—కృష్ణార్జును లింద్రప్రస్థమునుండి హాస్తినపురంబునకు వచ్చుట.—

క. నారదదేవలకౌశిక, పారాశర్యాదిమునులపలుకుల భీష్మో
దారవచనముల నిను నఘ,దూరా యే నెఱిఁగి యుండుదును సకలముగన్.

వ, కావున. 12

క. నావలనికరుణ పెంపున, నీవు ప్రసాదించినట్టినిరవద్యకవి
ద్యావిస్తారంబున దృఢ,తావిశదమతిఁ రమించెదం గ్రతుపురుషా. 13

వ. అని యిట్లు సభక్తికంబుగా సంభావణంబు సేసిన వాసుదేవుండును వితతా
దరవాక్యంబుల నభినందించె నప్పురుషవరు లట్లు సల్లాపంబులు సేయుచుం
బోయి తమరాకకు సమలంకృతం బైనసామజపురంబు ప్రవేశించి ధృతరాష్ట్ర
మందిరంబునకరిగి యక్కురువృద్ధుని గాంధారినిం బ్రణామవినయవిశేషంబులం
బ్రీతులం జేసి కుంతీసమారాధనం బాచరించి విదురధౌమ్యయుయుత్సుసంజ
యులదర్శనంబులు సముచితప్రకారంబులనడపి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంతభక్తి
పూర్వకంబుగా సమంచితవిధంబునం గాంచి తదాలింగనాద్యాదరణంబులు
వడసి రప్పద్మనాభుండు నాఁడు సవ్యసాచిసదనంబున నతనిచేయుపూజావిధా
నంబుల మానసం బలర వసియించి మఱునాఁడు మహనీయాస్థానమండపంబున
నున్నయన్న రేంద్రుకడకునయ్యింద్రసుతుండుదోడనచనంజని సుఖగోష్ఠినుండె
నట్టియెడనగ్గాండీవియప్పాండవపూర్వజునాననంబునఁజూడ్కి నిలిపినిభృతుండై.

తే. కమలనాభుండు పెద్దయుఁ గాల మిచట
నున్నవాఁడు దండ్రియును సహోదరాది
సకలబంధులు నితనిదర్శనము గోర
కుండురే వారిఁ జూడ నీతండుఁ గోరె. 15

క. ద్వారకకు నిమ్మహాత్ముఁడు, మీ రనుమతి సేయఁ జని యమేయగుణుల నా
సీరిని వసుదేవునిఁ గని, గౌరవ మెసఁగంగఁ దల్లిఁ గాంచి ముదమునన్. 16

క. తక్కటిసోదరుల సుతుల, నక్కునఁ బ్రియ మారఁ జేర్చి యప్పురజనులన్
మిక్కిలి మన్నన మక్కువ, నెక్కొనఁ గా నాదరించి నిలువక మగుడున్. 17

సీ. దేవర యిప్పని దివ్యచిత్తంబునఁ జూచి మీ కెట్టులు సూడఁ బోలె
నట్టుల యుత్తరం బానతి యిత్తురు గాక నావుడు నధికప్రియమున
మాతులుఁ గాంచి యిమ్మాధవదేవుండు మనమారఁ గాఁగ నమస్కృతులును
నాలింగనంబులు నాచరించి హలాయుధుని దేవకీదేవిఁ గనినయపుడు

తే. భక్తి మనకునై పూజించి బంధుజనుల,నందఱను దత్తదాచిత్య మభినుతముగ
నాదరించి వారలకుశలానుయోగ,విధము నస్మత్కృతమ్ముగ విస్తరించి. 18

క. పరిజనయోగక్షేమము, లరసి పురజనమ్ములకుఁ బ్రియం బెసఁగఁగ వా
క్యరచనలుం గార్యసమా, చరణములు నొనర్చి నడపి సఖసత్కృతులన్. 19

తే. మఱియు వలయుకృత్యంబులుఁ దెఱఁగుపఱుప
వలసినన్నిదినంబులు నిలిచి యశ్వ
మేధమునకు బాంధవజనమిత్రభృత్య
వర్గసహితుఁ డై చనుదెంచువాఁడు గాక. 20

క. అని ధర్మజుండు పలికిన, విని కృష్ణుఁడు సంతసిల్లి వినతుం డై గొం
తిని ద్రౌపదిఁ దగుమెయి వీడ్కొని తాను సుభద్రఁ దోడుకొని పోవుటకున్.

వ. గొంతి యెంతయుం బ్రియంబున ననుజ్ఞ సేయుటయు నర్జుననుమతియుంగొని.

తే. వివిధవాహనారూఢులై విభవ మెసఁగఁ,బాండవేయులుఁ దక్కనబంధుజనులు
ననుప రాఁగ సాత్యకి దోడ నరుగుదేరఁ,బురము వెడలియొక్కెడనిల్చికరము నెమ్మి.

క. సముచితభంగుల నందఱఁ, గ్రమమున వీడ్కొని పథంబు గైకొని తనచి
త్తము దృష్టియుఁ బాండవము,ఖ్యముపై నొలయంగ నల్ల నరుగుచు నుండెన్.

ఆ. అట్లు మరలి మరలి యర్జునుం జూచుచుఁ, జనఁగ నతఁడు సూడ్కి సనినయంత
దవ్వుఁ జూచు చుండె నవ్విధంబున సితాం,బురుహలోచనుండు వోవునపుడు.

క. [1]సరసన సాత్యకి రుచిరపు,టరదంబునఁ జనియె వెనుక నలఁతిరథముపై
నరిగె సుభద్రయు నిమ్మెయి, నరుగఁగ హరిమీఁద నింద్రుఁ డలరులు గురిసెన్.

ఆ. పవనుం డనుకూలతమెయిఁ, బ్రవర్తితుం డయ్యె నతిశుభప్రదభంగుల్
వివిధములు మఱియు ధరణీ, ధవ తోఁచె నిమిత్తములు నితాంత[2]స్ఫుటతన్.

శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమంబునకుఁ బోవుట.

వ. ఇట్లు వోయి పోయి మార్గంబుకెలనం జేరువ నున్నయుదంకాశ్రమంబు గని
యందుఁ జని వినయం బొప్ప నమ్మునిం గని యతనిచేయునతిథిసత్కారంబులం
బ్రియం బంది యతనిపాల నాసీనుం డయి యుండ నతం డప్పుండరీకాక్షున

1 పరుసన. 2 స్ఫురతన్.

కి ట్లనియె. 28

చ. భరతులపాలి కేఁగి తగఁ బాండవకౌరవబంధుభావనం
గరము దృఢంబు సేసియు సుఖస్థితి రాజుల వారివారివి
స్ఫురితమహాధిరాజ్యముల [1]చొప్పుల నిల్పితె పక్షపాతితా
దురితము లేనినీవు జనతోషవిధానవిశారదుండ వై. 29

వ. అని యిట్లెఱుంగనివాఁ డయి యడిగెడునట్లపోలె నిందాగర్భంబుగాఁ బలికి
నం బద్మనాభుండు దానును దాని నెఱుంగమి భావించి యాభార్గవునాననం
బాలోకించి. 30

చ. కర ముచితంబుగాఁ బలికి గర్వపుమాట నడల్చి భీతికిం
దెరు వగునట్ల చెప్పి కడుదీనత దోఁపఁగ నాడి సంధి క
క్కురుపతిఁ దమ్ముప్రోవు మొగకొల్పఁగఁ జాలన నాకు భీష్ముఁడు
న్గురుఁడును దోడుచెప్పిరి మునుల్ బహుభంగుల నొత్తి రత్తఱిన్. 31

వ. అతిలోభంబునం జేసి వంశధర్మంబు విడిచి యెవ్విధంబులను సంధికిం జొరక కు
రుకుమారులు పాండువులతో భండనం బొనర్చి సబంధుపరిజనంబుగా మర
ణంబునొంది యుత్తమలోకంబులు కరిగి రిక్కడఁ బాండునందనపంచకంబు
దక్కం దక్కటివారెల్ల నట్ల పోయిరి కాలనియతి గడప నెవ్వరికిని శక్యం బ
బగునే యనిన విని రోషకషాయితంబు లగుతారకంబు లుద్వృత్తంబులు సే
యుచు నత్తపోధనసత్తముండు. 32

క. కౌరవకులమును మిథ్యా, చారుఁడ వై త్రుంచి తకట శక్తుఁడ వయ్యున్
నేరిమిమైఁ జేయవ పొం, దారఁగ నిక్కల్బిషమున కంతటికిఁ దగన్. 33

వ. ఘోరప్రకారం బగుశాపంబు నీ కిచ్చెద ననిన నచ్యుతుం డామునితో నా
మాటలు దేటపడ విని తగినయట్లు సేయుదు గాక యని పలికి యి ట్లనియె. 34

చ. కినియుట మాను మేలె మునికిం గుపితత్వము శాంతవృత్తి నా
యమనయ మాచరింపు విను మప్పశపంబులచేతఁ గోలుపో
దునె మఱి యట్లుఁ గాక యతిదుష్కర మైనతపంబు సంచితం
బనఁ దగుబ్రహ్మచర్యమును నాఱడిఁ బోవె కటా శపించినన్. 35

వ. అనిన విని యుదంకుండు శ్రీవత్సాంకు నవలోకించి. 36

క. అగుఁ గాక నీవు సెప్పెడు, తగ వెయ్యది సెపుమ వినియెదం [2]బోలిన నే
మగిడించెద శాపోన్ముఖ, మగుమన్మానసము ననుడు నల్లన నగుచున్. 37

చ. తమము రజస్సు సత్త్వము నుదంక మదీయవశప్రవర్తమా
నములు మరుద్వసుప్రభృతినాకిచయంబు మదుద్భవంబు స
ర్వమునను నేన నిల్తు సుఖవాసత నట్ట దగఁ జెంది నిల్చు స

1 ఁ జొప్పున నిల్పితె 2 బొనరిన.

ర్వము విను మేన చూవె యపరంబు పరం బనఁ గల్గుతత్త్వముల్. 38

తే. ప్రణవముఖవేదములుఁ జతుర్వర్ణములుఁ జ
తుర్విధాశ్రమములును దత్సర్వకర్మ
జాతములును నమంచితస్వర్గమోక్ష
ములును మన్మయముల కాఁగఁ దెలిసికొనుము. 39

క. క్రతుపరులు నన్న తగ సం,స్తుతించి ఫల మందఁ గంద్రు దోషయుతులు స
మ్మతిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబులఁ, గృతాత్ము లగుదురు మదీయకీర్తపరు లై. 40

క. మానసు మదగ్రపుత్త్రుం, గా నెఱుఁగుము ధర్ముని జగద్రక్షకు నై
యే నభినత[1]కాలములను, మానితజన్మముల నొంది మనుతుఁ దపస్వీ. 41

క. భువనర్ధనవిలయంబుల, నవలీలన వరుస బ్రహ్మ యన విష్ణుఁ డనన్
శివుఁ డన నిర్వర్తింతును, భువనంబుల నేన చూవె భూరిమహిమలన్. 42

క. ధర్మంబుకలిఁకిఁ గాంచి య, ధార్మికులంబొలియఁ జేసి ధార్మికులను బే
రర్మిలి రక్షింతు నుచిత, కర్మాచరణముల నే జగద్ధితమునకై. 73

వ. అట్టివాఁడ నయి యుండియునధర్మపరులగుధార్తరాష్ట్రులనత్యంతధార్మికులగు ధర్మనందనాదులతోఁ గలపుటకుం బలుదెఱంగులం బడితి నది దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమాను లగుపారాశర్యప్రభృతిమునివరులచిత్తంబుల కెక్క నక్కారవులు దమదారాత్మ్యంబున మాహాత్మ్యవంతు లగునాకొంతేయులం దొడరి ధర్మస మరంబున నమసిరి నాచేసినపని యిట్టిది నన్ను నుదంక నీ వింక నే మనియెద నను మని పలికిన నతండు వినతుం డగుచు ని ట్లనియె. 44

ఉ. ఇప్పుడు నీమహామహిమ యేర్పడ సమ్యగనుగ్రహంబునం
జెప్పినయీనమంచితవిశేషము లెల్ల నెఱుంగుదుర్ మదిం
గప్పినయీదురాగ్రహపు గర్వము నీ వొసఁగంగ నాకు ముర్
చొప్పడియెర్ సుధానదృశసూక్తులఁ దేర్చితి వీవ యచ్యుతా. 45

వ. అని వెండియు. 46

ఆ. అతుల మైననీదయామహిమకు నేను, బాత్ర మగుదు నేనిఁ బద్మనాభ
యనుపమానతావకాకృతిఁ జూపవే, నాకుఁ జూడ్కియును మనంబు నలర. 47

కృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దనవిశ్వరూపంబుఁ జూపుట.

చ. అనుడు దయాళుఁ డై నహరి యర్జునుచూచినదివ్యమూర్తిఁ జూ
పినఁ గని సంప్రమోదమును భీతియు విస్మయముం బెనంగొనన్
మునిపతి పాణిపద్మములు మోడ్చి 'నమః పురుషోత్తమాయ తే'
యనుచు వినీతి నమ్ర మగునంగము నివ్వెఱ నిశ్చలంబుగన్. 48

వ. ఒక్కింత నిలిచి నిభృతస్వరంబున. 49

---

1 కాలముల,న్మానితజననముల నొంది నడతుఁ దపస్వీ.

సీ. పుండరీకాక్ష యీపురుషమి యంతయును భ[1]వత్పాదపంక్తిసంవ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను నావృత మయ్యె నీమహితసముజ్జ్వలమస్తకముల
నంతరిక్షము దావకాద్భుతకుక్షిదేశంబులచేత సంఛన్న మయ్యె
భవదీయమహనీయబాహార్గళానిచయాపిహితము లయ్యె నన్నిదిశలు
తే. బహుచరణముల బహుశిరోభాగములను
బహుజఠరముల బహుభుజాప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును నీవ యైత
నర్చి తిది నాదుకన్ను మనంబుఁ దనిపె. 50

వ. విశ్వరూపా యీరూపం బుపసంహరించి నీ దగు నెప్పటియాకారంబు గైకొనవే యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యానతిచ్చిన నమ్మహితాత్ముండు సంశ్రితార్తిహర నీమూర్తిఁ గంటి నింతకంటె మిక్కిలి వరంబులును గలవే యనుటయు. 51

క. ఆదేవుఁ డతనితో నటు, గాదు ననుం గనుట శుభము గావింపక పో
దేది ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్ర,మోదంబుగ నీకు ననిన ముని యి ట్లనియెన్.

వ. అవశ్యంబును నా కట్లు గావలయు నని యవధరించితేని దేవా యిది మరుదేశం బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి యెప్పుడుం గలుగఁ బ్రసాదింపుము. 53

క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు, దన యెప్పటిలలితమూర్తి ధరియించి మునీం
ద్రునితోడ నన్నుఁ దలఁచఁగ, ననఘా దొరకొను జలంబు లని పలికి తగన్.

వ. వీడ్కొని చని యెం బడంపడి యీభృగువంశవరుం డొక్కెడ మెలంగుచుండి తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచిన. 55

సీ. కుక్కలు సుట్టి రా నొక్కమాతంగుండు బాణబాణాసనపాణియును ది
గంబరుండును మలినాంగుండు నగువాఁడు దోఁచె నచ్ఛజలంబు దొరఁగుచుండ
మేనితో నమ్ముని వానిఁ దప్పక చూడ వాఁ డోయుదంక యివ్వారి డప్పి
వోఁ ద్రావు మనుడు నాభూసురాగ్రణి యొల్లనని పల్కెఁ బల్కిన వినుము నీవు
ఆ. నీరువట్టు శ్రమముఁ గూరిన నీమీఁది, కరుణ వచ్చినాఁడఁ గాదు నాక
యర్థిఁ ద్రావు టొప్పు ననియె నాచండాలు, నలుక మెయి నదల్చె నత్తపస్వి. 56

వ. అదల్చిన నతండు నారమేయంబులుం దాను నంతర్ధానంబు సేసె నాసంయమి వెఱఁగుపడి యొక్కింత విచారించి యిక్కపటప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబుగా వలయు నని యూహించుసమయంబున నయ్యోకకుం గృష్ణుం డరుగుదెంచుటయుం గనుంగొని యమ్మహాత్మునితోడ నమ్మునివరుండు. 57

క. జలము నినుఁ దలఁచఁగా నిటు, గలుగు నె చండాలునొద్దలఁ గానెడునీ రే
నలఘుగుణ త్రావుదునె యే, కాలంది శ్రమం బైన వరము గుచ్చిత మయ్యెన్.

1 వత్పాదపంకజవ్యాప్త.

చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్టు లను నాఱడిఁబోయెఁ బ్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగ నైతి సమయం బొకఁ డిమ్మెయిఁ గల్గె నేర్పడ
న్వినుము నిలింపవల్లభుని నీకయి వేఁడితి నే సుధారసం
[1]బనితరసాధ్య మైనశుభ మయ్యెడుఁభూతి దొలంగె నక్కటా. 59

వ. అది యె ట్లంటేని. 60

క. ఏను సుధ యడుగుటయు హరి, మానవులకు నేల యగు నమ_ర్త్యత్వము మే
లైన తెఱఁ గొండుఁ గోరుము, దానిం దగ నిచ్చెదఁ ముదం బారంగన్. 61

వ. అనిన నయ్యనిమిషపతియాననం బాలోకించి. 62

క. నిను వేఁడుట మోఘము గాఁ, జనునే యెల్లైన నాదుచనవు సెఱప క
మ్మునిపతికి నమృతరస మి, మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ యాతఁడు నాతోన్. 63

వ. సమయంబు సేసికొని వచ్చె న_త్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్యధన్యుండు.

శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి సమ్మానించి యాభార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్టు లిచ్చిన సుధఁ బ్రీతిదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా కన్యాయ్యవృ_త్తంబు గా
దీతంత్రంబున కీవ సాక్షి యని తా నేతెంచె నిఁ గానఁగన్. 65

వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబ చేసిన నతం డంతర్ధానంబు సేసెం గా నిమ్ము దాని కేమి
సేయవచ్చు నాయిచ్చినవరంబు బొంకు గా కుండ నీకు జలం బెప్పుడుం గలుగం
జేసెద. 66

చ. అనఘ జలంబు నీవలసినప్పుడ మేఘము లీఁపురుస్థలం
బున నొసఁగుఁ భవద్యశము వొంపిరివోవ నుదంకమేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగి మాన్యత నెప్పుడు నియ్యెడం జరిం
చును జలసంబు లింక నను సువ్రత దూఱకు పోయి వచ్చెదన్. 67

క. అనినం బ్రీతుం డయ్యెను, ముని యంతర్ధానకలనమునఁ గృష్ణుండుం
జనియె నని చెప్పి మఱియును, జనమేజయనృపతితోడ సంప్రీతిమెయిన్. 68

వ. వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 69

ఆ. మనుజనాథ యెప్పుడును మరుదేశంబునందు నియతవృ_త్తి నద్భుతంబు
దలకొనంగ నయ్యుదంకమేఘంబు లొక్కొక్కపుణ్యతిథుల నొలసి కురియు.

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్స
హించినయుదంకుం డేమివిధంబుతపంబున నమ్మహానుభావంబు నొందె నెఱిం
గింపవే యనుడు నావిభునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 71

—జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకునిచరిత్రంబు సెప్పుట.—

సీ. అతనికి గురుభ_క్తికతనఁ జొప్పడియె న_త్తెఱఁగు [2]పెం పది విను తెలియ నతఁడు

1 బనితరసాధ్య మైన. 2 సెప్పెద విను.

దనగురుం డైన గౌతమునకు శుశ్రూష నియతిమైం జేయ సస్నేహభక్తి
కంబుగఁ బెద్దయుఁ గాలంబు సనిన నా సంయమిపతి శిష్యసమితి కెల్ల
వివిధవరము లిచ్చి వీడ్కొల్పి పుచ్చి యుదంకునిదిక్కను దలఁప కుండె

ఆ. నత్తపగపరాత్ముఁ డతినిష్ఠఁ బరిచర్య, నడపు చొక్కనాఁడు గడును వ్రేఁగు
గలుగునట్టినంట కట్టియమోపు పట్టు, గుదియ మోచి తెచ్చెఁ గురువరేణ్య. 72

క. అటు మోచి తెచ్చి యం దొక,జట పెద్దయుఁ దగిలి యుండ సరభసముగ నై
చుటయుఁ దెగి మోపుతో ముం,దట నది పడియెను జరాసితచ్ఛవి మెఱయన్.

సీ. దాన నన్నియతుండు దనవయఃపాకంబు నెఱిఁగి శోకంబున నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువు లంజలిఁ బట్టంగ నిజపుత్త్రిఁ బనిచె నన్నీరజాక్షి
రయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి నెరిసిన విడిచిన ధరయుఁ దలరె
నమ్ముని యాశిష్యు ర మ్మని చేరంగఁ బిలిచి నీ వేటికి నలఁతఁ బొందె

ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు లందఱపైఁ గల, కరుణ మీకుఁ బెద్దకాలమేని
మునివరేణ్య నావలన లేద దానికి, నుమ్మలింప కెట్టు లుండ వచ్చు. 74

వ. అనుటయుఁ గృప చిగు రొత్తుచిత్తంబుతోడ. 75

క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ, కల సుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బలరఁగఁ బెండిలి గ మ్మని, పలికి మఱియు నాతపస్విపతి యి ట్లనియెన్. 76

క. నీ తేజంబు సహింపఁగ, నీతామరసాక్షి దక్క నెవ్వరికిఁ దప
స్స్ఫీతా శక్యము గా దిది, చేతోగతిఁ జూచి తగవు సిద్ధించుటకై. 77

వ. ఇమ్ముద్దియకును. 78

క. తను వొండుగఁ జేసెద నది, జననాంతర మెట్టు లట్ల సజ్జననుత నీ
వనుమానము దక్కుము యౌ,వనమును గైకొనుము కన్య వరియింపు తగన్.

వ. అధర్మంబు గా కుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి యక్కన్యకా
రత్నంబునకును. 80

చ. తనులత యొండు సేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొండు మీరలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క సే
సిన నది దెత్తు మీకరుణఁ జేసియ కల్గెడు నాకు శక్తియున్. 81

క. అని విన్నపంబు సేసిన, విని దక్షిణఁ బ్రీతి యగుట వే ఱొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితం,బునఁ జూవే నాకు ననియె ముని మనుజేంద్రా. 82

తే. అంత నిలువక మునిపత్ని కతఁడు భక్తి, నెఱిఁగి తల్లి మీ రానతి యిండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును స,మాహరింతు నే ననుటయు నయ్యహల్య.

చ. వలవదు లాఁతివాఁడవె భవద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తి పల్కె న

యొ్యలఘుతపస్వి యానతి ప్రియంబున మిత్రసహాఖ్యు దేవికుం
డలములు దెమ్ము నాకుఁ బ్రకటంబుగఁ బెంపు వహింపు తమ్ముఁడా. 84

వ. అని యిట్లు పనిచిన నాతండు ప్రీతుం డయి యప్పనికిం జనియెఁ బదంపడి గౌతముం డుదంకునిం బొడగాన మెచట నున్నవాఁ డని యహల్య నడిగిన నాభృగువంశవరుం డరిగిన తెఱం గెఱింగించిన నద్దయాళుం డద్దేవియానసం బాలోకించి. 85

క. ఆసౌదాసనరేంద్రుం, డాసురచరితుండు శాప మాతని నటు గాఁ
జేసినయది మానుషమాం, సాసక్తుం డగు టెఱుంగఁ డమ్ముని యతనిన్. 86

సీ. *అకట యెట్లగునొక్కొ యనుపల్కు కృపదోఁపఁ బలికిన నమ్ముగ్ధ భయముగొనుచు
నెఱుఁగ నిట్లగుట మునీశ్వర నామీఁదిదయ చిగు రొత్త నాతనికిఁ గీడు
రా కుండునట్లుగాఁ జేకొని కావవే యనిన నాసంయమి యంత వెఱవ
నేల యే నతనికి నెడరు రానీ నని తగ నూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్త తనువును గోరమీ, సములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితోడ నొక్కశూన్యాటవి, నెలమి నున్నయన్నరేంద్రుఁ గాంచె.

క. ముని యిట్లు నెమ్మిఁ గాంచినఁ, గని యతఁ డాఁకొనుటఁ జేసి గాసిలి యెచ్చోఁ
గనువాఁడనొ తగుభక్ష్యం, బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రియంబుగ ననుడున్. 88

వ. ఉదంకుం డతని కిట్లనియె. 89

క. గురుకార్యంబునకై భూవర నిన్నుం గాన నేను వచ్చితి గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గారి, ట్లరయక యాడుదె యధర్మ మగుమాట నృపా.

వ. అనుటయు. 91

క. దినమున మూఁడవయామం, బున యపరార్ధంబు యోగ్యముగ నాహారం
బునకుం గల్పించిరి నా, కనిమిషు లటు గాన మాన నాఁకలి వుత్తున్. 92

సీ. అని పల్కె సౌదాసుఁ డమ్ముని యట్లని నధిప మద్గురుకార్య మాచరించి
వచ్చెద నుగుడ నవశ్యంబు నామాట ననృతంబు సొరదు నీ వర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు లిత్తు పాత్రను యేను గురులకుఁ గాఁగ నాకోరుకోర్కి
నీవ తీర్తని కృతనిశ్చయత్వంబున నరుగుదెంచినవాఁడ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్ల కాక యేమి యర్థించి వచ్చితి, చెప్పు మనిన నతఁడు చిత్త మలర
ననఘ నీదుపత్ని యర్థిమై ధరియించు, కుండలంబు లని యతండు సెప్పె. 93

---

* దీనికిఁ బాఠాంతరము.—

"ఎ. అక్కట యెట్లయ్యెడునో యనుచుం బలికిన నమ్ముద్దియ భయంబు గొనుచు.
సీ. ఎఱుఁగ నిట్లగుట...నుసుజాశిరక్తంపుఁదనువును గోరమీసములును వృత్తలోచనములైన
ఆ. యుగ్రమూర్తితోడ నొక్క శూన్యాటవి, నెలమి నున్నయన్నరేంద్రుఁ గాంచె
ఘోరవికృతకేయదఘూకవిరావమై, ప్రచుర మైనకోసరాశి యనఁగ."

వ. చెప్పిన విని యమ్మనుజవరుం డొరులధనం బిచ్చువారలుం గలరె కుండలంబు లడుగ కొం డెద్దేనియు నడుగు మనుటయు నాసంయమి నీవు నెపం బిడి త్రోవం గలవాఁడవు గా వే నన్యవస్తువు లొల్ల నని పలికిన నాభూవల్లభుం డమ్మాట కియ్యకొని యన్నాతి యున్నచోటికిం జను మేఁ బుత్తెంచితి నని చెప్పి నీవాంఛితం బెఱింగింపు మని నియోగించిన నమ్ముని యద్దేవి యెచ్చోట నున్నయది యని యడిగిన నప్పుడమితేఁడల్లదె తన్నివాసప్రదేశం బని చూపినం బోయి. 94

సీ. అద్దేవిఁ గని యతం డట్ల చెప్పిన మునివల్లభ నా కానవాలు దెమ్ము
నృపుపాల ననియె నన్నేలఁ తె యుదంకుండు నను దెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి సేమ మగు నని నిష్ఠింప రా దిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును ననుసలు కతివకు నాయిచ్చు [1]వర్ణితాభిజ్ఞాన నిర్ణయము గఁ

ఆ. జెప్పు మనిన సంతసిల్లి యమ్మదయంతి, కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్త పనుపున నిచ్చెదఁ, గుండలములు నీకు గురుహితార్థి. 95

వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహితాత్మునితో మఱియును. 96

సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండలములకుఁ బెక్కుపాయముల వేచి
తిరుగుదు రెంగిలి వోరసిన నేమఱి నీవు నిద్రించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్చించి యివి దాల్ప నాఁకలి నీరువ ట్టగ్నిభయము
విషవికారము భూతవేతాళ బాధలు వోరయవు వినుము బాలురకు నైనఁ

ఆ. బెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యయి, కొలఁది నమరి యుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
వీని నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను,మయ్య గురులు నిన్ను నభినుతింప. 97

—ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట.—

వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తిప్రీతివినయంబులు మనంబున నంకురింప నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగినం బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసి యాసంయమివరుం డబ్భామచేత నామంత్రితుం డై భూమీశ్వరుపాలికి వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి దీవించి దేవా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నా కానవాలుగా నీవు సెప్పినవాక్యం బత్యంతగూఢంబు దదభిప్రాయంబు నెఱుంగ వలతుం జెప్పం దగి యుండు నేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ. 98

సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు రటు గాన యేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేతన యిట్లైతి నెడదప్పునన యొండు వెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దది కారణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
రము దీన మేలు గందు మనంగ రా దిది గా దన్న వేఱొండు గలదె మార్గ

1 వర్ణితాభిజ్ఞన నిష్ఠ.

తే. మని యభిజ్ఞానముగ మదయంతి కపుడు, సెప్పి పుచ్చితి నిట్లు విశిష్టరత్న
మయమహాకుండలము లిచ్చి మాన్పుఁ గీడు, నీకతన ననుతలఁపున లోకవంద్య.

వ. అనియె నాభృగువంశవరేణ్యునిపుణ్యసన్నిధిం జేసి యాసౌదాసనరేంద్రునకు [1]సంప్రాప్తసమాధానసూతనసత్త్వంబు గలుగుటకతంబునం గార్యదర్శనంబును గుండలదానశ్రద్ధయు శాంతవచనంబునుం గలిగెఁ దదీయవచనశ్రవణానంతరంబ యుదంకుం డతనితో మిత్రత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు సెప్పుదు రేను నీవలనం గృతార్థుండ నైతిఁ బోవుచున్నవాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికితి బొంకు వడ కుండ వత్తు ననినఁ జిత్తంబు గృపాయత్తం బగుచుండ నాభూపతి యత్తాపసోత్తమునాననం బాలోకించి. 100

ఉ. చంపెదునట్టినాకడకు సంయమివల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదార్తి నీతప
స్సంపదఁ జేసి పాపు మని [2]సంస్తుతిఁ బల్కిన వీనులందుఁ బే
రిం పొలయం బ్రసన్నత వహింపఁగఁ జిత్తము పంకుఁ డిట్లనున్. 101

ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి నరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందెనేనియుర్
వే మరలుర్ భవద్గుణము వీతకళంకునిఁ జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తి గౌతమమహాముని సల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బార్థివసత్తమ పొందు మున్నతిన్. 102

క. అని పలికి మఱియు బలుదీవన లిచ్చి యతండు గారవమున నితని నేర్
దనకరముల నివిరి ప్రియం, బొనర్చె నిర్దురితుఁ డైన యుర్వీపతియున్. 103

వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమమునిం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి యామంత్రణంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు గుండలంబులు గృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు రయంబునం బోయి పోయి పక్వఫలంబులం బెఱిగిన బిల్వంబుం గని యాఁకటిపెల్లునం దదీయవిటపంబున నకుండలం బగునయ్యజినంబు దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొను చుండె. 104

సీ. గాలి నవ్విటప మాలోల మగుడుఁ దగు లెడలి యయ్యజినంబు పుడమిఁ బడినఁ
గని యొక్కనాగంబు గ్రక్కునఁ జనుదెంచి వెసఁ బుచ్చికొని కడు వేగ పఱవఁ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మన దిగదాఁటి వెనుకొనునంతకుఁ గనపపుట్టఁ
జొచ్చె నయ్యురగ మాసువ్రతపరుఁడు దీవ్రముఖకాష్ఠముగొని త్రవ్వఁ దొడఁగెఁ

తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి తలరె, విప్రుఁడై వచ్చి గీర్వాణవిభుఁడు గొయ్య
కోలఁ ద్రవ్వినమాత్రఁ బాతాళయాన, మేల సిద్ధింప నేర్చు మునీంద్ర వినుము.

వ. పాతాళభువనం బిచ్చటికి సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలంబులు గొని

1 సంప్రాప్తసమాధానమానసత్వంబు. 2 సమ్మతిఁ.

పోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బనిన విని యమ్మునిశిష్యుండు. 106

క. పాతాళంబున నున్నను, వే తెత్తుం గుండలములు విను మప్పని నా
చేతం గా కున్న నను, వ్రాతము విడువంబడు నిది ధ్రువం బని పలికెన్. 107

చ. పలికిన నత్తపస్విదృఢభావ మెఱింగి సురేంద్రుఁ డొండువ
ల్కులపని నిల్పి కాష్ఠమునకుం గులిశంబునఁ గల్గువాఁడియుఁ
బలువును నిచ్చి వజ్ర నని బాంధవ మేర్పఁ జెప్పి భీతిమై
నిల దెరు విచ్చె నమ్మునియు నేత్తెఱఁ జొచ్చె భుజంగలోకమున్. 108

న. చొచ్చి యనేకప్రకారప్రాకారపరిరక్షితంబును బహురత్నదీప్తిజాలదేదీప్యమానంబును నైనయమ్మహనీయలోకం బాలోకించి దశయోజనాయామంబునుం బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని యతండు కుండలాహరణంబు దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె నయ్యెడ నరుణవదనంబును నసితాంగంబును సితవాలంబును నై వెలుంగుతురంగం బతని కిట్లనియె. 109

ఉ. ఆతత మైననాదగునపానము నూఁదు మొకింతయుఁ జుగు
ప్సాతురవృత్తి నీదుహృదయంబునఁ జొన్పకు లోకవంద్యుఁ డ
గ్గౌతమునాశ్రమంబున నఖండితభక్తి నుపాస్తి సేసినన్
బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు పరిష్కృతబోధన యట్లు గావునన్. 110

న. నీకుం బొడసూపి యైరావతసుతుం డపహరించినసమంచితకుండలంబులు మగుడం జేరెడునుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపాసించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు నయ్యశ్వం బతనితోడ భవద్గురునకు గురుండం బావకుండ నీవు శుచి వయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్ను నియతిం బూజించి తత్తెఱం గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు తదీయోపదిష్టప్రకారం బాచరించిన. 111

సీ. ఘోటకోత్తమరోమకూపంబులం దెల్ల నొక్కట ఘనధూము ముద్గమించి
కవిసి పాతాళలోకం బంతయును గప్పె వాసుకిప్రభృతిని వాసభూము
లుపరుద్ధభావంబు నొందె నైరావతావాసంబు హాహారవంబుతోడ
నాకులం బయ్యె నట్లతిదారుణం బైన పెనుఁబొగ నెంతయు భీతి నొంది
ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు నహివరుల్ రయమున, వచ్చి భక్తి నర్ఘ్య లిచ్చి వినతు
లై తదీయకార్య మడిగి యెఱింగి వే, తెచ్చి కుండలంబు లిచ్చి రధిప. 112

—ఉదంకుండు గుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట.—

చ. అతఁడును వారిఁ బోఁ బనిచి యగ్నికి భక్తిఁ బ్రదక్షిణంబు సే
సి తగ నమస్కరించి విలసిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై
యతలము నిర్గమించి రయ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె
చ్చితి నివె కుండలంబు లని చే నిడి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్. 113

తే. ఆయనయు గౌతముండు నత్యాదరమునఁ, గౌఁగిలించుచు దీవించి గారవింప
నతఁడు నమ్మునిపతికిని నయ్యమకును, బెక్కుమాఱులు భక్తిమై మ్రొక్కి నిలిచి.

క. మీకరుణఁ గాక తగుమెయి, నీకుండలములు పరిగ్రహించుట నడుమన్
వైకృత మొలసినఁ దలఁగుట, నాకొలఁదియె యనియె వినయనమ్రుండగుచున్.

వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగు లై రగ్గౌతముం డతని కిట్లనియె.

ఉ. నీచరితంబు చిత్రమహనీయము మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాగ ముపనీతము సేసినకుండలద్వయం
బాచతురత్వ మాబలిమి యాదృఢనిశ్చయ [1]మట్టు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ డోపునె యేను నిజంబ పల్కితిన్. 117

వ. అనియె నయ్యుదంకుం డట్లు దనమహాతపంబుబలిమిం బరాక్రమించి యనన్యసులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి గావించె నాభృగువంశమహత్తరుమహానుభావం బిట్టి దనిన విని జనమేజయుం డమ్మహాత్మునకు వరం బొసంగి చనిన వాసుదేవుననంతరవృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే యని యడిగిన నవ్విభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 118

సీ. ఆభార్గవోత్తము నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ డరిగి యలంకృత మైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు రైవతకాచల యాత్రామహోత్సవ మఖిలజనులఁ
గొనియాడు చుండి యగ్గోవిందుసందర్శనంబున నుత్సవోన్మత్తభావ
మిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలి రద్దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి

తే. దేవకీదేవి బలభద్రదేవుఁ దక్కఁ, గలుగువృద్ధబాంధవులను గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధానసమంచి, తాచరణములు నడపెఁ బ్రియం బెలర్ప. 119

వ. వార లందఱకు ధర్మనందనుచెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోపచారంబు లాచరించె ననుజతనుజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనినం బ్రీతివాత్సల్యసంభావనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకిసుభద్రలం దగుతెఱంగులం దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకలజనప్రమోదాపాది యైనదామోదరు నత్యంతసమీపాసీనుం జేసికొని వసుదేవుండు భారతరణప్రకారంబు యాతాయాతజనంబులచేత వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నచ్యుతుం డతని కిట్లనియె. 120

క. అది యతివిస్తారము పెక్కుదినంబులు సెప్పఁ బట్టుఁ గొంత దగం జె
ప్పెద నేఁ బ్రధానపురుషసముదయసమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్.

సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీకలితంబు దానికిఁ గర్తయై వీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డాప్రభువున కెదు రొడ్డి రెలమి మైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మనీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు లచ్చెరువడఁ బోరెఁ గాండీవి దోడ్పడఁ గా శిఖండి

---

[1] మట్లు నూపి ధ, ర్మోచితలీల.

తే. యన్నదీనందనునిఁ బదియవుదినంబు, నందుఁ గూలిచె నుత్తరాయణమువచ్చు
నంతకును మృతిఁబొందకయాతఁడుండె, నధిప శరతల్పమునఁ గడునద్భుతముగ.

క. గురుఁడైదుదివసములు నిర్భరసమర మొనర్చి సతనిఁ బరిమార్పఁగ నా
వెరవున నష్టనుప్రావున, దొరకొనియె హుతాగ్నిభవుఁడు ద్రుపదసుతునకున్.

క. గండున రాధాతనయుఁడు, రెండుదినంబులు పెనంగి గ్రీష్మసమయసూ
ర్యుండుంబోలె వెలింగెడు, గాండివధరుశరకరోష్మఁ గ్రాఁగె నరేంద్రా. 124

చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతివిక్రమతన్ సమరం బొనర్చి య
ద్దినము సగంబు సెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగుడున్ బలంబు గై
కొని యని సేయఁగా శకునిఁ గూల్చె వడిన్ సహదేవుఁ డంతతో
మనమునఁ జేవ దక్కి తనమానము డిగ్గఁగఁ ద్రావి హీనుఁడై. 125

వ. దుర్యోధనుండు దనతమ్ముల భీమసేనుండు సంగ్రామంబునం దెగటార్చి యుండ భంగంబున కోర్చి పలపలనిమూఁక విడిచి గద చేతం గొని పాదచారి యయి యొక్కరుండునుం బాఱి యొక్కమడువు సొచ్చి నీళ్లు (పాషాణమయముగా) మంత్రించికొని డాఁగి యుండెఁ బాండవు లెఱింగి పోయి పొదివికొని మర్మభేదంబు లగుదూషణభాషణంబుల నొప్పించిన. 126

ఆ. అతఁడు మడువు వెడలి యనిలనందనుతోడఁ, దగఁ బెనంగి తద్గదావినిహతిఁ
దొడలువిఱిగి కూలి విడిచెఁ బ్రాణంబు లి,ట్లంగిజయముగొనిరి పాండుసుతులు.

క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయశి,బిర మారే యడరి పొదివి భీషణవృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక, నరనిచయము నెల్ల నేమనం గల దధిపా. 128

వ. ఆరాత్రి యేనుఁ బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత పుట్టె నిట్లు పదునెనిమిదిదివసంబులు సెల్లిన సంగ్రామంబున నే మాధ్వరము సాత్యకియునుం దక్క మాదిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి కౌరవులదెస నశ్వత్థామకృపకృతవర్మలు మువ్వురు బ్రదికిరి యుయుత్సుండు మున్నపాండవుల నాశ్రయించుటం జేసి చావునకుం దప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు. 129

క. అని చెప్పెఁ గాని యభిమ,న్యునిచా వేర్పడఁగఁ జెప్ప నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకునె, మ్మనమునఁ దా నోర్వ కునికి మాధవుఁ డధిపా.

వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీయల్లుండభిమన్యుండు దెగుట మీతండ్రికిం జెవులారం జెప్పు మన్నాయని వసుదేవుండు వినం బలుకుచుం బుడమిం బడిన వసుదేవాదియాదవజనంబులు మనంబులం గదిరిన క్రొత్తనెవ్వగలం బలవించినం బద్మనాభుండు వారలనెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున సుభద్రయు నుత్తరయు నభిమన్యునిదెస నెత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు నొందిన చందంబును గొంతి దగుమాటల వారిఁ దేర్చిన తెఱంగును నెఱింగించి పాండవు లేవురును వేర్వేఱ యభిమన్యునకై మణికాంచనగవాదివస్తువులు విప్రప్రకరంబుల

గొనంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాదిధర్మంబు లాచరించుటయునుం జెప్పి మఱియు దురంబునం దెరలక మరలక యాసౌభద్రుండు రౌద్రమూర్తి యై దుర్యోధనద్రోణకృపద్రౌణికృతవర్మకర్ణాదివీరవ్రాతంబుఁ గలంచి యనేక నృప లోకంబున జములోకంబునకనిచి యనిమిషులువొగడ నుత్తమలోకంబున కరిగి సుఖియై యున్నవాఁడు వానికి వగవనేలయనియుం బలికి యిట్లుపశాంతిగావించి.

ఆ. బంధులోకమునకుఁ బరమప్రియం బైన, యుచితవర్తనమున నుండెఁ గృష్ణుఁ డని సవిస్తరంబు లగువాక్యములఁ బ్రీతి, చిగురులొత్త నిట్లు సెప్పి మఱియు.

వ. కరిపురంబునం బుట్టినవిశేషంబులు విను మని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజ యున కిట్లనియె. 133

వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట.

సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ సూఁడివయట్లుగ నభిమన్యుసంస్తుతి యైనవాక్య
యము ప్రసంగాధీన మై బంధుజనులందుఁ బొడముటయును ధృతియెడలి తలరి
యుత్తర విలపింప నత్తన్వియలమట గనుఁగొని పాండునందనులు వనటఁ
గూరిన నచటికిఁ గారుణ్యమూర్తి వేదవ్యాసుఁ డేతెంచి తగినమాట

తే. లాడి వారలవగ మాన్చియశ్వమేధ,విషయవిధులు ప్రసంగించి వేగ తొడఁగుఁ డని నియోగించి వారెల్ల నట్లకాక, యనిన నాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె నధిప.

క. అన విని జనమేజయుఁ డమ్ముని యిట్లు హితోపదేశముం జేసినఁ బాం డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి, ననఘ తొడగె నశ్వమేధయాగంబునకున్. 135

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డాతని కిట్టు లనియె నప్పుడు కుంతీ తనయాగ్రజుండు దమ్ములఁ, గనుఁగొని యుత్సాహలక్ష్మి గనుఁగవ నొప్పన్.

సీ. వ్యాసమహామునివత్సలత్వంబున నానతి యిచ్చినమాననీయ
వాక్యంబు వింటిరె వసుధ యిత్తఱి వసుహీన యై యున్నది దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్యకం బయ్యె దానిశక్యత్వమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకారమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుడుఁ బవనతనయుఁ డతనితో నీశ్వరుఁ, బరమనియతిఁ గొలిచి కరుణవడసి ప్రథమగణము నెల్ల భక్తిఁ బూజించి యత్తలమునందు భూతబలు లొనర్చి.

క. తెత్తము గాక నరేంద్ర మహోత్తకలిత మైనదానరూపము నునుహా దాత్తస్థితి నున్నకనక, మిత్తఱి నిలదెనఁ దలంప నేటికి మనకున్. 138

వ. అప్పునికి సముచితసై న్యసమేతంబుగా దేవర విజయంచేయవలయుననిన నర్జునుం డును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు ప్రియంబంది కృతనిశ్చయుండ యి ధృతరాష్ట్రుకడకుంజని యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవశ్రవణంబునం బుత్త్రు లం దలంచి శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయి యున్నయన్నరపతిచరణంబుల

కెఱింగి వేదవ్యాసువచనంబులు గాంధారియు వినుచుండ నతనికిం జెప్పి యతని చేత నయ్యజ్ఞాచరణంబునకు ననుజ్ఞ వడసి యయ్యిరువురను దండప్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని గొంతిపాలికిం బోయి సంతోషవికచవదన యయియున్న యద్దేవి యధ్వరవిధానంబునకు ననుమతిసేయం దదీయపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి తదామంత్రితుం డై యాస్థానమండపంబునకు నరుగుదెంచి యుయుత్సు రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నీవు నగరరక్షకై నిలువుమని నెయ్యం బలర విదురసమేతంబుగా నిలిపి బలంబులసంఘటింపం బడవాళ్లంబనిచి నియతుం డయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహేంద్రార్చనం బొనర్చి మహితావధానుం డై. 139

క. నానావిధబహుళాంచిత, దానము లొనరించి యర్చితం బగునగ్నిం
దానియధికారి ధౌమ్యుం, దాను బ్రదక్షిణవిధాయితం గొలిచి తగన్. 140

క. సితలేపనసితభూషణ, సితమాల్యసితాంబరములఁ జెన్నుగ నమలం
కృతుఁ డై సితాతపత్ర,ప్రతతి మెఱయఁ బూర్ణచంద్రు పగిది వెలుఁగుచున్.

వ. షోడశశ్వే[1]తాశ్వవ్యూఢరథారూఢుం డై. 142

క. భూదైవతదత్తాశీ, శ్శ్రావసంబులుఁ బుణ్యగానరవములు రోదో
మేదురమంగళతూర్యని, నాదంబులుఁ జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్. 143

చ. వెడలుడు నమ్మహీవిభుని వేడ్క యెఱింగి వృకోదరుండుఁ గ
వ్వడియును బిన్నతమ్ములును వైభవ మొప్ప నలంకరించి యె
క్కుడు మెఱయం బ్రధానభటఘోటకదంతిరథప్రతానముల్
దడిగలుఁ గుంచెలుం గొడుగుతండములుం విలసిల్ల వచ్చినన్. 144

క. కని యానృపుఁ డలఁతినగవు, నిను పారెడుచూడ్కి వారి నెమ్మొగములపైఁ
దను పారుచుఁ బొలయం జనఁ, జన రాజులు గూడుకొనిరి సైన్యంబులతోన్.

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రయాణంబుల గిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి హిమశైలంబు సేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించికొని తదీయతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశంబున విడిసె నట్టియెడ. 146

వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వతంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట.

శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృట్ఘన
శ్రీలీలం బ్రహసించునంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను
న్నీలన్నీలమృగాజినాంబరము నై నిర్వాణదానక్రియా
శీలుం డై నపరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁ డై. 147

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయిన వేదవ్యాసమునీశ్వరుని బాండవులు పరమభక్తిం బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యానతిం డనిన నమ్మాన

1 తాశ్వంబులం బూన్చినరథంబున నారూఢుం డై.

నీయుండెల్లిమీ రెల్లవారును త్ర్యంబకపూజలు సెల్లింపవలయు నేఁటిరాత్రి నియ
తులై దర్భసంస్తరణంబులఁ శయనించునది యని నియోగించిన. 148

ఆ. రమ్యమైన చప్పరంబుల దర్భసంస్తరణములను యోగసదనమునఁ బ్ర
భానమానము లగుపంచాగ్నులనుబోలె, నమ్మహాత్ము లుండి రధిపముఖ్య. 149

వ. అట్లుండి యవనీసురాశీర్వాదంబుల నాదరించుచు నారేయి గడపి కల్యంబగు
టయుం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధుర్యుం
డగు పారాశర్యుండు వనుప ధౌమ్యప్రముఖపురోహితసహాయమహనీయసమా
చారు లగుపాండవేయులు పరమనిష్ఠం డిలంబునం బార్వతీపతి నావహించి యు
త్కృష్టంబులును బహుళంబులు నగుగంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి స
ముంచితమనోహారిభూరిపాయసాది [1]భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదారం బగు నైవే
ద్యంబు సమర్పించి వేలువేల ప్రధానప్రముఖులకుఁ దద్గణంబులకు నర్చ లిచ్చి
కుబేరమాణిభద్రప్రభృతిభూతయక్షజనంబులను సభక్తికావాహనకలితులం
గావించి పూజనంబు లాచరించి. 150

క. రక్షాకరమంత్రకలన, దక్షాత్మకులైనయట్టిధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీసురులు బెరయ, నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్. 151

క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశర, తనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమము, లను మాంసాపూపములను లాజములఁ దగన్.

ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ, బరిజనములఁ ద్రవ్వఁ బనుచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి, రన్నిధానదేశ మధిపముఖ్య. 153

క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్లదెసల, నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజుఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ, నవ్వసుధాధిపుఁడు దాని కర్చన లిచ్చెన్. 154

వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగు వేదవ్యాసుండు సన్నిధిసేసి సాధించిననాధర్మనంద
నుం డాపరాశరనందనుపాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి నిలిచి కేలు మొగిడ్చి
ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుం డై యున్న నన్నరేంద్రు నమ్మునీం
ద్రుం డాలింగనాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబు సేసి యంతర్హితుం
డయ్యె నమ్మాసవనాథుండు. 155

సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబు లనేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహత్వదక్షజనుల్ పెక్కులక్షలర్థిఁ
గదిసి యే నేనని కడఁగి మోవఁగ యాగనిలయంబుఁ గలపయుఁ గలశములును
నలఁకులు గాఁగులు నాదిగాఁ గలభాండములును బీఠములు శయ్యలును జోల్లె

తే. రోకళులుఁ జట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య, పాత్రదండకమండలు [2]దాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తువుల్ శుద్ధహేమ, మయము లొక్కటనడపించె మనుజనాథ.

1 భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదాత్తంబగు. 2 వేత్రములును, నివియు లోనుగాఁగలిగినయుద్ధహేమ.

చ. మఱియును సన్నిధిం గలసముంచితకాంచనరాశి బండులం
బెఱికల మోపులం గొలఁది వెట్టఁగఁ బెక్కుగుబారువుల్ జనుల్
వెఱఁగుపడంగ ఖేచరులు వెక్కస మందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెఱ పొనరించువార్త పృథివిం బరఁగన్ నడపించె భూవరా. 157

ఆ. ఏరు నేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ, బోవ వలసి యుండె భూరిభార
వహులఁజప్పి యెలుఁగు వాఁ డగునాధర్మ, నందనునకు ధరణినాథవర్య. 158

వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు. 159

తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చు, నపుడు ధర్మజుఁ డశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయమగుటప్రతీక్షించి సకలబంధు,యుక్తముగ రమ్మనినమధురోక్తియాఁది.

—కృష్ణుండు సకలబంధుసహితుం డై కరినగరంబునకు వచ్చుట—

వ. అరసికొనియుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు సేయుట
చాపలు సెప్ప నాకర్ణించి కుతూహలోన్నిద్రుం డై బలభద్రసాత్యకికృతవర్మ
ప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణసాంబాదియాదవసమేతంబుగావసుదేవదేవకీసమనుజ్ఞాతుం
డై సుభద్రం దోడ్కొని కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాం
ధారియు గొంతియుం బనుప నుత్సుకుండై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్క
రించికొని యప్పాంచజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని వచ్చిన.

తే. మున్ను ధృతరాష్ట్రుకడకు నా వెన్నుఁ జేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చి గొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి గౌఁగిలించి. 162

వ. పెక్కుభంగుల దీవించె బలదేవాదులుం దగిన తెఱంగునన పాండురాజమహి
షిం గని రక్కులపాలికాతిలకంబుపులకంబులం బెఱిగిన మేనితో మాననీయచరి
త్రుం డగునద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి. 163

క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి, సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునిక, రమునర్చలు సంభృతాదరంబున నడపెన్. 164

వ. సుభద్ర దన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతరమందిరం
బునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగునాబంధుజనంబు నెల్లను నగరిచేరువ
శోభిల్లు మందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు నియోగించె నట్లయ్యంబకు
నభినందితు లై యున్నసమయంబున. 165

ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భమున నుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణయోగి పరీక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁ డని చెప్పిరి వెల్పలివారి కింటిలో
నత్తఱి నున్న వృద్ధసతు లార్చె జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్. 166

క. బాలుఁడు మృతజాతుం డని, యాలోనన యేడ్పు బెరయ నలనుట నచ్చో
నాలలన లుగ్గడించిన, దేలిరి శోకమున జనులు ధీరవిచారా. 167

వ. అత్తఱి రోదనధ్వనులు గలయం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబులతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతియు న్నెడకుం జనుదెంచె నప్పు డాకుంతిభోజనందనయు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకడకు రయంబున రా నెదుర నయ్యదువీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తముతో డగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె. 168

—పరిక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు గృష్ణుఁ బ్రార్థించుట—

క. గతి నీవు నాకు వత్సం, తతికిని నీయల్లుఁ గుఱ్ఱ తనయుఁడు పుట్టెన్
మృతుఁడై క్రూరుం డగుగురు, సుతునియిషీకాస్త్రవహ్నిఁ జూఁడినకతనన్.

సీ. దేవకీపుత్ర సంజీవితుఁ జేయవే యబ్బాలు నద్రౌణిశాస్త్రసంప్ర
యోగంబునపుడు కృపాగరిష్ఠుండ వై చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మును నుత్తరాగర్భజనితు నే నని బాలు బ్రతుకుతోఁ జేసిన నాదు బ్రతుకు ద్రుపద
తనయాసుభద్రలు ధర్మజుం డనుజు లా శిశువు సంజీవితుఁ జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున కుదకపిండప్రదానంబు లెడలు మత్స్య నందనయును
నూఱడింపఁ బడియె నొకనాఁడు నీచేత, దానియార్తి కరుణఁ దలఁగవయ్య.

వ. దేవా నీ విక్కులంబు గలిగించినవాఁడ వింకను నీవ వీని బ్రదికింపవే యని పల్కుచుం బుడమిం బడిన గొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచనంబుల నూరార్చి యెత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 171

క. గురుసుతుఁడు భీమునకునై, పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్పత్నియుఁ గాంచిరి తుది నే నీకు నేమి సెప్పుదుఁ బ్రభువా. 172

క. నీమఱఁది యాకొడుకుపైఁ, బ్రేమం బెప్పుడును బెంపఁ బ్రేలెడి మనుమం
డీమెయి వమ్మయిపోయిన, నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ యెఱుఁగుదు దీనిన్.

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి [1]ధరియించు నెవ్వగ పవననందనుఁడును గవలు నేమి
వెరవున నుపశమింతురు దీని విను దేవ యస్త్రప్రయోగంబునపుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి కుచ్చిత నిన్ను మోఘాస్త్రునిఁ జేసెద నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు ముజ్జ్వలతేజ నీ మహితానుభావత మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసియుండుఁ గాన [2]యులుకము సత్యద,యాశ్రితాభిరక్ష లనఘ నీకు
నైజములు శిరఃప్రణతి నేను వేఁడెదఁ, గరుణ నిక్కులంబు గాచికొనుము. 174

తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపో నీవు నీవు, పాండవుల నీదుసన్నిధిఁ బాపకర్మ
శీలుఁ డైన యశ్వత్థామ గోలుపుచ్చె, వాని నేమనఁ గలదు దుర్వార తేజ. 175

1 దరియించు. 2 యులుకము.

వ. అని వెండియు. 176

చ. భువనము లొక్కపెట్ట మృతిఁ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణరాఘుఁడు మేనమఱందిపౌత్త్రుఁ జా
వ విను తె వంత పెంపున నవారణ నీయెదురం బ్రలాపముల్
వివిధము లే మొనర్చితిమి వెఱ్ఱుల మై యిటు భక్తవత్సలా. 177

తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు నగ్గలింప,వనజనాభుండు జను లర్థి వినఁగఁ బిన్న
వాని బ్రదికింతు నగవంగ వలవదనియె,నెలుఁగు జలదస్వనమ్మున గ్లైనకమెసఁగ.

వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం గుంతీ
ప్రభృతులు దోడ రా నతండు వోవునప్పు డది ధవళకుసుమసితసర్షపలాజపూర్ణ
కుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను బ్రజ్వలితపావకప్రదీప్తశస్త్రపిచుమందపల్లవాది
భూతపరిహారకపదార్థంబులను జతురవృద్ధాంగనాచికిత్సకదక్షపరిచారికాముఖ్య
హితకారిపరివారజన ప్రవర్తనంబులను బరిశోభితం బయి యుండె నమ్మందిరం
బాగోవిందుండు ప్రవేశించె నట్టియెడ నంతక మున్న. 179

సీ. కడచి ద్రౌపది సని యడలునఁ బడియున్న మాత్స్యనందనతోడ మాధవుండు
సను దెంచె వీఁడె సవినయంబుగాఁ గను మనవుడు నుత్థిత యై వికీర్ణ
వేణిభరంబుతో వినతి యొనర్చి భక్తార్తి వావుట నీకు నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ దయ వెలయంగ నీ శిశువు సంజీవితుఁ జేయ వయ్య

తే. [1]నీవు గూర్తేని మేనల్లునికిఁ దదీయ,పుత్త్రు ద్రోణునిపుత్త్రుండుఁ బొలియఁ జేయు
వాఁడె పతిహీన యగుపాపవతికిఁ బుత్త్ర, హీనతయును బాటిల్లిన నెట్లుబ్రదుకు.

ఉ. నందనుచావు నిక్కమయినం జను టప్పుడ కల్లు దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నరనందనుపాలికి నాజి కేచి పో
వం [2]దనతోఁడి తెంపునకు వారక యిచ్చినబాన దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్పు నొడికాఁ డని కొంకెదఁ గాని యచ్యుతా. 181

తే. పద్మనాభుండువచ్చిన బాలుఁ జంకఁ, బెట్టికొనిపోయిమ్రొక్కింతుఁబ్రీతి యెసఁగ
నని తలంచుచు నుండితి నమ్మనోర,థంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ద్రౌణి పేర్చి. 182

వ. అని యంత నిలువనివలవంత పెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంకతలంబున
నిడికొని తదాననం బాలోకించి. 183

ఆ. తాత లోకగురుఁడు దామోదరుఁడు నచ్చి,యుండ లేచి మ్రొక్కవుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైనతండ్రికిఁ బుట్టి య,ధర్మపరుఁడ వగుట తగునె నీకు. 184

క. కను విచ్చి గొంతిఁ జూడుము, నన్నుఁ జూడుము ద్రుపదనృపతనయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం, దనయా చూడు తల యెత్తి దరహాసముతోన్. 185

చ. అని పలవించి యాసరసిజానన మూర్ఛ మునింగి నేలవ్రా

1 నీవు గూర్తు నీమేనల్లు. 2 దనతోఁడి పెంపునను

లినఁ గరుణంబు పెంపున విలీనతఁ బొందుమనంబులుల్ల సబా
ష్పనయనయుగ్మకంబులును బాడఱు మోములు నైనకౌరవాం
గనలయలంతఁ గాంచిన వగల్ మిగులుం బగవారి కేనియున్. 186

వ. ఒక్కింత సేపునకుం దెలి వొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి యున్న భంగిన ఫాలతలంబునం గేలు మొగిచి గోపాలదేవునకు మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శర ణని పలికిన నప్పరమ కృపాపరుం డోడ కోడకు మనుచుఁ బాదప్ర క్షాళనోపస్పర్శనంబు లాచరించి యశ్వత్థామప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామ కంబును నగు నమ్మహాస్త్రం బుపసంహారించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబు నం బెట్టం బనిచి దరోల్లసితు లైన యెల్లవారలం గలయం గనుంగొని. 187

కృష్ణుఁడు మృతజాతుం డైనపరిక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట.

తే. మీఁదబొంకకగుమాటయేనిమీరు వినఁగ,నాడ నిబ్బాలు బ్రదికింతుఁజూడుఁడఖిల
జనులు నిప్పుడ తేలుండు సంతసమున, దీని విని పాండవులు ప్రీతి నూనువారు.

వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యిట్లనియె. 189

తే. పగఱయెడ నైన నేబొంకు వలుక నేని, సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ జలితవృత్తిఁ
బిఱిఁది కడు గిక నేని యిప్పిన్న వాని,యంగమున జీవ మీఁప్రొద్ద యావహిల్లు.

క. ధరణీసురకులమునెపం, గరమెక్కుడు ప్రియము నాకుఁ గలదేని సధ
ర్మరతుఁడనయేని నియ్యు, త్తరానుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్. 191

క. నరునియెడ నామనంబున, విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధమున నైనం
బొరయమి నిజమేనియు ను, స్థిరముగ నిబ్బాలుమేన జీవము సెందున్. 192

క. నిక్కపుధర్మువునన యే, నక్కంసాదుల వధించు టారసి చూడ
నిక్కవమై యార్యజనుల, కెక్కెనయేని నసువర్గ మీశిశువు గనున్. 193

తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ, నిర్మలబ్రహ్మచర్యంబు నిత్యసుప్ర
తిష్ఠితంబు లై నాయందుఁ దేజరిల్లు, నేని నిబ్బాలునకు జీవ మిపుడ వచ్చు. 194

వ. అని యిట్లప్పురుషోత్తముండు పలికిన. 195

సీ. బాలునిమేనికిఁ బ్రాణముల్ వచ్చిన నల్లన కదలెఁ దదంగకములు
మఱి కను విచ్చె నత్తెఱఁగు దెల్లంబుగాఁ గని గొంతి మొద లైన కౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి [1]యలువులఁబాఱెడు నానందపూరంబు లనఁగఁబొల్చు
హర్ష బాష్పములు రోమాంచకంచుకిత దేహంబులు నై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములునుసంతసమునఁదేల,గగనమునదివ్యవాణియక్కమలనాభుఁ
బొగడెమీఁతండ్రియున్నయప్పుణ్యగృహము,గరము శోభిల్లెనప్పుడుకౌరవేంద్ర.

ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని యొయ్యన మోమునలరంగ వచ్చి [2]య
త్యుత్తమతేజుఁ డైనపురుషోత్తమునంఘ్రిలపొంత భూస్థలిం

---

1 యలవుల దిగఁబాఱు నానంద. 2 య,య్యుత్తమతేజుఁ డైనపురుషోత్తము.

జిత్త మెలర్పఁగాఁ దనదుచెన్నగుఫాలము [1]సేర్చినర్మ ముదా
యత్తమనస్కుఁడై యతఁడు సాదరభాషల గారవించుచున్. 197

క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర, దనేకభూషణనికాయ ముబ్బాలున కి
చ్చినఁ దక్కటియదువీరులు, జననాయక యొసఁగి రక్కజం [2]బగుతోడవుల్.

వ. అప్పుడు. 199

తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణమైన జనన, మొందెఁ గాన యియ్యభిమన్యు నందనునకు
నర్హమగుఁబరిక్షిన్నామ మనియెఁ గృష్ణుఁ,డఖిలజనములు వినఁ బౌరవాధినాథ.

వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె నట్లప్పరమపురుషు
చేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డైన భవజ్జనకుం డేకమాసవయస్కుం డగుకొలంది
నొక్కపుణ్యదివసంబున. 201

సీ. ధర్మసుతుండును దమ్ములు నమ్మహాకనక మ ర్లెత్తించి కొని యుదాత్త
వైభవ మెసఁగంగ వచ్చినఁ గృష్ణునియుక్తులై విదురయుయుత్సు లర్థిఁ
గస్తూరినీళ్లల కలయంపులను గప్పురంపుమ్రుగ్గుల బహురత్నతోర
ణములఁ దోరపుముత్తియముల నొనర్చిన ప్రాలంబమాలికాపంక్తులను బ

తే. సిండిపూర్ణకుంభముల విశిష్టమరక,తప్రకరమయకదళికాస్తంభములను
గరము దోరంబుఁ జిత్రరేఖంబుఁ గా న,లంకరించిరి పురముఁ గులప్రదీప. 202

వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొలయ నప్పు డప్పురంబు చంద్రోదయ
ఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యుతుండును బలదేవ
సాత్యకి ప్రద్యుమ్న ప్రముఖులు ప్రమోదంబునం బొంపిరివోవుచుం బెంపా
రు నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు నహించి యెదురు చని పాండ
వులం గని రయ్యిరుదెఱంగులవారలు సౌహార్దంబును సౌముఖ్యంబును సౌజ
న్యంబును నత్యంతంబును మెఱయ నర్హంబు లగునాచారంబులు నడపి రట్లు
కృష్ణసమేతులై మీతాతలు హర్షోల్లాసభాసమాను లగుచు నానాసమగ్ర
కాంచనసంచయంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి. 203

క. తొలుత ధృతరాష్ట్ర గాంధా,రులఁ గని మఱి గొంతి గాంచి ప్రోన్మీలచ్చ
క్షులుఁ బ్రమదసంభరితచి,త్తులు నయినయుయుత్సునర్మి విదురునిం బ్రీతిన్.

వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదు లగుచుం గృష్ణాదియాదవలోకం
బునుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ. 205

—వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితులై యున్నపాండవులయొద్దకు వచ్చుట.—

సీ. తగువారిఁ గాంచి యత్యద్భుతం బగుభవజ్జనకు తెఱంగు విస్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వార లచ్చెరువాటు నంతసంబును నెస్సనంబులఁ బెనఁగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేకభంగుల వినుతించి యిట్టివి వింతలే యెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మాయెడ నీదుకరుణ పెం పని యభినందించి రట్లు గలసి

1 సేర్ప సమ్మదా, యాత్త. 2 బుగఁ దొడవుల్.

తే. నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు నమ్మనమున, నుచితవర్తనకలితు లై యుండఁ గొన్ని
దివసములకు సంప్రీతి నేతెంచె బోధ, భాసితుం డైనసత్యవతీసుతుండు. 206

క. ఏతెంచిన గోవిందన, మేతంబుగ నెదురుకొని మహితపూజాసం
ప్రీతునిఁ గావించి యతని, మీాతాతలు గొలిచి యుండి మృదువచనములన్.

వ. సముచితగోష్ఠి నడపి రప్పాండవాగ్రజుండు మునిజనాగ్రణితో భవత్ప్రసాదం
బునం బడసినయమ్మహాధనంబు మహనీయంబుగా నశ్వమేధయాగంబునం దు
ప[1]యోగంబు నొందింపఁ గోరెద ననుజ్ఞ యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసం
యమివరుం డి ట్లనియె. 208

ఆ. తురగమేధ మఖిలదుష్కృతహరము నీ, వది సమగ్రదక్షిణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలత్వ భాసమానుండ వై, వెలయు మమృతకిరణ కులవరేణ్య. 209

చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్య మైనయి
ప్పని నగ నిట్లు సేయు మని పన్పుము తల్లియుఁ దండ్రియుఁ గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుఁడుం గరుణాకర నీవ మాకు నీ
[2]యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ మంతటికిన్ గతి సేయు నేటికిన్. 210

వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కి ట్లనియె. 211

ఉ. వ్యాసులు పంచినట్ల నియమాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి చిత్తము నెవ్వగ యెల్లఁ బాచికొ
మ్మాసుకృతంబు ధర్మనిచయ[3]ప్రవరం బని యేన చెప్పెకా
దే సుగుణాభిరామ నిను దీనికిఁ బొన్పితి మున్న దృఢంబుగన్. 212

చ. అనుమతి యింక వేఱ పడయం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్ననుపుము వాజిమేధకరణంబున కేపని సేయువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వు రే నొకఁ డ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదునె
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము మాన్యచరిత్ర తొడంగు పర్థితోన్. 213

సీ. అన విని సమ్మోద మారిన చిత్తంబుతో నభినందించి యానరేంద్ర
వరుఁడు పారాశర్యువలను గనుంగొని దీక్షకు నయ్యెడుదినము మీరు
సూచి యాసంస్కార మాచరింపుఁడు దయ ననవుడు నమ్ముని యాజ్ఞవల్క్యుఁ
బేర్కొని పైలునిఁ బ్రీతి నెఱింగించి వారును నేనును వసుమతీశ

ఆ. నడపవలయుపనులు నడపువారము చైత్ర, మాసకలితపౌర్ణమాసి నిష్ప
ఠరయఁ బనుపుమేధ్య మగుతురంగముఁ దక్షు, లైన యట్టిజనుల నంచితాత్మ.

క. వేదోక్తవిధిసహితభ, వ్యాదరమున విడువఁ బడిన యయ్యశ్వం బీ
మేదినిఁ గలయం దిరుగును, నీదగు నిర్మలయశంబు నెఱియ మెఱయఁగన్.

వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాదిక్రతుసాధనంబులు గ్రొత్త

1 యాగం బొనరింపం గోరెద. 2 యనితరసౌఖ్యవృత్తి. 3 ప్రభవం బని యేను జెప్పి.

లుగాఁ గనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన నప్పుడమితేఁడు. 216

క. తురగపరీక్షావిదు లగు, పురుషులఁ బిలిపించి యశ్వపుంగవుఁ గని తెం
డరయుఁడు మనకోదమలలో, నిరుపమలక్షణముఁ గీర్తనీయంబును గాన్. 217

వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గలయం గనుంగొని యజ్ఞంబునకు వలయునట్టిభాం
డప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులుసు సువర్ణ
మయంబులు గా వేగంబ చేయింప వలయు నని నియోగించిన నట్ల కాకయని
చని వారును బదంపడి. 218

క. తురగంబును సంభారో,త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయ,పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 219

క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం, బనురాగముఁ బొంది మేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున విడుత, మనవుడు నతఁ డతనితోడ నాదర మలరన్. 220

తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మాననీయ, బోధ యెవ్వండు [1]నీదునద్బుద్ధి నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు, ననిన నమ్మునినాథుఁ డయ్యధిపుతోడ.

క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిషణా, భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తముండు పార్థుఁడు దగు న
శ్వవ్యాపనక్రియకు నితఁ, డవ్యాహతి నాచరించు నక్కార్యంబున్. 222

వ. భీమసేనుండును నకులుండును మనరాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయకుటుం
బకార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన. 223

—ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట.—

సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి యధ్వరయుక్తమైనయిత్తురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కొరులకు నిప్పని నక్యంబె యెల్లభంగి
నిక్కార్యమునకు నీవేఁగంగవలయు నీ యంచితాశ్వము చరియించుచుండ
నెడ నెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీక్షితుఁడ నైయుండుట సెప్పు ముచిత

తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాకయుండ, నడపు మని చెప్పి భీముని నకులు రాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁగులకుటుంబ,నమితిరక్షకుఁ బనిచి యుత్సాహమెసఁగ.

వ. మఱియునుం గలయలంతిపనుల కర్హ జనంబుల నియోగించి గాంధారీధృత
రాష్ట్రులయనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుం డయి యశ్వమేధమఖంబున
కున్ముఖుం డయ్యె నని యిట్లు ధర్మపుత్త్రు పుణ్యచరిత్రంబు సెప్పిన నప్పరమ
ధార్మికుండు సకలలోకమనోజ్ఞం బగుయజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె విను
వేడ్క నాచిత్తంబునం జిగురొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు. 225

ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్తభక్తస
న్మానసలోల వీతపరిమాణవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహిత హేలవిచార నిరామయావ్యయ

---

1 నిదియసద్బుద్ధి.

స్థానకసిద్ధిమంగళవిధాయక వేదసభైకనాయకా. 226

క. అనపేక్షితఫలతాశో,భనమహనీయక్రియావిపాకాత్మకరూ
ప నితాంతధూతసంశ్రిత,జనపాప పరమమిత్రసత్యాలాపా. 227

మాలిని. తరుణజరఠభావ ద్రావణోదారమూర్తీ
హరణకరణనిష్కాలానతాభ్యంతరార్తీ
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తీ
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తీ. 228

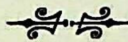
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబు నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

విద్యాశాంతికృతి
ప్రావీణ్య[1]నిరూఢిగణ్యపాదసతతసం
సేవనతత్పరహృత్కమ
లావాసకృతప్రమోద హరిహరనాథా. 1

ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిఁ దిరుగ విడుచుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లశ్వమేధయాగోద్యోగప్రద్యోతితుం డయినపాండవాగ్రజుదీక్షకు నర్హం బయినదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మాహూర్తికదత్తశుభముహూర్తంబునం గృష్ణద్వైపాయనాదులైన ఋత్విజులు వేదవిహితవిధానమహితంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధరావల్లభుండు సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్జనంబులు బలయం బరమసంయమిపరివృత ప్రజాపతి[2]ప్రఖ్యుండును గనత్కాంచనాభరణభూషితుండు నయి బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావకసన్నిభుండును నగుచు వెలింగెఁ దత్తుల్యాకల్పకల్పనంబున ఋత్విగ్జనసమాజంబును దేజరిల్లె నా వేదవ్యాసమహామునిచేత శాస్త్రోక్తప్రకారంబున ముక్తం బయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు. 2

సీ. వివ్వచ్చుఁ డాగమవిధివంతముగ ధర్మనందను నామంత్రణంబు వడసి
గాండీవపాణి యై కవదొనల్ ధరియించి తేజోవిశేషంబు రాజితము గ
నయ్యశ్వరత్నంబు ననుసరింపఁగఁ బ్రజ బాలురు వృద్ధులు భామినులును
లోనుగాఁ బఱతెంచి లోలత [3]నతని నాహయమును గనుఁగొను నప్పు డగ్గ

తే. లంపునందడి నూష్మ జనింప నాజనంబు లవ్వీరునకు దీవనలఁ బొగడ్త
లను బ్రమోదమొనర్చిరి వనధిరవము, ననుకరించె నయ్యులివు నృపాగ్రగణ్య.

1 నిరూఢగణ్యపాతసతత. 2 ప్రతిముండును. 3 నతని వాహమును గనుంగొను,

వ. ఇవ్విధంబునం జనునాకవ్వడితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుండైన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యుం
డర్హవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ జనియె నప్పరమ
తురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి యుత్తరాభిముఖం బై యల్ల
నల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి పాలనపరుం డగుచుం బ్రవర్తింపం
ద్రిగర్తదేశంబునందు. 4

—అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము సేయుట.—

సీ. ఉద్ధతులై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్రపౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలికొని యడ్డముగ వచ్చు కోలుతలకు
నలుగక నరుఁ డన్న యానతి దలఁచి యా రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక
తే. యేము మీరును బాంధవ మెసకమెసఁగ, నడచుటొప్పదె పగయే లనంగవారు
సూర్యవర్మనామకుఁ డగుశూరతమకు, మారుఁ డగ్రణి గాఁగ నుదారలీల. 5

చ. కవిసిన వారితో నతియుఁ గవ్వడి యిట్టు లనుఁ దయాధురా
ప్రవణుఁ డజాతశత్త్రుఁడు దురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవితతి యెల్లనుం దెగియె భారతయుద్ధమునందు బాలురం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ. 6

చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిరయేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్కు యనిఁ దప్పఁగఁ ద్రోవుము కిన్క మాను మ
న్నవచనవృత్తి నా దగుమనంబున నెక్కొని యున్కిఁ జేసి యా
హవమున కొల్ల నయ్యెడఁ బ్రియంబులు గా వొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్. 7

చ. వలవదు పొం డనంగ నిలువంబడ కేపున సూర్యవర్మ య
బ్బలియునిమీఁదఁ గ్రూరశర పంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జప్పయ
మ్ముల [1]నది యెఱ్ఱనవ్వు తన మోమునుతమ్మికి లేఁతయెండ యై
చెలువము చెన్ను వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా. 8

వ. అట్టియెడ. 9

తే. సూర్యవర్మనితమ్ముండు శూరవరుఁడు, కేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు నుద్ధురవేగ మొప్ప, నన్నఁ గడచి బెట్టడరిన నన్నరుండు.

చ. అతని నొదుంగ నేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతవర్మనాముఁ డతిదారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చు వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డప్పుడు తదంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్. 11

చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెసన్ బలునారసముల్ నిగిడ్చె న

1 నవి యెఱ్ఱ నౌ తనదుమోమునుతమ్మికి.

న్నరుపయి నాబలిష్ఠుఁడు మనంబునఁ గొండొక యల్క వుట్టి య
న్నరవరసూతిపేరురమునం బదితూపులు గ్రుచ్చి దానికిం
దెరలక యక్కుమారుఁడును దీవ్రశరంబులఁ జేయి నొంచినన్. 12

ఆ. ముష్టి సడలి చోద్యముగను గాండీవ మిలఁ, బడిన నాత్రిగర్తబలము దెసలు
సెలఁగ నార్చె [1]నందుఁ జేయంగఁగలయోధు,లక్కుమారవర్యునవులఁ ద్రోచి.

తే. ఇంద్రధనువుచందంబున నెసక మెసఁగు
గాండీవముపాటు గంటిరే చండవిక్ర
మాభిరాముండు గాండీవి యన్న పలుకు
లకు మహోగ్రత నూప నొల్లండు గాక. 14

ఉ. నిక్కపుఁగిన్క వచ్చిన ననిన్ నొసలం గను నూపు [2]వింటిపా
టక్కట రిత్త వోవునె నృపాత్మజులం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్క కుండ మన మొప్పమి నూడఁగ నేర మున్న పే
రుక్కునఁ దాఁకు టొప్పు నని యొక్కట నర్జును నాక్రమించినన్. 15

క. అట మున్న గాండివం బు, త్కటరయమున నెత్తి కోపదహనుం డత్యు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన ని,క్కుట మై కడగంటికెంపు గొమరారంగన్.

వ. ఆబీభత్సుండు. 17

క. పిడుగులు వడిఁ బెక్కొక్కటఁ,బడియెడు ననఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖముల
ప్పుడు మేదిని దోఁపద చె,ప్పెడుకొలఁదియె రథికవరులవీనుఁగు పెంటల్. 18

శా. ఆయుగ్రోద్ధతి నూచి పెల్కుటి త్రిగర్తానీకముల్ నల్లడం
బాయం బాఱెఁ దదాప్తు లేము దగ నీపం బోపి సత్కృత్తిమైఁ
జేయంగాఁ బనిగొమ్ము పేర్మిగ మముం జేకొమ్ము సమ్యగ్జయా
శ్రీయుక్తా యనిరన్ ధనంజయుఁడు గాచెన్ వారి నెల్లం గృపన్. 19

వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి యెలుం గెత్తి వారలతో మీ రిట్లు ప్రాణంబులు గాచి
కొనుండు నాపంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖుల రై యుండుం డని
పలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించె నది క్రమగతిం బ్రాగ్జ్యోతిషపురపరిసరంబు
నకుం బోయిన దాని తెఱం గాకర్ణించి. 20

సీ. భగదత్తతనయుండు బాహుగర్వంబున బాల్యసిద్ధం బగులౌల్యమునను
బురి నిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించికొనిపోవఁ గాంచి యర్జునుఁడు గాండి
వము సజ్యముగఁ జేసి వాలమ్ము లొక్కటనక్కుమారునిమీఁదఁ బెక్కుగురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు [3]నొవ్వ దన్కిన దాని నచ్చట దిగఁ ద్రావి చొచ్చెఁ బురము

తే. సత్వరంబుగ నటుసొచ్చి సామజంబుఁ,బన్నఁగాఁబంచి వెస నెక్కి బలముఁ జలము
మీఁకయును నొప్పు నన్నరుఁ దాఁకి శాత,ఘనశరంబులు వరఁగించెఁ గౌరవేంద్ర.

---

1 నందు సేయంగఁ. 2 వింటివాఁ, టెక్కట. 3 నొవ్వఁదరిన దాని.

క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు, పొడిగా నేయంగఁ గనలి భూతకుమారుం
డడరించెఁ దోమరంబులు, గడుఁ జెక్కలి మిడుతకదుపు గతిఁ గవియంగన్.

ఆ. అనలశిఖలువోని యమ్ములఁ గమి వాని, రూపుమాపి యన్నరుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూపు లేనింటఁ దొడి రాచ, కొడుకు నేసెఁ దూలి పుడమిఁ గూల.

క. కూలియు నీడం బోవక, బాలుఁడు రయ మార దంతిపైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర,జాలంబులఁ బొదివె గగనచరు లగ్గింపన్. 24

చ. అతఁడును దీవ్రబాణముల నాభగదత్తతనూజుదంతి నా
వృతముగఁ జేసె నట్లు పృథివీవరనందన యేమి సెప్పుదుర్
శతమఖపుత్త్రుతోడ [1]దివసత్రయ ముగ్రరణం బొనర్చె న
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదినముం దెగునంతకుఁ బోరె ధీరతన్. 25

వ. తెగియెడుసమయంబున. 26

ఆ. అక్కుమారుఁ జూచి యర్జున యర్జున, యేను గలుగ నీకు నెందుఁ బోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైనవాఁడుగావునఁ దండ్రి, నమసె [2]నట్లు నన్ను నమ తెఁ బేల.

వ. అని యదల్చి. 28

క. పెనుసెలయేఱులు వాఱఁగఁ, దనరుగిరియుంబోలె బహుమదంబులుదొరఁగం
గను పట్టుకుంజరము సిం,హనిభుం డగుపార్థుమీఁద నడరం జేసెన్. 29

క. అది ఫూత్కారము సేసిన, నొదవినకరశీకరముల నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు, వొదివినగిరివోలె నింద్రపుత్త్రుం డొప్పెన్. 30

చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁగా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తి నాహవపటుత్వము సూపిన నల్పకోపనుం
డరుఁ డగుచుర్ నరుండు శతధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్. 31

క. కూలిన నేలకు వచ్చిన, బాలుం గని నాకలోకపతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవహృ,ద్యాలాపము లొప్ప నిట్టు లను నాతనితోన్. 32

వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యిత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం బుత్తెంచు
నప్పుడు. 33

క. చంపకుమీ రాజుల నను,కంపాతిశయంబు మెఱయఁ గా నడపుము నీ
పెంపనుకుసుమమునకు నా,పం బొనరించుటయ సౌరభము గ నెఱుఁగుమీ.

క. అనియెం గావున నీపైఁ, గినుక వొడమ దలుక విడువు గీతయశుం డా
జనపతియాగంబునకుం, జను దేరఁగ వలయు బంధుజనములు నీవున్. 35

ఆ. అధిపతనయ నిన్ను నామంత్రితునిఁ జేసి, పోవుచున్నవాఁడ నీవు హస్తి
పురికి భావిచైత్రమునఁ బున్నమకు ముద,మొదవ నరుగుదెంచు టొప్పుఁ జేయు.

1 దివసద్వయ...దృతీయదినముం. 2 నన్ను మిగులఁ జనుదెఁ బేల.

క. అనిన నతఁ డట్ల కా కని, వినతుం డగుటయును బ్రీతి విజయుం డభివం
దన మాచరించి యశ్వము, వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్రచరిత్రా. 37

—అర్జునుఁడు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు సేయుట.—

వ. అది సింధుదేశవర్తి యగుటయు భారతరణహతు లయినసైంధవయోధులపుత్త్ర
పౌత్త్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేకసహస్రసంఖ్యల
రథికులు రాజనందనులుం గూడుకొని క్రీడిపై నడచి రట్టియెడ. 38

సీ. అరుణాంబుదంబులు వరఁగి పెన్నెత్తురుఁ గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ మయ్యె నుల్కాతతు లెల్లదిక్కులఁ బెల్లు దుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి యతనిపై నయ్యోధవితతి యొక్క-
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ బెట్టుగాఁ గురిసిన నప్పాండవుఁడు పెను డప్పి సోలె

తే. నేమి సెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి
[1]కరము గరము బెం డగుటయు గాండివంబు
వడియెఁ బుడమిపైఁ గురునరపతివరేణ్య. 39

చ. అనిమిషులుం మునీశ్వరులు నప్పుడు శోకమునం మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షు లై నియతి శుద్ధి వహించి సవీర్యమంత్రసా
ధనపరు లైరి తెప్పిఱి యతండు ధనుర్ధరుఁడుం సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా. 40

వ. ఇట్లు దెలివొంది విజృంభించి. 41

శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు దీవ్రత్వరా
ఘోరం బై విలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయుం
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధు ల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్. 42

వ. హతశేషం బైనయాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబునొందినలుదిక్కుల
వచ్చియు నొచ్చియు విప్పచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి నిలుచుటఁ జూచి మాత్స
ర్యధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి
రథికముఖ్యులతోడం దమయన్న చెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీ రేల
జాలిం బడియెదరు ప్రాణంబులు మీ కింత సేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక
పైపయి వా రురవణించిన. 43

క. నవ్వుచు నానాశరముల, నవ్వీరులఁ బొలియఁ జేయ నంతయు విని తా
నెవ్వగతో దుశ్శల యా, కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ గానఁగ వచ్చెన్. 44

సీ. వచ్చి కన్నీళ్లులు వదనంబుపై వెల్లి గొన రోదనంబు సేసిన నతండు

1 కరయుగము బెండు పడుటయు.

దయ నిల నిడియెఁ గోదండ మప్పుడఁతుక పౌత్త్రునిఁ జూపి యిబ్బాలుఁ గావు మితఁడు మీఁ యుల్లునిసుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ డిప్పుడు నాయల్లుఁ డెచట నున్న వాఁ డని యడిగిన వనిత వెక్కుచు నతం డాత్మీయజనకుఁ డుగ్రాహవమున

తే. ననఘు నీచేతఁ దెగుట దా విని నితాంత,శోకమగ్నుఁ డై యుండి నీరాక బిట్టు వినుట బెగ్గిలిప్రాణముల్ విడిచె ననుచు, నెలుఁగుగడలుకొనంగఁ [1]బెల్లేడ్చె నధిప.

వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుం డయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యగ్ర్మలి యతని నుద్దేశించి. 46

సీ. ధార్తరాష్ట్రులకీడు దలఁపక సైంధవు కొఱగాము లెల్లను మఱచి తండ్రి లేనియీశిశువుపై మానితం బైన నీ యక్కటికంపుఁజూ పడరఁ జేయు మాశ్రితవత్సల యనుచు నబ్బాలునిఁ జరణానతునిఁ జేసి శరణు శరణు కృప నన్ను రక్షింపు కీర్తియు ధర్మంబుఁ జేకొను మనవుడుఁ జిత్త [2]మడల

తే. రాచకొల మిది గాల్పనే క్రౌర్యమూల, మని తలంచుచు నాతఁ డయ్యతివతోడ నధమవృత్తిసుయోధనుం డంతకం బె, నేముఁ గొఱగాము మాచేత నింతవుట్టె.

క. అని పలుకు పలికి బహుసాం,త్వనముల నూరార్చి యాసుదతిమస్తకముం దనయక్కునఁ జేర్చి యబల, చనుము సగపు దక్కె యని ప్రసాదభరితుఁ డై.

వ. వీడ్కొలిపిన దుశ్శల దనమనుమనిం దనుబలంబులం గొని ప్రియంబునం జనియె నయ్యనిమిషపతిసుతుండును గ్రతువిషయంబు లయి వలయు ననుష్ఠానంబులు విధివంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబు వెనుకం దారా మృగానుసారి యయినపినాకపాణియుంబోలెఁ బోవు చుండ నదియును నిజేచ్ఛ నఖిలదేశంబుల సుఖసంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున మణిపూరపురంబునుపాంతం బున కరిగిన నన్నగరంబుపతి యైనబభ్రువాహనుండు నిజజనకుం డయినయర్జు నురాక యాకర్ణించి. 49

ఆ. వినయ మెసఁగ నార్యజనసమేతంబుగా, నరుగుదెంచి యతనిచరణములకుఁ బ్రీతి నెఱఁగ నక్కిరీటి యన్నరపతి, నాదరింప కుండె మేదినీశ. 50

వ. అట్లుండి తనయనాదరంబునకుం గారణం బెఱుంగక సవిచారుం డై యార కున్నయక్కుమారునితోఁ ధనంజయుం డిట్లనియె. 51

ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహయంబున కడ్డము వచ్చి పట్టి కా కీగతి మెత్తఁబాటు దగునే నృపధర్మవిహీనతక్ రణో ద్యోగము లేక తక్కి. భయ ముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చురాజు రా జే గుణహీన పొమ్మనిన నేమియుఁ బల్కక తండు గ్రమ్మఱన్. 52

సీ. అరిగి పట్టణవీథి నల్లన చనుచుండ నర్జునుం డతనితో నాడినట్టి

---

1 బెట్టేడ్చె. 2 మురిలి; మురియు.

తెఱఁ గెల్లఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడియన్నరాధిపునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నలూపి నావేరు హితంబు సెప్పెదుమనీవ
తే. నరుగు దెంచితి వినుము మీయయ్యపనుపు
దలకొనుము రాజులకు సద్ధర్మమైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు. 53
క. అనిన సభక్తికముగ నవ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ
జనునె యొనర్పఁగ నని యప్పనికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ. 54
క. నీ వింత దెలిపి పలికెద, వావిభుఁడును మున్న నన్ను ననుమతుఁ జేసెం
గావునఁ దల్లీ మీకుం, గావించెద నిద్దఱకు నఖండప్రియమున్. 55

—బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబు సేయుట.—

చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనస[1]నుంచితమైనరథం బుదాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యర్థపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియునై తనమే నెలర్పఁగన్. 56
ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వేడ్తెఱఁ గ్రాలంగ, నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ, గురిసె నతఁడు నిశితశరచయంబు.
శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కట నాత్మసూనునొడలం దూపుల్ నిగిడ్చెం బదా
ఱానిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపారంగ నవ్వీరుమేఁ
వే నారాచములైదునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్. 58
చ. మదిఁ గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచసిడంబు ద్రుంచి యే
పొదవఁగ మేను నొంప [2]నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిద మగునారసంబునఁ గడిందిమగం డగుబభ్రువాహనుం
డది పడివేర్మి శోణితజలార్ద్రిత నొందక యుచ్చి పోయినన్. 59
క. అమ్మేటిమగఁడు దనచాప మ్మూఁత గ నిల్చి సోలి పసపడి తెలి వు
ల్లమ్మున నొలసిన నౌరా, యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.
తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁ జేయు
నుద్ధతికి మంచిబంటవై మోర్వ వలయుఁ
జుమ్ము రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయము మెఱయంగఁ బరఁగించె రాజముఖ్య. 61
ఆ. మొనసి వాని నతఁడు ముత్తునియలు గాఁగఁ, జేయ నుత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ

[1] మన్వితమైనరథంబు. [2] రభసోద్ధతి.

దనికి సత్వరముగఁ దద్గాత్రమున నించె,నరుఁడు పెక్కు మెఱుఁగునారసములు.

ఉ. దానికి నీడఁబోవక యుదగ్రపరాక్రమ మొప్ప వజ్రకీ
లానిభతీక్ష మెఱుంగులవిలాసము నింగి వెలుంగ నుద్భటుం
డై నిగిడించెఁ బార్థుహృదయస్థలి నారస మస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగునన్నరపాలసుతుండు భూవరా. 63

—ఃః అర్జునుఁడు బభ్రువాహనునిశరంబుచేతఁ బుడమిం ద్రెళ్లుట. ఃః—

క. వడి నది పిఁపున వెడలినఁ, బడిరెఁ బుడమి నర్జునుండు పదపడి త్రెళ్లెం
గొడుకును మున్నతఁ డేసిన, బెడిదపుఁటేటులయలంతఁ బృథ్వీనాథా. 64

వ. అట్లు దనపతియును సుతుండును భండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగుచుఁ జిత్రాంగద యులూపియుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి యచ్చెలువ యయ్యిరువురం గనుంగొని యుల్లంబు జల్లనఁదల్లడిల్ల మూర్ఛ మునింగి మేదినిం బడి క్రొంతవడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి. 65

సీ. నీకతంబునఁ బతి నాకుమారునిచేత ననిఁ బడి యున్నవాఁ డలివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు గానిదానవె యేమి కారణమున
నిది కార్యముగఁ జెప్పి తీపిన్నవానికిఁ గొడుకుదిక్కున నాకు నడలు లేదు
వరుఁ జూచి పొక్కెద వామాక్షి నీదెసఁ దప్పు సేసినను నీతనిఁ గృపార్ద్రి

తే. చిత్తవై యెల్లభంగి సంజీవితుఁడు గఁ,జేయవమ్మ యక్కట నాథు నేయఁబనిచి
చావు సూచియు వగవవు సాహసమున,గొలఁది లేదు నిన్నేమందుఁగులవరేణ్య.

వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి. 67

ఆ. మహితకీర్తిలోల మత్ప్రాణవల్లభ, యన్యజనులప్రాణ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకు నేల ప్రాణంబుల, నిట్లు వదలి పోవ నిచ్చి యుండ. 68

సీ. నాథ నీ వెప్పుడు నన్ను మన్నింతువు కనువిచ్చి చూడక యునికి దగునె
హయమున కెవ్వరు నడ్డంబు రా కుండ [1]నాఁగితి వగ్రజునధ్వరంబు
వ మ్మయి పోకుండ లె మ్మిత్తురంగంబు వెనుకొన నలవదే యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించి యహిపుత్రిదెసఁజూచి సుతుఁ డెట్టులుండినఁ బతికి నిమ్ము

తే. జీవ మాంద్రురఁ బెక్కండ్రఁ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్పె భార్య లిత్తెరువునందు
[2]నడవరే యోర్చి నీదుమనమున నింత
యెఱిఁగి కలిగింపు వరు వేయు నేల తల్లి. 69

వ. అని యంత నిలువక. 70

ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చి పడి యున్నయిక్కురు, కులవరేణ్యుఁ గరుణ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయ కున్నఁ బ్రాయోపవేశన, మాచరింతు నహికులాగ్రగణ్య. 71

---

1 నాఁగి నీయగ్రజునధ్వరంబు. 2 నడతురే.

వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యాసీన యై యూర కుండె నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి లేచి యప్పొలంతిం జూచి. 72

ఉ. ఇంచుక యేనియర్జు నవట నెన్నఁడుఁ బొందనితల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బిలుకుమాలిననాథుని నుగ్రశత్రులకు
మంచు నినుండువోలెఁ బరిమార్చనుపోబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి సకిల్బిషచిత్తున కింత పెద్దయే. 73

క. గాదిలితనయుఁడ నగునే, గా దన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మై
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిరణోదాత్తం బైనమకుట మురివ్వం బొందన్. 74

వ. అని విలాపంబు సేసి వివ్వచ్చుతోడం గూడ యజ్ఞతురంగానుసారులై వచ్చిన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తు లగుటయు.

సీ. అధ్వరహయవిషయంబుగా మీ రేమి పని సేయువా రొక్కొ పార్థుఁ డిట్లు
వడి యున్నవాఁ డని పలవించి జనకుని నిట్లు సేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్త మని పల్కి పండ్రెండువర్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ వలయుఁ గా కొం డెద్ది గలుగ నేర్చు

ఆ. నని యులూచిదిక్కు గనుఁగొని నీవు వ, న్నంగఁ దండ్రి నిట్లు భండనమున
విగతజీవితుఁడుగఁ దెగఁ జేసితిని నింక, నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర. 76

వ. అని వెండియు. 77

క. జనకునిఁ దెగటార్చినపాపునకుం బ్రాణంబుతోడి [1]పొత్తు మనంగా
మనమునఁ దాలిమి గలుగునె, చనుఁ గాక యతండు సనినసద్గతిక తగన్. 78

వ. అని యుగ్గడించి స్థావరంబులు జంగమంబులు నగుభూతంబులు విన భుజంగ పుత్త్రియు నాకర్ణింపఁ జెప్పి [2]వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మాతండ్రి లే కునికి నిజం బగునేనిఁ బ్రాయోపవేశంబ యుత్తమకృత్యంబు వీరవధంబుపాపంబంత కంటెను రాజవధం బెక్కు డంతకంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనక వధపాతకం బింత యని కొలంది యిడ రా దిట్లుండ వీరుండును రాజును ధార్మికుండును జనకుండును నైనయిమ్మహాత్మిని వధియించినమహాపాతకుని కేతద్వ్రతానుష్ఠానంబుదక్క నొండుమెయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని పలికి యప్పరమనియతుం డుపస్పర్శనం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె నప్పుడు. 79

—ఉలూపి సంజీవనమణిచేత నర్జును బ్రదికించుట.—

ఆ. అట్లు దెంపు సేసి యాసీను నైనయా, తల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెల్లి యున్న
విజయుఁ జూచి పాపవెలఁది సంజీవనమణి దలంచెఁ గురుసమాజముఖ్య. 80

వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుఁ బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్త

---

1 పొత్తున మనఁగా. 2 వ్రతం బనుష్ఠింపం.

తలంబునకు వచ్చిన నాభామిని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించి. 81

సీ. విజయుండు నచ్చునే వేఁదుఱులార యింద్రునిచేత నైన నీతనికి నొక్క
ప్రియము సేయంగఁ గోరియును నీకోలఁదియారయుబుద్ధి నీతండురణ మొనర్పఁ
దలఁచిన నివ్విరుతలఁపు సిద్ధింపంగఁ జేయుటకును నింత సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహనం బగుమాయాప్రయోగంబు నడపితి నుజ్జ్వలాత్మ
తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు మహత్తరము సువ్వె,యితని తేజమెవ్వరికిని నెట్లుదాని
నార్పవచ్చు మీవగపెల్లఁ దీర్ప నిపుడ, యుత్థితుం డగు నీకౌరవోత్తముండు.
వ. మాయాప్రయోగంబ వేఱొండు గాదు నీకు మీతండ్రితోడ భండనంబు సేయ
బుద్ధి వుట్టించితి నింతమాత్ర యని తత్ప్రదేశంబున నున్న యెల్ల జనంబులు
నుల్లంబుల నానందంబు నొందఁ బలికి యమ్మణిపూరపురపతికరతలంబున నమ్మణి
యిడి దీని నిమ్మహాత్మునిహృదయదేశంబు మోపు మనవుడు నతం డట్ల చేయుట
యుం బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుం డై. 83
తే. లేచి కూర్చుండి కలయంగఁ జూచి యెట్టి
సెరలకాంతియు దంతరుచియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దనసుతునితోడ
మనుజనాయక కుశలమే యనుడు నతఁడు. 84
సీ. వినయ మారంగ నాతనిచరణంబుల కెఱఁగి భవత్పుణ్యవీక్షణమున
నఖిలంబుఁ గుశలంబ యనిన నిజ్జనముల మొగములయం దెల్ల నగపు దోఁచి
యచ్చెరువాటును హర్షంబుఁ గదిరెడు నిది యేమి సెప్పవే యెఱుఁగు దేని
నాచెప్పినట్ల రణంబున కేతెంచి తీవు చిత్రాంగద యేల వచ్చె
ఆ. నిచ్చటికి నులూపి [1]యేమిటి కిపుడు స
న్దెంచె ననుడు భక్తినిర్భరముగ
నతఁడు సాఁగి మ్రొక్కి హస్తముల్ మొగిచి య
య్యహితనూజఁ జూపి యతనితోడ. 85
వ. అంతయు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలో
కించి కురువంశనిస్తారకా నీరాకకుం గారణం బేమి యిమ్మణిపూరపురనాథుని
దెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యిన్నరపతి
యును నేనును జిత్రాంగదయును నీ కేమియు నపరాధంబు సేయము గదా
యనుటయు. 86

-ఉలూపి యర్జునునితో వసువులకోపప్రసాదంబుల నెఱింగించుట.-

సీ. అల్లన నవ్వుచు నయ్యింతి నతనితో నాథ నీయం దొకనాఁడు నెగ్గు
గలదె నాపుత్త్రునివలనఁ గీ డెక్కడి యది వినీతాత్మ చిత్రాంగదయును

1 యేటికిఁ జను దెంచె, ననుడు నచలభక్తి వినయగతుల.

గినియక విను మేను వినతోత్తమాంగ నై చెప్పెద నీసుతుచేత నీకు
నావహిల్లె నశుభ మాపహంబున నీవు గంగాతనూజు శిఖండి నెపము
తే. గాఁగఁ దెగటార్చి తది పాతకంబు దాని, కనఘ నిష్కృతి సేయక తనువు విడిచి
తేని నరకవాసమునకుఁ బోవ వలయుఁ, గాన నిష్కృతి సేసితిఁ గడఁగి వచ్చి.
వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపుమే నొక్కనాఁడు సఖీసమేతంబుగా సురనదీస్నానం
బునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యింత నంత నొక్క రేవునం
దోఁచి కృతస్నానులై నిజరూపంబున సన్నిహిత యైనగంగాదేవితోడ గాండీవ
ధరుండు శిఖండిం బురస్కరించికొని గాంగేయుం డేయ కుంఠం బరమసాయ
కంబుల నతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చినయయ్యర్జును నేము
శాప సంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమానుభావయు దానికొడం
బడినపలుకు పలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ. 88
సీ. అరిగి యేఁ దండ్రికి నత్తెఱం గంతయు నెఱిఁగించుటయు నతం డెనక మెసఁగ
భయమున రయమునఁ బఱతెంచి వసువులఁ బెక్కువిధంబులఁ బ్రియము పుట్టఁ
దెలిచి ప్రార్థించిన నలుక వో విడిచి వా రతనితో విలు నమయం బొకండు
సేసెద మనిలోన వాసవిఁ దత్సూనుఁ డగుబభ్రువాహనుం డస్త్రవితతిఁ
ఆ. బఱపి కూల్చె నేనిఁ బాయు నక్కిల్బిష, మనిన మగిడి వచ్చి యాభుజంగ
నాథుఁ డెల్లఁ జెప్పె నాకు నిప్పని వగ, నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధతేజ. 89
వ. తీర్చిన తెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యిక్కు
మారుండు నీతో సమరంబు సేయ నొల్లక నీకు నమస్కరించి మరలి మందిరం
బునకుం బోవు చున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబునకు నిది యవసరం బని
యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీతండ్రికిఁ బ్రియంబును
ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికిం బురికొల్పి యివ్వీరునియందు వసువులు
సెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమువిశేషం బావహించితి. 90
క. అనినఁ బ్రియ నుంది దేవీ, యనఘుం బగునీచరిత్ర నుస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడుఁ, [1]గనినది గాదె యని పలికె గాండీవి నృపా. 91
ఆ. పలికి సాదరముగ బభ్రువాహనుఁ జూచి, మానితాగమిష్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి మహితాశ్వమేధకా,లంబు దానిదెసఁ దలంపు గలిగి. 92
క. నీవును దల్లులు బంధుజ,నావళియుం బరిజనములు హస్తినగరికిఁ
రా వలయు ధర్మజునిసం,భావనముం బడయు [2]టొసఁగుఁ బరమశుభంబున్.
చ. అనవుడు నట్ల చేసెద నుదాత్తచరిత్ర పురంబు సొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలనివత్సలతం [3]గొనియాడు చియ్యెడన్
మన మలరంగ నిల్చి జనమాన్యునిఁ గా ననుఁ జేసి ప్రీతి నే
ననుసఁగ వచ్చి చేయు మను యానము యజ్ఞతురంగరక్షకై. 94

1 గనిన యదియు యనుచుఁ బలికె. 2 జెసఁగు...సుఖంబుల్. 3 గొనియాడుఁ డయ్యెడన్.

వ. అనుచుం బ్రణతుం డై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో నేను దీక్షితుండ నగుట యెఱుంగవే నాకుం బురప్రవేశంబు సేయం జనదు పోయి వచ్చెద మీరును సుఖుల రయి యుండుం డనిన నట్లకాక యని యతం డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు సేయ నబ్బాంధవులచేత నను జ్ఞాతుం డై యమ్మహాత్ముండు యజ్ఞాశ్వంబు ననుసరించె నదియు నిజేచ్ఛ నఖిల దేశంబులం బ్రవర్తిల్లె నట్టియెడ. 95

క. రాజగృహపురముకడ న,వ్వాజి యరుగు టెఱిఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్ రాజత్కీర్తిధనుం డగు,నాజిష్ణుని మేఘసంధి యనురా జధిపా. 96

వ. అట్లు లప్పురంబుపతి యగుజరాసంధపౌత్త్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱుంగమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుం డై వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి. 97

సీ. వనితలలోపలఁ జనియెడుచాడ్పున నివ్వాజిఁ గొని యించు కేని శంక
లేక పోయెదవు పో నీక యేఁ బట్టెద దీనిఁ గయ్యము సేసె దేనిఁ జేయు
నునుడు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో విఘ్నకర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నామనమునఁ గిన్క లే దది యెట్టు లనిన మదగ్రజుండు

తే. సామముననె కర్ణము నీవు సక్కఁ బెట్టి, కొందుగాని యెవ్వరియెడఁ గ్రూరవృత్తి
వలవ దని నాకుఁ జెప్పిన వాఁడు గాన, యట్లు సేయుదు నీయిష్ట మాచరింపు.

—అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్త్రునితో యుద్ధంబు సేసి యోడించుట.—

చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కానృపపుత్త్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూపుగముల్ వరఁగింప వాని నె
ల్ల నతఁడు శాతభల్లతనులం దునుమాడియు నొల్లఁ డయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా. 99

వ. అగ్గాండీవికృప యే మని చెప్పుదు. 100

క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ, జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక య,ల్లన శరనికరంబు పైఁ గలయ నిగిడించెన్. 101

క. అది బలహీనతగాఁ గొని, మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గదిసి బలునారసంబులు, తదంగమునఁ గ్రుచ్చె నతఁడు దాన నలిగియున్. 102

వ. ఆసహదేవుపుత్త్రుగాత్త్రంబు దాఁక కుండునట్లు గా శరంబులు నిగిడించి. 103

ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడి చేసిన నమ్మగధుండు ధీరతో
దారగతిన్ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహు వొప్ప న
వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చె నాన్. 104

వ. అట్లు గవియుటయు. 105

తే. అప్పుడును మత్సరంబున కతఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన యన్నరుఁడు వెడఁద
వాతియమ్ముల గద పలువ్రయ్య లై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగ నేసె నధిప. 106

వ. అట్లేసిన. 107

సీ. నిర్వాఅపడిన యానృపనందనునితోడ నయ్యతిబలుఁడు మాయన్న యొకని
ప్రాణంబులకును దప్పకు మయ్య యని [1]యానతిచ్చినకతన నే నేయ కున్న
నీ వింతవడి పోర నిలువఁ జాలితి విను మది యట్టు లుండె రాజార్హ మైన
ధర్మంబు వాటించి తాఁకితి నన్ను నింతియ సాలు నింక శాంతియ నరేంద్ర

తే. తగినయది యనిపల్క నతండు నిజము,నట్ల కాకని యూహించి యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁబ్రణతుఁడై న, గ్రుచ్చికౌఁగిటఁ జేర్చి యక్కురువిభుండు.

న. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజు నశ్వమేధం బను
సంధించుటకై బంధులు నీవును రావలయు ననిన నవ్వసుమతీపతి యట్ల చేసెద
నని యత్యంతవినయంబున నవ్విజయుం బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి
యామంత్రితుం జేసిన నాతండు ప్రీతుం డయి యభినందించి యమ్మగధపతిం
బురంబునకుం బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగపుండ్ర
మ్లేచ్ఛదేశంబులం జరియింప నయ్యైరాజులు సెనకినం దేజోధనుం డగు నాధ
నంజయుండు జయించుచుఁ జన నత్తురంగంబు. 109

సీ, చేదిదేశంబు సొచ్చిన శిశుపాలునితనయుండు శరభుండు దనదుశక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధపూర్వకంబుగఁ జేరి యమ్మహావీరున కర్చ లిచ్చె
నతని వీడ్కొల్పి యయ్యతులతేజుఁడుఘోటకమువెనుకఁజనుచుఁ డేంకణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు ముట్టినఁ దగ గెల్పుగొనుచుఁ గ్రమంబునఁ గోసలులను

ఆ. గాశులను జయించెఁ గ్రమ్మఱి యత్తురంగము దశార్ణదేశగామి యయ్యె
జిష్ణుఁ డనుసరింపఁ జిత్రాంగదుం డని, సేసి యోడి పూజ సేసె నధిప. 110

వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోయెఁ బసం
పఱి తురంగంబు నిషాదాధీశదేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాక
శాసననందనుమీఁద నైషాదసేనాసమేతుం డై తోఁతెంచిన. 111

చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరవిశిఖార్చుల నేర్చిన బావ[2]సారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి వీఁక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁ డై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్. 112

---

1 యప్పగించినకతన నేఁ గినియకున్న. 2 గర్వద, ర్పితుఁ డగు.

వ. అట్లేకలవ్యనందనుం దనవశంబు సేసికొని ధనంజయుండు హయంబు నను గమించె నది మరలి మఱియును దక్షిణాభిముఖంబయిచని తిరుగఁ బౌండ్రాంధ్ర ద్రవిళ కేరళ కర్ణాట దేశాధీశుల ననాయాసంబున వశగతులం గావించికొని యోఁ గ్రమంబున సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి.

సీ. ద్వారకానగరంబుచేరువ ఘోటక మరుగంగఁ బ్రీతు లై యదుకుమారు
లాలపుటాలంబు ననువున నయ్యింద్రనందనుఁ గని పూజనం బొనర్ప
నభినందనము సేసె నవ్వీరుఁ డపరాబ్ధితీరదేశంబులఁ దిరిగి పంచ
నదముపైఁ జని [1]మావు నరనాథ గాంధారదేశంబు సొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితదుర్నయముపేర్మిఁ
దనదుసేనలఁ గూర్చి యుద్దామగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజునియాజ్ఞ దెలుపంగ నంతఁ బోక. 114

క. పొదివినఁ గనుఁగవ వెడకెం, పొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బొదివె విజయుఁ డవి వడియుం, జెదరియు సన్నంబు లైనఁ జిత్తములోనన్.

ఉ. మత్సర మెక్కఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి బీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్పఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి యెంతయున్
వత్సలుఁ డై నయన్నరుఁడు వానికి ని ట్లనుఁ గౌరవోత్తమా. 116

క. రాజులఁ జంపకు మని మా, రా జానతి యిచ్చె నుద్ధురత నే నని న
య్యోజ విడిచిన నైనఁ బ,రాజితుఁ గా నన్ను నద్ధరాపతి దలఁచున్. 117

అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుతో యుద్ధంబు సేసి జయించుట.

ఉ. కావున నేఁ గడంగ విను కయ్యము నీ కిది యేల తమ్ముఁడా
నా వినియున్ వడిన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివె దానికి [2]నవ్వుచు వానిశీర్షకం
బావిజయుండు బల్వెడఁదయమ్మున నేలఁ బడంగ సేసినన్. 118

వ. అచ్చిత్రము సూచి యచ్చోటం గలయట్టి. 119

క. ఎల్లజనులు నివ్వీరుం, డొల్లఁడు గా కుత్తమాంగ ముర్వి నిటుల వే
డొల్లఁగ నేయఁడె వలసినఁ, జెల్లం బో యితనికరుణచెలు వి ట్లున్నే. 120

వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతనితేరు మరల్చికొని పోవం బోవ. 121

తే. దురభిమానముపేర్మి నన్నరవరుండు
మరలి నరుమీఁద నడవ మున్ తెరలి చనిన

1 మాన్య నరనాథ. 2 నప్పుడు తచ్ఛిరస్త్రకం.

బలము గ్రస్మతి యయ్యెంద్రుపట్టిఁ జుట్టు
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు వరఁగఁ జేయ. 122

చ. అవి నిశితాస్త్రసంహతిఁ దునుమాడి రయం బెసఁగంగఁ గప్పె నా
హవతల మంతయుం దలర నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహా
స్త్రవిహారణంబునం గలఁగి కన్కనిఁ బాఱె బలంబు లక్కుమా
రవరునిఁ గాచికొంటకు ధరావర మంత్రులు వానితల్లియున్. 123

వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శర ణనుచు వచ్చిన నవ్విశ్వవచ్చుండును
నవ్వేలంది నభినందించి మంత్రులకు మాననీయవచనంబులం బ్రియం బొనర్చి
యబ్బాలునితో సాంత్వనస్వరంబున నిట్లనియె. 124

ఉ. నీ విట వన్ని నాపయి ననింద్యపరాక్రమ రాక సూచి మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు ధర్మజూపం పిది రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన కాని నినుం దెగటార్ప కుండితిన్. 125

వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం దలంచి నాకు నీదెస నిట్లుగా వలసియుండె.

ఆ. అట్టు లగుటఁ జేసి యవనీశనందన, యింతప్రొద్దుఁ బోరి తింక శాంతిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మపుత్త్రునితోఁడి పొందొప్పు దయ్య నీకు నుదితశౌర్య. 127

వ. అని చెప్పి యాగామి యయిన చైత్రంబుపున్నమనాఁ డన్నరేంద్రచంద్రునశ్వ
మేధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మా యనియునుం బలికి యప్పాండవ
మధ్యముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది కరిపురంబు దిక్కు మొగం బయి
యపుగం జొచ్చె నట్టియెడ నతండు వివిధదేశంబులం దిరిగిన తెఱం గెల్లనుం
జారులచేత విని యజాతశత్రుం డప్పురుహూతపుత్త్రుం డశ్వరక్షణం బట్లు ధర్మ
ప్రకారంబున నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు. 128

ఆ. మాఘమాసపౌర్ణమాసి యై యుండె నా,ధర్మనందనుండు పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగులఁ బెద్ద కొలువున నుండి త,మ్ముల సగౌరవముగఁ బిలువఁ బనిచి.

వ. అనిలనందను నాననం బాలోకించి. 130

క. నీతమ్ముఁడు తురగముఁ గొని, యేతెంచుట వింటిఁ జైత్ర మింకఁ దడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసం,ఘాతంబును బిలువఁ బంపఁ గా వలయుఁ దగన్.

వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం దగియెడు
వివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు. 132

ఆ. యజ్ఞవాటమును జనాధిపులకు ముని, వ్రాతములకు విడియ వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనకమణిమయంబులుగా నొ,నర్చెఁ దజ్జ్ఞమగుజనంబు వొగడ,

క. ధరణీసురులను బనిచెను, ధర నెందును దిరిగి మునుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువుఁ డని యమ్మరుత్సుతుఁడు వారుఁ జని సముచితభక్తిన్.

చ. పిలిచిన రాజులుర్ మునులుఁ బ్రీతి యెలర్ప బలోత్కరంబు శి
ష్యులుఁ దమతోడ రా మనము లుప్పొంగ లూరఁగ యజ్ఞవర్తనం
బులుఁ గనుఁగొంటకై సకల భూవలయంబునఁ గల్గునట్టివా
రలు సనుదెంచినం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్. 135

క. ఎదురుకొని వీడుఁబట్లకు, ముద మారఁగఁ దాన యనిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁగాఁ, బదార్థములు [1]ప్రజదలమునఁ బాటించి తగన్. 136

క. భోజనశయనాసనములు, రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డా ధర్మాత్మజుఁ డిడఁ బనుచు జనవినుతసుచరిత్రా. 137

చ. మునులకు నెల్లఁ గందములు మూలములుర్ ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానము లమానము లై విలసిల్లఁ జేయు న
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్. 138

తే. యజ్ఞవాటంబుఁ దక్కటియాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములుఁ
గా నొనర్చిన శిల్పినికాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ. 139

సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందనుఁ బంచి యజ్ఞశాలాకరణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటఁ గృష్ణుండు గనుఁగొనికడుఁ బ్రీతిఁ బొందె నాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశువంశనిస్తారకుం డర్థిమైఁ దేరఁ బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ

ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవాహినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప
రలు భుజించుపేర్మి యొలసి యాగారంభసమయ మద్భుతప్రజనకమయ్యె. 140

క. విను లక్షభూసురులు గుడిచిన నొకమరి మ్రోయుభేరి సెలఁగుచు నుండుర్
జననాయక యెప్పుడు నే, మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్. 141

చ. శరధిపరీతభూమిఁ గల సర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగాఁ
బొరిఁ బొరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరి వోయెడు వేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులుర్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్. 142

సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుఁగొని ధర్మనందనుఁడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరుత్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముదోయి

1 పసదనముఁ.

నెలమిఁ గూర్చికొని మహీశుల సబహుమానంబునఁ బూజించె నలిననాభుఁ
డప్పుడ సీరిసాత్యకిముఖయాదవసహితంబు గాఁగఁ బ్రసన్నవదన
తే. కమల మొప్పంగఁ బాండవాగ్రజునికడకు
వచ్చుడును బ్రియ మలర నవ్వసుమతీశుఁ
డాబలుండును సతేఁడును నాదిగా స
మస్తయాదవులకు నధికార్చ లిచ్చె. 143
వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజుమొగంబు గనుంగొని
ద్వారవతి నుండి యాప్తుండును విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండువచ్చె
విన్నవచ్చుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియె వివిధసంగరంబు
లం దదంగంబు కృశంబై యున్నయది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు సేరువ
కు నరుగుదెంచెం గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పు
డమితేఁ డప్పురుషోత్తమునితోడ. 144
క. నీపంపునఁ బోవుట ను, ద్దీపితబలశౌర్యధైర్యతేజోయుతుఁ డై
యాపార్థుఁడు యోగక్షే, మోపేతుం డయ్యె నడపు ముచితంపుఁబనుల్. 145

కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునుసందేశంబు సెప్పుట

వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి నచ్చినవాఁ డగ్గాండీవి దనతోడం
జెప్పె నని చెప్పినమాటల తెఱం గాకర్ణింపుము. 146
ఆ. నాదు విన్నపముగ నరనాథునకు విన్నవింపు రాజులెల్ల వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చుచున్నారు ము న్నెట్టివార లైనఁ బూజవలయు ననుము.
వ. విశేషించి మదీయపుత్త్రుండు. 148
క. మణిపూరపురాధీశుఁడు, గుణగణవిభ్రాజితుండు గురుహితుఁడు విచ
క్షణపరుఁడు బభ్రువాహనుఁ, డణుమాత్రముఁ గీడు లేనియట్టిం డెందున్. 149
క. మీచరణసరసిజంబులు, సూచుటకై రాక దనకు సువ్రతముగ మున్
వేచి యునికి వచ్చుఁ గృపా, [1]గోచర మగుచేతకుం దగును మీ కనుమీ. 150
వ. అని చెప్పె ననిన విని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు గోవిందు
నితోడ. 151
సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డనేకయుద్ధంబుల నలజడి వడుట య ట్లతఁడు నాఁడు
నక్కట ద్రోణభీష్మాదులతోడి యెక్కుడుఁ బోర నిడుమలఁ బడియె నేఁడు
నిత్తెఱంగునఁ బడియెడు నాకుఁగా నిన్నిపాటులు వడునె యప్పరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని [2]న్నొక్కటి నడిగెద నతనిమేను సులక్షణాన్వితంబు
తే. నామదికి నెక్క నీవు గనవలపి కన్న, యట్టికీడు తదీయంబు లైనయవయ
వముల నెందేనిఁ గలిగెనే యమితదుఃఖభాగియగుటకు మూల మై పద్మనాభ.
క. తెలుపఁ దగు నేనిఁ గరుణం, దెలుపుము నా కనుడు వాసుదేవుఁడు నీకుం

1 గోచరుఁడుగఁ జేతకుం. 2 న్నొకటి నేవేఁడెద.

దెలుపుటయుఁ గృత్యమే విను, తెలిపెదఁ గలమాత్ర వసుమతీవరముఖ్యా. 153

తే. సర్వగాత్రంబులందును సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబుల యతిశయిల్లుఁ
దనువుమాత్రకు నించుక ధరణినాథ
యెక్కుడై యుండుఁ జిబుదొడ లిదియ కొఱఁత. 154

క. అలజల్లు దీనివలనం, గలిగెడునో కాని తక్కు గలుగ దరిష్టం
బలఘుశుభలక్షణాన్విత, విలసితతనుఁ డైనగాండివికి నెయ్యెడలన్. 155

వ. అట్లున్నరూపు సెప్పినవెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరావల్లభుం డతని యాననం బాలోకించి యది యట్లు కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్మితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నాలోకనాథుం డది యర్జునవిషయం [1]బైనప్రీణనంబు తెఱం గగుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును నక్కిరీటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్రొద్దున కదియ గోష్ఠిగ నల్లాపంబు సేయు చుండ నగ్గాండీవిపాలనుండి కాలరి సనుదెంచి.

సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ బ్రణతి యొనర్చి విప్వచ్చుఁ డిప్పురి సేర నచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీశ్రీపాదవనజంబులకు మ్రొక్క ననవుడు హర్షాశ్రు లడరఁ బులకి
తాంగుఁ డై వానికి నన్నరేంద్రుఁడు పసదన మాభరణవస్త్రకనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె నందఱు నానందరసమునఁ దేలి యారాత్రి పార్థుఁ

ఆ. జూచు వేడ్క నూనుచును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ [2]నుదయ మయ్యె నినుఁడు
క్రీడి సమయవిహితకృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మున్ను గాఁగ నరుగుదెంచె. 157

వ. అప్పుడు. 158

అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట.

క. విను మింద్రతురగసమఖేలనమున నన్వాజి జనములకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ,దనముల సంతోషమధురతరభాషణముల్. 159

సీ. కలయంగ నిట్లని చెలఁగె నిగ్గాండీవి దక్క నిమ్మాడ్కి నొండొక్కరునకు
నశ్వంబు దనయిచ్చ నఖిలదేశములకు నరుగంగ ధరణీశు లచట నచట
బలములతో వచ్చి బలసి తదీయరోధం బాచరింపఁ దృణంబు గాఁగఁ
గొని లీలమై గెల్వు గొనుచోట్ల నుగ్రత వాటింప కగ్రజుపలుక యెట్టి

తే. దశల నైనను బాటించి తా నొకండ, ననుతలం పెప్డు నుల్లంబు నందు లేక
తనువు గవుసెనఁ బెట్టి పుచ్చినవిధమున, [3]నరుగుదేవచ్చునేయిది యక్కజంబు.

1 బైన ప్రణయంబు తెఱం; మైన ప్రియంబు తెఱం. 2 నుదితుఁ డయ్యె నినుఁడు. 3 నరుగుదెంచునె యిది గడు నక్కజంబు.

క. నగరాదులఁ జెప్ప వినమె, నుగఁటిమియును బలము ని ట్లమానుషభంగిన్
నెగడునె యింకను బుట్టరు, జగతిని గాండీవితోడ సరి వచ్చుమగల్. 161

క. మానుషము దైవమును సరి, నే నే నని కార్యసిద్ధి నెలయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ, డీనిర్మలభాగ్యమహిమ యేరికిఁ గలదే. 162

క. విను మట్లు సెలంగఁగ ఘూ, ర్ణనమొందినయర్ణవం బనఁగఁ బొం గారెన్
జననికురుంబం బాపెం, పనఘా చూడ విన బడయ మఖిలజగములన్. 163

వ. మఱియును. 164

సీ. నృపు లోహటింప జంత్రపుమీను నేసి చేకొనియెఁబాంచాలునికూఁతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ మేపార ఖాండవం బేర్చె నితఁడె
యెక్కటిబవరాన నీశాను మెప్పించి పాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధుల కురుపతిధృతిఁ బాపి గోవులఁ దెచ్చె నితఁడె

తే. ప్రతినసేసి విషమసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీ కాఁగి సైంధవుఁ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడి గాఁ గ్రమ్మి యట్లు లెత్తి
చూచె జనలోక మానవ్యసాచిఁ బ్రీతి. 165

క. ఆవాక్యము లెల్ల వినుచు, భావ మలర నర్జునుండు భాసుర మగున
మ్మా వగ్రేసరముగ యజ్ఞావాసంబునకు వచ్చె నంచితలీలన్. 166

వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండు భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవప్రభృతులును
ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారల నెల్ల
సముచితాచారసంప్రీతులం గావించి గాంధారిని గుంతినిం గాంచి యీఁతె
కాఁడు తీరంబు గనినచందంబు నొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని
యుండ నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నుండె నానసమయంబున. 167

సీ. బభ్రువాహనుఁడు వైభవమొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపియుఁ బ్రమదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్రునిమందిరమునకు
నరుగు దెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతు లై తదీయ
సందర్శనము నర్హసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును దగినవిధుల

తే. నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి యాంబికేయు
నతనిభార్యను గని నమస్కృతు లొనర్చి

గొంతిఁ గాంచి యాయనుయడుగులకు నెఱఁగి
[1]పలు దెఱఁగుదీవనలును గౌఁగిలియుఁ బడసి. 168

వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కతండును ననుజులును వేర్వేఱ సర్వ
రత్నరాజీవిరాజితంబు లగుభూషణంబులును బరమాంబరంబులును నొసంగిరి
సీరపాణిశౌరిప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసురవాసోవిశేషంబులను
నతని నర్చించి రయ్యవసరంబున. 169

సీ. చిత్రాంగదయు నాగపుత్త్రియుఁ దొలితొలిగాంధారిఁ గని గొంతిఁ గాంచి రెలమి
దీవించి గాఢసంభావనఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యద్దేవి రత్నార్ఘ్య లెసఁగు
తొడవుల నర్చించె ద్రోవదియును సుభద్రయు వారుఁ దమ్మ్యోచితప్రకార
మునఁ గన్న నమ్మెయి వినుతపూజనముల నతులసమ్మోదము నానహించి

ఆ. యోగ్యపీఠములను నునిచి తత్సల్లాప,సౌఖ్య మొంది రట్లు సకలవర్త
నముల నశ్వమేధసముపక్రమం బుదా,త్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య. 170

వ. పదంపడి యర్హ్మదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయమునిపతి కురు
పతిపాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభ
ముహూర్తం బాసన్నం బయ్యె నను చున్నవారు నీమఖంబు మహనీయంబు నీవు
మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు ముమ్మడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబుల
ఫలంబు నొందు మశ్వమేధావభృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరి
హరణనిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బనుమెరమెరమనం
బునం గలిగియుండు నట్టివియెల్లను దీన [2]నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు
నావహిల్లునని యాజ్ఞాపనంబుసేయుటయుఁబ్రాజ్ఞప్రవరుం డైనయాభూవరుండు.

ధర్మరాజశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట.

క. ప్రయతుం డై హయమేధ,క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ
చ్చి యుదాత్తభంగి జనమే,జయభూవర నడపె గాఢ సంప్రీతిమెయిన్. 172

క. క్రమయుక్తము యుక్తముఁగా, నమలగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా
సముదయము నడపఁగా స్ఖలి,తము లేకపహూతము సొరక తత్క్రితు వొప్పెన్.

చ. అవహితు లై ప్రవర్గ్యము బుధాభినుతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్
సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా
క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొనరించి రర్థి మా
ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకుఁ మెఱుఁ గిడ్డయట్లుగన్. 174

వ. అట్టియెడ. 175

సీ. [3]వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబు వలనను సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు
ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి దారిద్ర్య మపనయింపక యేఁగునట్టివాఁడు
గోరి యెయ్యది యైన గారవ మెసఁగంగఁ బడయక రిత్తవోయెడుమనుష్యుఁ

1 పలుదెఱఁగు దీవనయు. 2 నిశ్శేషం బగుసమస్త. 3 సారాన్నముల మనోహరిపానములను.

ఔద్ధియేనియు దుఃఖ మొలసినఁ జనుదెంచి యది నిస్తరింపక యరుగునతఁడు
తే. మందునకు వెదకినను లేఁ డంద మొంద,నరసి కుడువుఁడు కట్టుఁ డిచ్చానురూప
వస్తువులు గైకొనుఁడు దురవస్థ దెలిపి, పాపికొనుఁ డని భీముండు పలుకు చుండ.
ఉ. ఆయతులాధ్వరంబున వ్రతాభిరతత్వము లేనివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గానివాఁడు నిగమాంగకషట్కము లేనివాఁడు లేఁ
డేయెడఁ జూచినన్ సభ నరేశ్వర యట్టిసదస్యు లస్మదు
న్నాయకుఁ గొల్వుదివ్యమునినాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్. 177
వ. అట్లుం గాక. 178
సీ. కనుఁగొనుకౌతుకంబునఁ గూడి చనుదెంచి దివ్యమునీంద్రు లతిప్రియమున
నభినందనము సేయ నఖిలగంధర్వులు నానందనము లగుగానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృద్యము లైననృత్యవిశేషంబులను నుల్లసిల్లు చుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు సేసలు సల్లుచు బహువిధాశీర్వాదపరతఁ బరఁగ
తే. [1]నాద్యు లై పేరు గలుగుపదార్థు రవని
నకులయాగంబులకు సరి వచ్చు మిగులఁ
గాని యిది వత్రపడ దనఁ గా వెలుంగు
ధర్మతనయునియశ్వమేధము నరేంద్ర. 179
వ. పసిఁడియిట్టికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబును గరుడాకృతియును గా
యజనం బొనర్చి నుహనీయం బై యొప్పు చుండుయూపక్రియాసమయంబున
ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారు
మయంబులు రెండును శ్లేష్మాత్మకతరుకల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్క
యూపంబులు దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేకకాంచనయూపసంచయంబును
శాస్త్రోక్తప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు. 180
క. నలుగాలివానిఁ బశుల, జలచరముల విధియుతముగ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నా, యలఘుయశోమహిత యస్మహాయజనమునన్.
క. వరయూపసుయోజిత మగు, తురంగమముచుట్టుఁ బశుతతుల నిల్పిన సుం
దరభావము పక్షుముఖ, స్ఫురణం బిట్టి దని చూపు పోలిక మెఱసెన్. 182
తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీయంబు నైన, యానుశంత్రంబు నొనరించుయాజకోత్త
మావలికిఁ దా నలంకార మై పరాశ,రాత్మజునిశిష్యకోటి యొప్పారె నధిప.

ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట.

వ. సర్వపశు [2]శ్రపణంబు లాచరించి ఋత్విగ్జనంబు లశ్వాలంభనసమయంబున
యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబులమాంసంబు లయ్యై దేవత
లకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి నిజహస్తంబునం జేయం దగియెడు

[1] నాఢ్యు లై. 2 విశసనంబు లాచరించి.

హుతంబులు సేయించిరి తదనంతరంబ యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగు
గంధం బాఘ్రాణించి ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బరమానందంబునం
బొందె శేషించినయశ్వావయవంబు లర్హప్రకారంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు
సాత్యవతేయుండు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా నిర్వహించి
యాతనిగుఱించి యుదాత్తనాదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసె సమస్తదేవ
మునులును దీవన లిచ్చి రప్పుడు కౌరవవంశపావనుం డగుభూవరుండు. 184

తే. అఘుభక్తిసదస్యుల కెలమి యొసక, మొసఁగఁ గోటివేల్ నిష్కములిచ్చి తనదు
వసుధ యంతయు నొసఁగె దివ్యప్రబోధ, ఘనత నొప్పువేదవ్యాసమునివరునకు.

క. విను ఋత్విగాఘ్యుఁ డగున, మ్మునిపతి యట్లు కురువంశముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని సంప్రమోదమునఁ గై, కొని యి ట్లను నానరేంద్రకుంజరుతోడన్. 186

ఆ. జగతి ఋత్విగర్థముగ నిచ్చి తేము వి, ప్రస్వభావకలనఁ బసిఁడిఁ గొనఁగఁ
గోరెదము కరంబు గారవంబున బ్రాహ్మ, ణాభిలషితదాయి వగుట మేలు. 187

వ. అని వెండియు. 188

క. ఇలకు వెలగా హిరణ్యం, బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగా నప్పౌరవ, కులపతి యావేదరక్షకున కి ట్లనియెన్. 189

ఆ. అశ్వమేధమునకు నార్యులు దక్షిణ, ధరణి యండ్రు గాన నరునిచేత
విజిత యైనధరణి ప్రజనితప్రీతిమై, ఋత్విగర్చనముగ నిచ్చినాఁడ. 190

వ. అని మఱియును. 191

చ. వనమున కేఁగి యందు సుఖవాసత నుండఁ గలాఁడఁ గాక యే
నసఘవిచార బ్రహ్మధన మక్కట కొందునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును నట్టిద యాపని యొందు సెప్ప కుం
డనుటయు హర్షబాష్పపులకాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్. 192

వ. అప్పుడు. 193

తే. దివ్యవాణి గీర్తించెఁ గౌరవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతిముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ డానరేంద్ర
చంద్రునకు నిట్టు లను విప్రచయము వినఁగ. 194

క. ఏ నమ్మెద మనినఁ బృథివి, యోమనుజాధీశ కొనుట యొప్పెడు తెరు విం
దేమియును నెగ్గు లే దీ, భూమిసురులకోర్కి దీర్చి పుచ్చుము ప్రీతిన్. 195

క. అని పలికినఁ గృష్ణుం డి, మ్మునినాయకుపనుపు సేయుము నరేశ్వర నీ
వని చెప్పిన నొడఁ బడి తన, యనుజులతో నట్ల కాక యని యతఁ డర్థిన్.

తే. కోటికోటులు మాడలు గుప్పవోసి, ధరణివెల యని చెప్పి యప్పరమసంయ
మాధిపతికి సమర్పించె నతఁడు ఋత్వి, గావళికిఁ బంచిపెట్టె నయ్యతులధనము.

వ. మఱియును. 198

తే. అతులకనకమయము లైనయజ్ఞవాట, వేదికాయూపతోరణవివిధభాండ
దండశయ్యాసనాదుల ధరణినాథుఁ, డొసఁగె విప్రచయంబుల కుల్లమలర.

తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి యనంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్రరాజి కన్య
జాతులకు మ్లేచ్ఛులకును బ్రభూతధనము
ద్రవ్విఁ దండంబు లిచ్చె నాధరణివిభుఁడు. 200

క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హేమమ్మునఁ బరితృప్తులై యమంద మ్మగుమో
దమ్మునఁ దేలుచు నిజవాసమ్ములకుం జని రజాతశత్రుఁ బొగడుచున్. 201

క. రెండవమరుత్తుఁ డై యప్పాండవముఖ్యుండు సేయుపరమవితరణం
బొం డొకరు సేయఁ గల్గునె యెన్నండును జూడ విన సజ్జనస్తుతచరితా. 202

క. తనయంశ మైనకనకము, విను కుంతీదేవి కిచ్చె వేదవ్యాసుం
డనఘా యది యంతయు న, వ్వినుతచరిత ధర్మకృతుల వినియోగించెన్. 203

తే. సకలబాంధవభూపతిసంయుతముగ, నానరేశ్వరుఁ డవభృథస్నానపూత
గాత్రుఁ డై చిత్తగతసర్వకల్మషములఁ, బాచి నిర్జితస్వర్గత్వభాసి యయ్యె. 204

వ. అట్లొప్పి యప్పుడమితేఁడు పరాశరనందనుచరణారవిందంబులు దననెడందనొ
నలు సోఁకఁ జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించి యా
మంత్రితుం జేసిన నామునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంతర్ధానంబు
సేసె నట్టియెడ. 205

ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చిన రాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట.

క. అనుజులు నఖిలనృపాలురుఁ, దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పెఁ దారలలోనం
బెనుపొందు చంద్రుగతి న, మ్మనుజాధీశ్వరుఁడు గురుకుమారప్రవరా. 206

తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచినరాజవరుల, కందఱకు మణిభూషణహస్తివాజి
వారకాంతాచయముల నవ్వసుమతీశుఁ, డొసఁగె ధనదునికైవడి నెసకమెసఁగ.

ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ బరమవిశేషంబు, మెఱయ గారవించి మేలివస్తు
కోట్లు లొసఁగి ప్రీతిఁ గూరినమనముతో, నతని దత్పురమున కరుగఁబనిచె. 208

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, నృత్రాణితనూజుపాల విభవమహిత లై
గోత్రావర నిలువఁగ న, ద్ధాత్రీశుఁడు పనిచె సమ్మదం బెలరారన్. 209

తే. మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై నున్నయట్టి
దుశ్శలకుఁ బెంపు గలుగఁ దత్పుత్రపుత్త్రు
సింధుదేశంబునకు నభిషిక్తుఁ జేసె
దోహలమున నజాతశత్రుఁడు నరేంద్ర. 210

క. తమతమదేశంబుల భూ, రమణుల నెల్లను విభక్తరాజ్యులు గా నె
[1]య్యము నెఱయ నిలిపెఁ బాండు, క్షమారమణు పెద్దకొడుకు గౌరవముఖ్యా.

వ. ఇత్తెఱంగున నెల్లరాజులయుల్లంబులు ప్రమదంబునం బొందం జేసి వీడుకొలిపి కృష్ణునకు నత్యుత్తమవస్తువిస్తారమహోదారం బగునుపహారం బిచ్చి దేవోపచారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యప్పార్థివోత్తముండు బలభద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధరత్నవిరాజితంబును నగుపూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతియాదవలోకంబున కతిలోకంబులగునానావిధపదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేత నుచితప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగం దాను మఱియు ననేకదేశాగతులైనజనంబుల నన్నపానంబులం గనకవస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహారావంబుల దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగుమంగళతూర్యంబులు మొరయం బుణ్యపాఠకరవంబులు నానందనగానంబులు వినుచు మందిరంబునకుఁ జనుదెంచె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అనఘ మత్పితామహునియశ్వమేధయా, గంబుసమయమునఁ గరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁ జాలునట్టిది యే మేనిఁ, గలిగె నేని వినఁగ వలతుఁ జెపుము.

వ. అని యడిగిన యమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 214

క. అమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలా, భమ్మున భూమిఁ గలయట్టిబ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మద మొందఁగ హయమే, ధమ్ముజ్జ్వలభంగి నొప్పెఁ దత్సమయమునన్.

తే. అఖిలజనములు నచ్చెరువంద ధర్మ, నందనునిమానసమున నానంద మొలయ
నతనిపై మకరందధారాభిశోభి, కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ గురిసె నధిప. 216

వ. అట్టియెడ. 217

సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణులకుం జెప్పుట.

సీ. ఒక్కబిలంబుననుండి వెల్వడి యొక్కనకులంబు విప్రజనంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థునలఘుధర్మంబు నేమియుఁ బోల దీయశ్వమేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మయం బంది యమ్ముంగిఁ గనుఁగొని మంత్రవర్తనముఁ దంత్ర
గమనికయును వివిధములైనదానవిధులు బహుళత్యాగములును లోక

తే. సంస్తుతము లయ్యె భక్తియు శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్షమాన
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీడంటి చెప్పుము ప్రస్ఫుటముగ. 218

వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారల కిట్లనియె. 219

---

1 య్యమున నిలిపెఁ బాండుసుతు, రమణుని పెద్దకొడుకు కురురాజప్రవరా.

సీ. వినుఁడు ధర్మక్షేత్ర మన యూథ మైనకు
రుక్షేత్రమునయందు రోషకామ
విరహితుం డొకమహాద్విజుఁ డుంఛవృత్తిమై
నుండు భార్యయుఁ దనయుండు నతని
పత్నియు సహచరభావంబు నొంది వ
ర్తింతు రట్టులు తపశ్శ్రీ వెలుంగ
నున్నెడఁ [1]బలుపంట లన్నియు నత్యంత
వికలంబుగా ననావృష్టిదోష
తే. మావహిల్లిన నతని కాహార మొనరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘట మయి చెల్లు చుండఁ
దారు నలువురుఁ జని తృణధాన్య మల్ప
మేఱికొని వత్తు రాఁకలి దీఱ కుండు. 220

వ. అట్టియెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱును రేపు దొడంగి పడమటిజామునకు వెదకి తెచ్చినపూరికొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తు వయ్యెం గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యాకుంచెఁడుపేలపిండియుఁ జెఱు మానెండు (నలువురును సమంబుగాఁ) బంచికొని యుపయోగించువారై యున్నసమయంబున. 221

—యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథి యై వచ్చుట.—

తే. అతిథి యొక్కఁ ధరామరుం డరుగుదెంచెఁ
గని ప్రియంబున వా రెదుర్కొని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంతరమున కతనిఁ
దోడికొనిపోయి యాసనస్థుఁడు గఁ జేసి. 222

చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యెసలారఁగఁ దద్దయు నెమ్మిఁ బల్కి ర
ప్పుడు మది పల్లవింప మునిపుంగవుఁ డాతని కాత్మభాగ మె
క్కుఁ డగువినీతిఁ జూపి బుధకుంజర నిర్ధురితార్జనంబునం
బడసినయట్టిసక్తువు గృపారతి నాఁకలి దీనఁ దీర్పవే. 223

వ. అని సమర్పణంబు సేసిన నమ్మహీసురోత్తముం డా సక్తు వుపయోగించె దాన నతండు తృప్తిం బొంద కునికి యమ్ముని గనుంగొన యేమిట నితండు తృప్తుం డగు నెట్లు సేయుదు నొకో యనువిచారంబు వొడమి డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య దదింగితం బూహించి యతనితోడ. 224

క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద, నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు మీ వనిన నతం
డాపొలఁతిడప్పియును సం,దీపితజఠరాగ్ని యైన తెఱఁగును గనుచున్. 225

వ. ఇట్లనియె. 226

---

1 బలుపంట.

క. మృగములుఁ బక్షులు లోనుగఁ, దగు నాహారములు దెచ్చి తమప్రియలకు నిం
పుగ నిచ్చు నాకుఁ గానఁగాఁ, దగునె భవద్భోజ్య మైనద్రవ్యము సాధ్వీ. 227
క. స్త్రీ సంతోషించు తెఱం, గానపడనిమనసు గలుఁగు నట్టియధముఁ డి
చ్చో సడిఁ గనుఁ జని యచ్చోఁ, గాసింబడు జమునిభటులు గాఱియవెట్టన్.
వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 229
తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబు బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతనిపని యొ
నర్చుటయ చూవె ధర్మంబు నాతి కరయ. 230
వ. అట్లుం గాక. 231
క. మానితగుణ నీవాఁకలి,తో నుండఁగ నేటిపాలు దోషం బిది యి
ట్లే నాహారము గొందునె, యీనిర్మలమతికి దీని ని మ్ముచితవిధిన్. 232
చ. అని తనసక్తు విచ్చినఁ బ్రియమ్మున నమ్మునియమ్మహాద్విజుం
గనుఁగొని డప్పివోదిదియుఁ గైకొనుమన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి వెండియును గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
[1]గనుఁగొని యత్తపస్విపతి గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్. 233
వ. తదీయతనయుండు దద్దశావిశేషం బెఱింగి. 234
సీ. తనపాలిసక్తువుఁ దండ్రికిఁ జూపి యీ యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రిచిత్తమున నెక్కొనినకృత్యం బాచరించుట యర్హధర్మ
మన విని యమ్మహాముని యెంతప్రాయంబు ననినను విను జనకునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి బాలుర కగ్గల మట్లు గావున నిది యనుచితంబు
తే. నావుడును దాన పుత్త్రుఁ డనంగ విందు
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ నిన్నుఁ గాచి
కొనుట యిప్పిండి యిమ్మహాత్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్యభావితాత్మ. 235
వ. అనినం గొడుకుమాటలకు నమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తు వాయతిథి
కిచ్చినం బుచ్చికొని యతం డుపయోగించె దానను నాఁకలి వోని తెఱంగు దోఁ
చిన నయ్యుంచవ్రతునిడెందంబు గుందు నొందినఁ గోడలు తదాకారప్రకా
రంబు గని తనయంశం బైనపిండి మామముందటికిం దెచ్చి. 236
సీ. ఇదియును నతిథికి నిం డన్న నక్కట యాఁకట దలరి నీయంగకములు
శిథిలంబు లైనవి సేడ్పడి యున్నది చిత్తంబు దీనిఁ బుచ్చికొని నిన్ను
డప్పితో నుండంగ నెప్పాటఁ జూడఁ గలాఁడ నే ననుడు నాలలన మీరు
మద్గురుగురులరు మహితశుశ్రూషకుఁ గాదె ప్రాణములు నంగములుఁ గలిమి

1 గనికొని.

తే. విహిత [1]మిటు సేత నా కనువృత్తిశీలఁ
గాఁగఁ జేయుండు నున్న మీకరుణ యలర
ననిన సంయమివరుఁ డియ్యకొని యతనికి
నచ్చెలువపాలిసక్తువు నర్థి నిచ్చె. 237

ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని యిం పెసలార భుజించి తృప్తిమై
నచ్చుపడంగ మెచ్చున ముఖాంబురుహం బలరంగ నిట్లనుం
బొచ్చెము లేక యయ్యతిథి భూరిగుణోత్తర నిన్నుఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్ముఁడ భవద్వ్రతశీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్. 238

క. భక్తియు వినయము శ్రద్ధా,యుక్తియునుం దాల్మితోడియొప్పును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ నను, రక్తియు నీయంద సుస్థిరత్వముఁ బొందెన్. 239

క. నీదానంబున విస్మితు, లై దైవతయక్షసిద్ధు లభివర్ణన మ
త్యాదరమునఁ జేసెద రిదె, రోదసి సమ్మర్దముగ నరుగుదెంచి తగన్. 240

క. అని చూపి పల్కునవసర,మునఁ బర్జన్యుండు గురిసెఁ బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదం,బున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్. 241

వ. అప్పు డయ్యతిథి వెండియు. 242

—యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట.—

క. నినుఁ జూచు వేడ్క నేడ్వురు, మునులమనంబుల సమగ్రముగఁ గదిరెడు స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం, జనుదెమ్ము ప్రియానుతస్నుషాసహితముగన్. 243

తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరిశోభనతలఁ, ధృష్ణ గుందించుఁ గృప నీవు దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలు బిడ్డనక యతిథి, పూజనం బిట్లు నడపినపుణ్యమునకు.

క. తగుప్రియమున నకుటుంబం,బుగఁ దనసభ [2]కీవు రాక బుద్ధిం గని బ్ర
హ్మ గడుఁగ వేడ్క విమానం,బు గురువ్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్. 245

చ. వినుము ప్రభూతదానములు విశ్రుతయజ్ఞములుం సధర్మతా
వినుతికి నెక్కఁ జాలవు వివేకనిధీ పరిశుద్ధశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది వరం బగుఁ బాత్రము నర్హకాలముం
గని లఘువస్తు వేని నొసఁగం గను బుజ్జ్వలధర్మ మారయన్. 246

క. అని పలుకుచు దివ్యం బగు, తనయాకారంబు సూపె ధర్ముండు గన
త్కనకమణిమయవిమానము, వినువీదిం దోఁచె మునులు విస్మయ మందన్.

వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మదేవతకు దండ
ప్రణామంబు సేసి నిలిచిన. 248

తే. ధర్మదేవత యతనితో ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచినఘనవిమాన

1 మీచేఁత. 2 కిపుడు రాక.

మనఁగ నది భూమి కవతరించినఁ బ్రమోద
మెసఁగ నాధర్మ్యుఁ డాతని కిట్టు లనియె. 249

క. వేడుక నాలుం గోడుకును, గోడలు నీవును బ్రభూతగుణ యెక్కుము సం
క్రీడమెయి నివ్విమానము, నీడితగతి బ్రహ్మసభకు నేఁగఁగ వలయున్. 250

క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు, దనవారును దాను నెక్కి ధర్మ్యుం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ, గనుఁగొనుచు బిలంబు వెడలఁగా నామేనన్.

—సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోవుట—

వ. ఆసక్తువు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబునుం బొరసి సక్తుప్రస్థకృతంబైన
పరమధర్మంబునుహిమంజేసి మదీయమస్తకంబును నొక్కపార్శ్వంబునుంగనక
మయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యా
శ్రమభూములకును వివిధాధ్వరప్రదేశంబులకుం జను చుండుదుఁ దక్కటి
ప్రక్కపసిండి యగు ననుతలంపున నెన్నిచోట్లకుఁ బోయిననుం గా కుండు లో
కోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్నవాఁ డయ్యెడనాకోర్కి
సిద్ధించు నని పెద్దయునాసతో నరుగుదెంచితి నించుకవిశేషంబునుం గాన
వినుం డది కారణంబుగా నయ్యుంఛవృత్తివిప్రునిధర్మంబు నీయజ్ఞంబు వోల
దంటి నని పలికి యన్నకులంబు దా నెక్కడఁ బోవుటయు నెఱుంగ కుండం
బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్ముఖంబునం గలిగినయాశ్చర్యంబు తెలియం గెఱిం
గించితి ననిన విని జనమేజయుండు. 252

సీ. జన్నంబునందు రాజన్యులుఁ దపమున మునిజనంబులు శాంతి ననఘ విప్రు
లాసక్తు లగుదు రట్లగుటఁ గాదే పల్వు రవనీశ్వరులు దొల్లి యాగకృతుల
నతులకీర్తులను సద్గతులను బడసిరి ధర్మనందనుఁ డత్యుదాత్తభంగిఁ
దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను శౌచమునను భక్తి శ్రద్ధ [1]నీగి

తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ డాది గాఁగఁ,గలుగునార్యజనులచిత్తములకు నెక్క
రమరనల్లభుచంద మందముగఁ జేసె, నశ్వమేధంబు మెచ్చుల కాకరముగ.

వ. అట్టిపరమధర్మం బానకులంబుచేత గర్హితం బగుటకుం గారణం బేమి యని
యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్త్రునధ్వరంబు నీచెప్పిన యట్టిద యైనను
నొక్కటి సెప్పెద నవహితుండ వగు మున్నకులంబు హింసాత్మకం బైనపశు
యజ్ఞంబుకంటె [2]నహింసామహితం బైనతపోమయయజ్ఞం బధికం బనిచెప్పిన
యది యయ్యె రిత్త చెప్పుట గాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు
లై నకతంబునుం బలికెం గాన దానివచనంబులు ద్రోపువడ వేతద్విషయం
బైనది యొక్కయితిహాసంబు గల దది యాకర్ణింపు మని యమ్మనుజనాథున
కి ట్లనియె. 254

1 గలిగి, యతిశ. 2 నహింసాభినుతం బైన.

సీ. అసురాధిపతి దొల్లి యాగంబు సేయంగఁదొడఁగ మహామునిస్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి కురుముఖ్య ఋత్విగ్గణముల నేర్పఱిచి సోం పమర వేదిఁ
గల్పించి తగ నగ్నికార్యంబు నడపంగ నర్హ్మలు పశునిచయంబుఁ దేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని యధికదయార్ద్రింబు లగుచి త్తములతోడ నమ్మహేంద్రు

ఆ. నానసంబు సూచి యక్కట హింస ధర్మంబు గాదు కృతయుగంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్రయము [1] ప్రాఁతగిలినబీజంబు లిపుడు యజనసాధనములు. 255

క. వేదోదితప్రకారం, బాదర మెసఁగంగ నడపు మది యుత్తమధ
ర్మోదయము సేయు నీకు దయాదృష్టిం జూడు పశుగణార్తి మహాత్మా. 256

ఆ. అనిన వారిమాట లాదరింపక యుండె, వాసవుండు దాన వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు నతనికి సురసంఘ, మతనిఁ గూడ వాద మతిశయిల్లె. 257

వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగునుపరిచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు
నయ్యిరుదెఱంగులవారును నారాజన్యుని సాక్షిఁగాఁ గోరిన నతండు దేవతా
పక్షపాతంబునఁ బశువిశసనంబు గర్తవ్యం బని పలికి యధఃపాతంబు ప్రాపించెం
గావున హింసారహితం బయినయజనంబు పూజనీయం బగుటకు సంశయింప
వలవ దట్లుం గాక. 258

ఆ. ఉంఛవృత్తి నైనయుర్వీసురో త్తముం, డట్లు ప్రాణరక్షకై ఘటించి
స్వజనములును దాను భుజియింపనుండి యాసక్తు వతిథి కిచ్చెఁ జనదె పొగడ.

వ. అనిన విని జనమేజయుం డది యట్టిద మునీంద్రా నీవచనంబుల కొడంబడితి
ధర్మమార్గగతం బైనద్రవ్యం బింత భవ్యంబు గదే యవ్వస్తువు దానంబునకుం
బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటంబుగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసం
యమి యవ్వాసవపౌత్రపౌత్త్రు నాలోకించి యి ట్లనియె. 260

అగస్త్యమహాముని ద్వాదశవార్షికయజ్ఞప్రభావము.

సీ. ఇవ్విషయంబున నెందుఁ బ్రసిద్ధతం బరఁగెడునట్టిది ధరణినాథ
విను తేతిహాసంబు వినుము చెప్పెద నగస్త్యుండు సంద్రెండేండ్లు సుప్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వరమునకు దివ్యానుభావంబుగలయట్టిపరమమునులు
వేడ్క ఋత్విజు లయి వెలయ నిజప్రౌఢి నఖిలతంత్రంబులు నాచరింప

తే. నానమయమున వర్షింపఁ డయ్యె నింద్రుఁ
డోషధులు వికలత్వంబు నొందె దానిఁ
జూచి యుత్తపోధను లగస్త్యునకు నన్న
దానవిధు లెట్లు సెల్లునో తగువిధమున. 261

[1] ప్రాఁతలయిన బీజంబు.

వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికం బైనదీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మమార్గాగ
తం బయినద్రవ్యంబు దక్క నొండు వినియోగింపండు వానయుం గురియదని
ముచ్చిరి తమలోఁ [1]బలుకుపలుకులు ప్రతాపదీపితుం డగునక్కుంభసంభవుం
డాలించి వారలతో ని ట్లనియె. 262

ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరమునందు విఘాతము పుట్టకుండఁ దాఁ
దోయదకోటిఁ బన్చి హరి దుష్టిగ సృష్టి యొనర్ప కున్న నే
[2]నాయమరేంద్రతం గొని మహోద్భుతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీయెడఁ జింత దక్కుఁడు సమిద్ధతపఃపరులార నాదెసన్. 263

క. కాదేనిఁ ద్రిజగముల బహుళోదారద్రవ్యకోటు లున్నయునికి మీ
పాదములపరిసరమునకుఁ, దే దొరకొను నశ్రమమునఁ దెచ్చెద వానిన్. 264

తే. అంత సేయంగ వలయునే యన్న ననఘు
లార యుత్తరకురుభూము లారఁ బండి
యున్నయవి యాగకాలోచితాన్నమునకు
వలయుధాన్యముల్ దలఁపున వచ్చు నిందు. 265

వ. అని పలికి వెండియు. 266

క. ఆజాలి యేల నిర్మల,బీజహవిస్తంత్ర మేను బ్రీతి నొనర్పం
గా జగతి నఱపునం జెడు, నే జన్నము విఘ్నపడునె యేటికి వగవన్. 267

సీ. అన విని నీవు ధర్మాగతిసంసిద్ధవస్తుదాయివి నిరవద్యతపము
వ్యయముగా నీ క్రేల వాసవుపై కిన్క నఖిలజగద్ధన మాహరించి
కొన నేల యుత్తరకురుభూములందలిధాన్యంబు లేల సన్మాన్యబీజ
హుతములందు ఫలేచ్ఛ యోజింప నేల మాకై యిన్ని దెఱఁగులయందుఁ బాఱ

తే. నీదుచిత్తంబు దీని వినిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖి వగు మేము మాచేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము సులభములుగ
వలయునాహారములు లోకవందనీయ. 268

మ. అని సల్లాపము సేయుచుండఁగ ననేకాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ బర్జన్యుఁ డాప్రార్ద్ధ తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించికొని నన్నుం గావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలునిఁ గాన వచ్చె వినయంబుల్ భక్తియుం దోఁపఁగన్. 269

ఉ. వచ్చిన గారవించి యనవద్యపుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చఁగ శాంతసద్వచనలీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యయుక్తముగఁ బోఁడిగఁ గ్రమ్మఱ వేల్పువీటి కా

---

1 బలుకుపలుకులకుఁ బ్రతా...సంభవుండు రోషించి. 2 నాయమరేంద్రురీతిని.

సచ్చరితుండు లోకమును సంతస మందె వెలింగె జన్నమున్. 270

తే. క్రతుసమాప్తిసమయమున నతఁడు వినయ
భరితుఁడై యోగ్యభంగి నప్పరమమునుల
కర్చ లిచ్చి యామంత్రణ మాచరింప
వారుఁ బ్రీతి నేఁగిరి నిజావాసములకు. 271

—ఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃః జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతలశాపంబున నకులం బై పుట్టినకథ. ఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃఃః—

వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా మహితయాగంబు సుప్రయోగంబు సేసి యగస్త్యుండు పరమప్రశస్తి నుజ్జ్వలుఁడయి వెలింగెంగావున ధర్మమార్గాగత ద్రవ్యకృతం బై తపోమయం బగుయజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజనమనోజ్ఞం బై వెలయు నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డిట్లనియె. 272

తే. అనఘ నకులరూపంబున నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణులతోడ మానవభాషణముల
నెవ్వఁ డేనియు నొక్కయహీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె నని తలంచి. 273

తే. ఆతఁ డెవ్వఁడో యని నిన్ను నడుగఁ జూచి
వెండియును బ్రస్తుతోక్తుల నిందు నసుమ
నంబుతో నూర కుండితి నాకు నతనిఁ
జెప్పఁ దగు నేని బోధనశీల చెపుమ. 274

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ డగునీ కెందుం
వినఁ దగనియదియుఁ గలదే, వినిపించెద ముంగివిధము విను తెలియంగన్. 275

సీ. జమదగ్ని పితృకార్యసంకల్ప మత్యంతనియతాత్ముఁడై చేసె నిష్ఠ యొప్పఁ
జారునూతనకలశంబున హోమధేనువుఁ దాన పిదికి గారవముతోడ
ని మ్మైనయెడఁ బదిలమ్ముగా డించిన నతనిచిత్తము తెలియంగ రయుబుద్ధి
సాకారవృత్తిఁ గ్రోధాధిదైవము వచ్చి ప్రామాదికం బనుభంగి దోఁప

ఆ. కుండతోడిపాలు గూల్చినఁ గినియక, యూర కుండె నాసముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి యద్దైవ మతనికి, నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య. 276

క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా, జగతిఁ బరఁగు వాద మది [1]మృషాపరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ, కగణిత మగునీతపమున కలికెద ననఘా. 277

వ. అని వెండియు. 278

క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁడవు గ, మ్మాదరమునఁ జూడు సైఁపు మసరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్మని, యాదైవముఁ జూచి శాంతి యలనడ నెమ్మిన్. 279

వ. నాయెడ నిప్పుడు. 280

---

1 మృషాపరికల్పం, బగుట.

క. నీ వేమితప్పు సేసితి, క్రోధము శంకాభయంబు దొలఁగఁగ సంక
ల్పాపిలతకు నలుగుట పితృ,దేవతలకుఁ గలుగుఁ బొమ్ము దిగ్గన ననుడున్. 281

వ. క్రితి నాభూతం బంతర్ధానంబు సేసెం దదనంతరంబ యాజమదగ్నిం బితృదేవతలు
గోపించి పొడసూపి యతనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించియుండి తద్ద్రవ్య
కల్యంబు పుట్టిన నూర కుండి తని పలికి ముంగి వయి పుట్టు మని శపించిన
నతండు వారలకు దండప్రణామంబు సేసి తపస్వికి నలుగం దగ దని యపరా
ధంబు గనియును గ్రోధాధిదైవంబునకు నలుగ నైతి. 282

ఆ. తప్పు సైఁచి నన్ను దయఁ జూచి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపుఁ డమిత తేజు
లార యని వినీతిలంపటుం డగుచుఁ బ్రార్థించుటయును వారు దెలివి నొంది.

వ. విదగ్ధవిప్రసమూహం బొడంబడునట్టియుచితవాక్యంబుల నీ వెన్నఁడేని మహా
ధర్మంబు గీ డని యాడితి నాఁడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి రన్న
కులంబును సక్తుప్రస్థునికతంబునం దగినమాటల నా తెఱంగునసదస్యులతో ధర్మ
నందనునశ్వమేధంబు నధిక్షేపించి విగతశాపత్వానందంబునొంది యంతర్హితం
బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజునశ్వమే
ధంబువిధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయు. 284

శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమలప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తా రూఢతరప్రకాశతనురూపోల్లాస రాగాదిని
ర్ముక్తైకాంతిజనైకతారసిక చిన్ముద్రాసదోన్నిద్ర ధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితా సద్భావనోన్మీలితా. 285

క. అజరామరపదకరపద, భజనా సంసారజలధిపారీణస్తో
తృజనా స్వమూర్తివై దిక, యజనా పాశ్చాత్యనాడికార్ద్రివ్యజనా. 286

మాలిని. త్రియుగకమలవీథీదీప్తసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మాగ్నిప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జస్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయ మధురాత్మా దర్శితానందవర్త్మా. 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబునందు
సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

సాదనపదపద్మో
పాసనవిద్యా శమైకపరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవ వేద్య హరిహరనాథా. 1

యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడల నడచికొనిన ప్రవర్తనము.

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నట్లు పితృపితామహాక్రమప్రాప్తం బయినసామ్రాజ్యంబు జగత్పూజ్యప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వర ప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితార్యులును నయవిధేయులు నగు పాండవేయులు ధృతరాష్ట్రువలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి హతపుత్త్రమిత్త్రామాత్యుండును గతైశ్వర్యుండు నగునారాజును యశోమహిత యగుగాంధారియు నెట్టిభంగి వర్తించి రత్తెఱంగు నా కెఱింగింపుము. 2

సీ. అనవుడు నమ్ముని యమ్మహీపతికి ని ట్లనుఁ బాండునందను లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు లెసఁగంగ వర్తింతు రతనియోగక్షేమ మరసి యెపుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ దగ నిల్చి తమకు నెయ్యది యైన నెఱిఁగించు నట్లు గాఁగ
నుందురు విదురయుయుత్సుసంజయులు దారును నిత్యమును వచ్చి వినతిఁ జేసి

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి యవ్విభునిచెప్పి
నట్ల చేయుదు రతఁడును నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును గలిగి యుండు. 3

ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రయత్నమున ద్రౌపది తాను సుభద్రయుఁ ముదం

బారఁగ నిత్యముం [1]గొలుచు నక్కురువంశమహోత్తరక్ మహో
దారము లైనవస్తువు లుదాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్. 4

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు ద్రౌపదితోడక్
గాత్రములు భూరివినయా,నత్రములుగ సుబలసుతఁ బ్రసదమునఁ గొలువన్.

క. ఆతల్లికిఁ దండ్రికి సం,ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ బెట్ట నుదాత్త
స్ఫీతంబు లైనవస్తు,వ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మరా జనుదినమున్. 6

తే. గుళ్లుఁ జెఱువులుఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్లు
లగ్రహారముల్ గావించు నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ డత్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తి యై యనుమతి సేయు చుండ. 7

క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం, జనుదెంచినయట్టివివిధజనపతు లెల్లక్
మును ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు, విను మాకొడుకుమది పల్లవించును దానన్. 8

క. సూనులు లేమిం గలిగెడు, దీనత్వము దోఁప కుండఁ దేజస్స్వాఖ్యా
నూనులుగఁ జేయు ధర్మజుఁ, డానరపతి నతని దేవి నతులితభక్తిన్. 9

సీ. వంశవృద్ధులు పుత్రవర్గవియుక్తు లై యున్నవా రేమిట నుమ్మలింతు
రో యనుపుయిలోట నాయుధిష్ఠిరుఁడు దమ్ములకును దగునమాత్యులకు నిష్ట
భృత్యులకును మీరు ప్రీతియు భక్తియు నాంబికేయునిదెస నతిశయిల్ల
నారాజుపంచినయట్ల చేసి చరింపుఁ డతని నారాధించు టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము సేయుట యతనికి, మనసు గానియట్టిపని యొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ మావహించుట యని, యనుదినంబుఁ జెప్పు మనుజనాథ.

క. విను మెల్లవారు నతనివ,చనములు మది నూఁది యట్ల చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయివ,ర్తనము నడపు చుండు మనసు దద్దయు నెరియన్.

క. ద్యూతంబున దుర్యోధను,చేతం బమపడినపాటు చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయు చుండుట,నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి యలుగుమనమునన్.

తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకనకాదిదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకికక్రియలు సేయ
నట్లుగా సంఘటించు ధర్మాత్మజుండు. 13

సీ. అతులభోగంబును నంచితత్యాగంబుఁ దొల్లింటియట్టుల! చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ బూర్వప్రకారసంపూజ్యదాన
నిరతిఁ జెల్లించు నక్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ బాండుపుత్త్రులు దన్నుఁ బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున సేవింపఁ దానును గురునట్ల వాత్సల్యపరత నెపుడు

---

1 గొలుతు రక్కురువంశమహోత్తరక్.

తే. వారలకు శ్రీయు నాయువు వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు మానవేంద్ర
యతనితోొంటిప్రర్తనము దత్సుతునికీడు
నాత్మ దలఁపఁ డెన్నండు ధర్మాత్మజుండు. 14

క. విను మతని తెఱఁ గెఱిఁగి పరిజనములతో నాంబికేయుచరితము దుర్యో
ధనుకొఱగామియు నెవ్వారును వాక్రువ్వంగ వెఱతురు కురుప్రవరా. 15

సీ. రాజ్యాధిపత్యసంపూజ్యత్వమున ధృతరాష్ట్రపాండుసుతాంతరంబు గాన
రాకళులు జానపదోత్కరమునఁ బౌరవర్గంబునందును వసుమతీశ
యమ్మెయి నడపెడునప్పాండవాగ్రజువలన నిజాత్మజువలనికంటె
నక్కురురాజు ప్రియం బందు నట్లున్న యక్కాలమునఁ బవనాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁ డైనయప్పు డజ్జనవిభుండు
దనతనూజులఁ దలఁచి సంతాప మందు
నతనిఁ గనుఁగొని [1]యబ్భీముఁ డతనిసుతులు
దమ్ముఁ బఱచినపాటులు దలఁచి యలుగు. 16

తే. హృదయములు నొండొరుల దెన నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు నన్యోన్యభాష
ణములయప్పుడు మృదులవిన్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చునట్లు గాఁగ. 17

వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత నంత నుండి
గాంధారియు విను చుండ. 18

సీ. అంధునికొడుకులయం దొక్కరునిఁ దప్పి పోనీక త్రుంచితి భూరిశక్తి
దర్పితం బైనమద్బాహుపంజరము సొచ్చినరిపురాజన్యసింహములకు
వెడలంగ వచ్చునే వెంగలు లై వారు గయ్యంబు సేసిరి గాక నన్ను
నెఱిఁగిన దొడరుదు రెట్టులు దుర్యోధనాదుల నని దెగటార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ జందనం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొక్కుదు మహోప
కారు లరయంగ దైవముల్ గావె యనుఁ ద
దీయమర్మంబు లెల్ల భేదిల్ల నధిప. 19

వ. దీని ధర్మనందనుండును ధనంజయుండునుం గుంతియు ద్రౌపదియు నెఱుంగరు
గవలొక్కొక్కమాటిమ్మాటలు విని సంతసిల్లుదురు ధర్మనందను తెఱం గెఱుం
గుటం జేసి పుయిలోడి తా రేమియు నాడరు ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాల
పర్యాయంబు గనికొని డెందంబులు గంద నూర కుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచ

1 భీముండు నతనిసుతులు.

దశవత్సరంబులు ననియె నంత నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం గూర్చి ధర్మనందను రావించి యతండు విను చుండ గద్గదకంఠుం డగుచు వారలతోడ. 20

—ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దనమనోరథంబు దెలుపుట.—

సీ. నాకతంబునఁజేసి యాకౌరవులకు నాశంబు వాటిలెఁట దెల్లంబు మీకు
జనుఁ గ్రూరు నతిలోభి జ్ఞాతిజనద్రోహకరు రాజుఁ జేసితి గురుధరిత్రి
కచ్యుతుచెప్పినయమలవాక్యంబులు విన నేర నైతి నాతనయువలని
ఘనతరస్నేహంబునను మొగమోటను దగియెడుమాటలఁ దఱిమి యొత్తి
తే. యాడ కుండితి భీష్ముండు నస్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును వేవిధముల
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి నన్ను దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ బెడచెవుల నిడితి. 21

వ. ఇత్తెఱం గంతరంగంబున శల్యం బై యున్నయది యని చెప్పి వెండియు. 22

క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక, మృతు లై సద్గతికి జనిన మేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి వరక్షత్త్రచరిత నుని యప్పునికి వగవఁ బ్రీతియ కలుగున్. 23

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుఁ జేరం బిలిచి యతనితోడ. 24

సీ. నీ వరయంగ సుఖావాప్తిఁ గొఱఁతె లేకుండితిఁ జనవును నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వర్తించితి దానంబు లంచితములుగఁ బెక్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు గాంధారిసుతులకుఁ బలుమాఱుఁ జేసితిఁ బరమధర్మ
శీల పాంచాలికిఁ జెట్ట సేసి రగణ్యపుణ్యుండ వగునీదుభూరిలక్ష్మి
తే. నపహరించి రద్దుర్యోధనాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమైఁ గయ్యమునన
నిహతులుగఁ జేసి తక్కురునికర మూర్ధ్వ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ మందె భూపవర్య. 25

క. కావున నేమియుఁ జేయం, గా వలనదు వారికయి యకారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగునీతో, నావిధముం జెప్ప వలసె నరవరముఖ్యా. 26

సీ ఏకార్య మైనను నెవ్వఁ డేనియుఁ జేయఁ దొడఁగునప్పుడు విను పుడమిఁ దేని
చే ననుజ్ఞాతుఁ డై కాని తొడంగఁ గా దట్లు గావున వార్ధకాభిలీఢ
మైనమదీయకాయమునకు సంస్కార మాచరింపఁగఁ దప మాచరించు
పనికి భూపాల నీయనుమతి వడయంగ వలసి చెప్పెద రాజవంశజునకు
ఆ. సమరమరణ మొండె విమలతపమునకుఁ, జొచ్చి యందు నిలిచి చచ్చు టొండె
వలయు నస్మదీయకులముఖ్యు లిట్టుల, నడపి రనుపు నన్ను నడవి కనఘ. 27

క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి, రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ రంజిల్లఁగఁ జే

రోజం జేసినకృత్యము, నూ జగములు రెంటియందు శోభన మిచ్చున్. 28

తే. ఏను గాంధారియును దపోమాననీయ, మునులచేరువ వల్కలములు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁకలి హరించి, నిన్ను దీవించు చుండెద మన్న నతఁడు.

క. ధరణీరాజ్యము నాకును, నరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయునా నీ విమ్మై
దురపిల్లి దుష్కరం బగు, నరణ్యవాసమున కేఁగినట్టిద నైనన్. 30

తే. గూఢబుద్ధి నై నమ్మించి కురువరేణ్య, యే నెఱుంగక యుండంగ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచునుండి తివ్వనట గంటి, నింక రాజ్యంబునా కెట్టులించుఁ జెపుమ.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుర్ గురుఁడు దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కాననినివాసము గోరి చనంగ నెట్టు లే
నుల్లము వట్టి హస్తిపురి నుండఁగ నేర్తు యుయుత్సుఁ బెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నినుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగఁ గొల్చి వచ్చెదన్. 32

క. అతఁ డౌరసుండు నీ కీ, క్షితి కొడయఁడు దుర్యశంబుచేఁ గుందుట భూ
పతివర కని కని మీ రి, ట్లతిమాత్రము సేయఁదగు నె యక్కట నాకున్. 33

సీ. నీవు రాజవు గాక నీ కేను రాజనే గురుని మహారాజుఁ గురువరేణ్య
నిటు సేయు మని సంప నే నొడయుండనే దుర్యోధనాదులదుష్కృతములు
నామదిలో నిల్ప నేమును వారును, [1]విధిమోహమున నైనవిరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె నంతలుపనులు గాంధారియు గొంతియు గారవమున

ఆ. నాకు నొక్కరూప మీకుఁ గాననవాస, మెల్లభంగిఁ గలుగు నేని యేనుఁ
దగిలి తోన వత్తుఁ దగుమాటగా నాట, గాదు నాదుహృదయగతియు నిట్ల.

క. పలికెద నే సత్యము నా, కిల ప్రీతిం జేయ నధిప యీ వి ట్లయినం
గులముకలఁక దైవకృతం, బలఘుమతీ విడువు శోక మరయుము నన్నున్. 35

తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి నృపవరేణ్య,చిత్తతాపంబు మానంగఁ జేసికొందు
ననితలంచుచుర విడువంగనగు నెయవన, తుండనై నిన్ను వేఁడెదఁ దొఱఁగువగలు.

క. అనుచు నతనిచరణంబులు, దనఫాలతలంబు సేర్చె ధర్మతనయుఁ డా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట, నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ డి ట్లను నధిపా. 37

తే. నీవు శుశ్రూష చిరకాలనియతిఁ జేసి,తేను వృద్ధుండ నైతి నా కింకఁ దపము
వలవ దయ్య రాజును బాలివాఁడ యెవ్వ, రేమి నేసిన ఫలములయెడ నృపాల.

వ. అనిపలికి విదురకృపసంజయులను ద్దేశించి తనకు ముఖశోషయుం దనుగ్లానియుం గలిమి నుగ్గడించి నాలుక దొట్రుపడ వారలతో మీర లనునయవచనంబుల నజాతశత్రుం దెలివొందం జేయుం డని చెప్పి డప్పి యెక్కుడు గదిరిన గాంధా రితనువున మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లుటయు నార్తి నొంది యక్కుంతీనందనాగ్రజుం డి ట్లని పలవించె. 39

---

1 విధిమోహితుల మయి విరసభావ.

క. కరిదళనసహస్రబలవి,స్ఫురితుఁ డగువిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ డొకతలో
నరి నూఁతగొనియె విధి యె,వ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట వక్రుం డైనన్. 40

చ. అనిలజుమేనిచంద మగునాయససూపము చూర్ణితంబు సే
సినబలమాననీయుఁ డొకచేడియ నక్కట యాశ్రయించె నే
మనఁ గల దవ్విధాత్రు నని [1]యాతనికీడును మానసంబునం
జొనుపమి లావ పేరుకొని శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా. 41

సీ. అప్పుడు గాంధారి యల్లన ధర్మజుతోడ మీతండ్రి యతులతపంబు
తోడిసంతతచింతఁ గూడు దొఱంగి తా నుండుటఁ గూర్చుండ నోప కునికి
ని ట్లయ్యె ననవుడు నెవ్వనికతమున నిమ్మహాత్మున కిట్టియొదవు పుట్టె
[2]నట్టినామనువు నే మనఁగల దంచు నాతఁడు శీతజలము హస్తమునఁ బుచ్చి

తే. కొని యతనిమోమునందు నక్కున విదిక్చ
నమయమున విదురుండును సంజయుండు
నఖిలభరతభార్యలు నేడ్చి రవ్విభుండు
నివిరెఁ జలికేల నానృపునవయవములు. 42

క. నివురంగఁ దెలిసి యతనిం, గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్తకము మూర్కొనుకా
రనవృద్ధు నతఁడు నాల్గేఁ,పవిశేషంబున నొనర్చె సంప్రీతునిఁగన్. 43

వ. అట్లు దెలి వొంది ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నా కెట్లునుం దపంబునకయి కాననంబునకుం బోవ వలయు ననిన నజ్జనపతి నీ వారగింపు మప్పని మఱి సెప్పెద నని ప్రోపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కుమాట లాడ శక్తి లేదు న న్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ పడసి కాని కుడువ ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు గృపావిధేయుం డై యచటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులు గైకొని దీవన లిచ్చి యాధర్మ తనయునాననం బాలోకించి. 44

—వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రునివనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట—

సీ. ఆంబికేయుఁడు సెప్పినట్టుల చేయుము వృద్ధుఁడు నాత్మజవిరహితుండు
నై నయాతఁడు తప మాచరింపఁగఁ గోర కున్నె గాంధారశోకోపశమము
దాలిమి నొదవి యుండాఁకఁ బ్రవర్తించె నింక నియ్యమకును నిదియ తలఁపు
గావున నీకు నీకార్యంబు సెప్పంగ వచ్చితి వీఁరిఁ బో నిచ్చు టొప్పు

తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు సనినయట్టి,సౌఖ్యపథమున నీరాజు సనుట మేలు
గాన యాతనికాననగమనమునకు, ని మ్మనుజ్ఞ విచారంబు లెల్లఁ దక్కి. 45

క. నీవినయము భక్తియు సం,భావనమును వీరివగలఁ బాపఁగ శుశ్రూ
షావశవర్తిత నడచితి, భూవర చిరకాల మింకఁ బో నిమ్ము తగన్. 46

1 యాతనికిం దనమానసం. 2 నట్టినామనము నే మనఁ.

చ. అన విని యాకురుప్రవరుఁ డమ్మునివల్లభు మోముఁ జూచి యి
ట్లను మహితాత్మ మాకు గురుఁ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట య
న్నను బరదైవ మన్నను మనఃప్రియకార్యకలాపకర్త య
న్నను విను నీవ నీదువచనంబున కడ్డము పల్కువాఁడనే. 47

ఆ. అనిన నమ్మహాత్ముఁ డను రాజులకు రణ, మరణ మొండె దృఢసమాధిఁ దనువు
విడుచుటొండెఁ గాక వృద్ధులై రోగత,ల్పమునఁ జావు మేలె భరతముఖ్య. 48

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు వలుక వెఱచి యిట్లనియె. 49

క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యున, కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహత్తర మగునీ
యనుమతియుఁ బడసెఁ జనుఁ గా,క నిజేచ్ఛను నాకు విఘ్నకరణము దగునే.

సీ. అనుటయుఁ బ్రియమంది యమ్మహామునియమ్మహీశ్వరుతోఁ బాండుఁడీనృపాలు
గద్దియ నిడికొని క్రతువులు సేయించి యవిరళభోగానుభవము నడపి
యాతనివారలఁ బ్రీతి నీక్షించి తా శిష్యుంబోలె సంసేవనంబు
భక్తిమై నొనరించెఁ బదపడి నీవును దిగ్విజయాదులఁ దేజ మితని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి వొకటఁ బిదపఁ, దానపదుమూఁడువర్షముల్ ధరణి యేలె
నీవు శుశ్రూష యిత్తఱి నియతి నడపి,తితనిమది లేదు కలఁక యొక్కింతయేని.

క. కేవలతపఃక్రియాసం,సేవనతాత్పర్య మిపుడు చిత్తంబునయం
దావేశించినయది యీ, భూవరునకు నితని ననిచి పుచ్చు మవిశంకన్. 52

ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ డట్టుల కాకని, పలికెఁ దక్షణంబ పరమయోగి
వంద్యుఁ డయినసత్యవతికొడు కాత్మత,పోవనమున కరిగె భూపవర్య. 53

సీ. తదనంతరమ ధర్మతనయుండు ధృతరాష్ట్రుతోడ నీ కెట్టులు సూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నెయ్యదికృతమని వినిశ్చయమొనరించిరి సంజయుని యు
యుత్సునిమనముల నొలసినకర్తవ్య మెద్ది దానిన చేయు టెంతయేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూనాథ యానతుఁడనై వేఁడెద నొకటి నీవిశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలఁచితేని నీ వక్కట, యారగించి చేయు మయ్య యనుడు
నరిగె నానృపాలుఁ డభ్యంతరావాస,మునకుఁ దోన సుబలతనయ సనఁగ. 54

వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం జనునప్పుడు విదురుండును
యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకన చని రజ్జనప
తి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం బూజించి యాహారతంత్రంబు
నిర్వర్తించె గాంధారియుం గుంతీప్రముఖభరతభార్య లనునయింప భోజనవి
ధి యొనర్చెం దదనంతరంబ విదురాదులం బాండవేయులును వనితాజనంబు
లుం గృతాహారు లయి యావైచిత్రవీర్యుం బరివేష్టించి యుండఁ బాండవా
గ్రజు నప్పాండునృపాగ్రజుం డేకాంతస్థానంబునకుం దోడ్కొని పోయి యతని

తోడ సప్తాంగం బయినరాజ్యంబు పూజ్యం బగుధర్మంబుతో నెనయ నడ
పుట దుష్కరంబు గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యిట్లనియె. 55

—ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబులు సెప్పుట.—

సీ. నీవు నిచ్చలును విద్యావృద్ధజనములఁ దగ నుపాసింపు మర్థముల వారిఁ
బ్రీతులఁ జేయుము నీతులు వా రుపదేశింప వాని నాఁదినమునంబు
గలిగి [1]వర్తింపుము కార్యంబు నింద్రియంబులఁ రాజ్యతంత్రంబుఁ బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పిండు రక్షితం బైన శుభంబులం గావించు భావశుద్ధి
ఆ. ధామములును బితృపితామహక్రమసమాగతులు విశదనుతులుఁ గాఁగవలయు
సచివు లతివిదగ్ధచారులఁ బనుపుము, పరుల యాప్తజనులభంగు లరయ. 56
క. పురరక్షణము దృఢంబుగ, నరవర చేయంగ వలయు నమ్మఁ గలుగున
త్పురుషులనిషఁదగుఁ గుడుపు నిదుర మొదలగులోనిపనులతో డరువు లరయన్.
సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు మంగనాజనులసంరక్షకు నెల్లకార్యముల మంత్రి
జనములతోడ విచారించి చేయంగవలయును గుప్తనివాస మొండె
మాడువుమీఁ దొండె మాటు లేనియరణ్యతల మొండె మంత్రవిధానమునకు
నర్హములు గేవల మైనట్టిమంత్రంబు గోపనం బొందినఁ గురువరేణ్య
ఆ. యఖిలకర్మములు ఫలావాప్తి నొప్పుఁ బం, గ్వంధజడులు చీకు లైన నీర
హాస్యభాషణముల యప్పుడు సేరున, నునికి యొప్ప దార్యవినుతచరిత. 58
క. విను మంత్రభేదమున వచ్చినకీడున కనఘ శాంతి సేయు టరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రావననియమం బూఁది చెప్ప వలయుం జుమ్మీ. 59
సీ. వ్యవహారములు శుచు లైనవిద్వాంసులఁ దోడుగఁ గొని తీర్పు దుష్టజనుల
దండించునెడ వారి తప్పులకొలఁదులు మదిఁ [2]దూఁచి చూచి తన్మాత్రదండ
మాచరింపుము విను మాయవ్యయములు సంక్షేపరూపంబున శేషకడలు
దానికి మును దేవతాపూజనము భూసురార్చనమును జేయు మనులబుద్ధి
తే. ప్రొద్దు సాలంగ నెక్కినప్పుడు సమర్హ,భోజనక్రియ నిర్వహింపుము సుశీల
మాన్యతదనంతరము గంధమాల్యభూష,ణాంబరములు నిచ్ఛమై ననుభవింపు.
క. కొలు విమ్ము మాపుకడ యోధుల కెల్లను సంధ్య వడ్డ దూతలనుం జా
రుల సంభావింపుము రాత్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా. 61
తే. ఏమి గ్రొత్తగఁ బుట్టిన నించుకేని, నలసుఁడవు గాక దాని నీ వరసి తీర్పు
[3]మిది దెలంగుగ నేప్రొద్దు నింతవట్టు, నర్హములు గౌరవక్షితిపాగ్రగణ్య. 62
క. న్యాయంబుతోడ వివిధోపాయంబుల నర్థముల నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము, సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ జెలుపన వలయున్. 63

1 నిర్వర్తింపుకార్యంబు. 2 నూఁది. 3 మిట్టి తెలుఁగునకే ప్రొద్దు లింతవట్టు.

క. పనులయెడ మేలు గాంచిన, మనుగడ యగ్గలము సేసి మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం, గొనియాడుము నేత పేరు క్రుచ్చి కొలువునన్. 64

క. నీవలనను భక్తిస్నేహావేశము గలిగి శూరుఁడై యలజడికిం
దా విసువనిసత్కులజుం, గావింపుము సైన్యవిభునిఁ గాఁ గురుముఖ్యా. 65

సీ. ఆత్మరంధ్రము లించుకైనను నొరులకు నెఱుఁగ రాకుండఁగ మఱువుసేయు
మన్యరంధ్రంబుల నారసి కనుము శత్రులకడ బుద్ధియు బలుఁపుఁ గలుగు
వారల నెఱిఁగి భూవర యొక్కమై నీగి మన్నన నెఱపి తన్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రంబు లై యుండఁ జేయుము చేరువనృపులకు వైరబంధ

ఆ. మెట్లు గలుగు దాని నేమఱ కుండుము, వారియవుల నున్న వారు మిత్రు
లగుదు రెల్లభంగి నధిప యుదాసీను, లట సమీపవర్తులైనవిభులు. 66

క. వీరల సప్తాంగంబులు, నారసికొని యునికి కార్య మవనీశ సదృ
క్సారబలుఁడై నృపుతోఁ, గారవమున సంధి సేయఁ గా వలయుఁ దగన్. 67

తే. దైవమానుషబలములు దఱిఁగి యుండు
నెవ్వరికి నెప్పు డప్పుడ యెసక మెసఁగ
వైర మతనితోఁ బాటింప వలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గొను టర్హత్వ మరసి నడపు. 68

క. నడపునఁ గొల్వొచ్చఁగ నగు, నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యం దర్హము, నడపుము నిజసైన్యరక్షణమువలయుఁ జుమీ.

క. ప్రెగడలమనసులు విరసము, లగుగతి నడపురిపురాజ్య మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి సైకొని, జగతీవర కొనఁగ వలయు సౌకర్యమునన్. 70

ఆ. బలము లెసఁగ దైవబలమును గలిగి లోఁ, గుట్టుచేటు లేని యట్టినృపతి
వలన మత్సరంబు వల దాశ్రయంబు చం,దంబు పొందువడయఁ దగునృపాల.

ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు శత్రురాజుల జయించుతెఱంగు సెప్పుట.

ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ గురువర[1] క్రక్కించు, నవసరంబు నెఱిఁగి యరినృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి నిడుఁద్రాటఁ బోనిమ్ము, క్రమ్ము కపిల యనఁగఁ గ్రమ్మి[2] చెఱపు.

సీ. ఉత్సాహశక్తియు నుర్వీశ మంత్రశక్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ గెలనివాని
కిని నీకు నిట్టివి యని తారతమ్యముల్ వెరవునఁ బరికించి వేర మెత్త
వలయుట నెఱి గల్గి పలుకక యుండంగఁ దగుట యూహించు టుత్తమవిధంబు
మూలబలంబును మొత్తాలవారును మిత్రబలంబును శత్రుబలముఁ

ఆ. గానసంబు బలముఁ గైజీతగాండ్రును, నైనయట్టిబలము లాఱు నరసి
యుచితకాలదేశ యుక్తంబులుగఁ బన్ని, కొనఁగ వలయు వానిఁ గోలఁదు లెఱిఁగి.

1 శంకించు. 2 చెఱుచు.

తే. సంపదల నాపదల నొక్కచంద మగుట
వికృతి నొందుట యాబలవితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హితకారి వైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు భరతముఖ్య. 74

క. [1]పగుల గెలిచి నిర్భయముగ, ధరణిఁ బ్రజం గాచుచెరవు ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన నెలయుం, గురువర కృప పెంపు నదలకుము ప్రజలయెడన్. 75

క. వినికి గలిగి రక్షించుచు, ననువున దయతోడిపాడి నాయతు లెల్లం
గొనుచుఁ దగ నేలి పొగ డొం,దినరాజున కుర్వి గాసుధేనువ కాదే. 76

సీ. ధర్మమార్గంబున ధరణిఁ బాలించిన నైహికసుఖములు నగ్గలంపుఁ
బొగడును బరలోకభూరిసౌఖ్యములును సిద్ధించు విపులదక్షిణలు వెట్టి
యశ్వమేధప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు లాచరించుటకంటె నధిక మండ్రు
మేదినీప్రజల నత్యాదరంబును గరుణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

తే. గలిగి బిడ్డల నరసినకరణి గాఢ, రక్షణం బొనరించుట రాజవర్య
వినుము తమ్ముల నీగిమన్ననల ననుది,నంబుఁ గొనియాడు మానందనంబుగాఁగ.

చ. నరవర రాజనీతులు జనస్తుతుఁ డై ననదీతనూజుఁ డుర్వ
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదిగఁ గల్గినపెద్ద లెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు సెప్పిరి మహాత్మయు నీదెసఁ బ్రీతి [2]పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యిటు వోలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్. 78

క. నిత్యవిధి సద్వివేకము, సత్యవ్రతశీలధర్మసారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితము లైనను, నిత్యంబును వృద్ధసేవ నిష్ఠఁ జలుపుమీ. 79

సీ అన విని ధర్మజుం డంబికాపుత్త్రుతో నాపగాసుతుఁడు లేఁ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున కరిగె [3]వాత్సల్యత నీవు దక్కఁగ నాకు హితము సెప్ప
నొడయఁ డెవ్వఁడు భవదుపదిష్టపథమున నిష్ఠమై నడచెద నెమ్మనమున
నీవు ప్రీతిని బొందు నృపముఖ్య నావుడు నాతఁడు సంతస మంది యతని

ఆ. నధిప విశ్రమింపు మధికశ్రమంబు నా,తనువునందుఁ జెందె నని తగంగఁ
బోవఁ జెప్పి బాంధవావళి కభిముఖుఁ, డయి నిజాలయముల కరుగఁ బనిచి. 80

వ. తాను నభ్యంతరగృహంబున కరిగి సుఖాసీనుం డై యున్ననమ్మానవనాథుతో గాంధారి దేవా వనంబున కెపుడు విచ్చేయువాఁడ వని యడిగిన నాభూవల్లభుం డద్దేవి కిట్లనియె. 81

క. మాతండ్రి పరాశరసుతు,చేతం బడసితి ననుజ్ఞ శీలపరత్త్వో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడుఁ, బ్రీతి నొడంబడియె బంధుబృందయుతముగన్.

ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల యింతి వే వెడలుద, మట్లు గల్లజూద మాడి పాప

1 అరుల. 2 బద్ధముం; బంధముం. 3 వత్సల నీవు దక్కంగ నాకు హితంబు సెప్ప.

భాగు లై ననీదు [1]పట్టుల సుగతికి, ననుచు వాఁడు దపమున తిశయమున. 83

—ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచే ననుజ్ఞ గొనుట.—

వ. అని పలికి యమ్మగువదిక్కు మొగం బయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా నిప్పుడును గొన్ని పుణ్యక్రియ లజాతశత్రుననుమతితో నాచరించి పోదము గాకయని నిశ్చయించి తనకు దపోవగనమనంబున కై పౌరులయనుజ్ఞ గొనవలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బనిచిన నతండు దగుపురజనుల నెల్లను [2]బడి సేసి వెలార్చికొనుచు నఖిలబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రుమందిర ద్వారపురోభాగంబున నిలిచె నయ్యాంబికేయుండు గాంధారియుం దోడ రా నెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రసంకులం బైనయన్న గరజనప్రకరంబు నుద్దేశించి. 84

సీ. కౌరవకోటియు మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల మనఁగి పెనంగి యన్యోన్యసంభృ
తాధికస్నేహుల రై ప్రవర్తించితి రనఘవర్తనులార వినుఁడు నాదు
పలుకు వృద్ధునకుఁ దపశ్చరణంబున కై వనంబున కేఁగు టర్హకర్మ
ముచితకృత్యంబుల యోజ మీ రెఱిఁగిన యదియకా మది ముదమార మీర

ఆ. లెల్ల నాకనుజ్ఞ యిచ్చి కానకుఁ బుచ్చు, డనుడు సర్వజనులు నశ్రుపిహిత
దృష్టు లగుచు గద్గదిక నెలుంగెసలఁగ, నార్తి దోఁప నేడ్చి రధిపముఖ్య. 85

వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కి ట్లనియె. 86

సీ. ప్రజ ముద మొందంగఁ బాలించెఁ బుడమి శం
తనుఁ డనంతరమ శాంతనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీరలు ప్రీతిఁ బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు నిద్ధాత్రి యేలెఁ
బదపడి పాండునృపాలుండు మీరు హ
ర్షింపంగ భూమి రక్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనునిచందము మీ యెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ డైనయితని

తే. ననుసరింపక యన్యాయ మాచరించి,దుర్నయంబున నిల యేలి త్రుంచెఁ గులము
నుర్విఁ గలభూపతులను దుర్యోధనుండు, వానిదుశ్చేష్టలకు మూల మేన కాదె.
88

వ. అది మీమనంబులం బెట్టక.

క. మహి నెన్నగ రక్షించిన, మహితగుణులయన్న కొడుకు నునుమం డని నా
కు హితంబు గోరి కరుణా,సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ సద్వ్రతమునకున్. 89

వ. అని యప్పు డజ్జనంబులమనంబుల లేకున్నను దనకీ ట్లుగ్గడించి యరణ్యగమనానుజ్ఞాకరణంబునకుం బ్రార్థించి యవ్విభుండు వెండియు. 90

1 పట్ల సద్గతికిని. 2 బిండు సేసికొని వెలార్చి.

ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్రవిరహిత గాంధారి, యీ నెలంతేఁ జూచియైన మీర
లకట కాననమున కరుగుట మేలని, మా కనుజ్ఞ యిండు మాన్యులార. 91

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూపి. 92

సీ. తమ్ములనడుమ నీతండు దిక్పాలక మధ్యభాసితుఁ డైనమఘవుఁ బోలి
మహనీయవిభవసమగ్రత వెలిఁగెడు నేమిట నేమఱ కెపుడు మీర
లీతనిఁ బొదివి సంప్రీతిగ వర్తింపుఁ డయ్య యిల్లడ యిమ్మహానుభావు
నిడిటి మీకడ మిమ్ము నెల్లభంగులఁ దనపరిపాలనంబున బరమసుఖులఁ
ఆ. గా నొనర్పువాఁడు గా నప్పగించిన, వాఁడ నేను మీకు వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరింప నస్మత్కులీనుల, కధికదుఃఖకారి నైతిఁ గాని. 93

క. ఆరయ నెన్నం డైనను, మీరలు నా కెగ్గు గాఁగ మెలఁగుట లే దో
పౌరవరులార నన్నుర్, గారవమున ననుప రయ్య కాననమునకున్. 94

వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు ద్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూరకున్న
నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును. 95

సీ. సాధుచరిత్రయు శాంతియు నైనయిగ్గాంధారియును నేను గాఢవినయ
మార మీ తెలివిట్లు గోరుచు నున్నార మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ డగుపరాశ
రాత్మజుండును ధార్మికాగ్రణి పాండవాగ్రజుఁడును నాకు నరణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ మోడ్పుఁగేలొదల గదియించి మిమ్ము వేఁడెదఁ గృపాఢ్యు
తే. లార యనుమతి సేయుఁడు మీరు ననుడు, వార లుత్తరీయంబులు వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోదనము రవంబు, లెసఁగఁ జేసిరి విను ధరణీశవర్య. 96

వ. అ ట్లేడ్చి యుడిగి తమయంతవట్టునుం గూడికొని కార్యవచనంబు లార్యచరితుం
డును జతురాలాపకల్యుండును నగు[1]శంబు వనువిప్రోత్తమునకుం జెప్పి యిత్తె
ఱంగున ధృతరాష్ట్రునితో నాడు మని నియోగించిన నాతం డారాజు నగ్ర
భాగంబునఁ జేరి సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 97

—ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి సెప్పుట.—

సీ. భరతవంశోత్తమ పౌరజనంబులు దనుమాటలుగ భవత్సన్నిధాన
మున న న్నుపన్యాస మొనరింపఁ బంచిన యట్టిభాషణము లేకాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమహాన్వయంబున మహీవిభులయం దొప్పమి వెదకియైనఁ
గానము మము మీరు గన్నట్టిప్రజల నె ట్లట్ల రక్షించితి రాదరమున
తే. వినుము దుర్యోధనుండు సేసినయనర్హ
మొక్కటియు లేదు నినుఁ ద్రిలోకోత్తముండు
సత్యవతికొడు కే మని సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము పరమనియతి. 98

[1] శాకల్యుం డను.

క. అలసి పడఁగా మమ్మును, విడిచితి గుప్పఁ వైనశోకవేదన యే మిం
కుడిపికొనునప్పటికిఁ దో,డ్పడు నీ దగుసద్గుణములు బంధులువోలెన్. 99

ఆ. ధాత్రి శంతనుఁడు విచిత్రవీర్యుఁడుఁ బాండు,రాజు నెట్లు లట్ల రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగఁ బాలించె నీయందు,నతనియందుఁ గలదె యధిప యెగ్గు.

వ. భీష్మద్రోణకృపద్రౌణికర్ణకృతవర్మశల్యు లొక్కదిక్కును భీమార్జుననకులసహ
దేవద్రుపదవిరాటసాత్యకు లొక్కదెసయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరిరి వారివల
ననఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్కదుర్యోధనుచేత న య్యె నె
య్యట్లుం గాక రణంబు రాజుల కుత్తమధర్మంబ కాదె యందుల మరణంబును
సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోకసౌఖ్యం
బునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగునీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ
యగు నిట మీఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాభరితు లైన పాండవులు
మాకు రక్షకులు గాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము. 101

తే. స్వర్గ మైనను బాలింపఁ జాలు వారు, వీరలకు భూమిపాలనవిధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి నిచ్చి తిపుడు, మమ్ము నెల్లవిధంబుల మనిచి తధిప. 102

సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘదర్శి మహోదాత్తసచివుండు బంధురక్షణపరుండు
రిపు నెడ నైనను గృప పెద్ద భావసంశుద్ధియుఁ బ్రతిభయు సువ్రతంబు
నితనికి వెన్నతో నిడినవి యొరులను దనయట్ల కాఁ జూచుఁ దమ్ము లెల్ల
నన్నుతి కెక్కినసకలగుణముల నిమ్మహాత్మునిచందాన మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్రయే దేవవిషయసమంచితాగ్ర,హారసజ్జనమాన్యంబు లైన గ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు వెలయఁ దారు,నిత్తు రూళ్లులు దేవమహీసురులకు.

క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు, విదితయశా వినుము పాండవేయులు గడు బె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి, మదలోభిత్వములు లేవు మందున కైనన్. 104

క. శూరులు శాంతస్వాంతులు, పౌరజనప్రకరజానపదచయనిత్యా
పారప్రమదావాదన, పారగు లతులగురుభక్తిపరతంత్రాత్మల్. 105

తే. గొంతిదేవికిఁ గోడం‍డ్రకును మనములఁ,గరుణ యగ్గల మైయుండు ధరణినాథ
పౌరులందును జనపదప్రజలయెడను, నాఁడు దమకు మేలు దమకగ్గ మైనయపుడు.

తే. వీర లెప్పుడు మము నీవు గారవించు
తెఱఁగి మన్నింతు రమలినహృదయ కలఁక
దక్కి ధర్మజుపై రాజ్యతంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి యిచ్చ సలుపు. 107

వ. అని చెప్పి నిట్లవిప్రముఖంబునం బౌరులభాషణంబులు విని ధృతరాష్ట్రుండు
ప్రీతుం డయి సముచితప్రకారంబుల సజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి కొం
తేయాదిబంధువులను మిత్త్రులను నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి గాంధారీసమే

తుం డై యభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యద్దినశేషంబును రాత్రియుం దగువర్త
నంబులం గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతు లయినబాంధవుల కెల్లను
సవిశేషశ్రాద్ధంబులు సేయుతలంపు వుట్టి కొన్నిదినంబులు పయనంబు మానితి
మానితమాననీయచరిత్రుం డగుధర్మపుత్త్రుపాలికిం బోయి నీ విక్కార్యంబు సం
ఘటింపు మని పనిచిన నతం డట్ల చేసెద నని యనుజసహితుం డై యున్నయన్న
రేంద్రునిం గాంచి. 108

సీ. మీతండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు సోమదత్తునకుఁ దత్సూనునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కను గలుగుబంధులకు నుత్కర్ష మెసఁగ
శ్రాద్ధముల్ సేయువిచారంబు దోఁచిన మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసిదాఁక
వనమున నరుగఁ డప్పని నీకుఁ బోలినయట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ

తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁ డై యర్హ మనియె
భీముఁ [1]డపుడు గసర్చినమోముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర. 109

వ. ఏ మేనిం బలుకం జూచిన బీభత్సుం డు మెలుపున నతని వారించి యల్లన యి
ట్లనియె. 110

సీ. రాజు వృద్ధుఁడు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మముఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె [2]భవజ్జిత, ధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు విధ్వంసంబు సేయదే ధర్మతనయు
తలఁచినపని విఘ్నితముసేయఁ దగునయ్య మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ దొల్లి

ఆ. వేఁడికొందు మతఁడు వేఁడెడుఁ గానకు, నేఁగు చుండి మనల నిప్పు డింత
సూత వలదె యొండు లాడక యప్పుసి, నలుపు టొప్పు బాహుశాలి నీకు. 111

క. అని చెప్పఁగఁ జెవి [3]దాఱిచి, విని ధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెఁ
మనమున నమ్మాటల క, య్యనిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్. 112

భీముఁ డర్జునునితో ధృతరాష్ట్రునుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట.

క. మును చేసినయవి చాలవె, విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వలసిన, మనము దగమె చేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా. 113

క. మఱచితె యాతఁడు మనలం, బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నెల వోయిరి వారల, నెఱుఁగమె మన చుట్టబంధు లేటికి మనకున్.

వ. వారివిషయం బైన మేలునకు మాఱాడుట యొగ్గు గా దాకర్ణింపుము. 115

తే. కర్ణునకుఁ జేయవలసినగారవమున, గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ముల్లసిల్లంగఁ జేయుఁ గా కుచితనిరతి, యావిధమునకు మాఱాటసూవె యొగ్గు.

1 డప్పుడు గనలిన. 2 భవజ్జాత ధన 3 వాలిచి.

వ. అని పలికి వెండియు. 117

సీ. పాంచాలి నవమానపఱచిన తెఱఁగును నయ్యింతి వెనుకొని నడవిఁ గలయ
ధర్మజుచన్నచందంబును నుది గీఱి, [1]యుండక మఱి పెట్టు లొలసె నీకు
నాంబికేయుఁడు దండ్రి యగుట నాఁడెట పోయె భీష్ముండు మొదలగు పెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ బార్థ యీవిదురుఁ డెఱుంగఁడే వారలభంగి యనిన

ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ దగువచనముల న,దల్చె నరుఁడు మఱియుఁ దగఁడె పూజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు లనకుము మనకు న,గ్రజునిపనుపుసేఁత వ్రతము గాదె. 118

క. అని భీము నదిమి విదురుని, గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్యకర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధులకై చేయఁగ, మనంబునం దలఁచె నాసమంచితభంగిన్. 119

క. నాయింటిధనము గైకొని, చేయఁ గలాఁ డమ్మహీశుచిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగమ, పోయి యనఘ చెప్పు మవ్విభుఁడు ప్రియ మందన్.

చ. అన విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ డర్జుననిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్రభూతవిధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును సర్జునార్థమును దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించువాఁ
డనఘ కురూద్వహుం డిది మదాత్మకు నిం పని విన్నవింపుమీ. 121

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 122

క. వనవాసాయాసంబుల, ననయంబును నలఁగి దాని నాత్మ నిడి సుపు
త్రనయుండు పెక్కు లాడెఁ ద,గనిమాటల దీన రాజుఁ గనలకు మనుమీ. 123

క. ఇతఁ డేమి యన్న నే మగు, ధృతరాష్ట్రుఁడు మాకుఁ బరమదేవత విను స
మ్మతిఁ దత్ప్రసాదముం బడ, సితి మేమును సత్కృతాభిషిక్తుల మనఘా. 124

వ. అనిపలికి యప్పుడమితేఁడు వికచవదనుం డగుచు. 125

క. మాతండ్రి నిష్టవిధములఁ, బైతృకవిధు లాచరింపఁ బంపుము [2]రథ్య
వ్రాతకనకగోరథములఁ, జేతి కొదవ నర్జునుండు సేర్చుచు వచ్చున్. 126

క. గ్రామములు దేవతలకును, భూమిసురలకును గురుప్రభువు నిమ్మనుమీ
పో మసలితి చెపు మాతని, కీమాటలు వలయుపనుల కీవు మెలఁగుమీ. 127

క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు, నని యానృపుతో నజాతశత్రుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి, వినిపించితిఁ దెఱఁ గతండు విని మోదమునన్. 128

క. నరునలను సూచె నతఁడుం, బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ బార్థివవర య
య్యిరువురుఁ బ్రాణంబులు డా, పరు నీకును ధనము దాఁచుపని గలిగెడినే. 129

క. చేయుము విచ్చలవిడి గాం, గేయప్రముఖులు నిరస్తకిల్బిషులై మో
దాయత్తచిత్తులుగ భూ,నాయక శ్రాద్ధములు జగమునం బొగడొనఁగన్. 130

చ. కనకము మేలిరత్నములు గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం

1 యుండఁగ ... [2] ...వ్రాతకనకగోహయములఁ, జేతోరతి నర్జునుండు.

దనియంగ నిమ్ము సర్వవసుధానురకోటులకుర్వి నిచ్చెఁ నీ
తనయులు పుణ్యలోకసుఖధామములై విలసిల్లునట్లుగా
ననుటయు నాంబికేయుహృదయంబున మోద మెలర్చె భూవరా. 131

చ. పదపడి భీముమాట లొకభంగి నెఱుంగఁగఁ జెప్పి వాఁడు దు
ర్మదుఁ డని పాటి గావు కురురాజసహ త్తర పెట్ట కుండు నీ
హృదయమునందు వాని నని యేర్పఁ ధర్మజపార్థవాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పె సంతసము వెల్లిగొనంగ ననేకభంగులన్. 132

ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యధిప కార్తికపౌర్ణమాసి నవ్విభుండు మహితభూమి
దేవకోటి నెల్ల రావించి యంచితశ్రద్ధఁ జేయఁ దొడఁగె శ్రాద్ధవిధులు. 133

సీ. కనకాదివస్తువుల్ గడువేడ్క ధర్మనందనుఁడు వుత్తెర నుదాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగపట్టికి సోమదత్తునకుఁ దదీయపుత్త్రునకుఁ దొలుత
[1]నంచితశ్రాద్ధంబు లాచరించె సుయోధనాదికుమారుల కందఱకును
బేర్వేర క్రియ[2]లు నీప్సితవిధంబులఁ దగనొనరించె సింధురాజునకుఁ దక్క

ఆ. గలుగుబంధులకును వలయురాజులకును, ద్రోణునకును బుద్ధిఁ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు నహీనభవ్యప్రకారములఁ బారలౌకికము లొనర్చి. 134

చ. అతులితరత్నకాంచనగవాశ్వవిభూషణవస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖవస్తుదానములు కీర్తన కెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁ డయి సేసెఁ బంచదశవాసరముల్ నిజదానలౌల్య మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్. 135

ఆ. భూమిదానవిధులు భూవర యొకమాత్ర, నంబికాతనూజుఁ డాచరింప
నంతఁ బోక యూళ్లు లగ్రజన్ములకు నీ, నతనిఁ బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు.

—ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట.—

వ. పనిచినం బ్రియంబుపెంపున హృదయంబు పల్లవింప నాభూవల్లభుం డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించె గాంధారరాజు మొదలయిననిజబంధువులకు బహులదక్షిణలు గాఁ బారలౌకికక్రియలు సేసె నిట్లు ధృతరాష్ట్రుండు భారతరణంబున మరణంబు నొందిన బంధులోకంబునకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగుపరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాడ్యమినాఁడు రేపకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను దక్కటిబంధువులను మిత్త్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు సేసి సకలభృత్యజనంబులకు నర్ఘ్యధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులుం బరిత్యజించి [3]యద్దేవియుఁ గదిసి నడవ యాజకు

---

1 నర్థిమై శ్రాద్ధంబు. 2 లతిసీక్షితవిధంబుల నొనరించె. 3 తనదేవియుఁ.

లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి ముందటం జేరువ నరుగ నగరు వెడలె
నట్టియెడ నే తెంచి. 137

క. గొంతి మొదలైనకౌరవ,కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
[1]ర్యాంతంబుల బాష్పసలిల, సంతానము లురులఁ దోన చనుదేరంగన్. 138

వ. అజ్జనపతి సను చుండె. 139

తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కురుభర్తవలను, [2]శోకదీనుఁ డై తప్పకచూచి యేడ్చి
హాయహారాజముఖ్య యెందరిగె దనుచు,నొడలు కంపింపఁజదికిలఁబడియెనధిప.

క. నరుఁ డనునయించె వెన న, న్నరపతి నెత్తుచును దా ననయమ్ముఁ వనటం
బురపురఁ బొక్కెం గురుభూ,వర యద్దెన తెఱఁగు రాదు వాక్రువ్వంగన్. 141

వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాదిధరణీ
సురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి గొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు
నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీస్కంధభాగకలిత
బాహుండై పోవు చుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు
నులూపియు సపుత్ర యగునుత్తరయు పఱియుం గలయట్టిమగువలుం గురరీనిచ
యనాదంబులచందంబు దోఁచ నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూదంబునాఁ
డు పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలి యుండె నట్లు ధృతరాష్ట్ర
కాననగమనంబు నిశ్చితం బగుటయు నాబాలవృద్ధంబుగాఁ బురజనంబు గనుం
గొనం జనుదెంచిన. 142

ఆ. వచ్చి రెండకన్ను వానకన్నును నెఱుం, గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరము వంతఁ
దలరునంతరంగములతోడ నక్కురు,వృద్ధుఁ జూడ నార్తివికలగతుల. 143

క. నేలను హర్మ్యంబులపై, నోలి నిలిచి చూచుమానవోత్కరములశో
కాలాప [3]విలాపంబులు, నేలకు మింటికిని నడుము నిండి చెలంగెన్. 144

వ. ధృతరాష్ట్రుండును బురద్వారంబు నిర్గమించు చుండి సకలపౌరజనంబుల నిలు
నం బనిచె విదురుం డక్కురువృద్ధునితోడ వనంబున కరుగుటకు దృఢనిశ్చయుం
డై పలికె సంజయుండు నవ్విధంబువాఁ డయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయు
త్సుఁడు నత్తెఱంగుమాట లాడిన నాంబికేయుండు వారిని వారించి ధర్మనం
దనున కప్పగించి నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమిం
చిన వార లావై చిత్రవీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబు
న వెల్లిగొనుచుండ వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం
జనుచుండి రానసుయంబున నజాతశత్రుం డాగొంతి కి ట్లనియె. 145

క. మాయయ్య కాననమునకుఁ, బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శుశ్రూ
షాయత్తుఁడ నై యుండెద, నీయువిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ. 146

చ. అనుటయు గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కి ట్లను నీవు దోడఁ గా

1 ర్యాంతముల బాష్ప... 2 శోకదీనుఁ డై. 3 విరావంబులు.

ననమున కేఁగు డెంచుట జన స్తవనీయచరిత్రుఁ డివ్విభుం
డనుమతి సేయునే యుడుగు మాపని యియ్యమ యత్త నాకు నీ
మనుజవిభుండు మాను గరిమంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్. 147

తే. ఇతని కియ్యమకును విను మేన చువ్వె, వలఁతి శుశ్రూష సేయంగ వత్స మీర
లాపనికి నేర్తురే వీర లడవి కరుగ, నింట నుండంగ నామన మియ్యకొను నె. 148

వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన నద్దేవి య
గ్రతనయుం గనుంగొని. 149

క. వీరలయెడఁ గొడుకా [1]యుపచారంబులు వలుకుదు నె విచారము విడు మే
నేరూపంబున నిలువన, గారవమున నిది వ్రతంబు గాఁ గైకొంటిన్. 150

వ. అని పలికి నిజస్కంధంబున నున్నగాంధారికరంబుఁ గరంబు నయంబునం బాపి
యతనిదిక్కు మొగం బై. 151

క. నీ వేమియు ననకుము సహా, దేవుని నేమఱక యరయు దినకరసుతునిం
భావమునఁ దలఁపు మేనా, దేవసమునిపుట్టు వఁచితిం గపటమునన్. 152

క. అది పాపము దానికి నా, మది నెప్పుడు వగతు విమలమానస యక్కీ
డు దొలంగునట్లుగా న,త్పదార్థదానములు సేయు తాత్పర్యమునన్. 153

ఆ. అవ్విధమునఁ గృష్ణఁ డాఱడిఁ బోయిన, నాదుమానసంబు వోదు నూఱు
పఱియ లై తలంప బలుటాఁతఁ జేసిన, వారు గాఁగ వలయు సంశవర్య. 154

క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ,రావేశముతోడఁ దలఁపుఁ డమ్మహితాత్మున్
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం,భావన మన్నింపు మయ్య పౌరవముఖ్యా. 155

క. భీమార్జుననకులమనగ, కామంబులు సఫలతా ప్రకాశంబులు గా
భూమీశ యరసి యొనరుపు, మేమిట నేమఱకు ధర్మ మిల యరయు నెడన్.

వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాదు మీరు మరలుం డని పలికిన బాండ
వాగ్రజుండు విషాదం బంది యూర కుండె భీమాదులు డెందంబులు గొంద
లం బంద నశ్రు లొలుకం దలలు వాంచి రిట్లమ్మొత్తంబుగ మనంబు [2]గుదివడు
చు మందం బై చెల్ల ధృతరాష్ట్రుండు [3]గొండొకయెడ గలుగం జనియె నాధ
ర్మతనయుండు దల్లియాననం బాలోకించి. 157

ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోవల దని ప్రార్థించుట.

సీ. ఇది యేమి సేయంగ నెత్తికొం టిమ్మాట యాడకు మేను ని న్నడవి కేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లి పనిచి పసుల్ గొనుభంగిన సామ్రాజ్యభారనిర్వ
హణము తెలంగుము నప్పటి కప్పటి కిట్లని యానతి యిచ్చి నడపఁ
బంపక యున్న నొప్పుమి రాదె మాకు మున్నీవును గృష్ణుండు నేవిధమున

తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే యడలు వెల్లి

1 యుప,చారంబులు. 2 సుడివడుచు. 3 గొండుక యెడ.

నమ్ముఁ బాంచాలి నిటు ముంచి యమ్మ యడవి
నెట్టు లుండెద వనఁగ నయ్యింతి బాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరకపోవు చుండె. 158

ఉ. అయ్యమలాత్మతోడఁ బవనాత్మజుఁ డి ట్లను ధర్మపుత్త్రు నీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ నిమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపన్నునం
గయ్యము సేసి భూపతిని కాయములం బరిమార్చెఁ దల్లి నీ
కియ్యనలక్ష్మి నూఁది [1]చరియింపక యిప్పుడు వాయఁ బాడియే. 159

క. మనమునఁ దోఁచినదానము, లనుదినమును జేయుచును సమాశ్రితజనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు, జననుతచరితమునఁ బరఁగు సౌజన్యనిధీ. 160

క. వనమున మాద్రీపుత్త్రులు, వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తట్లు విక్రమమునకుం
గొనకొల్పి తిట్లు వీరల, ననూనదుఃఖముల ముంచి యరుగం దగునే. 161

వ. అనియె నట్టియెడ. 162

క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శోకావేశం బడర మోము లశ్రులఁ దోఁగం
గా వెక్కి వెక్కి యేడ్చిరి, భూవర పాండుక్షితీశపుత్త్రులు నేడ్వన్. 163

క. పరిజనములు గన్నీళ్లులు, దొరఁగఁగ [2]నడ లొంది వారితోడం జని రి
ప్పురమునఁ దనదుతనూజులు, మరలమికిం బాండురాజమహిషి మఱుఁగుచున్.

వ. తెగ నాడ కున్నఁ బోన రని కన్నీరు దుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని
వారలు విను చుండం దత్పరిజనంబులతోడ. 165

సీ. దుష్ప్రద్యూతమునఁ దారు దూలపోవుటయును నాసభ నపకీర్తి యగు తెఱంగు
వాటిల్లుటయుఁ బెక్కుభంగుల నడవుల నిడుమలఁ బడుటయు నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు చర్చించి సంధిమై నొవ్వని వా రెల్ల నవ్వఁ దలలు
వంచి కౌరవులలో వర్తింప నేలని హరితోడ నాడితి నవ్విధమున

ఆ. మానసీయు ధర్మసూను నాగాయుత, బలుని భీము శత్త్రుభంజనైక
శీలుఁ బార్థు శౌర్యలోలురఁ గవలు దైన్యంబు నొందఁ జూచు టర్హమగునె.

వ. అని ధర్మతనయువదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూపి. 167

సీ. గౌరవంబున సుకుమారత్వమున నొప్పు నిప్పొల్తిఁ దల వట్టి యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దుశ్శాసనుం డవమాన పెట్టంగ నచ్చటి పెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ నబ్బన్నంబునకు నోర్వ వలసె మీ కప్పటి కలుషు తేజ
నీ తేజ మట్టులు నీ అయి పోయినఁ బాండునికు. ము సెప్పంగఁ జూప

తే. లేక [3]పోదె యుబ్బంగిఁ బల్కితి ముకుందుతోడ నేను మీ రెమ్మెయి హాథికెక్కి
వెలుగఁ గోటకతమునఁ గలఁచి దాని, ననిలసుతుఁడె త్తి పెట్టెనేమనఁగఁగలదు.

1 చరియింపఁగ నిప్పుడు. 2 నడలొడ వారి, 3 పోక కబ్బంగిఁ.

వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముండును సిగ్గుపడి రిట్లు పలికి గొంతి యి మ్మాటకు భీముచిత్తం బెట్లగునో యనుతలంపున ధర్మసుతున కతనిం జూపి.

ఉ. నామది నొండు లేదు విను నవ్వితి నీతనితోడ నీదుల
క్ష్మీమహిమార్థ మోపం బలరఁ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబు గా నపుఁ జూచితి జన్నము గన్నులార నిం
కేమికొఱంత నా కుడుగ నెట్లును బోదు నరణ్యవృత్తికిన్. 170

తే. రాజ్యఫలము గామింపఁ బుత్త్రా సమగ్ర,తపమునకు ఫల మైనయుత్తమగతిప్ర
సిద్ధి గోరుదు నదిఁ గల్గఁ జేఁత కిట్టి, తోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే దురితదూర.

క. కురురాజునకును దేవికిఁ, బరిచర్య లొనర్చుచుం దపంబునఁ గృశతం
బొరయుతనువుతోఁ గడపెదఁ, గరమునియతి నింకఁ గలుగుకాలము వత్సా.

వ. మీరు మరలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి దమతోడ వనవాసంబున కై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని కొడంబడక పాండవులు దగు పలుకులం బ్రార్థించుటయు నెఱుంగుం గావున ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం డెట్లు సెప్పె నట్లు సేయు మని విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పి పుత్తెంచిన వార లేతెంచి యబ్భంగి సెప్పినను వదలక వారిపలుకు లాయమ వారించి దృఢనిశ్చయంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబంధుజనులను సర్వభరతభార్యలను బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యిట్లేల వచ్చెదరు నిలువుండు సుఖుల రై యుండుం డనుటయు. 173

క. హృదయములు దలర నందఱుఁ, బ్రదక్షిణముగాఁగ నేడ్పుఁ గ్రందుసెలుఁగ నె
ల్లదెసలఁ జెలఁగఁ దిరిగి తత్పదంబులకు నెఱఁగి వంతఁ దనువులు దూలన్.

వ. నిలిచి రందుఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి సనుష మఱియుం జని యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలపి వారల నిరువుర నుద్దేశించిమీరు వనంబునకుం బోయి తాను లేకున్న మా కెట్లు కాలంబు గడప వచ్చు ననుతలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడం బడ దయ్యె నీసాధ్వికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొం డని యప్పగించి యారాజునకు నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబు లాచరించిన దీవించి వా రామంత్రణంబు సేయ నాధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబు లగువదనంబులతోడ మరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని. 175

తే. పొగులుచును నల్లనల్లన పురికి నరిగి
[1]రదియు నుమ్మలికంబు ప్రో వైనయట్లు
సూడఁ గూడక యుండంగఁ జొచ్చి రాత్మ
మందిరము లందఱును బుధమాన్యచరిత. 176

1 వ్యథయు నుమ్మలికంబు.

వ. అట్లు పురప్రవేశంబు సేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగినవర్తనంబుల నుండి రట యక్కురువృద్ధుండు నిశ్చింతుం డై గాంధారియుం గుంతియు విదుర సంజయులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయుబుత్విక్జనంబులతోడ నరుగుదేర నలయక భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్యప్రదేశంబున విడిసెం దదనంతరంబ యతండు. 177

క. స్నానాదికవిహితానుష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారదభూదే
వానీకప్రణయనమున, మానితరుచి వెలుఁగు చున్నమహితాగ్నులకున్. 178

తే. అర్చ లిచ్చి హోమంబు సముచితముగఁ, జలిపి యెల్లవారలకుభోజనముసంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర,సంజయులయొనర్చినదర్భశయ్య నుండె.

ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షియాశ్రమంబున వసియించుట.

వ. ఆశయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితం బైనతల్పంబున గాంధారియుం దద నంతరసన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింత నంత విదురసంజయులును జుట్లం దమకుఁజూడం బోలినచోటుల యాజకజనంబును విశ్రమించి ర ట్లద్దిన శేషంబు సనిన సాయంతనకృత్యంబులు సలిపి రయ్యామిని యచ్చటఁ గడపి సూ ర్యోదయసమయంబునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికే యుండు దనవారును దానును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కపుణ్యాశ్రమంబునుపాంతంబునం దసుచ్ఛాయాశీతలం బైన సికతాతలంబున నాసీనుం డయ్యె న ట్లక్కురురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబునకు వచ్చుట శతయూపనామధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుం డును నైనరాజర్షిసత్తముండు విని యయ్యెడకు వచ్చి. 180

క. కని గారవంబునం దోడ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లకుంఠితవినయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమ,మున నతఁడు నసింపఁ గోరె భూపవరేణ్యా. 181

క. కోరిన విదురాదులు నా, కౌరవపతితలఁపు మేలుగాఁ గొని తగ న
చ్చేరువను బర్ణశాలలు, వే రచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా. 182

వ. అం దక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రత పరులు నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజకృత్యంబులు నడపు చుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూవల్లభుం డచ్చటిమును ల(చ్చెరు వంద న)చ్చెరున నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంసత్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టి కార్శ్యంబు దనకు నొప్పుగా వర్తిల్లె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రువృత్తాంతంబు సెప్పిన విని యవ్విచిత్ర వీర్యనందనుండు పదంపడియెట్టివాఁ డయ్యెమునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు.

శా ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాకోచహృద్ధానసం
క్లేశోత్సారకదివ్యనామ సరదభ్రగ్లీలా ప్రసినీమల

ర్మీశుంభత్సురలోకచక్రపరశు చ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమానంతర్యభాస్వీకృతీ. 184

క. మునిహృదయనిలయపాదా, వినతజనావనవినోద విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతికదూరల, సన వీతస్మితసామజత్వగ్వసనా. 185

మాలిని. అపరిమితవిభూతీ యప్రమత్తానుయాతీ
లపననిభృతవేదా లక్షణస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా విశ్వసంహ్లాదదక్షా. 186

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

సంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ దాంత్యుస్మీల
ధీసస్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య హరిహరనాథా. 1

ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతోవచ్చి యత్తపోవనమహిమ సెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లువైచిత్రవీర్యుండు పర
మతపోధుర్యుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు నారద పర్వత దేవల హూం
జాయను లక్ష్మహీనాయకుం జూచువేడ్క నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన.

క. శతయూపుఁడు నయ్యేడకుం, గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ గుంతి వినయసం
భృత యై యంజలిను సమర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్. 3

వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో వినతుం డైన
దీవన లిచ్చి యతనిపెట్టించినదర్భాసనంబుల నాసీను లై యుచితసల్లాపంబులు
సేయుసమయంబున నారదుం డన్నరనాథుతో [1]శతయూపనామధేయుం డయిన
ధరాధిపుపితామహుం డగుసహస్రచిత్యుఁ డనుమహారాజు దనపెద్దకొడుకైన
శతచిత్యునందు రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున
దుశ్చ్యవనసఖత్వంబు వడసె మఱియును బృషధ్రుండును శైలాలయుండును
బురుకుత్సుండు నిందుఁ దపంబు సేసి యింద్రలోకంబు వడసి రారాజర్షిసత్తము
లనెల్లను నే నీలోకంబున మెలంగుచుండి యియ్యేడం గంటి నయ్యేడం జూ
చితి నిది యితరదుష్ప్రాప్యంబయినపుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయను
ప్రసాదంబున నిచ్చట వసియింప సంభవించె నని పలికి వెండియు. 4

సీ. ధరణీశ యిచ్చటితపమున నీవు నానృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ

---

1 శతజిన్నామ...ధరాధిపునత్త యగుసహస్ర.

గందు నీతోడన గాంధారియును వచ్చు మీకు శుశ్రూష యమేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ జేరంగ నరుగు నప్పాండుభూపతి సురపతిసమీప
మున నుండి యెప్పుడు నినుఁ దలంచు నతండు ప్రోడిమి సేయఁగలాఁడు నీకు

ఆ. ధర్మమూర్తి యైనధర్మసూనుఁడు దన, యాత్మ గాన విదురుఁ డన్నరేంద్రు
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్రవేశించు సంజయుఁ, డతులనాకలోకగతి వెలుంగు. 5

వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు నొందె
నచ్చటియుందఱును బ్రీతాత్ములై రప్పుడు. 6

క. శతయూపుఁడు నారదుతో, నతులజ్ఞానాభిరాము యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ, వితతకృపం దెలియఁ జెప్పవే నాకనుడున్. 7

వ. ఆదేశముని నీయడుగఁదలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం డిక్కురుపతి
సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు విన వలతు వివరింపు మనుటయు. 8

—నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడుతెఱంగు సెప్పుట.—

సీ. ఆసంయమీశ్వరుం డాతని కిట్లను నిచ్చలు నేను మహేంద్రుకడకు
నరిగి సంభావన మాచరించుచు నుంక నాసభ నిక్కౌరవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టి యబ్భుతపోవృత్తి నిష్ఠాతిశయము వర్ణించి రప్పు
డవ్వ్యాసవుఁడు సెప్పె ననఘు నాతో మునిజాతుఁడు ధృతరాష్ట్రజనవిభుండు

తే. తపముమూఁడేడులోనరించి తాను సతియు, దేహముల్విడ్చి చనిధనాధీశుచెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభరణాభిరాముఁడై విమానవిహారహృష్టాత్ముఁ డగుచు. 9

క. అని పాండునిమది ప్రముదం,బునఁ దేలఁగఁ జెప్పె ననుడు మోదము ధృతరా
ష్ట్రుని నెమ్మనమున నిండా,రె నఖిలజనచిత్తములను బ్రియము జలిర్చెన్. 10

వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపి యత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినందించి యా
మంత్రణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున. 11

సీ. పాండుపుత్త్రులు దల్లిఁ బలుమఱుఁ దలఁచుచు వగతురు ధృతరాష్ట్రువలన సుబల
నందనదెసను మనం బిడి చింతింతు రట్లు పౌరులు వంత నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు సుఖార్హుఁడు విగతజనం బైనవిపినభూమి
నెత్తెఱంగున వసియించు గాంధారియుఁ గుంతియు నత్యంత కోమలాంగు

తే. లడవి [1]నుండంగ నెట్లోర్తు రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు విడిచి యట్లు
ననునె యక్కుంతిభోజునితనయ జనని
దొఱఁగి పోవుట కెంత గుందుమరో వీరు. 12

క. ఆయాసంబున విదురుని, కాయము సంజయునిమేనుఁ గందక యున్నే
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ,నాయకుపై భక్తిఁ గాననమున వసింపన్. 13

క. అని యొండొరువులతోడ, న్వనట యెసఁగఁ బలుకుదురు మనంబులఁ గుంతీ

1 పాసైన నెట్లోర్తు...ఘనరాజ్యంబు విడిచి.

తనయులు మాతృవియుక్తత, కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా.
సీ. ధర్మపుత్త్రాదులందఱు నొక్కచో నుండి ధృతరాష్ట్రు నాతని దేవిఁ బేరు
కొని వారికొడుకులెల్లను ద్రుంగి రని వార లతివృద్ధు లిమ్మెయి నడవిఁ గలసి
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్లు లుండెడి గొంతి వనంబునఁ గూర దినుచు
ననియును బంధుల నపయతేఁ దునిమితి నలుక ధైర్యంబున నడఁప మైతి
తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ముఁ
గుఱ్ఱలను గర్ణు నాఱడి గోలుపోయి
యెంటి నడితి [1]మనియుఁ గడు నుమ్మలంపు
మాట లాడుదు రపరిజనుల్ మఱుఁగుచుండ. 15
వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతు లై యలంత నొందుదురు. 16
చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలు వేది మనోజ్ఞము లైనభోగము
ల్వదలి వినోదముల్ నలువులాలసితం బెడఁబాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడఱి యుండుదు రేమి సెప్పుదున్. 17
క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సంతాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని, చూ పందఱమానసముల శోకము నదుమున్. 18
ఆ. పరమధీరు లైన పాండుతనూభవు, లిట్లు ధైర్యసార మెడలి వికల
బుద్ధు లగుచు నుండి కోపం గడంగి ర,య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య. 19
వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భరితవినయుం డై. 20
క. ఏను మును చెప్ప వెఱచితిఁ, గాని యధిప గొంతిఁ జూడఁ గాఁ జను టర్హం
బై నపని యింత కేడెస, దా నొందునొ విపినవాసదాస్థినిత్యమునన్. 21
తే. గొంతి ప్రాణంబుతో నుండఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావ దర్శింప వలవదె బావ నప్పు
ననుసరించుచు నెట్లున్న యదియొ సాధ్వి. 22
క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు, నతిమృదులాంగకులు వల్కలాజినధరు లై
వ్రతచర్యల వన్యాహారత నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా. 23
ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశ పుట్టకుండ మున్
మీ రని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్నద్రౌపది యగుం గరణీయము బంధుదుఃఖనం
తారక మీకు నీతఁ డుచితంబుగఁ జెప్పిన కార్య మెమ్మెయిన్. 24
తే. గొంతికొడుంద్రు రెల్లను గురువరేణ్య, యెత్తినడుగుల నున్నవా రత్తపస్వి

1 మ యనియును నుమ్మలంపు.

నీవరిష్ఠ దర్శింపంగఁ బోవఁ గోరి, యనియె నట్లు లయ్యిరువురుఁ నాడుటయును.

—పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట.—

వ. అమ్మానవనాథుండు గాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్లం బిలిపించి ధృతరాష్ట్రుఁ దర్శింపం బోద మనతిబహుళంబును బ్రధానచతురంగసముదీర్ణభంగికంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులునుం బాటబండ్లునుం గాఁ బెక్కాయితంబు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీరప్రకరంబును నానావిధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొనివచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుఁడు పౌరజనంబు లారాజుం జూచు వేడ్క నెవ్వరు వచ్చినను వారలయోగక్షేమంబు లరసి సురక్షితంబుగా నడపింపం దగువారి నియోగింపుం డెల్లి పయనం బని చాటింపుం డని పనిచిన వార లట్లు సేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపాచార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని యత్యాదరంబునం జెప్పి. 26

సీ. [1]ఏనికగములతో నేతెమ్ము నీ వని బాహుపరోర్జ్వలుఁ బవనతనయుఁ
దేరులగమి సెలు వారు నీచే నని దేవసమాను గాండీవధరుని
గుఱ్ఱపుదళముల కొమరు నీ కలవడు నని చారుతనుమనోహారు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీ కలసివచ్చుట నని సన్నుతచేష్టితుఁ బిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్యనినద మెసఁగ, నాతపత్త్రావళిధ్వజవ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంతరంబు నిండ, నరుగుదెంచిరి వైభవ మతిశయిల్ల. 27

వ. ద్రౌపదీప్రముఖవధూజనంబులనుం దక్కనుం గలభరతభార్యల నందలంబులను [2]గునకంబుబండ్లను నిడికొని రం డని యంతఃపురాధికారుల నబ్బ్భారమణుండు నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తానును మణిభాసమానంబును నీలవాలశోభితషోడశశ్వేతాశ్వవ్యూహంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తికప్రాలంబమాలికాద్యోతితంబు లగునాతపత్త్రంబు లుల్లసిల్ల. 28

తే. వేణువీణారవంబులు వివిధగాన, నాదములుఁ [3]బాఠకారావమేదురంబు
లగుచు వందిబృందములవాక్యాలి బెరసి, దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్రదీప్తలీల.

వ. వెడల వివిధవాహనారూఢు లయి పౌరు లపూర్వకువంశవరు ననుగమించి రిత్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుం డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్రంబు ప్రవేశించి చను చుండ. 30

సీ. సంయమివరుఁ డైనశతయూపమునిపతియాశ్రమంబునఁ దదుపాంతభాగ
మునఁ గదలీశోభియును మృగాకీర్ణంబు నగుధృతరాష్ట్రునియాశ్రమంబు
నెఱిఁగినవా రదె యిదె యంచుఁ బేర్కొని చూపి చెప్పిన ధర్మసుతుఁడు దేరు
డిగిన భీమాదులు డిగ్గిరి వాహనంబులు సర్వజనులు నప్పురుషవరుల

1 ఏనికఘటలతో. 2 బాటబండ్లను. 3 జాయకాహళమేను.

ఆ. ననుసరించి రజ్జనాధిపుఁ డయ్యాంబి, కేయునాశ్రమంబు డాయఁ జనుచు
నచటిజనుల[1]నడిగెనయ్య వేఁడీ యని, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ. 31

వ. అనిన వార లప్పుడమిఱేనితోడ. 32

క. యమునాస్నానంబునకును, సుమతోయాహరణమునకు సువ్రతుఁ డానం
యమి సనియె ననుచుఁ దన్మార్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁ గౌరవముఖ్యా. 33

—పాండవులు కురుక్షేత్రంబున నున్నధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట.—

సీ. చెప్పినఁ బాండవు లప్పథంబున భక్తి నరుగుచు నెదురుగ నరుగుదెంచె
నంబికానందనుఁ డాదిగాఁ గలవారిఁ గని రథ్య డన్నలఁ గడచి శీఘ్ర
గాము లై చని తల్లికాళ్లపైఁ బడ యేడ్చె సహదేవుఁ డధికబాష్పప్లుతాస్య
యగుచు నబ్భామిని వగచుచు నాతని నెత్తి తాఁ గౌఁగిట నిఱియఁ జేర్చె

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాంధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు నక్కురుకుమారు
లక్కురూద్వహు నన్నియతాత్మదేవిఁ
గాంచి [2]రనుజీవు లెఱఁగింపఁ గౌరవేంద్ర. 34

చ. కని మఱి తల్లిపాదములఁ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి వత్సలతన్ మన మార్ద్రభావ మొం
ద నురులునశ్రుబిందువులదందడిఁ జిక్కఁగఁ గౌఁగిలించివా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా. 35

తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజునధికవినయ, భరితుఁ డై కాంచిభీమునిఁబార్థుఁగవలఁ
గనియె సంజయుఁ డెంతయుగారవమున, నాదరించి రయ్యేవురు నతనిఁ బ్రీతి.

సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టివధూజనంబులుఁ దక్కఁ గలయట్టిభరతభార్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధుగాంధారి గొంతిని వారలు గొని వచ్చువారికలశ
ములుపాండురాజపుత్రులు పుచ్చికొని భరియించిరి పురజను లెల్ల నధిక
వినయత నమ్మువ్వురను గని రవ్వేళ నందఱు ముదమంది రట్లు దగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి వారణపురమున, నున్నయట్లకాఁగఁ దన్నుఁ దలఁచె
మదిఁగురూద్వహుండు దదనంతరంబ ని,జాశ్రమమున కెలమి నరుగుదెంచి.

ఉ. తారకశోభితాంబరవిధంబునఁ బొల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజనతాకలనంబునఁ దాను జంద్రునో
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁ డై తనరెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువఁ గల్గు తాపసులు సెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచువేడుకన్. 38

వ. వచ్చినం గని వారలనెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు
లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి వనితాజనంబులు

1 నడిగె నయ్య యేఁడీ యని; నయ్య యెచట నున్నాఁ డని. 2 రనుచరు లెఱఁగింపఁగా నరేంద్ర

నొక్కవలన నిలిచి రుచితాసనంబుల నున్నయమ్మునులు సంజయు నాలోకించి
ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱిం బేరువేర నేర్పడ మా కెఱింగింపవే
యని యడిగిన నతండు వారల కి ట్లనియె. 39

సీ. జాంబూనదచ్ఛాయ చందంబువర్ణంబు గలిగినపలుచని గనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వసమున్నతఘ్రాణంబు నిడుద లై నవిశాలనేత్రములును
గంభీరవంబు రేఖయు నొప్పఁ జూడ్కికి నెంతయు వ్రేఁ గైన యితఁడు ధర్మ
తనయుఁ డెట్టిఁదనంబుఁ దనరినమూఁపులు నాయతస్ఫీతంబు లైనబాహు

తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచునితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందర శ్యామతనువు
[1]వారణేంద్రున కై నడియును వారిజముల
యట్టికనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు. 40

తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లొరులు లేమి దెల్లం బగు చుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబులందుఁ గూర్చున్నవిష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు గవలు. 41

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ బోలుమైచాయయు ననపద్మదళములఁ దెవడుమెఱుఁగుఁ
గనుదోయి మధ్యాత్వమునకుఁ బ్రవేశించు ప్రాయంబు నత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్న యతులితసంపదచందంబు దోఁపించు చారుగౌర
వంబును గలుగునివ్వనిత పాంచాలి యియ్యంతిపార్శ్వమునఁ గట్టెఱ్ఱమేను

తే. వనజసన్నిభముఖము నై యినునిమహిమ, యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చినట్లున్నయీల
తాంగి నారాయణునిచెలియలు సుభద్ర, నరునివల్లభ సంయమినాథులార.

ఆ. వీరికెలనఁ గనకగౌరమధూకాభ
తనువు [2]లొప్పు చున్నవనిత లురగ
పాండ్యసుతలు నరునిభార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వయములు. 43

సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కెన యైనచాయ నొప్పినమేను గలుగునీభీతహరిణ
నయన భీమునిభార్య నవ్యచంపకదామ గౌరాంగి యైనయిక్కమలవదన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయవర్ణంబునకు సరి వచ్చుకాంతిఁ
జెలు వై నతనువునఁ బొలుచునిన్నలినాయతాక్షి మాద్రీదేవి యగ్రతనయ

తే. పత్ని వీరల కెలనఁ బాపటలు లేక, ధౌతసితవస్త్రపరిధాన లై తనువుల
నిభృతి దోఁపఁగ నున్నయి న్నెలఁత లాంబి, కేయుకోడంద్రుకరుణావిధేయులార.

తే. ఁ రిచందంబ యై కడుగారవమునఁ, దను సుభద్ర వొదువ నున్న తరుణి ద్రోణ

1 వారణేంద్రునికై నడి వారిజాభి. 2 లొప్పు నున్న.

కర్ణముఖయోధవీరులఁ గలఁచి తెగిన, యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.
వ. అని చూపి చెప్పి నప్పుడాంబికేయుండు గాంగేయాగ్రజున కిట్లనియె. 46
సీ. కుశలివై యుండు దే కురువంశసత్తమ పౌరజనులు జానపదులుఁ దెఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరింతురె తమ్ము లందఱు సుఖ ముండురే నీదుసఖులు సుఖులె
బంధులు సంతోషభరితులే యిష్టభృత్యులు దమకైనకోర్కులు ఫలింపఁ
గ్రాలుదురే హర్షలీలలఁ బూర్వరాజన్యులనడవడి నలుపఁబడునె
ఆ. నయముతోడి యప్పనముల భండారంబుఁ, బెనుతె యగ్రహారజనులమీఁద
గాలి వైన నుడియఁగా నీక యరయుదే, యనఘ పుణ్యకీర్తు లతిశయిల్ల. 47
క. మిత్త్రనరపతుల శాత్త్రవ, ధాత్త్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్త్రములుగఁ జేయుదె సుచ, రిత్త్ర యుదాసీననృపపరీక్ష నడచునే. 48
క. దేవతల కతిథులకుఁ బితృ, దేవతలకుఁ బూజనములఁ దృప్తి యొనర్తే
భూవసుధఁ జతుర్వర్ణజ, నావలులు నిజోచితక్రియలఁ దగ నునునే. 49
తే. బాలురకును దుర్బలులకు భామినులకు, వృద్ధులకును మనంబులవెఱపు లేని
యట్టిమెలఁకువ కలిగెడునట్లుగాఁగ, నడచునే యాజ్ఞ పురమునఁ బుడమియందు.
క. అనిన విని యానృపతి య, జ్జనపతితో నిట్టు లనియె జగతీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవ, దనుయుక్తము లెల్ల నడచు నవికలభంగిన్. 51
వ. అని పలికి యిట్లనియె. 52
క. ఆయానవము [1]సాత్మింపని, మీయొడలు తపఃక్రియలకు మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూష దగం, జేయునొకో గొంతి దప్పిఁ జెందక మీకున్. 53
క. మాపెద్దతల్లి యలజడి, కోపి తపోవృత్తి గడపుచున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ, బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు నలుకునొ మీతోన్.
ఆ. సంజయుండు దపముజాలికిఁ జాలి వ, ర్తిల్లు చున్నవాఁడె ధీరచిత్తుఁ
డిచట లేఁడు విదురుఁ డెచటి కేఁగినవాఁడొ, యతనిఁ జూడవలయు నధిప నాకు.
వ. అనుటయు ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుతోడ. 56
సీ. ఏఁ దపంబున కోర్తు నెంతయు శుశ్రూష యలయక గొంతి మా కాచరించు
వినుము గాంధారియు ననఘచరిత్ర దపోనిష్ఠ కోర్చు నిమ్మాననీయ
మిముఁ దలంచినయప్డు మెచ్చి దీవించు సంజయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు దపశ్చరణమునకు
వినువఁడు మముఁ బాసి విదురుఁ డెచ్చటనేనిఁ జరియించు మునిజనాశ్చర్యకారి
ఆ. యగుచు జలము లనిల మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక యయిన నుండు
శూన్యవిపినమున విదైన్యస్వతంత్రసం
చారి వై వసించుఁ గౌరవేంద్ర. 57
క. ఒక్కొకనురి [2]డబ్బాటీ, చక్కటిఁ గాన నగు ననియె జనవర తోఁచెక్

1 సైరింపని. 2 డబ్బాటం, జక్కటిఁ.

గ్రక్కున నప్పుడ విదురుం, డక్కౌంతేయాగ్రజున కనతిదూరమునన్. 58

వ. కాంతారధూళిమలినాంగుండును జటీభూతకేశపాశుండును దిగంబరుండును విదురుం డట్లు దోఁచి యయ్యాశ్రమంబున నున్నజనంబులం గని మగిడి పోవం జూచి ధర్మతనయుండు దనయనుచరుల నిలువుం డనుచుఁ దా నొక్కరుండును సత్వరంబుగా నవ్వినుతప్రభావునివెనుకం జనియె నతండు గుల్మాంతరితుం డగుచుం దోఁచుచుఁ బోవం బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుం గెత్తి యోవిదుర యోవిదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుఁ గాన వచ్చితి నని పలుకుచుం బాఱిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్కపాదపంబు సేరి నిలిచిన. 59

విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలయుట.

సీ. ధర్మతనూజుండు దత్సమీపంబున కేఁగి యయ్యోగికట్టెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు లర్ధనిమీలితము లై యుండంగ నూరకయున్నఁ గాంచి
నిర్మలాత్మక యేను ధర్మసూనుఁడ నన్నుఁ గను విచ్చి చూడవే యనుడు నతఁడు
తెప్పల నెగయించి యప్పాండవోత్తముఁ దప్పక చూచి యుదాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియములను బ్రాణ
ములను నింద్రియములఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చెఁ దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ. 60

ఆ. వినుము ధర్మపుత్త్రుతనువునఁ గాంతియు, లావు నప్పు డగ్గలంబు లయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబల మట్టు లగు టతఁ,డెఱిఁగి చోద్యమంది యెలమినొందె.

క. తదనంతరంబ యప్పుడు, విదురశవము మ్రాను సెంది వికృతరహిత మై
నిదురమెయి నొఱగి యున్నప,గిది నుండం జూచి యగ్నికృత్యము నడపన్. 62

చ. తలఁచిన మింట నొక్కపలుఁగు ధర్మతనూజ యతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు వహ్నివిధాన మొనర్చు టర్హ మే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పుడు దక్కి పోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ నంతయునుం గ్రమంబునన్. 63

వ. ఎల్లవారును విను చుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి పదంపడి ధృతరాష్ట్రుం డామంత్రణంబు సేయ మునిజనులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనందనునితోడ. 64

సీ. భరతకులోత్తమ ఫలమూలముల నుపయోగింపు మొనఁగెద మొదవి తమకు
నెయ్యది యాహార మయ్యె నాతిథ్యంబు దానన నడపుట ధర్మసరణి
యనవుడు నట్ల కా కని ఫలంబులు మూలములు నుపయోగించె మోదభరితుఁ
డగుచు నప్పాండుసుతాగ్రణి యబ్భంగి నఖిలజనములు నాహారకలన

తే. మాచరించి రయ్యెండఱు ననునిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచితకర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు. 65

వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారోపేతుండును నర్హపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధంబులు నానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులు వివిధపక్షికులనిశ్శంక[1]కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రాతస్సవనకరణీయుండై యున్నకురువృద్ధుకడకువచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతనియుల్లంబు పల్లవింపం జేసియతండు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుండై.

చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యనికిఁ గనుంగొనంగఁ గర ముత్సుకతన్ శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్రమోదమునం గుశపీఠరాజిపై
నునుపఁగఁ బంచె గాథవినయోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డందఱున్. 67

వ. అట్లున్నయమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మమయసంభాషణంబులు సేయుచుండ నినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె నప్పు డాంబికేయుండు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీకు మధ్యందినకృత్యంబు లాచరింపవలయు విజయంచేయుం డనిన వారలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 68

సీ. ధరణీశ పాండునందను లట్లు సాంతఃపురంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి యయ్యంబికానందనుఁ గాంచినదినమునఁ గరమునియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశయనమున నిద్రించి రాగరిష్ఠుఁ
డమ్మహితాత్ముల కర్థితో మఱునాఁ డనుజ్ఞ యిచ్చిన సుమనోజ్ఞములును

ఆ. సన్నుతములు నై నయన్నపానాదుల, ననుభవించి మృదులహరితల్ప
ముల శయించి రట్లు నెలనాళ్ళు లయ్యెడ, నతనిఁ గొల్చి యుండి రధిపముఖ్య.

వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీకుంతీసముపాసితుం డయి యున్నవిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ నవ్విశిష్టగోష్ఠికై శతయూపప్రభృతిమునివరులు సనుదెంచిన సక్కురువృద్ధుం డర్హంబు లగు

1 కేళీభంగులు నాలో.

నాసనంబులు వెట్టించి సంభావించిన. 70

-ఃఃఃః- వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుం డైన ధృతరాష్ట్రునాశ్రమంబునకు వచ్చుట. -ఃఃఃః-

సీ. సముచితంబులు సధర్మములును స్నేహసల్లాపములఁ జెల్ల నుల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడుకు కందుల కేతేర నందఱు నెదురువోయి
వినతులై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి యతులకృష్ణాజినదర్భోత్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరుననుమతిఁ దమతమయాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్ము
ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు వద,నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాక్షరంబుగ నమ్మ,హీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె. 71
సీ. వనవాసమున [1]నీకు మన మలవడియెనే నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్త్రనాశజ మైనశోకము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి యుస్మలికంబు లేకున్నయదియె
నీకుఁ బరిజ్ఞాననిష్ఠ గల్గెనె గొంతి శుశ్రూష మీ కొనర్చునె తగంగ
తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాస,మునకు నీయను మీరు రాఁ దనకు నింట
నిలువఁ దగ దని యిమ్మేలు నీదుబుద్ధి, నొలసి యుండునె కౌరవకులపవిత్ర. 72
చ. అనఘ యజాతశత్రు నెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరుం నరుని మాద్రితనూజుల సత్ప్రియాభినం
దనముల గారవింతె వినుతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్వ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీసహితా దృఢశాంతిమూల మై. 73
వ. అని యంత నిలువక. 74
ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధచిం,తనము లేక వాక్కు మనము నొక్క-
చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధ, సంపదాప్తి పరమసాధనంబు. 75
వ. అని చెప్పి వెండియు. 76
సీ. విదురుండు దేహంబు విడిచిన తెఱఁగెల్ల నెఱిఁగితె మాండవ్యుఁ డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందినధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్ముఁ
డై నయమ్మహనీయుఁ డట్లగు టంబుజాసనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబునం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె
తే. ధర్మదేవతమాఱటతనువు సూవె
గా యుధిష్ఠిరుసజ్జ్వలకాయ మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు స
మీడ్యయోగబలంబున నితనిఁ గలసె. 77
ఆ. అట్లు దేవతామయాత్మకుఁ డైనయి, వ్విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రేష్యవృత్తి నిట్లు
గొలిచి యునికి బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస,మంది యుండు దే కులాగ్రగణ్య. 78

1 శైత్యకొనియుండెనే మది.

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుం డప్పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున నిట్లనియె.

సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పక్రియలకుఁ [1]బనుపడియున్నయవి నన్ను గాంధారిఁ బుత్త్రశోకం బొకింత
యేనియుఁ బొందంగనీఁడు సభక్తికమైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు
మునివర యితనిపై ననుజులమీఁద వత్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్లమై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నిత్తెఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతి తెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు. 80

వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ
గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కనుం గల్గునంగనా
జనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వంబునం జనుదెంచి సభక్తికప్రణామం
బు లాచరించి యంతంతనిలిచిరయ్యలఘుజ్ఞానమాననీయుండుధృతరాష్ట్రుతోడ.

ఉ. మీయెడచింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్డు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నఁ గాం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్. 82

వ. వ్యాసుండు వెండియు. 83

చ. అనఘ యనూనుమం బయినయట్టిద యైనను నాతపంబు పెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తు నే
ననుటయు నాకుకుక్షి తెపుఁ డాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషముకంటెను మేలుఁ గల్గునే. 84

క. మానుష మైన నమానుష, మైనను బ్రార్థనకు విషయ మైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు, గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ. 85

ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ, బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లే దింకఁ బరలోక,భీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను. 86

వ. అట్లయినను మీ రొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయదియె
ఱింగింప వలసె విన్నవించెద. 87

సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు నిష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁ గరితురగయుతంబుగాఁ ద్రుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాది సత్పురుషుల నెల్లఁ జంపికొనియె
నన్నీచునకుఁ గా నుహోరాజు లాంధ్రను బిడ్డల విడిచి యభేద్యధైర్య

1 జాలఁ బనుపడియున్నవి గాంధారిఁ.

తే. వృత్తి రణమృతిఁ బొంది రవిప్రభల కేఁది
గతియొ యిమ్మెయి మూఢు లై కలనఁ బడిన
[1]కురుకుమారకు లెల్లరొ పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనివగ పెద్ద మాన్పు మనియె. ౮౮

వ. అనుటయు నప్పేరిమిడిపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభద్ర
కు మఱియునుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు గ్రొత్త లయ్యె నప్పు
డాసుబలనందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన నూచి దయాధామం బై యున్న
యామౌను నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యి ట్లనియె. ౮౯

సీ. మునినాథ యీరాజుతనయు లందఱును గయ్యంబునఁ దెగినది యాదిగాఁ బ
దాఱేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధి గల్గుట గోరులోకంబులెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నై నను జాలుదు నిర్మలతపమున పేర్మి నీవు
పుత్త్రసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు టెంతటిపని నీకు గొంతి ద్రుపద

తే. రాజపుత్త్రి సుభద్ర కౌరవకుమార, శతముభార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్నియుత్తన్వియుత్తయప్పడఁతియుత్త, గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁజూడ.

వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు. 91

క. పరమమునీంద్ర సమరమృత,కురువీరుల మామనములగో డుడుగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకం బచ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్. 92

చ. అనునెడ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁ గాంచి దయానురక్తి న
వ్వనితగుఱించి యి ట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర దాని ఫల మందఁగ జేసి యలంతఁ బాపెదన్. 93

వ. అనిన విని యయ్యింతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండప్రణామంబు సే
సి చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో వినయనమ్ర యగుచు
ని ట్లనియె. 94

-కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకు జన్మించినతెఱఁ గెఱింగించుట.-

సీ. దేవతలకు నీవదేవత విట్టిని న్నామగాఁ బడసితి మహితకరుణ
ననుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁ డై నదుర్వాసుఁ డన్మహాముని వచ్చె నతని నవిన
యార్చనకలనాసమారాధితుండుగాఁ జేసితిఁ బ్రీతుఁ డై చెలువ నీకు

ఆ. నిత్తు వరము వేఁడు మెయ్యది కోరికి, యనియె నతఁడు మీప్రియంబుకంటె
ననఘ మిగులుకోర్కియును గలదే నాకు,నంటిఁ గాని యొకఁడు నడుగ నైతి.

---

1 కురుకుమారుల కెట్లొకో పరమ.

వ. అమ్మాట తనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్తాపసవరుండు
వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోన నడుగు మనుటయు నెఱిఁగియు నాదు వేడ్క
తెఱం గట్లు యగుటను బుత్త్రుం గోరితిఁ గోరిన నమ్మునిపతియొక్క మంత్రం బను
గ్రహించి దీన నీ వావహించిన దేవతలు భగవద్వశగతులై సుతజన్మంబుగలి
గింతురు విశేషించి ధర్మువునకుఁ దల్లివి గాఁ గలదాన వని పలికి యంతర్ధా
నంబు సేసిన. 96

ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూప ము, ల్లమున నెప్పుడును దలంతు నొక్క
నాఁడు మేడమీఁదఁ బోఁడిమి నే నుండి, కంటిఁ బొడుచుచున్న కమలమిత్త్రు.

క. కని యిది కన్యక దోషం, బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానము వే
డ్క నొనర్ప నావహించితి, మునిమంత్రబలమున సూర్యు మునినాథవరా. 98

తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున, నాత్మమూర్తి వర్తింప మూర్త్యంతరంబు
దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁ దత్క్షణంబ, నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ.

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 100

సీ. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వడంకుచుఁ గేలు మొగిడ్చి పోం డేల యిచట
ననిన వృథాహ్వాన మాచరించుట తప్పు నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర
మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని పలికె నయ్యర్కుఁడే నలికి గురుని
నిరపరాధుని శాపనిహతుఁ గాఁ జేయుట కోర్వక పుత్త్రకు నొసఁగు దేవ

తే. కృప భవత్సము ననిన నయ్యపరిమేయ
తేజుఁ డాత్మ తేజమున నాదృఙ్ముఖేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయుండు పుట్టెడు మనియెఁ బిదప. 101

వ. అని నిర్దేశించి. 102

తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలత గాక యుండ, వరము నిచ్చితి ననుచు దివమున కరిగె
జనకముఖబంధుచిత్తవంచనమునఁ బసి, గూఢమందిరాంతరమునఁ గొడుకుఁ గంటి.

క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ, గనిన ట్లియి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ
కనిన యది దివ్యబోధం, బున నత్తెఱఁ గంతరంగమునఁ గొని కాలున్. 104

తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నప్పుని దలంచి
యళుకు చుండుదు మద్భయ మపనయింపుఁ
డతులకరుణ నిక్కురువృద్ధున భిమతమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాకు సద్వరములు. 105

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానినికి ట్లనియె. 106

సీ. నీచెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల యెగ్గు నీయందు లే దేల వెఱవ
[1]సుర లద్భుతాపాదిచరితులు గర్మున కట్లు గా నున్నది యగుటఁ జేసి

1 సతు లద్భుతాపాదిచరితలు.

యేటిలో నాతని నిడి తీవు కన్యాత్వహాని లే కున్కిఁ గులాగ్రగణ్య
వైతి భవత్ప్రవృత్తి మనులిన మగుటకు ననుమాన మించుక యైన వలవ

ఆ. [1]దనుచు నాదరార్ద్రుఁ డయి పల్కెఁ గాంధారి, తోడ నీవు సుతులఁ దోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదుచెలియలు గొంతియుఁ, గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు గణ్యచరిత.

ఉ. ద్రౌపదియున్ సుభద్రయును దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రపౌ
త్త్రోపవిలోకనోత్సవము నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు నే
నీపని యాచరించుటకు నిమ్మనుజేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాపరితాపనోదనవిధంబుగఁ గోరితి రట్లు సేసెదన్. 108

క. నీకొడుకులకు మనుమలకు, శోకింపఁగ వలదు వారు శూరత వెలయం
జేకొనిరి రణమరణమున, నాకభువనసుఖము సద్గుణస్తవనీయా. 109

ఆ. భామ విను మవశ్యభవితవ్యమైన భారతరణంబు పొంటె నతులమహిమ
మాననీయదేవయోనులు జననంబు, నొంది రిందు మనుజయోనులందు. 110

సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వర్తిల్లెడు మేటిగంధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్రధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరుద్గణమయ జని ధర్మదేవత సూనె యుధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁ డై ప్రభవించె నరుఁడనుముని యర్జునుం డయి జనన మొందె
నారాయణుఁడు కృష్ణనాముఁ డై జనియించెఁ [2]గనుఁగొను కవలనాశ్వినులుగాఁగ

తే. ద్వాపరంబుగ నెఱుఁగు గాంధారరాజుఁ, గలిసుయోధనుఁ డయ్యె రాక్షసులు పుట్టి
రతనియనుజు లై కర్ణు నినరుణకిరణుఁ, గాఁగ నభిమన్యుఁ జంద్రునిఁ గాఁగఁ గనుము.

క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు, ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె నస్త్రగురుం డై. 112

తే. వినుము వసుశక్తి గాంగేయుఁ డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రౌణి యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు గలరు మఱియు
నిర్జరాసురాంశమున జన్మించినారు. 113

క. అని పలికి మీమనంబుల, వనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి వైచెద నాతోఁ
జనుదెండు మీరు గంగకుఁ, గని యెద రనిఁ దెగినబంధుగణముల నచటన్.

తే. అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు నాప్పు డెల్లఁ గు
లాకసంబంధ ధృతరాష్ట్రుఁ డాది గాఁగఁ
గలుగునాసర్వజనులు నొక్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ గురువరేణ్య. 115

క. అరుగఁగ మునిజనములు నచ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు, సేవించి మరు

1 దని సమాదరార్ద్రుఁ డయి. 2 గనిశొనుకవల.

[1]త్సరిదుపకంఠతలమునకు, నరిగిరి కౌతుకము మనములందు నెలకొనన్. 116

వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వను పభాగీరథీతీరంబున విడిసి రవ్విచిత్రచరిత్రుండు దనచేయంబూనినపని మఱు నాఁడు రేపకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యెందఱు నద్దిన శేషంబు నాయా మినియును శతసంవత్సరంబులుం బోలెనుండ సూర్యోదయసమయం బగు టయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండుఁ బాండుతనయులుం దపోధనులు నప్పారాశర్యు పాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీ ప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కవలన నతనిం గొలిచి యుండిరి సర్వజ నులు నట్టు లెత్తికొని యంతంత నిలిచిరి తదనంతరంబ. 117

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల రావించి చూపుట.

సీ. సాత్యవతేయుండు జాహ్నవీసలిలావగాహన మొనరించి గారవమున
నింపారునెలుఁగున నిందు రం డనవుడు నీ కేమి సెప్పుదు నీటియందు
రవ మగ్గలముగ రారాజుఁ దమ్ములుఁ దత్కుమారవర్గము నభిమన్యుఁ డాది
యగు పాండుపౌత్రులు నగ్నజుండును బాహ్లీకప్రముఖాఖిలకౌరవులును
తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబంధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నాతనితనూజ
రాజియును భీష్మగురులుఁ బురస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ గొమరుమిగుల. 118

ఆ. దివ్యమాల్యములును దివ్యాంబరంబులు
దివ్యభూషణములు దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ దమమిత్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ దోఁచి రథస. 119

వ. అట్టియెడ. 120

క. తగ నాకురువృద్ధునకు నొసఁగె నాటికి [2]దివ్యదృష్టి సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావం,బు గని యధికవిస్మయంబుఁ బొందఁగ జనముల్. 121

వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుతప్రమదభరితు లై నిజనయనంబుల బంధించిన పట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ. 122

క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి, నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి నరవర పగ లే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ విలసనములు నెఱయ మెఱయఁగన్. 123

తే. చతురగంధర్వు లప్సరోజనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృదయముల గౌర
వములు దెల్లంబు సేయంగ వచ్చి రొప్పి. 124

1 త్సరిదుపకంఠమునకును. 2 నెల్ల దృష్టి.

వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి
సముచితాచారంబులు నడపి రారెండు దెఱంగులవారలు నర్హప్రకారంబులం
బితామహాచార్య శిష్యమాతృమాతామహ పితృపితామహ భ్రాతృ జామా
తృ పుత్రపుత్రీభగినీపౌత్రదౌహిత్రశ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతులస్యాలకప్రియ
ప్రియా మిత్రసమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు. 125

తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁడెల్ల నిచ్ఛానురూప
వృత్తి వర్తిల్లుచుండి రవ్విధము సకల
జనుల నద్భుతరసమున మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ. 126

వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పారాశర్యుండు వనుప నయ్యిరుదెఱంగులవారలుం
బరస్పరామంత్రణంబు సేసి రాకూరజనంబులు దమతమలోకంబులకుం జను
వారై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును
జొచ్చి యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసినయంగనలు గంగాతోయం
బులం గ్రుంకుటకు రండనిన విని విధవ లగు వీరభార్యలెల్లను ధృతరాష్ట్ర
గాంధారీకుంతీధర్మనందనులయనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిల
మగ్నలై మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకార
సమలంకృతమూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు సూచి సర్వజనులు
నత్యంతాశ్చర్యసంతోషాధీనమానసులై రని చెప్పి వైశంపాయనుండు జన
మేజయున కిట్లనియె. 127

సీ. జననాథ యీప్రియ సంగమోత్సవకథ వినినఁ బఠించిన వేవిధములఁ
[1]బరమప్రియము లిందుఁ బరలోకమున సంభవించు మనమ్మున కించుభంగి
బాంధవయోగశోభనము వర్తిల్లు ననాయాసమున నామయాపగమము
గలుగు భూదేవనికాయంబునకు దీనిఁ దగ వినిపించిన ధార్మికులకు

తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి యావహిల్లుఁ, దత్పరతఁ గొనియాడిన దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగఁ గాచి తిరిగి, మేలొనర్తురు భరతభూపాలవర్య.

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు కృష్ణద్వై
పాయనప్రసాదలబ్ధం బైనతత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున బంధులోకంబు
నాలోకించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు లెట్లు వర్తించి రెఱిం
గింపవే యనుటయు నతనికి నతం డిట్లనియె 129

ధృతరాష్ట్రుఁడు భాగీరథీతీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట.

సీ. [2]అయ్యద్భుతప్రవృత్త మమ్మెయిఁ జెల్లిన ధృతరాష్ట్రమేదినీపతి తపస్వి
గణము సవినయంబుగా నిజస్థానయానమునకు నామంత్రితముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి నరిగెఁ దోడన పాండురాజనందనులును రా నుదాత్త

1 బరమప్రియము లొందుఁ బరలోకమును సంభవించు మనమ్మున. 2 అత్యద్భుతపు.

తేజు సత్యవతీతనూజు ము న్నిడికొని యప్పు డమ్మునిపతి యతనితోడ
తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థముల్ భావితాత్మ, లగుమునీంద్రులచేఁ జెవులార వింటి
కంటి తనయుఁ నీకన్నకం టెనొప్పి,యుండుదురు వారు దివిసౌఖ్యయోగమెసఁగ.
ఉ. కావున నింక [1]వారికయి కౌరవస త్తను యుమ్మలింప కా
త్త్వావిలభావముం దపమునగ్గలికం బెడఁ బాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కనెల పాండవముఖ్యుఁడు నిల్చె నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమతీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్. 131
వ. అని చెప్పిన నప్పారవో త్తముం డట్ల చేసెద నని పలికి యమ్మునిస త్తమునకుం
బ్రణమిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబునం గృతార్థుండ నైతి నని యతని నామం
త్రితుం జేసినం బాండవులుం దగ నప్పరమముని వీడ్కొని రయ్యందఱును దీ
వించి యమ్మహాత్ముం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 132
సీ. అంబికేయుండు ధర్మాత్మజుఁ జిత్తసంప్రీతి మోమునఁ దోఁపఁ జేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యనిర్వహణంబు పెద్దకొల్వున నుండి నీ వనుదినము నడప
కునికి క ర్తవ్యమే [2]వినుకులు భీష్మాదిమహితులచేత సమగ్రభావ
మొందినఁయవి యింక నుపదేశ మేమియు వలవదు రంధ్ర [3]మొవ్వనిజనంబు
తే. వేచు ననుజానుగతుఁడ వై వేగ పొమ్ము, దారయుతముగఁ బురికి నుదారచరిత
నీకతంబున మున్న నాశోకమెల్లఁ, బాసెఁ దేజంబు సౌఖ్యానుభవముఁ గంటి.
చ. తపము నెఱుక మదీయమతి తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ
వపగతఖేదమానసుఁడ వై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం
చి పురజనంబు సమ్మదముఁ జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభరనిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్. 134
సీ. ధర్మతనూజుఁ డాతనితోడ ని ట్లను నధిప భీమాదుల నరుగఁ బనుపు
పుడమి రక్షింప నీయడుగులకడ నేను నిలిచి మాతల్లుల నిన్నుఁ గొలిచి
యంచితతపమున కనుగుణం బైనట్టి శుశ్రూషణము సేయుచును దపోని
యతితోడ నుండెద ననవుడు గాంధారి యి ట్లనఁ దగునన్నయీవ కాదె
తే. కురుకులమునకు సంరక్షకుఁడవు నీవు
తండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గ ర్తవు భవజ్జ
నకునిపంపు సేయుము భూజనము దలంక
కుండఁ బొమ్మది ప్రియము మాయుల్లమునకు. 135
వ. అని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రమహిషితో ని ట్లనియె.
ఆ. ఇట్లు మీరు నన్ను నెంతయుఁ దఱిమిన
విపినభూమి మిమ్ము విడిచి పోవ
నియ్యకొనదు నాదుహృదయంబు మునువోలెఁ

1 వారలకుఁ గౌరవస త్తమ. 2 విను కురుభీష్మాది. 3 మోర్వనిజనంబు.

గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు. 137

క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు, వనితాజనశేషులైరి వారలు లేమిం
జననీ శూన్యం బై తోఁచినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్. 138

వ. అట్లుం గాక. 139

క. సమరము దీఱినకోలెను, శమనిరతా నామనంబు సారతపమునం
రమియింపం గోరు యుష్మత్సమధికతపమునకు నేను సందడి సేయన్. 140

సీ. అన విని సహదేవుఁ డతనితో నేఁ దప మాచరించెద వీర లందఱకును
శుశ్రూష సేయుచి యాశ్రమంబున నన్న నక్కుమారులఁ గుంతి యక్కఁ జేర్చి
వలవదు [1]మీరు శాంతులు లై మామీఁది భక్తి నింపెసఁగ నీ పలుకు లిట్లు
పలుక మీ యునికి తపమునకు విఘ్నంబ కాక యేకాగ్రత గలుగు నెట్లు

ఆ. మాకు నియమవిధిసమాచరణములపై, నింత యెఱిఁగి మీర లెల్లభంగి
నరుగుటొప్పుఁ గానికురుకులోద్వహుమాట, గొనక యునికి చనదు తనయులార.

వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయి రండనిన నజాతశత్రుండు మఱియొండు వలుకం బయిలోడి ధృతరాష్ట్రునితోడం దపోమహానీయులై నమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దలనిడికొని పురంబునకుం బోయివచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవించుచు నాలింగనంబు సేసి భీమసేను [2]సాంత్వనవచనంబులం బ్రీతుం గావించి కౌఁగిలించుకొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి పరిరంభణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీర్వాదంబులు వడసి. 142

సీ. అతిభక్తి గాంధారియడుగుల కెఱఁగిన నద్దేవి వారల నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుంతీచరణంబులు ఫాలముల్ సోంకఁగఁ బ్రణతులైనఁ
దప్పక గ్రుచ్చి యందఱ నొక్కకౌఁగిటఁ బొదివి యాశీర్వాదములు గ్రమమున
నర్మిలి పెంపున నలరుమనంబుతో వేర్వేఱ యిచ్చె నా వీరజనని

తే. ద్రుపదపుత్త్రికాప్రభృతివధూజనములు, తగు తెఱంగుల మామనత్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు నగ్గురుజనముల, నల్ల వలఁగొని చనిరి నృపాగ్రగణ్య.

క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు, నను మోదముతోడఁ గొలువ నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు, జనపదముజనం బొనర్ప జనసంస్తుత్యా. 144

వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు సనిన నొక్కనాఁడు నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్న ధర్మతనయుకడకుఁ జనుదెంచిన నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దానును నమ్మహాత్మునకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాసనార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి తదీయసమీపంబున నాసీనులై రతనివదనంబు విలోకించి వినయం బెసంగ నమ్మహీపతి మహాభాగ యెందుండి

1 మీరలు వంత మై. 2 శాంతవచనంబులం.

రాక యేదేశంబులఁ జరించితిరి నేను మీకు నేమిపని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన
నప్పరమసంయమి యప్పుడమితేనితోడ. 145

—ఃః— నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదులనిర్యాణంబు సెప్పుట. —ఃః—

సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నినుఁ గని పెద్దకాలంబుగాన సూడఁ
దివిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్రచరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనములచే వింటి ననిన నజ్జనపతి యారాజవరుఁడు గాంధారి గొంతి
తే. సంజయుండు సమాధానసహితులై శరీరముల వింత పుట్ట కున్నారె యనియె
ననుడు నద్దేవముని వారియఖిలవర్తనంబు వినుము సుస్థిరహృదయంబుతోడ.
వ. అని పలికి యి ట్లను మీరు వోయి కాంతారంబున నక్కురువృద్ధుం గొలిచి
యుండి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్నిదినంబులకు. 147
సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు సంజయుండును దోన చనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరం బగ్రేసరం[1] బయి పో నిజాశ్రమమువిడిచి
యరిగె గంగాద్వారపరిసరారణ్యభాగమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షుతఁ బూని చేయఁ దొడంగె గాంధారియు నీళ్ల నాహారకలన
తే. మోపియొనరించెగొంతిమాసోపవాస,నియమమూఁగివర్తించెసంజయుఁడుసప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు, వ్రతము గాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య.
తే. యాజకులుదారయక్కురురాజు భక్తి,యుక్తినొద్ద నుండఁగనగ్నిహోత్రహోమ
మాచరింతు రొక్కొకమఱియతఁడు పర్ణ,శాల వెడలి శూన్యాటవి సంచరించు.
వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుం గన్నై
మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునఁ గృతస్నానులై
యాశ్రమంబునకు వచ్చుచుండ మహావాతోద్ధూతం బై. 150
సీ. పటుతరంబగుఛటచ్ఛటరవమెసఁగంగ మ్రాఁకులఁ బొదలును గ్రాఁచికొనుచుఁ
గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ నఖిలమృగంబుల నాఁగికొనుచు
లోఁగలఁ బుట్టలలోఁగినశిఖల భుజంగమకులముల మ్రింగికొనుచు
వెగడొందియఱచుచు నెగయుబల్పులుఁగులఁబొగనూర్ధ్వకీలలఁబొదివికొనుచు
తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముదీర్ణగతులు, దారుణస్ఫురణమున విస్తార మొంది
ఖేచరులకును భయముగ నేచి పరఁగె, నద్భుతోద్భవం బైనమహానలంబు.
వ. ఇ ట్లెరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టుముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నాతులు నిరా
హారులై యునికిం జేసి యొక్కచోటఁ బఱియ నుఱికి తొలంగి పోవ లావు
లేరై రట్టియెడ నారాజర్షి సత్తముండు సంజయుతోడ. 152
సీ. ఒక్కింతదెలిపి నీ వెక్కడ నైనను గనుఁగొని పొమ్మగ్ని దనుక కుండ
నని చెప్పి తలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య

1 రంబుగాఁగ నిజాశ్రమంబు విడిచి.

నుగుటయుఁ జెప్పిన నడ లొంది యాసూత[1]సుతుఁడు మీరును నొకచోట వెడలి
పోవుట గలిగినఁ బోదు [2]గా కే దవాగ్నికి మిమ్ము నెర సేసి యకట పోదు
ఆ. నే మహాత్మ యనుడు నిలు వాసి యి ట్లున్న జనుల కివ్విధమున సమయు టెగ్గు
గాదు నీకుఁ బోవఁ గా వచ్చి యుండంగఁ బోవ కునికి పాపమునకుఁ బట్టు. 153
వ. అని పలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పౌరవసత్తముండు సమాహితచిత్తుం
డై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యె గాంధారియుం గుంతియు నవ్విధంబునం గూర్చుండి
రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుతో యోగయుక్తుండవు గమ్మనియె నతండు
నట్లు సేసెఁ దదనంతరంబ. 154
ఆ. ఒక్క తెఱపి సంజయుఁడు సని హిమశైల, మెక్కె నంత వారి నెల్ల నగ్ని
వొదివికొనియె నిట్లు వోయి రమ్మువ్వురుఁ, బుణ్యలోకమునకు భూపవర్య. 155
సీ. పదపడి నృప యేను భాగీరథీతీరమున వచ్చుచుండి యవ్వనము దివ్య
మునులచే మీ రట సని క్రమ్మఱంగ వచ్చినది యాదిగ నయ్యశేషవృత్త
మును నేర్పడఁగ వింటి మూఁడుకళేబరములుఁ గంటి నక్కురుపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండునిపత్నియు సద్గతి నొందిరి నీ వింక నుమ్మలింప
ఆ. కుండు మనినశోకమొదవి యాతఁడు బాహు,లెత్తియెలుఁగుసెలఁగ నేడ్వఁదమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి రవ్వార్త నంతఃపు,రమున రోదనార్తరవము లెసఁగ. 156
వ. అవ్విశేషంబు. 157
క. విని పౌరజనసమూహము, లనయంబును వనట మునిఁగి హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన, మొనరిచె నవ్వేళఁ గరుణ ముత్కట మయ్యెన్. 158
క. నారదుఁ డుపశమఫణితులఁ, గౌరవసత్తమునిఁ దేర్పఁ గ్రమమున నాక్రం
దారవము లుడిగె బంధుజ,నారబ్ధము లైనయనునయాలాపములన్. 159

—ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతు లగుటకు శోకించుట.—

వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతరోదను లై రప్పు డక్కౌరవనాథుండు నారద
మునియాననం బాలోకించి యి ట్లనియె. 160
సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే యెవ్వరి కెత్తఱి నేదెస యగునొ మునీంద్ర యేము
గలుగంగ దెస లేని పులుమానిసికిఁ బోలె నక్కురువృద్ధున కట్టిచావు
పాటిల్లె సముదీర్ణ బాహుదర్పోజ్జ్వలు లైనపుత్త్రులు నూర్వు రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుతప్రాణసమం బగునమ్మహారాజు జట్టి యడవిచిచ్చు
తే. వలనఁ దెగటాఱె నేమనఁ గలదు కమల,ముఖులతాలవృంతానిలములసుఖించు
ప్రభువె కంకగృధ్రాసలీపక్షవాయు, వసర నిలఁ బడి యున్నవాఁ డక్కటకట.
క. కలమృదుమాగధగానం,బుల మేల్కనురాజు గృధ్రములునుం గాకం
బులు నఱవఁగ నిడుదనిదుర, నొలసి తెలుప దిక్కుమాలియున్నాఁడు గదే.
సీ. వల్లభుం డొక్కసద్వ్రతముఁ బూనినఁ దానుఁ దద్వ్రత మూని గాంధారియతని

---

1 నూనుండు మీరొకచోట. 2 గాక దవాగ్నికి మిమ్ము నెర నేసి యెట్లు పోదు.

పోయినగతిఁ బోయె నాఁమనకై యంత వగవఁ బుత్త్రులరాజ్య వైభవంబు
విడిచి [1]మే యోమక యడవికిఁ బోయిన తల్లికి వగచెద ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును బీభత్సుఁడును దనకడుపునఁ బుట్టినకొడుకు లట్టె

తే. [2]యెగ్గతంబునఁ దానుఁ గా రగ్గిఁ గాలె, నట్టె యనాథయై దీనికి నంతరంగ
మలందురక తల్లడిల్లక యారటమున, నుడుక కలమటఁబడక యెట్లుండుఁ జెపుమ.

క. విను ఖాండవదహనంబునఁ, దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొనఁగె నా
తనితల్లిఁ గాల్పఁ దగునే, యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁ డయ్యె మునీంద్రా.

సీ. మఱియొక్కనెవ్వగ మనమున జనియించె నాంబికేయుండు గా రగ్గి నెరసె
దానికి నెయ్యది యేను జేయుదు నొక్కొ యనవుడు నారదుం డానృపాలు
తోడ నబ్బురతపవృద్ధుఁడు శాంతి యెక్కుడై సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి తగినయిష్టి సేసి యగ్నులఁ దొలునాడ వీడ్కొనియె ననియు

తే. నపుడు యాజకజనము లయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి [3]యరిగె ననియుఁ
బేర్చి యది యవ్వనం బెల్ల నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స. 165

ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁ గాఁ బనిలేదు నరేంద్ర గొంతియుం
బావకు నప్పకుం గరము భక్తిఁ దగం బరిచర్య సేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికిం
నీ వుదకంబు లీ వలయు నిర్మమెయిం దిలసంయుతంబుగన్. 166

—యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు సేయుట.—

క. అనుజన్ములు నంతఃపుర, వనితాజనములును నీవు వసుధేశ్వర వే
చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ, జనకునకును జననులకును జాహ్నవిలోనన్. 167

ఆ. అనిన లెస్స గాక యని ధర్మసుతుఁ డేక, వస్త్రధరణనియతి నఖిల నెల్ల
వారు నట్ల యేఁగు దేరఁగఁ బౌరులు, బలసి చనఁగఁ జనియెఁ బౌరవేంద్ర. 168

వ. ఇట్లు చని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగు నర్హజనంబులు
ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదకప్రదానంబులు నిర్వర్తించి నివృ
త్తులై యశుచిత్వం బపనయించుటకుం బురబహిరంగణంబునఁ బటకుటీరప్రక
రంబుల వసియించి రట్టియెడ. 169

సీ. అంబికేయాదుల యస్థిపుంజముల గంగాద్వారసలిలసంగమువిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ జాలెడుసంశుద్ధజనముల రావించి సబహుమాన
భణితుల నారి కప్పుని యేర్పడఁగఁ జెప్పి పనిచె నక్కౌరవజనవిభుండు
శ్రాద్ధార్హదినమున వృద్ధానుమతి నతం డుక్కువవృద్ధున కతనినతికి

1 మెయ్యాడక యడవికిఁ. 2 యనదతనమునఁ దానుఁ. 3 యరిగి రనియుఁ.

తే. గొంతికిని రత్నకాంచన గోతురంగ, హస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులు విస్మితులుగ, నియతిమెయిఁ బారలౌకికక్రియ లొనర్చె.

ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందంగ, సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్నపర్వతముల నాజ్యనదులఁ బిత్రు,మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ. 171

క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ, డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గని స
మ్మోదంబుతోడ నాశీ,[1]ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్. 172

వ. అమ్మునీంద్రునిం దక్కనుం గలుగు తపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజనివాసంబులకుం జని రానృపకుంజరుండు బంధుమిత్రసహితుం డై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారతరణంబు పిదప దానాదిపుణ్యక్రియాకలాపకరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడునుంగా బదునెనిమిదిసంవత్సరంబులు సనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యుని[2]సంసేవన సమస్తప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మనందనుండు జనంబు లభినందించు చందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని యిట్లుధృతరాష్ట్రుని యాశ్రమవాసంబువిషయం బైనవర్తనంబు వైశంపాయనుండు సెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మా యిట్లు కృతకృత్యుం బొందిన పాండవాగ్రజుండు భూభారంబు నిర్వహించుచుండఁ బదంపడి పుట్టిన విశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు. 173

శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థితి
స్మేరాకార పతంగమధ్యసుమరీచివ్యాప్తిమూర్ఛత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగత్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతతాలసిత నిశ్చిత్తత్త్వ సంభాసితా. 174

క. నిర్మలసంవిదుపాస్యా, ధర్మకరణదుర్వికాస్య దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథనకేళినిర్జర, శర్మకృతివిహారశీల సంయమిలోలా. 175

మాలిని. సమదవిమదదూరా సన్నరక్షాప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తి స్ఫారదుర్లక్షసారా
దమవిభవసముద్యద్ధామ నిస్సీమభూమా
సమహృదయలసత్సంసర్గ సానందవర్గా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము. 177

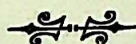
1 ర్వాదంబుల నొసఁగెఁ. 2 సమస్తప్రకారంబుల నారాధించి కృతా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

మౌసలపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

ధర్మకామహృదయన
మాధానాధానకారకాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనవ్యాసపరస
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజురాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట.

క. దేవా జనమేజయధా,త్రీవల్లభునకు నుదాత్తతేజోదీప్తుం
డా వైశంపాయనుఁడు ప్రీ, యావేశస్మేరచిత్తుఁడై యిట్లనియెన్. 2

సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁడై జయరమ యుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యునిఁ బట్టంబు గట్టిన యది యాది గాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు [1]సన నవంతరవత్సరంబునఁ బ్రజకు భయంబు బొనర్చు
నుత్పాతములు పుట్టె నుర్వీశ వినుము మహావాయువు శర్కరావర్షి యగుచు

ఆ. వీచు నర్కునుదయవేళల బింబంబు, బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి
నీరదములు లేక నిర్ఘాతపాతముల్, గలుగు నుల్క లెల్ల కడల డుల్లు. 3

క. పరివేషము లినరజనీ,కరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి గలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ, బరఁగుం బెనుమూడమంచు పౌరవముఖ్యా. 4

సీ. ఇట్లనుదినమును నెన్నియేనియును మహోత్పాతములు పుట్టుచుండఁ గొంత
కాలంబు వోవంగఁ గౌంతేయముఖ్యుండు వినియె నొండొరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు హలధరుండును దక్కనసి నరేంద్ర
విని భీమసేనుని బీభత్సు నకులుని, సహదేవు రావించి సంభృతార్తి

తే. యగుచు నవ్వార్తయెఱింగించె నంత దలఁకును, వారలేవురు నెవ్వగల్ గూరుమాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణులైరి, సకలజనకోటులును శోకజలధిమునుఁగ. 5

1 సనిన యనంతరవత్సరన సెల్లంగ వసుధలోన.

తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకు, బోరు దనులోనఁ గలిగినకారణంబు
వారివృత్తాంతమును వినవలతుఁ జెప్పు, మనుడు నమ్ముని యిట్లను నతనితోడ. 6

క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును, నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి, నారాయణుఁ జూచు వేడ్క నరవరముఖ్యా. 7

సీ. చనుదెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున వృష్ణికుమారులు విధివశమున
మనముల నవినీతి జనియింప సాంబున కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మిథ్యావినయమున వందన మొనర్చి
నిభృతు లై కారుణ్యనియతాత్ములార యీభామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ

తే. గనునె యిది యని యడిగినఁ గౌరవేంద్ర, యత్తపోధనవర్యు లయ్యాగడమున
కాత్మలందుఁ గ్రోధానల మగ్గలముగ, నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్టు లనిరి.

క. అంబుజనాభునికొడు కీ, సాంబుఁడు గను యాదవక్షయాపాదనక
ల్యం బగుముసలము మాచ, నంబున కనృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీరల్. 9

సీ. దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కంగ యాదవు లెల్లను నమ్ముసలము
నద్భుతశక్తి గీటడఁగుదు రబ్బలదేవుండు జన దైన దేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు భూశయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాక్షసి వెరవునఁ [1]బట్టి క్రమించుఁ బొం డని చెప్పి మెచ్చుగాదు

ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి, నమ్మహామునీంద్రు లపుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంత, రంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె. 10

క. విని కాలవేది యగు న, వ్వనజాక్షుఁడు నియతి నగునవస్థకుఁ దలఁపం
జన దన్యథాత్వకరణం, బని యూహించుచు నుపేక్ష యాత్మ నొలయఁగన్. 11

క. తనచుట్ల మున్నబంధులఁ, గనుఁగొని యిట్టిది విధాతృకరణీయం బి
ప్పని మనవారలయొప్పని, తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయకుఁడీ. 12

మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు వుట్టుట.

సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావాసమున కేఁగె మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత యోనిభయంకరనిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి నత్యద్భుతంబును భయమును గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాఱి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత

తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు, కడు రయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె, వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర. 13

క. మునిశాపశక్తి మానుష, మునఁ ద్రోవఁగ రామి యుల్లములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న, ట్లొనర్చి యాఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా. 14

క. పదపడి ధృతరాష్ట్రనుహిషి, యసయహృదయ యై సమస్తయాదవులకు బె

[1] బిట్టాక్రమించుఁ.

ట్టిద మగుశాపం బిచ్చుట, విదిత మయిన నజ్జనములు వెఱచుచు నుండన్. 15

క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూ,పాలోత్తను యాదవేంద్రుపట్టణమున హ్రా
త్కాలుష్యసమాపాదన,శాలిమహోత్పాతముల్ ప్రజాతము లయ్యెన్. 16

తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్రదండము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె ననఁగ నధిప. 17

-ఉ- ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట. -ఉ-

తే. నీలపింగళదేహ మాభీలభంగి,కముగ నమ్మెయి వర్తించు జముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్సాదివిహారణమున, మునులశాపంబు ప్రేరేప మనుజనాథ. 18

సీ. చిలుకలు గూబలయెలుఁగులచందంబు దోఁపంగ నఱచు రాత్రులను దినము
లందును నక్కలయట్లు మేఁకలు గూయుమొనవుపిండునకు గాడిదలు పుట్టు
ముంగుల కుదయించు మూషికంబులు గుక్క లెల్లను బిల్లుల నీను బలుఁడు
హరియును దక్కఁగ యాదవనివహంబు బ్రాహ్మణప్రతతికి బాధ సేయు

తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషములవెంట విభులపంపు
సేయ కున్మార్గములఁ బమచిత్తములకు
వచ్చినట్ల వర్తింతురు వనిత లధిప. 19

క. అనలములు హోమకాలం,బున నానాభూతవర్ణములతోడ శిఖల్
మనుజేశ్వర వామావ,ర్తన మొందఁగ నుగ్రగంధరౌద్రంబు లగున్. 20

క. విను కూడుగూర పాకము, గనుఁగొని ప్రాయి వాపి డింపఁ గా నప్పుడ సం
జనితము లై ప్రువ్వులు గల,గొన మిలమిల మెదలు నందుఁ గురుకులముఖ్యా.

సీ. అనుదినంబును నిట్టు లశుభసూచకములు దోఁపంగ సర్వవిదుండు గృష్ణుఁ
డంతరంగమున సమాలోచనము సేసి గాంధారి పుత్త్రశోకమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన శాపంబు ముప్పదియాఱవునేఁ డెల్ల యాదవులకు
నాశ [1]మన్యోన్యహననమున నగుటకు నిచ్చె నిష్ఠించి యయ్యేఁడు వచ్చెఁ

ఆ. దప్పు నది ఫలించు దానికిఁ దీర్థస,మీపభూమి యైన మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మహాత్ముఁ డీభంగి నూ,హించి తెలఁగు నిశ్చయించెఁ దివిరి.

ఆ. అట్లు నిశ్చయించి యాదవనివహక్ష,యంబు దివ్యబుద్ధి నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ దెల్లంబుగాఁ గని,కొని యతండు పెద్దకొలువులోన. 23

ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు సర్వజనంబులు నంబురాశికిన్
బ్రాతిగ భక్తితోడ నని బంధుల కెల్లను జెప్పి వీట వి

1 మన్యోన్యహనన మగుటకు నిచ్చె నిష్ఠించి యయ్యేఁడు నేఁడు వచ్చె.

ఖ్యాతిగ నప్డు సాటుటకు నర్జుని౯ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ వాఁడెలమిఁ బెద్దయెలుంగున౯ జాటె నెల్లెడన్. 24

సీ. ఆరేయి గల నెల్లవారును గోరదాడలును నల్లనిమేను గలనెలంత
యొక్కతె యిలు సొచ్చి యువిదల నీడిచి కొని పోవ శస్త్రాస్త్రకోటికేతు
చయమును భూషణసమితియు రాక్షసు లపహరింపఁగ గని రపరదినము
నం దగ్నిదత్తంబు నబ్జనాభంబును నైనకృష్ణునిచక్ర మదృశ్యముగ

ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున, కరిగె నమ్మహాత్ముగరుడకేత
నంబు౯ దోన చనియె నరవర రోహిణీ,తనయు తాటిసిడము ననుసరించె. 25

తే. వినుము సుగ్రీవమును శైబ్యమును నలా,హకంబు మేఘపుష్పంబు నాఁగలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు, తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె. 26

క. వెడలుండు తీర్థయాత్రకుఁ, గడువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నె,క్కుడెలుంగులు సెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ. 27

క. అవి గనియు వినియు నులుకక, నవరణ లొప్పార నపు డసంభ్రము లై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగుసీ,ధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్. 28

యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితు లై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట.

సీ. ననుకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులు నానావిధములు నొనర్చికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగికవ్యంజనంబులు వివిధాన్నపాన
ములును నక్షతగంధములును బుప్పంబులు గావించుకొని బలుగావళులును
దలమోపులును బండ్లుఁ దమతోడ నొప్పారి చను దేరఁ గరులు నశ్వములు నరద

తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమాల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేప్టలు విలసిల్లుచుండ. 29

క. తనరథము లేమి నొండొక, ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా వెడవెడ గై సే,సినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్. 30

ఆ. తొడవు చీర పూఁత తొంటియట్టులు గాఁగ, నేమివాహనంబు నెక్కకించు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రసం,భాషణంబు గలిగి బలుఁడు వెడలె. 31

క. ఆందోళికాదివాహన, సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సమలంకృత లగు,సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్. 32

చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చిన మేటిచప్పరం
బుల నెలమి౯ మహార్ణవముపొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్చుటకు నై విపినంబున కేగువాఁడు గాఁ
బలికిన దాని కొండొకఁడుఁ బల్కఁడు కృష్ణుఁడు కాలవేదితన్. 33

వ. అంత బలుండునుం బోవ నిశ్చయించి చెప్పిన. 34

చ. పలుకక మ్రొక్కి వీడుకొలుపంగ వనంబున కప్పురోహితుం
డలఘువినిశ్చయంబు నగ పంతయు మాన్పఁగఁ బోయె నాతనిఁ
హాలధరుఁ డన్పఁ బోయి వినయంబును భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నట వుచ్చి యొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁ డై. 35

క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహమునమూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగు బుద్ధివిశ్లేషయనిరూఢతఁ జేసి యొండె నాసీనుం డై. 36

ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ బూని హృ
ద్యామలరాజితంబు లగు నట్లొనరించినకూడుగూర లా
కోమలు లాఁగఁగాఁ గడఁగి క్రోఁతుల కన్నియుఁ బంచి వెట్టి రు
ద్దామవిహారలీల ననుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్. 37

చ. పదపడి గీతవాద్యగతి బంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁగా
నుదధికి నంచితాక్షతమహోత్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారములఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూజ సేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సముజ్జ్వలహృద్యపదార్థకోటులన్. 38

చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము సేయఁ జాలి యిం
పొనరినమద్యపానంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁగోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగమో
దనకరణంబు లై నయుపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా. 39

తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగుయాదవు లెల్లను గాంక్షఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున. 40

తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు, రేఁగి మద్యపానం బొనరించి మదముఁ
బొంది కేకిసలాడుచుఁ బొందు వదని,పలుకు లెసఁగంగఁదిరిగి నవ్వులు సెలంగ.

సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగినసంవాదము.

సీ. [1]ఉన్మార్గవర్తులై యుండిరి విను మట్టియవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయిననేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మునివదనంబు గనుఁగొని మద మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్ను [2]చే నఱచుచు నవమాన మేర్పడునట్టిభంగిఁ
బెలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావశత్వంబుఁ బొందుటఁ జావుఁగాని

తే. దుష్టదశ నొంది యుండఁగఁ దుచ్ఛుఁ డేని
నడరి వధియింపఁగాఁ జొరఁ డనిన రాజ

1 ఉన్మత్తచిత్తులై. 2 నఁ జెచ్చెర నవ.

తనయుఁ డంతపాపంబు సేయునె యితండు
పొడిచెనటె యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటె. 42

తే. అనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిది నీచు లయినవారి, తెరువు వృష్ణివంశో త్తమ దీని నిట్లు
నీవు వాక్రుస్స నేటికిఁ బోవ విడువు, జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుట సాల దెట్లు.

చ. అన విని రోషచిహ్నవికృతాననుఁ డై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొఱుకయ్యము నీ కిటు లుగ్గడింపఁగాఁ
జనునె కిరీటి చే నఱుక శాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతల ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే. 44

సీ. అనియె దానికి హరి యాభోజపతిమీఁదఁ గడునెఱ్ఱ నైనక్రేఁగంటిచూడ్కి
నిగిడించి సక్రోధ మగుమానసంబుతో నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి హరితోడఁ గృతవర్మననుజుండు శతధన్వుఁ డనుచితోద్య
మమున సత్రాజిత్తు మహితాత్ము మాననీయుని శమంతకమణికిని వధించెఁ

తే. గాదె యని వారిదెసఁ గీడు గానిపింపఁ
బలికె నవ్వాదు విని సత్యభామ గోప
మడరి వనితాస్వభావోద్గతాశ్రుపూర
యగుచు హరియగ్రతలమున కఱుగుదెంచె. 45

క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము, జనియించెను దానిఁ జూచి సాత్యకి యద్దే
వునకును దేవకికిని బ్రియ, మొనరించెద నని తలంచి యుదవృత్తుం డై. 46

మ. కృతవర్మం బలువృష్టిఁ జూచి కినుకం గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోప్పనఁగ రేయెల్లన్ వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపిననీచు వారలగతిం బ్రాపించు టర్హం బగున్. 47

—మద్యపానమత్తుఁ డైనసాత్యకి కృతవర్మతల నఱకుట.—

మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతమునలాత్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తినిగూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రంబునం
గొని తద్దీధితిరాజిచే నతనిచూడ్కుల్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము [1]రక్తాంబుప్రసారంబుగన్. 48

తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి యాతఁ డంత
నిలువ కుద్ధతుఁ డయి భోజకులముమీఁదఁ
గవిసె బాహావిలాసంబు [2]ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ. 49

చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నలినాక్షుఁడు వోవునంత నా

---

1 రక్తంబుల్ పసారంబుగన్. 2 ఖచరదృష్టి, చయము నొదిఁగింప.

హవభరు లైనభోజులును నంధకవీరులు నొక్కఁడై దెసల్
సెవుడు పఱంగ నార్చి యతిశీఘ్రత సాత్యకిఁ జుట్టుముట్టి ర
ప్పు విమలబోధుఁ డాహరి కడుం గన లొందియుఁ గాలవేదితన్. 50

ఉ. తమ్మునిఁ గాచునట్టిసమదగ్రత గైకొన నొల్లఁ డయ్యె వే
గమ్మున రుక్మిణీసుతుఁ డఖండపరాక్రమ మొప్పఁ గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱియం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మునఁ జేర్చె మెచ్చొలసి ప్రస్తుతి సేసిరి చూచుఖేచరుల్. 51

చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు నికామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ సమత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వార లిద్దఱకుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగ సింహనాదము
ల్ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బలంబుఁ జలంబును నుల్లసిల్లఁగన్. 52

క. భోజాంధకసంగమనవి, రాజిత మగునబ్బలంబు రౌద్రోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి, రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ డీక్షింపంగన్. 53

క. అయ్యిరు[1]దెఱఁగున కష్పుడు, కయ్యమునకుఁ బర సాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుతుంగ యచ్చట, దయ్యము నేన్పు విను సెప్పెదం గురునాథా. 54

చ. మునివరశాపసంభవసమోఘగతిన్ ముసలంబు సాద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగుభూరిసముత్కటశక్తి ఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించెఁ బ్రవేశలీలఁ గై
కొని సమరప్రవర్తనము ఘోరతరంబుగ [2]నెల్లతుంగలన్. 55

క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి, జడనిధిలోఁ వృష్ణివరుఁడు నల్లించినను
జెడ దయ్యె మునివరులయొక్కడఁశక్తిని ముసలశక్తి కురువంశవరా. 56

సీ. యాదవవీరుల కానసుయంబున మద్యపానోద్భూతమదము పేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తిని జేసి కల్గద తుంగ ద్రెసినంత
టన ప్రతిభటునకుఁ దనువీడ గలుగునే యనువివేకము దానిఁ గొని విరోధి
నడిచినయప్పుడు మిడుక లే కిలఁ బడఁ గని యిది యెట్లొకో యని తలంచు

తే. టయును గావున సమర మిట్టలవుభంగిఁ, జెల్లె గృత్రిమముసలచండోల్లసనము
లతిశయిల్లఁగ వారి కన్యోన్యవధవి,హారదుర్వారసంచారఘోర మగుచు. 57

ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ డన్న దమ్ముఁడు నా న య, య్యిరుదెఱంగువారు నేపు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలిఁ బడుద్రుమాంకురములతె,ఱంగు దోఁచె నేమనంగఁగలదు.

క. మునిశాపము వారలమది, ననయము నస మెక్కఁ జేయ నం దొకఁ డైనన్
విను మరలుట దెరలుట లే, కని జెట్టుగఁ జేసి రధిప యాక్కులు సెలఁగన్. 59

తే. అట్టియెడ విను భోజులు నంధకులును
జాలఁ గలుగుటఁ బ్రబలుండు సాత్యకియు స

1 దెఱఁగుల కష్పుడు. 2 గుంగయేటులన్.

మగ్రశక్తి ప్రద్యుమ్నుఁడు నాది గాఁగ
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల. 60

సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను సాంబుని సాత్యకి గదుని మఱియును గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజసర్గపరాక్రమక్రీడల నమసి యాక్షితితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని పరమమునీంద్రశాపంబుమహాశక్తిఁ బద్మనాభుఁ
డును దీవ్రకోపాగ్ని తనదుచిత్తమున నుద్ధురమై జనింపంగ దురములోనఁ
తే. బడక శేషించి మెఱసినప్రతిభటాళి, మీఁదగవిసి తుంగలఁ గొనిమోఁది నిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్లు లశేషయాదవులును మానలవిస్ఫూర్తిఁ బొలిసి రధిప.

క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాంధారీవాక్యంబు తెఱఁగు దలఁచి మనమునం
బారంబుఁ బొందెనే యిది, యాహాపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్. 62

క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసం; కులతఁ బడకయున్న దారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీపస్థలికిం జని యిట్టు లని రతనితోడ నృపా. 63

తే. అఖిలజనమును సంహృత మయ్యె నిచట, నేల బలభద్రదేవుఁ డున్నెడ ముకుంద
యరసికొనిపోయి యాతనిచరితమునకు, ననుగుణం బైనవర్తన మాచరింపు. 64

చ. అనుటయు నట్ల కాక యని యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గెలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెస నాదరం బెసఁగ నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్. 65

యాదవులెల్ల మడిసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట.

సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ గనుఁగొని నీవు వే పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ మెఱిఁగించి యర్జును నిందుఁ దెమ్ము
నావుడు నతఁడు మహావేగవంతంబు లగురథ్యములఁ బట్టి యలఁతియరద
మునఁ బూన్చికొని రయంబున నేఁగె నప్పు డమ్మురవైరి బభ్రునిమోముఁ జూచి
ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాదులఁ బురిఁ జేర్చి, యరుగుదెమ్ము వేగ మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి నయి చన నొకబోయ, త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ దుంగ వ్రేసి.

ఆ. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు, వడియె బభ్రుఁ డతనిపాటుఁ జూచి
సంయమీంద్రశాపశక్తికి నద్భుత, మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ. 67

క. సామజరథతురగములను, రామలఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువు ద,యామయ నారాక వార్చి యనియె నరేంద్రా. 68

సీ. అని గజాదుల నింతులను గొని పురి కేఁగి వసుదేవుఁ గాంచి యవ్వసుమతీశు
తోఁ దగ ని ట్లనుఁ దొల్లి [1]కౌరవకులక్షయము సూచితి నేఁడు సకలయాద
వులనాశమును గంటి నలఘుతేజోధన యఖిలబాంధవహీన మయినయిచటి
మనువున వర్తింప మనసు గొల్పదు మున్న యన్న కాననమున కరిగినాఁడు

1 యేకౌరవక్షయము.

తే. భవ్యతపమున నాబలభద్రుఁ గూడి, యేను తప మాచరించెద నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును నరుఁడు వచ్చు, నిందు మీపంపుసేఁతకై యెల్లి నేఁడు.

క. అనుచు నతనిపాదంబులు, తనఫాలతలంబు సోఁకఁ దాత్పర్యమునన్
వినతి నడపె నంతక మును, వినియె జనులచేత సమరవిధ మతఁ డధిపా. 70

చ. విని బలుజీవి వోయి మది విహ్వల మై మెయి మ్రానుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువార మని నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్నచే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము దక్కి శవాకృతి నుండె నత్తఱిన్. 71

క. తనమాటలు నజ్జనునా,థునవస్థయు వినియుఁ గనియు దురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రం,దన మొనరించిన మురారిదయ మది నొలయన్.

సీ. అందఱ నూరార్చి యర్జునుం డిప్పుడ వచ్చు నిచ్చటికి మీవంత లెల్లఁ
దీర్చు నక్కురుకులదీపకుం డని యుపశమవాక్యములఁ దేర్చి జనకుపాల
నాసీనుఁ డయి తదీయాంఘ్రిపద్మంబులు తనచారుపాణిపద్మముల మెత్త
మెత్తన యొత్తుచు మెలుపొందఁ గర్జంపుఁబలుకులఁ జిత్తవిభ్రమము మాన్చి

తే. మఱియుఁ బార్థునిరాక పల్మఱును జెప్పి
యన్నయాఢ్యుఁడు పనిసేయ నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది వేయు నేల. 73

క. అని తెగఁ బలికి యతని వీ,డ్కొని రామునికడకుఁ జని యకుంఠితభక్తిన్
వినతుం డయి మనజనకుని,యనుమతి వచ్చితి మహాత్మ యనియె నరేంద్రా. 74

—బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట.—

సీ. తదనంతరంబ యద్దామోదరుఁడు రామువదనసరోజంబువలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజంగము నరుణచ్ఛాయ మై పొల్చువక్త్రసహస్రకంబు
మణుల వెలింగెడుఫణములఁ దెలుపారి పర్వతాభోగనిభంబు నైన
మేనిపెంపును గలదాని నట్లాబలభద్రుండు నిజయోగబలము పేర్మిఁ

ఆ. దనదుతనువు విడిచి [1]చనియె వియద్వీథి, నంబునిధికి నమ్మహాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధికవినయంబుతో నాగ,కులము లెల్ల వచ్చి కొలిచె భక్తి.

ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ [2]డైనవాసుకియుఁ గ,ర్కోటకుండుఁ దక్షకుండు వారు
ణుండుఁ గుంజరుండునుం గుముదుండును, దుర్ముఖుండునుం బృథుశ్రవుండు. 76

తే. హ్రాదుఁడును వక్రదంతుండుఁ గ్రోధనామ
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీకుండు మిశ్రి
యును నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును మొదలుగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు నర్థిఁ గొలువ. 77

1 చనియెను వినువీధి. 2 లైన వాసుకియుఁ.

ఆ. పరమకౌతుకంబు భవ్యభ_క్తియు నొల,యంగ వచ్చి కొలిచె నాఫణీంద్రు
గంగ యాది గాఁగఁ గలమహానదులు స,ముజ్జ్వలాభిరామమూ_ర్తు లొంది. 78

క. అంతయును దివ్యదృష్టి,క్రాంతి యగుమురాంతకుండు గనుఁగొన నమ్మూ
_ర్త్యంతరము గలపికొనియె న,నంతుఁడు దనపరమమూ_ర్తియందు నరేంద్రా.

సీ. అట్లగ్రజుఁడు చన్న నచ్చటు వాసి యం
తంతఁ గ్రుమ్మరుచు మురారి సకల
[1]లోకపాలనకు భూలోకంబునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసినయట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట మనమునఁ దలపోసి
తనువిము_క్తికి నిమి_త్తంబు దలఁచి
మునులవాక్యము తెఱంగును దొల్లి దుర్వాసు
నవయవసమితిఁ బాయసము పూయు

తే. నప్పు డఱకాలఁ బూయమి న_త్తపస్వి
యచట [2]నవిలంఘ్య మై యపాయంబు గలుగు
ననినమాటయుఁ జర్చించి మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢసమాధి నొందె. 80

క. జలనిధిశయనుండు మహీ,స్థలశయనుం డయ్యె నట్టిసమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార,స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె జర కురుముఖ్యా. 81

ఆ. అరుగుదెంచి యచటఁ దిరిగెడునొకవేఁట,కానిఁ గాంచి వాఁడు కమలనాభు
నొడలు చూచి ఱంకి నున్నయేణం బను,నట్లు సేసి మాయ యావహించె. 82

మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర ముద్యద్వృ_త్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగాఁ దిగిచి [3]యత్యుగ్రంబుగా నేసె నా
హరి శ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని యయ్యస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చిపోయె వెస వాఁడుం జేరెఁ గైకొంటకున్. 83

క. చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం,పారుపురుషుఁ డగు ఱెఱింగి యత్యంతా_ర్తిం
గూరి పడఁకి తచ్చరణాం,భోరుహములఁ దనశిరంబు వొందం బడియెన్. 84

క. పడి యేడ్చినఁ గృష్ణుఁడు తగు,నొడువుల నూరార్చి తనమనోరథ మిమ్మై
[4]నొడఁగూడిన మానుష మగు,నొడలు విడిచి నిజపదంబు నొందుట కరిగెన్.

-శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట.-

సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు నూర్జితతేజస్కుఁ డగుకృష్ణుఁ డరిగిన నచటిదివ్య
మునివరులును సిద్ధులును రుద్రవసుమరుదాదిత్యవిశ్వముఖామరులును
సంక్రందనుండును సంభృతసంభ్రములగుచు భ_క్తియు వినయంబు నెఱయఁ

1 లోకపాలకుఁడు. 2 నవిలంఘ్య మగునపాయంబు. 3 యత్యుగ్రంపుచే చేసె. 4 నొడఁగూరిన.

గా నెదుర్కొని చరణానతు లై పరమస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల
ఆ. బలసి రంచు దేవపతి యల్లఁ జేరి క,రములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగుఖేలనంబున, నవని నవతరించి తాదిపురుష. 86
ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదేవ, శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁ జేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్ర,తిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచి తీశ. 87
క. అమృతం బజరం బవ్యయ, మమలం బవితర్క్య మచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ,య్యమేయతత్త్వంబుఁ బొందు మనిరూప్యగతిన్.
క. కృప నిట్లు యవతరింపుము, ప్రసన్ను లగువారియార్తిఁ బాపుట కై య
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న,త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప మభినుతి నొందన్.
క. అని నిభృతిఁ బలుక నాసువ,చనముల నత్యాదరం బెసఁగ వినినముకుం
దునిపైఁ బెల్లు గురిసె న,య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్. 90
ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచుం మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁ డై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణముం నిగుడ్పఁగన్. 91
సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యండజును జూచి యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
బ్రద్యుమ్నతాప్రతిభాసమానమును సంకర్షణభావ [1]వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మక వరరూపమున నేకతావిభవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజనామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ
ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద, సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనినవచనసమితి యతిమృదుమధురత, నింపు నొనఁగ నలరి రెల్లవారు. 92
క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం,తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చి య,నాదినిరవసాననిజపదాస్థితుఁ డయ్యెన్. 93
తే. ఇంద్రియాగోచరుం డై నయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల. 94

దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు సెప్పుట.

సీ. అవనీశ విను మంత నద్దారుకుఁడు సని పాండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ బేరలుకమైఁ దొల్లి శపించుట మునుఁ దలఁపించి పిదప
జలధితీరమున నాసవపానమత్తు లై వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లై సముపయ్యంచుతుంగల మోఁదులాటఁ

1 వికాసతయును......వరరూపమును నేకతావిభవత్వ మాధానసిద్ధి.

తే. బేర్చి యొండొరువులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నామురారి
దన్నుఁ బుత్తెంచుటయు సవిస్తారభంగిఁ
జెప్పె వారలు [1]పెనువగఁ జేడ్పడంగ. 95

తే. సర్వయాదవసంఘంబుచావు విన్న
ద్రౌపదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొంద. 96

సీ. దారుకుం [2]డత్యంతధర్మవినీతి మై నర్జునుతో నన్ను నచ్యుతుండు
నినుఁ దోడితె మ్మని పనిచిన వచ్చితి నని చెప్పెఁ జెప్పిన నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిషయం బైనయొప్పనిపలుకు నావీనులఁ జిలుకునట్టె
యచటికి వేగంబ యరుగక యిచటఁ గాల్దన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ
ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నే లని పల్కి, యన్నతోఁ దగంగ నాడి యాతఁ
డక్కులాగ్రగణ్యననుమతితో ద్వారవతికి నరిగె శీఘ్రగతి నరేంద్ర. 97

చ. అరిగి మగండు నచ్చినకులాంగనయుగ్మ శశి గ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచు వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదు రీఁదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్. 98

క. దారుకుఁడుఁ దోడఁ జను దేఁ, బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బా రెడుమనములతోడను, గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్. 99

చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైపఁగ లేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారి రో
దనరవముల్ సెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రువడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్టు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్. 100

ఉ. వారలఁ గాంచి శోక మనివారణఁ జిత్తము పెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచుం
దే రొకభంగి డిగ్గి యిలఁ ద్రెళ్లినయద్దురవస్థఁ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా. 101

తే. రోదనధ్వను లెసఁగంగ రుక్మిణియును, సత్యభామయు నప్పు డాసవ్యసాచి
కడకు నేతెంచిపుడమిపైఁ బడిరి వనట, వెల్లిమునిఁగి యుల్లంబులు వెగడునొందఁ.

క. [3]తక్కను గలమహిషీజను, లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱగి లో
నెక్కొనినవగలఁ బొగిలిరి, ది క్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్. 103

క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు, తనుఁ దాఁ దేర్చికొని యెల్లతరుణుల నూరా

---

1 పనువంగ. 2 డట్టు లత్యంతవినీతి మై. 3 తక్కఁ గలుగుమహిషీ.

ర్చి నతనిఁ దోడ్కొని హరిజన,కునికడకుం జనియె దారుకుం డట్టియెడన్. 104

సీ. యాదవుల్ సమసిన నయ్యేడునడలుచుం[1]దమ కాక యిప్పనితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడియత్యంతశోకసమాకులత్వముఁ దోఁచె నస్మదీయ
మగుచిత్తమున వీరియాతురత్వము గన్నయంతన కొందల మతిశయిల్లెఁ
గాని విశేషంబు గల్గదు కృష్ణునిదశ యెట్టిదో యనుతల్లడంబు

ఆ. నెవ్వ రొక్కొ దీని నెఱిఁగించువా రను,నెవ్వగయును గదిరెఁ గవ్వడికిని
నధిప దారుకునకు నట్లయ్యు నానృపు,కడ నెఱుంగువారు గాఁగఁ దారు. 105

-ఇంఇం- అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగువసుదేవునిం గాంచుట. -ఇంఇం-

క. తలఁకుచుఁ జని యతనిం గనఁ, బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మేనిడి య
శ్రులు గ్రమ్మ నున్న యవ్విభుఁ,డలమట గ్రొత్తయయి మనసునలమికొనంగన్.

ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గాఁగిటఁ జేర్చి, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె నాఱడిఁ బోయిన, ప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చి పనవి పనవి.

క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రోదన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెన్
విను మవ్వసుదేవుం డి, ట్లను నాలుక దొట్రువడఁగ నాతనితోడన్. 108

చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీటడఁచుదర్పమునం బెను పొంది మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డల కకారణరోషమునం బరస్పరా
హననము గల్గి చావలసె నందఱు కక్కట దైవ మల్గినన్. 109

క. విను నీశిష్యులు సాత్యకి,యును ప్రద్యుమ్నుండు నిన్మహోగ్రపుసమరం
బునఁ దొలువీనుఁగు లై రని, వినియు బ్రదికినాఁడ నేన వీరుఁడ జగతిన్. 110

క. తొలితొలి సాత్యకికృతవర్మలు రేపఁగ బుట్టె సంగరము దానను వా
రల దూఱ నేల మునిము,ఖ్యులశాపం బిట్టిచేఁతకుం [2]దగి యుండన్. 111

చ. వలసిన నెట్టికార్యమును వావిరి నెట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని వత్సలతన్ బ్రదికించె శౌరి యె
క్కలమున యాదవుల్ వెనఁగఁ గాఁ గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడున్. 112

క. ఇది విధివశత్వమున నై,నది యని శోకంబు దొఱఁగు నట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యాఱసి, యదువంశం బెల్ల నమసె ననువగపేర్మిన్. 113

-ఇంఇం- వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశంబు లెఱిఁగించుట. -ఇంఇం-

క. అనునెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృష్ణునుపేక్షయ చెప్పెఁ గాని శోక మడరియుం
బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున, ననుమానము వలవ [3]దమ్మహాత్మునికికిన్. 114

సీ. అని మదిఁ జర్చించె నప్పు డవ్వసుదేవుఁ డతనితో ననియె సమస్తయాద

1 దమ్ముఁగా కివ్వనితాజనంబు. 2 దెగి యుండన్. 3 దమ్మహాత్మునిగలికిన్.

వులును మహామునీంద్రులఘోరశాపంబు ఘనశక్తి నుద్భవించినమహోగ్ర
ముసలంబువిలసనమున ముసలాయమానము లై నతుంగల సముదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి యాచరించి గతాసు లగుటయు నొక్కఁడు నతివపిండుఁ
ఆ. గరులఁ దురగములను నరదంబులను గొని, యరుగు దెంచెఁ గృష్ణుఁ డనిన నాధ
నంజయుండు తనమనంబు దల్లడపడ, నమ్ముకుందుఁ డెచటి కరిగె నధిప. 115

క. అని యడిగిన వసుదేవుఁ డ,తని కిట్లను నట్లు వచ్చి దామోదరుఁ డే
వనటం బొందుచు నుండఁగ, నను నూరార్చుటకుఁ గాఁగ నరవర నాథోన్.

సీ. విధివశంబునఁ జేసి వృష్ణిభోజాంధకనాశంబు నాటిల్లె నరున కేను
జెప్పిపుచ్చినవాఁడ నిప్పుడ యక్కౌరవాగ్రణి యిప్పురి కరుగుదెంచు
నీయెడ భక్తుండు నినుఁ గొల్చి యుండెడుఁ బనిచినపని యొనర్పంగ వలఁతి
యమ్మహాభుజుఁడు కార్యజ్ఞుండు శౌర్యసమగ్రుండు విక్రమమహితుఁ డతఁడు
ఆ. నాఁగ నే ననంగ నరనాథ భేద మిం,చుకయు లేదు విడువు శోక మతనిఁ
జేతఁ బట్టి నీవు మాతంగతురగాది,కముల బంధుజనులఁ గాచికొనుము. 117

క. అతఁడు వనితలను బాలుర, నతిప్రయత్నమున నరసి యాపదఁ బాపుర్
ధృతిసారమహిత యంబుధి, కతిపయదినములను ముంపఁ గల దిప్పురమున్. 118

సీ. యాదవుల్ తమలోన నాహవం బొనరింప కట మున్న బలదేవుఁ డడవి కరిగి
యత్యంతనియతి మై నధికతపోవర్తనంబునఁ దగిలి యున్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడు తెరు వై యుండుఁ గర్తవ్య మిట్టిది వేయును నేల యింక
నొండువిచారంబు లుడిగి దయాలోల యనుమతి సేయు మప్పనికి నన్ను
తే. నాధనంజయుచెప్పినయట్ల సకల
కార్యజాతంబు నడపి నెగడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్ల సముచితప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసంస్కార మనియె. 119

క. ఆతఁడు కాలాంతరమున, బ్రాతిగ భవదీయభవ్యపరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరి,స్ఫీతములుగఁ జేయు ననియుఁ జెప్పెఁ గుమారా. 120

క. చెప్పిన నేను నొడంబడి, యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి ననిచితి నిట నీ
చెప్పినయట్టులు సేయుట, యొ పై నేనను గలదు నీకు నొక్కఁడు సెప్పన్. 121

ఉ. వీనుఁగు పెంటగాఁ బడినబిడ్డల నెల్లఁ దలంచు చెప్పుడున్
మానఁగ రామి తెల్ల మిది మానసముం గలఁగింప నన్నముం
బానము నెమ్మెయిన్ రుచికిఁ బట్టగు నట్లును గాక యిద్దెసం
దాను [1]సహించి యేమిగతిఁ దావుకొనున్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా. 122

క. ఈవనితలఁ బ్రజలను దం,తావళముఖవస్తువులను దగుచందమునన్

1 ఎహించి యేమిగతిఁ దావికొనున్.

నీ వరసికొనుము బాహు, శ్రీవిశ్రుత కృష్ణపనుపు సెల్లింపవనా. 123

సీ. అన విని ఫల్గునుం డావృష్ణిపతిహృదయము దేహనిరపేక్ష మగు టెఱింగి
డెందంబు నెవ్వగఁ బొంద నిమ్మేదినీరమణుతోఁ గృష్ణవిరహిత మైన
యుద్దేశమున వసియింపంగ నాకుఁ జిత్తము గొల్చునే ధర్మతనయభీము
లును నేను మాద్రినందనులును బాంచాలియును నేకచిత్తుల మనఘ వినుము

తే. ధర్మతనయుఁ డిక్కార్యంబు దలఁచి మున్న
నిశ్చయించి బాలకులను నెలఁతపిండుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థనగరమునకుఁ
జేర్పవలయుట మా కెల్లఁ జెప్పినాఁడు. 124

ఉ. కావున నప్పురంబున సుఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగ బు
ద్ధీశ్వర సంప్రయత్నమున వీరల నందఱి నంద పెట్టెదఁ
నీవు పురస్సరుండ వయి నెమ్మిఁ జనం గొనిపోయెదఁ భవ
ద్భావమునుమ్మలంబుఁ [1]బెడఁ బాపుము తప్పునె దైవకృత్యముల్. 125

క. అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁ,గొని యాతనిచిత్తవృత్తి గుందుట బుద్ధిం
గని యిట్లనుఁ గృష్ణునిపో,యినవంక నెఱింగి పోద మేనును నీవున్. 126

ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁ డిట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి పోవుట యుక్తము నిచ్చి వారలం
దెచ్చుట కీవ పొమ్మనిన దిగ్గన నాతఁడు పోయి యందఱిం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్. 127

సీ. అమ్మండపమ్మున కరిగినయమ్మంత్రివర్యు లక్కౌరవవంశవర్యు
వినయ మారఁగఁ బరివేష్టించి రమ్మహితాత్ముండుఁ [2]గరమును నార్ద్రుఁ డగుచు
గారవంబున వారిఁ గలయఁ గనుంగొని యంతరంగంబు శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిప్డు పౌరజనంబుల నెల్లను బిలిపింపుఁ డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱిఁగింపంగ వలయునట్టి, పనులు గల వని చెప్పిన విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రు, లాదిగాఁ బ్రజ రావించి రధిపముఖ్య.

తే. అరుగుదెంచి యాప్రజ లుచితాసనమున
నున్నయయ్యైంద్రనందనుఁ గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱిఁ గలయఁ జూచి
యిట్లనియె మోమునను దైన్య మెసకమెసఁగ. 129

క. వననిధి నేఁటికి నేడవు, దినమున నిప్పురము ముంచు దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగా నే, వినినది యిది వెడలవలయు వేగమ మనకున్. 130

క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం,బునకు నధీశుఁడుగ వజ్రుఁ బోఁడిమితో నే
నునిచెద మీరెల్ల నతఁడు, మనుపంగాఁ దొంటియట్ల మనుఁ డచ్చోటన్. 131

1 సెడవాపుము. 2 బరమాదరార్ద్రుఁ డగుచు.

క. సరకులు భారవహులకును, భరియింపఁగఁ గొలఁది యయినభంగిని మోపుల్
వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు సె,చ్చెర శకటము లాయితంబు సేయుఁడు మీరల్.
ఆ. వాహనములు వాని [1]వానిముట్టులు నొక్కవంకఁగా నొనర్చి వలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవునట్టితెఱంగున, కనువు గాఁగఁ జేసికొనుఁడు వేగ. 133
క. ఈదేశమ్ముప్రజ ధర్మజు, నాదరసంభావనముల నాజ్ఞానిరతిన్
యాదవవీరులకలనాఁ, జేది తెఱం గట్టినునికి యెసకం బారున్. 134
క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ, బనిచి సచివకోటితో నిభము లాదిగ వా
హనముల సవరణ చెరయం, గొని రాఁ దగినపరిచారకుల మునుముట్టన్. 135
క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు, లయినవి యిట్టిట్టిభంగి నక్షీణము లై
యెయిదం గలవారలఁ గని, పయనము తెఱఁగు నమకట్టుపని మఱవకుఁడీ. 136
క. సుందరులకు బాలురకును, నందలములు వేసడములు నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చనువిధ, మొందఁగ సమకట్టుఁ [2]డెడలకుండుఁడు తాల్మిన్.
తే. గతము లయిన కార్యంబులు గ్రమ్మఱింప,రాదు గాని మనకు ధర్మరాజుగలఁడు
క్షేమజనరక్ష కొడయనిఁ జేయవచ్చు, వాసుదేవునిమనుమని వజ్రదేవు. 138
క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి మదిని వగలు మిగులఁ బార్థుం డారే
యనవద్యచరిత కృష్ణుస,దనమున వసియించె సముచితవృత్తమునన్. 139
చ. తెలతెల వేగునప్డు వసుదేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి కేగినఁ దత్పదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవిశేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మరణంబునకై కయి సేసి రత్తఱిన్. 140

వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట.

సీ. ఆసమయంబున నర్జునుఁ డచటికి నేతెంచి వైభవ మెసక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికాపంక్తులఁ గదళికాస్తంభంబులను శాతకుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపుఁ జెలువును విలసిల్ల యానంబు గల్పించి యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబుఁ జందనచర్చానమేతంబుఁ జీనాంబరాతిశోభి
తే. తంబు నాభరణస్ఫురితంబు మాల్య,యోజితంబును గాఁ జేసి యాజకప్ర
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫుటయోగ మింపొ,నర్ప నేతెంచె సామగానంబు సెలఁగ.
క. విను దేవకియును రోహిణి,యును భద్రయు మదిరయును సముచితవిధానం
బున నొనరించినయానము, లనూనపరికర్మరుచిర లయి యెక్కి తగన్. 142
క. చెలులం జుట్టలు దాపట, వలపట నేతేరఁ జెలివి వదనసరోజం
బుల నొప్పం దగియెడుమా,టల వారలవగలు మాన్పుటలు నుతి కెక్కన్.
క. ఆనృపునివల్లభలు శవ,యానంబుపిఱుంద నిట్లు యరిగిరి విధిన

1 వానిముట్టును నొక్క. 2 ఢోఢకుండ్డుఁడు.

న్మానితగతి నుండట వి, ప్రానీకము చనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్. 144

తే. ద్వారకానాసు లెల్లను దల్లడంబు,లుల్లములఁ గప్ప మోముల నురుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు, లెసఁగ నేఁగిరి[1] వెనుకను నిరుదెసలను. 145

సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క మెలఁగెడుతోఁటలోపల సమగ్ర
చందనాగురుకాష్ఠచయముల మున్న కావించినసాదకు సద్విధియుతముగ
నప్పాడె సేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాదవేంద్రునిపితృమేధ మెల్లజనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితియం దాశనంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప్ర,ముఖులు నలువురు నప్పు డాశిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రా బాలవృద్ధ, మైనసకలజనంబులు నార్తి నొంద. 146

క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ న,చ్చితిఁ బేర్చినసప్తజిహ్వశిఖలరవము నూ
ర్జితసామగాననాదో,న్నతియును హాహారవంబుఁ గలసి చెలంగెన్. 147

క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు, మొద లగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగుపై
నుదకప్రదానవిధి య,య్యదుముఖ్యున కాచరించి రన్వయముఖ్యా. 148

తే. అప్పు డందఱు బంధులనాదరమునఁ, దనదుసముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబున కరిగెఁ దాను,వారు వగ మదిఁ గదుర విన్వచ్చుఁ డధిప.

తే. ఇత్తెఱంగున సత్క్రియా[2]యత్తుఁడైన, యర్జునుఁడు పితృమేధము నభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి,తలమునకు బుధజనసహితంబు గాఁగ. 150

సీ. అపరదినంబున నరిగె నప్పుడు వృద్ధబాలకాంతాజనప్రకరములకు
నని నిర్గతప్రాణులై పడి యున్నభోజులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూడంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిననతిముఱి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ జేయువారును నిరుచేయి నెత్తి

తే. యలత నాక్రందనములు హాహారవము[3]ల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకుభాషితములఁ దేఱి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె. 151

క. తదనంతరంబ రణమృత, యదుసంఘములకు సముచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా, విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁ డై. 152

ఆ. నిఖిలబంధుజనుల[4]కఖిలమృతులకును, దగఁ దిలోదకప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బంచి యలుస్తక్రి, యత్వ మొనర నడపె నక్కిరీటి. 153

క. ఇవ్విధమున విశ్రుతముగఁ, గవ్వడి నియతుఁ డయి బంధుకార్యము లెల్లన్
నెవ్వగలు దనమనంబున, నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా. 154

1 వెనుక నిర్దెసల నధిప. 2 వృత్తుఁ డైన. 3 లొ,నర్చువారును నైన ధనంజయుండు.
4 కఖిలమిత్రులకును.

-అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట.-

సీ. పదపడి యాదవభామినీబాలకవృద్ధజనంబు నాశుద్ధబుద్ధి
గలయంగఁ గనుఁగొని పలుకుల మార్దవ మారఁ బురంబున కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపోరతులై ప్రవర్తించువనభూమి యారసికొని తదీయ
సందర్శనమునకుఁ జనియెద నని వారి నామంత్రితులఁ జేసి యేమి యనుచు
ఆ. టకును శోక మార్చుటకును దారుకుఁ డాది, యయినతగినవారి నర్థవచన
రచన మెఱయఁ బనిచియుచితాప్తకతిపయ,జనులు దోడ రాఁగఁ జనియె నధిప.

క. చని చని మనమున నిట్లను, ననుఁ బిలువఁగఁ బనిచి జనకునకుఁ గావలిగా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ, జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ జనియెద నకటా. 156

సీ. ఆరాజు నచ్చుట నారాయణున కేల[1] సెప్పఁ దపోనిష్ఠఁ జెంది యున్న
యమ్మహాత్మునిహృదయమునకు మెరమెర పుట్టింప నేటికిఁ బోయి కాంచి
పంచినపని యాచరించెదఁ గాక సవినయభక్తికముగ ననుచు మఱియు
వివిధచింతాసూపవిధులు చిత్తమ్మునఁ బాఱ గాంధారిశాపంబు తెఱఁగుఁ
తే. దలఁచి యయ్యప్ప యతఁ[2]డెగ్గతంపుఁజోట
నరయ దిక్కెవ్వరును లేనియట్టి తెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్క నొద్ద నుండి
వింటి నకట నిప్పను జెదలంటు నొక్కొ. 157

క. అనుచుఁ బెనుఁగలఁక నొందిన, మనంబుతో వలయుదిక్కు మఱి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే,మనఁ గలదు విధాతచేఁత కడ్డము గలదే. 158

క. విను మనుచరు లాతనిమో,మునఁ దోఁచువిషాదభావముం గని వెగడొం
దినకతన నట్లుగా ది, ట్లని చనియెడువంక సాల రై రెఱఁగింపన్. 159

ఆ. అట్లు దిక్కుదప్పి యడవిలోపలఁ గొన్ని,దినము లిట్టు నట్టుఁ దిరుగ నొక్క
బోయ నూచి యెందుఁ బోయెద రనవుడు, హరి తపంబుసేయునచటి కనిరి.

క. అన విని యొకనాఁ డొక్కెడఁ, గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁ గా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింతకుఁ, జనునో నిలుచునొ యెఱుంగఁ జనుదెం డనుచున్.

తే. అక్కిరాతుండు సన వాని ననుగమించి
వెన్నురుచిరదేహము పడి యున్నచోటు
సేరి తెలియంగఁ జూచి మూర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వడి యనుచరు లడలు నొంద. 162

-అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకళేబరంబులు చూచి పలవరించుట.-

క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దెప్పిఱి లేచి ముకుందుమేను పెద్దయునుం బ్రో
ద్దిటియం గౌఁగిటఁ జేర్చెం, బఱివోయినతాల్మి నూమ్మబాష్పము లురులన్.

1 సెప్పెదఁ బో నిష్ఠ. 2 డగ్గతంపుఁజోట.

క. అనుచరులలోని భూసురు, లనునయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
టినమతితో నశ్రులు మఱి, యును గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యెనొకొ యిన్మహితాత్మకుఁ డంచు నున్నిష
ద్ధామము లైనయంగములఁ దాఁ గలయం బరికించి యోగిహృ
ద్యామలపాదపద్మగత [1]మైనవిశేషము సూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డై నసంయమివచోగతి గాంచి సువిస్మితాత్ముఁ డై. 165

క. అవికృతమును రుచిరము నై, యవయవములు నిదురవోయి నప్పటిక్రియనుం
డ వఱలుకృష్ణునిదేహం, బవిరతచతురభిముఖత నాలోకించెన్. 166

ఉ. అమ్మెయి నూరకుండ ననుయాయిజనమ్ములు పెక్కులాడి చి
త్తమ్ముకలంక దేర్చి యుచితక్రియకుం మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తము వికారవిదూర యుపేంద్రుభవ్యదే
హ మ్మట గొంచుఁ బోదము సమర్హవిధం బొకఁ దేర్పరింపుమా. 167

చ. అని యడుగంగ దైవగతి నంబుధి పట్టణ మాక్రమించు టె
ద్దినమున నొక్కొ యన్వగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
వ్వినుతగుణాభిరాముఁ డడవిం దమత్రిమ్మటఁ జన్న ప్రొద్దు ల
య్యనుచరకోటితోడఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్. 168

క. మఱునాఁడ యగుట లెస్సఁగ, నెఱిఁగె నినుం డపుడు వేఁడి యెసలినదీప్తుల్
మఱఁగలిగొనఁ బశ్చిమగిరి, చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁ డై తోఁచెన్. 169

సీ. దాని కజ్జనములఁ దాను నుత్తల మంది చర్చించి కార్యంబు [2]చాయఁ గాంచి
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై పురమున నివ్వార్త పుట్టకుండ
నడచి యచ్చటిమాట లవికొన్ని [3]ఘటియించి చెప్పి యీ రేయి సెచ్చెర బ్రయాణ
మునకుఁ గృత్యము లగుపనులెల్ల నమకట్టి వేగంగ గ్రక్కున వెడలవలయుఁ
ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున, వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరానియట్టిసేగియుఁ బ్రయ్యుఁ బ్రాణంబు వగయు నెల్ల భంగిఁ గలుగు.

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట.

ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములుం సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియుఁ దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికుఁ డై పితృమేధభద్రమున్. 171

చ. హలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయదేహముం
వలయు తెఱంగునం బరమవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యనా
కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దానును సత్వరంబుగన్. 172

1 మైనవిభేదము చూచి. 2 సన్న గాంచి. 3 గణియించి.

సీ. అబ్బంగిఁ గృతకృత్యుఁ డై నయప్రాప్తుండు యాదవపురమున కరుగుచున్న
యొక ననుచరులతో నిట్టికార్యంబును నడపక తక్కిన నాథుచన్న
గతికిఁ బోవుటకునై కడఁగెడురుక్మిణీప్రభృతుల మనకు నిల్పంగ వశమె
రేయెల్ల నిప్పని సేయువిధముల కవ్యయ మగు నంతకు వచ్చు నబ్ధి
ఆ. మేలు సేయఁ బోయి యీలోక మంతయుఁ, దిట్టు నట్టికీడు దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల మై చూచి, కొంత మెల్లపనియు రండు వేగ. 173
తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలఁచిన యట్ల యెల్ల
తెలుఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునకు మున్న వెడలించెఁ బురము సకల
జనములను జీవధనముల సరకు నతఁడు. 174
సీ. అప్పుడు కృష్ణునియంతగపురాంగనాజనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవాహనముల నిడికొని యర్హపురుషు
లేతేరఁ దేరుల నేనుంగులను గుఱ్ఱములను దత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున నవరణతోడఁ గొని రా నగరి సరకులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర
ఆ. కారశకటములను గావళ్ల నెత్తించి, యరసికొని కడంక నరుగు దేర
విగతనాథ లైన మగువల గారాము, సెడక యుండునట్లు నడపికొనుచు. 175
క. విను వజ్రముఖ్యయాదవ, జనము నుచితవృత్తి నడపి సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన దిక్కయి, చనియె నరదమునను మది విషాదము గదురన్.
క. ఇమ్మెయి నరుండు సకలజ,నమ్ము వెడల నిముఁడు పూర్వనగ మెక్కను వే
గమ్మున ముంచుకొనియె నగ, రమ్ము పయోరాశి భరతరాజపరేణ్యా. 177

-ఃః ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగి పోవుట. ఃః-

క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ, నునుజేశ్వర యెల్లజనులు మరలఁబడి కనుం
గొని రద్భుతరసపూరం, [1]బున పెన్నిట్టఁ దమచిత్తములు మునుఁగంగన్. 178
తే. అపుడు రెంకవజలనిధి యనఁగఁ జాలి
యద్భుతోద్భూతవాక్యచయంబు పేర్మి
మ్రోయునాజనసంఘంబుఁ మురవిరోధి
మఱఁది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు. 179
క. నడపించి పంచవటమున, విడియించెను వీఁడుచోరవీరులు గని యె
క్కుడుధనములు గల వీన్రు, క్కడిప్రజలో లేరు దీనిఁ గావఁగ యోధుల్.
క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె, జివ్వనఁ జేరుద మితండు సేడ్పడఁగా నిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లేరిది, ద్రెవ్విపడినధనము లెక్కఁగితిమి లోఁ దెల్లన్. 181
క. అని వారొండొరువులతోఁ, మనముల నుత్సాహ మెసఁగ మానితధనముల్
గొనునగ్గలికం బలుకుచు, ననేకబలకోటు లగుట నలు కేది వడిన్. 182

1 బునఁ బెన్నిట్టఁ.

క. బాలురు వృద్ధులుఁ జుండీ, యాలమునకుఁ గడఁగ నొక్కఁ డయినను లేఁ డీ
స్త్రీలం బొదువుద మనుచును, నేల యవిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్. 183
క. ఏ పెనఁగ రేఁగి యట్ల,ప్పాపాత్మక మగుకిరాతబలము సమగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధ,నాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్. 184

బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట.

సీ. కనుఁగొని జంభారితనయుఁ డోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
దొలఁగి పొం డడియాన నొద్దకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేఱి యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రఱవాయి గొనక య
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచుఁ
జూమల నచట నచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు
తే. గాండివం బెక్కు వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కిరాతులమీఁద నిగుడఁ జేయ
నలఘుచర్మసంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణ[1]లగుడముల్ పఱఁగఁ జేసి. 185
క. ఆబోయలు నిర్భయమతు,లై బీభత్సుపయిఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబును మెఱయుటఁ, దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్. 186
క. ఇది దైవవిరోధం బని, మదిఁ దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు పె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం, దుదిముట్టఁగ రిత్త లయ్యెఁ దొనలు నరేంద్రా.
సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్యమును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బెరిఁగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదండమున నాబోయల సముదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్చి రుక్మిణి యాదిగాఁ గలకృష్ణునగ్రమహిషు
లెనమండ్ర బలదేవువనితల మఱియును గతిపయయాదవాంగనలఁ గాచెఁ
తే. దక్కఁగలయింతిగముల నాదస్యు లడరి, పట్టికొని యేచి పీడెల్ల బన్నపడఁగ
దొడ్డగొని రథకుంజరతురగతతులు, దమకు వలవకునికిఁ దిగఁ ద్రావి చనిరి. 188
క. ఇమ్మాడ్కిం బఱివోయిన, యమ్మొత్తము నడపికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్మలఁపంగఁ గురుక్షే,త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా. 189
క. చని యచట నచటఁ దన్నుం, గనునాప్తజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బునఁ బొందినయవ్దశఁ దగ, వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె[2]మురివినమదితోన్.
సీ. కోపించి గాంధారి శాప మిచ్చినయది యాదవసంక్షయ మగుట యెట్లుఁ
దప్పదు మనము దద్బాలవృద్ధస్త్రీజనంబుల నెల్ల నర్హంబు లైన

1 నికరముల్. 2 మురలినమదితోన్.

కావుల [1]సత్ప్రతిష్ఠావిశోకంబులఁ గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
[2]నొదవి యత్తెఱఁగున కుత్సహించుట కృత్య మర్జున నీ కని యాడుచుండఁ
ఆ. బలుమఱును దలంచి పాండవాగ్రజుఁ డది, కారణముగ నతనికరుణ పెంపు
నొప్పు నెఱుఁగుఁ గాన యప్పార్థుఁ డయ్యదు,నికర శేషజనుల నెమ్మి నిలిపె.
సీ. నిలిపిన తెఱఁ గెల్ల నృపవర చెప్పెద విను కృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీతల్లియును నీవు నీతోడఁబుట్టినవారును మృత్తికావతపురమున
నిలుఁ డని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్టణంబుఁ దదీయదేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన నాతండు నిజపరిజనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప
తే. నందుఁ బోయె సరస్వతి యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును నెఱయ నిలిపి
యనుపముదమున నందుల కతఁడు సనియె. 192
సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబునకుఁ గొని చని వజ్రు నాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి హస్తితురంగరథంబుల విభజించి తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి యయ్యాయిబంధుల నందు నందు
నందును నిలుచున ట్లొందఁగ నియమించి యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను
తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వాసుదేవు, పౌత్త్రుఁ డతివినయంబునఁ బట్టువఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచు నెడకు, దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులనిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట.

క. యాదవకుటుంబముల న,త్యాదరమున నట్లు నిలిపి హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ దెగుట వారల, గాదిలిపొలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్.
చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ దానును నర్థజనోత్కరంబు వా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
నల కటు వోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పల్దినం
బులు భ్రమసంచరించుటయు బోయ దముం గని యార్ద్రచిత్తుఁ డై. 195
క. కందువచోటికిఁ గొనిపో,వం దా రరుగుటయుఁ జెప్పి వనట గదిరినఁ
డెందము గలంగఁ గన్నీ, రందంద మొగంబుమీఁద నగ్గల మురులన్. 196
సీ. తలవాంచి యేమియుఁ బలుకక యప్పార్థుఁ డున్న నయ్యువిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేఁగు టెఱిఁగి శోకము మూర్తు లొందిన తెఱఁగునఁ బొగిలియు ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న నన్న నీ విం తేల యడలెదు కాలపర్యయము నడుప
వశమె యెవ్వరికిని వార్తలకొఱఁతఁ జెప్పుము మాకు ననుడు నప్పుణ్యచరితుఁ
ఆ. డడవిలోన నేము దడసినదినము ల,న్నియు గణించి యంబునిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు నేపాట నిమ్మెయి, వచ్చునెడరు దలఁగు వార మొక్కొ.

---

1 సంప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ. 2 నొదవిన తెఱఁగున నుత్స.

చ. అనుతలఁ బాత్మ నొందుటయు నప్పటి కర్హమైన మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన నుచితంపుభంగులకుఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు సనంగ నప్పురం
బునఁ గలవిప్రముఖ్యజనముల్ పయనంబున కర్హమైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జలరాశి మునుంగుదు రట్లు గావునన్. 198

చ. హరికిని రాను దేవునకు నర్హవిధానము లాచరించి యె
వ్వరికిని జెప్పి కెల్లపరివారముఁ బౌరులు సామజాదులుం
సరకులు [1]నాయితంబు లగుసంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర మవధానయుక్తి సమకట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్. 199

తే. వినుఁడు యాదవభామినీ వృద్ధబాల, జనుల నందఱ నుచితవర్తనముతోడఁ
బ్రొద్దువోడుపకముందర పురజనప్ర,యుతముగాఁ బురి వెలువరించితిఁ గడంగి.

ఆ. దానఁ జేసి మీరు నేనును [2]బ్రయ్యబ్బా,పంబు లేక వెడలఁబడితి మిదియ
తల్లు లార కరముత ప్పయి తోఁచుట, నుల్ల మలఁతపేర్మి నురియుచుండు. 201

క. వినుఁ డీతప్పున దోషము, దనుకక యుండంగ నన్ను దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ, గని యందఱు నెత్తి యతని గారవమెసఁగన్.

క. ఊరార్చి యింక నుచితా,చారంబులు నడపుటయ యిచటఁ గృత్యము దు
ర్వారం బగువిధిచేతకు, నేరికి నడ్డపడ వశమె యేల యలఁదురన్. 203

—రుక్మిణీదేవి మొదలగు కృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము సేయుట.—

సీ. అని పల్కి రప్పిండు నందు రుక్మిణియు జాంబవతియు లోనగుపద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి కురునాథ యనుసరణమునకు బంధుజనంబు లెల్ల
శోకార్తులై రోదనాకులత్వము నొంది రనుస్మృతికలనకు నమరి యున్న
యాబలదేవముశాంతకమహిషుల కతివిభవం బైనయానకల్ప

తే. నంబు నాకల్పరచనంబు నడపి నరుఁడు, చందనాగురుమయచితాసంవిధాన
మాచరించి యర్హప్రకారాగ్నివిధియొ,నర్చె నుమహనీయవిప్రజనంబుఁ బనిచి.

క. విను సత్యభామ లోనగు, వనితాజను లధికనియతి వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొండఱు, చని రవ్విధమున నలుప్తసత్కార్యం బై. 205

తే. అఖిలబంధుజనంబుల నాప్తజనుల, నర్హవాక్యప్రయుక్తి నూరార్చి యుచిత
మార నామంత్రితులఁ జేసి యశ్రులురులఁ,బోయె నాక్రీడిసాత్యవతేయుగుతిచి.

—అర్జునుఁడు వేదవ్యాసునొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు చెప్పుట.—

సీ. పోయి మరున్నది పొంతయాశ్రమమున నర్హాసనమున నేకాంతనిరతి
నాసీనుఁ డై యున్న యమ్మహాత్మునిఁ గని యత్యంతభక్తి సాష్టాంగవినతి
యాచరించినఁ జూచి యమ్మహనీయవిద్యానిధి సేరంగ నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున నునిచి తద్వదనమ్ముఁ గనుఁగొని ని న్నెఱుఁగంగ రాదు

తే. వెడమొగం బై నదిది యేను విజయ యెట్టి, కేలకెఱిఁగితి నిది యేమి గినుక వొడమి

[1] నాయితంబులుగ. [2] బ్రయ్యాఁ బాపంబు.

వధమునకు నయోగ్యుండగువానిఁ జంపి, తే పరాజితుఁడై తెనీ తెఱఁగు సెపుమ.

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నమ్మహితాత్మునితోడఁ బద్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమచారుతనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రాము దేవుఁడును దానును మేను దొఱంగి పోయె నే
మనఁ గల దెల్లయాదవులు నాఁడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా. 208

క. మహితాయుధసంప్రహతులు, సహించుపృథుదేహధృతులనడిసన్నమహో
త్సహనులు యాదవవీరులు, నిహతు లయిరి దుంగలను మనీషిప్రవరా. 209

తే. అట్లు రామకృష్ణులుసర్వయాదవులును, దెగినఁజిత్తంబు పొగులంగనుగునపిండు
బాలవృద్ధులఁ గొనిరాఁగఁ బథమునందు, నన్ను బోయలు దాఁకిన నగుచు నేను.

చ. ఘనతరబాహుశక్తియును గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మునినాథ కడంగితి నెట్టకేల క
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండె న
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు సంస్మృతిఁ బొందవ యేమి సెప్పుదున్. 211

క. బోయలసంహృతికిఁ బ్రకృతి, సాయకసంపాతనములు సాలవె యని యే
నేయఁ దొడఁగ దొనలు సెనటు,లై యుండె నొకండుఁ జేయునది లేదయ్యెన్.

క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు నుది, నివ్వటిలఁగ నప్పుడేను నివ్వెఱ పడితిన్
[1]జివ్వన మునరి కిరాతులు, క్రొవ్వెనకం బెనఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్. 213

ఆ. చాపదండనిహతి నోపినభంగిఁ గి,రాతకోటి నాఁగి రామకృష్ణ
వల్లభాదు లైన వనితలఁ గొందఱ, వృద్ధబాలకులను వెరవుతోడ. 214

క. కాచికొని వచ్చి తగ నా, నేచినయ ట్లచట నచట నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును, నై చిత్తము శోకమునకు నగ్గం బయ్యెన్. 215

తే. పడనిపాటు వాటిల్లి నవెడ మొగంబు, వసక యె ట్లుండ వచ్చుఁ దపఃప్రకీర్త
నీయ యింకిట యే నేమి సేయువాఁడ, నెనఁగు దయతోడ నానతియిమ్ము నాకు.

వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము సేయుట.

సీ. అన విని యమ్మహాముని క్రీడి కిట్లను సంయమినత్తోగ్రశాపనిహతి
నఖిలయాదవులును నళ్లిరి దానికి నడలఁగఁ బని లేదు హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంతయు మున్న చెప్పెద విను ప్రాప్తకాలం బగుపనికి నడ్డ
పడనేల యని యాత్మ భావించి యతఁ డుపేక్షాపరుఁడై యుండెఁగాక మూఁడు

తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ బొందఁ జేయఁ, జాలువాఁడు కణ్వాదుల శాపముడుప
శక్తి లేకుండెనే యవశ్యంబు భావి, యైనయది గాన యదునాశ మయ్యెఁ జువ్వె.

ఉ. నీ పని సేయ నీవలని నెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
దా వధియించు శూలధరతాస్ఫురణం బెనఁగంగ [2]ముంద ఱ
ద్దేవుఁడు దానిఁ గాంచు భవదీయసమంచితదృష్టియుగా నినుం

1 జివ్వన. 2 ముందఱ్, దేవుఁడు.

గావఁడ యీమురాంతకుఁడు గాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్. 218

చ. ధరణిభరంబు వాప ననతారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజరామరనిష్కలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్త్వసంబు నుపశాంతిపరుం డయి పొందె దానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ గుందుదు రే మిముబోఁటిబోధనుల్. 219

మ. అవనీభారము వాపి తా హరికి ద్రోహై భీమసాహాయ్యగా
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతార్థత్వంబునం జేసి య
స్త్రవితానంబును నిన్నుఁ బాసి చనియె న్దైవప్రకారజ్ఞ నీ
దుపరిష్ఠాచరణంబున న్సురలు సంతోషించి రప్పౌరులన్. 220

క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు, నలఘుమతియు యుల్లసిల్లు నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ, కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ గలఁకయుఁ గలవే. 221

తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁ గాన దీని,కొండుతలఁపులు దక్కి మీ రుత్తమంపు
గతికిఁ జనుఁడు నిశ్చింత[1]వికారతనులు, విడిచి యార్యజనంబులు వినుతి సేయ.

సీ. అన విని శోకమోహంబులు వాసినడెందంబు నిర్భరానంద మొంద
నధికభక్తియు వినయంబును దలకొన నర్జునుఁ డమ్మహాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ జనుదెంచి ధర్మజుఁ గని తనపోయివచ్చిన తెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు నని యిట్లు సంయమినుతుఁడు వైశంపాయనుండు రామ

తే. కృష్ణు లాదిగఁ గల్గినవృష్ణిచయము, భోజసంతతి యంధకరాజి నూత్న
వృత్తములు జనమేజయవిభున కింపు, [2]సెవులఁ దళుకొత్త నేర్పడఁ జెప్పుటయును.

శా. కాలస్వైరవిహారభంజనకళాకౌతూహల స్తవ్య దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణాశ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాళీవాచ్యసుధామయాంగ పవనవ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంతసముల్లసద్విహరణా సంసారనిస్తారణా. 224

క. హృదయకమలమధురూపా, విదారితదురంతతాప వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమన,స్సదనా దివిజశుభకృద్వచనపరసదనా. 225

మాలిని. అమరగణపరోధివ్యాసదాపాదికోపా
శమితవినతచిత్తా సంగిగాఢత్రితాపా
యమనియమవికాసిధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమకలితానందప్రకాశస్వరూపా. 226

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయినశ్రీమహాభారతంబునందు మౌసలపర్వంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

1 వికారచిత్త, తనువు లార్యజనంబులు. 2 చెలువుఁ.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

[1]పదసీమావాప్తిస
మాపాదనకేళికౌతుకాధీనదయా
వ్యాపార సకలవేదో
హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణునిపరమానందపద ప్రాప్తియు బలభద్రునియనంతత్వసిద్ధియు సకలయాదవమౌసలాహవప్రకారంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవు లెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱింగింపుము. 2

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డక్కురువంశవరుసమాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకము పెంపును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్. 3

సీ. అర్జును డమ్మెయి నచ్యుతరామాదియాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదు తెఱంగు సత్యవతీతనూభవు హితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబునకు మది యొలయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల ననఘ [2]పాకంబుఁ బొందించుఁ గాలుండు మదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గనుచున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యైంద్రనందనుండు. 4

వ. అన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

క. కాలము నేమన వచ్చును, గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ

---

1 పరసీమా. 2 పాకముతోడఁ బొందించుఁ గాలుఁ డమందబుద్ధి.

లీలలు గలవే లెన్నఁగ, నాలోకించి యిది హితము నభిమతము నగున్. 6

చ. అని తనమాట కియ్యకొను నన్నరుపల్కుల కిచ్చ మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ జయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి యత్తెఱం
గు నెఱి నెఱుంగఁ జెప్ప ననుకూలత వారలయందుఁ దద్దగ
ల్గినఁ దెలివగ్గలింప నెఱిఁగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్. 7

క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రము, తెఱఁగుపఱిచి నడపువెరవు తేటపడంగాఁ
గఱపి గృహాంతశ్చరితము, నెఱి నుపదేశించె నధిప నెయ్యం బలరన్. 8

క. ఆయనుజుని నట్లు మహా,నాయకుఁ [1]గాఁ జేసి భటజనముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన, సేయఁ బరీక్షితుని రాజుఁ జేసె ధరణికిన్. 9

వ. ఇట్లభిమన్యుపుత్త్రు నభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్యపరిపాలన
ప్రకారంబు లుపదేశించి కురుకులపవిత్రసముచితచరిత్రభద్ర యగుసుభద్ర
కిట్లనియె. 10

మ. [2]భవదీయాత్మజునాత్మజుండు కురుభూభారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైనవజ్రునకు నింద్రప్రస్థరాజ్యంబు గా
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరిత్రా రక్షణీయంబు లై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధైర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ. 11

క. విను శేషించినయాదవ, జనులకు నావజ్రనృపతి సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం, బనఘా యది లేమి ధర్మహాని యగుఁ జుమీ. 12

క. అని తారు గృహంబు దొఱఁగి, చను నెడ నవ్వనిత పిఱుఁదఁ జనుదే కుందఁ
జననాథ యతఁడు నియమిం,చినవాఁ డై యూఱడిల్లెఁ జిత్తములోనన్. 13

చ. పదపడి భారతాజిమృతబాంధవకోటికి మాసలాజి ను
న్మదు లయి పడ్డయాదవజనంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పద కయి చేసె నక్కురునృపాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనకరత్నమయంబులు గా ముదంబునన్. 14

క. భూదానంబులునుం గ,న్యాదానంబులును జేసె నన్నరపతి వా
సోదానంబులు నత్యం,తాదరమున నాచరించి యరదము లిచ్చెన్. 15

తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల కెల్లఁ దృప్తి
యెసఁగ బహువస్తుకోటుల నొసఁగి కృపుని
ధనమునను బహుమానంబునను బ్రమోద
భరితుఁ గాఁ జేసెఁ గురుపతి కురువరేణ్య. 16

వ. శేషించిన కాంచనరత్నాదు లాక్షితిపతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమ
ర్పించి యతనిం గృపాచార్యునకు శిష్యుం గా నప్పగించి పౌరజానపదప్రసర

1 గావించి యపుడు నయ మెసఁగ మహీ. 2 భవదీయాత్మజసంభవుండు.

జనంబుల రావించి. 17

సీ. [1]ఆపార్థపౌత్త్రునిఁ జూపి మాయేవురమాఱుగా మీరెక్కు మారవసునిఁ
గైకొని తగ నెల్ల కార్యజాతంబును నడపుచు ననురక్తి నాఁడునాఁటి
కెక్కుడగుచు నుండ నీతనియుల్లంబు రంజిల్ల నమ్యగారాధనంబు
నందు సంప్రవణుల రగుఁడయ్య యని పల్కి తమనిశ్చయంబు నుదాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పుటయు వారు మొగములు చిన్నఁబోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేఁత సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్యనిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము ధర్మశీల. 18

వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు సమ్మనుజేంద్రుండు దగు తెఱంగున మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు సజ్జనంబుల నియ్యకొల్పె నప్పుడందులో నం గొందఱు గొందఱని వేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తిగొనుటకారణంబుగా వివాదంబు పుట్టిన సహదేవుండు గలియుగంబు ప్రవేశించుటం జేసి కాదే యిట్టివి పుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు నవ్వుచు మనమనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజినంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్ల చేసి రందఱుం దత్కాలోచితంబు లగునిష్టావిధానంబు లాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి మొగంబులం దెలి వగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది వష్మత్వనిష్ఠం బోవ సప్తమం బై యొక్క సారమేయంబు వారల వెనుకఁ జనియె నప్పుడు. 19

సీ. పౌరజనంబు లాబాలవృద్ధంబుగా వచ్చి రక్కురువంశవరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలి వా రరిగెడు నయ్యవసరముఁ బోలె
భటనమేతముగ నప్పాండుతనూజులతోన యుయుత్సుండు దాను నరిగె
భవదీయుజనకుఁ డభ్యంతరసతు లెల్ల ననుగమించిరి వారి ననుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడి యేఁగె ధర్మతనయుఁ డందఱు నెంతయు దవ్వుగాఁగ
సొలయ కేఁగిరొకళ్లనుఁజూచినిలువు,మనుఁడుతలవాంచి యారాజుననుచునుండె.

చ. తనువుల దూల నందఱుఁ బ్రదక్షిణముల్ వినుతప్రణామముల్
వినయసమేతు లై నడపి వీడ్కొని రానృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లుమ్మలంబు మనముల్ పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చి ర
జ్జనములునుం బరిక్షితుఁడు సామజపట్టణ మస్ఫురద్గతిన్. 21

వ. ఆసమయంబున. 22

తే. జనకుకడకు నులూచి భుజంగలోక,మునకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద తనతనూజుఁ
డై నబభ్రువాహనుపాలికరిగెఁ దక్కుఁ, గలుగు సతులెల్ల నీతండ్రికడన నిలువ.

1 ఆపార్థనప్తునిఁ జూపి.

వ. అప్పుడు. 24

సీ. కృపుఁడు ధౌమ్యుండు నా నృపతినిఁ దగువారి సర్వభాషణములననునయించి
యెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ దగఁ దేర్చి పనుల నుత్సాహ మెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వభంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు

తే. నర్జునుఁడు నకులుండుఁ దదవరజుండు, ద్రౌపదియు నిట్లు సనుచుండఁ దగిలివారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్విధమున వారు మహాపథగమనమునకు.

వ. పూని యుపవాసవ్రతపరులై భాగీరథిపొంతకుం జని యంతనుండియుఁ బ్రా
ఙ్ముఖవర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు
గడచి పూర్వసముద్రంబుతీరంబు సేరి రట్టియెడ. 26

క. దిక్కులు మేఘపథంబును, బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కయెడ నగ్నిదేవుం, డక్కౌరవవంశవరుల యగ్రతలమునన్. 27

అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతిగాండివంబు సముద్రంబున వైపించుట.

సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబుకతమున విడువక గాండివంబుఁ
గొని వచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయుసఖుఁ డోధనంజయ శౌరిచక్ర
మెన్నఁడే దివమున కేఁగె నీ వేల గాండీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁ గా వరుణదేవునిచేత నేను దెచ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ

తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన లెస్స, యట్లు సేయుదుఁ గా కని యక్కిరీటి
యగ్రజానుజులకుఁ జెప్పి యాదరమున, నాతఁ డచ్చాప మంబుధియందుఁ బెట్టె.

వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబు సేసె నయ్యోగపరాయణులు పరంపడి.

ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలకుఁ బ్ర, దక్షిణంబు గాఁగఁ దమమనములు
దద్ద ముదము నొంద నద్దెస వార్ధియు, పొంతమునకు నేఁగి రధిపముఖ్య. 30

వ. అచ్చటినుండి. 31

క. పడమరమొగమై పశ్చిమ, జలనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తర మె
క్కుడు నియతి నడచి వారిధిఁ, బొడ నడఁగినయాదవేంద్రపురి సేరువగన్. 32

చ. అట సని యాశ్రమంబున హిమాచలమున్ సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములున్ నదులు నద్రులునుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటదృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుట గతఖేదులై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్. 33

ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట.

సీ. చనునప్పు డయ్యేడ్వురును నతిస్థిరయోగసాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూపపుత్త్రిక యోగ [1]మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పడిన సమీరణుకొడుకు గనుంగొని యన్నతోఁ జెప్పి యయ్యతివవలనఁ

1 మెడలి మేదినిమీఁదఁ బడియె నధిప.

గాన మెన్నఁడు ధర్మహాని యిట్లగుటకు నరయంగఁ గత మేమి యని విషణ్ణుఁ
తే. డగుచు నడిగిన నాతఁ డిమ్మగువ యింద్ర, తనయుదెసఁ బక్షపాతిని దానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ జూవె దీని, కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె నీడ్యచరిత. 34
క. అని పలికి సమాధానము, దనబుద్ధిం దిరము సేసి ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా, వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేఁగెన్. 35
సీ. భూవర యమ్మెయిఁ బోవంగ సహదేవుఁ డపగతప్రాణుఁ డై యవనిఁ బడినఁ
గని వాయుజుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి యితఁ డనహంకారుఁ డెపుడు నీకు
నతిభక్తి శుశ్రూష యాచరించుచు నుండు మాలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలొకో యిద్దెస వాటిల్లె ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ డతనితోడ
తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు లేఁడు జగతి, నెందు ననిసంతతమ్ముఁ దానెడ్డఁదలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నంచు పేక్షానిరూఢ, బుద్ధి నరుగుచు నుండె సత్పురుషవరుఁడు.
క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు, శునకంబును దోన నరుగ సుస్థిరమతి యై
మనుజేంద్రవర్య యట్ల, జ్జనపతి సన నకులుతనువు జగతిం బడియెన్. 37
క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన, యనుజన్ముఁడు నంత నంత నవనిఁ బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు వ, డిననకులుని జూచి యడలుడెంపముతోడన్. 38
సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి యవ్విభుతో సుందరాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు సౌజన్యమును గురుసంఘమునన కాదు జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలె నహీనత మెఱయునే యెవ్వరి కైనను నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యెట్లొకో పొందె నక్కట యనవుడు నక్కౌరవాగ్రగణ్యుఁ
తే. డతని కిట్లను నీతండు నాత్మసదృశుఁ, డఖిలజగముల లేఁడు రూపాతిశయము
తనక కల దని యెపుడుఁ జిత్తమునఁ దలఁచు, నయ్యహంకృతి నిట్టికీడయ్యెఁ జువ్వె.
క. అని ధృతిసారం [1]బూఁది య, తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి ధర్మతనూజుం
డనఘ చనుచుండెఁ దక్కటి, యనుజులుఁ [2]గుక్కురముఁ దోనయరుగుచునుండన్.
సీ. ద్రౌపదిపాటును దనయనుజన్ముల పడుటయుఁ గనుఁగొని పార్థుఁ డాత్మ
యలమట మునిఁగిన [3]నిల విగతాసుఁ డై పడినఁ గుందుచుఁ జూచి బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీయమలచరిత్రు నియం దెన్నఁడును నసత్యంబుఁ గాన
మిటు వడుటకుఁ గత మేమి నావుడు నీతఁ డక్కౌరవుల నెల్ల నొక్కనాఁడ
తే. యాహవంబునఁ దెగ టార్తు ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బల్కొక్కటి సేఁత యొకటి
యగుట చాల దోషము విను మదియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించుచుండు. 41
ఉ. దానను దాన నిట్లగుట దప్పనె యంచుఁ దదీయ మైనయ

[1] బూని. [2] గుక్కురముతోన. [3] సోలసి గతాసుఁ డై.

మ్మానితదేహమ్ముఁ విడిచి మానవనాథుఁడు దాల్మిఁ జేసి బ
ద్ధానిరతాత్ముఁ డై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁ డార్తినెంతయున్
దీనతఁ బొంది ధైర్యలత ద్రెవ్విన నేలకు వ్రాలె భూవరా. 42

క. అప్పుడు దగ నిట్లను నతఁ, డప్పౌరవవరున కోధరాధిప కనుఁగొ
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం, జెప్పు మెఱుఁగు దేనిఁ గరుణ సిగురొత్తంగన్. 43

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నాతనితో భవదీయ మైనభో
జన మతిమాత్ర ముద్ధతిఁ బ్రచండుఁడ నై భుజశక్తి నెవ్వరిం
గొనక కడంగి రజ్జుపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు పల్కు దెప్డు నీ
వనుపమశౌర్య యిప్పుడుట కత్తెఱఁగుల్ గత మెల్లఁ జెప్పితిన్. 44

క. అని పలికి నిరీక్షింపక, చనుచుండె నతండు ధైర్యసారోదారుం
డును [1]నిశ్చయసహితుఁడు నయి, వెనుక శునక మధికభక్తివిడువక చనఁగన్.

తే. ఆసమంచితసారమేయంబు పాండు, ధరణినాయకు [2]నగ్రిమతనయుఁ పిలుఁ వ
నధికభక్తియుక్తంబుగ నరుగుచునికి, పలుమఱు నునికిఁ జెప్పితిఁ దలఁచియుండు.

వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నట్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుం డయి
యుధిష్ఠిరుం డరుగుచుండ. 47

ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదురుకొనుట.

సీ. దివ్యదేహోద్ధతదీప్తిసంతానంబు దిశలు పదింటను దీటుకొనఁగ
రథసమాగమనసంరావంబు మేరుగహ్వరములఁ బ్రతిరవోత్కరము నీన
నచ్చటిసిద్ధసాధ్యమునీంద్రగణముల నానావిధస్తోత్రనాద మెసఁగఁ
దత్ప్రదేశంబుబోధస్ఫీతకల్పవృక్షంబులు పుష్పవర్షములు గురియ

తే. నింద్రుఁ డేతెంచి యాదర మెనక మెసఁగ, నక్కురుక్షితిపాలున కగ్రభాగ
వర్తి యగుటయు నతఁ డభివందనంబు, సేసె సవినయభక్తివిశేష మొప్ప. 48

వ. అట్లు ప్రణతుం డయిన నభినందించి యప్పురందరుం డతని దివ్యస్యందనం
బెక్కు మని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 49

శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడిన యాదుఃఖంబు చిత్తంబు సం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి. డప్పిం గూలెఁ బాంచాలి వా
ర్దోడై వచ్చిరి వారు లేక ఘుట మీతో రాను వా రెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాధుర్యాత్మ కావింపవే. 50

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోక మేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితు లై తనువుల్ దిగఁద్రావి చన్న వా
రనఘ యమర్త్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదు గాక వారలం
దనువు దొఱంగఁ గా వలదు ధర్మమయాత్మక నీవు రావనా. 51

1 నిశ్చలహృదయుఁడు నయి. 2 నగ్రనందనునిపిలుఁద.

—ఃఃఃఃధర్మరాజసురరాజులకుఁ గుర్కురవిషయముగా జరిగినవివాదము.ఃఃఃఃః—

సీ. అనుటయు ధర్మజుం డసురేంద్రుతో నన్ను నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పుర మేను వెడలునప్పుడు [1]మొదల్గాఁ దోన చనుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట [2]రావలదే నామనంబు నిష్ఠురవృత్తి కోర్వ దస్తోకపుణ్య
నిరతాత్మ నావుడు దరహాస మొప్ప నబ్బలవైరి యి ట్లంట పాడియే య
తే. మర్త్యభావము కుక్క కేమాడ్కిఁ గలుగు, [3]ననఘునీచింత తెలియఁగశక్యంబు దీని
విడిచి చను మింకనిష్ఠురవృత్తి యయ్యె,నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.

వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ నవార్యంబును దుష్కరంబును నగు కా
ర్యం బేనియు నార్యుండును బ్రభుండును నై ననీయట్టిసత్పురుషుండు సంశ్రితు
లకై సంఘటింపవలదె భక్తపరిత్యాగంబు సేసి పడయుసిరి నాకు నెంత యిం
పయ్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిషనాథుండు. 53

చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక విన్ము కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం
గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము కొనంగ నేల శుభసంగమునం బెడసేత కృత్యమే. 54

సీ. అనవుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్ముతో విను భక్తియుక్తునివిడుపు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాప మని చెప్పుదురు పెద్ద లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట సనదు దివ్యసుఖంబునకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నావుడును వాసవుఁడు వ్రతస్థుండు కుక్క నంటిన వానికోరి చేయు
తే. సుకృతమునకు నాశం బగుసువ్రతాత్మ, యింత యొప్పనినిర్బంధ మేల చెపుమ
విడువు మీశునకము దీని విడువఁబడుట, నాకలోకసౌఖ్యంబు నొనర్చు నీకు.

చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెంద కిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేను న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలితి చాల నయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగునీకు నర్హమే. 56

సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదునే సదసత్ప్రకారము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్ము
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నైనను విన్నవింపఁ దగిన తెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధము గా దనియెడు బుద్ధిఁ జేసెద నేను బూని విన్న
తే. పంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి, రేనువారలవిడువక యేడ్చుచున్న
వత్తురే తోడ వచ్చి చావనిశునకము, విడువ కుండుట తప్పుగా నుడువఁదగునె.
చ. అనఘచరిత్ర విన్ము శరణాగతుఁ జేకొన కున్కి శుద్ధమి

1 మొదలుగఁదోడఁ జనుదెంచె. 2 రావలవదె నామనంబు. 3 ననఘుచిత్త యత్తెఱఁగశక్యంబు.

త్రునియెడఁ జేయుద్రోహము వధూటి వధించుట విప్రునర్థముం
గొనుట యనంగఁ గల్గునివి గూడి సమం బగు నాకుఁ జూడ భ
క్తుననపరాధునిన్ విడుచుదోషముతో నిది యోర్వ వచ్చునే. 58

ఉ. కావున నాకలోకపుసుఖం బటు లుండఁగ నిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృపాభరితంబుగ సారమేయసం
భావన సేఁత దోసముగఁ బట్టమి నాకు వరంబు నీవు వా
మ్మావనభూమి నుండెద సమిద్ధతపంబుల నిన్న గొల్చుచున్. 59

వ. అని పుయిలోడక పలికెఁ బౌరవోత్తమా యాకర్ణింపుము. 60

సారమేయరూపంబున వచ్చినధర్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట.

సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చయంబుగఁ బలికినతనపుత్త్రుఁ గనుఁగొని ధర్ముఁ డధిక
[1]సంప్రమోదముఁ బొంది సారమేయాకృతిఁ బాసితానాత్మరూపంబుఁ దాల్చి
పరమసంభ్రమకృతప్రణతియు నానందభరితుండు నగునానృపాలుతోడ
నీపుణ్యవృత్తంబు [2]నిర్మలమేధయు నఖిలభూతంబులయందుఁ గలుగు

తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రమదమునఁ దేల్చె
వత్స భూలోకమున నిట్టివారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున దోషదూర
మయిననీమనమున తెఱం గరసినాఁడ. 61

క. విను నీరు గోసి నీదగు, ననుజులు మృతు లయిన వచ్చి యందఱలో నొ
క్కనిఁ గోరుము బ్రదికించెద, నని పలికితి నేను నిర్మలాత్మక నీతోన్. 62

ఉ. దానికి నీవు చిత్తమునఁ దల్లుల సిద్ధఱునుం దలంచి మా
లోన నొకండఁ గల్గితి నలుత్తతే వారలయందుఁ గల్మిలో
కానుమతంబు గాదె నకులార్థిత ధర్మువు నాకు నన్మతిన్
వీనుల కింపుగా నకులు వేఁడితి తద్విధ మెందుఁ గల్గునే. 63

క. భీముని నర్జును విడిచియు, నీమది నకులు బ్రదికింప నిగుడుట పుత్త్రా
నామనమునఁ బాయదు ని, న్నే మన వచ్చు నఖిలంబు నింద్రుం డెఱుఁగున్.

క. విను భక్తియుక్త మిది యని, శునకముఁ జేపట్టి నీవు సురపతి కొని వ
చ్చినయరద మెక్క నొల్లవ, యనఘా సరి నీకు దివమునందును గలరే. 65

ఉ. ఇంతటిపెంపు గల్గుట మహేంద్రుఁడు నీదెసఁ గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితోఁ జనుము సిద్ధపథంబునఁ బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండఁ బృథివీవర నీకు [3]నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నవ్యయంబు నగు నంజలిమాన్యులు సంస్తుతింపఁగన్. 66

సీ. అనియె నప్పుడు పరమాహ్లాదమునఁ జనుదెంచి గంధర్వులు దేవమునులు

1 సమ్మోదమును బొంది. 2 నిర్మలశ్రద్ధయు. 3 విశుద్ధసౌఖ్య.

మరుదశ్వివసువులు మహితాదరంబున ధర్ముండు నింద్రుండుం దారు నమ్మ
హాత్ముని నెత్తి రథారూఢుం గాం జేసి తమవిమానములు పార్శ్వముల నడపి
కొని చన నిఖిలదిక్కులం దనతేజంబు వెలుగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ

తే. దైవతావాసమునకు నా ధర్మజుండు, చనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక
సమ్మతుండు బోధఘనుండు ప్రసన్నఫణితి, సారతోదారుండును నగునారదుండు. 68

వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున నిట్లనియె.

ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుం బేర్కొలయట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మాసెం దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తికీర్తులు సమస్తజగంబులయందుం బర్వుట
న్మానులతోడ నా రిటులు నేర్చిరె రా నమరత్వసిద్ధికిన్. 69

చ. అన విని ధర్మరాజసుతుం డాతని కిట్లను నాదుతమ్ములం
గనుంగొనునంతకున్ సుఖము గాం గొన నయ్యెడ నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడుకును నింద్రసుతుండు మాద్రిసం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీన మేనియున్. 70

వ. వారలను మదీయపక్ష[1]ప్రాప్తు లయినభూపతులను జూచు వేడ్క యెల్లలోకంబు
లమీందను గలుగు వేడుకకంటెను మిగిలి యున్నయది యనుటయు నమరేంద్రుం
డు తననునంబున నతనితోడ సముచితసంభాషణంబులు సేసెద నివ్విధంబు గటు
కవచనత్వంబు గా దని యూహించి యిట్లనియె. 71

చ. తనువు దొఱంగ కిట్లు సుకృతంబుల పెంపున వచ్చి తిప్పకం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమదిం బాసి మర్త్యతం
బనుపడియున్న నెయ్యము సభాసదులన్ శుభదృష్టిం జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగునె మునుపటిచందము నొంది యుండంగన్. 72

చ. ఒరులకు నందరానిపద మూర్జితపుణ్యనిరూఢిం బొందంగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతదూరమనస్కతం గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యముం
బొరయునె దేవతాత్మకులబుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్. 73

క. అని యిట్లాడినసర్వభువనపతియు బుధుండు నైనవాసవుతోం దా
ననియెం దగ వెండియు ధర్మనందనుండు భరతవంశ [2]మహిమాధారా. 74

ఉ. మీ రిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య యే
గారవ మొప్పం దమ్ములను గాంతను బుత్రుల మిత్రకోటిం గ
న్నారంగం జూడ కుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్లభోగముల్
వారలం జూచి క్రమ్మఱంగ వచ్చి సుఖస్థితిమై భుజించెదన్. 75

వ. నా కత్తెఱంగు పరమానందకరం బనియె నని యిట్లు మునీంద్రమాననీయం

---

1 పాతు లయిన. 2 మహిమాధారా.

బయినపాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు
చెప్పుటయు. 76

శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహారా చిన్మయాకార వి
స్తారోదారగుణత్రయస్ఫుటవిశేషా నిస్తుణాశ్లేష మా
గారీతోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర నిజాగారాత్మకత్రీశ్వరా. 77

క. ప్రణవైకభావ్య సురరక్షణకేళీస్తవ్య జన్యసకలద్రవ్యా
గణనాతీతా పోష్యప్రణతవ్రాతా నిరీహ భక్తిప్రీతా. 78

మాలిని. అమృతవికిరణక్రీడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోద్వాహ విజ్ఞానదేహా
సుమహదుపనిషత్ప్రస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
శమనరమణశీలా సంభృతానందలీలా. 79

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునందు మహాప్రస్థానిక
పర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

—

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

వర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహాచరణశతపత్ర యమనియమాది
ప్రావీణ్యపూర్ణమిత్ర మ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహు లగుపాండవులును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గం బారోహించి యెట్టెట్టినెలవుల నిలిచి రెట్లు వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయచిత్తంబున నుత్తరంగం బగుచున్నయది నీవు సర్వవిదుండ వేను భవదీయసదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞానమానసీయుండును బరమకృపావిధేయుండును నైనసాత్యవతేయునిసారకరుణావిశేషంబున సంభావితం బైనబోధంబున సాధుజనస్తవ్యుం డైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కిట్లనియె నట్లు బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజుతలంపున కనుకూలుం డై యాఖండలుండు. 2

సీ. తగువాని రావించి ధర్మనందనునకుఁ దమవారిఁ జూడఁ జిత్తమునఁ గోర్కి
దనికినయది నీ వితని నట గొనిపోయి యఖిలబంధులఁ జూపు మనుడు నతఁడు
గారవం బెసఁగంగ నారాజసత్తముఁ దోడ్కొని పోవఁ గుతూహలమునఁ
దోడన నారదాదులు గొంద ఱరిగి ర ట్లేఁగెడుచోటఁ గ ట్టెదురఁ దోఁచె
తే. నున్నతాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరసి,జాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు సతత,యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు.

వ. ఇట్లొప్పియున్నయతనిం గని ధర్మనందనుండు దేవమునివరుల మొగంబు లాలోకించి. 4

—ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుం జూచి యసూయాపరుం డై నారదుచే దతనిం దేర్చుట.—

సీ. ఇతఁ డతిలోభోపహతమానసుఁడు దీర్ఘదర్శి గాఁ డ్జితనికతమునఁ జేసి
నిఖిలదేశంబులయఖిలనృపాలురుఁ ద్రుంగిరి దంతితురంగసహిత
ముగ ననవద్యాంగి విగతకల్మష ధర్మచారిణి సాధ్విఁ బాంచాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమానపెట్టిన తులువ యే నిట్టివాని

ఆ. తోడఁ గలసి మెలఁగుదు నె మహాత్ములార యెచట నున్నవారు భీమ
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును నన్ను నచటికనుపవలయు ననుచు మరలె.

వ. మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కిట్లనియె. 6

సీ. ఓధర్మనందన యీధరణీవిభుం డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలింగెడుఁ బుణ్యకర్ము లెల్లను గడు గారవింతు
రితని నితండు మహీశుల నుజ్జ్వలక్షత్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె
నది పాప మేలగు ననఘ పాంచాలి యీతనిచేతఁ బడుటయుఁ దక్కుఁగలుగు

తే. నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప
నిచోటు పుణ్యలోకము మది నీను రోష
మనుమనోవికృతులు దగునయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుతచరిత. 7

వ. అని వెండియు. 8

క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ, కేదురితంబులు నితాంతహృదయక్లేశా
పాదకములు వాటిల్లె న, నాదృతములు సేయు వాని నన్నిటి ననఘా. 9

చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు నవ్విభుఁ డి ట్లనుఁ బాపశాలి స
జ్జనసతతాపచారి కులసంక్షయకారణరోషభాగి యి
మ్మనుజవరాధముం డితఁ డమర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మను నకొ పుణ్యలోకమున మాటలు వేయును నేల సంయమీ. 10

తే. అతని నట్లుండ నిమ్ము నాయనుజతనుజ, మిత్రజనములఁ బాంచాలపుత్రి నా క
వశ్యమును నభివీక్షింప వలయుఁ జూపఁ, బనుపు వారలయున్నెడ భవ్యచరిత.

వ. అని మఱియుం గలుగుమునీంద్రులఁ గలయం గనుంగొని. 12

—ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేఁడుకొనుట.—

సీ. సంగ్రామమృతు లై నసకలబంధులకుఁ దిలోదకం బే నిచ్చుచుండ వచ్చి
కుంతి గర్ణుఁడు దనకొడుకు కని చెప్పి నా కతనిజన్మము తెలియం గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె నది మొదలుగ నమ్మహావీరుఁ దలఁచినయప్పు డెల్ల
నుల్లంబు సంతాప మొందుఁ దదీయపాదంబు లద్దేవిపాదంబులట్ల

ఆ. యుని సభక్తికముగ నర్చితంబులు సేయఁ, గాన కునికి కేను గడము వగతు

నతఁడు నేము నైన నమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ, జెనయునే త్రిలోకసేవ్యులార. 13

చ. అతని నెఱుంగ కుండి విను మర్జునుఁ బంచితి నమ్మహాత్మునిన్
మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నానహించుచున్
మతికి నలంత సేయు గుణమాన్యుని నాతనిఁ జూచుకౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్నయది యాయన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే. 14

వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖప్రభృతి తదీయజ్ఞాతులును రణాగ్నికిం బ్రాణహవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకుం జూడ వలదే ప్రాణసముం డగు జగత్ప్రాణనందనుని సంక్రందనతేజోవిరాజితుం డగు శ్వేతాశ్వుని నశ్వుల ననుకరించునకులసహదేవులను సహజసద్గుణశాలిని యగు పాంచాలినిం జూడక నిలువం జాలుదునె వారి కెవ్వరికిని నాకలోకనివాసంబు లేక తక్కెనేని సోదరరహితస్వర్గంబునందు స్వర్గత్వబుద్ధి పుట్టద య్యెడు వార లెచ్చోటనుండి రచ్చోట యేను బుణ్యలోకంబుగాఁ దలంచెద నయ్యెడ కనిచి పుచ్చుం డనిమిషవర్యులారా' యని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుతో నద్దేవమును లిట్లనిరి. 15

ఆ. అట్ల చేయువార మమలాత్మ నీదుచిత్తమున నేది దోఁచె దాని నాచ
రింపవలయు నని నిలింపేశ్వరుండు పాటించి మాకు నప్పగించినాఁడు. 16

సీ. అని దేవదూతునిఁ గనుఁగొని యమ్మహితాత్ముని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్పు మన్న నప్పురుషుఁ డాదర మెసఁగంగ నాధర్మతనయు
నిందు రమ్మనుచుఁ దాముందటఁ జన నమ్మహానుభావుఁడు వాని ననుగమించె
నట్లు సనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దుర్గంధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ
ఆ. మశకనిబిడమును దమఃకలితముఁ గ్రిమికీటరక్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువాయసరవాన్వితంబు నయ్యెఁ బథము. 17

వ. అప్పథంబునఁ బాండవాగ్రజుండు సని చని యాగంగ్రాఁగిననూనియవోలెం దెరలుచున్నజనంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగుచుఁ దటంబున నిశితాసిపత్త్రవనంబు శోభిల్ల వైతరణి యనుపేరఁ బరఁగినయేఱును దత్ప్రదేశంబున ననేకప్రకారయాతన లనుభవించుపాపకర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ బోవలయుచో టింక నెంత దవ్వు గల దియ్యెడయును దేవతాధీనంబైయుండునే యని యడిగిన నప్పురుషుం డతనితోడ. 18

తే. ఈనెలవును బృందారకాధీన మిదియు, మనకు రావలసినచో టనిన నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు, చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁ జేయుటయును.

వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్నియెలుంగులు. 20

తే. [1]భవ్యజనన నీగాత్రము దివ్యసౌర
భంబు బెరసినగాడ్పు మాపైఁ గరంబు

1 దివ్యజన నీదుగాత్రంబు.

హృద్యమై వీచుటయు దుఃఖమెల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందుచున్నార మేము. 21

క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుయా,తనలం దొఱఁగితిమి పరమధర్మాత్మక నీ
వనయము దయ నిచ్చట నిలి,చిన బ్రతుకుదు మింకఁ గొంతసేపు నిలువవే. 22

— ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ముల నెఱిఁగి పరితపించుట. —

వ. అని దుఃఖభారకృపణంబులగుచు వీతెంచినఁ గాంతేయాగ్రజుం డోహో యెం
త బెట్టిదంబులైనయిడుమలం బడియెదరో వీర లని కారుణ్యం బొలయ నిలిచి
వెండియు నత్తెఱంగుమాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసే
నుండ నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదిని ధృష్టద్యుమ్నుండ ద్రౌప
దేయుల మనుపలుకు లెసంగుటయు. 23

సీ. ధర్మనందనుఁడు చిత్తమ్మున నుద్వేగ మావహిల్లఁగ దైవ మకట యిట్లు
సేసెనె కీ డేమి సేసిరొక్కో వీర లిన్నరకమునకు నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది వాసవాద్యసురులు నీచులువో వీరి నేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపుటిడుములఁ బెట్టెడిదె ధర్మమా తెఱంగు
తే. మాలితే నీవు సజ్జనమాన్యు లలఘు,సత్యపరులు దయాఢ్యులు నిత్యదాన
రతులు బహుదక్షిణాంచిత[1]క్రతువితాన,పావితాత్ము లనర్హంపుఁబాటుఁ బడిరి.

చ. ఒకటకు మేలు సేయనిసుయోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁ డై
సకలసుఖానుభూతియు నజస్రము పెంపు వహింప నొప్పి దృ
ష్టికిఁ గడుఁబ్రేఁక నై [2]తనదుచెల్వలుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి పుణ్యపరావృతుఁ డై వెలింగెడున్. 25

ఆ. ఈఁగకాలియంత యేనియుఁ బాపంబు, వీరివలనఁ గనుట వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టియుత్తములకు విధి, పాడి మాలి యిట్టిపాటు దెచ్చె. 26

సీ. అని యగ్గలపుఁజింత మునిఁగి కలంక మనోవికారము నాకు నావహిల్లఁ
గతమేమియొకొ యిదిఘనమాయయొ కలగనుటయో యరయ నిక్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వివేకింప నేర రా దయ్యెడు నని పరమాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమయుండు నై కొండొక ప్రొద్దూరకుండి సద్బుద్ధిఁ దలఁచి
తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన నమ్మహాత్ముఁ
డప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీపరుగు మార్య
వర్య యెవ్వరిదూతవు వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెండియు నిట్టు లనియె నధిప. 27

— ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్నధర్మజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట. —

క. నాయనుజులు [3]దుఃఖార్దితు,లై యున్నా రట్టు లగుట నచటికి రా నిం

1 క్రతువిధాన, పాలితాత్ము. 2 తనదుసిల్లలుఁ. 3 దుఃఖాతురు, లై.

కీయెడన యేను నిలిచెదఁ, బాయక యని చెప్పు మాకృపానిరతునకున్. 28

చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జరనాథుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పెఁ గురుసత్తము ధర్మజునిశ్చయంబు న
య్యనఘచరిత్రభాస్వరుని యాడినమాటలు నాతఁ డంతయున్
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమిదేవయుక్తుఁ డై. 29

ఆ. ధర్మజుఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ, డగునజాతశత్రు ననునయించి
రక్షణం బొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత, నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్య. 30

వ. అప్పుడు. 31

సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరు లై యాతనాబాధితు లగుట మాని
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాదిపలలాశిపక్షిపంక్తులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపవ యెఱచి నెత్తురు కేశపటలంబు లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్రఘోరారణ్యయుక్త వైతరణి లే కుండె సత్పరిమళంబు
తే. నింపుఁ జేయుచోఁకును [1]సొగియించుతనువు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మిది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించె దిశలు పదియు. 32

వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడం జనుదెంచినట్టి. 33

మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వగరుడభుజగవ్రాతముల్ వైభవం బు
ల్లసనం బొందంగ సిద్ధు ల్మనముల ముదము ల్పల్లవింపంగ సాధ్యుల్
హసితస్వాంతంబులం బెల్లలమిఁ గొనఁగ [2]నత్యాదరోత్కర్షముల్ పాం
డుసుతోపాంతంబునం బిండుగొని నిలిచి చూడ్కుల్ తదంగంబు గప్పన్. 34

వ. ఒండొరులతో నక్కురుమూర్తిగుణంబు లుగ్గడించి యగ్గించుచుండ సంయమి
సురసమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయశోమండితుం జేరం జని
సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 35

క. నీ విచ్చో నునికికి ని,ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని, పో వచ్చినవారు గినుకఁ బో విడువ వనా. 36

క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస,మృద్ధసుఖావాప్తియును శమితవికృతియు స
ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని, సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషముకతనన్. 37

క. విను మొక్కటి సెప్పెద రా,జనువానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం, గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మీ. 38

సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు [3]జోకలై యుండుఁ బుణ్యంబుల నొదవు నాక

1 సొకియింపఁదనువు. 2 సంగాదరోత్కర్షముల్. 3 బ్రోవులై.

సుఖము పాపంబులఁ జొప్పడు నరకదుఃఖము విను మున్ను నాకంబు సుఖము ననుభవించినయట్టియతఁడు పదంపడి యధికనారకపీడ ననుభవించు మున్ను నారకదుఃఖమునఁ బడ్డవాఁ డనంతరము నాకమునఁ దాఁ బొరయు సౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు తొలితొలి యమరతాసు
ఖంబు గయికొని మఱియు దుఃఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మును మును ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది వెంజి సౌఖ్యంబు లొందు. 39

క. ఇట యేను నిన్నుఁ బుత్తెంచుట యుత్తరకాలదివ్యసుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గాదే నీకట, కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁగా రా వలసెన్. 40

సీ. గన్నఁ డుత్తమసిద్ధిఁ గాంచి వెలిం గెడు నమ్మహాభుజునకు నైకరంబు
దుఃఖింతు నీ వెప్డుఁ దుదిముట్టి యున్నాఁ డతండు నిజోజ్జ్వలస్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నాజలజాప్తనందనుఁ గనుఁగొని చిత్తంబుకలఁక విడువు
మనిలనందనుఁడు నర్జునుఁడును నకులుండు సహదేవుఁడును భవత్సైన్యరూప

తే. వర్తిసర్వమహీపతివర్గములును, ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ దేజమలరి,యుండఁగాఁజూచినమ్మోదయుతుఁడవగుము.

ఆ. దైవనిహిత మగుటఁ దప్పింప రాకున్న, యట్టియల్పదుఃఖ మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు లేపార నాతోడ, విహరణంబు నొనర్పు విమలచరిత. 42

క. మానితసువ్రతములకు, స్నానకరణమునకు ననుగుణం బయిన శుభం
బే నీకుం గావింపం,గా నుజ్జ్వలస్ఫూర్తిఁ బరఁగు కౌరవముఖ్యా. 43

తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములసంచితంబు లయినయుదాత్తలోకంబులనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయవిభవ మెసఁగ, నతులయోదారసౌఖ్యంబు లావహిల్ల.

సీ. మహితవర్తను లైనమాంధాతృనలహరిశ్చంద్రదిలీపదుష్యంతభరతు
లొందినకీర్తనీయోన్నతి నొందుము నిచ్చఁ గొనియాడంగ మునినిలింప
గంధర్వగరుడోరగప్రధానులు సిద్ధసాధ్యసత్తములును సకుతుకముగ
వచ్చినవా రని వారి నెల్లను జూప నతఁడు వినయసంభృతాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి యాచరింప, వార లెంతయుఁ బ్రీతిమై గారవంపుఁ
బలుకు లెసఁగంగ నధికసంభావనంబు, సేసి రాననములు వికసిల్లుచుండ. 45

వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు ని ట్లనియె. 46

క. ఆకాశగంగ యిదె పుణ్యాకృతి యున్నదిఁ బరిప్లుతాంగుఁడ వై సు
శ్లోకా నాచెప్పినవనృప, లోకంబుల మిగులు మమరలోకసుఖములన్. 47

—యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభాషించుట.—

సీ. అనియె నప్పుడు ధర్ముఁ డభిరామమూర్తి [1]ముఖప్రసాదంబునఁ గరము వెలుఁగ
నారాజవర్యునిఁ జేరంగ నరిగి నిన్నీను గౌరవ పరీక్షింపఁ గంటి
నిన్ను మున్మ్మా అరణీప్రసంగంబున ద్వైతవనంబునఁ దగిలి కుక్క
తో వచ్చినప్పుడు దైవతగిరిపొంత ననుజవర్గమువిషయంబు గాఁగ

తే. నిప్పు డిచటను జలన మొకప్పు డైన, నీదుమది నించు కేనియు లేదు దమము
శమము సత్యంబు పుస్తతసారభక్తి, నీకు నగ్గలములు మహనీయచరిత. 48

వ. పరిశోధితుండ వయితి కలంక దొఱంగి సుఖివి గ మ్మని పలికి రాజునకు నవశ్యంబును నరకంబు సూచుట గలదు గావున నత్తెఱంగున కయి యేనును వాసవుండును నిన్నుం గడుఁగీ డగునచ్చోటు సొనిపితిమి సూర్యతనయపవననందనాదులనరకదుఃఖానుభావంబులు మాచేసినవెడమాయంబు లగుట నీకుఁ దెలిసె వారు పుణ్యలోకవాసు లయి యునికియు వాసవువాక్యంబులఁ దేటపడియె నని చెప్పి. 49

క. నీ వియ్యాకాశనదీ, పావనసలిలముల మునుఁగు భవ్యాత్మ భవ
ద్భావంబు విడుచు మానుష, భావవికారముల శోకబంధము లడఁగున్. 50

చ. పరమసుఖంబుఁ బొంది యతిభాస్వరు లై విహరించునీదుసో
దరు లగుకర్ణముఖ్యుల ముదం బెసలారఁగఁ జూచె దీమహో
త్తరబహుసౌఖ్యనిర్మలపదంబున దివ్యవిహారలీలలం
బరఁగెద వేల యిం కిచట బాంధవరత్నుక రమ్ము చెచ్చెరన్. 51

—ధర్మజుఁ డాకాశగంగానగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట.—

సీ. అని పల్కి ధర్ముఁ డత్తనయునిఁ దోడ్కొని యయ్యెందఱును దోడ నరుగు దేర
నాకాశగంగయుపాంతంబునకుఁ బోవ నప్పుణ్యనది నమ్మహానుభావుఁ
డార్యసంస్తవనవాక్యంబులు సెలఁగ భవ్యస్నానమంగళ మాచరించి
మానుషతనువు నమ్మాత్రన విడిచి దివ్యం బగుసుహిత దేహంబు దాల్చి

తే. వైరమత్సరస్నేహసం[2]వాసలౌల్య, గర్వశోకాదు లైనహృద్గతవికార
ములఁ దొఱంగినిర్ధూమత్వమున వెలుంగు, పావకుఁడుఁబోలెశోభిల్లెఁబౌరవేంద్ర.

వ. ఇవ్విధంబున నొప్పి మీతాత ధర్మనందనుండు బృందారకనాయకనారదాద్యుదారపురుషుల నభినందించుచు ధర్ముండును దారును దో నరుగు దేర దివ్యశక్తి నట సని మనోహరం బయినయొక్క యెడ. 53

సీ. విస్ఫురద్భహురత్నవితతికనత్కనకాత్మకం బయినమహాసనమున
దేదీప్యమాన మై దివ్యావయవదీధితిప్రతానం బెల్లదిశల వెలుఁగఁ
జక్రగదాద్యస్త్రసంతతి యుజ్జ్వలాత్యంతసుందరపురుషాకృతులును

1 నై ఐదనవికాసంబు ఐఱులుచుండ, నారాజ. 2 వాదలౌల్య.

జాఱుమాలికలీ [1]సమవేతనిజరూపములుఁ గల్గి భక్తిమై బలసి కొలువఁ
తే. దనదుచూడ్కికి నెంతయుఁ దగు లొనర్చి
మున్ను చూచినయట్లగుమూర్తి యొప్ప
నరుఁడు కేవలసవినయపరత వెలుఁగఁ
బొలుచునారాయణునిఁ గాంచె భూపవర్య. 54

చ. కని మది నమ్మహాత్ముఁ డధికప్రముదంబు వహించె నొండెడం
గనుఁగొనియెం బ్రియం బునఁగఁ గౌరవవంశవరేణ్య దీప్తిధా
ముని రవిపంక్తిలోనఁ బదుమూఁడవమూర్తి వెలుంగుచుండఁ గ
ర్ణుని మఱి భీమసేనుని మరుద్గణమధ్యగతత్వశోభితున్. 55

తే. అంగములభంగి తొల్లింటియట్లయై యనూనతేజోవిరాజితులై నవారిఁ
గనియె [2]నశ్విసమీపవర్తనులఁ దత్సమానమూర్తుల వీక్షించె మాద్రిసుతుల.

చ. [3]ఉదితరవిచ్ఛవిం దరుణి నుత్పలగంధి నుదాత్తమూర్తి ద్రౌ
పది నచొటెల్లనుం దనప్రభన్ వెలుఁగొందఁగఁ జేయుదాని న
వ్విదితయశుండు సూచి మది విస్మయ మందఁగ నింద్రుతోడ ని
మ్మదవతి యెవ్వ రార్యజనమాన్యచరిత్ర యెఱుంగఁ జెప్పవే. 57

ఇంద్రుఁడు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందినస్వజనంబులఁ జూపి చెప్పుట.

సీ. అనవుడు నతనితో నాతఁ డీభామ మహాలక్ష్మి ద్రౌపది యనఁగ ద్రుపదు
నికిఁ గూఁతురై యయోనిప్రభవం బగుమానుషరూపంబు మహితలీల
ముగఁ దాల్చి భవదనుభూతి సెల్లించె గౌరీశ్వరునాజ్ఞ వహించి వచ్చె
నని చెప్పి యల్లరమ్యాకృతు లేవురు గంధర్వవరులు నిక్కముల నయన
తే. యందు మీకు జన్మించినయక్కుమారు, లల్లవాఁడె మీతండ్రికి నగ్రజుండు
ప్రకటగంధర్వపతిధృతరాష్ట్రనాముఁ, డిందునతఁడంచుఁ జూపె నరేంద్రముఖ్య.

వ. ఇట్లు ద్రౌపదీద్రౌపదేయాంబికేయుల తెఱం గెఱింగించి వెండియు నాఖండలుం
డు పాండవాగ్రజునకుఁ గర్ణుంజూపి భవదగ్రజుండు సూర్యునపరశరీరంబు కొం
తేయుం డయి రాధేయుం డనం బరఁగినవాఁడు సుమ్ము నూడు మని పలికి సిద్ధ
సాధ్యవిశ్వదేవగణంబులతో నున్నవారు తత్తదంశప్రభూతు లయి వాసుదేవా
నుచరపరాయణు లగుచు వర్తించినసాత్యకికృతవర్మాదియాదవుల నాలోకింపుము.

క. అని చెప్పి చూపి యభిమన్యునిఁ జూచి తెచంద్రుభంగి నుజ్జ్వలకాంతిం
దనరెడుఁ దదంశజాతుం, డనూనధృతిశాలి వీఁడె యంచుం జూపెన్. 60

వ. చూపి తదనంతరం బమ్మహాత్మునితోడ. 61

ఆ. పాండురాజు వీఁడె బహురత్నఖచితవిమాన మెక్కి గొంతి మాద్రి తనయు
పాంతభాగమున సుఖాసీనలుగ నాదువలను వచ్చుచున్నవాఁడు గంటె. 62

1 సమభేదనిజ. 2 నశ్వినిసామీప్యగతులఁ దత్స. 3 ఉదితరవిప్రకాశం దరుణి.

క. అదె భీష్ముఁడు వసువులకడఁ, గదిసి యెలమి నున్నవాఁడు గంటే ద్రోణుం
డిదె దివిజగురునిపాలఁ బ్రమద మెసఁగ వసించినాఁడు మాన్యచరిత్రా. 63

వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధర్వయక్షగుహ్యకగణంబులలో ద్రుపదవిరాటులను
దదీయానుజతనుజవర్గంబులనుం దక్కనుం గలుగు కేకయపాండ్యప్రభృతినా
నాదేశాధీశులను వేరువేరం జెప్పుచుఁ జూపుచు భవదీయం బగుసమరంబునఁ
బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమలోకంబులు వడసి యున్నవారల నవలోకింపు
మని చెప్పె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా యిప్పుడు
నీచెప్పినసుయోధనశకునిసైంధవులును గర్ణుండును గర్ణకుమారులును వెండి
యుం గలతత్పక్షభూపతులును ఘటోత్కచాదు లయినపాండవులవారును
నీచెప్పినసకలజనంబులు నాకలోకంబున నెప్పుడు నుండుదురో యట్లు గాక
కొంతకాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనుష్యాదిజన్మంబుల నొందుట కై యరుగు
దెంతురో యిత్తెఱంగు విన నలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నమ్మునిపతి యమ్మ
నుజపతితో ని ట్లనియె. 64

సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునివరుఁ
డైన వేదవ్యాసుఁ డతులకరుణఁ
జెప్పినయది నీకుఁ జెప్పెద సమవధా
నంబుతో వినుము సనత్కుమారుఁ
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డన్యులకు దురాసదం
బయినకుబేరలోకానుభవము
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను సతియుఁ దానును నింద్రు
భవనంబునన నిల్చెఁ బాండునృపతి

తే. యాంద్రు రిరువురుఁ దో నిల్వ నమృతకరునిఁ
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని నొందెఁ
దత్ప్రతీకాశుఁ డయినకోదండగురుఁడు
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యె గాంధారవిభుఁడు. 65

క. రారాజు నాకనరకో, దారసుఖాత్యంతదుఃఖధామంబులఁ బెం
పారియు హీనత నొందియుఁ, గౌరవకులనాథ పిదపఁ గలియం దొందెన్. 66

వ అట్లపోలె నాకనరకంబు లనుభవించి. 67

ఆ. అతనితమ్ము లెల్ల యాతుధానావలిఁ, గలసి రాత్మజనకుఁ గలసె సూర్యుఁ
గర్ణుఁ డధిప వసువు గావున వినుము గంగాత్మజుండు వసువులందు నిలిచె. 68

వ. ద్రుపదుండు విరాటుండు ధృష్టకేతుండును భూరిశ్రవుండును శల్యుండును శం
ఖుండును నుత్తరుండును విశ్వనామదేవతలఁ గలసిరి ధృష్టద్యుమ్నుండు హుత
వహునిఁ గూడికొనియె నని చెప్పి యప్పరమసంయమి యప్పాడమితేనితో

వెండియు ని ట్లనియె. 69

తే. వినుము ధర్మనందనుపుణ్యతనువునందుఁ
జగఁ బ్రవేశించి యున్నవిద్యామయాత్ముఁ
డైనవిదురుండు నన్మహితాత్మబోధ
శాలియును ధర్ముఁ గూడిరి సచ్చరిత్ర. 70

సీ. కమలగర్భునినియోగంబున నిజయోగబలము గైకొని బలభద్రదేవుఁ
డంబుధి కరిగి యనంతుఁ బరమమూర్తిఁ గలసె నత్తెఱఁగు మున్నలఘుకీర్తి
ధన నీకుఁ జెప్పితిఁ దక్కటివృష్ణిభోజాంధకు లెల్ల గుహ్యకగణంబుఁ
గూడిరి కృష్ణుసంక్రీడకుఁ బాత్రంబులైనషోడశసహస్రాంగనలును

తే. విధినియుక్తకాలంబున విను సరస్వతీజలంబుల మునిఁగి యుత్కృష్టమగుని
జాప్సరోభావ మొంది నారాయణునియుపాంతచారిణు లైరి ప్రహర్ష మెసఁగ.

చ. అనుమరణంబునం దగ మురాంతకు రుక్మిణి సెందె లక్ష్మి న
వ్వనరుహనేత్రుతక్కఁగలవామవిలోచన లేడ్వురుం దదీ
యనుతతనుప్రవేశనసమాచరణం బొనరించి రవ్వరాం
గనలును లక్ష్మియంశములు కావునఁ గౌరవవంశవర్ధనా. 72

వ. అని చెప్పి యమ్మహాయుద్ధంబున మృతు లైనయట్టివారును నేను మున్ను ప్రసంగించినయట్టివారును బ్రసంగింపనివారును నిట్టిట్టి గతిం బ్రాపించి రని నాచేతం జెప్పంబడినవా రెల్లను నిజార్హప్రకారంబుల సురాసురయక్షగుహ్యకగంధర్వబృందంబులం జెందిరి కురునందనా నీయడిగిన తెఱం గెఱింగించితి నని వెండియు. 73

తే. వినుము పాండవకౌరవవిషయ మైన, యట్టియితిహాస మే నుపాఖ్యానజాత
సహిత మగునట్లుగా సమస్తంబు సుహిత, విస్తరంబుగఁ జెప్పితి విశదభంగి.

వ. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు సత్ప్రసాదభరితుం డై యాజ్ఞాపింప నట్లు[1] తదీయానుజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధప్రజ్ఞావిశేషుండ నై యశేషంబును వివరింప నమ్మహాత్ముకారుణ్యంబున నిమ్మహనీయేతిహాసంబు [2]సమాధానమానసుండ వై యాకర్ణించి నీవును బహుళపుణ్యాత్ముండవుఁ గృతార్థుండవుఁ బరమార్థవిదుండవు నైతి వని యిట్లు సాంద్రానందసంపాదనశీలుం డై. 75

క. శ్రీనిత్యత్వప్రమతా, ధానకుతూహలనిహూఢతాస్తవ్యాపాం
గా నిర్భరవేదవ్యా, సానేకవచోనుషంగ హరిహరనాథా. 76

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పె నట్లు సర్పయాగసమయప్రవృత్తం బైనమహాభారతం బంతయుఁ దత్సభాగతుం డైనరోమహర్షణనామధేయుండు సాత్యవతేయశిష్యుండును బండితప్రవరుండును నగుసూతుని

1 తదీయాజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధవిజ్ఞానవిశేషుండ నై. 2 సమాధానమాననీయుండ వై.

పుత్త్రుం డైనయుగ్రశ్రవుం డనియెడుకథకుండు సమ్యగవధానంబున నాకర్ణిం
చినవాఁ డగుటను సమాశ్రితవత్సలుం డైనయాకృష్ణద్వైపాయను ననుగ్ర
హంబునఁ దత్కథాసాకల్యవిసరణవిశారదుం డై యుండు నతండు నైమిశా
రణ్యపుణ్యక్షేత్త్రంబునందు శౌనకుం డనుకులపతి మొదలుగాఁ గలకొందఱు
మహామునులు సత్త్రయాగం బాచరించు చుండ నయ్యెడకుం జని వారలం
గాంచినఁ బుణ్యకథాశ్రవణకౌతుకాధీనమానసులై యమ్మాననీయులు పుణ్యా
త్మకుం డైనయక్కథకునకు సముచితార్చనంబులం బ్రియం బొనర్చి కథా
కథనంబుఁ బ్రసంగించినం బ్రీతుం డై యాతం డేమి తెలుంగుకథ వినం గో
రెద రనుటయు సత్పరమార్థపరాయణు లతనితోడ నెయ్యది హృద్యంబును
సపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్రదంబును నఘనిబర్హణంబును నైనయది య
క్కథ మాకు విన నిష్టం బని పలుకుటయు. 77

క. అతఁ డింతటిది మహాభారతంబ యనునిశ్చయము దిరంబుగ మతిసం
గత మగుడు నమ్మహాత్ముల, కతివిశదము గాఁగ నమ్మహాకథ సెప్పెన్. 78

వ. చెప్పి యి ట్లనియె నట్లు జనమేజయుండు సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ
వైశంపాయనువలన నివ్విను తేతిహాసంబు విని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుం
డును నయ్యె నక్కాలఁదిఁ దదీయయాజకులు యజనసమాపనవిధి యనుష్ఠించి
రయ్యుధిష్ఠిరానుజపుత్త్రపౌత్త్రుఁ డత్తెఱంగున భుజంగంబులయాపద దీర్చిన
యాస్తీకు నభ్యర్చనంబున నత్యంతసంతుష్టునిం జేసి యతని నివాసంబునకు
ననిచి పుచ్చి ఋత్విజు లాదిగా నఖిలబ్రాహ్మణులకు బహుధనంబు లొసంగి
వినయం బెసంగ నామంత్రితులం జేసిన వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి
వైశంపాయనుఁ బెంపారువిశేషపూజనంబులఁ బరితోషితుం గావించి దేవోప
చారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుం బూజించి యజ్ఞపతి సకలజనం
బులు ప్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ బురంబుఁ బ్రవేశించె. 79

సీ. అని చెప్పి యాశౌనకాదిమునీశ్వరగణముతో మఱియు నక్కథకుఁ డింపు
మిగులంగ ని ట్లను మేటిమునీశ్వరసంఘంబులో నెల్ల సత్యదర్శి
సర్వవిధిజ్ఞాత సర్వవిజ్ఞానభవ్యాత్ముండు సర్వేంద్రియప్రబోధ
శాలి సర్వజ్ఞుండు శౌచశాంతిక్షమాదాంతితపోనిత్యతావిభాసి

తే. యాప్తసర్వవిధైశ్వర్యుఁ డఖిలసాంఖ్య, యోగభేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
చతురవాగ్విలాసుండు నిస్తత్త్వవస్తు, వేదిసాత్యవతేయుండు వేదమయుఁడు.

వ. పాండవులకీర్తిం బ్రకటించుటకును మఱియుం గొందఱు జనపతులచరిత్త్రంబులు
జనుల కెఱింగించుటకును దేవదేవుం డగు వాసుదేవుని సంక్రీడావిశేషంబులు
వివరించుటకును సర్వదేవజాతులజన్మంబులును దదీయసాయుజ్యంబులును దేట
పఱుచుటకును సకలధర్మంబులునుం దెలుపుటకును గాఁ బంచమవేదం బయి

పరఁగునిమ్మహాభారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయ
కృతంబు దీనివిశేషంబు వినుండు. 81

తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములగుఱిచి
యొలయుతెరు [1]వెద్దియును నిందుఁ గలుగునదియు
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండు చొప్ప
దర్కకంటను లేదు వేదజ్ఞులార. 82

సీ. పూతాత్ములార యీపుణ్యేతిహాసంబు జనమేజయుఁడు సేయుసర్పసుఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ డైనవేదవ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ సతనిశిష్యుఁడు లోకనుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి సవినయభక్తికముగ వినినవాఁడఁ
తే. గథనశక్తియు నమ్మునికరుణవలనఁ, గలిగె నాకిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు విను చుండఁ జెప్పెడుమేటిపనము,గంటి మంటి మీదయ పెంపుకతనఁజేసి.

వ. అని పలికి వెండియు. 84

-ఫలశ్రుతి-

క. అలఘుమతులార పర్వం,బుల నీయితిహాసరత్నమును వినిన నఘం
బులు వాయు నాకలోకము, గలుగును సిద్ధించు ముక్తికాంక్షిత యైనన్. 85

క. ఆద్యంతంబును నీయన, వద్యకథ వినంగఁ గనినవారికిఁ బాయుర్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా,వద్యము మొదలైనపాపవర్గం బెల్లన్. 86

క. సురపితృకార్యంబుల భూ,సురులకు దీని వినిపించుసుకృతాత్ముఁడు ద
త్కారణఫలంబుల నధిక,స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా. 87

క. మానసముల నింద్రియముల, నేనియుఁ జేయంగఁబడినయేనఃపుంజం
బీనిర్మలేతిహాసము, వీనుల నొక్కింత సెలుక విరియు సకలమున్. 88

ఉ. భ్రాజితవృత్తిమైఁ బరఁగుభారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జయనామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబునం
బూజితకీర్తి యై నెగడుభూరిజయోన్నతిఁ గంద్రు దీనిచే
రాజు లిలాసురుల్ మఱి యరాతుల గెల్తురు విన్నయంతటన్. 89

ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువుర్
భూరియశంబునుం బ్రమదమున్ దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన వేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రునిఁ గాంచు సద్వధూ
గౌరవ మొప్పఁగాఁ బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్. 90

ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మపా

1 వెద్దియే నిందుఁ... గల్గి దీన లేకుండు చొప్ప.

పక్షపణంబునన్ వెలుఁగు భారతసంహిత కెల్లఁ బుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁ గని విన్నమానవుం
డక్షయపుణ్యలోకములయందు రమించు నిరామయస్థితిన్. 91
ఉ. వ్యాసమునీంద్రసారకరుణాతిశయంబున భారతార్థ ము
ద్భాసిత మైనయట్టినుతభాగ్యునకున్ సకలాగమార్థసం
వాసన మానవిల్లు జనసంక్తులు గీర్తన సేయ శశ్వదు
ల్లాసముఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు నతం డుదాత్తుఁ డై. 92
వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైనసూతుండు. 93
చ. పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగుచొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకుఁ బ్రీతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్మిలిన్
హరిహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁజూడు మెప్పుడున్. 94
ఉ. పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామ కపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వతపఃఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తివిశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా. 95
క. దేవాదిచతుర్విధభూ,తావాసా సుకృతహృదయ హారివిలాసా
కేవలభావానందమ,యా వేదవ్యాసవర్ణ నాయాథదయా. 96
మాలిని. అకృతకమధురోక్తివ్యాప్తసందీప్తసారా
సకలభువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనకమనీషాశుద్ధబుద్ధానుభావా
సకృపకృతవిలాసా సంభృతానందభావా. 97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణపర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము
సంపూర్ణము.

శ్లో. యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోఽస్తు తే.

చెన్నపురి: ... ముద్రితము.—1923.

సంస్కృతసమము =
ధార = సం = సమములు = అవిచ్ఛిన్నములు -
కత్తులోనగు వాని పదును. ఖడ్గా. అశ్వగతి.
ప్రవాహము = పరంపర -
దార = తద్భవము = పెండ్లాము, దానము, కత్తి అంచు,
త్రాడు -
దార = సం॥ సమము = అగ్నిసంబంధిగా [illegible]

[illegible]

[illegible]